УН. БИБЛИОТЕКА
Инв. № 1179
1948

КОМЕНТАРЪ

ВЪРХУ ЗАКОНА

ЗА

НАСЛЕДСТВОТО

ОТЪ

Д. С. ТОНЧЕВЪ
АДВОКАТЪ

ТОМЪ ШЕСТИ

ВТОРО ИЗДАНИЕ
Съвършенно допълнено и поправено

СОФИЯ
ПЕЧАТНИЦА НА Т. Т. ДРАГИЕВЪ & С-ие
1927

КОМЕНТАРЪ

ВЪРХУ ЗАКОНА

ЗА

НАСЛЕДСТВОТО

КОМЕНТАРЪ
върху закона за наследството.

За дѣлбата, направена отъ родители или други възходящи между тѣхнитѣ нисходящи.

Чл. 300[1]

Родителитѣ и другитѣ възходящи могатъ да раздѣлятъ имотитѣ си помежду своитѣ чеда и нисходящи, като влиза въ тази дѣлба нерасполагаемата часть.

Обикновено дѣлбата става следъ смъртьта на наследодателя и се извършва отъ самитѣ наследници, било вънъ отъ сждътъ по миролюбивъ начинъ, било съ съдействието на сждътъ. Обаче, законодателтъ е счелъ за полезно да даде право на бащата, майката и други възходящи да могатъ да раздѣлятъ още при живѣ своитѣ имоти между чедата си, или нисходящитѣ отъ тѣхъ[2]).

Кой е мотивътъ за това изключително постановление на законътъ? Кое е неговото основание? *Bigot-Préameneu*, докладчика на *Code Napoléon*, въ своя къмъ него *Exposé des motifs*, по този въпросъ пише следующето: Никой не може така добрѣ, като родителитѣ, да познава стойностьта, преимуществата и неудобствата на имотитѣ, които тѣ оставятъ; подобрѣ отъ всѣкиго тѣ ще могатъ да съставятъ паевеетѣ, като иматъ предъ видъ нуждитѣ и даже и наклонноститѣ на

---

[1]) C. It. 1044; C. N. 1075.

[2]) Genty, *Des partages d'ascendants.* — Réquier, *Traité des partages d'ascendants.* — De Folleville, *Du Partage d'ascendants.* — Bertauld, *Du partage d'ascendants* (questions de Code Napoléon, t. II).

своитѣ дѣца. Направената отъ възходящия дѣлба има и тази добрина, че тя предотвращава сждебнитѣ дѣлби, които сж неминуеми, когато дѣцата не се споразумѣятъ, и които, за жалость, поглъщатъ голѣма часть отъ наследството[1]).

И наистина, въ сждебната дѣлба съставляватъ се паеве по такъвъ начинъ, щото въ всѣки пай да има еднакво число движими, недвижими имоти, права и креанси отъ сжщото естество и стойность. За разпредѣлението на така съставенитѣ паеве се тегли жребий. Тази дѣлба си има лошата страна; при нея не може да се държи смѣтка за нуждитѣ, вкусътъ и наклонноститѣ на всѣки сънаследникъ; жребия дава недвижими имоти на оногова, който би желалъ да има движимости, и наопаки дава движимости на оногова, който желае да има недвижимости. Ето защо законодателтъ е далъ право на родителитѣ да раздѣлятъ сами свойтѣ имоти между чедата си. Приживотната дѣлба, направена отъ родителитѣ, отстранява всички неудобства отъ математическото дѣление на наследството по сждебенъ редъ.

Много автори критикуватъ този институтъ, като съвършенно безполезенъ, даже като вреденъ. Така, учения *Laurent* казва, че не всѣкога възходящитѣ правятъ дѣлба при живѣ отъ желание и духъ на справедливость, която законодателтъ е ималъ предъ видъ; тѣ злоупотрѣбяватъ съ правото, което имъ дава законътъ, за да облагодетелствуватъ косвенно едно любимо дѣте за смѣтка и въ ущърбъ на другитѣ му братя и сестри; така щото дѣлбата при живѣ, предназначението на която е да поддържи съгласие между дѣцата, става источникъ на раздори и ненависти.

Тамъ, гдето братята и сестритѣ се обичатъ, дѣлбата на възходящия е безполезна; а тамъ, гдето, вмѣсто братска обичь, царуватъ завистьта, ревностьта и егоизма, родителитѣ напраздно ще дѣлятъ имотитѣ при живѣ; тази дѣлба не ще може да тури съгласие тамъ, гдето раздоръть е въ душитѣ[2]).

Има доста вѣрно въ тѣзи белѣжки на Laurent, защото нѣма нищо по похвално отъ дѣлбата при живѣ, ако тя не облагодетелствува нѣкои наследници въ вреда на други;

---

[1]) Bigot-Préameneu, *Exposé des motifs*, n° 76.

[2]) Laurent, t. XV, n° 2.

нѣма нищо по-опасно, нито по-отвратително между дѣцата, равенството между които е престанало, защото това значи да се лъже природата и законътъ. Такава дѣлба е преобърната. Вмѣсто равенство, което трѣбва да господствова въ дѣлбата, тя фоворизира неравенството, давайки на родителитѣ средството да облагодетелствува косвенно нѣкои наследници, което тѣ може би не биха посмѣили да извършатъ направо. Какво става въ подобенъ случай? Онеправданитѣ дѣца се наострюватъ срѣщу облагодетелствуванитѣ. Тѣхната умраза става още по-голѣма, че неравенството е прикрито. И вмѣсто съгласие, което трѣбваше да докара тази дѣлба въ семейството, тя е породила само умраза и спорове, по-лоши и по-голѣми отъ онѣзи, които се повдигатъ въ обикновенитѣ дѣлби *ad majores adhuc et saeviores contentiones.*

Въ Римското право дѣлбата на възходящитѣ се въведе въ времето на Гайуса. Най-напредъ тя е била допусната, като последствие на родителската власть, само въ полза на възходящитѣ, на които тя принадлежеше по гражданския Законъ. По-после Константинъ допусна тази дѣлба въ полза на майката; а пъкъ следъ това Теодосий я позволи на всички възходящи да правятъ дѣлба между дѣцата, останали подъ бащинска власть и еманципиранитѣ дѣца[1])

Дѣлбата се правеше по римското право отъ родителитѣ безъ никаква формалность съ нѣкои актъ; но тя ставаше и съ завѣщание между дѣца, *tetamentum inter liberos.*

А *Pacifici — Mazzoni* казва, че дѣлбата чрезъ завѣщание е отъ римско происхождение: Leg. 20, § 3; 32, § 3, 39 § 1, Dig., *fam. ercisc.*, X, 2; Cod. *eod* III, 36, Nov. 18; а пъкъ дѣлбата чрезъ прижизненъ актъ била отъ французко происхождение[2]).

Ние мислимъ, че мнението на отличния професоръ въ случая е погрѣшно, защото знае се, че Константинъ въ своята 107 новела говори едновременно и за завѣщание между дѣцата и за дѣлба на възходящитѣ.

Но императора, доближвайки тѣзи два начина на разпореждание, не ги смѣсваше; наопаки, той ги различаваше

---

[1]) Cod, Theod. *familiae erciscundae;* L. 21, § 1., Cod. de Justin, de *Testamentis*,

[2]) Pacifici-Mazzoni, t. IV, n° 295.

и противоставяше единъ на другъ. Дѣлбата на възходящитѣ, много по-ранна отъ *testamentum inter liberos*, се различаваше отъ последното.

Едно е вѣрно, че обичайното французко право много е обръщало внимание върху дѣлбата на възходящи.

Може да се каже, че въ римското право дѣлбата *inter liberos* и завѣщанието *inter liberos* сж доста неясни и съставителитѣ на французския Code Civil, а тъй сжщо и онѣзи на Итал. Codice Civile сж уяснили много добрѣ тази материя съ изрични текстове, а ние само се използуваме отъ тѣхъ.

Закона дава право да дѣлятъ имотитѣ си при живѣ само на бащата, на майката и на другитѣ възходящи. Само тѣ могатъ да раздѣлятъ своитѣ имоти между нисходящитѣ си наследници.

Другитѣ наследодатели нѣматъ право да раздѣлятъ своитѣ имоти между своитѣ наследници. Такова тълкувание на чл. 300 ние даваме, защото установеното отъ него правило е изключение, а всѣко изключение се тълкува ограничително. И така, синътъ не може да раздѣли своитѣ имоти между своитѣ родители или други възходящи, които сж единствени негови наследници. Чичото не може да подѣли при живѣ имотитѣ си между своитѣ племянници. Ако направи подобно нещо, то не е дѣлба, то ще е завѣтъ или дарение [1]); и племенницитѣ ще се сматрятъ като завѣтници или надарени и не си дължатъ взаимна гаранция въ случай на евикция, нито пъкъ иматъ право да искатъ унищожаването на дѣлбата по причина на повреда, нито по причина, че дѣлбата не обзема всичкитѣ племянници.

— Нѣкои автори подържатъ противно мнѣние въ смисълъ, че всѣки наследодатель отъ всички линии на родство може да раздѣли при живѣ своитѣ имоти между наследницитѣ си и че тази дѣлба има, ако не всичкитѣ действия на дѣлбата на възходящи, то много отъ тѣхъ. Тѣ казватъ, че въ всичкитѣ случаи, при всичкитѣ дѣлби, направени отъ възходящъ, или нисходящъ, или съребъренъ, мотивитѣ на дѣлбата сж едни и сжщи. Така напримѣръ, единъ братъ, единъ наследодатель отъ съребърна линия, за да направи дѣлба

---

[1]) Demolombe, t. XXII, n° 700, p. 663. — Laurent, t. XV, n° 5, p. 11. — Aubry & Rau, t. VI, § 728, ноти 3 и 4 — Ricci, t. IV, n° 208, p. 312.

при живота си, може да бѫде проникнатъ отъ сѫщитѣ чувства, отъ каквито е обладанъ възходящия, когато прави своята: да предварди и да отстрани мѫчнотиитѣ, които той предвижда, че ще възникнатъ при дѣлбата на неговото наследство и да избави неправоспособнитѣ, ако има такива, отъ разноскитѣ и неприятноститѣ на една сѫдебна дѣлба.

Относително действията на тази дѣлба, авторитѣ, които я допущатъ, казватъ, че, ако наследодателя е заявилъ изрично, че дарението или завѣта трѣбва да иматъ сѫщитѣ действия, каквито има дѣлбата, направена отъ възходящъ, напримѣръ за унищожението ѝ по причина на вреда, или поржчителство, явно е, че тази воля ще произведе всичкото си действие. Даже мълчаливата воля ще има сѫщото действие като изричната, ако закона не постановява другояче. Прочее, онзи, който заявява, че прави чисто и просто дѣлба на наследството си между своитѣ наследници, разбира съ тази декларация, безъ друго обяснение, да подложи своето распредѣление на общитѣ действия на дѣлбата; т. е. това е все сѫщото като когато декларира, че продава, че дава, че завѣщава; въ този случай актътъ влече подире си законнитѣ последствия на продажбата, даренията и завѣтитѣ [1]). Има и едно старо решение на французския Апелативенъ сѫдъ въ сѫщия смисълъ [2]).

— Тази доктрина на *Delvincourt* не е хванала корени и е отхвърлена, като противна на изричния текстъ на закона, който говори само за дѣлба, направена отъ *възходящи* въ полза на *нисходящи*. Щомъ закона говори само за дѣлба, направена отъ *възходящи*, то дѣлбитѣ, които сѫ направени *отъ другъ, не възходящъ*, наследодатель, не се уреждатъ отъ този текстъ, и, следователно, оставатъ подчинени на правилата на общото право. Неоснователно възразяватъ, че квалификацията на дѣлбата, дадена отъ единъ нисходящъ или сърѣбренъ, трѣбва да произведе сѫщитѣ последствия, каквито има дѣлбата, направена отъ единъ възходящъ, защото нищо не било пречило, щото дарението при живѣ или обикновеното завѣщание да ги произведатъ, ако такава е била волята на наследодателя, и защото презумцията за волята въ този

---

[1]) Delvincourt, t. II, p. 542. — Bertauld, *Quest. pratiques sur les partages d'ascendants*, *Rev. crit.* 1867, t. XXX, n° 27. — Genty, *Partage d'ascendants*, p. 90.

[2]) D. P. 1849. 2. 84.

случай била точно същата, каквато е и въ дѣлбата, направена отъ възходящъ.

Но нека да обяснимъ, въ какъвъ смисълъ и защо правото за дѣлба принадлежи само на възходящитѣ. Тази дѣлба има особенъ характеръ: тя съдържа два противоречиви принципа. По своя предмѣтъ, тя е единъ актъ, който разпредѣля бащинитѣ имоти между дѣцата. Това е казано изрично въ текста на чл. 300. Обаче, чл. 301 прибавя, че тѣзи дѣлби ставатъ съ актове при живѣ или чрезъ завѣщание, като се съблюдаватъ формалноститѣ, условията и правилата, предписани за даренията и за завѣщанията. А пъкъ даренията и завѣщанията сж актове, които прехвърлятъ собственостьта (1:4 и 306). И така, единъ и сжщъ актъ е едновременно една дѣлба, т. е. единъ актъ отъ декларативенъ характеръ за собственостьта, и едно дарение приживѣ или завѣщание, т. е. единъ актъ транслативенъ, който прехвърля собственостьта отъ главата на дарителя върху онази на надарения. Въ този актъ има, прочее, два противни елемента, единия отъ които не трѣбва да поглъща другия. Прочее, всѣки отъ тѣзи двата елемента трѣбва да има своето мѣсто и своята часть. Казватъ, че въ направената съ дарение дѣлба преобладава дарственния елементъ, а пъкъ въ направената съ завѣщание дѣлба преобладава распредѣлителния характеръ. Това е вѣрно въ известенъ смисълъ, защото бащата, който дѣли имотитѣ сж чрезъ завѣщание, не дава нищо на дѣцата си, понеже въ момента, въ който дѣлбата ще произведе своето действие, неговитѣ имоти ще имъ принадлежатъ по силата на природата и на закона. Ако ли пъкъ ги подѣли при живѣ, той прави истинско дарение, поне за ползуването.

Тази дѣлба, прочее, е отъ смѣсенъ характеръ: едновременно е актъ на разпореждание и актъ на распредѣление. Въ първия случай се прилага общото право, понеже всѣки може да разпорежда съ имотитѣ си било чрезъ дарение, било чрезъ завѣщание. За това всѣки може да даде своитѣ имоти на наследницитѣ си по единъ отъ двата начина, и може да нарече актътъ съ името *дѣлба*. Наименованието, съ което наследодателя си служи, е безразлично въ модерното право. Щомъ разпореждането е направено по предписанитѣ за даренията форми, то е действително и ще произведе само онѣзи действия, които тѣзи актове иматъ по закона.

Следъ тѣзи общи забелѣжки нека посочимъ сега разликата между дѣлбата, направена при живѣ отъ възходящитѣ и отъ други роднини, ако тя бѫде допусната.

Първото различие ще се състои въ това, че направената отъ възходящитѣ дѣлба, за да бѫде действителна, трѣбва да бѫде направена между *всичкитѣ* предполагаеми наследници; иначе тя е недействителна въ цѣлость за всички (чл. 303).

Не е сѫщото съ онази дѣлба, която единъ роднина отъ съребренна линия, — братъ, чича, вуйча и др. — *би* направилъ при живѣ между своитѣ предполагаеми наследници, защото наследодателя има право да изключи отъ дѣлбата нѣкои отъ наследницитѣ, и невключения въ нея нѣма право да иска унищожението на дѣлбата, която е окончателна между племянницитѣ, въ полза на които е направена.

Второто различие ще се състои въ това, че възходящия, който прави дѣлба при живѣ, трѣбва да спазва правилата за равенството, които сѫ създадени за дѣлбата *ab intestat*; а това равенство се постига, както видѣхме при коментирането на чл. чл. 240 и 246, като се даде на всѣки наследникъ отъ наследственнитѣ имоти въ натура и като се избѣгне дробението на цѣлитѣ участъци. Това различие, както ще видимъ по-после, ние не сподѣляме.

А съребрения роднина, който прави при живѣ дѣлба, не е дълженъ да спазва никакво равенство, понеже не е задълженъ за него отъ закона; той може да даде на едного отъ наследницитѣ повече, а на другиго по́-малко, безъ да е дълженъ и въ този случай да спазва установенитѣ въ чл. 240 и 246 принципи.

Третьото различие произтича отъ второто. При направената от възходящия дѣлба наследникътъ, който е увреденъ съ повече отъ $^1/_4$, има право да иска унищожението на дѣлбата, съгласно правилото на чл. 295, а племянницитѣ не могатъ да обърватъ по тази причина направената между тѣхъ отъ тѣхния чича дѣлба.

Тѣзи сѫ съображенията, по които закона позволява дѣлба при живѣ *само* на възходящитѣ въ полза на нисходящитѣ, които сѫ наследници на възходящия [1]). И нашето

---

[1]) Demolombe, t. XXII, n° 700. — Colmet de Santerre t. IV, n° 242 bis I и II. — Merlin, Rép.. *Partage d'ascendant*, n° VIII. — Duranton,

мнение е, че даренията и завѣщанията, съ които единъ нисходящъ или сърebренъ роднина обявява, че чрезъ тѣхъ прави дѣлба на имотитѣ си между своитѣ наследници, не произвежда действието на такава.

— Ние казахме, че законътъ не забранява на *другитѣ* роднини, вънъ отъ възходящитѣ, да раздѣлятъ при живѣ имотитѣ си помежду своитѣ наследници, но това распредѣление не ще бѫде дѣлба, а дарение или завѣтъ въ обикновенния смисълъ на закона. Но може ли наследодателя, който не е възходящъ, да каже въ раздѣлителния актъ, че неговата воля е, *щото направеното отъ него распредѣление съ дарение или завѣщание да бѫде подчинено на правилата, които уреждатъ дѣлбата при живѣ, направена отъ възходящитѣ* и, ако направи такава декларация, какво е нейното действие? И по този въпросъ авторитѣ сѫ раздѣлени. Едни даватъ това право на нисходящитѣ и сърebренитѣ роднини[1]) Други се придържатъ строго о принципътъ, че дѣлба при живѣ е позволена отъ закона само на възходящитѣ [2]).

Ние мислимъ, че по духътъ на законътъ не може да се даде право на *всѣки* наследодатель да прави и създава дѣлба при живѣ, защото чл. 300 съдържа едно изключение отъ принципа, че не може да се прави договоръ за наследството на живъ човѣкъ; че, като такова, то се тълкува и прилага най ограничено само за онѣзи лица, въ полза на които то е създадено; че правата, които закона дава само на възходящи роднини, не могатъ, следователно, да се даватъ, безъ изриченъ текстъ, и на другитѣ роднини

— Въ дѣлбата *inter liberos* могатъ да възникнатъ почти всички въпроси, които се появяватъ при направената отъ самитѣ наследници *ab intestat*, дѣлба — доброволна или сѫдебна. Ние ще припомнимъ нѣкои отъ тѣхъ.

— Ако дѣлбата при живѣ чрезъ дарение не е собственно наречено дарение, то и завѣщанието — дѣлба не е единъ

---

t. IX, n° 617 и 619. — Grenier, t. III, n° 393, — Bonnet, *Partage d'ascend.*, t, I, n° 132. — Réquier, *Partage d'ascend.*, n° 117. — Marcadé, sur l'art, 1075. — Aubry & Rau, t. VIII, § 728. — Troplong, t. IV, n° 2296. — Taulier, t. IV, p. 214, — Vazeille, sur l'art. 1075, n° 2. — Poujol, sur l'art. 1075 n° 5. — Laurent, t. XV, n° 5.

[1]) Demolombe, t. XXII, n° 701. — Colmet de Santerre, t. IV, n° 242 bis II. — Bonnet, t. I, n° 128. — Aubry & Rau, t. VIII, § 728.

[2]) Laurent, t. XV, n° 6. — Huc, t. VI, n° 425.

истински завѣтъ. Отъ това проистичатъ нѣколко важни последствия, а именно:

1°. Завѣщателнитѣ разпореждания иматъ действие само тогава, когато сж приети отъ завѣтника, и падатъ, щомъ той се отрече отъ завѣта, защото той е свободенъ да приеме или да отхвърли последния. По тази причина сина, който е облагодетелстованъ съ завѣщание отъ баща си, има право да се отрече отъ дарътъ и да задържи само законната си часть. Не е сжщото въ дѣлбата *inter liberos*. Едно чедо, на което бащата е опредѣлилъ съ тази дѣлба една наследственна часть, нѣма право да заяви, въпреки своитѣ братя, че то предпочита дѣлътъ, който би му се падналъ по дѣлба *ab intestat*, предъ онзи, който е опредѣленъ и направенъ отъ бащата въ дѣлбата *inter liberos*, защото тази последнята е общъ за всичкитѣ законъ. Този законъ е задължителенъ, и чедото трѣбва да му се подчини, щомъ бащата не е прескочилъ установенитѣ отъ закона граници за дѣлбата *inter liberos*. Паятъ, който му е опредѣлилъ бащата, е самото наследство *ab intestat*, раздѣлено отъ най-добрия между всичкитѣ арбитри — бащата.

2°. Отъ това последствие произтича и друго едно. По чл. 160 завѣщателното разпореждание нѣма сила и действие, ако лицето, въ полза на което е то направено, не е преживѣло завѣщателя или е излѣзло неправоспособно. Това правило не се прилага и въ *завѣщанието — дѣлба*. Ако едно отъ чедата умре преди завѣщателя-наследодатель, завѣта не изгубва своето действие. За това ще говоримъ по-подробно при коментиранията въ следующия чл. 301.

И така, законътъ дава, въ това отношение, *активна способность* само на родителитѣ, т. е. на бащата, на майката и на другитѣ възходящи.

Кои по закона иматъ *пасивната способность*, т. е. между кои лица родителитѣ могатъ да раздѣлятъ имотитѣ си? Законътъ отговаря на този въпросъ съ думитѣ: *„между своитѣ чеда и нисходящи“*. Това означава, че дѣлбата се прави между онѣзи нисходящи, които, следъ смъртьта на наследодателя, щѣха да го наследватъ, ако се приеме, че тѣ ще бждатъ до тогава живи. Така, ако единъ баща раздѣли имотитѣ си между двамата си сина, А. и Б., които сж единствени негови наследници, и между дѣцата на В., тази дѣлба

е недѣйствителна, защото унуцитѣ не сж предполагаеми наследници [1]).

Подъ думата *чеда* закона разбира *дѣцата*, за които говори чл. 22, а именно законнитѣ дѣца, узаконенитѣ и усиновенитѣ. Но последнитѣ влизатъ само тогава въ числото на чедата, когато дѣлбата прави самъ усиновителтъ. Така напримѣръ, Х. прави при живѣ дѣлба на своитѣ имоти между двамата си родни сина А. и Б. и между усиновения си В. Тази дѣлба е валидна. Но, ако Х. е умрѣлъ и неговия баща **Z.**, т. е. дѣдото на дѣцата раздѣли имотитѣ си при живѣ, той може да раздѣли само между унуцитѣ си А. и Б., а усиновения В. не влиза въ числото на наследницитѣ, защото, съгласно чл. 22, той не наследва роднинитѣ на усиновителя.

— *Въ числото на дѣцата влизатъ ли и незаконнороденитѣ, произхождението на които е припознато по установения за това редъ и законнитѣ низходящи отъ тѣхъ, ако първитѣ не сж узаконени?*

Този въпросъ е споренъ. Едни автори даватъ отрицателенъ отговоръ, защото законътъ, като говори за чеда и нисходящи отъ тѣхъ, разбиралъ, онѣзи законни дѣца, които сж опредѣлени и предвидени въ чл. 22, а тѣ сж законнитѣ, узаконенитѣ и усиновенитѣ. Освенъ това, правилото на чл. 300, като изключение се тълкува ограничително. *Fxceptio est strictissimae interpretationis.* Когато закона иска да помѣсти между законнитѣ дѣца и незаконнороденитѣ, той го казва изрично. Такова решение на въпроса може да се покаже несправедливо, обаче то е логическо последствие отъ принципитѣ. Интерпретатора нѣма право да реформира принципитѣ и да пренебрегва происходящитѣ отъ тѣхъ последствия [2]).

Други автори се произнисатъ въ смисъль, че припознатитѣ незаконнородени, макаръ да не сж узаконени, влизатъ въ числото на дѣцата, между които въсходящия може да раздѣли имотитѣ си при живѣ [3]).

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 8. — Dalloz, 1848, 1, 56. — Huc, t. VI, n° 426.

[2]) Ricci. t. IV, n° 208, — Duraton, t. IX, n° 635. — Troplong, t. IV, n° 2324. — Genty, p. 101. — Zachariae, § 729, note 2, *in medio*. — Poujol sur l'art. 1078, n° 3.

[3]) Aubry & Rau, t. VIII, § 730, note 5. — Bonnet, t. II, n° 548. — Réquier, n° 161. — Demolombe, t. XXIII, n° 161 bis. — Vazeille, sur l'art. 1078, n° 3. — Pacifici-Mazzoni t. VI, p. 804. — Vitali, Delle successioni testamentarie o legittime, t. VI, n° 1068. — Belotti, n° 39. — Срав. Losana, Disposizioni comuni, n° 715. — Polacco, n° 179.

Въ първото издание бѣхме възприели първото мнение, но сега, следъ основно изучване на въпроса, ние сподѣляме второто мнение, защото, споредъ нашия законъ, припознатитѣ незаконнородени сж *наследници;* като такива тѣ получаватъ наследство, заедно съ другитѣ, съ пропорционални на своята наследствена часть тяжести и дългове. За тѣхъ има особенъ отдѣлъ IV, озаглавенъ „*За наследството на незаконнороденитѣ*". Чл. 300 говори за дѣлба на онѣзи чеда, които по закона наследватъ възходящия, а между тѣхъ сж и припознатитѣ незаконнородени (чл. 28—37). Тѣ иматъ право и на законна часть (чл. 100), която е ненакърнима за тѣхъ, както и за законнитѣ дѣца (чл. 93). Да не включи въ дѣлбата припознатитѣ незаконнородени, значи бащата да имъ отнеме законната часть въ полза на законнитѣ, нѣщо което нѣма право да направи. Освѣнъ това, закона не прави различие, и ние нѣмаме право да го правимъ.

— *Правоспособность.* За да може възходящия да направи дѣлба при живѣ било съ завѣщание, било съ дарение, изисква се, щото той по закона да не бѫде ограниченъ за извършване на тѣзи актове.

Чрезъ завѣщание. Въ кои случаи възходящия не може да прави завѣщание — дѣлба? Той не може да прави такава при изброенитѣ въ чл. 48 условия. А именно неспособни да правятъ дѣлба — завѣщание сж: 1) които не сж изпълнили 18 години; 2) които сж ограничено запретени и 3) слабоумнитѣ.

Чрезъ дарение. Не може да правятъ дѣлба — дарение онѣзи възходящи, които сж изброени, като неспособни, въ чл. 48, гато се прибавятъ къмъ тѣхъ още следнитѣ неспособни: 4) онѣзи, които сж навършили 18 години, но сж подъ попечителство и 5) и законно запретенитѣ по причина на углавно осѫждане (чл. 34, ал. II отъ наказателния законъ).

Значи, чрезъ завѣщание не могатъ да правятъ дѣлба онѣзи възходящи, които сж изброени въ чл. 48, а дѣлба — дарение не могатъ да правятъ упоменатитѣ въ чл. 308 и въ чл. 34 отъ наказ. законъ.

Въпроса, относително правото на възходящия да прави *дѣлба — завѣщание* е споренъ въ Франция [1]). Този споръ у

[1]) Gentiy, p. 120. — Réquier, n° 44. — Bonnet, t. I, n° 135. — Demolombe, t. XXIII, n° 23.

насъ е невъзможенъ при наличностьта на чл. 34, ал. II отъ наказ. законъ, който казва изрично, че осждения на строгъ тъмниченъ затворъ „може да разполага съ имота си само чрезъ завѣщание", който членъ е заимствуванъ отъ art. 22 отъ Белгийския наказателенъ законъ.

Нѣкои французки автори даватъ на роднинския съветъ правото, по желание на запретения, да извърши, въ негово име, дѣлба на наследството му между неговитѣ дѣца. Това мнение е неоснователно.

Законътъ разбира *действителна* дѣлба, т. е. разпредѣление на наследственнитѣ имоти между чедата, или нисходящитѣ отъ тѣхъ [1]).

Въ този смисълъ е и италиянската юриспруденция. Нѣма дѣлба *inter liberos*, ако възходящия е далъ на своитѣ дѣца наследството си по единъ неопредѣленъ и неточенъ начинъ [2]).

Неопредѣленостьта на дѣлбата бърка на приемането. Затова недействителна е направената чрезъ дарение дѣлба, ако тя не е приета отъ едного отъ съдѣлителитѣ [3]).

Споредъ французката юриспруденция, недействителна е всѣка дѣлба *inter liberos*, ако тя не е приета отъ нѣкого отъ сънаследницитѣ [4]).

Дѣлбата трѣбва да е индивидуална; така, единъ баща, който има два сина, трѣбва да означи, на кого кои имоти дава. Напримѣръ на единия отъ тѣхъ той опредѣля имотитѣ *а*, *б*, *в*, *г*, а на другия — *д*, *е*, *ж*.

Отъ това следва, че самъ бащата, или неговия особенъ пълномощникъ, съставя паеветѣ и ги разпредѣля между сънаследницитѣ. За съставянето на тѣзи паеве ще говоримъ по-после. Смисъла и значението на дѣлбата при живѣ е, че само отъ бащитѣ съставенитѣ паеве удовлетворяватъ наследницитѣ и прекратяватъ евентуални спорове.

Но дълженъ ли е бащата, при съставянето на паеветѣ, да се ржководи отъ правилата, които сж установени за сждебната дѣлба, особено отъ установеното въ чл. 240 и 246

---

1) Genty, p. 107. — Bonnet, r. I, n° 359. — Lyon-Caen, *Partage d'ascendant*, p. 170. — Barafort, Part. d'ascendant, p. 83.

2) *Cass. Palermo*, 30.XII. 1893 (Barbèra, p. 338).

3) *Cass. Palermo*, 24.VI. 1888 (Barbèra, p. 338).

4) D. P. 1892. 2. 591.

правило, което изисква, щото въ всѣки пай да се туря еднакво число движими, недвижими, права, и креанси отъ еднакво естество и стойность? Този въпросъ е единъ отъ най-спорнитѣ между авторитѣ и юриспруденцията въ Франция.

Френската юриспруденция е установена по този въпросъ. Французкиятъ касационенъ сѫдъ съ една постоянна последователность касира всичкитѣ решения, които утвърдяватъ дѣлбитѣ при живѣ, ако тѣ не сѫ извършени съобразно съ правилото на art. 832 отъ *Code civil.*

Laurent и други автори силно критикуватъ практиката на касационния сѫдъ, като намиратъ, че тя противоречи на духътъ на дѣлбата при живѣ и е пълна съ непоследователность. Този споренъ въ Франция въпросъ не може да има у насъ такова живо значение предъ видъ на забелѣжкитѣ, които намираме въ приготовителнитѣ работи по съставянето закона за наследството. Въ тѣзи забелѣжки между другото се среща следното: „Въ дѣлбата при жидѣ родителитѣ не сѫ длъжни да се ржководятъ отъ правилата, които закона установява за извършване сѫдебната дѣлба. Преимуществото на дѣлбата при живѣ предъ сѫдебната се състои въ свободата, която закона ще предостави на родителитѣ да раздѣлятъ имотитѣ си между своитѣ чеда, съобразно съ тѣхнитѣ интереси, вкусове, наклонности и положение.

„Сами родителитѣ ще бѫдатъ сѫдии-дѣлители. Въ качеството си на такива, тѣ ще направятъ най-добри паеве, понеже познаватъ най-добрѣ вкуса и наклонността на чедата си; родителитѣ най-добрѣ знаятъ, на кое отъ чедата си да дадатъ земя, на кое кѫща, на кое движимости, на кое пари. Като се ржководятъ отъ интереситѣ на дѣцата си, родителитѣ ще дадатъ земя на онова чедо, което се занимава съ земледѣлие, — кѫща на онова, което е занаятчия, и пари на онова, което е търговецъ, а така сѫщо и на момичетата, които, може би, отдалечени отъ родителитѣ, иматъ пъленъ интересъ да зематъ зестрата си въ пари. Интереситѣ на земледѣлието изискватъ да се позволи на бащата да даде земя на земледѣлеца; интереситѣ на търговията налагатъ на бащата длъжностьта да даде на търговеца пари, които сѫ душата на търговията. Ако дѣлбата при живѣ се подчини на правилата на сѫдебната дѣлба, цельта, сѫщностьта и значението на първата, да раздѣли имотитѣ си между своитѣ

чеда, съобразно съ тѣхнитѣ интереси, вкусове, наклонности и положение, би се извратили и осуетили.

„Нѣма нужда отъ изриченъ текстъ, който да гласи, че родителитѣ не сж длъжни да правятъ дѣлбата при живѣ съгласно съ установенитѣ за сждебната дѣлба правила, защото мълчанието на закона по този въпросъ отъ една страна, и изричното предписание на текста (чл. 305), щото раздѣлителнитѣ актове да се извършватъ съгласно формалноститѣ, условията и правилата, предписани за даренията и завѣщанията, би показвали, отъ друга страна, че той изхвърля дѣлбата при живѣ отъ общото право, като актъ на разпореждане, и че той нищо не говори за нея, като актъ на разпредѣление.

„Дѣлбата при живѣ ще може да се оспорява, само когато тя не е направена между всичкитѣ чеда, които сжществуватъ въ време на смъртьта и низходящитѣ отъ онія, които сж умрѣли преди дѣлбата; когато излезе, че нѣкой, между които е раздѣленъ имота, е увреденъ въ законната си часть. По никакви други причини дѣлбата при живѣ не може да бжде оспорявана".

Тѣзи забелѣжки, извлечени отъ приготвителнитѣ работи върху закона за наследството, показватъ, че съставителитѣ на последния сж биле на мнение, че родителитѣ не се ржководятъ, въ приживотната дѣлба, отъ установенитѣ за сждебната дѣлба правила. Това мнение е прието мълчаливо отъ нашия законодатель, който е гласувалъ и приелъ текста на чл. 300 така, както той е приетъ отъ авторитѣ му.

Извлеченитѣ забелѣжки отъ приготвителнитѣ върху закона за наследството работи иматъ още и това решающе значение, че тѣ сж предизвикани отъ голѣмия споръ върху въпроса между французкитѣ автори и юриспруденция.

Може ли бащата да даде на едно отъ чедата си само ползуването отъ единъ недвижимъ имотъ, а на друго — голата собственость върху сжщия имотъ? Този въпросъ може да има само отрицателенъ отговоръ. Такова раздѣляне на имуществата не е *дѣлба,* защото дѣлбата на едно наследство има резултатъ всѣкога да направи наследницитѣ собственици. И наистина, наследството, било по закона, било по завѣщание, е единъ отъ способитѣ за придобиване правото на собственность върху имотитѣ.

Ако се допусне право на родителитѣ да дадатъ на едно отъ дѣцата си само *ползуването* отъ единъ имотъ, а на друго отъ тѣхъ да дадатъ *голата собственость*, то значи, че чедото, на което е дадено ползуването, ще получи върху имота едно *временно* право, понеже правото на ползуване е чисто лично и се погасява съ смъртьта на лицето, на което е било дадено ползуването; а другото чедо ще получи едно *вѣчно право — голата собственость*. Това не може да се счита за дѣлба [1]), защото има радикално неравенство между сънаследницитѣ не въ *стойностьта* на паеветѣ, но въ естеството на правата, които имъ се даватъ.

Членъ 300 предписва, щото въ дѣлбата при живѣ да влиза неразполагаемата часть: *„като влиза въ тази дѣлба и неразполагаемата часть"*. Какво означава това постановление на закона: *въ дѣлбата при живѣ да влиза и неразполагаемата часть?* Преди да пристжпимъ къмъ отговора на въпроса, считаме за небезполезно да направимъ нѣкои исторически белѣжки върху предмѣтното постановление на закона. Това постановление не фигурира въ art. 1075 отъ французкия *Code civil;* то сжществува само въ art. 1044 отъ италиянския *Codice civile „Comprendendo nella divisione anche la parte non disponibile"*. Това правило разрешава спорния въпросъ, *иматъ ли родителитѣ право, въ дѣлбата при живѣ, да дадатъ на едно отъ чедата си всичкитѣ си имоти, като го задължатъ да заплати паеветѣ на другитѣ съ пари?*

Този въпросъ въ Франция е билъ и сега още е споренъ. Нѣкои автори го разрешаватъ въ положителенъ смисълъ, а други автори разрешаватъ въпроса отрицателно.

Италиянския законодатель е пожелалъ да го разреши съ изриченъ текстъ.

Нашия законодатель е рецепиралъ правилото на италиянския кодексъ и казва: *„като влиза въ тази дѣлба неразполагаемата часть"*, което означава, че родителитѣ, въ дѣлбата при живѣ, не могатъ да дадатъ на едно или на нѣколко отъ дѣцата си всичкитѣ свои имоти съ задължение да заплатятъ паеветѣ на другитѣ сънаследници съ пари;

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 68. — Dalloz, v° *Dispos. entre vifs*, Sup. n° 1114. — D. P. 1856. 1. 113.

съ други думи това правило означава, че законната часть на всичкитѣ сънаследници трѣбва да имъ се дава отъ бащиното наследство, ex substantiâ patris.

Такова разрешение на въпроса отъ страна и на нашия законъ е твърдѣ справедливо. Ако бащата даде на едно отъ дѣцата си всичкото си имущество, или му даде толкова имоти, които надминаватъ законната часть, съ задължение да даде на своитѣ сънаследници една сума пари, не ще има дѣлба, но ще има продажба на наследството.

И така, нашия законъ дава право на родителитѣ да раздѣлятъ наследството си между своитѣ чеда, както намѣрятъ за добрѣ, и, съобразно съ интереситѣ, занаята, наклонностьта и вкусътъ на чедата си; да даватъ на едно недвижими, на друго — движими, на трето — пари или креанси, но подъ едно непременно условие, а именно: всѣкога законната часть да имъ дохожда, да имъ се дава въ натура отъ бащиното наследство *ex substantia patris*.

Такъвъ е смисъла и значението на постановлението *„като влиза въ тази дѣлба неразполагаемата часть"*.

Тази идея прогледва ясно и въ членъ 304.

Чл. 301 [1].

Тия дѣлби могатъ да бѫдатъ направени чрезъ актове при живѣ или чрезъ завѣщания, като се съблюдаватъ формалноститѣ, условията и правилата, предписани за даренията и за завѣщанията.

Дѣлбата, направена чрезъ приживенъ актъ може да става само за имоти, които дарителя притежава.

Законътъ, като дава право на бащата, майката и на други възходящи роднини да раздѣлятъ имотитѣ си между своитѣ чеда или нисходящитѣ отъ тѣхъ, опредѣля въ чл. 301 и формата, по която трѣбва да става дѣлбата при живѣ.

Тя може да бѫде направена само по два начина: или чрезъ *даренне* (актове при живѣ), или чрезъ *завѣщания*. Прочее, родителитѣ могатъ да раздѣлятъ имотитѣ си между своитѣ чеда, или като имъ ги подарятъ, или като имъ ги завѣщаятъ.

---

1) C. It. 1045. C. N. 1076.

При това, както дарението, така и завѣщанието за дѣлбата при живѣ се съставятъ съобразно съ *формалноститѣ, условията* и *правилата*, предписани за даренията и завѣщанията.

Всѣка отъ подчеркнатитѣ думи има ли особено значение? *Demolombe*, като отговаря на този въпросъ, казва, че, ако се направи анализъ на тѣзи думи, може би ще се намѣри, че думата *формалности (formalités)* особено се отнася къмъ инструментарнитѣ тържествености *(aux solennités instrumentaires)*, които трѣбва да се спазватъ.

А думата *условия (conditions)* особено ще се отнася къмъ активната и пасивната способность, която закона изисква.

Думата *правила (règles)* би трѣбвало да се отнесе главно къмъ действието на дѣлбата при живѣ.

Впрочемъ самъ Demolombe мисли, че упомѣнатитѣ думи не сж друго, освенъ плеоназмъ на законодателя [1]).

Било че всѣка дума има отдѣлно и особено значение, било че тѣзи думи не сж друго, освенъ законодателенъ плеоназмъ, дарението и завѣщанието, съ които родителитѣ раздѣлятъ имотитѣ си при живѣ, трѣбва да се извършватъ по онѣзи предписания на закона, които сж установени за извършването на даренията и завѣщанията.

Отъ това следва, че дѣлбата при живѣ, направена устно или съ домашенъ актъ, се счита несжществующа предъ очитѣ на законътъ, и че такава дѣлба е несжществующа и не може даже да бжде конфирмирана отъ сънаследницитѣ [2]), съгласно чл. 216 отъ задълженията и договоритѣ, защото несжществующето не може да бжде конфирмирано.

Щомъ дѣлбата при живѣ, било чрезъ дарение, било чрезъ завѣщание, трѣбва да се извършва съ съблюдение на всичкитѣ формалности и правила, установени за тѣзи актове, то, при разискването на разнитѣ въпроси, възникващи отъ текста на чл. 301, неволно ще бждемъ принудени да повторимъ нѣкои работи, за които сме говорили по-рано относително формалноститѣ и правилата, по които се съставятъ завѣщанията.

---

[1]) Demolombe, t. XXIII, n° 3, p. 7.

[2]) Laurent, t. XV, n° 15. — Demolombe, t. XXIII, n° 7, p. 9. — Duranton, t. IX, n° 622. — Merlin, Rép., v° *part. d'ascend.*, n° 13. — Grenier t. III, n° 395. — Aubry & Rau, t. VIII, § 729. — Réquier, n° 45.

За да бѫдемъ по-близо до текстътъ на закона, ние ще вървимъ по неговия редъ, като разгледаме най-напредъ дарителната форма, а по-послѣ завѣщателната и следъ това, пакъ по този редъ, за принципитѣ и действията имъ.

Дѣлба чрезъ дарения. Когато дѣлбата при живѣ се прави чрезъ дарение, последното е подчинено, както отъ материална, така и отъ формална страна, на всичкитѣ установени за дарението правила.

Кои сѫ правилата, които регулиратъ съдържанието, или материалната часть, на дарението? Съ други думи, кои сѫ *материалнитѣ* или *вѫтрешнитѣ* условия, които се спазватъ при дарението?

Материалнитѣ условия сѫ, които опредѣлятъ активната способность на родителитѣ и пасивната на наследницитѣ.

Активна способность. За да може единъ родитель да направи дѣлба при живѣ чрезъ дарение, той трѣбва да е способенъ по закона *да дари*. Прочее, не могатъ да дарятъ, а, следователно, и не могатъ да раздѣлятъ имота си при живѣ запретенитѣ и ограничено запретенитѣ (чл. 308).

Пасивна способность. И наследницитѣ трѣбва да сѫ способни да приематъ. Не могатъ да приематъ даръ, а, следователно, не могатъ и да наследватъ по дѣлба при живѣ:

1) Този, който умишленно е убилъ, или се е опиталъ да убие дарителя, а така сѫщо и съучастника;

2) Този, който е обвинилъ дарителя-родитель въ престѫпление, което е признато за клеветническо;

3) Този, който му е възпрепятствувалъ да направи дѣлбата; това съгласно членове 308, 49, 6.

Къмъ материалнитѣ условия, при които може да се направи едно дарение — дѣлба, се отнасятъ и следнитѣ:

Въ субективно отношение не е потрѣбно, щото самия родитель да извърши дарението — дѣлба; той може да упълномощи за тази цѣль и друго лице. Истина е, че дѣлбата при живѣ е една принадлежность на бащинската власть, но при все това тя може да бѫде делегирана [1]). За да бѫде валидна дѣлбата, изисква се, щото упълномощеното лице да има пълномощно. Но въ силата на правилото *ratihabitio mandato*

[1]) Laurent, t. XV, n° 33. — Dalloz, *Dispos*, n° 4503. — Genty, p. 126. — Bonnet, t. I, n° 165. — Huc, t. VI, n° 428.

aequiparatur родителя може да ратифицира една дѣлба, извършена въ негово име безъ пълномощно.

Разбира се, че при завѣщанието-дѣлба родителя-дѣлитель не може да дѣйствува чрезъ пълномощникъ. Той трѣбва самъ да напише завѣщанието, ако е саморжчно; самъ да го диктува, ако е публично; самъ да го подпише и поднесе на нотариуса за пазене, ако е тайно.

Въ обективно отношение потрѣбно е, щото родителя да може да разполага съ имотитѣ, които ще дѣли, да може да ги продава, защото дарението не е друго, освенъ отчуждаване. Щомъ той не може да разполага съ тѣхъ, или закона ограничава тѣхното разполагане, то такива имоти не могатъ да бждатъ раздѣлени.

Отъ този принципъ следва, че родителтъ не може да помѣсти въ дѣлбата онѣзи имоти, които не сж негова собственость; че, ако даже е помѣстилъ въ дѣлбата нѣкои имоти, на които се е считалъ собственникъ, тѣ се считатъ невходящи въ нея, ако по-послѣ той изгуби правото на собствеността върху тѣхъ.

Бащата може да изгуби собственността върху единъ свой имотъ, или когато го отчужди, или когато го подари на едно чуждо лице. Въ такъвъ случай, разбира се подарения имотъ не влиза въ дѣлбата.

Но може ли бащата да помѣсти въ дѣлбата единъ имотъ, който той е подарилъ преди дѣлбата на едного отъ своитѣ наследници?

Този въпросъ се разрешава различно споредъ обстоятелството, да ли имота е подаренъ на чедото съ освобождение отъ привнисание, или е подаренъ безъ такова освобождение, т. е подаренъ е като единъ авансъ срещу наследството.

Въ първия случай, когато имота е подаренъ съ освобождение отъ задължението за привнисание, въпроса е ясенъ: надареното чедо става пълненъ и безвъзвратенъ собственникъ на подарения имотъ и, при отварянието на наследството — било по причина на смьрть на дарителя, било че наследството се отвори фиктивно съ дѣлба при живѣ, — той не е дълженъ да привниса на сънаследницитѣ подарения имотъ. Въ случая, подарения на чедото имотъ, съ освобождение отъ привнисание, трѣбва да се сматря, като подаренъ на чуждо лице. Следователно, този имотъ не може да влиза въ дѣлбата при живѣ.

Въ втория случай, когато имота е подаренъ на чедото безъ освобождение отъ задължението за привнисание, т. е. когато имота е даденъ, макаръ чрезъ дарение, на едно отъ чедата, като авансъ срещу наследството, въпроса се решава друго-яче, а именно: този имотъ може да влезе въ дѣлбата при живѣ, защото надареното чедо е задължено да привнесе този имотъ въ полза на сънаследницитѣ както при действителното отваряние на наследството следъ смъртьта на родителя-даритель, така и следъ фиктивното отваряние на наследството, предизвикано отъ една дѣлба при живѣ.[1]) Има и противно мнение по този въпросъ, но то е изолирано.

Споредъ чл. 306 даренията е договоръ, чрезъ който дарительть отстжпва *веднага* и безвъзвратно даденото нещо въ полза на надарения. Тъй сжщо и въ дѣлбата чрезъ дарение дарительтъ отстжпва *веднага* подарения имотъ на чедата си. Той се лишава отъ правото на собственность върху подарения имотъ, и собственникъ става надарения. Но отъ това не следва, че дарението-дѣлба трѣбва да е безусловно. Дѣлбата при живѣ почти всякога е придружена съ разпореждание въ полза и въ интереса на дарителя; рѣдко ще се срещне дѣлба, въ която родителитѣ да не запазватъ правото си да се ползуватъ отъ подаренитѣ имоти до смъртния си часъ, или да не турятъ условия „да ги хранятъ и гледатъ до смъртния часъ." Благоразумно е, щото въ дѣлбитѣ чрезъ дарение родителитѣ да си запазватъ правото на ползуване върху подаренитѣ имоти, защото гледанието и хранението е по несигурно отъ самото ползуване.

Такива условия се наричатъ тяжести. Тѣзи тяжести не пречатъ на акта да бжде безазмезденъ за онова, което ще остане, следъ спадание на тяжеститѣ. Ако обаче, стойностьта на тѣзи последнитѣ надмине стойностьта на подаренитѣ имоти то не ще има дарение, не ще има дѣлба при живѣ. Акта ще бжде възмезденъ; ще бжде една продажба или една спогодба, които се уреждатъ по общитѣ правила на З. Д.

---

[1]) Pand. fr. v° *Donat.*, n° 11125. — Bonnet, n° 277. — Demolombe, t, XXIII, n° 75. — Troplong, t. IV, n° 2313. — Huc, t. VI, n° 440. — Rêquier, n° 130, — Dalloz, v° *Dispos.*, Rép. n° 4552; cod., Supp. n° 1121. — Lyon-Caen, *Part. d'ascend.*, p. 200. — Laurent, t. XV, n° 43. — D. P. 1879. 2. 177.

За да могатъ родителитѣ да се ползуватъ отъ подаренитѣ имоти, изисква ли се да има въ акта *изрична за това клауза*? По този въпросъ има двѣ различни мнения.

Едни казватъ че, за да могатъ родителитѣ-дѣлители да се ползуватъ отъ подаренитѣ имоти и следъ дѣлбата, изисква се да има изрична за това клауза въ акта за дарението; въ противенъ случай, чедата ставатъ пълни и безвъзвратни собственници[1]). А други, като *Duranton*, мислятъ, че всякога въ дѣлбата при живѣ има *мълчаливо* запазване правото за ползуване, защото не могло да се предполага, че бащата е искалъ да се тури въ зависимость отъ дѣцата[2]).

Първото мнение е по право, защото ползуването е едно реално право, което не може да се запазва мълчаливо; то може да бѫде запазено само изрично.

Но какъ бащата може да санкционира това свое право на ползуване? Надареното чедо става собственикъ и може да продаде имота, да го ипотекира или да го подари; въ такъвъ случай правото за ползуване се осуетява. За да не може да става подобно осуетяване, бащата-дѣлитель има право да забрани въ дарствения актъ (въ графата за забележкитѣ), че забранява на чедата си да отчуждатъ или ипотекиратъ подарения имотъ, догдето е живъ, освенъ ако имъ разрѣши той самъ. Има автори, които не даватъ това право на бащата[3]).

Чл. 301 постановява, че дѣлбата чрезъ приживотенъ актъ може да става само за имоти, които дарителя притежава въ момента на дѣлбата. Това правило е повторено и въ чл. 319 съ това прибавление, че, ако акта съдържа бѫдѫщи имоти дарението ще се счита недействително по отношени къмъ тѣхъ. Тѣзи правила проистичатъ отъ установения въ чл. 306 принципъ, въ силата на който дарителя се лишава веднага отъ правото на собственость върху подарения имотъ. За да може дарителя да отстѫпи веднага подарения имотъ, той трѣбва да го притежава въ времето на дарението. Иначе нѣма въз-

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 35. — Demolombe, t. XXIII, n° 60. — Genty p. 167. — Bonnet, t. I, n° 372. — Dalloz, *Rép.*, v° Dispos., n° 4515.

[2]) Duranton, t. IX, n° 627. — Срав. Ancelot, sur Grenier, t. III, n°, 395 note *a*.

[3]) Dalloz, Rép., n° 4512.

можность да се изпълни сѫщественното условие на дарението: незабавното отстѫпване на подарения имотъ.

Но, ако по закона родителитѣ нѣматъ право да дѣлятъ имоти, които предполагатъ да добиятъ въ бѫдаще, тѣ иматъ право да правятъ частична дѣлба само на нѣкои отъ имотитѣ, които притежаватъ въ време на дарението. За това ще говоримъ при коментирането на чл. 302.

Може ли бащата, съпругата на когото е умрѣла, да направи отъ неговитѣ и отъ нейнитѣ имоти една обща масса и да я раздѣли между чедата си чрезъ приживотенъ актъ? Не. Защото бащата може да раздѣли само своитѣ имоти (чл. 301), или само имотитѣ, които той притежава (чл. 301 и 319); а пъкъ по-голѣмата частъ отъ имотитѣ на преживѣлата отъ него съпруга не сѫ негови; той не ги притежава[1]), а пъкъ чл. 300 казва изрично, че родителитѣ могатъ да раздѣлятъ при живѣ „имотитѣ си"; значи онѣзи имоти, които сѫ тѣхна собственность.

Въ Франция има сѫдилища, които разрешаватъ въпроса утвърдително.

За да нѣма у насъ никакво съмнение за разрешението въпроса въ отрицателенъ смисълъ, нашия законодатель е счелъ за нужно да употрѣби въ чл. 301, такава дума която да оправдава такова разрешение на въпроса. Така въ нашия законъ е казано *„които дарительтъ притежава* (чл. 301, 319). А въ източницитѣ е употрѣбена, вмѣсто *притежава*, думата налични, Présents (art. 943 и 1076 Code Nap.), presenti (art 1045 и 1064 Codice Cevile).

Могатъ ли бащата и майката да направятъ съединителна дѣлба (partage conjonctif) т. е. да съединятъ своитѣ частни имоти въ една маса и да ги раздѣлятъ между своитѣ чеда? Да, тѣ иматъ това право по закона, който гласи че родителитѣ, а не бащата и майката отдѣлно, могатъ да раздѣлятъ имотитѣ си между своитѣ чеда. Истина е, че закона не казва, че родителитѣ могатъ *заедно и отдѣлно* да раздѣлятъ имотитѣ си, но това се разбира отъ множественното число на думата *родители*. Въ източника на чл. 301, вмѣсто *родители е казано бащата и майката* (*il padre, la madre*, art. 1044 и 1045 Codice Civile), както и въ френския Code civil *les père et mère*.

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 52. — Maton, *Diction.*, t. III, n° 23 и др.

Съединителната дѣлба трѣбва да става при известни условия.

Ние казахме по рано, че правилото на чл. 300 предписва, щото въ дѣлбата при живѣ да влиза неразполагаемата часть; а това означава, че дѣцата, като наследници съ право на законна часть, могатъ да искатъ законната си часть въ натура отъ бащиното, или майчино наследство, *Et substantia patris*. Ако въ бащиното и майчиното наследство има недвижими имоти, дѣцата иматъ право да искатъ своята законна часть и отъ двѣтѣ наследства въ натура.

А отъ това следва, че паеветѣ трѣбва да бѫдатъ съставени отъ такъвъ начинъ, щото законната часть и отъ дветѣ наследства трѣбва да бѫде непокѫтната.[1])

Прочее, *съединителната дѣлба може да бѫде само частична*, т. е. само за разполагаемата часть, защото нерасполагаемата часть и отъ двѣтѣ наследства трѣбва да се предаде на дѣцата въ натура.

Въ Франция въпроса е споренъ защото тамъ има доталния режимъ между съпрузитѣ. И тамъ, обаче, нѣма спорове, когато имотитѣ на съпрузитѣ сѫ нераздѣлени.

У насъ този споръ е безпредмѣтенъ.

— При съвмѣстната дѣлба, ако тя по нѣкоя причина, се унищожи спрямо едного отъ съпрузитѣ, счита се унищожена изцѣло.

Формални условия. Чл. 301 предписва, дарението-дѣлба да се извършва по установенитѣ за даренията *формалности*. Първата формалность, спазването на която се изисква подъ страхъ на недействителность, е: дарението, било на движими било на недвижими имоти, да се *извършва* отъ нотариуса. При извършване дарението нотариуса ще се ржководи отъ правилата и предписанията на закона за нотариуситѣ.

— Законътъ говори за дѣлба-дарение. Дарението може да бѫде обикновенното дарение, за което говориятъ чл. 306 и 307; но то може да бѫде направено и въ форма на продажба срещу пожизнена рента, или съ удържане правото на пол-

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 48. — Maton, *Diction.*, t. III, n° 41. — Huc, t. VI, n° 439. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 1114. — Bonnet, t. II, n° 252 bis. — Demolombe, t. XXIII, n° 83.

зуване за което говори чл. 96. Тази продажба законътъ счита тоже за дарение. Отъ това следва, че родителитѣ могатъ да направятъ дѣлба чрезъ дарението, предвидено въ чл. 96, т. е. въ форма на продажба срещу пожизнена рента или съ удържание правото на ползуване. Но, за да бѫде счетена тази продажба за дѣлба-дарение, изисква се щото продажбо-дарението-дѣлба да отговаря на всичкитѣ условия, на които е подчинено и дарението-дѣлба; напримѣръ, да е направена между всичкитѣ нисходящи наследници; на всѣкого отъ тѣхъ да е опредѣленъ пай; всѣки сънаследникъ да е задълженъ срещу своя пай, за плащането на пожизнената рента. Въ случая пожизнената рента ще бѫде една тяжесть въ продажбо-дарение-дѣлбата, каквато тяжесть (ползуване, хранение, и гледание) се среща и въ чистото дарение или въ дарението-дѣлба.

— За да бѫде валидна една дѣлба-дарение, трѣбва за недвижимитѣ имоти да се издаде нотариаленъ актъ, а движимитѣ имоти да се предадатъ непосредственно на надарения (чл. 311)

За действителностьта на дѣлбата на недвижимитѣ имоти, трѣбва да се спазватъ и формалноститѣ, предписани отъ чл. 323, т. е. че дарствения актъ трѣбва да съдържа и единъ оцѣнителенъ описъ, подписанъ отъ дарителя и недарения, или отъ онѣзи, които приематъ дарението вмѣсто него.

Едно специално формално условие за действителностьта на дарението е неговото *изрично приемане*. Дарението става задължително и произвежда своето действие само отъ деньтъ на изричното му приемание. Безъ приемание нѣма дѣлба, както това забелѣжихме и по-рано.

Изричното приемание става предъ нотариуса.

Прочее, подписването предъ нотариуса на нотариалния актъ и на оцѣнителния описъ трѣбва да се считатъ и за изрично приемание на дарението; но въ графата за особенни белѣжки трѣбва да се отбелѣжи тоже изрично, че дарението е прието; иначе, безъ тази белѣжка, нѣма дарение.

Надарения, ако е пълнолѣтенъ, може да приеме дарението и чрезъ пълномощникъ, упълномощенъ специално за тази цель.

Приемането отъ страна на малолѣтнитѣ и запретенитѣ трѣбва да стане съгласно правилата на членове 313 и 314.

Приемането трѣбва да е направено изрично отъ страна на *всичкитѣ* чеда, между които става дѣлбата. Ако нѣкое отъ чедата не е приело, или отказва да приеме, дарението, дѣлбата е недействителна, или по-добрѣ казано *нѣма дѣлба*, защото родителитѣ съ дѣлбата при-живѣ искатъ да направятъ едно колективно дарение, т. е. само едно дарение, недѣлимо въ своето единство; тѣ не сж искали да правятъ и не сж направили нѣколко индивидуални и изолирани дарения, които могатъ да бждатъ приети отдѣлно и индивидуално[1]).

Но, ако чедото, което не е приело дарението, не е наслѣдникъ, било по причина, че се отрече отъ наслѣдството, било по причина, че излезе недостойно спрямо родителитѣ си, било че умре безъ дѣца, дарението е действително и изпълняемо[2]).

Приеманието е *недѣлимо;* то трѣбва да е за всичкитѣ имоти, а не само за часть отъ тѣхъ. Никой отъ нисходящитѣ не може да каже, че приема известни имоти отъ дѣлбата, а приеманието на другитѣ отказва.

Действието на дѣлбата чрезъ дарение.

Правилото на чл. 293 прилага ли се въ дѣлбата при живѣ? Не ще съмнение, че сънаслѣдницитѣ, даже и въ дѣлбата при-живѣ, оставатъ взаимно задължени единъ срещу други за нарушенията и отнеманията по сждъ на имуществата по причини, предшествующи дѣлбата. Така, ако единъ отъ нисходящитѣ бжде сждебно отстраненъ отъ имота, който му се е падналъ въ пая, другитѣ сънаслѣдници сж длъжни да допълнатъ евинсираното имущество.

Има, обаче, автори, които изказватъ мнѣние, че въ дѣлбата приживѣ сънаслѣдницитѣ не сж задължени взаимно единъ срещу други за евикациитѣ[3]).

---

[1]) Demolombe, t. XXIII, n° 10. — Laurent t. XV, n° 20. — Dalloz, *Dispos.*, n° 4523. — Huc, t. VI, n° 423. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 11012. — *Cass. Palermo*, 24. VII. 1888 (Barbèra, p. 338).

[2]) Dalloz, *Dispos.*, n° 4524. — Genty, p. 118.

[3]) Dalloz, *Dispos.*, n° 4569. — Borsari, t. III, §, 2197, p. 1338. — Genty, p. 248.

Има ли право възходящия да иска отмѣнението на дарението-дѣлба по причина на непризнателность или неизпълнение на условията съгласно чл. 326? Този въпросъ е отъ голѣмо значение. За неговото правилно разрешение ще трѣбва да припомнимъ нѣкои отъ принципитѣ за дарението въобще. Между възходящия и дѣцата му актътъ за дѣлбата е истинско дарение, по което първия се лишава отъ собствеността въ полза на последнитѣ веднага и безвъзвратно. При все това, както дарението, тъй сѫщо и дѣлбата-дарение може да бѫде отмѣнена по причина на неизпълнение условията и по причина на непризнателность.

Неизпълнение на условията спрямо бащата-дѣлитель. Въ отношенията между възходящия и дѣцата му актътъ е дарение. Първия дава на последнитѣ имотитѣ си подъ извѣстни условия — срещу пожизненна рента или прехрана. Ако дѣцата не изпълнятъ тѣзи условия, справедливо е, щото възходящия да има право да иска отмѣнението на договора. Значи, въ случая се прилага чл. 326. Доктрината[1]). и юриспруденцията[2]) сѫ съгласни по този въпросъ.

И тъй, дѣлбата при-живѣ, понеже има характеръ на дарение, може да бѫде отмѣнена по причина на неизпълнение условията, подъ които тя е била направена, и че въ този случай правото за отмѣнение, като не е лично на възходящия минава върху неговитѣ наследници.

Юриспруденцията въ Франция отива още по-далечъ. Споредъ нея, когато бащата и майката направятъ *съвмѣстно* и солидарно между дѣцата си дѣлба на всичкитѣ свои имоти, безъ да се прави различие, колко и какви има всѣки отъ тѣхъ, подъ условие да имъ плащатъ една пенсия, иматъ право да искатъ да отмѣнатъ дѣлбата по причина на неизпълнение условията, подъ които е направена. Нѣщо повече: ако единиятъ отъ двамата родители умре, преживѣлия родитель има право, ако не получава пенсията, да иска срещу дѣтето, което отказва да изпълни условието, отмѣнението на дѣлбата-дарение не само за половината, но на цѣлата дѣлба[3]), защото, когато тя е правена, като *съвмѣстна* дѣлба,

---

[2]) Aubry & Rau, t. XIII, § 733. — Réquier, n° 83. — Demolombe, t. XXIII, n° 125. — Laurent, t. XV, n° 74. — Fuzier-Herman, sur l'art. 1076, n° 101. — Saintespés — Lescot, t. IV, n° 1814.

[1]) D. P. 1852. 2. 132.

[3]) Dalloz, Rép. *Dispos*, n° 4578.

не е правено различие между произхождението на имотитѣ и защото при съставянето на дѣловетѣ не се е гледало да се тури въ всѣки отъ тѣхъ по равно отъ бащинитѣ и майчинитѣ имоти, бидейки всички смѣсени, за да направятъ едно наследство.

Непризнателность. Родителитѣ, които сж направили дѣлба при живѣ чрезъ дарение, иматъ право да искатъ отмѣнението ѝ по причина на непризнателность, означена въ чл. 328. Тя е законна непризнателность. Въ този случай правото е съгласно съ морала, за да се накаже непризнателното чедо, което отказва да даде прехрана на родителитѣ си, следъ като тѣ му сж отстжпили окончателно своитѣ имоти; а още повече морала иска да се накаже онова чедо, което е вдигнало престжпно ржка срещу живота на едного отъ тѣхъ, или го е оскърбило кръвно.

И наистина, ако обикновения даритель има право да иска отмѣнение на дарението по причина на законната непризнателность, колко повече това право иматъ родителитѣ. Посяганетс върху живота на дарителя-баща отъ страна на чедото е по-престжпно отъ онова върху живота на обикновения даритель отъ страна на надарения. Въ случая имаме работа съ опитъ за отцеубийство, което по наказателния законъ е квалифицирано престжпление и се наказва по-строго отъ обикновенното убийство.

Неиспълнение условията спрямо нѣкой съдѣлитель-наслѣдникъ. Възходящия, който прави дѣлба между своитѣ чеда, съставя и дѣловетѣ имъ. Както въ дѣлбата *ab intestat*, тъй и въ дѣлбата-дарение може да има извѣстно неравенство въ дѣловетѣ въ натура. Това неравенство се възмездява съ пари (чл. 247). Ако възходящия задължи едного отъ наследницитѣ, дѣлътъ на когото е по голѣмъ въ натура, да възмезди съ пари другъ свои съдѣлитель, защото дѣла му е по-слабъ въ натура и ако задължения сънаследникъ не испълни задължението въ срокъ или откаже да го испълни въобще, има ли право родительтъ-дѣлитель да иска отмѣнение на дѣлбата по причина на неиспълнение условията спрямо сънаследника? Това право за отмѣнение на дѣлбата има ли самия сънаследникъ, който трѣбва да бжде възмезденъ съ пари? Този въпросъ е споренъ.

Дарението-дѣлба е единъ двустраненъ договоръ. Въ този договоръ има едно условие, което е установено и прието отъ двѣтѣ страни. Възходящия дѣли имотитѣ си между своитѣ чеда. Дава на едно отъ тѣзи повече недвижими имоти, като го задължава да възнагради съ пари другия съдѣлитель, който не е получилъ еднакво отъ недвижимитѣ имоти. И дарительтъ-дѣлитель и надарения сънаследникъ сж съгласни за това. Ако задължения сънаследникъ не испълни задължението — да заплати — това неиспълнение влече подире си едно отмѣнение на дѣлбата. Това е едното мнѣние.

Ние го считаме за погрѣшно, като приемаме, че дѣлбата не е подчинена на последствията отъ прекратително условие, когато единъ отъ сънаследницитѣ не испълни своето задължение спрямо другъ сънаследникъ. Въ дѣлбата унищожението има по-голѣми неудобства отъ онѣзи, които се срещатъ въ други договори, защото въ дѣлбата повечето пѫти има много наследници, правата на които ставатъ въпросни, ако се допусне унищожение на дѣлбата по тая причина. Цѣли семейства сж разстроени и разстревожени, когато се развали дѣлбата; сжщото е и съ трегитѣ лица, които сж придобили права следъ дѣлбата. Предъ видъ на всички тѣзи неудобства, законодательтъ не е могалъ да предполага, че намерението на странитѣ е било да развалятъ дѣлбата. Прочее, задължения наследникъ да възмезди съ пари единъ свой сънаследникъ съгласено чл. 247 остава само единъ длъжникъ спрямо последния, когото той може да преследва лично на общо основание, както всѣки другъ длъжникъ на пари. Сжщото право спрямо длъжника има и сънаследника-кредиторъ.

Дарението-дѣлба презъ живота на възходящия е или такова въ момента на извършването му, както при дѣлбата *ab intestat*, или то остава обикновенно дарение до момента на отварянето на наследството и само въ него моментъ става дѣлба? При изричния текстъ на закона, който дава право на възходящитѣ да правятъ дѣлба при живѣ, този въпросъ като че не би трѣбвало и не би могло да се повдигне; обаче, по нѣкога принципитѣ на правото, изработени още по римското право, сж толкова силни, че смущаватъ юристконсултитѣ и юриспруденцията и при наличностьта на изриченъ текстъ. Отъ този родъ е и горния въпростъ. И наистина, известенъ е принципа, че нѣма наследникъ на живъ човѣкъ: *nulla est viventis haereditas!*

Този именно старъ принципъ е въ видимъ конфликтъ съ текста, който дава право на възходящитѣ да правятъ дѣлба при живѣ между дѣцата си. За това въпроса е раздѣлилъ авторитѣ и сж се образували по него двѣ системи.

Първата система се представлява отъ *Genty* [1]), тя е усвоена и отъ *Demolombe* съ известни смегчения [2]).

По тази система раздѣлятъ дарението-дѣлба и му придаватъ двоякъ характеръ: актътъ веднага произвежда дарение при живѣ, а ще стане дѣлба въ момента на дарителевата смъртъ. Това е икономията на тая система, а мотивитѣ ѝ сж следнитѣ. Възходящия, който прави, чрезъ приживенъ актъ, дѣлба на своитѣ имущества между предполагаемитѣ си наследници, съобразно съ тѣхнитѣ евентуални наследственни права, действова само като има предъ видъ и съображение качеството на наследници, въ което качество тѣ сж призовани да наследватъ по договоръ. Той имъ дава предварително тѣхната наследственна часть въ имотитѣ, които туря въ тѣхнитѣ дѣлове. Прочее, тази дѣлба е единъ особенъ видъ на авансъ срещу наследството; това е едно дарение при живѣ, съдържаще предварителна дѣлба на наследството на дарителя. Това дарение, подобно на всичкитѣ дарения, които сж направени като авансъ срещу наследството, произвежда едно незабавно действие *(un effet actuel et immédiat)*, като придава на надаренитѣ собственността на подаренитѣ имоти; но то струва като дѣлба само въ момента на наследствоотварянието, въ който дѣцата ще станатъ наследници, защото дѣцата могатъ да се считатъ като съдѣлители до толкова, до колкото тѣ вече могатъ да се считатъ като наследници. Прочее, въ дарението-дѣлба има два елемента: единъ сегашенъ и известенъ *(l'un actuel et certain)*, другъ бждащъ и случаенъ *(l'autre futur et éventuel)*; сегашното и известното е дарението при живѣ такова, каквото го е направилъ възходящия; а бждащето и случайното е наследственното право, на което е подчиненъ характера на дарението, гледано като дѣлба на наследството. Презъ живота на дарителя дѣцата сж само надарени; тѣ могатъ да се считатъ за съдѣлители само въ момента на наследствоотварянието, защото

---

[1]) Genty, Partage d'ascendant, p. 214.

[2]) Demolombe, t. XXIII, nº 122.

акта, до тогава едно просто дарение, добива характеръ на дѣлба само въ този моментъ; съ други думи дарението-дѣлба е само единъ авансъ срещу наследството. Логическо последствие, отъ това е, че при живота на възходящия даритель дѣцата не могатъ да оборватъ дѣлбата по причина на повреда, нито пъкъ иматъ право за гаранция въ случай че бѫдатъ евенсирани, нито законна ипотека въ полза на онзи сънаследникъ, който трѣбва да бѫде възмезденъ съ пари.

Demolombe, като вижда тази несправедливость иска да я отстрани частично съ едно различие между разнитѣ искове, които могатъ да завеждатъ, още при живота на възходящия даритель, искъ за плащание — възмездие съ пари (чл. 247), искъ за гаранция, ако единъ отъ сънаследницитѣ стане несъстоятеленъ (чл. 298); а пъкъ искъ за намаление (чл. 338) и искъ за унищожение дѣлбата по причина за повреда могатъ да бѫдатъ заведени само следъ смъртьта му. [1]).

Втората система е събрала всичкитѣ автори и юриспруденцията. Тя отхвърля първата. Въ този важенъ юридически споръ се отличаватъ много видни юристи. *Laurent* и други съ забелѣжителна точность, ясность и твърдость сѫ изложили основитѣ на втората система. Тѣ казватъ, че, оставашъ очуденъ отъ появилитѣ се по въпроса разногласия, като прочетешъ текста, и ако искашъ да го зачиташъ. И наистина, текста го решава. Той позволява на възходящитѣ да раздѣлятъ при живѣ своитѣ имоти между чедата си съ дарственъ актъ или съ завѣщание, като се спазятъ формитѣ за тѣзи актове.

Прочее, распредѣлението на имотитѣ чрезъ дарение е дѣлба; и, понеже тази дѣлба може да обема само настоящи имоти, тя произвежда веднага своето действие по сѫщия начинъ, както всѣко обикновенно дарение. Когато законътъ казва, че направената чрезъ дарение дѣлба е дѣлба при живѣ, съ какво право тълкувателя ще каже, че тази дѣлба не произвежда никакво действие при живота на дарителя? За споровете сѫ виновни онѣзи, които сѫ измислили теорията за дѣлби, която нѣма никаква опора нито въ текстоветѣ, нито въ принципитѣ.

На какво основание раздѣлятъ акта относително неговия характеръ и намиратъ въ него два елемента? На ли този

[1]) Demolombe, t. XXIII, nº 121 и 122.

актъ има само една цель — да раздѣли бащинитѣ имоти между дѣцата. Казватъ, че не могло да има раздѣлено наследство, преди да има наследство; могатъ ли дѣцата да се считатъ за съдѣлители, до когато не сѫ наследници? А пъкъ нѣма наследници на единъ живъ човѣкъ. *Nulla est viventis haereditas* казваше *Pothier.* Наследници, а следователно и дѣлба може да има само следъ смъртьта на бащата.

Отговорътъ на този въпросъ е въ самия текстъ на закона, който дава на възходящия право да раздѣли при живѣ своитѣ имоти между дѣцата си. Прочее, закона допуща *и* санкционира онова, което тълкувателя обявява за невъзможно. А пъкъ, когато закона допуща известенъ актъ, не може да се казва, че той е невъзможенъ; ако той не е съобразенъ съ действителностьта на нѣщата, трѣбва да се каже, че това е една фикция; и законодателя нѣма ли право да създава фикции, които, по своето естество, противоречатъ малко или много на действителностьта? Нѣмало наследство на живъ човѣкъ! Да, това е така; но то не бърка на законодателя да позволи на възходящия да раздѣли, още при живота си, всичкитѣ свои имоти между дѣцата си; а пъкъ всѣка дѣлба предполага, че има отворено наследство; може ли да се раздѣли това, което не сѫществува? Прочее, счита се, че наследството е отворено. Очевидно, това е една фикция. Ние казахме, защо закона я допуща. За допущането на тази дѣлба има морални мотиви, има стопански съображения; значи, дѣлбата при живѣ засяга до нѣкждѣ обществения редъ; а, когато е въпросъ за общественъ интересъ, законодателя не отстѫпва предъ едно изключение отъ принципитѣ. Законодателя въ такъвъ случай трѣбва да бѫде стесненъ само отъ нѣкои принципи, които сѫ прогласени отъ Конституцията като неприкосновенни.

По каквито съображения е допустналъ други фикции въ закона, по сѫщитѣ е допусналъ на възходящия правото да раздѣли имотитѣ си при живѣ, т. е. преди да е отворено наследството му. Тука духътъ на закона е въ съгласие съ текста. Защо се извратяватъ законитѣ на природата? Това става, за да се предварди и избѣгне една дѣлба *ab intestat,* въ която дѣцата не ще се съгласятъ, може би; за да се попречи на раздроблението на бащинитѣ имоти, което раздробление да направи експлоатацията невъзможна. Ето защо е дадено право на бащата да направи една истинска дѣлба.

Невѣрно е и съображението на първата система, че дѣлбата била единъ авансъ срещу наследството, защото такъвъ авансъ се дава срещу бѫдаще наследство; той предполага една дѣлба, която трѣбва да се направи при отваряние наследството на дарителя; той предполага и привнисание въ наследственната маса. Бащата дава, за да раздѣли, и дѣлбата е безвъзвратна; щомъ актътъ е перфектенъ, всичко е свършено [1]).

Сѫщото поддържатъ и други видни автори [2]).

Ние, по изложенитѣ мотиви, сподѣляме втората теория, разбира се, само за случая, когато дѣлбата е направена чрезъ дарение.

Юриспруденцията. Французската юриспруденция е колеблива. Въ едно свое решение франц. касац. сѫдъ е счелъ, че дѣлбата при живѣ е отваряние на дарителевото наследство относително настоящитѣ имоти, т. е. една окончателна дѣлба, последвана отъ втора дѣлба, когато умре дарителя [3]). Съ това решение фр. касац. сѫдъ се приближава къмъ втората система. Следъ нѣколко години сѫщия сѫдъ е решилъ противното, като е счелъ, че дѣлбата при живѣ произвежда действие като дѣлба само следъ дарителевата смърть [4]). По видимому това е теорията на *Genty и Demolombe.* Но това е само по видимому, защото върхов. сѫдъ е решавалъ другъ въпросъ, при който косвенно изказва горнето мнение.

Нашия Върх. касац. сѫдъ, до колкото знаемъ, не е ималъ случай да се произнесе по въпросътъ.

— *Даренето - дѣлба следъ смъртьта на възходящия.* Споредъ първата система при смъртьта на възходящия се отваря неговото наследство; наследницитѣ по това наследство сѫ сѫщитѣ дѣца, между които възходящия бѣ раздѣлилъ имотитѣ си при живѣ. Дѣцата получаватъ наследството тъй, както имъ е било раздѣлено отъ бащата при живота му. Дѣлбата, направена при живѣ, произвежда въ

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 86 и 87. — Réquier, *Traité des partages d'ascendants*, n° 95—100.

[2]) Bourrier, Part. d'ascendant, p. 143. — Huc, t. VI, n° 434. — Barafort, Part. d'ascendant, p. 45. — Bonnet, t. I, n° 107. — Aubry & Rau, t. VIII, § 728. note 2. — Colmet de Santerre, t. IV, n° 243 bis. — Folleville, n° 1191. — Pand. fr., *Donat*, n° 11216. — Bertauld, t. II, n° 83.

[3]) Dalloz, 1860. I. 169.

[4]) Dalloz, 1868. I. 289.

този моментъ всичкитѣ й присжщи действия. Дѣцата добиватъ право по нея за всички искове, гаранции, привилегии и ипотеки, които иматъ и по дѣлбата *ab intestat*.

А по втората система, която поддържаме и ние, дѣцата оставатъ и следъ смъртьта на бащата въ сжщото качество, каквото имаха при живота му — надарени съдѣлители (*des donataires copartagés*), защото за тѣхъ наследството е било отворено въ момента, когато възходящия е раздѣлилъ по между имъ имотитѣ си. Това е очевидно, когато приематъ дарението. Тѣ ставатъ собственници на тѣзи имоти отъ момента на дарението; и, понеже тѣзи имоти сж били веднажъ дѣлени, нѣма нужда да се дѣлятъ повторно.

И наистина, при втората система това последствие е явно. Обикновенно, бащата, който прави дѣлба при живота си чрезъ дарение, включва въ нея всичкитѣ си имоти; за това въ такъвъ случай, неговата смъртъ не произвежда никакво ново действие. Ако той е испусналъ отъ дѣлбата нѣкои имоти, или ако е спечелилъ нови такива, за тѣхъ се прави допълнителна дѣлба [1]), която става по всичкитѣ правила за дѣлбата *ab intestat* (чл. 302).

Плащане на дълговетѣ. Длъжни ли сж дѣцата да плащатъ дълговетѣ на родителитѣ? Този отъ извънредна важность въпросъ, е споренъ както между авторитѣ, така и въ юриспруденцията. Разрешението му въ този или онзи смисълъ ще има голѣмо значение за интереситѣ на кредиторитѣ на наследодателя.

Едни автори изказватъ мнение, че дѣцата сж длъжни да плащатъ дълговетѣ, а други — изказватъ противо мнение.

Преди да пристжпимъ къмъ разискването на тѣзи различни мнения по въпроса, и тѣхната основателность ние ще предложимъ да се прави едно сжществено, споредъ насъ, различие, което не намираме нито у френскитѣ и итаталиянскитѣ автори, нито въ юриспруденцията на французскитѣ и италиански сждилища

Различието, което, споредъ насъ, би трѣбвало да се прави, се отнася къмъ времето, въ което се иска исплащанието на *личнитѣ* дългове на наследодателя. Ако кредитора иска исплащанието на своята лична креанса още *при живота на род теля-длъжникъ, макаръ и следъ дѣлбата* чрезъ даре-

[1]) Laurent, t. XV, n° 90. — Bonnet, t. II, n° 520 bis и 521, — Réquier. n° 98. — Bertauld, n° 90.

ние, той може да иска изплащането само отъ прямия длъжникъ-родитель, а не отъ дѣцата. Това ни се вижда безспорно. Но, какъ, отъ какво ще се удовлетвори кредитора, когато всичкитѣ имоти сж подарени на дѣцата? Отговора на този въпросъ е лесенъ: кредитора може да заведе *actio pauliana* противъ дарителя, съгласно чл. 140 отъ закона за задълженията и договоритѣ и да иска развалянието на дарението, като направено въ неговъ ущърбъ.

Не е такова положението на кредитора, когато той има право да иска изплащането на своята креанса *следъ смъртьта на длъжника-даритель.* Прямия длъжникъ вече липсува и вмѣсто него оставатъ наследницитѣ му.

И въ този случай трѣбва да се прави различие, да ли чедата сж приели наследството (имотитѣ, които наследодателя е придобилъ въ периода между дѣлбата и смъртьта си, или имотитѣ, които наследодателя не е раздѣлилъ, ако е направилъ частична дѣлба) направо или по описъ, или сж се отрекли отъ него. Ако следъ смъртьта на наследодателя сж останали *нераздѣлни* имоти и ако наследството, съставено отъ тѣхъ, е прието направо, то наследницитѣ сж длъжни да плащатъ дълговетѣ на наследодателя *ultra vires emolumenti.*

Ако това наследство е прието по описъ, и наследницитѣ отговарятъ *въ качеството си на наследници по описъ* само съразмѣрно съ това, което сж получили, *intra vires*, то въ случая отговорни ли сж дѣцата за недостига, *въ качеството си на надарени?*

Или, ако дѣцата се отрекатъ отъ наследството, длъжни ли сж да плащатъ личнитѣ дългове на наследодателя? За разрешението на тѣзи въпроси сме длъжни да влеземъ вече въ областьта на спора върху генерално постевения по горѣ въпросъ: длъжни ли сж дѣцата да плащатъ по право личнитѣ дългове на дарителя?

И тука трѣбва да се прави различие, да ли дарителя е задължилъ надаренитѣ, съ дарственния актъ, да плащатъ дълговетѣ. Дарението е единъ договоръ между дарителя и надарения; като такъвъ, той е законъ за тѣхъ. А дълговетѣ се исплащатъ или въ силата на закона, или въ силата на договора. А че дарителя може да задължи надаренитѣ да плащатъ дълговетѣ, се вижда отъ текста на чл. 322, съ това само ограничение, че надаренитѣ могатъ да бѫдатъ задъл-

жени да плащатъ само онѣзи дългове, които сѫ сѫществували въ време на дарението. Това ще видимъ при коментирането на чл. 322.

И така, ако самъ дарителя е задължилъ, въ дарственния актъ, надаренитѣ да платятъ дълговетѣ и тѣ сѫ приели дарението, тѣ сѫ длъжни да ги плащатъ, защото сами сѫ се съгласили да поематъ върху си това задължение.

Въпроса се усложнява и става споренъ, когато дарителя не е упоменалъ нищо въ дарственния актъ за изплащанието на дълговетѣ. Тука вече се появяватъ разнитѣ мнения и разнитѣ системи. Въпроса е отъ извънредна важность и заслужва да се спремъ върху разнитѣ мнения.

Спорътъ по този въпросъ е образувалъ главно двѣ системи. Първата система е, която задължава чедата да плащатъ по закона, *ipso jure*, дълговетѣ на родителя-дарителъ. Авторитѣ и юриспуденцията, които поддържатъ тази система, приравняватъ надаренитѣ чеда по дѣлбата при-живѣ съ универсалнитѣ завѣтници и казватъ, че, като такива, като универсално надарени, сѫ длъжни да плащатъ дълговетѣ на дарителя.

За подкрепа на това мнение се позоваватъ на принципа, по който нѣма наследство преди да сѫ спаднати дълговетѣ: *Bona non intelliguntur nisi deducto aere alieno.* Ако възходящия има 100,000 лева; той може да даде само това, което има, освенъ ако се предположи, че той еималъ намѣрение да измами кредиторитѣ си. Отъ своя страна надаренитѣ не могатъ да иматъ немѣрение да вематъ имотитѣ безъ дълговетѣ, защото възходящия не би могалъ да ги заплати, ако не му остане нищо. Справедливостьта върви въ съгласие съ правото; дѣцата вематъ бащинитѣ си имоти; прочее, справедливо е, щото тѣ да сѫ длъжни да заплатятъ дълговетѣ, както биха ги платили, когато наследвтъ *ab intestat.* Дѣлбата при живѣ е едно предварително наследство *(une succession anticipée);* а пъкъ обстоятелството, че тѣ захващатъ да се ползуватъ отъ него по рано, не намалява тѣхнитѣ задължения. Понеже сѫ наследници при живота на баща си, тѣ трѣбва да сѫ длъжни да поематъ тяжеститѣ, които падатъ върху всѣки наследникъ[1]).

[1]) Vazeille, sur l'art. 1076, n° 3. — Delvincourt, t. II, p. 152. — Rolland de Villargues, Rép., v° *Partage d'ascendant,* n° 59. — Grenier.

Другата система по въпроса е съвършено противна на първата. Авторитѣ, които подържатъ тази система, отхвърлятъ всяка асимилация на надаренитѣ чеда съ универсалнитѣ завѣтници. Надаренитѣ чеда не сж универсални наследници; тѣ си оставатъ частно надарени съ настоящитѣ, наличнитѣ имоти на дарителя и, въ качеството си на такива, не сж длъжни да плащатъ по право, дълговетѣ на дарителя; задължението за дѣцата, да плащатъ дълговетѣ, може да произтича само отъ изрична за това клауза въ дарствения актъ.

Понеже въпроса е отъ извънредна важность, считаме за небезполезно да направимъ една по-дълга цитата отъ *Laurent*. Той пише следующото: „Надаренитѣ съ налични имоти сж само частни наследници *(successeurs a titre particulier)* даже и тогава, когато дарението би гласило, че дарителя дава общността на своитѣ имоти, или само часть отъ тази общность. А частнитѣ наследници никога не сж длъжни да плащатъ дълговетѣ. За да бжде иначе, потрѣбно е, щото дѣлбата да направи универсално качеството на дѣцата, между които бащата раздѣля имотитѣ си. Претендиратъ го; но това значи да се смѣсва елемента на дѣлбата съ транслативния елементъ на собственността, които сж смѣсени въ дѣлбата приживѣ. Между дѣцата има дѣлба; между възходящи и дѣцата има дарение. Това дарение ще ли вземе единъ характеръ на универсалность само по тази причина, че то е дѣлба между дѣцата? Бащата може да даде само наличнитѣ си имоти; art 1076 го казва; а пъкъ дарението необходимо съдържа само опредѣлени имоти. Това значи, че дѣлбата при живѣ не може да бжде универсална, (*à un titre universel*). Дѣцата, като частни надарени, сж чрезъ това сжшото частни наследници, и, като такива, тѣ, не сж длъжни да плащатъ дълговетѣ. Такова е общото мнѣние на авторитѣ".

„Разногласието захваща, когато въпроса е за прилагането на принципа. Споредъ art 945, надарения може да бжде натоваренъ да плаща дълговетѣ, които сжществуватъ въ време на дарението, или които сж означени въ актътъ. Тази тяжесъ може ли да бжде условена мълчаливо.

---

t. III, n° 395. — Marcadé, sur l'art. 1075, n° 2. — Duranton, t. IX, n° 630. — Troplong, t. IV, n° 2510. — Bonnet, t. II, n° 459. — Saintespès-Lescot t. IV, n° 1819. — Réquier, n° 104. — Belotti, n° 61. — Polacco, n° 233,

„Мъчно е да се отрича по принципъ, защото ангажиментитѣ могатъ да бѫдатъ и мълчаливи. Но едно мълчаливо съгласие не е презюмирано съгласие. Претендиратъ, че дѣлбата при-живѣ съдържа въ себе си и тяжестьта, да се плащатъ дълговѣтѣ на дарителя. *Réquier*, който живо подържа това мнение, вика на помощь принципа. *Bona non intelliguntur nisi deducto aere alieno.* Ако възходящия има 100,000 лева и 10,000 дългове, въ сѫщность той има само 90,000 лева; и той може да подари само това, което има, освенъ ако се предположи, че той иска да измами кредиторитѣ си. Отъ своя страна, надарения не може да има намерение да земе имотитѣ безъ задължение да плаща дългове; защото съ какво възходящия ще плати дълговетѣ си, ако не му остане нищо? Справедливостьта е съгласна съ правото; дѣцата зематъ всички имоти на баща си; справедливо е, щото тѣ да сѫ длъжни да плащатъ и дълговетѣ, както сѫ длъжни да ги плащатъ, когато наследватъ баща си. Дѣлбата при-живѣ е едно предварително наследство; отъ обстоятелство, че тѣ по-рано се ползуватъ отъ бащинитѣ имоти, може ли да се заключи, че тѣхнитѣ задължения сѫ по-малки? Като наследници още при живота на баща си, те трѣбва да сѫ длъжни да плащатъ тяжеститѣ, които лежатъ върху всѣки наследникъ".

„Справедливостьта е очевидна, но справедливостьта не поражда задължения. Не е точно, да се казва, че дѣцата сѫ наследници; спрямо третитѣ лица и спрямо възходяшия дарител, тѣ сѫ надарени; тѣ сѫ частни наследници; прочее, тѣ не могатъ да бѫдатъ длъжни да плащатъ дълговетѣ, освенъ въ силата на едно постановление. Кредиторитѣ нѣматъ никакъвъ искъ противъ тѣхъ[1])".

Авторитѣ, които не допущатъ асимилацията между универсалнитѣ завѣтници и надаренитѣ, казватъ, че кредиторитѣ на възходящия дарител иматъ право да искатъ, чрезъ actio pauliana, развалянието на дѣлбата, като направена въ тѣхенъ ущърбъ.

Днесъ въ доктрината преодолява последното мнение, споредъ което надаренитѣ чеда не сѫ длъжни да плащатъ по право дълговетѣ на дарителя[2]).

---

[1]) Laurent, n° 75.

[2]) Thiry, t. II, n° 509. — Arntz, t. II, n° 2257. — Maton, *Diction.*, t. III, n° 15. — Pand. fr., v° *Donat.*, 11232. — Genty, p. 231. — Massé et

Френската юриспруденция е тоже раздѣлена по въпроса, но тя захваща вече да се повръща къмъ последното мнение, безъ да се влияе отъ приготовителнитѣ работи.

И ние мислимъ, че законътъ не позволява да се асимилиратъ надаренитѣ съ универсалнитѣ завѣтници. Надаренитѣ дѣца не сж наследници, тѣ сж просто надарени на частно основание на опредѣлени имоти, съ настоящитѣ имоти на възходящия дариталь. Прочее, като такива, дѣцата не сж длъжни да плащатъ по право дълговетѣ на възходящия дарителъ. Кредиторитѣ на последния нѣматъ срещу тѣхъ никакъвъ искъ; тѣ могатъ само да искатъ чрезъ actio pauliana съгласно чл. 140 отъ закона за задълженията и договоритѣ, да се развали дѣлбата, като направена въ тѣхенъ ущърбъ.

Нашия законъ за наследството съдържа изрични текстове, отъ които се вижда, че качеството на наследникъ и наследството се даватъ само при следующитѣ условия:

1°. Въ силата на самия законъ. Когато бащата умре закона счита за негови наследници известни лица, които ще бждатъ повикани да прибератъ наследството.

2°. Наследството се предава и по завѣщание (чл. 1). Прочее, като говори, *че наследството* се предава по закона и по завѣщание, закона нищо не говори за дарението. А отъ това следва, че дарението предава *не наследство*, но известни, опредѣлени имоти. А пъкъ *наследникъ*, а следователно и задълженъ да плаща дълговетѣ, е само онзи, който получава *наследство*.

3°. Само *завѣщателнитѣ* разпореждания на цѣлото имущество, или за часть отъ него, придаватъ на получаващия го *качество на наследникъ* (чл. 45). И тука закона не говори, че *дарението* на цѣлото имущество или на часть отъ него придава на надарения *качество на наследникъ*.

4°. Съ *завѣщателни* разпореждания се установяватъ *наследници* (чл. 112). Както се вижда, и тукъ закона не казва, че съ *дарение* могатъ да се установяватъ наследници.

И така, отъ приведенитѣ членове се установява положително, че наследството се предава само по закона и по

Vergé, t. III, § 510, note 4. — Colmet de Santerre, t. IV, n° 243 bis. — Aubry & Rau, t. VIII, § 733. — note 6. — Demolombe, t. XXIII, n° 128. — Lyon-Caen, p. 236. — Huc, t. VI, n° 433. — Pacifici-Mazzoni, t. VI, n° 298. — Ricci, t. IV, n° 268 — Losana, n° 709.

завѣщание, но не и по дарение (чл. 1); че само завѣщанието може да придаде качество на наслѣдникъ, а не и дарението; че следователно само универсалнитѣ завѣтници се асимилиратъ съ наслѣдницитѣ. А надаренитѣ, като не наслѣдници, не сж и длъжни да плащатъ по право дълговетѣ на дарителя.

При това ние сме напълно съгласни, че нашето мнение е противно на справедливостьта; но поправката на тази несправедливость е работа на законодателя, а не на коментаторитѣ.

Ако едно отъ дѣцата умрѣ преди възходящия даритель, какво става съ подаренитѣ имоти? Ако умрѣлото чедо е оставило низходящи, тѣ ще го замѣстятъ, по право на представителство, и ще получатъ вмѣсто него паятъ на умрѣлия си баща, ако не сж се отрекли отъ наслѣдството.

Тѣ ще иматъ сжщитѣ права, каквито еималъ представлявания.

Въ Франция този въпросъ е споренъ [1]). Едни казватъ, че дѣлбата е недействителна, защото не обема всичкитѣ дѣца, които сжществуватъ въ времето на дарителевата смъртъ; а други изказватъ мнение, че дѣлбата е действителна и че низходящитѣ на умрѣлото надарено чедо се считатъ помѣстени въ дѣлбата въ лицето на своя умрѣлъ представляванъ баща.

Въ Франция този споръ е могълъ да се породи, защото *Code civil* не допуща представителството въ наслѣдството по завѣщание (art. 1039). Обаче, у насъ той не може да възникне, понеже нашия законъ съ изриченъ текстъ допуща представителството и въ наслѣдството по завѣщание (чл. 160). Правилото на чл. 160 може да се приложи, по аналогия, и къмъ дарението.

Освенъ това, надареното чедо, което умира следъ дѣлбата преди дарителя, е станало безвъзвратенъ собственникъ на подаренитѣ имоти още въ момента на дарението-дѣлба. Следъ смъртьта му неговитѣ низходящи намиратъ въ оставеното наслѣдство и онѣзи имоти, които му сж се паднали отъ дѣлбата при живѣ. Всичкитѣ тѣзи имоти, принадлежащи на умрѣлото чедо, съставляватъ за неговитѣ низходящи едно наслѣдство *ab intestat*.

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 77. — Arntz, t. II, n° 1331 и 2256.

Въ сжщия смисълъ се произнасятъ и италиянскитѣ коментатори [1]).

Втория случай е, когато умрѣлото чедо не остави нисходящи. Тогава неговия пай се взема отъ неговитѣ наследници; а такива ще бждатъ пакъ неговитѣ родители, или само родителътъ, който е раздѣлилъ имота си при живѣ. Отъ това следва, че възходящия даритель, следъ дѣлбата, ще добие нови имоти, които не влизатъ въ дѣлбата, и които, ако той ги не раздѣли при живѣ между чедата си, ще се раздѣлятъ между последнитѣ по закона.

Сжщото решение трѣбва да се прилага и тогава, когато едно отъ чедата е станало недостойно спрямо дарителя. Въ такъвъ случай неговитѣ нисходящи не се лишаватъ отъ правото да наследватъ направо или по представителство (чл. 9).

Какъ трѣбва да се постжпи, ако едно отъ чедата се отрече отъ наследството на дарителя? Въ такъвъ случай то може да задържи даръть само до разполагаемата часть (чл. 253) и остава съвършенно чуждо за наследството и своитѣ сънадарени [2]).

Следъ смъртьта на дарителя, ако той остави нераздѣлени имоти, се открива за надаренитѣ му чеда друго наследство *ab intestat*, което тѣ могатъ да приематъ, или пъкъ да се отречатъ отъ него.

Ако го приематъ, било направо, било по описъ, приемането не унищожава дѣлбата при живѣ. Спрямо добититѣ отъ дѣлбата при живѣ имоти, чедата си оставатъ прости надарени; тѣ сж наследници само на онѣзи имоти, които сж останали следъ смъртьта на дарителя. Прочее, имотитѣ, които възходящия е раздѣлилъ при живѣ между дѣцата си, и въ момента на смъртьта му оставатъ вънъ отъ неговото наследство спрямо третитѣ лица [3]).

А отъ това произтичатъ следнитѣ последствия:

1°. Не може да се иска отъ надаренитѣ дѣца да привнисатъ (чл. 264).

2°. Дароприемателитѣ, завѣтницитѣ и кредиторитѣ не могатъ да искатъ намаляване на дарението (чл. 339).

---

[1]) Borsari, t. III, § 2198, p. 1338.

[2]) Bonnet, t. II, n° 522. — Réquier, n° 98. — Bertauld, n° 90. — Pand. fr., *Donat.*, n° 11267.

[3]) Demolombe, t. XXIII, n° 142, p. 142.

3°. Имуществата, получени отъ дѣлбата при живѣ, не сж залогъ на кредиторитѣ на възходящия, ако дѣцата приематъ наследството по описъ.

4°. Направенитѣ отъ възходящия, даже въ границитѣ на разполагаемата часть, завѣти не могатъ да се изплащатъ отъ раздѣленитѣ при живѣ имоти. Но завѣтницитѣ иматъ право да искатъ да се направи фиктивно съединение къмъ масата, за да се пресмѣтне размѣра на разполагаемата и законната части.

Новото качество на наследникъ не поражда задължение за привнисане, защото дѣлбата е била направена съ освобождаване отъ задължението да се привниса, и защото дарението продължава да сжществува като такова между сънадаренитѣ даже и слецъ смъртьта на дарителя.

5°. Може най-послѣ да се случи, щото всичкитѣ дѣца на възходящия даритель да измратъ преди него, или да станатъ недостойни, или да са отречатъ отъ наследството. Въ такъвъ случай, ако умрѣлитѣ или недостойнитѣ не сж оставили нисходящи, дѣлбата се счита като нестанала.

Дѣлба-завѣщание. Споредъ текста на чл. 301, дѣлбата чрезъ завѣщание трѣбва да бжде направена по предписанитѣ за завѣщанията формалности, условия и правила. Отъ това следва, че дѣлбата-завѣщание, както отъ материална, така и отъ формална страна, се подчинява на правилата, предписани за завѣщанията. Значи, всичко, което сме говорили по-рано за завѣщанието, се прилага и къмъ дѣлбата-завѣщание. При все това, ние сме принудени да разгледамъ и тука въпроса.

Преди да пристжпимъ къмъ разглеждане на правилата по форма и онѣзи по сжщество, считаме за нужно да кажемъ нѣколко думи за начина, по който трѣбва да се разпознава, дали единъ завѣщателенъ актъ съдържа чисто завѣщателни разпореждания, или пъкъ съдържа дѣлба-завѣщание. Този въпросъ е отъ твърдѣ голѣма важность и се изпречва твърдѣ често. За да се види всичката важность на въпроса, достатъчно е, да се спомни, че родителитѣ могатъ да *завѣщаятъ* своитѣ имоти на чедата си, безъ да ги раздѣлятъ; че тѣ могатъ и да ги раздѣлятъ чрезъ завѣщание.

Прочее, важно е да се знае, кога по единъ завѣщателенъ актъ ще има само собственно наречено завѣщание и кога — дѣлба-завѣщние. Това е въпросъ за намѣрението на възходящия; той е могълъ да иска да *даде*, но могълъ е да иска да *раздѣли;* трѣбва да се изнамѣри, какво е искалъ възходящия [1]). Това е въпросъ на факта, въпросъ за тълкуване на акта, когото сѫдиитѣ ще решатъ различно въ всѣки конкретенъ случай споредъ обстоятелствата.

Въпроса, да ли единъ актъ съдържа собственно наречено завѣщание или дарение или съдържа дѣлба-завѣщание и дѣлба-дарение, е чисто фактически въпросъ; по него решението на сѫдиитѣ по сѫщество е суверенно и не подлежи на касационна провѣрка [2]),

Кои сѫ характеристичнитѣ признаци, по които сѫдията може да разпознае, дали представения актъ е собственно наречено завѣщание или е завѣщание-дѣлба? По този въпросъ Laurent пише следното: „Понеже дѣлбата е единъ тържественъ актъ, възходящия е дължен да обяви въ дарението или завѣщанието, какво иска. Трѣбва, прочее, преди всичко да се вематъ въ внимание израженията на акта; ако възходящия казва, че той разбира, че упражнява правото по art. 1075 и сл.; ако казва, че той раздѣля имотитѣ си между своитѣ чеда; ако той прибавя, че прави това за да отстрани всѣкакъвъ споръ между своитѣ наследници по дѣлбата на имотитѣ, — трѣбва да се реши, че има дѣлба, даже и тогава, когато акта би съдържалъ, освенъ дѣлбата, дарове или завѣти [3]).

— Въпроса е важенъ и заслужва по-подробно изяснение и развитие. Ние ще изброимъ конкретно нѣкои характеристически признаци, които показватъ, че има дѣлба при живѣ. Тѣзи признаци ще служатъ като критериумъ въ материята за сѫдията по сѫщество. Тѣзи признаци сѫ следнитѣ:

1°. Дарителя да се е лишилъ отъ владѣнието на имотитѣ *(le dessaisissement du donateur);* 2° да има действителна дѣлба на имотитѣ; 3° дѣлбата да е между всичкитѣ нисходящи; 4° редовно съставяние на дѣловетѣ.

---

1) Laurent, t. XV, n° 24.
2) D. P. 1878, 1. 463; 1884. 1. 390; 1913. 1. 138.
3) Laurent, t. XV, n° 25.

1° *Лишението на възходящия отъ владѣнието на имотитѣ, или отстжпване на имотитѣ.* Дѣлба при живѣ има тогава и до толкова, когато и до колкото възходящия отстжпва на своитѣ дѣца и распредѣля между тѣхъ имотитѣ, които сж въ неговото имущество въ момента на дѣлбата.

— Дѣйствието на това изоставяние имотитѣ на нисходящитѣ е различно споредъ формата на актътъ за дѣлба. Ако дѣлбата е направена съ завѣщание, прехвърлянието на имотитѣ става въ момента на смъртьта на възходящия, който до тогава може да го отмени.

Ако ли пъкъ дѣлбата е направена съ дарственъ актъ, възходящия се лишава отъ имотитѣ веднага и безвъзвратно.

2°. *Действителна дѣлба на имотитѣ.* Дѣлбата трѣбва да е реална и ефективна. Нѣма дѣлба въ едно обещание да бжде направена. Отъ това, обаче, не трѣбва да заключаваме, че дѣлбата трѣбва да е и материална. За да има дѣлба при живѣ, не е необходимо материално распредѣление на имотитѣ. За да има такава дѣлба, достатъчно е, възходящия да опредѣли частитѣ на дѣцата, които имъ се падатъ по закона, като покаже и имотитѣ на тѣзи части. Материалното распредѣление могатъ да направятъ самитѣ дѣца подъ надзора на възходящия.

3°. *Дѣлбата трѣбва да е между всички нисходящи.* Това условие произтича отъ текста на чл. 303. Както ще видимъ при коментирането на този членъ, дѣцата се считатъ не по момента на правението на дѣлбата, а по момента на смъртьта на възходящия. Тъй че раждането на едно дѣте *следъ* дѣлбата, но преди смъртьта на наследодателя или на едно дѣте *posthume*, т. е. родено следъ смъртьта на последния, влече подире си унищожение на дѣлбата. И наопаки, изключването отъ дѣлбата на едно дѣте, което е сжществувало, когато тя е правена, но което е умрѣло преди отваряне на наследството, не унищожава дѣлбата[1]).

— 4°. *Редовното съставяние на дѣловетѣ.* Равенството въ съставянието на дѣловетѣ е сжществено условие за всѣка дѣлба. Прочее, правилото за равенството се прилага и къмъ дѣлбата при живѣ.

---

[1]) Aubry & Rau, t. VIII. § 730, note 4. — Bonnet, t. II, n° 545. — Béquier, n° 169. — Demolombe, t. XXIII, n° 160. — Duranton, t. IX, n° 639.

За това недействителна е една дѣлба при живѣ и трѣбва да бѫде унищожена, ако въ нея на едно отъ дѣцата е дадено просто плодоползуване. Тука неравенството е радикално не въ *стойностьта* на паятъ на дѣтето, но въ *натурата* на неговото право. Това проистича отъ разпорежданието на чл. 93, което установява принципа, че законната часть се дава въ пълна собственность.

— Но принципътъ за равенството не би билъ нарушенъ, ако възходящия даритель, който е кредиторъ на едно отъ дѣцата си, би турилъ въ дѣлътъ на последното цѣлото си вземание, на мѣсто да го распредѣля между съдѣлителитѣ. Този начинъ на дѣйствие се основава на принципа на чл. 247, споредъ който неравенството въ дѣловетѣ въ натура се възмездява съ пари. Въпроса има особенна важность, ако чедото, въ дѣлътъ на което е турена цѣлата креанса, испадне въ несъстоятелность. Въ този случай би могло да се претендира отъ страна на кредиторитѣ, че въ дѣлбата нѣма равенство и че отсѫтствието на такова уврежда тѣхнитѣ интереси. Разбира се, че това възражение на кредиторитѣ се оборва съ съображението, че наследника-длъжникъ е длъжникъ и спрямо своитѣ сънаследници; че тѣзи последнитѣ, като сънаследници на последния, иматъ право да искатъ привнисание на този дългъ и че, когато искатъ привнисанието, тѣ не сѫ кредитори, а сѫ съдѣлители.

Обаче, квалификцията, която възходящия дава на акта, не може да се приеме за вѣрна, ако съдържанието му не отговара на тази квалификация[1]). Едно лъжливо наименование на акта не пречи на сѫдията да съзре въ него една дѣлба отъ възходящъ; а това би довлекло недействителность на акта, ако той не е направенъ по предписанитѣ за това форми и условия. Така, единъ родителъ има петь дѣца. Съ единъ актъ урежда смѣткитѣ по своето наследство само между четиритѣ наследника. Това е една дѣлба при-живѣ, която е била унищожена, защото не включва и петия наследникъ.

Въ завѣщателния актъ, съ който възходящия раздѣля своитѣ имоти между дѣцата си, може да направи и завѣтъ на едно отъ дѣцата си; така щото това последното има право да получи, въ силата на единъ и сѫщи завѣщателенъ актъ

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 27. — Genty, p. 103. — Demolombe, t. XXIII, n° 49. — D. P. 1846. I. 129.

и паятъ си отъ дѣлбата и завѣта си, стига този последния да не накърнява законната часть на другитѣ (чл. 304).

Сега да пристѫпимъ къмъ разглеждание материалнитѣ и формалнитѣ условия, при които трѣбва да бѫде извършено завѣщанието-дѣлба. И тука ние ще пазимъ сѫщия редъ, който държахме при дѣлбата чрезъ дарение, като разгледаме по редъ а) *материалнитѣ условия, б) формалнитѣ условия и в) действията на дѣлбата-завѣщание.*

Материални условия.

Активна правоспособность. Изисква се, завѣщателтъ да е правоспособенъ да завѣщава; всѣко лице, което нѣма тази правоспособность, не може да прави завѣщателна дѣлба, Неправоспособни да завѣщаватъ, а следователно и да правятъ дѣлба-завѣщание сѫ: 1) запратенитѣ по причина на слабоумие и 2) онѣзи, които, макаръ и да не сѫ запратени, не сѫ биле въ здравъ умъ, когато сѫ правили завѣщанието (чл. 48).

Пасивна правоспособность. И дѣцата на завѣщателя, между които става дѣлбата, трѣбва да сѫ правоспособни, т. е. да иматъ право да получатъ по завѣщание. Неспособнитѣ да получаватъ по завѣщание сѫ означени въ чл. 49, 5, 7, 8.

Относително имотитѣ. Въ дѣлбата-завѣщание могатъ да се помѣстюватъ само онѣзи имоти, които принадлежатъ на завѣщателя; иначе, завѣщанието на чуждъ имотъ е недействително (чл. 120).

Действието на завѣщанието-дѣлба. Когато дѣлбата е направена чрезъ завѣщание, то нѣйното действие захваща следъ смъртьта на завѣщателя. До смъртьта си завѣщателя може, прочее, да отмени завѣщанието-дѣлба изцѣло или отчасти; може да го измени. Разбира се, че отменението и изменението трѣбва да става по общи правила за отменение на завѣщанията. (чл. 176—181).

Това ще бѫде изрично отменение чрезъ последующе завѣщание. Но трѣбва ли да се прилага къмъ дѣлбата-завѣщание правилото на чл. 162, което гласи, че всяко отчуждение, което завѣщателя направи на цѣлия завѣтъ или на часть отъ него, даже посредствомъ продажба съ искупуване, отменява завѣщанието относително отчужденото имущество?

Ние мислимъ, че правилото на чл. 162 не може да се приложи въ случая. Завѣщателя до смъртния си часъ е пълненъ собственникъ и разпоредитель на своитѣ имущества. Той може да се разпорежда съ тѣхъ, както обича. Но понеже отчуждението на единъ или нѣколко отъ раздѣленитѣ съ завѣщание имоти изменява положението на наследственнитѣ паеве, като намалява стойностьта имъ и създава съ това неравенство между чедата, то трѣбва да се прилага, въ случай на отчуждение нѣкои имоти, правилото на чл. 304 който може да се каже, разрешава изрично въпроса. Този членъ дава право на дѣцата да оборватъ дѣлбата, ако завѣщателя съ дѣлбата или съ *„други разпореждания"* е увредилъ нѣкога въ законата му часть. И така, ако бащата раздѣли имота си по такъвъ начинъ, щото при самата дѣлба увреди нѣкое отъ чедата въ законната часть, или пъкъ следъ дѣлбата направи друго разпореждание, напр. отчужди единъ имотъ, и съ това накърни законната му часть, то увреденото чедо има право да оборва дѣлбата; но, ако отчуждението на имота не накърнява законната му часть, то нѣма право да иска развалянието на дѣлбата.

Едно отъ сѫществennитѣ и характерни последствия на всяко завѣщание е, че последното придава на лицето, въ полза на което се завѣщава, названието и качеството на завѣтникъ. Завѣщанието-дѣлба изменява ли естественното качество на дѣцата, „наследници" и превръща ли ги въ завѣтници, или тѣ, и при завѣщанието-дѣлба си оставатъ *законни наследници?*

Този въпросъ е споренъ.

Споредъ доктрината, която се представлява отъ болшинството на автоpитѣ, завѣщанието-дѣлба въ нищо не измѣнява естественото призвание и качеството на дѣцата; тѣ си оставатъ все наследници и не се превърщатъ въ *завѣтници.* Авторитѣ основаватъ своитѣ мнения върху предполагаемата воля на възходящия.

Каква е неговата цель? Да унищожи и да измени законното качество на дѣцата си ли?

Никакъ не; той даже основава дѣлбата на това имъ качество; едничкото му намѣрение е да направи самъ дѣлбата, която подиръ неговата смъртъ, щеше да бѫде направена доброволно или по сѫдебенъ редъ. А пъкъ дѣлбата, която

щеше да бѫде направена подиръ неговата смърть, налага законното качество на дѣцата—*наследници;* прочее, сѫщото трѣбва да бѫде и при завѣщанието-дѣлба, съ което възходящия само изпълнява предварително длъжностьта на сѫдия

Освенъ това отъ текста на art. 1075 (чл. 300) излиза, че бащата *раздѣля и разпредѣля* имотитѣ си между своитѣ дѣца

Предмѣта на акта е да *раздѣли*, а не да *разпореди* което е присѫщо на завѣщанието.

Това е общото мнение[1]).

Отъ него отстѫпатъ *Laurent*, *Bertauld* и *Baudry-Lacantinerie*[2]), мнението на което тоже ще изложимъ.

Тези автори, особено *Laurent* оборватъ общата докрина като се основаватъ на битието на завѣщанието и на неминуемитѣ отъ него последствия. Споредъ тѣхъ дѣцата на възходящия, който раздѣля имотитѣ си съ завѣщание, губятъ своето качество на наследници и се превръщатъ въ завѣтници.

Тѣзи автори намиратъ, че завѣщанието не е единъ раздѣлителенъ актъ, но че то е чисто разпореждане за единъ периодъ, който ще настѫпи следъ смъртьта, защото завѣщанието-дѣлба се извършва по форма съобразно правилата за завѣщанията, а първото правило, което произтича отъ самото естество на завѣщанието е, че то е единъ актъ на разпореждание за въ бѫдаще; а пъкъ, ако завѣщателната дѣлба е единъ актъ на раепореждание, то отъ това следва, че дѣцата на възходящия завѣщателъ получаватъ имотитѣ въ качество на *установени наследници или завѣтници*, а не въ качество на *законни наследници.*

Laurent, като оборва общото мнѣние, иронически възклицава: „Завѣщание има; това не може да се отрече, а пъкъ нѣма завѣтници! Има едно завѣщание, а пъкъ повиканитѣ да зематъ наследството на основание на това завѣщание да се считатъ законни наследници; т. е. *ab intestat*? Едно наследство *ab intestat* се предава на основание на едно завѣщание“[3])

Сѫщитѣ почти възклицания се срещатъ у *Baudry-Lacantinerie*: „Прочее, ще има даритель безъ надарени. И завѣщателъ безъ завѣтници!“

[1]) Demolombe, t. XXIII, n° 97.

[2]) Laurent, t. XV, n° 53. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 717. — Bertauld, t. II, n° 43.

[3]) Laurent, t. XV, n° 53.

Споредъ нашето мнение дѣцата на възходящия завѣщатель не могатъ да се считатъ законни наследници; но не могатъ да се считатъ и като завѣтници. Тѣ сж *установени наследници* (чл. 112) Намѣрението на възходящия завѣщатель който раздѣля имотитѣ си между своитѣ дѣца чрезъ завѣщание, е да не ги лишава отъ качеството имъ на наследници неговото намѣрение е, да приематъ наследството, като такива; но тѣ не сж наследници по закона, но сж установени съ завѣщание наследници.

Дѣцата, между които е направена дѣлбата, длъжни ли сж да плащатъ дълговетѣ на възходящия завѣщатель? Членъ 279 постановява, че сънаследницитѣ плащатъ наследственнитѣ дългове и тяжести съразмѣрно съ дѣловетѣ, които получаватъ въ качеството на наследници, освѣнъ ако има завѣщание, което да предвижда това изплащание друго-яче. При коментирането на чл. 279 ние казахме, че подъ думата сънаследници закона разбира не само законнитѣ наследници но и установенитѣ (чл. 112). А щомъ ние приемаме, че дѣцата на възходящия сж установени наследници, то тѣ, въ качеството си на такива, сж длъжни да плащатъ дълговетѣ и тяжеститѣ на наследството.

Сжщия този въпростъ за задължението на дѣцата да плащатъ наследственнитѣ дългове се престави и при дѣлбата-дарение. Тамъ по други съображения, изказахме мнение, че дѣцата не сж законни наследници, че тѣ ставатъ частни надарения и като такива не сж длъжни да плащатъ дълговетѣ. Кредиторитѣ на *de cujus* иматъ право съ *actio pauliana* да развалятъ дарението-дѣлба.

Какво става съ дѣлбата-завѣщание, ако едно отъ дѣцата умрѣ? Тука трѣбва да се различаватъ случаитѣ, когато дѣтето умрѣ безъ низходящи и когато то е оставило такива. Въ първия случай, когато умрѣлото чедо не е оставило низходящи, завѣщанието, само относително паятъ на умрѣлото чедо, е недействително (чл. 160). Завѣщания нему имотъ остава нераздѣлена собственность на завѣщательтъ, която ще даде мѣсто за нова дѣлба[1]). Разбира се, че тука може да се приложи и правилото на чл. 150 за уголѣмяване, ако за това има мѣсто.

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 80. — Aubry et Rau, t. VI, § 732, p. 229.

Въ вторий случай, когато умрѣлото чедо остави нисходящи, се прилага втората часть отъ чл. 160, т. е. паятъ на умрѣлото чедо преминува по право на представителство, върху неговитѣ нисходящи. И наистина, този членъ допуща изрично представителство и въ полза на установенитѣ наследници казва: „впрочемъ нисходящитѣ на *наследника* (установения разбира се), или на завѣтникъ, които е неправоспособенъ или умрѣлъ преди завѣщателя, участвоватъ въ наследството, или завѣта въ тѣзи случаи, когато въ тѣхна полза се допуща правото на представителство, ако наследството е останало *ab inicstat*".

Въ Франция, като се основаватъ на art. 1039 отъ *Code civil*, който не съдържа втората часть отъ нашия чл. 160, решаватъ, че и въ двата случая завѣта е недействителенъ[1]).

Това мнение не важи у насъ, защото ние имаме изриченъ текстъ за случая.

Сѫщото решение трѣбва да се даде и въ случая, когато едно отъ чедата на възходящия завѣщатель остане неправоспособно или недостойно спрямо възходящия.

Дѣцата, между които е раздѣленъ имота, сѫ длъжни взаимно едно срещу друго да си гарантиратъ изгубенитѣ части отъ паеветѣ вследствие на сѫдебно отнемание. Въ този случай се прилага правилото на чл. 293, които гласи, че сънаследницитѣ си дължатъ взаимна гаранция единъ спрямо други за нарушенията и отнеманията по сѫдъ имуществата по причина, предшествующа дѣлбата. Разбира се, че въ случая се пазятъ условията, когато поржчителството не се дължи и когато то престава[2]).

Дѣцата на възходящия могатъ ли да се отрекатъ отъ завѣщанието-дѣлба и да приематъ наследството ab intestat?

И този въпросъ е раздѣлилъ авторитѣ на двѣ мнения. Споредъ едното мнение въпроса се решава отрицателно. Едно или нѣколко отъ дѣцата не могатъ да отхвърлятъ като *завѣтници*, дѣлътъ, който имъ е билъ направенъ отъ възходящия чрезъ завѣщание и да приематъ, като *наследници* наследството, което имъ се пада по закона.

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 80.

[2]) Demolombe, t. XXIII, n° 116. — Genty, p. 203. — Bonnet, t. II, n° 432. — Réquier, n° 70. — Aubry & Rau, t. VIII, § 733.

И наистина, дѣцата могатъ да приематъ наследството което имъ се пада по закона тъй, както последния имъ го дава; а пъкъ въ случая самия законъ имъ го дава съвършенно раздѣлено, понеже възходящия е направилъ дѣлбата по силата на закона. Прочее, дѣцата трѣбва да го приематъ тъй, както имъ е раздѣлено отъ възходящия.

Дѣцата нѣматъ право да отхвърлятъ завѣта, за да получатъ имота *ab intestat*, защото, ако всѣко дѣте би имало това право, то би имало въ ржцетѣ си едно средство да унищожи, по своя кефъ, направената отъ възходящия дѣлба и да застави своитѣ сънаследници къмъ една сждебна дѣлба[1]).

Споредъ другото мнение отговора е утвърдителенъ, т. е. че дѣцата иматъ право да изоставятъ дѣлбата-завѣщание и да предизвикатъ дѣлба ab intestat[2])

Споредъ това мнение дѣцата сж завѣтници; а пъкъ, когато завѣта е направенъ на единъ наследникъ *ab intestat*, той може да се отрече отъ завѣта и да приеме наследството по закона. И това е общото право, а пъкъ чл. 301 поддържа това право относително дѣлбата чрезъ завѣщание. Онова, което е вѣрно въобще за законнитѣ неследници, е такова още повече за дѣцата, защото тѣ сж наследници съ право на законна часть, което е едно право, отъ което тѣ не могатъ да бждатъ лишени. Дѣцата иматъ двѣ качества и двѣ права: тѣ сж завѣтници и наследници съ право на законна часть. Защо да не могатъ да се откажатъ отъ едно право, за да приематъ другото? Както нѣма по неволя завѣтникъ, така нѣма и по неволя наследникъ; прочее, ако тѣ се отрекатъ отъ завѣта, запазватъ качеството си на резерватерни наследници, отъ което тѣ не сж се отрекли.

Относително възражението, че въ случая завѣщанието не е друго нищо, освенъ наследство по закона, което иде на дѣцата съвършенно раздѣленно (*qui arrive aux enfants toute partagée*) и което тѣ не могатъ да получатъ друго яче, *Laurent* казва, че едно наследство, което иде на дѣцата съвършено раздѣлено, не е наследство по закона (*succession légi-*

---

[1]) Colmet de Santerre, t. IV, n° 243 bis, II. — Aubry & Rau, t. VIII, § 733. — Réquier, n° 62, — Genty, p. 199. — Demolombe, t. XXIII, n° 99. — Bonnet, t. II, n° 426. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 3542. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 11185. — Beltjens, *Encyclop. du Code Civ.*, t. II, n° 50 bis.

[2]) Laurent, t. XV, n° 55. — Huc, t. VI, n° 431.

time), защото това последното иде, наопаки, нераздѣлено между наследницитѣ; прочее, ако е съвършенно раздѣлено *(toute partagée)*, то не може дв бжде наследство *ab intestat*; следователно, то е наследство по завѣщание; отъ това следва, че дѣцата, отказвайки се, се отричатъ отъ единъ завѣтъ, и не отъ тѣхната законна часть, която тѣ могатъ да искатъ винаги, до когато не сж се отрѣкли отъ наследството *ab intestat*.

Едно отъ дѣцата има право да отхвърли и осуети една дѣлба-дарение, като не приеме дарението. Защо да нѣма право да отхзърли една дѣлба—завѣщание.

Освенъ това каква е цѣлта на възходящия. За да може да подържа съгласието между своитѣ дѣца. Но възстановява ли се хармонията между тѣхъ съ една дѣлба, която тѣ намиратъ вредна за себе си и не я искатъ. Не значи ли това по скоро да се хвърли сѣмето на раздора и на ненавистьта?[1]

— Трѣбва да признаемъ, че аргументитѣ на *Laurent, относително принципитѣ, по които* се уреждатъ завѣтитѣ, сж отъ голѣма логика; но тѣ, споредъ насъ, сж оборени отъ самия законъ, който установява изключения въ това отношение.

Ние приемаме първото мнение по следующитѣ съображения.

По закона дѣлбата бива или *доброволна*, когато всичкитѣ наследници сж пълнолѣтни и всичкитѣ сж съгласни да се раздѣлятъ доброволно безъ интервенцията на сждебната власть; или *сждебна*, когато между сънаследницитѣ има малолѣтни и когато, макаръ да нѣма такива, пълнолѣтнитѣ не могатъ да се съгласятъ за доброволна дѣлба.

Наредъ съ сждебната дѣлба, законодателя е установилъ и дѣлбата *inter liberos*, направена отъ възходящия между неговитѣ дѣца.

Коя дѣлба, — сждебната ли или *inter liberos* — има надмощие по закона? Споредъ насъ дѣлбата, направена отъ възходящия чрезъ завѣщание, стои преди дѣлбата по закона, както въобще наследството по закона има мѣсто само въ този случай, *когато нѣма завѣщание* за всичкото имущество или за часть отъ него (чл. 1)

Отъ духътъ на чл. 1 излиза, прочее, че на първо мѣсто стои завѣщанието-дѣлба; следъ него иде сждебната дѣлба.

---

[1]) Laurent, t. XV n° 55.

Тази последната има мѣсто само въ този случай, когато нѣма завѣщателна дѣлба.

Че наистина, законодателя дава на възходящия, на бащата, сѫщата *дѣлежна магистратура*, каквато дава и на сѫдията, се вижда отъ обстоятелството, че бащата може да раздѣли при живѣ наследството си и между малолѣтнитѣ свои дѣца, съ това преимущество за първата, че тя ще бѫде направена отъ *бащата-сѫдия*, който е по̀ въ състояние да направи между дѣцата си една истинска справедлива дѣлба, каквато обикновенния сѫдия не може да направи, защото първия ще дѣли, проникнатъ отъ обичь къмъ дѣцата си, знаяйки тѣхнитѣ наклонности, способности и нужди, а втория ще дѣли повече механически, ако можемъ употрѣби въ случая този терминъ.

Независимо отъ това, законодателтъ, като прави отъ възходящия единъ *баща-сѫдия*, за да ограничи възможния произволъ, му начъртава за приживната дѣлба почти сѫщитѣ правила, каквито е начърталъ за обикновенния сѫдия при сѫдебната дѣлба. И бащата-сѫдия и сѫдията-чиновникъ правѣйки дѣлбата, по две различни форми, сѫ длъжни да спазватъ известни условия, неспазването на които влече подире си недействителностьта на сѫдебната дѣлба (чл. 205) и на дѣлбата при живѣ (чл. чл. 303, 304). Както едно отъ дѣцата не може да отхвърли сѫдебната дѣлба — при отсѫтствието на приживна — освенъ по причини, изложени въ чл. 295, тъй сѫщо то не би могло да отхвърли произволно, по капризъ, една дѣлба при живѣ, направена чрезъ завѣщание, освенъ ако за това има нѣкоя законна причина. Тази законна причина ще се крие или въ нередовностьта на завѣщанието или въ причинитѣ, изложени въ чл. чл. 303 и 304).

По тѣзи съображения, ние мислимъ, че дѣтето не може да се отрече отъ завѣщателната дѣлба, за да я замени съ дѣлба *ab intestat*

Формални условия. Следъ като изложихме материялнитѣ условия за завѣщанието-дѣлба, пристѫпяме къмъ формалнитѣ условия. Тѣ сѫ многобройни, но ние ще упоменемъ за тѣхъ чисто ссилочно, защото почти всичкитѣ сѫ третирани по рано при формитѣ за завѣщанията. Всичко онова, което сме писали по този въпросъ въ вторя томъ на коментара, е приложимо и тукъ.

Първото формално условие за действителността на дѣлбата-завѣщание е, щото то да бѫде направено въ една отъ двете, допуснати отъ закона, завѣщателни форми: саморѫчно, или нотариално (чл. 59). При това саморѫчното и нотариялното завѣщание трѣбва да бѫде направено, подъ страхъ на недействителность, съобразно съ формитѣ предписани въ членове 60, 62, 68, 70—72, 81 83 и 84.

Могатъ ли бащата и майката да раздѣлятъ имотитѣ си между своитѣ дѣца съ едно и сѫщо завѣщание? Чл. 46 изрично забранява на двѣ или повече лица да завѣщаватъ съ единъ и сѫщи актъ; а пъкъ чл. 89, санкционира това забранение, като постановява, че завѣщателния актъ, който съдържа последнята воля на двѣ или повече лица, е недействителенъ. Въпреки тѣзи два текста, при коментирането на чл. 46 ние изказахме мнение, че текста на този членъ не се прилага въ дѣлбата-завѣщание.[1]) Това си мнение ние основахме на една забелѣжка, находяща се въ приготовителнитѣ работи по закона за наследството, която гласи: „Правилото на членъ 46 не се прилага и въ дѣлбата при живѣ въ която бащата и майката могатъ да раздѣлятъ имотитѣ си съ едно и сѫщо завѣщание."

Този въпросъ въ Франция се разрешава въ смисълъ, че бащата и майката нѣматъ право да правятъ съединително завѣщание[2]). Френскитѣ автори основаватъ своето мнение върху art 968 отъ *Code civil*, който забранява съединителната завѣщателна форма. Преди *Code civil* бѣше въ сила една ordonnance отъ 1735 год., която въ art. 77 позволяваше изрично съединително завѣщание.

За валидността на завѣщателната дѣлба не е нуждно щото разпредѣлението на имотитѣ да е въ контекста на завѣщанието. То може да е изложено подробно въ единъ нотариаленъ актъ, на който завѣщанието да се ссилава. Такива дѣлби сѫ биле потвърдявани отъ френския Касац. Сѫдъ.[3])

Тази практика е твърде справедлива и заслужава да бѫде поддържана и у насъ.

---

[1]) Моя коментаръ, Т. I, стр. 398.

[2]) Laurent t. XV, n-os 22, 48. — Demolombe, t. XXIII, n-os 18, 80. — Dalloz, *Dispos.* S. n° 1130. — Delvincourt, t. II, p. 48 note 1. — Grenier, t. III, n° 402. — Duranton, t. IX, n° 622. — Toullier, t. V, n° 815. — Vazeille sur l'art. 1076, n° 2. — Demante, t. IV, n° 244. — Genty, p. 152. — Aubry & Rau, t. VIII, § 729, note 7. — Réquier, n° 43. — Bonnet, t. I, n° 404.

[3]) Dalloz, 1847. I. 221.

Преходно право. Трѣбва ли едно завѣщание-дѣлба да бжде облечено съ формалноститѣ по закона, който е въ сила въ момента на завѣщателевата смъртъ, или за валидността му въ всѣко време е достатъчно да е облечено съ формалноститѣ, изискуеми отъ закона, който е въ сила въ момента, когато е правено завѣщанието? Въпроса не е разрешенъ отъ нашия законъ за наследството. По причина на мълчанието на нашия законъ ние ще изложимъ историческото му положение въ другитѣ законодателства. Този въпросъ е разрешенъ отъ императора Юстиниана съ 66 нувелла въ смисълъ че действителностьта на завѣщанието се обсжжда по законитѣ, при действието на които то е било направено.

Такова е текстуалното разпореждане на законъ 29 *Cod. de testam.*

Въ Франция имаше една ordonnance отъ 1735, която правеше различие между завѣщанията съ завѣрена и автентична дата и онѣзи безъ такава.

Валидността на първитѣ се обсжжда по законитѣ, при действието на които тѣ сж съставени, а за вторитѣ се правеше едно изключение. Като се предполага, че гражданитѣ могатъ да научатъ късно новитѣ формалности, допущаше се обратна сила на новитѣ форми само една година следъ влизанието имъ въ сила. Тъй щото, ако завѣщателя умрѣ въ течението на годината, която следваше отъ датата на ordonnanc'a, валидността на завѣщанието се обсжждаше по старитѣ закони, при действието на които то е направено (art. 80 и 81 ordonnance 1735).

Code Napoléon не възпроизведе распорежданията на ordonnanc'e отъ 1735. Той мълчи по този въпросъ.

Мълчанието на *Code Napoléon* по този въпросъ е породило въ Франция две мнения, които считаме за добрѣ да приведемъ.

По първото мнение, всѣко завѣщание направено при действието на единъ законъ, трѣбва да се преправи по формитѣ на новия законъ, при действието на който е умрѣлъ завѣщателя, ако то не е облечено съ тѣхъ.

Мотивитѣ на това мнение сж следующитѣ: едно завѣщание, догдето е живъ завѣщателя, е само простъ проектъ за распореждание, защото то може да бжде въ всѣка минута измѣнено, промѣнено, унищожено и отменено; следователно,

то произвежда действие, то има реално сѫществувание и *става актъ* само въ минутата на завѣщателевата смърть, и всѣкога се счита, че то е направено именно въ този моментъ.

Прочее, за да се обсѫди валидностьта на този актъ, трѣбва да се гледатъ законитѣ отъ тази минута.

За да бѫде валидно завѣщанието, по това мнение, не стига да е направено съобразно съ формитѣ на закона, който е действувалъ при направата му. Поддържателитѣ на това мнение питатъ: не ще ли е абсурдъ, щото единъ актъ, който може да бѫде унищоженъ отъ волята на завѣщателя, да се не подложи на новитѣ формалности; който може да бѫде преправенъ по желание и каприза на завѣщателя, да не бѫде подложенъ на преправяне по причина на обществения интересъ, който е предизвикалъ новъ законъ съ нови формалности?

Ако завѣщателя не е преправилъ завѣщанието си, ако той не го е подложилъ на формалноститѣ, предписани отъ новия законъ, естественната презумция е, че той е искалъ да го отмени, като го оставя въ състоянието на недействителностьта, кѫдѣто новия законъ го туря,

Второто мнение е следующето: всичко, което се отнася до формитѣ и формалноститѣ на единъ актъ се реглира само по законитѣ, които сѫ биле въ сила при извършването му. Това мнение се основава на правилото *tempus regit actum.* Завѣщанието, макаръ и да е проектъ за разпореждание, което произвежда действие само следъ завѣщателевата смърть, *е актъ и преди смъртьта.* Въ минутата на смъртьта завѣщанието се счита за направено отъ материялна страна; отъ формална страна то е направено по-рано

Всяко завѣщание има два съвършенно различни момента: *Направата* на завѣщанието (*Facito testamenti*) и *разпореждането* на завѣщанието (*dispositio testamenti*).

Направата на завѣщанието е реална, окончателна и свършена въ минутата на извършването. Щомъ акта е направенъ, той сѫществува отъ минутата на направата; не е възможно да се счита, че акта е направенъ въ последующъ моментъ отъ оня на действителната направа.

Разпорежданията сѫ спрѣни до смъртьта на завѣщателя, защото тѣ ставатъ окончателни само въ този моментъ.

Ето защо завѣщанието, разгледано като актъ, относи-

телно своята валидность, трѣбва да се обсѫжда по законитѣ, при действието на които е направено.

Единъ актъ и особенно едно завѣщание, не се прави въ двѣ отдѣлни времена.

Ние преведохме на кратко мотивитѣ на разнитѣ мнения въ Франция. Желающитѣ да изучатъ по́-подробно въпроса, могатъ да консултиратъ авторитѣ и юриспруденцията [1])

Горнитѣ разсѫждения, които изказахме за завѣщанието-дѣлба, еднакво се прилагатъ и къмъ чиститѣ завѣщания.

Въ Италия споръ вече нѣма. Италиянския законодатель е разрешилъ въпроса съ текстуално распореждание. Той е приелъ системата на френската ordonnance съ едно малко изменение относително срока за преправянието.

Въ *Disposizioni transitorie per l'attuazione del Codice civile* се казва следующето: „Завѣщанията съ частенъ или вънсѫдебенъ актъ, направени по правилата на предшествующитѣ закони, преди да влѣзе въ сила новия кодексъ, не произвеждатъ никакво действие (non produrranno alcun effetto), ако при отварянието на наследството, не се окажатъ писани (*Scritti*), датирани (*datati*) и подписани (*Sottorcritti*) отъ ржката на завѣщателя, следъ истичанието на два месеца отъ влизането на закона въ сила (art. 23)".

Италиянския законодатель предполага, че гражданитѣ на Италия могатъ да се запознаятъ съ формалноститѣ на новия законъ следъ два месеца отъ деньтъ на влизането му въ сила, и ги задължава, следъ истичането на тѣзи два месеца да преправятъ частнитѣ си стари завѣщания по формитѣ на новия кодексъ. Тъй щото, ако единъ завѣщатель е умрѣлъ въ тѣзи два месеца, безъ да успѣе да преправи завѣщанието си, то е валидно; а ако е умрѣлъ следъ истичането на тѣзи два месеца. безъ да го преправи по формитѣ на новия законъ, то не произвежда никакво действие.

Отъ текста на art. 23 отъ Преходнитѣ Правила къмъ Италиянския кодексъ се вижда, че той изисква преправянието само на частнитѣ завѣщания *per atto privato o straguidiziale*, а отъ това следва, че завѣщанията, които иматъ завѣрена или автентична дата, оставатъ въ сила съ формитѣ по стария законъ.

---

[1]) Chabot. *Qestions transitoires*. t III. p. 287.

Тъй стои въпроса въ Франция и Италия, законодателствата на които сж послужили за источникъ на нашия законъ за наследството.

Нъ какъ трѣбва да се разреши въпроса по нашия законъ, като се има предъ видъ, че до сега този въпросъ не е уреденъ съ нѣкое преходно правило?

Въ приготовителнитѣ работи по закона за наследството намираме следующата забелѣжка по въпроса:

„Въпроса за действието на новия законъ, *по времето*, върху формитѣ на завѣщанието ще се уреди съ преходнитѣ правила въ смисълъ подобенъ на онзи въ art. 23 отъ преходнитѣ правила къмъ Италиянския законъ, съ тази само разлика, че у насъ ще трѣбва да се преправятъ по формитѣ на новия законъ всичкитѣ завѣщания, както частнитѣ, тъй и онѣзи съ завѣрена или автентична дата". Тази забелѣжка показва каква е била мисъльта на съставителитѣ на нашия законъ за наследството.

Тѣ сж мислили, че у насъ трѣбва да се преправятъ всичкитѣ завѣщания, както частнитѣ тъй и автентичнитѣ.

Въпроса се е представилъ предъ Върховния Касационенъ Сждъ само единъ пжть и той се е произнесълъ по него въ смисълъ на забелѣжката въ приготвителнитѣ работи. Намираме за добрѣ да приведемъ решението на Апелативния Сждъ и на Касационния. Ето какви мотиви излага Пловдивския Окржженъ Сждъ, като апелативна инстанция, по едно завѣщание отъ 25 януарий 1890 година:

„Че възиваемата страна възразява, какво казаното завѣщание е невалидно, понеже е направено предъ духовнитѣ власти на 26 януарий 1890 год., когато тѣ не сж биле компетентни, защото въ това време билъ въ сила закона за наследството, който имъ отнелъ това право, следов. градината следва да се раздѣли на 3 части помежду наследницитѣ; че е невалидно завѣщанието и признато за такова отъ сждътъ представи едно решение № 791, издадено отъ сжщий сждъ на 7 декемврий 1891 год. Повѣренника на въззивника въ първата инстанция, както и последната въ въззивната си жалба възразява, че сжщото завѣщание е валидно, защото то е извършено на 26 януарий 1890 год. *предъ духовнитѣ власти*, а закона за наследството, който отнима компетентността на последнитѣ, тогава не билъ въ сила, защото билъ

публикуванъ въ „Държ. Вестникъ," на 25 януарий 1890 год., и три дни следъ този срокъ, до като пристигналъ „Държ. Вестникъ", въ гр. Станимака, закона за наследството влизалъ въ сила. По принципъ законитѣ влизатъ въ сила следъ като бѫдатъ публикувани, ако самия законъ не предвижда срокъ. Публикацията има за цель да извести на публиката, че единъ законъ е санкциониранъ отъ Държ. глава и става задължителенъ. За достигането на тази цель, закона се печати въ единъ вестникъ и се испраща по разни градове и пр. въ Държавата и съ това се дава възможность на публиката да узнае за силата на закона; до гдето последнята не знае за това, закона не е задължителенъ за нея; и така въ всѣкой единъ градъ въ Държавата закона става задължителенъ само следъ като пристигне вестника, въ който е печатанъ закона, и следъ като се има възможность да се прочете отъ публиката, защото само тогава може да се каже, че публикацията е станала, само тогасъ действително става известенъ на публиката закона; до гдето не стане известно на публиката за закона, нѣма публикация, защото последнята се състои именно да направи това. Въ дадений случай завѣщанието е направено на 26 януарий 1890 год. предъ духовнитѣ власти; закона за наследството, който взима компетентностьта на последнитѣ, е публикуванъ въ „Държ. Вестникъ", отъ 25-й януарий 1890 год. Той е станалъ известенъ на Софийската публика следующий день 26-й януарий; отъ София до Станимака е нуждно най малко единъ день съ пощата, значи най-рано е билъ въ гр. Станимака на 26-й януарий вечерьта и следующия день 27-й януарий е станалъ известенъ на публиката, отъ когато е и задължителенъ; следователно, тогазъ, когато е правено завѣщанието, закона за наследството не е билъ въ сила въ гр. Станимака, дето е правено сѫщото; а като е така, то е валидно, има сила, до гдето не бѫде уничтожено съ решение. Че решението, което представи въззиваемия за доказване ничтожностьта на завѣщанието, не може да има никакво значение по дѣлото, защото нѣмало за предмѣтъ ничтожностьта на сѫщото, а до гдето нѣма решение, което да е въ сила и съ което да е признато ничтожностьта на завѣщанието, до тогазъ последното е задължително и има сила, и понеже въ дадений случай нѣма подобно решение и понеже споредъ завѣщанието градината,

която дири въззиваемата, остава на въззивника. то последний не е длъженъ да отстжпва никаква часть на първий отъ тази градина".

Ищеца не доволенъ отъ това решение, го е обжалвалъ предъ Върховний Касац. Сждъ. Въ жалбата си касатора се оплаква между другото и за това, че сждътъ нарушилъ чл. чл. 89 и 183 отъ закона за наследството. Нарушението споредъ касатора, се състояло въ това, че, ако и да се приеме, че завѣщанието е направено при действието на старитѣ закони, съгласно съ изискуемитѣ отъ тѣхъ формалности, то е недействително, защото завѣщателката, която умрѣла на 21 май 1891 год. т. е. 16 месеца следъ влизането на закона за наследството въ сила, е *била длъжна да го преправи по правилата и формитѣ* на закона за наследството. Върховния Касационенъ Сждъ е намѣрилъ, че оплакването на касатора, въ това отношение, е основателно. Ето и самитѣ съображения на Върховния Касационенъ Сждъ:

„Споредъ чл. 182 отъ закона за наследството, всѣко наследство се отваря и се предава при минутата на смъртьта на наследодателя. Чл. 1 отъ сжщия законъ постановява, че предаването на наследството става по закона или по завѣщание т. е. споредъ правилата на тоя законъ за наследството, който е билъ въ сила при отварянието на наследството. Безспорѐнъ фактъ е, че наследството се е отворило на 21 май 1891 год., когато покойната наследодателка е умрѣла. Следователно, приемането на наследството ще стане по закона, който тогава е билъ въ сила, а именно по сегашния законъ за наследство. Чл. 89 отъ тоя законъ изрично постановява, че завѣщание, което не е направено споредъ правилата за завѣщанията, предвидени въ сжщия законъ, а именно: въ чл. чл. 46, 60, 62—68, 70, 72, 81, 83 и 84, се счита за недействително. Самитѣ страни и самия сждъ признаватъ, че завѣщанието не е извършено съгласно тѣзи правила на закона за наследството и че това завѣщание е било духовно. Наистина, това завѣщание на 26 януарий е било извършено, и, понеже закона за наследството е билъ публикуванъ въ „Държ. вестникъ" отъ 25 януарий и, за да пристигне този вестникъ въ Станимака, изисква се три дена време, трѣбва да се счита, *че не е съставено при силата и действието на този законъ.* Това обстоятелство самъ сждътъ признава въ решението си

и не се оспорва отъ странитѣ. Но *следъ три дни* тоя законъ е влѣзълъ въ сила и захваналъ да действува въ бѫдаще, като е билъ въ сила при отварянето на наследството на покойната наследодателка, а спомена се по-горе, че наследството се приема по закона, който е билъ въ сила при отварянието на наследството, вследствие на което трѣбва и самото завѣщание да бѫде съставено споредъ този законъ.

Освенъ това, следъ влизането закона въ сила завѣщанието, което е съставено по другъ законъ, съгласно чл. 89 отъ закона за наследството *изгубило е своята действителность и покойната наследодателка трѣбваше да го замени съ друго споредъ новия законъ*. И тъй, основателно е оплакването на касаторката, че Пловдивския Окр. Сѫдъ съ решението си отъ 11 Октомврий 1893 год., подъ № 305, е нарушилъ чл. 89 и 182 отъ закона за наследството, защото е призналъ представеното отъ ответника Георги Михаиловъ псалта завѣщание, отъ 26 Януарий 1890 год., за валидно, когато е констатиралъ, че завѣщателката Султанка Михалакева се е поминала на Май 1891 год., въ което време се открило наследството, и че е влѣзълъ въ сила и дѣйствие настоящия законъ за наследството, споредъ който завѣщанието не било съставено, и Върховния Касационенъ Сѫдъ, на тия основания, *опредѣлява:*

Решението на Пловдивския Окр. Сѫдъ, отъ 11 Октомврий 1893 год., подъ № 305, защото е нарушилъ членъ 384 отъ Гражд. Сѫдопроизводство въ свръзка съ чл. чл. 182 и 89 отъ закона за наследството, съ силата на чл. 706, п. I, отъ Гражд. Сѫдопроизводство, да се отмени (реш. № $^{52}/_{96}$ г.).

Въ горното решение Върховния Касационенъ Сѫдъ разрешава четири въпроса:

Първо, че закона за наследството, който е публикуванъ въ „Държавенъ вестникъ", отъ 25 Януарий 1890 год., е влѣзълъ въ сила и дѣйствие въ Станимака *на 27 того*. Отъ това следва, че законитѣ у насъ влизатъ въ сила въ разнитѣ градове не отъ деньтъ на публикуването имъ въ „Държавенъ вестникъ", както гласи чл. 46 отъ Конституцията, който казва, че „никой законъ нѣма сила и дѣйствие, докле той не се обнародва", но отъ деньтъ, въ който вестника съ обнародвания законъ пристигне въ градътъ, т. е. когато публикацията е станала известна въ градътъ. Нѣма нужда да се

спираме върху този въпросъ, защото седалището му не е въ нашия коментаръ за наследството.

Второ, че завѣщанието отъ 26 Януарий 1890 година, макаръ и да е направено единъ день следъ обнародването на закона въ „Държ. вестникъ", се счита направено при действието на *старитѣ закони* предъ духовнитѣ власти въ Станимака, гдето закона за наследството е влѣзълъ въ сила на 27 Януарий 1890 год.

Трето, че завѣщание, което е направено при действието на старитѣ закони, автора на което е умрѣлъ при действието на новия законъ за наследството, трѣбва да се преправи по формитѣ и правилата на последния; иначе, ако завѣщателя умрѣ и завѣщанието не се окаже преправено, то *не е действително*. Тука Касационния сждъ не прави никакво нарушение на общия принципъ, който изисква, щото законитѣ да бждатъ задължителни отъ деньтъ на обнародването на всичкитѣ последующи актове; а пъкъ, дерогация правятъ френската ордонансъ отъ 1735 и италиянското преходно правило (art. 23), които правятъ законитѣ задължителни нѣколко мѣсеца следъ обнародването имъ. Прочее, споредъ юриспруденцията на нашия Касационенъ Сждъ излиза, че, щомъ завѣщателя е умрѣлъ въ такъвъ периодъ отъ деньтъ на обнородването, въ който той е ималъ физическа възможность да преправи завѣщанието си, и не го е направилъ, последнето е недействително. Въ това отношение магистратитѣ отъ Касационния Сждъ, които сж постановили горното решение, не сж биле напълно съгласни съ забелѣжката по приготовителнитѣ работи върху закона за наследството, споредъ която въпроса ще се урегулира *съгласно преходното италиянско правило;* а пъкъ това последното, въ това отношение, прави една дерогация отъ общия принципъ, като постановява, че завѣщанията трѣбва да се преправятъ *два мѣсеца* следъ обнародването на закона.

Четвърто, че **всичкитѣ** завѣщания, както частнитѣ, тъй и автентичнитѣ, трѣбва да се преправятъ по формитѣ на новия законъ. Тука нашия Касационенъ Сждъ не прави различие между завѣщанията, не ги раздѣля на *частни* и на *автентични* или съ *завѣрена дата*, както това правятъ френската ордонансъ и италиянското преходно правило. Отъ горѣприведенитѣ решения се вижда, че завѣщанието отъ 26

Януарий 1890 год., валидността на което е била предмѣтъ на обсѫждане, е съ *автентична* дата, защото то е направено *предъ духовнитѣ власти* въ Станимака.

Ние напълно сподѣляме възгледа, изложенъ въ забелѣжката по приготовителнитѣ по него работи. Прочее, ние мислимъ, че всѣко завѣщание, било частно, било автентично, направено при действието на Екзархийския уставъ, трѣбва да се преправи отъ автора му по формитѣ на новия законъ, при действието на който той живѣе още; иначе, съ непреправянето му, завѣщателя го отмѣнява, като го оставя подъ удара на недействителноститѣ, установени отъ нашия законъ.

Ние сме съгласни съ рѣшението на Касационния Сѫдъ по принципъ, но не и съ мотивитѣ му както тѣ сѫ формулирани; той казва, че завѣщанието отъ 26 Януарий 1890 г. *е изгубило своята действителность* следъ влизането въ сила на новия законъ. Касационния Сѫдъ или злѣ се е изразилъ, или не е доизказалъ мисъльта си. Не може да се каже, че завѣщанието е *невалидно*, защото било изгубило действителността си. Трѣбва да се укажатъ юридическитѣ и законнитѣ причини, по които завѣщанието е „изгубило своята дѣйствителность". Коя е, прочее, тази законна причина, която прави завѣщанието недействително? На този въпросъ Касационния Сѫдъ не отговаря; а пъкъ той е главния. Ние казахме погорѣ, че споредъ насъ трѣбва да се предполага, че завѣщателя, съ непреправянето му по формитѣ на новия законъ, *го отмѣнява;* а *отмѣненото* завѣщание не произвежда никакво действие.

Този въпросъ, впрочемъ, днесъ е разрешенъ по законодателенъ редъ въ смисълъ, противенъ на нашето мнѣние. И наистина, тълкувателния законъ на чл. 89 отъ закона за наследството, отъ 28 Февруарий 1907 год. казва, че завѣщание, извършено преди влизането въ сила на закона за наследството и по формитѣ, установени отъ законитѣ, действующи въ времето и мѣстото на извършването му, се признава за действително, макаръ завѣщателя да е умрѣлъ при действието на закона за наследството, отъ 17 Декемврий 1889 год. По този въпросъ ние се спрѣхме подробно и при коментирането на чл. 89.

Чл. 302 [1].

Ако всичкитѣ имоти, които възходящия оставя въ деньтъ на своята смърть, не сѫ били подѣлени, ония отъ тия имоти, които не сѫ били подѣлени, се дѣлятъ съгласно съ закона.

Този членъ дава право на възходящитѣ да раздѣлятъ било цѣлиятъ имотъ, било само часть отъ него, било само единъ опредѣленъ имотъ. Закона, като говори за *нераздѣленитѣ* имоти, разбира, както онѣзи, които възходящия е притежавалъ въ време на дѣлбата, но не ги е помѣстилъ въ нея, така и онѣзи, които, той е добилъ следъ дѣлбата.

Това е твърде умно. Закона дава право на бащата да прави нѣколко дѣлби при живѣ. Една отъ тѣхъ може да е чрезъ дарение, а друга чрезъ завѣщание. Не се изискватъ за разнитѣ дѣлби еднородни актове.

Ако бащата умрѣ и остави нераздѣлни имоти, тѣ се дѣлятъ по закона между неговитѣ наследници. Съ други думи, нераздѣлнитѣ имоти съставятъ едно наследство *ab intestat*.

Но дѣлбата по закона на нераздѣлнитѣ при живѣ имоти въ нищо не накърнява дѣлбата при живѣ, защото дѣлбата по закона не ще бѫде нищо друго, освенъ едно *допълнение* къмъ дѣлбата при живѣ. Нераздѣлянето на всичкитѣ имоти е изпущане на нераздѣленитѣ отъ дѣлбата имоти; а такова изпущане не дава право за унищожаване на дѣлбата, но само за едно допълнение къмъ нея. Такъвъ е чл. 295, правилото на който се възпроизвежда и отъ чл. 302.

Това правило е твърдѣ важно по последствията си относително задължението да се привниса. Дѣцата и при допълнителната по закона дѣлба не си дължатъ привнисане, съгласно чл. 251, защото тя е само *допълнение* къмъ дѣлбата при живѣ; а пъкъ въ последнята дѣцата се освобождаватъ отъ привнисането.

Освобождаването за привнисане произтича изрично отъ самия характеръ на тази дѣлба, чрезъ което възходящия дава на всѣко отъ дѣцата си известенъ имотъ, вмѣсто неговия наследственъ пай, още при живѣ [2].

---

[1] C. It. 1046, C. N. 1077.

[2] Demolombe, t. XXIII, n° 71.

Чл. 303 [1].

Ако дѣлбата не е направена между всичкитѣ чеда, които сѫществуватъ въ време на смъртьта, и нисходящитѣ на онія, които сѫ починали по-напредъ, дѣлбата е недействителна въ цѣлость за всички. Може да се предизвика нова дѣлба въ законната форма, било отъ чедата или нисходящитѣ, които не сѫ взели никакъвъ дѣлъ, било дори отъ онія, между които дѣлбата е била направена.

Членъ 303 постановява едно правило, което произтича отъ самото естество на дѣлбата при живѣ. Тя, както казахме, се прави лично отъ родителитѣ съ единственна цель да предупредятъ и избѣгнатъ препирнитѣ и процеситѣ между чедата. Разбира се, че тази цель не би се постигнала, ако въ дѣлбата не влизатъ всичкитѣ чеда на дѣлителя. Най-голѣмата неправда, която би могла да породи завистъ и озлобление между дѣцата, е непомѣстване на едно отъ тѣхъ въ дѣлбата.

По кое време се опредѣля числото на дѣцата, които трѣбва да влѣзатъ въ дѣлбата? Закона отговаря изричио на този въпросъ: дѣлбата трѣбва да е направена между всичкитѣ дѣца, които *сѫществуватъ въ време на смъртьта и нисходящитѣ отъ онѣзи, които сѫ починали по-напредъ.*

Главния мотивъ за това е, че, когато числото на дѣцата, които иматъ право на наследство, е по-голѣмо въ момента на смъртьта отъ онова, което е било въ момента, когато е направена дѣлбата, дѣловетѣ ще трѣбва да бѫдатъ намалени; тъй като не е все едно да се дѣли наследството между трима души, колкото сѫ биле въ момента, когато е правена дѣлбата, или между петь души, колкото сѫ се оказали въ момента на смъртьта на *de cujus*. Въ втория случай дѣловетѣ ще бѫдатъ по-малки.

Когато дѣлбата е направена съ завѣщание, това се разбира, защото завѣщанието получава сила само следъ смъртьта на завѣщателя. Но съ какво се обяснява това правило, когато дѣлбата е направена чрезъ дарение? Защото дарението добива характеръ на дѣлба само въ време на дарителевата

---

[1]) C. It. 1047; C. N. 1078.

смъртъ [1]). Това е мнението, което, както казахме по-рано, ние не сподѣляме.

Може да се възрази, че възходящия дѣлитель е постжпилъ законно, като е направилъ дѣлбата между всичкитѣ дѣца, които той е ималъ *въ времето на дѣлбата* и като не е могълъ да предвиди, че ще има още и други дѣца; толкозъ повече, че дѣлбитѣ при живѣ се правятъ отъ родителитѣ на стари години, когато се предполага, че не ще иматъ вече дѣца. Това справедливо възражение не може да се противопостави на текста, който иска, щото дѣцата да се опредѣлятъ по времето на смъртьта на възходящия родитель.

Отъ това следва, че, макаръ въ дѣлбата и да сж намѣстени всичкитѣ дѣца, които трѣбваше да фигуриратъ въ нея, при извършването ѝ, тя може да е недействителна. Напримѣръ, следъ дѣлбата на възходящия родитель се ражда още едно дѣте, което не влиза въ дѣлбата. Последнята е недействителна.

И наопаки, дѣлбата може да е валидна, макаръ и да не е направена между всичкитѣ чеда. Напримѣръ, бащата пропуща отъ дѣлбата двѣ дѣца, А. и Б., като раздѣля имотитѣ си само между четиритѣ други дѣца. А. умира ергенъ преди възходящия дѣлитель, а Б. се отрича отъ наследството; тука опущението на А. и Б. не влече подирѣ си недѣйствителностьта на дѣлбата.

Дѣцата, които сж се отрекли отъ наследството, или сж станали недостойни, макаръ и да не сж помѣстени въ дѣлбата, последнята е действителна. Тѣ *сжществуватъ* въ време на смъртьта на възходящия, но за наследството тѣ сж чужди; спрямо него тѣ не сжществуватъ [2]).

Законътъ разбира онѣзи *сжществующи* дѣца, които щѣха да бждатъ повикани, при смъртьта на бащата, да го наследватъ. А пъкъ отреклия се счита, че никога не билъ наследникъ (чл. 200).

За да е действителна дѣлбата, трѣбва да е направена между *всичкитѣ* чеда, които сжществуватъ въ време на смъртьта на възходящия, подъ името на които закона разбира законнитѣ, узаконенитѣ и усиновенитѣ (чл. 22).

---

[1]) Demolombe, t. XXII, n° 160.

[2]) Duranton, t. IX, n°s 639—640. — Demolombe, t. XXIII, n° 160. — Laureut, t. XV, n° 100. — Aubry & Rau, t. VI, p. 225.

Когато е въпроса за *усиновенитѣ*, не може да има никакво съмнение, че тѣхното невключаване въ дѣлбата прави последнята несѫществующа, защото тѣ, въ всѣко отношение, сѫ приравнени къмъ законитѣ [1]).

— Трѣбва ли да бѫдатъ включени въ дѣлбата и *незаконнороденитѣ*, които сѫ законно припознати? Въпроса е споренъ въ французката доктрина. Едни поддържатъ, че възходящия не е дълженъ да включва и тѣхъ въ дѣлбата си; че тѣ сѫ длъжни да респектиратъ направената отъ възходящия дѣлба, като си запазватъ правото да искатъ отъ наследницитѣ припадающата имъ се часть. *Troplong* казва, че включването на незаконнороденитѣ въ дѣлбата би било неудобно, за нравитѣ, защото ще има смѣсица отъ законни и незаконни дѣца; впрочемъ незаконнороденитѣ не сѫ наследници [2]).

Други поддържатъ противно мнение, а именно, че не включването въ дѣлбата на незаконнороденитѣ, които сѫ законно припознати, я прави несѫществующа [3]).

Последното мнение е по-право; то отговаря напълно на буквата и на духътъ на нашия законъ, по който и незаконнороденитѣ, законно припознати, сѫ наследници, иматъ право на наследство, иматъ право и на законна часть, съ тази само разлика отъ законнитѣ, че наследствената имъ часть е помалка по размѣръ отъ онази на последнитѣ. Но размѣра на наследствената часть не важи, защото неравенство е допуснато отъ закона даже между законнитѣ дѣца: момчето получава два пѫти повече отъ момичето отъ наследството на едно земледѣлско стопанство отъ непокрититѣ недвижими имоти (чл. 21).

---

[1]) Thiry, r. II, n° 506. — Arntz, t. II, n° 2250. — Genty, p. 101. — Réquier, t. n° 118. — Bonnet, n° 178. — Huc, t. VI, n° 426. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 3667 bis. — Pand, fr. v° *Donat.*, n° 10966. — Pacifici-Mazzoni, t. VI, n° 299.

[2]) Troplong, t. IV, n° 2324. — Poujol, sur l'art. 1078 — Duranton, t. IX, n° 635. — Genty, p. 127. — Ancelot, sur Grenier, t. III, n° 397, note *a*. — Zachariae, § 759, note 2. *in medio*, — Saintespès-Lescot, t. IV, n° 1828.

[3]) Vazeille, sur l'art. 1078, n° 3. — Thiry, t. II, n° 506. — Arntz, t. II, n° 2250. — Aubry & Rau, t. VIII, § 730, note 5. — Demolombe, t. XXIII, n° 161 bis. — Colmet de Santerre, t. IV, n° 246 bis. — Réquier, n° 119. — Bonnet, t. I, n° 180. — Huc, t. VI. n° 426. — Baudry-Lacantinerie, t. II. n° 3668. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 10968. — Laurent, t. XV, n° 101. — Pacifici-Mazzoni, t. VI, n° 299.

Колкото се отнася до неудобствата отъ мораленъ характеръ, за които говори *Troplong*, тѣ сж допуснати отъ закона, който е направилъ отъ припознатитѣ незаконнородени наследници съ право на законна часть, която тѣ иматъ право да искатъ въ натура. Въ такъвъ случай би настжпила необходимость да става втора сжлебна или доброволна дѣлба между незаконнороденитѣ и законнитѣ. Ако се приеме първото мнение, какъвъ ще бжде искътъ на незаконнороденитѣ срещу законнитѣ? Ревандикационенъ ли или искъ за дѣлба? Колективенъ срещу всичкитѣ ли наследници или отдѣлно срѣщу всѣки наследникъ? Какъ ще стане привнисането и прехващането, което сънаследницитѣ си дължатъ? Всички тѣзи и други въпроси заплитатъ до толкова положението, че го правятъ почти безизходно.

— Това е така за наследяването по закона. Другояче стои въпроса съ незаконнороденитѣ, когато тѣ наследватъ по обикновенно завѣщание въ качество на завѣтници. При коментирането на чл. 90, ние казахме, че, когато завѣщания употрѣби думата *дѣца*, или *нисходящи*, тя не обема въ себе си и незаконнороденитѣ. За да бждатъ включени и тѣ, завѣщателя трѣбва да го е казалъ изрично или съ други нѣкои изрази. Тамъ е въпросъ за намѣрението на завѣщателя, а тукъ е въпроса за упражнението на едно право, дадено на възходящия, като една родителска магистратура [1]).

— *Неспазване размѣра на наследственната часть.* Освенъ по причина на невключване всичкитѣ дѣца въ дѣлбата, последнята може да се счете за недействителна и по причина на неспазване *размѣрътъ* на наследственната часть на всѣкиго отъ наследницитѣ. Напримѣръ, Х. има единъ синъ и три унуки, дѣца отъ по-рано умрѣлъ синъ; тъй че числото на наследницитѣ е четири. И Х. раздѣля между четирмата *по равно*, т. е. по $^1/_4$, като че сж призовани да наследватъ на глава. Тази дѣлба действителна ли е? Текста не предвижда този случай, тъй като той говори за недействителность само по причина на пропущане въ дѣлбата на нѣкое отъ дѣцата, Чл. 303 прилага въ тази материя едно отъ сжществennитѣ правила на дѣлбата и той предполага, че съ това сжщото, сж приложими и другитѣ правила отъ сжщия родъ. А пъкъ

[1]) Гледай моя *Коментаръ*, томъ II, стр. 276 и 277.

едно отъ сѫщественнитѣ правила въ дѣлбата на едно наследство е, щото тя да стане съразмѣрно съ наследственнитѣ права на всѣки наследникъ [1]).

Не бѫде ли дѣлбата поставена върху *размѣра* на наследствената часть на всѣкиго отъ наследницитѣ, този фактъ самъ по себе си е достатъченъ да направи дѣлбата несѫществующа, защото не е спазено едно отъ най-сѫщественнитѣ за тази дѣлба правило, понеже тя е поставена върху една основа, която не е съгласна съ размѣра на наследствената часть на всѣки наследникъ; тази основа трѣбва да се счете за *лъжлива* и направената върху нея дѣлба пада.

— Не трѣбва да смѣсваме този случай съ унищожаването на дѣлбата-дарение по причина на повреда съ повече отъ $^1/_4$ (чл. 304). Да обяснимъ мисъльта си съ примѣръ. Възходящия има за свои наследници: единъ синъ и трима унуци, дѣца на по-рано умрѣлъ синъ. Той раздѣля наследството си, което се състои отъ имоти на стойность 60,000 лева *по равно*, т. е. по $^1/_4$ между четирмата наследници — синътъ и тримата унуци; тъй че всѣки отъ тѣхъ получава дѣлъ, равенъ на 15,000 лева.

Въ тази хипотеза наследството трѣбваше да се раздѣли съразмѣрно съ наследствената часть на *всѣки* наследникъ, която той биималъ отъ наследството *ab intestat;* а тази часть по закона е: за синьтъ $^1/_2 \times 60{,}000 = 30{,}000$ лева; а за всѣки унукъ ще бѫде $^1/_3 \times 30{,}000 = 10{,}000$ лева, защото унуцитѣ ще получатъ съвмѣстно, като колѣно, половината отъ наследството, което ще се раздѣли на двѣ колѣна, съгласно чл. 18, тъй като има наследство по представителство. Понеже Х. не е спазилъ това правило за дѣлежа по колѣно, той е допусналъ една главна нередовность: не е спазилъ правилото за съразмѣрностьта на наследствената часть, отъ която нередовность проистича и вреда за синътъ въ повече отъ $^1/_4$: неговата наследствена часть по закона е $^1/_2$ отъ цѣлото наследство, а пъкъ Х. му е далъ пай, равенъ на $^1/_4$ отъ последното.

Увредения синъ има двѣ основания да обори тази дѣлба: първото е по чл. 303, защото възходящия не е спазилъ въ направената отъ него дѣлба най-сѫщественното за нейната валидность правило — дѣлежъ по колѣно. Второто му осно-

---

[1]) Demolombe, t. XXII, n° 388 и 406.

вание е по чл. 304, защото той като получава само 15,000 лева, е увреденъ и въ законната си часть, която е 20,000 лева, и му е нанесена вреда съ повече отъ $^1/_4$ въ дѣлътъ *ab intestat*, който е 30,000 лева. Изборътъ е неговъ. Той ще избере по-изгодното за него основание; а то е първото, защото по второто основание унуцитѣ биха могли да искатъ да недопускатъ нова дѣлба, като предложатъ да му доплатятъ неговата наследственна часть, било въ пари, било въ натура, по тѣхенъ изборъ (чл. 298).

При разрешението на този въпросъ, би могло да се породи другъ: дали синътъ има тѣзи двѣ основания по изборъ или той може да иска нова дѣлба само възъ основа на чл. 303. А юридическитѣ последствия отъ унищожаването на дѣлбата по двата текста сж, както видѣхме, различни, понеже, ако дѣлбата се оборва по чл. 304, могатъ да бждатъ приложени правилата на чл. 298 и 299.

Възниква въпросъ тъй сжщо, да ли въ дѣлбата при живѣ е приложимъ чл. 298, когато единъ отъ наследницитѣ е увреденъ съ приживната дѣлба съ повече отъ $^1/_4$. Ако увредения наследникъ заведе искъ за унищожаване на дѣлбата по причина на повреди, може ли отвѣтникътъ по искътъ за унищожаване да го отблъсне, като предложи да възнагради увредения съ пари или въ натура?

Отговора трѣбва да бжде утвърдителенъ. Въ тази смисъль е преобладающата доктрина, защото искътъ за унищожаване по причина на повреда е, въ своето приложение къмъ направената отъ възходящия дѣлба, подчиненъ на общитѣ правила, които уреждатъ обикновеннитѣ дѣлби, съ изключение на онова, за което има изриченъ текстъ или на онова, което произтича отъ особенния характеръ на това разпореждане [1]). А пъкъ никой текстъ отъ закона не ни дава право да отстранимъ приложението на чл. 298; нито пъкъ за това има нѣкой мотивъ.

Освенъ тѣхъ въ дѣлбата трѣбва да влизатъ и *нисходящитѣ* отъ онѣзи чеда, които по-рано сж умрѣли.

Закона говори само за онѣзи нисходящи, които сж чеда на по-рано умрѣло дѣте; обаче, и нисходящитѣ на живитѣ

---

[1]) Toullier, t. V, nº 804. — Grenier, t. III, nº 401. — Rolland de Villargues, *Rép., du Notariat*, vº *Part. d'ascend.*, nº 104. — Demolombe, t. XXIII, nº 181 и др.

недостойни чеда трѣбва да влизатъ въ дѣлбата, ако недостойнството е сѫществувало преди дѣлбата.

Когато въ дѣлбата има и нисходящи, пазятъ се правилата за дѣлбата по колѣно. Така, единъ баща Х. има четири дѣца и три унуки А., Б., С., чеда на неговъ синъ, умрѣлъ преди дѣлбата. Х. раздѣля имота си на петь равни части; прочее, прави дѣлбата редовно; но въ подраздѣлението на пая на колѣното на умрѣлия изпуща унуката А. и го раздѣля между Б. и С.

Недействителна ли е дѣлбата съгласно чл. 303? Тя е недействителна само относително подраздѣлението между А. Б. и С. Главната дѣлба си остава действителна [1]).

Законътъ казва, че дѣлбата е недействителна *въ цѣлость за всички*, и че всѣко отъ чедата може *до иска нова дѣлба*. Това показва, че дѣлбата, направена не между всичкитѣ чада, е *несѫществующа*, т. е. тя не сѫществува въ силата на самия законъ, *ipso jure*, и чедата не сѫ длъжни да искатъ отъ сѫдията унищожаването, защото не се унищожава несѫществующето; тѣ могатъ да предизвикатъ нова дѣлба.

Че наистина дѣлбата е *несѫществующа* се установява и отъ това обстоятелство, че нова дѣлба могатъ да предизвикватъ не само изпуснатитѣ отъ дѣлбата чеда, но и чедата, между които тя е била направена. А има принципъ, че *всѣки* може да иска унищожаването на онѣзи актове, които нѣматъ никакво законно сѫществуване [2]).

Това е важно за конфирмацията. Дѣлбата при живѣ, която е несѫществующа, не може да бѫде конфирмирана, защото нищото не се конфирмира. Никакви съглашения, извършени между дѣцата слѣдъ смъртьта на нисходящия, не могатъ да се считатъ за конфирмация [3]).

— *Абсолютната недействителность* на дѣлбата въ смисъль, че тя е *несѫществующа*, има едно особенно важно послѣдствие относително давностьта.

---

[1]) Demolombe, t. XXIII, n° 164.

[2]) Laurent, t. XV, n° 94. — Thiry, t. II, n° 511. — Arntz, t. II, n° 2263. — Réquier, n° 117. — Huc. t. VI, n° 443. — Demolombe, t. XXIII, n° 167.

Contrà, Delvincourt, t. II, p. 152. — Duranton, t. IX, n° 643.

[3]) Laurent, t. XV, n° 95. — Huc. t. VI, n° 443. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 3683.

Ако дѣлбата, въ която е пропуснато нѣкое отъ дѣцата-наследници, е само унищожаема *(nul)*, тя дава право на искъ за унищожаване, *(action en nullité)*. Дѣцата съдѣлители трѣбва да я сборятъ въ продължение на три години, съгласно чл. 205 отъ З. Д.; а пъкъ пропуснатото дѣте би имало въ своя полза 20-годишна давность, по общото право. Това би било така за дѣлбитѣ, направени чрезъ *дарение*, което е договоръ; тъй като чл. 205 упоменава за договори. А дѣлбата чрезъ завѣщание би се просрочила чрезъ най-дългата 20-годишна давность спрямо всички заинтересовани страни [1]).

Понеже ние считаме, че дѣлбата е несѫществующа, когато е пропуснато въ нея нѣкое отъ дѣцата-наследници, то нѣма искъ за недействителность, защото *несѫществующето* не се унищожава, и дѣлбата въ такъвъ случай се счита развалена по право, *ipso jure*, и всичкитѣ дѣца могатъ да искатъ нова дѣлба, безъ да е нужно да се прогласява приживната дѣлба за унищожена [2]).

Давностьта и въ двата случая — било че дѣлбата е направена съ дарение, било че е направена съ завѣщание — ако има, условия за нея, ще бѫде 20-годишна.

Нека отбелѣжимъ, че и по този въпросъ срещаме разногласие въ доктрината. Едни поддържатъ, че дѣлбата е абсолютно недействителна, т. е. *несѫществующа* само спрямо пропуснатитѣ дѣца, защото тя спрямо тѣхъ е *res inter alios acta*. Тѣ сѫ, които нѣматъ нужда да искатъ унищожаването на несѫществующата спрямо тѣхъ дѣлба; тѣ иматъ право да поискатъ направо нова дѣлба по общото право.

Не така стои въпроса за дѣцата, които сѫ биле включени въ дѣлбата. За тѣхното право има разногласие. Нѣкои автори преподаватъ, че дѣцата могатъ да предизвикатъ нова дѣлба само следъ като поискатъ и добиятъ предварително унищожаването на направената отъ възходящия дѣлба [3]).

Както казахме, по-съобразно е съ буквата *и* и съ духа на чл. 303 да не се прави различие между включенитѣ въ дѣлбата дѣца и пропуснатитѣ отъ нея, защото по текста на чл. 303 дѣлбата е недействителна въ *цѣлость* за всички; а по-

---

[1]) Thiry, t. II, n° 511. — Arntz, t. II, n° 2263. — Baudry Lacantinerie, t. II, n° 3682. — Huc, t. VI, n° 443.

[2]) Huc, t. VI, n° 443. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 3683.

[3]) Delvincourt, t. II, P. 152. — Duranton, t. IX, n° 643.

следването отъ това пакъ споредъ текста, е, че може да се предизвика нова дѣлба *било отъ чедата или нисходящитѣ, които не сж взели никакъвъ дѣлъ, било дори отъ онѣзи, между които дѣлбата е била направена.* Прочее, текста е ясенъ и е чудно, какъ при него е могло да се възбуди разногласие отъ такива юрисконсулти, каквито сж *Duranton, Delvincourt, Genty, Aubry & Rau* и др.

— Ако се унищожи *дѣлбата-дарение* по причина на пропущане на нѣкое отъ дѣцата, *тя остава ли въ сила само като дарение?* Отговорътъ на този въпросъ зависи отъ това, какъвъ характеръ придаваме на дѣлбата-дарение, когато въ нея е пропуснатъ нѣкой наследникъ. По теорията на тѣзи, които считатъ дѣлбата-дарение *унищожаема*, когато е пропуснато отъ нея едно отъ дѣцата, въпросътъ трѣбва да се реши въ смисълъ, че, ако се унищожи дѣлбата-дарение, тя остава въ сила, като дарение [1]), което, впрочемъ, подлежи на привнисане, като всѣко дарение, съгласно чл. 251.

Не е така, по теорията на онѣзи, които считатъ дѣлбата-дарение за несжществующа по упоменатата причина. Единъ актъ, който нѣма законно сжществуване, не може да произведе абсолютно никакво действие; нищото *(le néant)* не може вече да остане като дарение [2]). Ние видѣхме, че дѣлбата-дарение съдържа въ себе си само единъ единственъ актъ, и закона прогласява за несжществующъ този именно актъ. Прочее, той не може да се разлага и дѣли, за да избѣгне последствията отъ *това несжществуване.*

И наистина, какъ става дѣлбата при живѣ? Тя става съ дарение или съ завѣщание. Когато става съ дарение, дѣлбата се смѣсва съ дарението, и двата акта образуватъ единъ единственъ актъ дѣлба-дарение. Когато закона казва, че дѣлбата е недействителна *въ цѣлость за всички*, той унищожава дѣлбата и дарението.

Тука текстътъ е въ съгласие съ намѣрението на възходящия, което не е било да прави два акта — едно дарение и една дѣлба — той е разбиралъ, че дѣли имотитѣ си.

---

[1]) Genty, P. 308. — Demolombe, t. XXIII, n° 169. — Bonnet., t. II, n° 683, 706.

[2]) Laurent, t. XV, n° 97. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 3685. — Huc, t. VI, n° 443. — D. P. 1878. 2. 65,

Ако дѣлбата е обявена за недействителна, защото ѝ липсва едно отъ сѫществennитѣ условия за нейната валидность, тя трѣбва да се счете за нестанала *(non avenu)*.

Да се претендира, че било оставало дарение, когато акта е унищоженъ като дѣлба, значи да се иска, щото *формата*, да продължава да живѣе, когато самото *сѫщество* е преобърнато въ нищо.

Едно важно последствие произтича отъ това: щомъ дѣтето става собственникъ само по силата на акта дѣлба-дарение, а не по силата на дарение, което е предшествувало дѣлбата, даже за една минута, отъ това проистича, че, като падне дѣлбата, раздѣленитѣ имоти се считатъ, като че никога не сѫ излизали, на каквото и да е основание, отъ имуществото на възходящия и че трѣбва да се повърнатъ въ него и че, следователно, тѣ ще бѫдатъ получени отъ наследството на този възходящъ само отъ дѣцата, които още сѫ живи при отварянето на това наследство.

Чл. 304[1].

Дѣлбата, направена отъ възходящия, може да бѫде оспорявана, ако отъ дѣлбата или отъ други направени отъ възходящия разпореждания излѣзе, че нѣкой, между които е раздѣленъ имотътъ, е увреденъ въ законната си часть. Ако дѣлбата е направена съ при-живенъ актъ, то тя може тъй сѫщо да се оспорява, ако нѣкой е увреденъ съ повече отъ една четвъртъ, съгласно съ правилото въ чл. 295.

Членъ 304 възпроизвежда правилата на членове 106 и 295, първия отъ които постановява, че завѣщателнитѣ разпореждания, които надминуватъ располагаемата часть, се намаляватъ до размѣра на тази последната, при отваряне наследството, а втория дава право на наследника, който е увреденъ въ пая си съ повече отъ една четвъртъ, да иска унищожението на дѣлбата. И наистина, дѣлбата при-живѣ, която се прави чрезъ завѣщание или дарение, може да бѫде заразена отъ тѣзи два порока, т. е. може да накърнява за-

[1] C. It. 1048; C. N. 1079.

конната часть на нѣкого отъ наследницитѣ, или да го уврежда съ повече отъ една четвърть.

Законодателя е счелъ за добрѣ да направи едно изрично различие между дѣлбата, направена чрезъ завѣщание и онази, направена чрезъ дарение.

Когато дѣлбата е направена чрезъ завѣщание, то само онзи наследникъ, който е увреденъ въ законната часть, може да оборва дѣлбата, а, когато дѣлбата е направена чрезъ дарение може да я оборва само онзи наследникъ, който е увреденъ съ повече отъ една четвърть.

За обяснение на това постановление на закона нека приведемъ примѣри.

Да предположимъ, че бащата Х. раздѣля между своитѣ чеда А., В., С. и Д. имотитѣ си, които струватъ 16.000 лева. Той, Х. дава на едно чуждо лице единъ даръ 4000 лева; остатъка отъ 12.000 лева трѣбва да се раздѣли по равно между чедата и всѣко отъ тѣхъ ще има по 3000 л. законна часть. Обаче, бащата раздѣля имотитѣ си така, щото на А. дава 3000, на В. — 3000, на С. — 3500 и на Д. — 2500 лева. Въ случая Д. е увреденъ съ 500 лева въ законната си часть, той има право да оборва дѣлбата, макаръ размѣра, съ който е увреденъ, 500 лева, и да е по-малъкъ отъ четвъртата часть на законната му часть.

Да предположимъ сега, че дѣлбата е направена съ приживотенъ актъ; въ този случай, за да може наследника да оборва дѣлбата, потрѣбно е, той да е увреденъ съ повече отъ една четвърть.

Напримѣръ, бащата Х. има 4000 лева; той ги раздѣля между двете си чеда А. и В., така на А. дава 2600 и на В. 1400 лева. Тука В. е увреденъ съ повече отъ една четвърть; прочее, има право да оборва дѣлбата. Ако Х. бѣше далъ на А. 2500 лева и на В. 1500 лева, последния не би ималъ право да оборва дѣлбата, защото вредата не е повече отъ една четвърть, но се равнява точно на една четвърть.

Отъ казаното следва, че по текста на чл. 304 двата иска — за намаление по причина на увреждание законната часть и за унищожение по причина на повреда въ дѣлътъ съ повече отъ $^1/_4$ — не се представляватъ едновременно. Първия искъ за намаление може да се представи само тогава, когато възходящия е исчерпалъ располагаемата часть съ завѣщание

или дарение въ полза на нѣкого отъ своитѣ наслѣдници или въ полза на чуждо лице, и когато прави дѣлба между дѣцата си само на законната часть, та при тази дѣлба нѣкое отъ дѣцата е увредено въ законната си часть. Въ този случай увреденото въ законната часть дѣте има право да иска *намаление* на превишението, даже ако то е съвършенно незначително. Втория искъ за унищожение дѣлбата по причина на повреда въ дѣлътъ съ повече отъ $^1/_4$ се представлява само тогава, когато располагаемата часть не е нито завѣщана, нито подарена нѣкому, и когато, следователно, въсходящия дѣли между дѣцата си *цѣлото* свое наследство и при тази дѣлба той увреди тая на нѣкое отъ дѣцата съ повече отъ $^1/_4$; въ този случай дѣтето съ увредения въ този размѣръ дѣлъ може да иска унищожение на дѣлбата.

Нѣкои французски автори казватъ, че на този текстъ може да се придаде и другъ смисълъ. Така, *Demolombe* прави следнитѣ съждения върху втората алинения отъ art. 1079 C. N., която отговаря на първата часть на нашия чл. 304. Единъ баща, който има двѣ дѣца и 24000 франка имущество, дава на едно отъ дѣцата си цѣлата располагаема часть съ освобождение отъ привнасяние, именно 8000 фр.

Остатъка отъ 16000 фр., които образуватъ законната часть на дѣцата, раздѣля при живѣ така: 9000 фр. дава на дѣтето си, което е облагодетелствовано съ располагаемата часть, а на другото дѣте дава единъ дѣлъ отъ 7000 франка. Тъй че фактически излиза, че едното дѣте получава 8000 фр. като завѣтъ плюсъ 9000 фр. по дѣлбата, всичко 17,000 фр., а другото получава само 7000 франка.

Такава е хипотезата, която нашия текстъ предвижда и въ която той решава, че дѣлбата може да бѫде оборвана, казва автора. Но защо и какъ? Облагодетелстваното дѣте не би ли могло да каже на брата си:

Вие можете да имате срещу менъ само единъ отъ двата иска: или искъ за намаление по причина на увреждание законната часть, или искъ за унищожение на дѣлбата по причина на вреда въ повече отъ $^1/_4$.

А пъкъ лесно е да се докаже, че вие нѣмате ни единия, ни другия. Ако заведете срещу менъ искъ за намаление, той ще бѫде неоснователенъ, защото азъ получихъ точно и само располагаемата часть: 8 отъ 24.

Ако заведете срещу менъ искъ за унищожение на дѣлбата по причина на повреда въ пая съ повече отъ $^1/_4$, той ще бжде тъй сжщо неоснователенъ, защото отъ масата 16000, която баща ни раздѣли между насъ, вашата цѣла часть е 8000 и, за да бжде увредена съ повече отъ $^1/_4$, би трѣбвало вие да сте получили по̀-малко отъ 6000, а пъкъ вие получихте 7000! Следъ това автора аргументира: може да прибавимъ, че бащата, следъ като е завѣщалъ располагаемата часть, си запазва правото да раздѣли при живѣ между дѣцата си и законната имъ часть; да направи тази дѣлба въ тѣхно име така, както тѣ сами я биха направили следъ неговата смърть.

А пъкъ ако тази дѣлба бѣше направена следъ неговата смърть, отъ дѣцата помежду си, и то тъй, както тя е била направена отъ бащата при живѣ, тя не можеше да бжде оборвана, защото увреденото съ по̀-малко отъ $^1/_4$ дѣте се счита законно, че не е увредено и че е получило цѣлата часть.

Прочее, трѣбва да бжде сжщото и за дѣлбата при живѣ, направена отъ бащата по силата на дадената му отъ закона власть.

Тѣзи предвиждания на *Demolombe* сж пресилени, въпрѣки тѣхната силна логика. Това признава самъ той, като казва „Тази аргументация е наистина много силна", но че законодателтъ се е притекалъ на помощь на другото дѣте срещу тѣзи пълни съ логика силогизми, но тъй сжщо пълни съ несправедливость.

Ако би се допуснало възражението на облагодетелствованото дѣте, вие въ очи обстоятелството, че последнето, което е облагодтеелствовано направо съ располагаемата часть, отъ привнасянието на която то е освободено, е облагодетелствовано още косвенно съ резултата отъ дѣлбата. Това двойно облагодетелствование е твърде подчъртано и можемъ да направимъ заключение, че въ него нѣма никаква грѣшка въ оцѣнката, но че има една умишленна комбинация, която показва пристрастието на възходящия, съ което той е искалъ да облагодетелствова въ повече отъ позволенитѣ граници своето любимо дѣте.

Тази именно несправедливость, тази умишленна комбинация е искалъ законодателя да отстрани и то твърдѣ спра-

ведливо, защото тя засѣга законната часть; а пъкъ подобно засягание на законната часть не биха търпѣли и най отявленитѣ привърженици на кумулацията на законната и располагаемата части[1]). И тази несправедливость е отстранена чрезъ искътъ за намаление, когато законната часть е накърнена съ нѣщо, независимо отъ размѣра на накърнението.

— При това нека не се изпуща изъ предъ видъ, че когато възходящия не е никакъ зачекналъ располагаемата часть и би направилъ дѣлба между дѣцата на *цѣлото* си имущество — законна плюсъ располагаема — то располагаемата часть увеличава законната часть на всѣко дѣте съ 50%. Така, ако предположимъ, че Х. има двѣ дѣца и 24.000 лева, то располагаемата часть е 8000, а законната часть на всѣко дѣте е 8000; а паятъ на всѣко дѣте отъ цѣлото имущество е 12.000.

Ако Х. има три дѣца законната часть на всѣко дѣте е 5333.33 лева, а пая му отъ цѣлото имущество се увеличава съ 50% отъ 5333.33, т. е. съ 2666.66, което прави 5333.33 + 2666.66 = 8000 лева. И наистина, пая на всѣко дѣте отъ цѣлото имущество е по 8000.

Ако Х. е оставилъ шесть дѣца, законната часть на всѣко отъ тѣхъ е 2666.66 л. Располагаемата часть ще увеличи законната съ 50%, т. е. съ 1333·33 лева, което прави 2666·66 + 1333·33 = 4000. И действително, дѣлътъ на всѣко дѣте отъ 24.000 е 24.000 : 4 = 4000. Езика на тѣзи цифри ни казва, че, когато възходящия дѣли при живѣ *цѣлото* си имущество безъ да е засѣгналъ съ нѣщо располагаемата часть, закона постановява, че дѣтето трѣбва да получи цѣлата си законна и плюсъ най-малко 25% отъ располагаемата часть. Отъ този аритметически резултатъ трѣбва да направимъ заключение, че възходящия, когато прави дѣлба при живѣ на цѣлото си имущество, може да располага само съ 25% отъ располагаемата часть въ полза на другитѣ дѣца, безъ да е застрашена дѣлбата му съ унищожение.

Прочее, разума и духътъ на нашия членъ 304 сж, че той не допуща *улишленна комбинация* за увреждание на нѣкое отъ дѣцата съ цель чрезъ нея да се облагодетелсвува друго нѣкое дѣте. Той не допуща на възходящия да даде

---

[1]) Demolombe, t. XXIII, n° 128.

на едно отъ дѣцата си цѣлата располагаема часть и следъ това да раздѣли законната часть между дѣцата си по начинъ да увреди законната часть на нѣкое отъ тѣхъ въ какъвто и да е размѣръ. Съ други думи казано, и чл. 304, съ искътъ за намаление на онова, което превишава законната часть, е още една санкция, че последнята е ненакърнима въ никоя форма. И резултата, въ края на краищата, е следния: ако възходящия е далъ нѣкому располагаемата часть съ завѣщание или дарение, той може да раздѣли между дѣцата си законната часть при условие, подъ страхъ на намаление, че всѣко дѣте ще получи напълно своята часть отъ нея. Въ този случай ролята на възходящия ще се сведе къмъ онази на обикновенъ магистратъ, който извършва дѣлба и съставлява дѣлове по начъртанъ отъ закона размѣръ.

Ако ли пъкъ той дѣли цѣлото си имущество между своитѣ дѣца, резултата отъ тази дѣлба трѣбва да е този, че дѣлътъ на всѣко дѣте трѣбва да съдържа цѣлата му законна часть и плюсъ най-малко 25% отъ располагаемата часть.

Буквата на чл. 304 е съгласна съ неговия духъ.

— Най послѣ всичкия въпростъ се свежда къмъ следующето, да ли чл. 304 предвижда два иска — единъ за намаление на онова, което превишава законната часть, и другия за унищожение дѣлбата по причина на повреда съ повече отъ $^1/_4$ — или той предвижда само последния искъ било че възходящия е раздѣлилъ при живѣ само законната часть, било цѣлото си имущество.

Ние казахме, че чл. 304 предвижда и двата иска. Но и при тѣхъ пакъ се явява въпроса: какъвъ трѣбва да бѫде размѣра на накърнението на законната часть, за да се заведе искъ за намаление? Трѣбва ли този размѣръ въ повече отъ $^1/_4$? Ние вече казахме, че искътъ за намаление може да се заведе, щомъ има каквото и да е накърнение на законната часть, безразлично отъ неговия размѣръ. Това накърнение може да е незначително, то може да е една хилядна часть.

Трѣбва да признаемъ, че въ това отношение въ предвиденото отъ *Demolombe* възражение има едно видимо основание да се поддържа, че и искътъ за намаление не може да бѫде заведенъ, ако накърнението на законната часть е равна или по̀-малка отъ $^1/_4$, защото *повреда съ повече отъ* $^1/_4$

означава, че стойността на имотитѣ, турени въ дѣлътъ на увредения, е по-долу отъ $^1/_4$ отъ стойността на наследствената часть, която той би трѣбвало да получи. А такова различие между тѣзи стойности може да съществува не само тогава, когато възходящия дѣли цѣлото си имущество, но и тогава, когато той дѣли само законната часть, следъ като е исчерпалъ располагаемата било съ завѣщание, било съ дарение, Обаче, това основание е само видимо. За насъ нѣма никакво съмнение, че съ текста на чл. 304 законодателя установява двата иска, съ единия отъ които — съ иска за намаление — той гарантира пълната цѣлость на законната часть. Ние безъ колебание повтаряме, че този е разума и духътъ на чл. 304. Има особенно важни принципи, които трѣбва по нѣкога да се повтарятъ, за да не бѫдатъ забравени.

Накърнението на законната часть и повредата съ повече отъ четвърть трѣбва да произлиза отъ дѣлбата, или отъ други направени отъ възходящия разпореждания. Това значи, че, за да се опредѣли, да ли законната часть е увредена, и дали наследника е увреденъ съ повече отъ $^1/_4$, трѣбва да се гледатъ само раздѣленитѣ имоти, а не всичкитѣ имоти, които съставятъ цѣлото наследство на възходящия [1]). Напримѣръ, бащата Х. има едно имущество отъ 32.000 и раздѣля между наследницитѣ си само 16.000 лева, повредата ще се смѣта само върху 16.000 лева, а не върху 32.000 лева. Останалитѣ 16,000 лева ще се дѣлятъ повторно или отъ самия баща, или отъ закона следъ смъртьта му.

Ако бащата е направилъ нѣколко частични дѣлби, и, ако въ една отъ тѣхъ е увредена законната часть или паятъ съ повече отъ една четвърть, а другата дѣлба възнаградява тази повреда, тогава се зематъ въ внимание всичкитѣ дѣлби и се прави една компенсация между повредата въ едната и преимуществото въ другата, ако остатъка е такъвъ, че съставя пакъ повреда, то увредения наследникъ има право да иска да оборва дѣлбата по указанитѣ въ чл. 304 причини.

---

[1]) Laurent, t. XV. n° 107. — Genty, p. 305 — Demolombe, t. XXIII, n° 176. — Duranton, t. IX, n° 618. — Réquier, n° 174. — Masfrand, n° 29. — Bonnet, t. II, n° 570. — Colmet de Santèrre, t. IV, n° 247 bis — Barafort, *Part. d'ascend.*, p. 50. — Aubry & Rau, t. VIII, § 734. — Huc, t. VI, n° 444. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 3691. — Pand. fr. v° *Dont.*, n° 11311.

Има и друго мнение, по което, за да се определи повредата, трѣбва да считатъ всичкитѣ имоти на възходящия, както раздѣленитѣ, така и нераздѣленитѣ; всичкитѣ тѣзи имоти съставляватъ една обща маса. Не може да има двѣ маси: една при живота на възходящия, а друга следъ смъртьта му. Трѣбва да се има предъ видъ една обща маса, съставена, както отъ раздѣленитѣ, така и отъ нераздѣленитѣ имоти[1]).

По този въпросъ при коментирането на чл. 297 ние изложихме подробно всичкитѣ по този въпросъ системи, като казахме, че ние сме за компенсационата система. Нѣма нужда да повтаряме. Казаното при чл. 297 се прилага и тукъ, защото принципътъ е общъ за двѣтѣ дѣлби — за дѣлбата, *ab intestat* и за дѣлбата *inter liberos*[2]).

Но какъ се опредѣля стойностьта на имотитѣ? Този въпросъ се разрешава, съгласно правилото на чл. 107. Образува се една маса отъ всичкото имущество на завѣщателътъ или дарителътъ, съществующи въ време на смъртьта му, като се извадятъ отъ нея дълговетѣ.

Къмъ този остатъкъ се присъединява фиктивно и стойностьта на подаренитѣ имоти, като се оценяватъ: движимитѣ споредъ цената, която сж имали въ време на подаряването и недвижимитѣ споредъ тѣхното положение въ време на подаряването и цената имъ въ време на дарителевата смъртъ. Върху тази така образувана маса опредѣля се, какъвъ е размѣра на разполагаемата и законната части споредъ количеството на наследницитѣ, които иматъ право на законна часть.

Но правилото на чл. 107 прилага ли се както въ дѣлбата чрезъ завѣщание, така и въ дѣлбата чрезъ дарение, или то се прилага само къмъ първата, а къмъ втората ще трѣбва да се приложи правилото на чл. 297, споредъ който, за да се опредѣли, има ли повреда, предмѣтитѣ се оценяватъ споредъ тѣхното състояние или стойность въ време на дѣлбата?

На пръвъ погледъ би могло да се даде следующето разрешение на въпроса. Правилото на чл. 107 опредѣля начина по който се прави намалѣние на онѣзи разпореждания, *които увреждатъ законната часть на нѣкои наследникъ*; и членъ, 304 тоже говори за повреждание законната часть.

---

[1]) Dalloz, *Dispos* nº 4603.
[2]) Demolombe, t. XXIII nº 179.

когато дѣлбата е станала чрезъ завѣщание. А членъ 297 говори за повреда на паятъ съ повече отъ една четвърть; за сѫщото говори втората половина на чл. 304, т. е. за повреда паятъ *съ повече отъ една четвърть*. Прочее, когато се оборва дѣлбата-завѣщание, ще се прилага чл. 107, а когато се оборва дѣлба-дарение, ще се прилага правилото на чл. 297. Това решение би се основавало на принципа: Ubi eadem leges ratio, ibi eadem leges dispositio.

Но такова разрешение на въпроса ще противоречи на правилото на члъ 301, споредъ което къмъ дѣлбата при-живѣ ще се прилагатъ правилата за завѣщанията и даренията.

Кои сѫ тѣзи правила? Тѣ сѫ едни и сѫщи. Завѣщанията се намаляватъ съгласно правилото на чл. 107; и даренията се намаляватъ съгласно сѫщото правило; Това се вижда отъ текста на чл. 338, който казва: „установенитѣ въ чл. чл. 95, 105 и други последующи (значи и чл. 107) за намаляване завѣщателнитѣ разпореждания се прилагатъ и за намаляването на даренията".

Това се вижда още по-ясно отъ първата половина на източника на нашия 304 членъ, а имено отъ art. 1091 отъ Итал. *Codic Civile*, който гласи: „ . . ако, въ време на дарителевата смърть, се признае, че то (дарението) надминава частьта отъ имотитѣ, съ които сѫщия даритель може да разполага *съгласно правилата, установени въ глава II и отдѣлъ II отъ настоящата книга*.

Нашия законодатель е видоизменилъ тази редакция, като не е приелъ последнята часть, която казва *съгласно „правилата..."* Но това, както се вижда отъ забелѣжкитѣ въ приготовителнитѣ работи, е направено, защото то е излишно, понеже втората половина го казва, когато постановява, че даренията се намаляватъ съгласно чл. чл. 95, 105 и последующитѣ.

И така, правилото на чл. 107 ще се прилага и въ двата предвидени въ чл. 304 случаи, т. е. имотитѣ ще се оценяватъ: движимитѣ по стойностьта, която иматъ въ време, на подаряването, а недвижимитѣ споредъ тѣхното положение, което иматъ въ момента на подаряването и споредъ цената, която сѫ имали въ време на дарителевата или завѣщателевата смърть, било за да се опредѣли, дали е увредена

законната часть, било — да ли е увреденъ паятъ съ повече отъ една четвърть.

Този въпросъ относително повреждането съ повече отъ $^1/_4$ е твърде споренъ въ Франция.

Закона постановява, че дѣлбата може да бѫде *оспорявана* както, когато е увредена законната часть, така и тогава, когато пая е увреденъ съ повече отъ $^1/_4$.

Какво значение иматъ думитѣ „*успорявана*“, „*да се успорява*“ (impugnata, attaqué)?

Този въпросъ е твърде споренъ. Той е породилъ три системи, които различно опредѣлятъ характера на искътъ, съ който дѣлбата може да бѫде *успорявана* въ предвиденитѣ отъ чл. 304 случаи.

Споредъ първата система думата *attaquer*, „*да се успорява*“ значи *да искатъ недействителностьта*. Понеже закона употрѣбява една и сѫща дума за случая, когато пая е увреденъ съ повече отъ $^1/_4$, то и въ двата случая може да се иска само *унищожението* на дѣлбата.[1])

Втората система е съвършено противна на първата. Споредъ нея и въ двата случая дѣлбата може да бѫде *оспорявана* въ смисълъ, че наследника нѣма право да иска *унищожението* на дѣлбата, но има право да иска само *намаление* на превищающето располагаемата часть. Намалението, което ще се направи отъ пая, на когото е дадено повече, ще се прибави къмъ пая на увредения или къмъ законната му часть.

Най-после споредъ третята система думата *оспорява attaquer*, е едно генерическо изражени, което обема както искътъ за *унищожение*, така и онзи за *намаление*. Обстоятелството, че законодателя употрѣбява и въ двѣтѣ части на закона едни и сѫщи термини, никакъ не означава, че съ това установява само единъ и *сѫщи искъ*. Когато е увредена законната часть, наследника има право да иска намаление на паевеѣ на другитѣ; а когато пая е увреденъ съ повече отъ една четвърть, наследника има право да иска *унищожението на* дѣлбата.[2])

Въпроса е твърде важенъ по своитѣ последствия. Втората система се представлява отъ едно меншество автори.

---

[1]) Dalloz, *Disp.* n° 4616.—Demolombe, t. XXIII, n° 189, p. 187.

[2]) Dalloz Disp. n° 4618—Laurent, t. XV, n° 142. — Aubry et Rau, t. VI, p. 238.—Dalloz. 1848. I. 14.—*Ricci*, t. IV, n° 209, p. 314.

Общото мнение сега е, че, когато пая е увреденъ съ повече отъ $^1/_4$, наследника има право да иска унищожението на дѣлбата.

Остава споръ само върху естеството на искътъ за случая, когато е увредена законната часть. Какъвъ е тогава искътъ? Както видехме, споредъ първата система, искътъ трѣбва да е за *унищожение* на дѣлбата; а по втората система искътъ е за *намаление*.

Отъ приеманието на едната или друга доктрина ще имаме и разни последствия:

1°. предмѣтъ на искътъ ще бѫде унищожение на дѣлбата.

2°. Искътъ трѣбва да бѫде предявяванъ противъ всичкитѣ дѣца-съдѣлители, а не само срещу дѣтето, което е получило повече отъ располагаемата часть;

3°. Ответницитѣ по искътъ за унищожение могатъ да го прекратятъ и да въспратъ една нова дѣлба, като предложатъ на ищецътъ допълнение на неговата наследственна часть, било въ пари, било въ натура (чл. 298).

4°. Изричната или мълчалива конфирмация на дѣлбата отъ страна на дѣтето, на което принадлежи искътъ, може да повлече отричание отъ негова страна.[1])

Отъ другата доктрина, споредъ която увредената законна часть може да се възстановява чрезъ искъ за *намаление*, а не чрезъ искъ за унищожение, проистичатъ следующитѣ последствия:

1°. Предмѣтътъ на искътъ ще бѫде не унищожение на дѣлбата, но едно допълнение на увредената законна часть чрезъ намаление пая на облагодетелстваното дѣте.

2°. Искътъ трѣбва да бѫде предявяванъ само противъ облагодетелстваното дѣте съ повече отъ располагаемата часть, безъ да има нужда да се теглятъ на сѫдъ и другитѣ дѣца.

3°. Ответникътъ по искътъ не може да се възползува отъ правилото на членъ 298, освенъ въ случая, указанъ въ членъ 111.

4°. Изричната или мълчалива конфирмация на дѣлбата отъ страна на дѣтето, законната часть на което е увредена,

---

[1]) Demolombe, t. XXII, n° 189 bis.

не влече подирѣ си необходимо отричание отъ негова страна отъ искътъ за намаление.

Не ще съмнение, че при такива различни последствия отъ разнитѣ доктрини въпроса става повече отъ сериозенъ. Тукъ не е вече игра съ думитѣ *унищожение* или *намаление*.

Нашето мнениние е, че когато е увредена законната часть, трѣбва да се предявява искъ за *намалсние*, а, когато е увреденъ паятъ съ повече отъ $^1/_4$ — искъ за *унищожение*. Това тълкувание отговаря на духътъ на чл. 304 въ свръзка съ чл. 301 и 338, за които вече говорихме. Освенъ това въ приготовителнитѣ работи по закона и наследството срещаме една забелѣжка върху чл. 304, която говори за искъ за *намаление* и искъ за *унищожение*. Споредъ тази забелѣжка, съ първия се оборва дѣлбата, когато е увредена законната, часть, а съ втория — когато е увреденъ паятъ съ повече отъ $^1/_4$. (Стр. 406).

Происхождението на чл. 303 и 304 трѣбва да се търси въ римското право, споредъ което, както казахме по-рано, дѣтето, което е съвършенно испуснато отъ дѣлбата можеше съ *querela inoficiosae* да унищожи завѣщанието; а, ако то бѣше увредено само въ законната си часть, имаше право да иска само допълнение. Този допълнителенъ искъ *actio supplementi* премина въ последующитѣ законодателства, за да спре злоупотрѣблението отъ една несправедлива дѣлба на родителитѣ. Въ този смисълъ обяснява италиянската доктрина и юриспруденция съответнитѣ art 1047 и 1048 отъ *codice civile*[1]).

Но кога, въ кой моментъ, се отваря искътъ, за който е речь?

Въпроса не представлява никакво затруднение, когато дѣлбата е направена чрезъ завѣщание. Въ такъвъ случай искътъ за намаление може да се заведе само следъ смъртьта на завѣщателя, въ който моментъ и завѣщанието-дѣлба всѫпва въ сила; следователно, отъ този моментъ и дѣлбата почва да сѫществува[2]).

Въпроса е извънредно споренъ и мѫченъ, когато дѣлбата е направена чрезъ дарение. Тукъ и авторитѣ и юрис-

---

[1]) Barbèra, p. 339, note 1.

[2]) Laurent, t. XV, n° 110.

пруденцията въ Франция сж раздѣлени. Последнята се е изменявала твърде много и до сега не се е установила.

Кога трѣбва да се предяви искътъ за *унищожение* по причина за увреждание съ повече отъ $^1/_4$?

По този въпросъ Demolombe пише: „Мжчна задача, въ която се е ангажирала цѣлата теория за дѣлбата при-живѣ чрезъ дарение, и която ще ни представи единъ спектаклъ отъ памятнитѣ развития на юриспруденцията, когато апелативнитѣ сждилища сж се борили съ Касац. сждъ[1]).

Горния въпросъ е предизвикалъ три главни системи.

Споредъ *първата* система *въ деньтъ на подаряването* се отварятъ всичкитѣ искове, които могатъ да се породятъ по дѣлбата при-живѣ: не само искъть за унищожение по причина за увреждание съ повече отъ $^1/_4$, но и искътъ за намаление по причина на увреждание законната часть.

Основанието, върху което тя почива, е, че дѣлбата при-живѣ чрезъ дарение, относително имуществата, които обема, е едно предварително наследство, и веднага става пълна и окончателна; така щото спрямо имотитѣ всичко трѣбва *веднага* да се урежда по единъ окончателенъ начинъ, като че ли наследството да бѣше отворено съ смъртьта на дарителя. И това се счита за право, защото въ самия день на подаряването всяко отъ дѣцата става веднага безвъзвратенъ собственикъ на имотитѣ, които сж раздѣлени; а отъ това слѣдва, че така направената дѣлба произвежда незабавно дѣйствие, защото съ нея се раздѣлятъ не имоти, които *ще принадлѣжатъ* на единъ день на дѣцата, но — имоти, които сега имъ принадлежатъ[2]).

Интересни сж аргументитѣ, съ които оборватъ тази система. Така, Demolombe пише следующето: „Споредъ art. 718 (чл. 182 отъ Наследството) наследството се отваря само съ смъртьта на наследодателя; невъзможно е, щото едно и сжщо лице да оставя двѣ наследства; невъзможно е, щото то да умира два пжти! Недѣлимото единство на лицето необходимо влече подирѣ си и недѣлимо единство на наследството; и

---

[1]) Demolombe t. XXIII n° 218, p. 228

[2]) Laurent, t. XV, n° 110, p. 141. — Duranton, t. IX, n° 647. — Coin — Delisle, Rev. Crit. 1854, p. 16. — Taulier, t. IV, p. 212. — Huc, t. VI, n° 434 u 445. — Beltjens, *Encycl. du code civil*, t. II, n° 18. — Ricci, t. IV, n° 211.

повече отъ дързость е, парадоксъ нетърпимъ е, да се твърди, че същото лице би могло да остави двѣ наследства, а именно; едно отворено при живота му, и друго отворено следъ смъртьта му. Но какво говоря? Двѣ наследства; би трѣбвало да прибавимъ: три или четире наследства, ако той е поправилъ три или четире частични дѣлби чрезъ дарение; защото споредъ тази теория всяка отъ дѣлбитѣ би съставила, относително имотитѣ, които тя обема, наследство отдѣлно и независимо отъ другитѣ. Това е нодопустимо!"[1]).

Освенъ това противъ тази система се привеждатъ още целъ редъ морални аргументи. Казватъ, че ще бѫде безнравственно да се иска унищожението на единъ актъ, който облагодетелствова дѣцата, които ще обвинятъ баща си предъ сѫдътъ, че ги е увредилъ, когато въ сѫщность, той ги е надарилъ при-живѣ, защото не имъ дължи нищо.

Такова обвинение на родителитѣ отъ страна на дѣцата предъ сѫдътъ още при живота имъ е цѣло *безчестие* казва единъ апелативенъ сѫдъ въ Франция. Дѣцата трѣбва да почитатъ родителитѣ си и да не ги теглятъ на сѫдъ при живота имъ.

Laurent, като съжалява за този конфликтъ между моралния смисълъ и правото, се провиква; „Но какво проистича отъ тази доктрина? Дѣцата, които почитатъ баща си, ще бездействуватъ при живота му; и, ако сѫдътъ приеме противното учение, т. е. че искътъ се отваря въ деньтъ на подаряването, просрочието ще тече противъ тѣхъ и може да се свърши още при живота на бащата, който може да живѣе дълги години следъ дѣлбата. И така, страхопочитателнитѣ дѣца ще изгубятъ правото си да оборватъ дѣлбата, която ги уврежда; а онѣзи дѣца, които нѣматъ синовно почитание, ще теглятъ баща си още при живота му и ще спечелятъ. Излиза, че ще бѫдатъ наказани онѣзи дѣца, които сѫ почитали баща си, а другитѣ, които сѫ биле развалени, и сѫ го теглили на сѫдъ при-живѣ, ще бѫдатъ наградени. Може ли да се допустне, че законодателя е мислилъ подобна неправда?[2]).

Втората система се различава отъ първата само въ това, че тя допуща *отъ деньтъ на надаряването* само искътъ за

[1]) Demolombe, t. XXIII, n° 219.
[2]) Laurent, t. XV, n° 112.

унищожение дѣлбата по причина на увреждане съ повече отъ $^1/_4$; а искътъ за намаление по причина на увреждание законната часть допуща само следъ смъртьта на завѣщателя.

Третята система е съвършенно противоположна на първата; тя допуща, че двата иска — за унищожение и за намаление — могатъ да се предявятъ само следъ смъртьта на родителитѣ. Тази система се подържа отъ голѣмото болшинство на авторитѣ и отъ юриспруденцията, както въ Франция, така и въ Италия. За сега първата и втора системи, може да се каже, сж изоставени, и третята система представлява общото мнение[1]).

Ние се присъединяваме къмъ третата система, която представлява общото мнение. За нейното приемане ние намираме и една забелѣжка въ приготовителнитѣ работи по закона за наследството. Тя съдържа следующето: „Искътъ за намаление по причина на увреждание законната часть и онзи за унищожение дѣлбата по причина на увреждание съ повече отъ $^1/_4$ могатъ да бждатъ предявени само *следъ смъртьта* на родителя-дѣлитель; защото само следъ смъртьта може да се състави една фиктивна наследственна масса, отъ която да се установи, да ли има или нѣма повреда. Освенъ това нравственни съображения не позволяватъ да се даде право на дѣцата да теглятъ баща си на сждъ още при живота, за да го сждатъ, че той е билъ пристрастенъ въ дѣлбата. Такива сждби между родители и чеда за бащиното наследство би уронили основитѣ на фамилията. Тѣзи сжщитѣ разсждения могатъ да предпазятъ властьта на бащата; тѣ само съгласяватъ страхопочитанието на дѣцата спрямо родителитѣ".

Тази забелѣжка решава несъмнено въпроса: каква е била пъне моралната идея на съставителитѣ на закона за наследството по този важенъ въпросъ. Тя, макаръ и да има само доктринално значение, може да оправдае нашето мнение. Ние, както сме говорили, обичаме да се не отдѣляме

---

1) Borsari, t. III, § 2205. — Thiry, t. II, n° 514. — Arntz, t. II, n° 2266. — Demolombe, t. XXIII, n° 220. — Genty, p. 258. — Troplong, t. IV, n° 2331. — Saintespès-Lescot, t. V, n° 1845—1850. — Solon, *Nullités*, n° 490. — Massé et Vergé, t. III, n° 316. — Aubry & Rau, t. VIII, § 734, note 19. — Lyon.-Caen, p. 265. — Bertauld, t. II, n° 111. — Barafort, p. 70. — Réquier, n° 235. — De Masfrand, p. 209. — Bonnet, t. II, n° 628.

отъ безсъмнената мисъль на нашия законодатель, който съ мълчаливото приемание закона за наследството, е приелъ и всичкитѣ съждения на съставилитѣ му.

До колко дълбоко проникватъ тѣзи нравственни разсъждения, се вижда отъ едно знаменито решение на Парижския Апелативенъ Сждъ, въ което последния казва: „Отъ тѣзи разсъждения следва, че очевидно въ мисъльта на законодателя *е било да остави сждебнитѣ искове противъ акта на възходящия да спятъ презъ всичкото време на живата му*" (*de laisser sommeiller les actions en justice contre l'acte de la volonté de l'ascendant pendant tout le temps de sa vie*)[1]).

Предъ тѣзи нравственни разсъждения се прекланя и самъ Laurent, защитника на първата система и ги приема, като такива, които не допущатъ искътъ за унищожаване при живота на възходящия дѣлитель [2]).

Въ какъвъ срокъ трѣбва да бждатъ заведени исковетѣ по чл. 304? Трѣбва да различаваме, да ли дѣлбата при живѣ е направена чрезъ дарение или чрезъ завѣщание.

— *Когато дѣлбата е направена чрезъ дарение*, прилага се правилото на чл. 205 отъ З. Д., който казва, че „исковетѣ за унищожаване на единъ договоръ могатъ да се заявяватъ въ течение на три години, когато този срокъ не е намаленъ отъ единъ специаленъ законъ". А пъкъ приживната дѣлба, направена съ дарение, е единъ договоръ, защото самото дарение е договоръ (чл. 306). Значи, искътъ за унищожаване на дѣлба съ дарение се завежда въ продължение на три години.

Въ сжщия смисълъ е и доктрината[3]) и юриспруденцията[4]).

— *Когато дѣлбата е направена чрезъ завѣщание*, давностния срокъ за искътъ не е сжщия и не може да се приложи специалната и изключителна давность на чл. 205 отъ З. Д., защото той предвижда договори, а пъкъ завѣщанието не е договоръ; а щомъ завѣщанието не е въ изключението, то остава подъ общото правило на чл. 37 отъ закона за

---

[1]) Dalloz, 1850, t. II, 134.

[2]) Laurent, t. XV, n° 113.

[3]) Laurent, t, XV, n° 114, 150. — Demolombe, t. XXIII, n° 231 bis. Réquier, n° 236. — Aubry & Rau, t. VIII, § 734, note 53.

[4]) D. P. 1846. 2. 125; 1847, 2. 137.

давността и къмъ този актъ се прилага двадесеть-годишна давность [1]).

Има нѣкои автори, които считатъ, че давностния срокъ и за дѣлбата, направена чрезъ завѣщание, е онзи, който е предвиденъ зъ ал. 1304 отъ C. N., на който отговаря нашия чл. 205 отъ З. Д., т. е. че и къмъ тази дѣлба се прилага три годишна давность; обаче, това мнение е погрѣшио и то е изолирано [2]). За това безполезно е да се спираме върху него. То само свидетелствува, че и по този въпросъ нѣма съгласие въ доктрината.

Тази три годишна давность по чл. 205 отъ З. Д. и двадесеть-годишна по чл. 37 отъ Закона за Давността се прилага къмъ искътъ за унищожаване на дѣлбата по причина на повреда съ повече отъ $^1/_4$.

Каква е давността, съ която се просрочва искътъ за намаление, когато е накърнена законната часть?

По този въпросъ има три различни мнения.

Първото мнение е на онѣзи, които поддържатъ, че и двата иска, предвидени въ art. 1304 отъ C. N., който отговаря на нашия чл. 205 отъ З. Д., сж отъ едно и сжщо естество и иматъ за цель единия и другия да унищожатъ изцѣло дѣлбата. За това тѣ логически решаватъ, че и двата иска се просрочватъ съ давността, предвидена въ art. 1304 [3]). Значи, по това мнение, както искътъ за намаляване по причина на накърняване законната часть, така и искътъ за унищожаване по причина на повреда съ повече отъ $^1/_4$, се просрочватъ все съ три годишна давность, съгласно чл. 205 отъ З. Д.

Второто мнение е на онѣзи, които признаватъ, че art. 1079 отъ C. N., който отговаря на нашия чл. 304, установява искъ за унищожаване на дѣлбата по причина на повреда съ повече отъ $^1/_4$ и искъ за намаляване по причина за накърняване на законната часть; тѣ би трѣбвало логически да приематъ, че втория искъ не се просрочва съ специалната и изключителна давность по чл. 205 отъ З. Д. При все това,

---

[1]) Laurent, t. XV, n° 114, 151. — Lyon-Caen, n° 110. — Demolombe, t. XXIII, n° 231 bis. — Réquier, n° 229. — Aubry & Rau, t. VIII, n° 734. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 3725. — D. P. 1857. 1. 425.

[2]) Duranton, t. IX, n° 645. — Genti, p. 828.

[3]) Bonnet, n° 648.

когато е въпросъ за давностния срокъ, тѣ приематъ, че и този искъ се просрочва съ сѫщата давность (по чл. 205), както и първия, защото тѣ считатъ, че и искътъ за намаляване не билъ единъ обикновенъ искъ за намаляване, а билъ единъ *sui generis* искъ[1]), който докарва едно *частично* унищожаване на дѣлбата; а пъкъ единъ искъ, чрезъ който една отъ странитѣ иска да сполучи даже частично унищожаване, трѣбва да падне подъ удара на чл. 205 отъ З. Д.

Представителитѣ на това мнение казватъ, че противното мнение ще доведе до този особенъ резултатъ, че увреденото съ повече отъ $^1/_4$ дѣте ще има право да рекламира само въ продължение на десеть години, (защото по art. 1304, давностьта е 10 години), а онзи, който е увреденъ съ много повече, ще има право да рекламира въ продължение на 30 години. Не може да се допусне, че законодателя е разбиралъ, че установява една разлика, толкова малко разумна между двата иска, допуснати отъ единъ и сѫщъ членъ, срещу единъ и сѫщъ актъ, и за унищожаването на една вреда отъ едно и сѫщо естество.

Третото мнение, което споредъ насъ, е по-основателно, приема, че искътъ за намаляване по причина за накърняване на законната часть, предвиденъ въ първата часть на чл. 304, се просрочва съ най-голѣмата давность — у насъ съ 20-годишната, съгласно съ чл. 37 отъ Закона за Давностьта. Давностьта по чл. 205 отъ З. Д., като изключителна, се прилага само къмъ исковетѣ за унищожаване (action en *nullité* или en *rescision)* на единъ договоръ. Тази разлика между искътъ за *намаляване (réduction)* и *унищожаване (rescision)* е оправдана. Унищожаването се поражда въ дѣлбата; то се смѣта и се упражнява върху съставянето на дѣловетѣ и не отива по-нататъкъ; за това изучването на този искъ е леко за странитѣ и не изисква дълго време; а искътъ на увредения въ законната часть, наопаки, не проистича само отъ дѣлбата; той се пресмѣта и упражнява и върху имотитѣ, които сѫ останали въ владѣнието на възходящия и върху подаренитѣ имоти; съ една речь, предмѣтъ на искътъ е масата на разполагаемата и на законната части; а пъкъ тази маса е по-

[1]) Réquier, n° 238. — Massé et Vergé, sur Zachariae, t. III, § 511, note 9. — Aubry & Rau, t. VIII, § 734, note 53. — D. P. 1845. 1. 49; 1861. 1. 323; 1877. 2. 211.

малко извѣстна за наследника съ право на законна часть, отъ колкото дѣлежната маса, и за нейното изследване се изисква едно по-дълго време. Искътъ за намаляване не гони никакъ унищожаването на дѣлбата; съ него се намаля искането на едно чрезмѣрно облагодетелствуване, което не произлиза само отъ дѣлбата; то проистича и отъ едно дарение, освободено отъ привнисане [1]).

Действието на унищожаването. Следъ изложеното остава да разискаме още два главни въпроса: за действието на унищожаването и за подтвърждаването на дѣлбата.

Най-напредъ ще се спремъ върху действието на унищожаването *между самитѣ наследници.* Въ случая трѣбва да се приложи принципа, че единъ недействителенъ актъ не може да има никакво действие.

Въ дѣлбата чрезъ завѣщание. Ако завѣщанието падне по причина, че не сж спазени предписанитѣ отъ закона формалности за съставянето му, тогава се счита, че не е имало никаква дѣлба; наследството става *ab intestat* и наследницитѣ се повръщатъ въ нераздѣлно състояние. Прави се *нова дѣлба по закона,* като се пазятъ всичкитѣ правила за извършването ѝ.

Ако завѣщанието-дѣлба е действително по форма, но уврежда законната часть, то се намалява само паятъ на облагодетелствуваното чедо, и дѣлбата остава въ сила.

Въ дѣлбата чрезъ дарение. При коментирането на чл. 295 ние говорихме за действието отъ унищожаването на една обикновенна дѣлба и казакме, че унищожената дѣлба се счита за нестанала. Сжщото трѣбва да се каже и за дѣлбата при живѣ. Ако направената отъ възходящия дѣлба се признае за недействителна, тя се счита за нестанала *(non avenu)* и се прави нова дѣлба *ab intestat* по установенитѣ за нея правила.

Но, понеже подаренитѣ имоти се намиратъ вече въ ржцетѣ на дѣцата-съдѣлители, какъ трѣбва да се постжпи, за да се реализира новата дѣлба? За да се достигне тази цель, трѣбва да се възстанови дѣлежната маса; за това всѣки на-

---

[1]) Demolombe, t, XXIII, nº 231, bis. — Laurent, t. XV, nº 150. — De Masfrand, nº 113. — D. P. 1847. 2. 184. — *Pasic. belge,* 1846. 1. 413. — Trolley, *Etude de lésion,* p. 327.

следникъ е дължень да повърне въ наследството имотитѣ, които той е получилъ и които сж образували неговия дѣлъ.

Какъ ще стане повръщането на подаренитѣ имоти? Ние мислимъ, че повръщането ще стане по правилата за привнасянето и прихващането, съгласно чл. 251, по текста на който се привнисатъ всички дарения, направени безъ освобождаване отъ привнисане; а така сжщо и по другитѣ правила за привнасянето [1]). Истина е, че самата дѣлба при живѣ съдържа въ себе си виртуално освобождаване за привнасяне, но съ падането на дѣлбата пада и освобождаването за привнасяне, тъй като тя се счита за нестанала. Следъ унищожаването на дѣлбата, даренията оставатъ като дадени срещу наследството аванси, които подлежатъ не привнасяне.

Отъ това излиза, че недвижимитѣ имоти трѣбва да се привнесатъ въ натура (чл. 266) или се прихваща цѣната на дѣлътъ (чл. 265 и 267). А движимитѣ имоти ще се привнесатъ съгласно чл. 276, по който се прави само прихващане.

— Когато се прави нова дѣлба *ab intestat*, може да възникне едно много важно възражение, относително привнасянето на пари, които единъ сънаследникъ е заплатилъ на другъ свой сънаследникъ за възмездие на неговия дѣлъ съгласно задължението, което е възложилъ върху него бащата-дѣлитель.

Нека обяснимъ тази евентуалность съ примѣръ. Единъ баща има три дѣца и прави дѣлба при живѣ чрезъ дарение, по силата на която дава на едно отъ дѣцата си всички свои движими и недвижими имоти, като го задължава да заплати на другитѣ двѣ дѣца извѣстна сума срещу пая имъ. Получившия имотитѣ изпълнява задължението, като плаща уговоренитѣ суми на своитѣ сънаследници-съдѣлители още при живота на бащи си.

Следъ смъртьта на бащата, двѣтѣ дѣца, които сж получили паритѣ, искатъ унищожаване на дѣлбата, по причина на нарушаване чл. 240 и 246, по първия, отъ които всѣки наследникъ има право да получи пая си въ натура, а по втория трѣбва да се тури въ всѣки дѣлъ, ако се може, сжщото количество движими и недвижими имоти.

---

[1]) Genty, *Partage d'ascendants*, p. 319. — Demolombe, t. XXIII, n° 235.

Явява се въпросъ, по кой начинъ всѣки наследникъ ще привнесе полученото отъ него въ масата на наследството.

Дѣцата, които сж искали унищожаване на дѣлбата, и които сж получили пари отъ брата си, заявяватъ, че не сж длъжни да привнисатъ по това съображение, че дълженъ е да привнася само онзи наследникъ, който е получилъ нѣщо отъ *de cujus*, а пъкъ тѣ сж получили пари не отъ баща си, а отъ брата си; че сумата, която тѣ сж получили отъ този братъ не е излѣзла отъ имуществото на тѣхния баща; по тази причина тѣ не се считатъ за длъжни да привнесатъ полученитѣ суми, т. е., че тѣ сж длъжници не къмъ наследството, а лично къмъ брата си. Отъ това тѣ вадятъ заключение, че, оставайки длъжници спрямо брата си за полученитѣ отъ него суми, иматъ право да получатъ равенъ съ него пай отъ движимитѣ и недвижимитѣ имоти, които той привниса въ наследството въ натура.

Това възражение ще бжде неоснователно; първо, защото повръщането на имотитѣ, които сж съставили пая, става по общитѣ правила за привнисането; второ, защото споредъ чл. 243 всѣки сънаследникъ привнася въ масата *и сумитѣ, които той дължи.*

Прочее, всѣко дѣте, което е получило пари въ дѣлътъ си, е длъжно да ги привнесе въ наследството. Възражението, че дѣцата не биле длъжници спрямо наследството, не е сериозно, защото братътъ имъ е заплатилъ сумитѣ по заповѣдь отъ бащата и за негова смѣтка, по силата на дарението-дѣлба. При това условие може да се каже, че истината е, че тѣ сж получили паритѣ не отъ брата си, а отъ самия баща; братътъ е билъ само единъ посредникъ.

За това, ако дѣцата не привнесатъ полученитѣ чрезъ брата си суми, ще получатъ въ новия си дѣлъ въ толкова по-малко, колкото не сж привнесли. Съ други думи срещу тѣхъ ще стане прихващане (чл. 244).

Нѣма нужда да се отбелѣзва и несправедливостьта, която би произлѣзла отъ приемане възражението на дѣцата.

И наистина, какъ дѣцата-длъжници би имали право да рекламиратъ и получатъ два дѣла отъ една и сжща дѣлежна маса, — една часть като *надарени*, която тѣ не искатъ да привнесатъ и която не биха привнесли; а другата часть, като

наследниц, които биха имали право да получатъ дѣлъ отъ привнесеното отъ другия братъ.

Несправедливостьта отъ приемане възражението на дѣцата, които сж получили пари чрезъ брата си, става осезателна, ако тѣ станатъ несъстоятелни! Такава несправедливость закона не допуща и не може да допусне.

Въ този смисълъ бѣше решилъ Гренобльския апелативенъ сждъ [1]).

Действието на унищожаването спрямо трети лица се опредѣля споредъ правилото: *Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis.* Въ силата на това правило трѣбва да се решава, че унищожаването на една дѣлба при живѣ чрезъ завѣщание или дарение, произнесено следъ смъртьта на възходящия, може да се противопостави и на трети лица, върху които съдѣлителитѣ сж прехвърлили подѣленитѣ имоти и влече подире си унищожаването на тѣхнитѣ права. И това а понятно: имотитѣ, които се обематъ въ дѣлбата при живѣ, принадлежатъ на съдѣлителитѣ подъ едно унищожително условие и тѣ, следователно, могатъ да прехвърлятъ само едно унищожаемо право.

Въ този смисълъ е юриспруденцията въ Франция [2]).

Подтвърждаването на дѣлбата. Въ една дѣлба при живѣ, макаръ и да е оборяема по изложенитѣ въ закона причини за повреда, може ли да различаваме, дали дѣлбата е извършена чрезъ завѣщание или чрезъ дарение?

Въ първия случай, когато дѣлбата е направена съ завѣщание и уврежда законната часть, такава дѣлба не може дв бжде конфирмирана, въ този смисълъ, че мълчаливата или изричната конфирмация не влече подире си отказване отъ страна на дѣтето, което е подтвърдило дѣлбата, да я оборва, т. е. да предяви искъ за намаляване [3]).

Въ втория случай, т. е. когато дѣлбата е извършена чрезъ дарение, допущатъ, че тя може да бжде подтвърдена. Прочее, едно дѣте, на което паятъ е увреденъ съ повече отъ $^1/_4$, може да конфирмира дѣлбата, и съ това да изгуби правото си, да иска унищожаването ѝ.

---

[1]) Dev. 1864. 2. 294. — *Jurisprudence des Cours impér. de Grenoble et de Chambéry*, 1864, p. 261.

[2]) Dalloz, Disp., S, n° 1189. — Dalloz 1877, I, 481; 1880, II, 35, 1883, I, 353; 1888, II, 21; 1889, 1, 71.

[3]) Demolombe, t. XXIII, n° 189. — Dalloz, 1848, II, 154.

Конфирмацията е едно отричане; по тази причина лицето, което подтвърдява, трѣбва да е способно да се отрича.

Ние мислимъ, че въобще една дѣлба при живѣ, която може да бѫде оборвана по изложенитѣ въ чл. 304 причини, не може да бѫде конфирмирана, съгласно нашия законъ за задълженията и договоритѣ. Чл. 214 отъ този законъ, като говори за случаитѣ и условията, при които може да се извърши едно подтвърждаване, въ последнята си алинея гласи: *„Постановленията на този членъ не се прилагатъ на искътъ за унищожаване по причина на повреда"*. Отъ това следва, че никой актъ, който съдържа за една отъ контрактующитѣ страни *повреда*, не може да бѫде подтвърденъ; че следователно доброволното изпълнение на едно завѣщание или дарение, щомъ то съдържа *повреда* на законната часть или повреда на паятъ съ повече отъ $^1/_4$, не може да се счита за конфирмация.

Справедливостьта на нашето мнение, противно на мнението на френскитѣ автори, ние подкрепяме съ следнитѣ съображения:

Процитираната алинея отъ чл. 214 не сѫществува въ art. 1338 отъ *Code Civil*, който е единъ отъ източницитѣ на нашия законъ.

Тя сѫществува въ art. 1309 отъ Италиянския *Codice Civile*, източника нашия чл. 214.

А пъкъ италиянскитѣ сѫдилища решаватъ, че правилата на art. 1309 (214) за подтвърждението не се отнасятъ и къмъ завѣщателнитѣ разпореждания *въ случай на повреда*.

Текста на чл. 214 е изриченъ: може да се иска унищожението на всѣки договоръ, който съдържа *повреда*, макаръ и да е утвърденъ, макаръ и да е испълненъ доброволно.

Но въ какъвъ смисълъ трѣбва да се разбира правилото на чл. 216, който гласи, че подтвърждението, утвърждението или доброволното испълнение на едно *завѣщание* или *дарение* отъ страна на наследницитѣ, подиръ неговата смъртъ, влече отказване отъ противопоставяне нарушения на формитѣ и всѣко друго възражение? Текста на този членъ на пръвъ погледъ, като че е общъ, и като че той допуща конфирмация и на онѣзи завѣщания и дарения, които съдържатъ *повреда*. Но единъ членъ отъ закона не трѣбва да се тълкува отдѣлно; наопаки, той може да бѫде коментиранъ само

въ свързка съ предшествующитѣ и последующи членове отъ сѫщия законъ. Прочее, като се има предъ видъ, че чл. 214 изобщо не допуща конфирмация, когато има *повреда*, и като се има предъ видъ, че по-после се говори за конфирмацията на завѣщанията и даренията или за доброволното имъ испълнение, то излиза, че чл. 216 говори, за онѣзи завѣщания и дарения, които не подпадатъ подъ общото правило, установено въ чл. 214, т. е. за онѣзи завѣщания, които не съдържатъ *повреда* на законната часть, и за онѣзи дарения, които увреждатъ паятъ, но по-малко отъ $^1/_4$.

Чл. 305[1])

Чедото, което по една отъ причинитѣ, исказани въ предидущий членъ, оспорява дѣлбата, направена отъ възходящия, трѣбва да внесе предварително една сума срещу разноскитѣ за оценението, което има да стане и ако искътъ се отхвърли съ окончателно сѫдебно решение, разноскитѣ оставатъ на негова смѣтка, а тъй сѫщо и разноскитѣ по производството на дѣлото.

Този членъ има чисто процесуално значение. Той опредѣля, върху кого падатъ разноскитѣ по оценението на наследственнитѣ имоти; тъй като, за да се констатира, има ли или нѣма повреда, трѣбва да се оценятъ имотитѣ.

Оценението на наследственнитѣ имоти става чрезъ вещи лица (чл. 1188 отъ Гражданското сѫдопроизводство). А споредъ правилата на Гражданското сѫдопроизводство възнаграждението на вещи лица се плаща *испърво* отъ онази страна, която е молила за изследването (чл. 470).

Понеже чедото, което оборва дѣлбата, иска да стане оценение, то и трѣбва да внесе предварително една сума срещу разноскитѣ за оценението, което има да стане.

Ако истецътъ изгуби дѣлото, то както внесенитѣ за оценението разноски, така и другитѣ сѫдебни разноски ще се платятъ отъ него.

---

[1]) C, It. 1049, C. N. 1080.

Ако ли пъкъ спечели дѣлото, то всичкитѣ тѣзи разноски ще му се заплатятъ на общо основание отъ ответницитѣ по дѣлото.

Предварителното искание на разноскитѣ за оценението има за цель да ограничи числото на исковетѣ, съ които дѣцата въ единъ моментъ на гнѣвъ и завистъ, причинени отъ дѣлбата при-живѣ, искатъ да оборятъ последнята. Съ това задължение да внасятъ предварително разноски законодателя установява една презумпция, че тази дѣлба е направена съ справедливость и равенство.

Подъ думата *чедо* законътъ разбира онѣзи нисходящи, които искатъ да оборватъ дѣлбата по една отъ причинитѣ, указани въ чл. 304.

Съ краткото коментирание на чл. 305 се свършва закона за наследството по закона и по завѣщание и захваща *дарението*.

За даренията.

Чл. 306[1])

Дарението е договоръ, чрезъ който дарительтъ отстжпва веднага и безвъзвратно даденото нѣщо за въ полза на надарения, който го приема.

За дарението въобще.

Ако изучимъ човѣка споредъ начъртания отъ природата за него планъ, ще намѣримъ, че той е склоненъ и расположенъ къмъ благотворителность, че той е проникнатъ и отъ грижата да пази даренитѣ му отъ Бога имоти. Скъперничеството и прахосничеството сж еднаква развала. И едното и другото е или смѣшна или отвратителна, защото иматъ мѣсто въ човѣшкото сърдце само като крайность. А даренията и благотворителностьта, наопаки, сж на почить, като добродѣтели, все толкова, колкото е и пестението; защото всички знаятъ, че само онзи е въ правия пжть на природата, който ги упражнява разумно. Пестението, което е предвидливо и умерено употрѣбление на имотитѣ на този свѣтъ, спомага за

[1]) C. It. 1050, C. N. 894.

развитието на частното богатство, за заздравяване на семейството и за общата охолность. Тѣ усилватъ единодушието между гражданитѣ и къмъ хармонията на справедливостьта прибавятъ съгласието, което произтича отъ любовьта къмъ човѣка. Тѣ правятъ по-тѣсни връзкитѣ на обичь и съобразителность.

Дарението и благотворителностьта сж отъ областьта на философията и морала, принципитѣ на които не се отнасятъ сжществено къмъ правото. За това и гледището на юриспруденцията, когато се занимава съ въпроси за благотворителность, не е сжщото като онова, на което сж се поставили *Сенека* въ своето хубаво съчинение *De beneficiis* и *Цицеронъ* въ своето по-чудно съчинение D*e officiis*. Тя не издирва направо начинътъ на раздаването, на получаването и правението благодѣяние: *De ratione dandi, accipiendi, reddendique benefici* [1]). Юриспруденцията нѣма за цель да увеличи и развие благотворителностьта въ полза на страждущитѣ; това е повече отъ областьта на политическата економия. Тя гледа на благотворителностьта като на единъ свършенъ фактъ, който прехвърля собственностьта, и закона се занимава съ нея само относително нейната причина, испълнение и размѣръ.

Въ това отношение законодателя съ създаденитѣ отъ него закони се старае да се приближи, до колкото е възможно, къмъ ученията на моралиститѣ върху благодѣянията. Отъ това произтичатъ нѣкои допирни точки между правото и морала, именно относително непризнателностьта на надарения спрямо дарителя; по сжщото това съображение сж създадени тѣзи строги форми за дарения; за тѣхния размѣръ, когато има известна класа наследници; за това благотворителностьта трѣбва да се прави съ голѣмо благоразумие и распознаване: *Multas habet cautiones* [2]).

Благотворителностьта е необмислена, когато се прави за чужда смѣтка или когато наниса голѣма вреда на семейството. Ето защо закона справедливо се туря на уровенътъ на морала, когато допуща отменение на дарението по причина на очевидна непризнателность отъ страна на надарения, или когато, чрезъ строгостьта на формалноститѣ, той подлага

---

[1]) Sénéq., *De benef.*, 3.
[2]) *Cicer., De offic.*, 1, 14.

дарителя на испитателни и спасителни размишления. Въ това отношение закона е въ хармония съ морала. Преди да е подарилъ, човѣкъ не дължи нищо. Кой би могълъ да го накара на сила да прави благодѣяния? Коя сила на свѣтътъ, освенъ онази на неговата съвѣсть, би била въ право да му заповѣда да извърши единъ актъ на благотворителность, който зависи само отъ неговата воля? Но веднъжъ той драговолно се съгласилъ да направи благодѣянието, за надарения се отваря едно право; той има право на искъ предъ сждилищата. Тука не сж вече въпроси отъ философията, а въпроси на съвѣсть, на свободна воля; тукъ имаме вече въпросъ за правоспособность, за форма, за предаване, за размѣръ, които истъкватъ респективни права и които трѣбва да бждатъ решени съ повелителна точность, която е признакъ на правосждието.

Философа Сенека казва въ едно свое съчинение върху моралната философия, че хората сж чувствителни къмъ добритѣ обноски; че даже самитѣ животни усѣщатъ и познаватъ грижитѣ, които полага за тѣхъ една приятелска ржка на човѣка: *officia etiam ferae sentiunt* [1]) Тѣхната дива природа се умирява предъ пастиря, който имъ дава храна или който ги гледа.

Ето защо направенитѣ по благосклонность услуги сж най-силнитѣ връзки за обществото. Тѣзи услуги се появяватъ въ разни форми. Юриспруденцията се занимава само съ онѣзи отъ тѣхъ, които се проявяватъ въ формата на договоръ или чрезъ завѣщание. Другитѣ услуги сж чужди за нея. Има много услуги, които способствуватъ за сближаване на хората; обаче, съ тѣхъ правото не се занимава. Напримѣръ нѣкой се заблудилъ изъ гората и пита за пжтя оногова, когото срещне; съседътъ иска огънь отъ съседа си; другъ изгубилъ една своя овца, която търси напраздно, но му я докарва нѣкой и му я предава; всичко това сж безспорни услуги, сж актове на братство; но тѣ не сж и не могатъ да бждатъ предмѣтъ на законъ.

Договори за благотворителность. И тѣ иматъ характеръ на дарение; обаче, не трѣбва да се смѣсватъ съ собственно нареченото дарение, правилата за което сж помѣстени въ

---

[1]) Sénéq., *De benef.*, I, 3.

закона за наследството. За тѣхъ ние говоримъ въ нашия коментаръ върху закона за З. Д. Тукъ само ще упоменемъ, че тѣ сж онѣзи договори, въ които се поематъ задължения да се направи една услуга на другиго. Къмъ тѣзи договори се отнася пълномощното, по което едно лице извършва безвъзмездно въ полза на друго една работа, която последното само не може да направи[1]) или влогътъ, който по сжществото си е безвъзмезденъ и по който влогоприемателя се натоварва приятелски да пази предмѣта и да го повърне; тъй сжщо и поржчителството, по своето естество, е една приятелска услуга, единъ актъ на преданность: *binitatis et humanitatis*[2])

Всичкитѣ тѣзи услуги могатъ да бждатъ направени и възмездно срещу известно възнаграждение; но ние имаме предъ видъ безвъзмезднитѣ, т. е. онѣзи, които сж извършени, като благодѣяние, или както казваше Павелъ: *qui beneficium tribuit*[3])

Макаръ тази услуга и да има една стойность за оногова, въ полза на когото е направена, макаръ тя, като извършена безвъзмездно, и да има признацитѣ на дарение, тя сжществено се различава отъ собственно нареченото дарение. Услугата на това последното е несравненно по-голѣма. И наистина, ако моя приятель Х. се съгласи да ми даде взаимообразно една сума пари безъ лихва, това е една приятелска услуга, която има своята цена; но азъ не мога да задържа сумата; трѣбва да му я повърна; а пъкъ надарения запазва това, което му е било дадено, а дарителя се лишава отъ собственностьта върху подарения имотъ веднага и безвъзвратно. Сжщото може да се каже и за случая, ако приятеля Х. би ми далъ своя конь, да си послужа съ него безвъзмездно.

Влогодателя получава една услуга отъ влогоприемателя, който се съгласява да пази вещитѣ му безплатно; но съ това последния не става по-богатъ и неговото имущество не се увеличава като онова на надарения, защото той повръща вложения у него предмѣтъ.

---

[1]) L. 17, § 3. D. *Commod, vel contra.*
[2]) Troplong, n° *Prêt*, n° 15.
[3]) L. 17, § 3, D. Commod.

Ето защо законодателя е направилъ едно голѣмо различие между собственно нареченото дарение и договоритѣ за благотворителность *(Contrats de bienfaisance)*.

— *Правото за дарение отъ естественното право ли е или е едно отстжпление отъ гражданското право?* По този въпросъ, както и по въпросътъ за характера на правото да завѣщаваме, авторитѣ сж раздѣлени. Така, *Merlin* счита, че правото за дарение е отъ областьта на гражданското право [1])

А други считатъ като историческа истина, че правото за дарение при живѣ е отъ естественното право. Това мнение е събрало болшинството на авторитѣ [2]) стари и модерни, които сж се занимавали съ този въпросъ.

Този въпросъ не е само философски; той представлява и реаленъ интересъ за онѣзи, които за известно време сж лишени отъ правото да управляватъ своитѣ имоти. Напримѣръ, углавно осжденитѣ на строгъ тъмниченъ затворъ за повече отъ петь години се намиратъ подъ законно запрещение. За тѣзи лица нашия наказателенъ законъ казва, че тѣ „*могатъ да располагатъ съ имота си само чрезъ завѣщание*“ (чл. 34 ал. 2). Отъ този текстъ като че излиза, че законно запретения, по причина на углавно осжждание, не може да разполага съ имота си и чрезъ *дарение*, до когато той излежава наказанието си. Следъ излизанието отъ затвора, било защото е излежалъ наказанието, било защото е помилванъ или амнистиранъ, законно запретения добива своята пълна правоспособность относително управлението на своитѣ имоти и относително правото да разполага съ тѣхъ по какъвто и да е начинъ. Прочее, нашия наказателенъ законъ съ текста на чл. 34 е разрешилъ въпроса, че правото да завѣщаваме е отъ *естественното* право, понеже не е го ограничилъ, а че правото за дарение е отъ *гражданското* право, защото законодателя си е позволилъ да го ограничи, а пъкъ естественното право е *неотемлимо, неограничено*, по сжществото си.

---

[1]) Merlin *Rép.*, *V° Testam.*, sect. II, § 4, art. 2.

[2]) Ricard, *Des donations et Testaments*, chap. 1. n° 3. — Pothier, *introduc.*, au titre 15. — Grenier *Des donations*, n° 1. — Saintespés-Lescot, Des donations, n° 16. — Isambert, *introd* au comment. de Saintespès-Lescot. p. 19. — Coin-Delisle, *Des donations*, introd, n° 4. — Dalloz, Rép., v° Dispositions entre vifs, n° 4.

Тукъ нашия законодатель, може би, безъ да е мислилъ върху философско-моралния и реалния интересъ на въпроса, е разрешилъ последния въ съвършенно противоречие съ доктрината, която е считала винаги дарението отъ естественото право, а въпроса за характера на правото да завѣщаваме, не е билъ споренъ.

И наистина дарението, като благотворителность, която създава връзки между членоветѣ на обществото, се е появило много по́-рано отъ завѣщанието, времепроизхождението на което ние изложихме при коментирането на чл. 44. Тукъ ще припомнимъ само, че историята ни учи, че на всѣкжде по свѣтътъ хората, едвамъ се събрали помежду си, сж търсили средство да циментиратъ взаимната обичь и да си осигурятъ едно взаимно покровителство чрезъ дарове и дарения. Едно отъ тѣзи средства е било и дарението. А пъкъ, щомъ употрѣблението на дарсветѣ се е въвело още тогава, когато човѣкътъ не еималъ другъ законъ освенъ онзи на природата, изглежда невъзможно да отдадемъ тѣхното происхождение на гражданския законъ: това е общото мнение [1]).

Известно е, че даже дивитѣ народи, които живѣятъ безъ граждански закони, принасятъ *дарове* на своитѣ боговеидоли, за да ги омилостивятъ.

Въпросътъ за завѣщанието е по-мжченъ и по-споренъ, защото той е раздѣлилъ и раздѣля и днесъ най добритѣ умове. Известно е, че завѣщанието не е въведено между хората по такъвъ общъ начинъ, по какъвто е въведено дарението. Ние виждаме, че завѣщанието не е било познато най-напредъ на Атина и че пръвъ Солонъ го въведе съ голѣми ограничения. Завѣщанието не е било познато и на много други народи; а дарението е сжществувало у всички народи. То е било инстинктивно изражение на обичьта и расположението единъ къмъ други. Дарението, като актъ, като жестъ, е било вродено у всички народи безразлично отъ тѣхния уровенъ на цивилизация. Не може да се каже сжщото и за завѣщанието. По тази причина би могло да се направи заключение, че правото да завѣщаваме е въведено отъ развитието на гражданския животъ; че то черпи своето происхождение отъ желанието на човѣка да запази памятьта

[1]) Dalloz, Rér., n° 4.

за себе си и следъ гробътъ си или отъ предпочитанието му предъ дарението, което дарителитѣ често сж принудени да испитватъ черната непризнателность на надаренитѣ.

— Въпросътъ е отъ особенна важность за това ние ще изложимъ нѣкои мисли, които установяватъ до осязателность, че правото за дарение е отъ естественното право, а не отъ гражданското. Дарението е естественно последствие отъ правото на собственность; следователно, то е отъ естественното право, отъ което е и самата собственность. Частната и лична собственность не е единъ даръ отъ Държавата; тя не е и създание на закона, каквото и да казватъ *Rousseau, Mably* и други философи, които съ своитѣ необмислени учения способствоваха да се проповедватъ толкова фалшиви идеи върху този предмѣтъ. Собственността е едно право, което човѣкъ носи съ себѣ си съ раждането си, и което той държи като резултатъ отъ употрѣбление на своитѣ лични сили да завладява, да покорява и да оползотворява бездейственната материя. Тя е необходимото отношение на човѣка къмъ вещьта; тя е неизмѣнното условие за живота и обществото; тя е човѣшкото допълнение на божието създание! *(c'est le complément humain de la création divine)*[1]). Безъ собственността човѣкътъ, хвърленъ неизвестно защо на улицата, би билъ едно несъвършенно сжщество, безъ средства да запази живота си, да усигори бждащето си и да си основе семейство. Само собственността дава на човѣшкото сжществуване прехрана и поддържка на живота въ този свѣтъ. Тя му доставлява подслонъ, облекло, храна; само тя му създава економии за него и за най-близкитѣ му и най-скжпитѣ му чеда. Всичко това той печели съ своята свобода, съ своя трудъ и съ своето надмощие надъ материята. Роденъ по волята Божия, свободенъ, разуменъ, трудолюбивъ, той намира само въ себе си и единственно въ себе си средства за придобивание и правото на собственность.

По този социаленъ въпросъ, който е разгорещавалъ много умове и апетити, *Troplong* справедливо белѣжи, че собственността е сжщественъ атрибутъ на човѣчеството[2]) *(un attribut essentiel de l'humanité)*. Тази истина се подтвърдява и по неволя признава, даже отъ системата, която я оспорва.

---

[1]) Troplong, *Traité de la propriété*, p. 54.

[2]) Ibid.

И наистина, противницитѣ на собственността сѫ принудени да признаятъ нейното сѫществуване тогава, когато я обявяватъ за узурпация. Какво въ действителность правятъ онѣзи, които оспорватъ собственността и правото върху нея? Тѣ я вематъ отъ човѣка, за да я предадатъ на Държавата, на обществото, на общината, на човѣчеството; съ други думи тѣ само променяватъ лицето на собственника; до толкова имъ е невъзможно да я унищожатъ[1]) Само че тѣ я даватъ на оногова, който нѣма право, но признавайки, че е необходимо да има единъ нейнъ носитель, да има единъ собственникъ. Но какво по-неразумно отъ това да отричашъ личното право на собственность на оногова, който държи имота и който го е спечелилъ съ своя трудъ, за да го предадешъ на едно морално лице, неуловимо и отвлечено, което съ нищо не би могло да оправдае законността на това държание.

Прочее, доказана истина е, че собствеността е отъ естественото право; че е съвършенно невѣрно, че Държавата и закона сѫ спомогнали за нейното установяване. Държавата и закона само я защищаватъ и покровителствоватъ; тѣ уреждатъ рационални правила за нейното разумно използуване, като отстраняватъ злупотрѣблението съ нея.

Но нека повторимъ: происхождението на собствеността е по-ранно и по-високо отъ онова на Държавата и закона; това е естественото право, т. е. една отъ онѣзи могѫщественни и непобедими сили, срещу които нищо не може да успѣе[2]).

Щомъ собствеността е отъ естественото право, отъ сѫщото право е и правото да даримъ. И наистина, дарението е само едно средство да се прехвърли правото на собственность отъ едно лице върху друго. Собственника, който по силата на това право, може да държи имота въ рѫцѣтѣ си, може тъй сѫщо да го предаде другиму. Едното е последствие отъ другото. Това го казваше още *Vinius*[3]).

Макаръ дарението да е отъ естественото право, законодателя има право да предварди, въ общественъ интересъ, злоупотрѣблението съ него.

---

[1]) Thiers, *Observations sur la propriété individuelle*. p. 42.

[2]) Lamartine, *De la propriété*.

[3]) Heineccius, instit, *De donat.*, § 454.

Въ интереса на обществото законодателя поставя упражнението на това право въ известни форми, като ограничава това право до известенъ размѣръ въ полза на онѣзи, къмъ които собственника има естественни задължения.

Така, всѣки човѣкъ има естественно задължение къмъ онѣзи, отъ които е получилъ животъ (възходящитѣ), къмъ онѣзи, на които далъ такъвъ (дѣцата), и къмъ оногова съ съдействието на когото имъ го е далъ (съпругътъ). За това законьтъ, като признава правото на собственника да разполага свободно съ имота, го задължава да остави отъ него известна часть на онѣзи, къмъ които той има естественно задължение, защото сж го родили или защото ги е родилъ. Съ това ограничение законодателя отстранява злоупотрѣблението съ даренията и спасява семѣйството отъ безрасждно разсипничество.

Прочее, дарението е отъ гражданското право относително външната тържественость и относително размѣра; но преди това, то е отъ естественното право относително своето *сжщество*. Ето защо, закона щѣше да бжде върховно несправедливъ, ако бѣше забранилъ въобще дарението; той може да забрани само излишното, прекаленото; той не може да забрани употрѣблението; иначе накърнява собственостьта и естественната свобода.

Всѣки може и трѣбва да има естественни права, които сж неотемлими и неограничени по своето сжщество, но никой нѣма право да злоупотрѣби съ тѣзи права и подъ тѣхното прикритие да се освободи отъ своето задължение, било то естественно или гражданско. Иначе, обществения строй би билъ застрашенъ въ своята солидность.

Синътъ, колкото и да е абсолютенъ собственникъ на имота си, е дълженъ да храни родителитѣ си, които сж му дали животъ; бащата тъй сжщо не може да народи дѣца и да ги хвърли на улицата безъ поддържка, въспитание и образование, за да распилѣе имота си чрезъ безрасждни дарения.

Той нѣма право да остави въ мизерия и майката на роденитѣ отъ нея дѣца — своята съпруга. Това задължение е минуса, който намалява остественното право въ даренията.

Дарението е единъ отъ способитѣ за придобиване правото на собственость.

Дарението така сжщо е единъ отъ способитѣ, по които всѣки може да разполага съ имотитѣ си безвъзмездно.

Римското право знаеше три способа за безвъзмездно разпорѣждане: завѣщание, дарение при-живѣ и дарение за въ случай на смъртъ *(mortis causa donatio).*

Дарението mortis causa, сѫществува ли то днесъ по *code Napoléon*, по италиян. *codice civile* и по нашия законъ?

Общоприетото мнение въ Франция днесъ е, че французския *code civil* е отхвърлилъ дарението *mortis causa*[1]).

Въпреки това общоприето мнение има доста знаменити юрисконсулти, които казватъ, че дарението *mortis causa* сѫществува и днесъ по *Code Napoléon*[2]).

Че франц. *Code civil* е забранилъ дарението *mortis causa* се вижда отъ речьта на *Jaubert* предъ Трибуната *(au Tribunat)*, въ която той е казалъ, че „различието между разпореждания на последня воля, въ завѣщание, кодицили и дарения по случай на смъртъ не сѫществува вече" (que „la distinction des dispositions de dernière volonté, en testament, codicille, donation à cause de mort, ne subsiste plus")[3]),

По този въпросъ *Demolombe* казва: понеже дарението *mortis causa* съвършенно изчезна при действието на *Code Napoléon* . . . излиза, че това дарение се е слѣло съ завѣщанието не само по форма, но и по сѫщество, тъй че днесъ има само два начина на разпореждание, а именно: чрезъ завѣщание и чрезъ дарение при-живѣ.

— Дарението *mortis causa* е отхвърлено и отъ италиянския законодатель. За това въ Италия нѣма никакво разногласие въ доктрината[4]).

Италиянския авторъ *Amossi* мисли, че дарението *mortis causa*, понеже се прави въ завѣщанието, има стой-

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 6. — Coin-Delisle, sur l'art. 893, n° 3. — Saintespès—Lescot, t. I, n° 8. — Grenier, *observ. prelim.*, n° 13. — Marcadé, sur l'art. 893, n° 2. —Demolombe, t. XVIII, n° 39. — Aubry & Rau, t. VII, § 644 note I. — Laurent. t. XI, n° 96. — Thiry, t. II, n° 271. — Arntz, t. II, n° 1685, — *Pand. belges*, v° *Donation à cause de mort*, t. XXXII, n° 4.—Huc, t. VI, n° 2.—D. P. 1854. 2. 81; 1866. 2, 218: 1879. 1. 298—299.

[2]) Merlin *Rép.* v° *Donation*, sect. II, § 8. — Toullier, t. V, n° 11.— Delvincourt, t. II, p. 351. — Favard, *Rép.*, v° *Donmanuel*, n° 4.

[3]) Fenet, t. XII, p. 578.

[4]) Ricci, t. IV, n° 216. — Buniva, n° 111.— Cesano, *Delle donazioni*, n° 44. — Pacifici-Mazzoni, t. VI, n° 58. — Precerutti (*Gazetta del procuratore di Napoli*, 30. X. 1869).

ността и силата на завѣтъ — valga *jure legati* (*De succèssionibus testementariis*, Thes. III n° 10).

Сѫщото поддържатъ и нѣкои френски автори, споредъ които дарението *mortis causa* въ френското право е единъ завѣтъ. Ние ги цитирахме: Тѣ сѫ *Merlin* и др.

— Кои сѫ мотивитѣ за отхвърлянето на това дарение по случай на смърть? Какви упреци могатъ да се хвърлятъ срещу него? Винаги сѫ хвърляли срещу този видъ дарение упреци, които сѫ накарали законодателитѣ да го отхвърлятъ. Така намираха, и съ право, че то фаворизира внушенията (*suggestions*) и каптациитѣ (*captations*), като създава, подъ форма на дарение, дарове, които въ действителность сѫ завѣщателни распореждания и които при това не сѫ облечени въ формалноститѣ, съ които закона е искалъ да обгради завѣщанието, повече отъ колкото дарениятa, именно съ цель да се запазн завѣщателя отъ интригитѣ, на които той е изложенъ много повече отъ оногова, който располага съ дарение)[1].

Въ дарението *mortis causa* дарителя предпочита себѣ си предъ надарения, а последния — предъ своитѣ роднини, *se potiùs habere vult quam eum cui donat, illum deindè quam haeredem suum.*[2]), защото си запазва правото да отмени дарението и да си вземе назадъ подарения имотъ; а дарителя при живѣ се лишава веднага още при живота си отъ собственостьта на подарения имотъ и се отрича отъ правото да отменява своя даръ; съ това той предпочита надарения предъ себѣ си.

Римскитѣ юрисконсулти считаха дарението *mortis causa* като единъ безименъ договоръ[3]).

— Какво нѣщо е позволеното отъ закона дарение? Папиниусъ даде на дарението едно твърдѣ хубаво опредѣление съ следнитѣ думи: „Donari videtur, quod nullo jure cogente conceditur".[4]) Счита се, че дори онзи, който отстжпа, безъ да е заставенъ за това отъ нѣкое право.

---

[1]) Demolombe, t. XVIII, n° 39.—Pand. fr. v° *Donat.*, n° 59.— Сравни Ricard, *Des donations*, I-ère partie, ch. II, n° 54. — Grenier, *Des donations*, t. I, p. 198. — Hetman, *Des don.*, t. I, p. 605.

[2]) L. 35, § 2, ff. *de Mortis causa donatio.*

[3]) L. 35, § 3, ff. *de Mortis caus. don.*

[4]) L. 29, princip., ff. de donationibus; L. 82, ff. de divers. regul. juris.

Нашия законодатель е следвалъ въ това отношение своитѣ източници. По този въпросъ ние срещаме въ приготовителнитѣ работи по закона за наследството следующата забележка: „*Mortis causa donatio* не съществува по нашия законъ; той го отхвърля подобно на френския и италиянския кодекси".

Софийския окр. съдъ, се е произнесълъ въ този смисълъ. Въ едно свое решение той казва: „*Ratio* на чл. 306 е главно отхвърлянието на мортисъ кауза донацио." И соф. апел. съдъ изказва по същото дело такова мнение, като казва: „Това не е само една субституция... то напомня *и изключеното отъ модернитѣ законодателства* дарение *mortis causa*, т. е. че дарението ще произведе естественнитѣ си последствия, само ако надарения преживѣе дарителя."

Макаръ дарението *mortis causa* и да е отхвърляно отъ нашия законъ, ние ще изложимъ неговата същность, защото у насъ то и сега се среща.

Mortis causa donatio е нѣщо средне между дарението при-живѣ и завѣщанието. По форма, то подхожда къмъ дарението при-живѣ; по същество, то се отличава отъ него съ това, че дарената вещь не се отстжпва *веднага* и *безвъзвратно*, т. е. дарителя може всѣкога да отмени дарението; първо, то може да бжде отменено; второ, смъртьта на надарения преди дарителя унищожава даръть. Отъ изложеното лесно може да се различи дарението *mortis causa* отъ дарението при-живѣ.

Обикновенно дарението *mortis causa* се прави въ форма на контрактъ, въ форма на едно задължение. Напримѣръ; Х. пише: „Признавамъ, че дължа на Z. 3600 л., които да се заплатятъ 6 месеци следъ смъртьта ми отъ моитѣ наследственни имоти". Какво има въ този примѣръ? Дарение при-живѣ ли, или дарение mortis causa? Отговора на този въпросъ зависи отъ волята и намѣрението на дарителя. Ахо той не е ималъ намѣрение да се задължи веднага, при написване задължението, но да остави на надарения само една евентуалность върху наследството си, ще има дарение *mortis causa*; ако ли пъкъ дарителя Х. е ималъ намѣрение да се задължи веднага, при съставяние на задължението, като е отсрочилъ само исплащанието следъ смьртьта си, ще има дарение при-живѣ.

Прочее, съгласно правилото *in dispositione sunto duo — dispositio et executio*, важно е да не се смѣсва дарението на една сума пари, изускуема следъ смъртьта на дарителя, или въ едно опредѣлено следъ смъртьта време (напримѣръ: „признавамъ, че дължа на Z. 2000 лв., платими три месеца следъ смъртьта ми") съ дарението на една сума, която ще се изплати отъ имотитѣ, които дарителя би оставилъ следъ смъртьта си (напримѣръ.... „които ще се изплатятъ 6 месеца следъ смъртьта ми отъ имота, който ще оставя следъ смъртьта си). Въ първия случай задължението е свършено, незабавно и безвъзвратно, а пъкъ само срока на изплащането е отложенъ за опредѣлено време следъ смъртьта на длъжника; то съставлява дарение при-живѣ, което е валидно. Въ втория случай дарението е *mortis causa* и трѣбва да се унищожи, като забранено отъ закона[1]).

Споредъ авторитѣ и юриспруденцията изражението „които ще се зематъ (заплатятъ) отъ моето наследство" е една характерестична формула за дарението *mortis causa*[2]).

— Кога едно дарение ще трѣбва да се счете за *mortis causa* и като такова да бѫде унищожено? Това е единъ фактически въпросъ, обсѫждането на който е предоставенъ на мѫдростьта на сѫдията по сѫщество. Още юрисконсулта Марселенъ (*Marcellin*) казваше, че въ дарението по случай на смъртъ по вече въпроси сѫ фактически: *„In mortis causa donationibus etiam facti quaestiones sunt"*[3]). Такова бѣше заключението на старитѣ юрисконсулти[4]). И това е твърдѣ понятно, защото дарението *mortis causa* се прави често въ очаквание смърть отъ известно събитие, напримѣръ отъ война, отъ дуелъ отъ една хирургическа операция и др., или въ навечерието на очаквана смърть отъ старость, *propter mortis suspicionem*; въ такъвъ случай дарительтъ не се лишава без-

---

[1]) Dalloz, 1861. I, 466. — Delvincourt, t. II, p. 490. — Grenier, *Donat.*, t. I, n° 7.

[2]) Dalloz, 1881. I. 467. — Duranton, t. VIII, n° 458. — Coin-Delisle, sur l'art. 943, n° 7. — Marcadé, sur l'art. 943. — Toullier, t. IV, p. 82. — Troplong, t. III, n° 1199. — Saintespèss-Lescot, t. I, n° 755. — Aubry & Rau, t. VII, § 646.

[3]) L. 13, § I, D. *De mortis causa donat.*

[4]) Ricard, *Donat.*. I, partie, chap. II, — Furgole, *Testam.*, chap. XIV, n° 13.

възвратно отъ подарения имотъ; той го дава като единъ видъ влогъ на надарения, който ще стане неговъ собственикъ, само ако дарителя умре преди него и че ще му го повърне, ако оздравѣе. Въ такъвъ случай дарителя предпочита себѣ си предъ надарения и предпочита последния предъ своитѣ наслѣдници.

Главния характеренъ признакъ на дарението *mortis causa* е, че дарителя си запазва правото да отмени дарението. За това, въ единъ искъ за подобно дарение сѫдиитѣ трѣбва преди всичко да иследватъ, да ли дарението е или не е отменяемо; и тѣхното решение подлежи на касиране, ако тѣ признаятъ дарението за недействително, безъ да констатиратъ, че дарителя си е запазилъ правото за отменение.

Прочее, оцѣнката на съставнитѣ признаци на едно дарение не е отъ изключителната область на сѫдиитѣ по сѫщество, и тѣхната грѣшка върху тази точка може да даде основание за касационенъ поводъ[1]).

Следъ тѣзи общи забелѣжки за дарението въобще ще преминемъ върху самия текстъ на закона.

Закона казва, че дарителтъ отстѫпа *веднага* даденото нѣщо. Какво означава думата *веднага?* Означава ли тя, че дарителя трѣбва да предаде незабавно подарения предмѣтъ на надарения? Не. Законътъ употрѣбява тѣзи думи—казва Laurent,—въ противность на завѣщанието, което не десезира завѣщателя веднага, защото той распорежда за едно време, когато нѣма да сѫществува. Така, завѣтника има само една надежда, която се изгубва, ако умре той преди завѣщателя; надарения, напаки, придобива веднага едно право, което е въ неговото имущество, и което той прехвърля върху наследницитѣ си, даже ако умре преди да се испълни дарението" [2]).

Освенъ това закона допуща условно дарение. Дарителя може да си запази право да се ползува отъ подарения имотъ до смъртьта си; може да направи и други условия.

Въ сѫщия смисълъ обясняватъ и италиянскитѣ автори горнята дума[3]).

---

1) P. 1863. I. 123.
2) Laurent, t. XI. n° 101.
3) Ricci, t, IV. n° 215.

Законътъ казва, че дарителтъ се лишава *безвъзвратно* отъ даденото нѣщо. Въ какъвъ смисълъ и защо е употрѣбена думата *безвъзвратно*? Дарението само по себѣ си, като всѣки договоръ, е безвъзратно, и едната страна не може да го развали безъ съгласието на другата или пъкъ може да го развали по предвиденитѣ отъ закона причини (чл. 28 отъ задълженията и договоритѣ). Защо прочее, специално се упоменува, че дарението е безвъзвратно? Ние не намираме никакви данни въ материалитѣ на приготовителнитѣ работи върху закона за наследството за разрешението на този въпросъ. *Ricci*, като комментира съответствующия art. 1050 отъ *Codice Civile*, казва, че думата *безвъзвратно (irrevocabilmente)* е употрѣбена отъ Италиянския законодатель, за да се разбира, чо дарението при-живѣ нѣма нищо общо съ дарението *mortis causa*, което споредъ римското право бѣше *възвратимо (revocabile)* и влизаше въ сила само следъ смъртьта на дарителя. Освенъ това съ постановлението, че дарението при-живѣ е *безвъзвратно* Италиянския законодатель е изказалъ намѣрение, че изключава дарението *mortis causa*[1]).

И ние приемаме сѫщитѣ мотиви, за да обяснимъ думата *безвъзвратно* въ нашия законъ за Наследството.

Макаръ дарението и да е помѣстено въ законътъ за наследството, макаръ то и да има нѣкоя общность съ наследството, обаче, то дарението никога не придава на надарения качеството на наследникъ и всякога то става *частно, à titre particulier*, а пъкъ наследството е универсално, *à titre universel*. Въ наследството личностьта на наследника се преобръща въ личность на наследодателя въ този смисълъ, че продължава неговата юридическа личность; а въ дарението личностьта на надарения не се смѣсва съ онази на дарителя, понеже дарението захваща своята сила още при живота на дарителя.

Универсалното наследство е онова, въ което едно лице замѣстюва друго въ всичкитѣ негови имуществени отношения, разгледани като идеално единство *(in universum jus, in omne jus, in universa bona)*, или само въ една часть отъ тѣхъ, и личностьта на наследодателя се смѣсва съ оназа на наследника, така щото образуватъ само една юридическа лич-

[1]) Ricci, t. IV, n° 216.

ность, безъ да има нужда отъ нѣкой актъ, който да прехвърля всяко отъ правата и задълженията. Това сливание на личността на наследодателя съ онази на наследника става безъ тѣхното съгласие; то е *juris publici* [1]).

Въ дарението дарителтъ не се слива съ личността на надарения и последния не продължава юридическата личность на първия; той получава даръть на *частно* основание. Това *частно* качество на надарения го освобождава отъ задължението да плаща дълговетѣ на дарителя.

При комментирането на чл. 301 ние говорихме подробно по този въпросъ.

И тамъ изказахме мнение, че надаренитѣ, даже чеда на дарителя, не сж длъжни да плащатъ дълговетѣ на дарителя. Това може още повече да се каже за онѣзи надарени, които не сж чеда на дарителтъ.

Чл. 307[2]).

Счита се за дарение тъй сжщо и даръть, направенъ въ полза на друго лице отъ признателность отъ уважение заслугитѣ на надареното лице, или като едно опредѣлено възнаграждение или като едно отстжпване, което налага на надарения нѣкои длъжности.

Членъ 307 предвижда два вида дарения. Първо, наградитѣ дарения, които иматъ за предмѣтъ да възнаградятъ направени услуги отъ надарения на дарителя или на неговъ ближенъ (*des donations rémunératoires*).

Второ, възмездитѣ дарения, които сж направени подъ извѣстна тяжесть, която дарителя налага на надарения. Тѣзи сж тъй наречените *donations onéreuses*.

Голѣмъ споръ е билъ, да ли възнаграждението, което дарителтъ дава на едно лице отъ признателность, отъ уважение къмъ заслугитѣ му, е дарение; споренъ е билъ така сжщо и въпроса, да ли едно възнаграждение или отстжпване, което налага на получившия го нѣкои тяжести, е да-

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 214.

[2]) C. It. 1051; C. N. 909.

рение?[1]) За да се прекрати недоумението по тѣзи въпроси италиянския законодатель е създалъ изриченъ текстъ (art. 1051), съ който разрешава въпроситѣ въ положителенъ смисълъ и узаконява тъй наречените благодарственнитѣ или наградитѣ дарения (donazione *rimuneratoria*) т. е. онѣзи, които сж направени, за да възнаградятъ указани услуги къмъ дарителя или къмъ негови близки. И нашия законодатель е рецепиралъ взгляда на италиянския, като казва въ чл. 307, че се счита за дарение дарътъ, направенъ въ полза на друго лице отъ признателность, или отъ уважение заслугитѣ на надареното лице, или като специално възнаграждение, а така сжщо и онова, съ което се налага нѣкоя тяжесть за смѣтка на надарения.

Отъ това следва, че мотивътъ, който е предизвикалъ дарението, не играе никаква роль; той може да бжде едно просто разположение къмъ надарения, може да бжде признателность, или уважение.

Благодарственнитѣ или наградитѣ дарения се отличаватъ съ това, че дарителя иска да отплати съ тѣхъ единъ свой дългъ спрямо надарения. Но това отплащане не придава на акта възмезденъ характеръ; наопаки, закона го признава за чисто дарение, т. е. за чисто безвъзмезденъ актъ.

Прочее, римунераторнитѣ дарения сж подчинени на общитѣ правила, които управляватъ даренията въобще; следователно, тѣ могатъ да се отменяватъ по изброенитѣ въ закона причини[2]).

— Въ благодарственнитѣ дарения, надарения, който приема възнаграждението, като компенсация за направената услуга, се счита, че е удовлетворенъ въ своята креанса въ смисъль, че той не може да завежда искъ, който му дава закона, ако да не бѣше приелъ дарението. Това се отнася специално въ случая, въ който дарението е било отменено

---

[1]) Furgole, *sur l'art. 20 de l'ordon.* de 1731. — Bergier sur Ricard, n° 1097. — Merlin, Rép., V° *Donat.*, p 55. — Grenier, t. I, n° 186. — Troplong, t. III, n° 107. — Delvincourt, t. II, p. 79. — Toullier, t. V, n° 186. — Duranton, t. VIII, n° 459 — Marcadé, sur l'art. 894, n° 2. — Coin-Delisle, sur l'art. 894, n° 20. — Saintespés-Lescot, t. III, n° 597. — Demolombe, XX, n° 49. — Aubry & Rau, t. VII, § 702. — Laurent, t. XII, n° 333. — Maton, *Dict.*, t. II, n° 1. — Pand. fr. V° *Donat.* rémunératoire, t. XXXII, n° 7,

[2]) Ricci, t. IV, n° 219.

по една отъ изложенитѣ отъ закона причини, а тъй сѫщо и до другия случай, въ който то е намалено по причина, че накърнява законната часть на наследника, тъй като и въ двата случая може да възникне *съмнение*, да ли надарения си запазва правото да иска срещу дарителя или неговитѣ наследници онова, което му се дължи по закона. Това е едната теория.

Други намиратъ, че благодарственнитѣ или награднитѣ дарения се отменяватъ само по причина на неизпълнение условията; че тѣзи дарения не се отменяватъ по причина на непризнателность, нито по причина на раждане дѣца следъ дарението, защото не е възможно да се отмени по тази причина едно дарение, което е само изплащане на единъ дългъ; защото веднага следъ отменението, надарения може да иска да му се заплати дължимото за направената услуга, при предположението, че дългътъ е равенъ на дарението [1]).

Този е случая, когато надарения е извършилъ на дарителя такава услуга, за която той биималъ право да иска отъ него дължимата стойность на услугата, ако не бѣше направена услугата.

Благодарственнитѣ дарения се отличаватъ още и въ това отношение, че тѣ, като погашаватъ единъ дългъ на дарителя спрямо надарения за направени услуги, отнематъ правото на надарения да иска изплащането на възнаграждението по сѫдебенъ редъ. Напримѣръ, дарительтъ признава че X. му е направилъ една услуга, която заслужава едно възнаграждение. Това признание на дарителя създава право на X. да иска възнаграждението и по сѫдебенъ редъ. Но ако *Z.* направи на У. единъ даръ срещу направената му отъ него услуга и този последния приеме дарътъ, то съ това той, У., изгубва качеството си на кредиторъ за възнаграждението спрямо Z. и става *надаренъ*. Въ такъвъ случай, ако дарението се намали или унищожи, като превишающе законната часть, не ще има право да иска пакъ по сѫдебенъ редъ възнаграждението.

И така, оказавшия услуга на дарителя съ приемането на дарътъ става надаренъ и въ това си качество нѣма право

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 333. — D. P. 1892. 2. 25. — Dalloz, v° Dispos, entre vifs, Rép., n° 1692; Sup., *eod.* v°, n° 465.

на сѫдебенъ искъ за възнаграждението даже въ случай, че се намали или унищожи дарението по нѣкоя причина.

Това е така само тогава, когато въ дарственния актъ е казано изрично, че даръть се прави срещу услугата, която надарения е направилъ дарителю, и за която заслужава възнаграждението.

Не е сѫщото, когато въ дарственния актъ не е изразенъ мотивътъ на дарението. Въ такъвъ случай не може да се твърди, че дарението е направено съ цель да се погаси единъ дългъ, за който кредитора има право на искъ, защото не се знае, дали дарителя е искалъ съ направеното дарение да удовлетвори своя кредиторъ, и защото не се знае така сѫщо, да ли този последния, като приема даръть, се отрича отъ своята креанса срещу дарителя.

А отъ това следва, че надарения има право да иска по сѫдебенъ редъ възнаграждението за указанитѣ услуги, не само въ случая, когато дарението се намали или унищожи, но и когато то *цѣло* остане въ сила [1]).

Счита се за дарение и онова, което дарительтъ е далъ като *едно опредѣлено възнаграждение.* Това опредѣлено възнаграждение трѣбва да има тоже своята причина, която може да бѫде отъ различенъ характеръ. Ние нѣма да изброяваме тѣзи причини; ще упоменемъ за една отъ тѣхъ, която може да има често практическо приложение. При коментирането на чл. 242, ние казахме, че наследодателя може да даде на пълнолѣтнитѣ си наследници, които съ своя трудъ и средства сѫ способствували за увеличаване на стопанството, едно опредѣлено възнаграждение, като компенсация срѣщу създаденото отъ тѣхъ увеличение. Това опредѣлено възнаграждение се счита за дарение; но това дарение не подлежи на привнисане по причина на неговия особенъ компенсационенъ характеръ.

Да преминемъ сега къмъ онѣзи наградни дарения, които сѫ обложени съ *нѣкои* длъжности, т. е. къмъ възмездните дарения. Тяжестьта, съ която се облага дарението, се прави въ полза на едно трето лице. Напримѣръ, Х. прави на У. единъ даръ отъ 3000 лева съ задължение, щото надарения У. да плаща ежегодно на А. 100 лева. Това дарение е

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 219, p. 329.

обложено съ една тяжесть *(peso, charge)*, или както казва нашия законъ, съ една *длъжность:* надарения У. е *задълженъ* да плаща на А. ежегодно по 100 лева.

Текста на закона е твърде ясенъ, но той може да създаде мѫчнотии при прилагането, защото не е опредѣлено, какъвъ трѣбва да бѫде *размѣра* на тяжестьта по отношение къмъ стойностьта на даръть, нито пъкъ е указанъ нѣкой критерий за опредѣлянето на този размѣръ.

Прочее, ако закона мълчи върху размѣрътъ на тяжестьта, то кой е критериума, по който трѣбва да се рѫководятъ сѫдиитѣ? Той е тѣхната просвѣтеность и разумно благоусмотрение. Ние можемъ да кажемъ само, че тяжестьта, съ която е обложено дарението, не трѣбва да е такава, щото да поглъща стойностьта на даръть или пъкъ да го прави незначителенъ. Щомъ тяжестьта е отъ такъвъ размѣръ, щото поглъща стойностьта на даръть, то, макаръ, въ акта и да е казано, че нѣщото се *подарява*, то сѫдътъ трѣбва да признае, че въ случая има не *дарение*, но *продажба*, По този въпросъ Ricci справедливо забелѣзва, че макаръ въ акта и да е казано, че нѣщото се подарява, обаче има продажба, защото „надарения, като се задължава да плаща една сума, която поглъща стойностьта на дълготъ, се задължава да плати стойностьта на даръть; понеже фактитѣ сѫ много покрасноречиви отъ думитѣ, то при конфликтъ между тѣхъ, първитѣ трѣбва да преодолѣятъ надъ вторитѣ [1]).

На сѫщото мнение сѫ френскитѣ автори и юриспруденция, когато разискватъ въпроса за благодарственнитѣ дарения *(donation rémunératoire)*, които не сѫ предвидени отъ *Code Napoléon*, съ тази само разлика, че тѣ признаватъ, че въ случая ще има една проста замѣна [2]). Така, у *Dalloz'a* четемъ следующето: Ако подареното нѣщо надминува значително тяжестьта, то трѣбва да се подложи на всичкитѣ правила за даренията при-живѣ, понеже даръть е господствующата часть на актътъ; ако ли пъкъ тяжеститѣ и дароветѣ се намиратъ помежду си въ противна пропорция, актътъ трѣбва да се класира между възмезднитѣ договори. Сравнението е предоставено на оцѣнението на сѫдилищата.

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 220.

[2]) Dalloz, *Dispos.*, n° 1291. — Delvincourt t. II, p. 272. — Troplong, n° 1071

Понеже закона не установява никакви правила за опредѣлението размѣра на тяжестьта, съ която е обложено дарението, то оцѣненията на сѫдилищата по сѫщество въ това отношение сѫ суверенни и не подлежатъ на кассационно обсѫждание [1]).

Тяжестьта може да бѫде установена, както въ полза на трето лице, така и въ полза на самия даритель. Прочее, Х. може да подари имотитѣ си на У. съ условие да го храни и гледа.

Това още повеча се случва, кагато дарението е направено отъ бащата на своитѣ чеда даже въ форма на продажба (чл. 96).

Но самата тяжесть е ли дарение спрямо трето лице, въ полза на което тя е установена? Този въпросъ се разрешава различно споредъ размѣра на тяжестьта и споредъ намѣрението на дарителя.

Ако този последния е искалъ съ тяжестьта да исплаща единъ свой дългъ спрямо третото лице, въ полза на което тя е установена, то спрямо третото лице нѣма никакво дарение. Ако ли, наопаки, дарителя е ималъ намѣрение да подари на третото лице тяжестьта, която е установена въ негова полза, то ще имаме дарение и спрямо него.

Разбира се, че този въпросъ може да възникне само тогава, когато тяжестьта, съ която е обложено дарението, е установена въ полза на едно трето *чуждо* лице, а не и въ полза на самия даритель, защото той не може да си самоподарява въ форма на облагание своитѣ дарения и тяжести.

Самото понятие на дарението изисква, щото даръть, билъ той прямъ или въ форма на тяжесть, да излиза отъ самия даритель въ полза на едно чуждо лице, и дарительтъ се *лишава* отъ собственността на подареното.

Награднитѣ и възмезднитѣ дарения, които сѫ направени въ полза на едно отъ дѣцата за направена спрямо дарителя услуга, подлежатъ ли на привнасяние? По този въпросъ има голѣма неизвестность отъ доктрината. Ние мислимъ, че трѣбва да правимъ различие между причинитѣ на дарението. Ако услугата е такава, която би трѣбвало да се заплати и лицето, което я е направило, би имало право на

---

[1]) Dalloz, *Dispos*, n° 1292.

искъ за плащанието ѝ, въ такъвъ случай дарението не се привнася, защото въ сѫщность то е само плащане на единъ дългъ.

И наистина, ако направената услуга е оцѣнима въ пари, тя съставлява една истинска креанса; следователно, дарителя изплаща единъ свой дългъ. Напримѣръ, бащата подарява една нива отъ 21 декара на едного отъ пълнолѣтнитѣ си синове, който е способствувалъ, съ своя трудъ, за увеличение на стопанството. Въ този случай имаме работа съ такава услуга, която трѣбва да се възнагради задължително. Ако не я възнагради бащата при-живѣ, синътъ има право да иска да бѫде възнагражденъ при дѣлбата. Прочее, когато при извършването на последнята сънаследницитѣ поискатъ отъ надарения да привнесе дарението, надарения може да възрази насрѣщно, че той задържа дарението срещу онова възнаграждение, което му се дължи по закона, за гдѣто е способствувалъ съ своя трудъ или съ своитѣ срѣдства, да се увеличи стопанството (чл. 242).

Въ тази хипотеза привнасанието се компенсира съ дължимото възнаграждение.

Превишението въ стойностьта на даръть. Може да се случи, че наградното дарение да превишава стойностьта на направенитѣ услуги; въ този случай това, което превишава стойностьта на услугата, се привнася [1]). Разбира се, че направената услуга не трѣбва да се исчислява и оцѣнява строго математически, защото позволено е да се оцѣняватъ услугитѣ съ по-голѣма щедрость. Нѣкой поддържатъ, че излишека не се привнася, защото е виртуално освободенъ отъ привнасяние [2]); това мнение, споредъ насъ, е неприемливо.

— Когато услугата, по своето естество, не подлежи на парична оцѣнка, понеже тя се дължи по човѣщина, дарението, съ което тя се възнаграждава, е чисто дарение, което

---

[1]) Laurent, t. X, n° 595 и t. XII, n° 333. — Maton, *Diction.*, t. II, n° 1. — Bayle-Mouillard, t. II, n° 158. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 593. — Pand. belges, V° *Donat. rémunératoire*, t. XXXII, n° 7. — Pacifici-Mazzoni, t. VI, n° 263.

[2]) Duranton, t. VII, n° 314. — Aubry & Rau, t. VII, § 631. — Troplong, t. III, n° 1037. — Vazeille, sur l'art 843, n° 23. — Massé et Vergé, t. II, n° 405.

се привнася. Напримѣръ, синътъ спасява живота на баща си отъ нападението на разбойници. Бащата отъ благодарность за тази услуга подарява на синътъ-избавитель единъ имотъ стойность 10,000 лева. Въ тази хипотеза синътъ е билъ длъженъ да спаси живота на баща си и той нѣма право да иска да бѫде възнагражденъ за тази синовна услуга. Прочее, въ този случай направеното благодарственно дарение се привнася.

Въ всичкитѣ тѣзи хипотези, когато трѣбва да стане привнасяние, то се прави по общитѣ правила за привнасянието и прихващанието, защото нѣма установени особенно за него правила.

Но благодарственнитѣ и награднитѣ дарения, за които говори чл. 307, сѫ освободени отъ формалноститѣ, предвидени въ чл. 311. Тѣ могатъ да бѫдатъ направени въ форма на другъ договоръ, като се спазватъ изискуемитѣ отъ закона за него форми. Този въпросъ е установенъ въ доктрината [1]) и въ юриспруденцията [2]) за това ще говоримъ още при изложението на въпроса за прикрититѣ дарения

За лица, които могатъ да даратъ и да приематъ даръ.

Чл. 308 [3]).

Не могатъ да даратъ: 1) тѣзи, които нѣматъ право да правятъ завѣщание (чл. 48); 2) тѣзи, които сѫ подъ попечителство, отъ деньтъ, когато е поискано попечителство и непълнолѣтнитѣ отъ осъмнадесеть години нагорѣ, макаръ и да сѫ освободени отъ настойничеството.

Отдѣлътъ подъ горнето заглавие опредѣля правилата за активната и пасивната правоспособность въ института за дарението. Най-напредъ въ чл. 308 се опредѣля активната правоспособность.

---

[1]) Huc, t. VI, n° 191. — Mourlon, t. II, n° 681. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1236.

[2]) D. P. 1892, 2. 25; 1893. 1. 359.

[3]) C. It. 1052; C. N. 903, 904, 905 аналог.

Въ изброяването на неправоспособнитѣ за дарътъ, на първо мѣсто се упоменуватъ неспособнитѣ да завѣщаватъ. И така, най-напредъ неспособенъ да дари е онзи, който е неспособенъ и да завѣщава. Тѣзи лица сж изброени въ чл. 48. Какво е логическото и юридическо основание за приравняването на неспособнитѣ да завѣщаватъ къмъ неспособнитѣ да дарятъ? Това основание се крие въ общия признакъ на завѣщанието и дарението, а именно въ това, че както едното, така и другото сж безвъзмездни актове въ полза на едно трето лице. Ако едното лице е неспособно да завѣщава, то още повече е неспособно да дари, защото при дарението дарителя веднага се лишава отъ подареното нѣщо и дарението е безвъзвратно, а пъкъ завѣщанието се прави за едно време, когато завѣщателя не ще е вече живъ.

Предъ видъ на това, че дарението може да пренесе повече вреда отъ завѣщанието, законодателя е расширилъ кржга на неспособнитѣ за дарътъ.

Така, по чл. 48 ограничено запретенитѣ и непълнолѣтнитѣ отъ 18 години нагорѣ могатъ да завѣщаватъ, когато тѣзи сжщитѣ лица по чл. 308 не могатъ да дарятъ.

На второ мѣсто не могатъ да дарятъ тѣзи, които сж подъ попечителство отъ деньтъ, когато е поискано попечителство, и непълнолѣтнитѣ отъ 18 години нагорѣ, макаръ и да сж освободени отъ настойничеството.

За какво *попечителство* говори чл. 308 ? Тука се разбиратъ онѣзи лица, които сж ограничено запретени (*l'inabilitato*), за които се говори въ чл. 10 п. 4 отъ закона за задълженията и договоритѣ. Това се вижда отъ текста на art. 1052 отъ италиянския кодексъ, отъ който е заеменъ нашия 308 членъ. Въ art. 1052 е казано: „*l'inabilitato* dal giorno in cui fu promosso il giudizio *d'inabilitazioné*", а *inabilitato* е ограничено запретенив.

Ограничено запретенитѣ ставатъ неспособни да дарятъ отъ деньтъ, когато е поискано попечителството, отъ което слѣдва, че даренията, направени преди този день, сж действителни.

Опредѣлението на този моментъ е твърде важно, защото то разрешава другъ единъ важенъ въпросъ, а именно: трѣбва ли способностьта на дарителя да трае въ периода между дарението и приеманието, за да бжде дарението валидно?

Така, нека предположимъ, че запрещението на дарителя е допустнато по причина, която се е появила *следъ* даренето; ако надарения приеме даръть, следъ като се вдигне запрещението, понеже се е премахнала причината, която го е предизвикала, даренето действително ли е?

Ние мислимъ, че даренето е действително, защото промежутока, за който говорихме, не може да има никакво влияние върху валидностьта на актътъ. Съ други думи неспособностьта, която се появи следъ подаряването, но преди приемането му, не може да отнеме нищо отъ валидностьъа на едно дарение, направено преди появяването й, нито пъкъ може да препятствова, следъ преставането си, на дарението да продължава. Прочее, промежуточната неспособность не може да бърка на валидностьта на дарението [1]).

Има мнения, че ограничено запретения може да дари въ присжтствието на попечителя си и съ неговото съгласие [2]). *Ricci* не се съгласява съ това мнение като го намира, че то не хармонира съ духътъ на законътъ [3]).

У насъ това мнение не би могло да се приеме, защото законътъ е изриченъ; той прави запретенитѣ неспособни да даратъ и не имъ позволява да върщатъ това чрезъ попечительтъ си.

Непълнолѣтнитѣ по-горѣ отъ 13 години, макаръ и освободени отъ настойничеството, не могатъ да дарятъ; тѣзи сжщитѣ могатъ да завѣщаватъ, а не могатъ да дарятъ. Защо тази разлика въ тѣхната способность, когато и завѣщанието и дарението сж безвъзмездни актове въ полза на трете лице? Защото законътъ пази съ по-голѣма грижа актоветѣ, съ които едно лице веднага се лишава безвъзмездно отъ своитѣ имоти.

Може ли роднинския съветъ да дари отъ името на малолѣтния? Този въпросъ е разискванъ отъ италиянскитѣ автори, *Borsari* го разрешава утвърдително, но само за случаитѣ, когато дарението става необходимо, за да се испълни съ него единъ мораленъ дългъ. Напримѣръ, синътъ е богатъ, а бащата испадналъ въ мизерия, и даже затворенъ за дългъ.

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 238.
[2]) Borsari, t. III. § 2209.
[3]) Ricci, t. IV. n° 236.

Отъ морално задължение, отъ съжаление, отъ желание да запази името на фамилията, роднинския съветъ може да заплати дълговетѣ на бащата, като му направи единъ даръ отъ името на малолѣтния синъ.

Ricci, като критикува мнението на *Borsari*, казва: могатъ само да се похвалятъ благороднитѣ мотиви, които сж внушили този езикъ на автора, но чини ни се, че не е случая да се турятъ съжалението и любовьта по-горѣ отъ закона,

Мнението на последния авторъ е съобразно съ буквата на законътъ. Ако законодателтъ би желалъ да даде право на роднинския съветъ да дари отъ името на малолѣтния, за въ случай на морално задължение, той трѣбваше да го каже изрично. Истина е, че роднинския съветъ може, съ разрешение отъ сждътъ, да отчуждава *възмездно* имотитѣ на малолѣтния, но това отчуждаване се предизвиква отъ личнитѣ интереси на малолѣтния и отъ него не може да се прави заключение, че съвета би ималъ право да отчуждава имотитѣ *безвъзмездно*. т. е. да ги дари, даже въ полза на бащата.

Ние знаемъ единъ случай у насъ, гдето роднинския съветъ, подъ предсѣдателството на Мировия сждия, бѣже решилъ да се отчуждатъ недвижими имоти, принадлежащи на едно отъ малолѣтнитѣ момчета. Паритѣ, които се получиха отъ това отчуждаване, се подариха отъ страна на съвета на братътъ на малолѣтния за да довърши наукитѣ си въ странство, като се имаше впрочемъ предъ видъ, че братътъ, следъ като свърши наукитѣ си, следъ като стане сждия, ще гледа, поддържа и учи малкия си братъ-даритель. Въпроса по това дарение не се представи предъ сждилищата, за да могатъ да се произнесатъ за валидностьта или невалидностьта на дарътъ. Разбира се, че по-после Мировия сждия можеше да констатира този даръ, когато преглежда смѣткитѣ на настойника, но това е испуснато отъ него.

— Неспособностьта трѣбва да бжде прогласена отъ закона, иначе нѣма неспособность. За това неспособни да дарятъ сж само изброенитѣ въ чл. 308 лица. Въпреки това, въ доктрината и юриспруденцията е билъ повдиганъ въпросътъ за способностьта на съвършенно глухо-нѣмитѣ, които сж безграмотни, да дарятъ.

Нѣкои видни юрисконсулти поддържатъ, че безграмотнитѣ глухо-нѣми не могатъ да дарятъ, защото тѣ нѣматъ

възможности да направятъ потрѣбната декларация, че тѣ искатъ да подарятъ, а пъкъ декларацията трѣбва да е изрична.

За грамотния глухо-нѣмъ нѣма никакво съмнение; той ще изрази писменно своето желание да дари; тъй сѫщо ще изрази пакъ писменно своето желание да приеме едно дарение. Не е така, обаче, съ безграмотния глухо-нѣмъ, който не може нито да говори, нито да пише. И по тази проста причина нѣкои стари и нови автори го считатъ за неспособенъ да дари [1]).

Други автори поддържатъ, че и безграмотния глухонѣмъ може да дари, защото никой текстъ не е подчинилъ изявлението на волята за дарение на особенъ начинъ, отъ което следва, че тази воля може да бѫде изразена по всичкитѣ начини, които сѫ отъ естество да я открияТъ: не само чрезъ писмо, или гласно, но и съ обикновенъ знакъ [2]).

Когато волята за дарение на глухо-нѣмия се изразява съ жестове, авторитѣ не сѫ съгласни върху изразителностьта на жестоветѣ. Така *Vazeille* казва, че глухо-нѣмия, който говори чрезъ знаци, може да направи дарение чрезъ единъ преводачъ, назначенъ отъ родния съветъ [3]). Но това мнение е неприемливо, защото въ такъвъ случай нотариуса не ще може да удостовѣри мисъльта на глухо-нѣмия, изказана чрезъ преводачъ, който не може да гарантира нейната вѣрность.

А *Coin-Delisle* мисли, че дарението е действително, когато самъ нотариуса разбира знаците на глухо-нѣмия [4]). И на това мнение би могло да се възрази, че разбирането на нотариуса не е достатъчно, защото трѣбва и инструментарнитѣ свидетели да разбиратъ отъ знацитѣ на глухо-нѣмия, защото безъ това би значило да се върши дарението безъ тѣхъ, въ какъвто случай то е недействително. Нѣкои казватъ, че не би трѣбвало да се признава за действително дарението

---

[1]) Pothier, *des don. entre vifs*. sec. 1, art 1. — Ricard, n° 139 — Merlin, Rép., v° *Sourd-muet*, n° 4. — Marcadé, sur l'art. 936, n° 635. — Grenier, t. I, n° 3. — Poujol, sur l'art. 936, n° 1.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 25.

[3]) Vazeille, sur l'art. 936, n° 1.

[4]) Coin-Delisle, sur l'art, 936, n° 7.

даже и тогава, когато и нотариуса и свидетелитѣ разбиратъ отъ знацитѣ, съ които говори безграмотния глухо-нѣмъ.

Ние казахме по-рано и сега повтаряме, че неспособни да завѣщаватъ и да дарятъ сж само онѣзи лица, които сж прогласени исчерпателно отъ закона за такива.

А пъкъ никой законъ не обявява безграмотнитѣ глухонѣми за неспособни да правятъ дарение.

При това доктрината, която счита глухо-нѣмитѣ за неспособни да дарятъ по причина на физическото си състояние, защото не могатъ да извършатъ предписанитѣ отъ закона формалности, би имала чрезмѣрни последствия, тъй като споредъ нея би излѣзло, че глухо-нѣмия, който не знае ни да чете, ни да пише, ще бжде неспособенъ да извършва какъвто и да е юридически актъ. Тѣ не биха могли даже да встжпятъ въ бракъ, защото не могатъ да изразятъ своето съгласие.

Нека не забравяме още, че способностьта (*la capacitė*) е отъ общото право, т. е. предполага се, че всѣки човѣкъ е правоспособенъ и че само единъ формаленъ законъ може да го прогласи неспособенъ.

Прочее, глухо-нѣмия може да направи дарението си чрезъ знаци.

Трѣбва да се предпочете истинската воля, макаръ изразена съ знаци, предъ формалноститѣ. Военното завѣщание у римлянитѣ, които бѣха проникнати само отъ идеята за правото, можеше да се направи и съ знаци [1]). Защо езикътъ на знацитѣ да се отхвърли отъ нашето право, когато никакъвъ законъ не ги забранява [2]).

Ние не бихме се решили да препоржчаме да се признае една неспособность безъ законъ; това би значило да отидемъ противъ елементарнитѣ принципи на общото право.

Чл. 309 [3]).

Не могатъ да получаватъ даръ, даже чрезъ подставено лице, неспособнитѣ да получаватъ по завѣщание въ случаитѣ и реда, опредѣлени въ главата за наследството по завѣщание (чл. 49).

---

1) *Instit., De militari testamento*, § 2. — Furgole, IV, 2, 216.

2) Troplong, t. II, n° 539.

3) C. It. 1053, C. N. 911.

Този членъ приповтаря изобщо лицата, които не могатъ да получаватъ по завѣщание, или пъкъ получаватъ ограничено, а тъй сѫщо случаитѣ и редътъ, по които се получава даръ̀тъ. Законътъ прави ссилка на главата за наследство по завѣщание, която захваща отъ чл. 49 и свършва съ чл. 58.

По-голѣми подробности читателитѣ ще срещнатъ при коментирането на тѣзи членове въ първия томъ, а тука ще се спремъ на кратко върху всѣки случай, предвиденъ въ главата на завѣщанието.

Чл. 49, въ последнята си алинея, установява, че дѣцата на едно опредѣлено лице, което е било живо въ времето, когато е направено завѣщанието, макаръ и да не сѫ биле въ това време още заченати, могатъ да получаватъ по завѣщание.

Въ полза на тѣзи сѫщитѣ незаченати дѣца може да прави и дарение. Напримѣръ Х. подарява едно нѣщо на бѫдащитѣ дѣца на У., който е живъ, когато се прави дарението. За да е действително това дарение, изискватъ се следующитѣ условия:

Първото, *sine qua non*, условие е, щото бѫдащитѣ дѣца на У., въ полза на които е направено дарението, да се родятъ и при това да се родятъ способни да живѣятъ (чл. 5, п. 2), защото, ако не се родятъ или се родятъ нежизнеспособни, дарението се сматря като ненаправено, понеже липсува лицето, което се е имало предъ видъ. Това дарение е *sine causa*.

Второто условие е, че дарението трѣбва да се приеме отъ родителитѣ на надареното дѣте, съгласно правилото на чл. 314, п. 2.

На второ мѣсто идатъ *недостойните*; тѣ не могатъ да наследватъ по завѣщание. Така сѫщо тѣ не могатъ да получатъ даръ отъ дарителъ, ако сѫ признати за недостойни спрямо дарителъ по причини, изброени въ чл. 6.

Но недостойния може да бѫде възстановенъ отъ дарителъ въ самия дарственъ актъ; въ такъвъ случай недостойния става способенъ да получи даръ̀тъ.

Освобождаването отъ недостойнството трѣбва да е изрично изразено въ самия дарственъ актъ.

Ако недостойния не е освободенъ отъ недостойнството, дарението се счита ненаправено; то не минава върху нисходящитѣ на недостойния, както и по завѣщанието (чл, 9).

Роденитѣ отъ завѣщателя вънъ отъ брака дѣца, припознаването на които по закона не се допуща, могатъ да получаватъ само съдържание (чл. 52).

Тѣзи незаконнородени могатъ да получаватъ и по дарение само съдържание.

Незаконнороденитѣ, припознаването на които се допуща по закона, но не сж още припознати, могатъ да получатъ само такъвъ даръ, колкото биха могли да получатъ по наследство *ab intestat* (чл. 53).

Тека сжщо дарительтъ не може да подари на втората си съпруга повече отъ най-малката часть, която се пада на дѣцата отъ първия бракъ (чл. 55).

Настойника може да получи даръ отъ своя малолѣтенъ само въ такъвъ случай, ако дарението е направено *следъ* свършване малолѣтството и *следъ* давание окончателна смѣтка. Ако дарението е направено *преди* даването на тази смѣтка, даръть не може да се счита за действителенъ. Това запрещение за настойника, да получи даръ отъ малолѣтния *преди* даването окончателна смѣтка се обяснява съ предвижданието отъ страна на законодательтъ, че настойника може да злоупотрѣби неопитния още младъ момъкъ, като употрѣби надъ него едно незаконно влияние и го накара да му подари.

Второто съображение на авторитѣ на закона на наследството, за да се забрани на настойника да получава даръ преди да даде окончателна смѣтка сж отъ общественъ интересъ. Така, въ приготовителнитѣ работи ние срещаме следующата забелѣжка: „Даването окончателна смѣтка отъ страна на настойника е отъ общественъ интересъ. Ако се допусне на настойника да получава даръ отъ малолѣтния преди да му даде окончателна смѣтка, той може да прикрие своитѣ злоупотрѣбления на суми чрезъ едно дарение, което той, настойника, въ много случаи, би могалъ да истръгне съ едно незаконно влияние и давление надъ несъвършеннолѣтния."

Дарението, направено на настойника *преди* да даде окончателна смѣтка, е недействително даже въ такъвъ случай, ако настойника предаде смѣтката и тя се удобри, като редовна.

Обаче, дарението ще е действително, макаръ то и да е направено *преди* даване окончателна смѣтка, ако настойникътъ е отъ възходящитѣ или низходящитѣ роднини на дарителя, ако той е неговъ братъ, сестра или съпруга (членъ 54 ал. II).

Недействително е тъй сѫщо и дарението, което е направено въ полза на нотариуситѣ и други длъжностни лица, които сѫ извършвали дарственния актъ (чл. 56).

Неспособнитѣ не могатъ да получаватъ даръ даже чрезъ подставени лица, които сѫ изброени въ чл. 58, въ коментиранието на който се намиратъ всичкитѣ подробности.

Чл. 310[1]

Всѣко дарение, направено въ полза на неспособно да получава лице, е недействително, макаръ то да е направено подъ видъ на възмезденъ договоръ.

Този членъ възпроизвежда правилото на чл. 58. Той е и допълнение на горния чл. 309.

Дарителя може да избѣгне запрещението на законътъ, като продаде симулативно единъ свой имотъ на едно неспособно лице. Така Х. продава единъ свой имотъ на У., който е ограниченo запретенъ; а въ сѫщность тази продажба крие дарение. За да се прогласи договора за недействителенъ, като съдържащъ прикрито дарение въ полза на неспособно лице, трѣбва да се докаже неговата симулативность отъ страна на тѣзи лица, които искатъ унищожението на договора.

За прикрититѣ дарения въобще. (*Des donations déguisées*).

Освѣнъ прикрититѣ дарения, направени на неспособни, има и прикрити дарения, направени въ полза на способни да получаватъ дарения.

Като урежда въпросътъ за прямитѣ, обикновеннитѣ дарения, законодателя е счелъ за добре да постанови, че известни договори, макаръ да носятъ името отчуждение се считатъ по закона за дарение, което подлежи на правилата за привнасяние и прехващане (чл. 96). Законътъ счита за дарение и даденото отъ наследодателя въ полза на друго лице,

[1]) C. It. 1055; C. N. 911.

макаръ то да е дадено отъ признателность, отъ уважение за направени услуги, или—като особенно опредѣлено възнаграждение, или като едно обложено съ тяжести отстжпване (чл. 307). Съ установенитѣ въ чл. 9› и 307 презумпции законодателя е искалъ да премахне изрично онѣзи *прикрити* дарения, които сж най-обикновенни и които се случаватъ най често. *Lex statuit de eo quod plerumque fit.*

Обаче, тѣзи два случая не исчерпватъ прикрититѣ дарения; тѣ се изразяватъ и проявяватъ въ многобройни форми и въ разни други договори.

Ние ще се спремъ върху тѣзи последнитѣ, които въ живота сж толкова же чести, колкото и упоменатитѣ въ чл. 96, 307 и 310.

Даренията могатъ да се раздѣлятъ на три категории: прями (*directes*), косвенни (*indirectes*) и прикрити (*déguisées*).

Нека припомнимъ, въ какво се състои разликата между прямитѣ, косвенитѣ и прикрититѣ дарения.

Прямитѣ дарения (*donations directes*). Прямо дарение е онова, което проистича отъ единъ договоръ, по който намѣрението за дарение е първата причина и единствената цель, и неговитѣ отличителни признаци сж следующитѣ: прямото дарение проистича отъ единъ *положителенъ* актъ, а не отъ едно *въздържание*. Този актъ настжпва безъ посредничество между дарителя и надарения съ единствена цель да направятъ и довършатъ едно дарение.

Косвеното дарение проистича, наопаки, било отъ едно въздържание, било отъ единъ едностраненъ или двустраненъ актъ, който има самъ по себе си едно свое собственно сжществуване и който се разбира независимо отъ намѣрението за дарение, за посредственото осжществявание на което той служи[1]).

Като дава тази дефиниция на прямитѣ и посредственнитѣ дарения, упоменатия авторъ казва, че отъ сравнението на сжщественнитѣ елементи на това различие за юридическото понятие на тържественността, лесно е да се убедимъ, че тържественнитѣ форми се налагатъ по необходимость само за прямитѣ дарения. И наистина, какво нѣщо е тържественния актъ? Той е онзи актъ, който не сжществува юриди-

[1]) Péissé du Rausas, *Des libéralité entre epoux*, p. 92.

чески, ако не е спазена установената за него отъ закона форма. Самата форма му дава сѫществуването, *forma dat esse rei*. Дарението е единъ тържественъ договоръ; това значи, че съединението на съставнитѣ елементи на дарението не е достатъчно, за да създаде единъ задължителенъ юридически актъ; освенъ съединението на тѣзи съставни елементи, потрѣбно е, то да стане по предписани отъ закона форми. А пъкъ прямото дарение е именно онова, което произтича отъ съединението, въ единъ отдѣленъ актъ, на съставляющитѣ дарението елементи, които обогатяватъ надарения и осиромашаватъ дарителя и които изразяватъ намѣрението за дарение; прочее, този актъ трѣбва да бѫде облеченъ съ законнитѣ форми. Това правило за тържественнитѣ форми не се прилага къмъ прикрититѣ дарения, които намиратъ своето сѫществуване въ другъ нѣкой принципъ.

Разликата между косвенното и прикритото дарение Тя е твърде малка и нечувствителна.

Напримѣръ, азъ ви продавамъ за 100.000 л. една кѫща, която въ действителность струва 200.000 лв. съ намѣрение да ви облагодѣтелствувамъ съ разликата. Това е косвенно дарение (*donation indirecte*).

Ако ли азъ ви продавамъ сѫщата кѫща за 200.000 и упоменавамъ въ продавателния актъ, че съмъ получилъ отъ васъ стойността, безъ вие да сте я платили, въ този случай имаме прикрито дарение.

Тука акта, отъ който происхожда даръть, не е онова, което изглежда да е. Видимостьта говори за продажба, а действителностьта ни показва едно обикновенно дарение. Въ това именно се изразява разликата между прикритото и косвеното дарение. Последното произтича отъ единъ актъ, видимостьта на който е съобразно съ действиталностьта; а първото, наопаки, произтича отъ единъ актъ, който никакъ не е онова, което изглежда да е [1]).

До колко е тънка разликата между прикритото и косвенното дарение се вижда отъ това, че за нея не се произниса ясно даже Pothier, който казва, че, когато продавача иска да облагодѣтелствува купувача, кото му продаде имотъ за цѣна по-долня отъ действителната негова стойность, това

[1]) Baudry-Lacantinerie, V° Donat, t. I, n° 1236.

не бърка на договора да бѫде продажбата; а пъкъ продажбата на нѣкои имоти не е тържественъ договоръ. Въ тази продажба се крие и едно дарение, състоящe се въ размѣра на това, което е заплатилъ, и стойността на имота. Прочее, този даръ ще бѫде валиденъ, макаръ да е направенъ безъ тържественность. Защо закона освобождава това дарение отъ предписанитѣ отъ него формалности за самото сѫществуване на прямото дарение?

Този договоръ има смѣсени елементи: продажба и дарение. Той се счита за продажба, понеже въ него преобладава елемента на последнята; въпреки преобладающия елементъ договора съдържа и дарение [1]).

Казватъ че странитѣ могатъ да направятъ свободно едно дарение въ начъртанитѣ отъ закона форми, за това нищо не би трѣбвало да имъ пречи да могатъ да направятъ по единъ посредственъ начинъ онова, което тѣ могатъ да направятъ прямо, и че симулацията на единъ договоръ дава мѣсто за неговото унищожение между договорящитѣ страни само до толкова, до колкото тя е имала за предмѣтъ да заобиколи нѣкое запрещение на закона. Това различие основаваха на римскитѣ закони.

Чл. 58 казва, че сѫ недействителни завѣщателни разпореждания, направени въ полза на известни неспособни лица, макаръ тѣ да сѫ съставени прикрито въ видъ на възмезденъ договоръ или на името на подставено лице. Отъ това множина автори вадятъ заключение, че всичкитѣ други прикрити дарения сѫ действителни [2]). Тази доктрина оборватъ съ следующитѣ съображения. Вѣрно е, че е позволено да правимъ посредственно онова, което можемъ да правимъ направо и че симулацията може да служи, като причина за унищожение между странитѣ до толкова, до колкото тя има за цель да наруши закона; но не е ли явно нарушение на запретителнитѣ разпореждания на закона, когато се освобождавашъ и избѣгвашъ отъ формитѣ, които сѫ предписани отъ предвидливость и отъ мѫдрость, а именно да запазятъ интереситѣ

---

[1]) Pothier, *Traité du contrat de vente*, n° 21.

[2]) Chabot, *Quest. transitoires* t. I, v° *Donations déguisées*, p. 185. — Merlin, Rép.. v° *Donat.* sect. 2, § 6 и v° Simulation, § 5. — Toullier, t. IV, n° 474 и t. V, n° 176. — Coin-Delisle, sur l'art. 893, n° 13. — Duranton, t. VIII, n° 401. — Troplong, n° 1082.

на дарителя и най-вече онѣзи на семейството, и че въ това отношение симулативностьта, съ помощьта на която се стараятъ да ги избѣгнатъ, нарушава сѫществено правата на трети лица. Аргумента *à contrario sensu*, който вадятъ отъ чл. 58 не е твърде основателенъ. Известна е естествената недостатъчность на тѣзи разсѫждения: отъ това, че въ нѣкой отдѣленъ случай, законодателя е счелъ за добре да прогласи за недействително или намаляемо известно прикрито дарение, може ли да правимъ заключение, че той е искалъ да валидира този видъ дарение въ всички други случаи, особенно когато то е мълчаливо забранено отъ общитѣ текстове? Не.

Днесъ и въ доктрината и юриспруденцията сѫ съгласни да признаятъ, че прикрититѣ дарения, които не сѫ забранени отъ закона, сѫ действителни.

Условията за действителностьта на прикрититѣ дарения.

Относително формата. Прикрититѣ дарения, направени подъ образа на единъ възмезденъ договоръ, сѫ подложени само на онѣзи форми, въ които се прави последния. Това значи, че едно дарение, прикрито въ формата на единъ възмезденъ договоръ, е действително, когато е направено съобразно съ правилата за акта, подъ образа на който то е прикрито.

Тѣзи дарения, прикрити въ формата на единъ възмезденъ актъ или договоръ, сѫ действителни, т. е. тѣ сѫ освободени отъ формитѣ, установени за прямитѣ дарения въ чл. 311. Тази точка отъ правото е вече установена въ френската и италиянската доктрина [1]) и юриспруденция [2]). За тѣхната действителность нѣма нужда отъ автентиченъ актъ, нито отъ изрично приемание (чл. 312), нито отъ описъ.

Действителностьта на писменния актъ е необходима само за доказателство, а не и за действителностьта на самия договоръ [3]).

---

[1]) Huc, t. VI, n° 192 — Dalloz, Sup., v° Dispos. entre vifs, n° 463. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 12. — Pand. fr., *Donat.*, n° 4587. — Aubry & Rau, t. VII, § 659. — Demolombe, t. XX, n° 99. — Laurent, t. XII, n° 310 и сл. и цѣлата доктрина съ малки изключения, за които ще упоменемъ. — Ricci, t. IV, n° 228.

[2]) D. P. 1884, 1. 277; 1385. 1. 366, 1895. 2. 551, 1896. 1. 153; 1914. 1. 193. — *Cass. Napoli*, 7. 1. 1903; *Cass, Roma*, 3. IV 1901.

[3]) Pand., belge, v° *Donat. déguisées*, t. XXXII, n° 13. — Pand. fr. v° *Donat*, n° 4607. — Noirot, *Dons manuels*, p. 167, — Huc, t. VI, n° 192. — Contrà: Demolombe, t. XX, n° 104.

Едно дарение, прикрито въ форма на прехвърляние държавни ценни книжа е действително, ако е прието изрично отъ надарения [1])

Едно дарение, направено подъ формата на признавание дългъ отъ едно правоспособно лице, което нѣма наследници съ право на законна часть, къмъ друго правоспособно лице, е действително [2]).

При коментиранието на чл. 96 ние упоменахме за едно прикрито дарение, направено отъ бащата въ полза на едно отъ своитѣ дѣца, като е купилъ съ свои пари на негово име единъ недвижимъ имотъ, плодоползуванието отъ който бащата си е запазилъ, до когато е живъ.

Въ това отношение, както забелѣжихме, юриспруденцията е постоянна въ смисълъ, че едно дарение, прикрито подъ формата на единъ възмезденъ договоръ, направенъ безъ заобикаляние на закона или правата на трети лица, е действително.

(Les liberalités dégiusées sous la forme, d'un contrat á titre onéreux sont valables, lorsqu'elles ne sont pas faites en fraude de la loi ou des droits des tiers) [3]).

Защо юриспруденцията признава прикрититѣ дарения за действителни, ако се съдържатъ въ единъ възмезденъ договоръ, направенъ съобразно съ предписанитѣ отъ закона за неговата действителность форми? Тя не намира нищо незаконно въ косвеннитѣ дарения, а пъкъ мжчно е да се опредѣли точно, где свършва косвенното дарение и где захваща прикритието. Валидирайки косвенното дарение, сж се увлекли по една нечувствителна наклонность да валидиратъ и прикритото дарение, което е най силното и най възвишеното отъ косвеннитѣ дарения.

Отъ друга страна юриспруденцията взема предъ видъ и интереситѣ на третитѣ добросъвестни приобретатели, които сж сключвали договори съ купувача. Какъ тѣзи трети лица сж могли да знаятъ, че този купувачъ, акта на който е възмезденъ договоръ, е въ действителность единъ приобретателъ по безвъзмезденъ договоръ. Прочее, третитѣ лица биха

---

[1]) D. P. 1860. V. 123.

[2]) D. P. 1861. 1. 465.

[3]) Pasicrisie belge, 1886. 2. 243. — D. P. 1878. 1. 123; 1885. 2. 101.

били злѣ ощетени,ако имъ се приложеше теорията за недействителностьта на прикрититѣ дарения подъ форма на възмездни договори. Тѣ ще бѫдатъ пожъртвовани като приобретатели *à non domino*, безъ да може да ги спаси тѣхната добросъвестность. Тѣзи практически съображения сѫ накарали юриспруденцията да признае за действителни онѣзи прикрити дарения, които сѫ направени въ форма на възмездни договори безъ намѣрение за измама [1]).

Понеже много пѫти е мѫчно да се докаже прикритостьта на дарението, т. е. мѫчно е да се докаже сѫществуването на дарение, Laurent намира, че всѣко прикрито дарение е фродульозно и законодателя би могълъ и би трѣбвало да забрани въобще прикрито дарение. Не трѣбва да се насърдчаватъ странитѣ да заобикалятъ закона [2]).

На сѫщото мнение сѫ и други автори. Така, *Demante* казва: не открие ли се симулацията, закона е заобиколенъ; резултата е пагубенъ, защото той унищожава зачитанието къмъ закона. Трѣбва да се приучатъ гражданитѣ да правятъ явно онова, което искатъ, а прикритостьта да се изостави за езуитцитѣ [3]).

Прочее, ако едно дарение може, по принципъ да бѫде прикрито въ образа на единъ възмезденъ договоръ подъ единственно условие, да сѫ спазени предписанитѣ отъ закона за действителностьта на последния форми, общоприето е пъкъ, че симулативностьта на едно дарение може да служи като причина за неговата недействителность, ако тя е била придружена отъ измама (*dol* или *fraude*), т. е. ако прикритото дарение заобикаля нѣкое запретително разпореждане на закона [4]).

Дарението, прикрито въ образа на единъ възмезденъ договоръ, е недействително *исцѣло*, а не е само намаляемо, когато симулацията е употрѣбена съ цель да се заобиколи частичната неспособность за получаване, която носи облагодетелствования. Напримѣръ, Х. прави прикрито дарение въ полза на своя неузаконенъ незаконороденъ синъ въ размѣръ

---

[1]) D. P. 1889, 1. 369.

[2]) Laurent, t. XII, n° 303.

[3]) Demante, t. IV, n° 3. bis V.

[4]) D. P. 1879. 1. 271; 1881 2. 188.

по-голѣмъ, отъ колкото му допуща чл. 53. Въ този случай прикритото дарение въ форма на възмезденъ договоръ е направено, за да заобиколи запрещението на чл. 53. Прочее, това дарение, като фродульозно, е недействително изцѣло.

— Да се спремъ върху собственно наречените прикрити дарения. Имаме една продажба на единъ имотъ за 200.000 лева; но въ нея всичко е симулативно, защото нѣма нито продавачъ, нито купувачъ, нито цена. Предполага се, че странитѣ по договора сж правоспособни да подаряватъ и да приематъ дарения по безвъзмезденъ договоръ. Това е едно прикрито дарение, защото безспорно е, че нито продавача е ималъ намѣрение да продава, нито купувача е ималъ намѣрение да купува. Всичкия въпросъ се свежда само къмъ формата. Това дарение действително ли е? По този въпросъ юриспруденцията и доктрината сж раздѣлени. Юриспруденцията въ Франция, както казахме, счита за действителни всичкитѣ прикрити дарения; този въпросъ вече е станалъ безспоренъ и не се повдига предъ сждилищата, и ако се повдигне, Касационния сждъ се ограничава съ клишеобразенъ мотивъ, че „всѣки може да върши косвенно онова, което може да върши на право, когато закона не съдържа изрично запрещение; че, по силата на този принципъ, прикрититѣ подъ форма на възмезденъ договоръ дарения винаги сж се считали за действителни, когато тѣ сж направени отъ способни лица безъ измама и безъ да увреждатъ правата на трети лица". Такава е постоянната вѣковна юриспрудения, начиная отъ 7 frimaire an XIII до днесъ[1]). Като говори по този въпросъ, *Demolombe* казва: „Днесъ утвърдителния отговоръ е явенъ въ юриспруденцията и даже тъй сжщо е общоприетъ и въ доктрината; освятенъ отъ дълга и внушителна редица на сждебни решения, утвърдителния отговоръ се възприе еднакво и отъ голѣмото болшинство на юрисконсултитѣ. Ние сме много закъсняли да предприемемъ расклащанието имъ"[2]). Въпреки това Demolombe оборва тази теория, Laurent, като се опира върху тѣзи думи на Demolombe, казва: „Ние ще направимъ като него. Преди всичко принципитѣ.

---

[1]) D. P. 1849. 1. 169; 1896. 1. 153; 1914. 1. 193. — Merlin, *Rép.*, *v°* *Donat.* § 5 и *Quest. de droit*, *v°* *Donat.*, § 6.

[2]) Demolmbe, t. XX, n° 99.

Тѣ сж едничкия авторитетъ, който признаваме“ [1]). И захваща своята съкрушителна критика, на която ще е отъ полза да се спремъ.

Ето какво казва *Laurent*: „Белгийския Касационенъ сждъ захваща съ поставянието като принципъ, че прикрититѣ дарения сж действителни, и че симулацията влече подире си действителность само тогава, когато тя заобикаля измамливо закона и накърнява правата на трети лица. Да, прикрититѣ дарения сж действителни, когато се намиратъ въ единъ действителенъ договоръ, защото, въ този случай, имаме единъ възмезденъ договоръ, освободенъ като такъвъ отъ всѣка тържественность. Но, когато видимия договоръ не е сериозенъ, като възмезденъ контрактъ, остава само едно дарение; а пъкъ даренията сж тържественни договори *(des contrats solennels);* прочее, една видима продажба не е продажба *(une vente apparente, n'est par une vente)*, защото нѣма никаква цена, нито съгласие: едната страна не иска да продава, както и другата не иска да купува, Нѣма и дарение, защото тържественнитѣ форми, безъ които дарението никакъ не сжществува, не сж биле спазени. Какво остава? Нищо *(le néant)*. Споредъ Касационния сждъ предписанитѣ отъ art. 931,932 и 948 формалности се прилагатъ само къмъ онѣзи *актове*, които съдържатъ собственно наречени дарения. Значи ли това, че тѣзи членове даватъ свобода на странитѣ да правятъ дарения безъ никаква тържественность? Ако е такъвъ смисъла на закона, той би унищожилъ съ една ржка онова, което съ другата съ такъвъ трудъ е направилъ. И наистина, тълкуването, което даватъ на art. 931 (нашия чл. 311) има за резултатъ да унищожи дарението като тържественъ актъ. Какъ! Законодателя взема грижата да изиска най строги формалности за самото сжществуване на даренията, било съ цель да ги затруднява, било съ цель да покровителствова свободата на дарителя, и следъ това той да каже: „Не трѣбва да вземате за сериозна тази строгость; вие сте подчинени на нея, само ако желаете да й се подчините. Азъ ви предлагамъ единъ твърде простъ способъ да се освободите отъ нея.

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 304.

Забелѣжете добре, че азъ предписвамъ тържественности само за даренията, които вие искате да направите чрезъ актъ. Но вие сте свободни да разполагате безвъзмездно безъ да квалифицирате вашия дарственъ договоръ; наречете го продажба, спогодба, както обичате; съ това вие ще бѫдете освободени отъ всѣкакъвъ видъ форми. Нѣщо повече: вие ще имате преимуществото да освободите вашето дарение отъ привнасяние или намаление". Може ли да предполагаме, че законодателя е искалъ такава абсурдна система?

На аргумента, че дарителя има право да прави посредственно онова, което има право да върши направо, автора отговаря и на въпроса: ако дарителя може да даде на надарения чрезъ актъ, защо да неможе да му даде чрезъ възмезденъ договоръ, отговаря: защото закона го забранява, защото това значи да се заобиколи art. 893 [1]).

Освѣнъ *Laurent* и *Demolombe*, *Demante* и други [2]) оборватъ мнението на болшинството на авторитѣ и на юриспруденцията.

Въпреки силната логика на аргументитѣ, съ които тѣзи автори възставатъ противъ прикрититѣ дарения и не признаватъ тѣхната действителность, голѣмото болшинство отъ авторитѣ и постоянната вѣковна юриспруденция приематъ противното, а именно, че прикрититѣ дарения сѫ действителни, когато сѫ направени по формитѣ на акта, съ който сѫ прикрити.

Ние цитирахме по-рано авторитѣ отъ болшинството и юриспруденцията.

Нашата доктрина. Професора по Граж. сѫдопр. П. Абрашезъ счита за недействителни само онѣзи прикрити дарения, които сѫ направени съ цѣль да заобиколятъ нѣкое запретително разпореждание на закона и съ измамлива цѣль — да се увредятъ интереситѣ на трети лица; прочее, споредъ него, действителни сѫ онѣзи прикрити, въ форма на възмезденъ договоръ, дарения, съ които не сѫ засѣгнати интереситѣ на трети лица, и които не сѫ направени съ измамлива

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 304 и 305.

[2]) Demante, t. IV, n° 3 bis, VI. — Delvincourt, t. II, p. 705. — Duvergier sur Touller, t. II, n° 474, note a. — Massé et Vergé sur Zachariae, t. III, p. 72. — Mourlon, t. II, n° 681. — Chesnelong. *Des donations déguisées* p. 100, 101. — Noirot, *Des donntious déguisées*, p, 155. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1238.

цѣль спрямо закона. Това се вижда отъ посоченитѣ отъ него примѣри за прикрити дарения.[1])

Нашата юриспруденция. Нашия Върхов. Касац. Сждъ допуща по принципъ прикрититѣ дарения и ги признава за действителни, ако тѣ сж направени по формитѣ, предписани за явното дарение. Отъ това се вижда, че нашия Касац. Сждъ се различава отъ французската и Италиянската доктрина и юриспруденция, които признаватъ за валидни и онѣзи прикрити дарения, които не сж направени по формитѣ за явнитѣ дарения, но които сж извършени съ спазване на онѣзи форми, които сж предписани за действителностьта на прикриващия възмезденъ договоръ. Така, по французската и италиянската доктрина и практика, е действително едно прикрито дарение на недвижими имотъ, направено въ форма на продажба съ частно продавателно, а споредъ практиката на нашия Вър. Кас. Сждъ такова дарение е недействително, макаръ споредъ закона, при действието на който е извършено дарението, продажбата на недвижимитѣ имоти съ частно продавателно да е била позволена, законна и действителна. Чл. 219 отъ З. Д. позволяваше до 1 септември 1910 г. продажбата на недвижимъ имотъ съ *частенъ писменъ актъ*. Прочее, по този текстъ писмения актъ се изисква *ad substantiam*, но този писменъ актъ може да бжде *частенъ*, т. е. незавѣренъ даже отъ нотариуса.

Продажбата на единъ недвижимъ имотъ е единъ договоръ, чрезъ който се прехвърля правото на собственность върху този имотъ отъ едно лице на друго; тъй сжщо и *дарението* на единъ недвижимъ имотъ е договоръ, чрезъ който се прехвърля право на собственность върху този имотъ отъ дарителя върху надарения. И по двата договора се прехвърля правото на собственность върху недвижимъ имотъ. При все това, споредъ юриспруденцията на нашия Кас. Сждъ, дарението на единъ недвижимъ имотъ, прикрито въ форма на продажба, за да бжде действително, трѣбва да стане съ крепостенъ или нотариаленъ актъ съгласно чл. 311, макаръ чл 219 отъ З. Д. да счита за действителна продажбата на недвижимъ имотъ, направена съ *частенъ домашенъ* актъ; че дарението на такъвъ имотъ, прикрито въ частенъ домашенъ актъ, е недействително.

---

[1]) П. Абрашевъ, *Гражд. Сждопр.*, Т. II, стр. 297.

Съ други думи доктрината и юриспреденцията въ Франция и Италия приематъ, че прикрититѣ дарения *сж освободени отъ формалноститѣ, предписани за явнитѣ дарения.* Изисква се само, да сж спазени формитѣ, предписани за действителностьта на прикриващия възмезденъ договоръ; а споредъ нашата юриспруденция, прикрититѣ дарения *не сж освободени* отъ формалноститѣ, предписани за явнитѣ дарения. Кои сж мотивитѣ за това на нашия Върк. Кас. Сждъ? Ето отговора му: „ . . сжда по сжщество е призналъ за доказано, че домашно-предявителния актъ отъ 10 мартъ 1897 г., съ който Елена Янакиева, наследодателка на истцата, е продала спорния ханъ на отвѣтницитѣ Георги и Мина Михалакиви, е *симулативенъ* и че това продавателно не съдържа *нищо друго*, освенъ едно прикрито дарение. Съ други думи казано, сждътъ констатира, че контрагентитѣ сж извършили въ форма на продажба единъ дарственъ актъ. Обача, такъвъ актъ, за да бжде валиденъ, трѣбва, съгласно чл. 311 отъ З. за Н. да бжде извършенъ отъ нотариуса по установенията редъ за крепостнитѣ актове и то подъ страхъ на недействителность. Въ случая домашното продавателно, което прикрива дарението и което не съдържа нищо друго освенъ това дарение, не може да замѣсти крепостната форма, която изисква закона, защото по този въпросъ закона е ясенъ. Чл. 311 отъ З. Н. казва, че всѣки актъ за дарение на недвижими имоти се извършва, подъ страхъ на недействителность, отъ нотариуса по уставовения редъ за извършване на крепостнитѣ актове. А странитѣ не сж извършили въ случая друго освенъ дарственъ актъ, ако и прикрититѣ въ форма на продажба, та за валидностьта на дарението необходимо нужно е, продажбата, която прикрива дарението, да бжде извършена по установения редъ за извършване на крепостнитѣ актове. Това като не е станало, сждътъ неоснователно е призналъ въпросното дарение за валидно“[1]).

На друго мѣсто Касац. Сждъ казва, че „прикритото дарение въ частенъ актъ не може да сжществува“[2]).

Т. О. Кр. Сжда бѣше призналъ за действително едно дарение на недвижимъ имотъ, прикрито въ форма на зестра-

---

[1]) К. Р. № 41 (128) — 1912 г., I Г. О.
[2]) К. Р. № 4 — 1906 г., I. Г. О.

ленъ актъ отъ 11. XI. 1895 съгласно чл. 219 отъ З. Д., но това решение е касирано, защото чл. 219 билъ помѣстенъ въ отдѣла за продажбитѣ и се отнасялъ до прехвърляние правото на собственность върху недвижими имоти чрезъ покупко-продажба, че следователно той не могалъ да се отнася и до прехвърлянето на това право чрезъ дарение, за реда на извършване на които сж предвидени специални правила въ чл. 311 отъ З. Н., споредъ който актоветѣ за дарение, подъ страхъ на недействителность, трѣбва да се извършватъ по нотариаленъ редъ[1]).

Недействително е прикрито дарение на недвижимъ имотъ, направено въ форма на писменна декларация, защото е трѣбвало да стане по крепостната форма, съгласно чл, 311 отъ З. Н.[2])

Въ сжщия смисълъ е постоянната юриспруденция на на нашия Кас. Сждъ[3]).

Разбира се, че юриспруденцията на нашия Върх. Кас. Сждъ, какво прикритото дарение на недвижими имоти е недействително, ако е направено съ частно продавателно, има значение само на онѣзи прикрити дарения, които сж извършени отъ I.XI 1910, до когато можеше прехвърлянието правото на собственность върху недвижими имоти да става съ *частенъ* актъ. Следъ тази дата прехвърлянието правото на собственность върху недвижимъ имотъ било чрезъ продажба, било чрезъ дарение, става по едни и сжщи форми, защото тѣ станаха *еднакви* и за двата договора.

Нашия Върховенъ Кас. Сждъ, като подлага сега и прикритото дарение на предвидената въ чл. 311 форма, която е *крепостната*, не се изсказва ясно, да ли и днесъ продажбата на единъ недвижимъ имотъ, която прикрива едно дарение, трѣбве да стане съ *„крепостенъ"*, актъ, който като *формуляръ* не сжществува вече, и е замѣненъ съ тъй наречения *„нотариаленъ"* актъ. Днесъ и явното дарение не става съ крепостенъ актъ съгласно буквата на чл. 311, а става съ

---

[1]) К. Р. № 136 (531) — 1898 с. I. Г. О.

[2]) К. Р. № 112 (734) — 1908 г. I. Г, О.

[3]) К. Р. №. 67 (402) — 1896 г. I. Г. О; 123 (494) — 1898 г. I. Г. О; 2 (6) — 1907 г. II, Г. О; 54 (201) — 1907 г, II Г. О., 126 (872) — 1908 г., I. Г. О., 17 (58) — 1914 г. I. Г. О.

нотариаленъ актъ. Впрочемъ, въ едно свое решение Касац. Сждъ приравнява крепостния актъ къмъ нотариалния, като казва актоветѣ за дарение на недвижими имоти, съгласно чл. 311 отъ З. Н. трѣбва да се извършватъ по редътъ установенъ за извършване на крепостнитѣ актове.

Отъ това следва, че прехвърлянието на недвижими имоти може да се установява само съ нотариални актове, *подобни на крепостнитѣ* [1]).

Вѫтрешнитѣ условия за действителностьта на прикрититѣ дарения. Дарението е договоръ; прочее, като такъвъ, той е подчиненъ на общитѣ правила, които сѫ установени отъ З. Д. за действителностьта на договоритѣ въобще и на специалнитѣ правила за способностьта на дарителя и надарения, посочени въ Закона за Наследството.

Способностьта за сключване на договори. Това е първото условие, което трѣбва да притежаватъ странитѣ въ дарението. Дарителя трѣбва да е способенъ да дари, а надарения — да приема дарения. Този принципъ проистича отъ чл. 8 отъ З. Д. и членове 308—310 отъ Закона за Наследството.

Съгласието на странитѣ. Въ прикрититѣ дарения съгласието, което странитѣ сѫ дали, е само видимо (*apparent*). И наистина, когато тѣ правятъ едно дарение подъ форма на продажба, тѣ не се съгласяватъ нито да продадатъ, нито да купятъ; тѣ сѫ разбирали, че правятъ дарение. За това тѣ трѣбва да иматъ онази специална способность, за която говори Закона за Наследството (чл. 308—310). Главно тѣ трѣбва да сѫ способни да разпореждатъ и да приематъ безвъзмездно.

— Кога има воля за дарение и приемане на дарението? Това е въпросъ фактически; разрешаването му зависи отъ природата на договора и отъ обстоятелствата на дѣлото. Сждътъ по сѫщество трѣбва да констатира, имало ли е намѣрение отъ страна на дарителя да направи дарение, а отъ страна на надарения имало ли е намѣрение да го приеме [2]).

За нагледность нека приведемъ нѣкои случаи. Напримѣръ, Х. подписва единъ записъ за 20,000 лева, въ който

---

[1]) К. Р. № 126 (№ 872) 1908 г. I. Г. О.

[2]) Laurent, t. XII, n° 311. — Demolombe, t. XX, n° 310. — Pand. fr., v° Donat., n° 4615.

казва, че дължи тази сума на племянницата си, която и получилъ отъ нея; а пъкъ племянницата не е имала средства и възможность да направи на чича си този заемъ. Нѣщо повече: въ записа е казано, че дългътъ ще се плати въ деньтъ на смъртьта на длъжника. Всичкитѣ тѣзи обстоятелства, взети заедно, показватъ, че намѣрението на странитѣ е било да направятъ едно дарение [1]).

— Прикрититѣ дарения най-често се правятъ подъ формата на продажба. Въ договора за продажба се казва, че купувача е заплатилъ стойностьта на продавача; а се доказва, че цената не е била платена въ действителность. Тази неточна декларация може да съдържа едно прикрито дарение; но възможно е, да нѣма такова. Низката цена, напримѣръ, е едно указание за посредственно дарение; но това не е решающе. Низката цена е тъи сѫщо и указание, че продавача се е излъгалъ въ цената; въ такъвъ случай последния има право да иска да унищожи продажбата по причина на измама (*lesio enormis*). Прочее, трѣбва да се установи, да ли продавача е увреденъ съ повече отъ половината отъ действителната стойность на продадения имотъ (чл. 308 отъ З. Д.); или пъкъ той е искалъ да подари.

Сѫдията по сѫщество има суверенно право да прецени намѣрението на странитѣ и относително съгласието [2]), като се исхожда отъ принципа, че намѣрението за подаряване не се презюмира; но Касационния сѫдъ може да провѣри, да ли сѫ употрѣбени формитѣ на единъ безвъзмезденъ договоръ и кой е видимия характеръ на последния.

Съгласието трѣбва да е дадено отъ двѣтѣ страни; то се консомира за последнитѣ, когато надарения приеме изрично дарението (чл. 312). При това, както ще видимъ по-после, нужно е, щото надарения да се съгласи да приеме даръть още при живота на дарителя, и то въ единъ моментъ, когато самъ последния е способенъ да изявява съгласие. Следъ смъртьта на дарителя, не може да се изказва съгласие за приемане дарението, защото какъ би могълъ да се

---

[1]) Dalloz, Rép., v° *Dispos. entre vifs*, r 928.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 110. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1249. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 4642. — D. P. 1896. 1. 153. — Pand. belges, v° *Donat. déguisées*, t. XXXII, n° 32. — Coin-Delisle, sur l'art. 911, n° 10. — Chardon, *Dol et fraude*, t. II, n° 41.

образува единъ договоръ безъ съгласието на двѣтѣ въ него страни.

Прикритото дарение може да се прояви и въ образа на единъ договоръ за наемъ. И тука трѣбва да се дири намѣрението на странитѣ и даденото съгласие отъ сѫдията по сѫщество, който има суверенното право да реши, да ли въ случая имаме работа съ възмезденъ договоръ или съ прикрито дарение.

Причината или условие за каузалитетъ.

За действителностьта на договора се изисква една законна причина. Ако причината на договора е забранена отъ закона или е противонравственна, договора е недействителенъ. Сѫщото е и съ прикритото дарение подъ форма на възмезденъ договоръ [1]). Този принципъ произтича отъ чл. 8 отъ З. Д.

Така напримѣръ, едно задължение, което има за причина забранени сношения съ нѣкоя жена, е недействително като договоръ въобще. Но то е недействително и като дарение, ако се установи отъ даннитѣ по дѣлото, че съ него длъжника е ималъ намѣрение да направи прикрито дарение. Ако причината на задължението е възнаграждение за противозаконното съжителство, това задължение, а следователно и това дарение, е недействително, понеже то е премия за единъ развратъ. Ако ли пъкъ задължението има за причина едно възнаграждение, за да се истръгне съгласие за скъсване на тѣзи сношения, задължението, респективно прикритото дарение, е недействително, понеже причината му е противъ добритѣ нрави, която причина е цената на престѫпно угаждане. Такива задължения, а следователно такива прикрити дарения, сѫ източникъ на срамни смѣтки [2]).

Сѫдътъ може да извади заключение за противонравственността на причината отъ признанието на странитѣ, което тѣ биха направили въ сѫдебнитѣ разисквания.

Когато причината въ едно задължение е обявена за лъжовна, кредитора е дълженъ да докаже, че истинската

---

[1]) Laurent, t. XI, n° 506 и t. XII, n° 318. — Noirot, *op. cit.*, p. 174.
[2]) Pand. fr. période, 1887. 1. 894.

причина е прикрито дарение, за каквото той претендира, че има въ договора.

Отъ изложеното за причината на прикритото дарение се вижда, че трѣбва да има една връзка между нея и лъжливо посочената въ задължението. Тази връзка ще се изследва отъ сѫдията по сѫщества.

Кои актове могатъ да бѫдатъ симулативни? Този въпросъ не е безъ значение, защото има актове, които не се поддаватъ на симулация.

По начало всѣки симулативенъ актъ може да бѫде оборванъ като такъвъ отъ онѣзи, въ вреда на които той е направенъ.

Но нѣма ли такива актове, които, по своето естество, не могатъ никога да бѫдатъ симулирани, и които трѣбва да се считатъ за истински само за това, че тѣ сѫществуватъ?

Напримѣръ, единъ бракъ, законно сключенъ между мѫжъ и жена, които иматъ право и всички условия за него, или единъ законно произнесенъ разводъ между двама съпрузи, могатъ ли нѣкога да се оборватъ като симулативни?

Могатъ ли мѫжътъ и жената или трети лица да твърдятъ и да установяватъ, че тѣ сѫ биле симулативно оженени, че тѣхния бракъ е симулативенъ? Никога. Брака се счита за истински само за това, че е законно сключенъ и че сѫществува. Но не е невъзможно, щото бракове и разводи да бѫдатъ направени фродулзно съ вреда на кредиторитѣ. За унищожението на такъвъ бракъ съ Павловъ искъ ние говоримъ при коментирането на чл. 140 отъ З. Д[1]).

Доказателства за прикритостьта. По рано ние казахме, че прикритото дарение е симулативно дарение. Думата *симулативно* се употрѣбява отъ нашия законодатель въ чл. 326 отъ Гражд. сѫдопр. въ смисъль на прикритостъ. По нѣкога симулативния актъ е противенъ на изричното запрещение на нѣкой текстъ или засяга и вреди на интереситѣ на третитѣ лица; по нѣкога той граничи и съ измамата. Но много пѫти симулативния актъ не съдържа въ себѣ си нищо незаконно и вредно за чужди интереси. За това считаме за добре да изложимъ предварително, въ какво се състои симулативния актъ и въ какво се различава той отъ фродульозния актъ.

Думата симулативность *(simulation)* показва, по своята етимология, съгласие или споразумѣние на двѣ или повече

(1 Гледай моя Коментаръ върху закона за З. Д., Т. IV, nº 386.

лица, за да дадатъ на едно нѣщо образътъ на друго нѣщо (*l'apparence d'une autre chose*). Въ правото наричатъ *симулативенъ* единъ актъ или една клауза отъ единъ актъ, които не сж истински, т. е. не отговарятъ на истината.

Природата на симулацията и на нейнитѣ различни видове. Известния юристконсултъ *Dénisart* казва: „симулацията (la simulation) толкова прилича на измамата (*au dol*), *че се отличава отъ нея само съ това, че личната измама обикновенно е дѣло само на едного отъ договорящитѣ се страни*, а пъкъ симулацията е почти винаги дѣло на мнозина".

Вѣрно е, че предмѣта на симулацията, повечето пжти, е да се измамятъ другитѣ хора, и, въ това отношение, тя подхожда подъ общото наименование на измамата (sous le nom général de fraude) и се отличава отъ нея като видъ отъ родътъ. Симулацията става по споразумѣнието на мнозина, за да измамятъ третитѣ лица или сждиитѣ, а измамата става твърдѣ често само отъ едного отъ контрактующитѣ страни въ вреда на други,

Има симулации, които не сж фродульозни; нещо повече има симулации, които сж допуснати отъ закона и отъ юриспруденцията, и на да ли има въ свѣта страна, въ която симулацията да не е въ употрѣбление, за да се прехвърля правото на собственность и за да го осигури въ полза на приобретателитѣ.

Мнозина казватъ, и това е вѣрно, че материята за доказателствата е една отъ най-мжчнитѣ въ кодекса. Както французската, така и италиянската доктрина и юриспруденция сж неясни и колебливи. У насъ се забелѣжва сжщото явление.

Първата неточность, въ доктрината и юриспруденцията, която трѣбва да се отстрани, е онази, която се състои въ лошата мотивировка за допущането на доказателствата въ тази материя. Казватъ, че закона не е подчинилъ на никакво специално правило доказателството за прикрититѣ дарения; следователно, доказването, че единъ повидимому възмезденъ договоръ съдържа прикрито дарение, може да стане съ свидетели и съ обикновенни презумпици. Не може да се казва така. Би трѣбвало да се каже, че, когато закона не съдържа специални распореждания относително доказателствата, трѣбва да се приложатъ общитѣ принципи. Този е

укорътъ, който Laurent отправя къмъ френската юриспруденция [1]).

Такъвъ упрекъ не може да се отправи по този въпросъ на нашата юриспруденция. Въ него нашия Касац. сждъ е точенъ и логиченъ. Той се изразява точно по рецептата на упоменатия авторъ-критикъ, като казва въ едно свое решение къмъ чл. 413 отъ Граж. сждопр. за клѣтвата следното: „Колкото се отнася за доказателствата, които могатъ да бждатъ допуснати въ такъвъ случай, то нѣма съмнение, че, щомъ Търговския законъ не е резервиралъ специални доказателства за случая, трѣбва да се приложатъ общитѣ правила (*les principes généraux*), толкозъ повече, че въ дадения случай предлежи да се докаже една измама на закона (*une fraude à la loi*) [2].

Може ли прикритостьта на дарението да се доказва съ всичкитѣ доказателственни средства: свидетели, клѣтва и презумпции? Прикритото дарение е *симулативно*. Относително доказването на симулативностьта на писменнитѣ документи нашия законъ прави нѣкои ограничения; напримѣръ, относително допустимостьта на свидетелски показания.

Трѣбва да се прави различие между лицата, които искатъ да установятъ симулативностьта на единъ договоръ — да ли тѣ сж странитѣ, които сж участвували въ извършването на договора или сж трети лица.

Доказване прикритостьта на дарението съ свидетели, искано отъ трети лица. Третитѣ лица иматъ право да доказватъ всѣкога съ свидетелски показания, безъ начало на писменно доказателство, симулативностьта на писменнитѣ актове, щомъ тѣ не сж участували въ тѣхното извършване, защото тѣзи актове не могатъ нито да имъ вредятъ, нито да ги ползуватъ—*res inter alios acta aliis neque nocere neque prodesse potest.* Това правило е прокарано въ чл. 35 отъ З. Д.

По силата на този принципъ, третитѣ лица, които не сж участвовали въ актътъ, могатъ да доказватъ симулативностьта не само съ свидѣтелски показания и безъ начало на писменно доказателство, но съ всички други доказателственни средства, като клѣтва, презумпици. За това нѣма споръ [3]).

[1]) Laurent, t. XII, n° 327. — Pand. fr. V° *Donat.*, n° 4701.

[2]) К. Р. N. 225/930, 182/95, 23/96, II. Т. О. (Сборникъ Перфановъ, стр. 394).

[3]) П. Абрашевъ, Гражд. сждопр., Г II, стр. 295. — К. Р. N. 153/96, II, Г. О.; 81/97, 119/97, 387/98, I. Г. О.

Странитѣ въ дарението. Могатъ ли странитѣ въ дарственния договоръ да искатъ да доказватъ прикритостьта на дарението съ свиделски показания и съ презумпции? Чл. 326 отъ Гр. сѫдопр. разрѣшава изрично този въпросъ въ смисълъ, че тѣ иматъ това право, но подъ условие, че страната, която иска да докаже симулативностьта на акта трѣбва да има начало на писменно доказателство; безъ такова не се допущатъ свидѣтелски показания. Извършвайки симулативенъ актъ, странитѣ сѫ длъжни да си набавятъ начало на писменно доказатество; странитѣ нѣматъ право да искатъ да доказватъ симулативностьта съ свидѣтели. Такъвъ е принципътъ; той не може да се оборва, защото е вписанъ въ закона.

— *Кои лица сѫ страна въ договора? Наследницитѣ на дарителя сѫ ли страна въ договора или сѫ трети лица?* Този въпросъ има най голѣмо значение въ юридическия животъ. По него у насъ има разногласие между доктрината и юриспруденцията. П. Абрашевъ поддържа, че правоприемника — наследникъ се явява продължитель на юридическата личность на наследодателя. Той трѣбва да поеме правата и обязанностьта на *defunctus'a* по сключенитѣ отъ него сдѣлки облечени въ писменна форма. Ако на наследодателя закона забранява да опровергава съ свидѣтелски показания сключенитѣ отъ него сдѣлки, облечени въ писменна форма, той забранява това и на правоприемника му [1]).

Нашата постоянна юриспруденция е въ противенъ смисълъ, а именно че наследницитѣ на договорящитѣ се страни трѣбва да се считатъ за трети лица, неучаствували въ сдѣлката и че подъ участвующи въ сдѣлката лица трѣбва да се разбиратъ само лица, които непосредственно сѫ участвували въ нея [2]).

Касационния Сѫдъ е мотивиралъ доста добрѣ своитѣ решения по този въпросъ. Въ едно отъ тѣхъ той казва: „Съ фразата *„които сѫ участвували въ документа"* чл. 326 п. I. отъ Г. С. разбира ония лица, които личатъ като договорящи страни въ документа. Отъ буквата на закона, прочее, излиза à contrario, че наследницитѣ на договорящитѣ се

---

[1]) П. Абрашевъ, ibida, стр. 295.

[2]) К. Р. NN 33/91, 561/92, I. Г. О; 460/905, II. Г. О; 949 и 951/908, I. Г. О.

страни не сѫ длъжни да представляватъ начало на писменно доказателство, за да могатъ съ свидѣтелски показания да оборватъ съдържанието на документа тъй като тѣхнитѣ собственни имена не фигурираатъ въ документа. Но и отъ гледна точка на цѣлъта на закона се вижда, че положението на наследницитѣ не е еднакво спрямо документа, каквото е у частието въ него на тѣхния наследодатель, който, като договоряща страна, има възможность да се снабди съ начало на писменно доказателство, за да си служи съ него въ случай на нужда да обори, по-подиръ, съдъжанието на документа; а неследницитѣ му не сѫ договаряли съ другия контрагентъ, за да могатъ да се снабдятъ съ начало на писменно доказателство. Отъ друга страна, когато наследодателя сключва симулативна сдѣлка съ цель да лиши наследницитѣ си или нѣкои отъ тѣхъ, въ полза на другиго отъ правото му върху законната имъ часть, той не само нѣма да имъ достави, но ще попрѣчи да имъ се достави начало на писменно доказателство, за да се обори сдѣлката му".[1])

— Юриспруденцията на нашия Върх. Кас. Сѫдъ е напълно съобразна съ духътъ на закона. Въобще наследницитѣ не сѫ трети лица, защото тѣ сѫ продлжители на юридическата личность на наследодателя. Обаче, другояче стои въпроса, когато наследницитѣ искатъ да докажатъ, че единъ подписанъ отъ наследодателя актъ е едно прикрито дарение, направено съ цель да избави надарения отъ привнасяние или отъ намаление. Въ този случай тѣ действуватъ не като наследници, т. е. не като представители на личността на умрѣлия; въ това си качество тѣ не биха могли да искатъ привнисание или намаление; тѣ държатъ своето право отъ закона; въ този смисьлъ тѣ сѫ трети лица. И наистина, наследницитѣ сѫ въ невъзможность да си набавятъ писменно доказателство, защото симулацията се върши срещу тѣхъ. Тази симулация спрямо тѣхъ винаги е една измама, защото тя има за цель да парализира принципа на равенството, който трѣбва да цари между наследницитѣ, или да ги лиши отъ законната имъ часть. Въ такъвъ случай наследницитѣ иматъ само едно средство да запазватъ правата си; това средство е, да имъ се позволи да доказватъ симулативността на акта

---

[1]) К. Р. № 561/1902 г. (Сборн. Перфанова, стр. 315).

безъ начало на писменно доказателство, съ свидѣтели и съ презумпции.

— Върхов. Кас. Сждъ, като счита наследницитѣ за трети лица въ договора, допуща имъ да доказватъ симулативностьта и съ решителна клетва. Споредъ него запрещението на чл. 413 п. 6 отъ Г. С. не се отнася и до случая, когато страната се домогва и чрезъ решителна клетва да установи симулативностьта на договора въ който случай третитѣ лица „каквито напр. могатъ да бждатъ наследницитѣ на майка, която е сключила спогодително противъ технитѣ интереси, могатъ да оборватъ договора съ всички доказателстенни средства, а следователно и съ решителна клѣтва“[1]).

Сжщата мисълъ той е потвърдилъ и въ друго свое решение, като казва. че споредъ чл. 32 отъ З. Д. предполага се, че всѣки е сключилъ договоръть за себѣ си и за своитѣ наследници и имеющи право; обаче, щомъ наследника заяви предъ сждътъ, че известна сдѣлка, сключена отъ баща му съ друго лице, е била симулативна и извършена въ негова вреда, тогава сжщия наследникъ, като не е билъ непосредственно участвующе лице въ извършване на самата сдѣлка, има право да установи тая симулатисность съ всички допустими отъ процесуалния законъ средства, включително съ свидѣтелски показания и съ решитлна клѣтва, безъ да има нужда отъ начало на писменно доказателство[2]).

— Въ този смисълъ е и чуждата доктрина и юриспруденция[3]).

Професоръ Абрашевъ оборва юриспруденцията на нашия Върх. Кас. Сждъ; той казва, че е мжчно да се усвои нейния взглядъ и по съображения, черпени отъ текста на чл. 392 отъ Г. С., въ който изрично се казва, че „показания въ домашнитѣ актове день за извършването се брои достовѣ-

---

1) К. Р. № 189/908 г. I. Г. О.

2) К. Р. № 191/908 г. I. Г. О.

3) Laurent, t. XII, n° 323. — Pand. fr., V° *Donat.*, n° 4705. — Bonnier, *Tr. des preuves*, t. I, no 140. — Larombière, t. V, sur l'art. 1343. III, n° 1. — Chardon, *Dol et fraude*, t. II, n° 19. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1256. — Fuzier-Herman, sur l'art, 931, n° 91. — D. P. 63. 1. 144. — Pand. belges, V° *Donat. déguisées*, t. XXXII, n° 86. — *Pand. belges*, 1891, n° 1315. — Furgole, *Tesaments*, ch. VI, n° 261. — Pothier, Donation entre mari et femme, n° 94.

ренъ само за лицата, които сж участвували сами въ акта, така и за тѣхнитѣ *наследници* и приемници". Отъ този текстъ Абрашевъ вади заключение, че законътъ не счита наследницитѣ и приемницитѣ за трети лица по отношение на сдѣлката, облечена въ писменъ актъ. [1]) Ние мислимъ, че заключението на професора Абрашевъ въ този случай е погрѣшно защото, както казахме, по принципъ наследницитѣ не сж трети лица, понеже тѣ продължаватъ юридическата личность на умрѣлия, но само за онѣзи сдѣлки, които не сж направени срѣщу тѣхъ; а спрямо едно прикрито дарение, което е направено отъ наследодателя съ единственна цѣль да накрѣни законната часть на нѣкого отъ наследницитѣ, тѣ сж трети лица Когато наследницитѣ не сж трети лица спрямо сдѣлката, къмъ тѣхъ ще се приложи първата часть отъ чл. 392; а когато тѣ сж трети лица спрямо сдѣлката, къмъ тѣхъ ще се приложи втората часть отъ чл. 392, т. е. че частнитѣ домашни актове иматъ достовѣрна дата срещу третитѣ лица само отъ деньтъ на завѣряването, отъ смъртьта на подписавшия или отъ деньтъ, когато съдържанието се възпроизвежда въ нѣкой актъ, съставенъ отъ длъжностно лице.

Независимо отъ това чл. 392 говори само за *датата* на частния домашнъ актъ, а не за *съдържанието*, въ което се прикрива дарението. А пъкъ симулативностьта много рѣдко, за да не кажемъ никога, се отнася до датата. Симулативностьта на акта се състои въ формата, въ съдържанието, въ които е прикрито дарението. Датата би имала значение само за правоспособностьта на странитѣ въ деньтъ на извършване на симулативния актъ.

Действието на прикрититѣ дарения.

Макаръ дарението да е договоръ, обаче, относително своето действие то е подчинено на особенни правила. Напримѣръ, относително неотмѣняемостьта договора за дарение е много по-строгъ, отколкото другитѣ договори.

При тълкуването на чл. 306, ние казахме, че безвъзвратностьта на дарението е основано на старото френско правило *donner et retenir ne vaut*, което значи, че следъ дарението нѣма връщане. Това правило прилага ли се и къмъ прикрититѣ дарения?

---

[1]) П. Абрашевъ, Т. II, стр. 296.

Прикритото дарение е направено въ форма на възмезденъ договоръ; но въ действителность възмездния договоръ е само видимъ и съдържа дарение. За това последното е подчинено на правилото *donner et retenir ne vaut* [1]). А отъ това следва, че единъ безвъзмезденъ договоръ, който по природата си е отменяемъ, става неотменяемъ, когато съдържа прикрито дарение [2]).

Може да се каже, че всичкитѣ правила, които се отнасятъ до действието на обикновенното и явното дарение, се отнасятъ и до прикрититѣ дарения.

— *Недействителностьта на прикрититѣ дарения.* Ние казахме, че прикритото дарение по форма е действително само тогава, когато то не е противно на нѣкое запретително разпореждане на закона; че, наопаки, щомъ е противно на такова законно разпореждане, то е недействително. Но кои сж запретителнитѣ разпореждания? Тѣ трѣбва да сж изрични. Ние за примѣръ ще посочимъ на едно отъ тѣхъ; то е предвидено въ чл. 140 отъ З. Д. Споредъ този текстъ, недействителни сж актоветѣ, които сж направени, за да се измамятъ кредиторитѣ. Прочее, всѣко прикрито дарение, направено съ такава цель, е недействително. И условията за навловия искъ се различаватъ споредъ това, дали актътъ е възмезденъ или безвъзмезденъ.

— Прикритото дарение, което е направено съ цель да накърни законната часть на нѣкого отъ наследницитѣ, недействително ли е или е намаляемо? Такова дарение ще бжде противно на изричното запрещение на чл. 338 и би трѣбвало да бжде прогласено за недействително, защото гражданитѣ трѣбва да се научатъ да зачитатъ законитѣ и не трѣбва да имъ се позволява да ги нарушаватъ безнаказано, нито пъкъ да ги заобикалятъ, особенно, относително принципътъ за равенството между наследницитѣ или за гарантиране законната часть, защото равенството е сжщностьта въ дѣлбата, а *законната часть* е основана върху природата, т. е. върху Божията воля. По този въпросъ авторитѣ не сж съгласни. Едни считатъ, че такова прикрито дарение е недей-

---

[1]) Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1248. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 4680. — Laurent, t. XII, n° 319. — D. P. 1873. 2. 140.

[2]) Pand. belges, v° *Donat. déguisées*, t. XXXII, n° 50.

ствително изцѣло [1]). Въ този смисълъ има и касационни решения [2]).

Има и знаменити юристи, които намиратъ, че прикритото дарение, направено съ цель да се накърни законната часть, е само намаляемо [3]). Има и касационни решения въ този смисълъ.

Ние мислимъ, че трѣбва да се вземе едно средно решение, а именно, ако прикритото дарение, направено въ форма на една продажба съ единственна цель да се прехвърли *цѣлата* законна часть върху главата само на едного отъ наследницитѣ или само на нѣкои отъ тѣхъ, или върху чуждо лице; съ други думи, когато прикритото дарение е фродульозно и направено отъ ненависть къмъ наследника, дарението да се счете за недействително, като фродульозно. Но, ако прикритото дарение не е фродульозно, ако то накърнява само часть отъ законната часть, то трѣбва да се счете за намаляемо. Това ясно се вижда отъ текста на чл. 338, който говори за намалението на даренията.

Ако прямото, явното дарение не се унищожава, а само се намалява, когато надминава располагаемата часть, сѫщата санкция трѣбва да се приложи и къмъ прикритото дарение, което надминава располагаемата часть и накърнява законната.

— *Прикритото дарение е привносимо.* Съгласно чл. 251. всичкитѣ дарения, прями и косвенни, се привнасятъ, ако не е постановено изрично противното отъ наследодателя.

Прочее, прикритото дарение се привнася на общо основание.

---

[1]) Maton, *Dict.*, t. XI, v° *Donat. déguisée*, n° 4. — D. P. 1870. 1. 424.

[2]) D. P. 1856. 2. 149. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 3291, 3296.

[3]) Laurent, t. XII, n° 325. — Demolombe, t. XX, n° 112. — Aubry & Rau, t. VII, § 683. — Dalloz, Sup., v° *Disp. entre vifs*, n° 465. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1258. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 3297. — Pand. belges, v° *Donat. déguisée*, t. XXXII, n° 60. — Beltjens, *Encyclop. du code civil*, t. II, n° 73. — D. P. 1848. 5. 107; 1854. 1. 390; 1859. 1. 503; 1886. 2. 142.

За формата и действието на дарението.

Чл. 311[1]

Всѣки актъ за дарение на недвижими имоти трѣбва да се извършва отъ нотариуса по установений редъ за извършвание крѣпостнитѣ актове, подъ страхъ на недействителность.

Всѣки актъ за дарение движими имоти може да стане предъ нотариуса по установенитѣ форми, или чрезъ непосредственно предавание на вещитѣ.

Глава III, която е озаглавена *„за формата и действието на дарението“* съдържа правила, които се отнасятъ до външната форма (*la forme extrinsèque*;) тѣзи правила опредѣлятъ условията на дарственния актъ, чрезъ който трѣбва да се направи дарението.

Освенъ това съдържа и правила до вътрешна форма (*la forme intrinsèque*), които правила опредѣлятъ характера на нѣкои клаузи въ дарението и неговото действие.

— *Външната форма* засяга: 1) самия дарственъ актъ (чл. 311), и 2) приемането на дареннето (чл. 312—318).

— Ние казахме, че дарението, макаръ да е отъ естественното право, то черпи своитѣ сѫщественни форми отъ гражданското право. Макаръ човѣкъ и да не е наклоненъ да се лишава отъ имота си, до гдето е живъ, все пакъ има много обстоятелства, които го каратъ да бѫде безразсѫдно щедъръ. За да го предпази отъ тази слабость, законодателя е счелъ за необходимо да се намѣси и да създаде за дарения нѣкои тържественни формалности отъ естество да забавятъ извършването на дарението и да накаратъ дарителя да се замисли сериозно.

Той е искалъ тъй сѫщо да придаде на даренията една неотменяема стабилность и да ги защити отъ възможнитѣ измами съ частенъ актъ.

Нека припомнимъ, че въ това отношение върху модернитѣ законодатели значително е влияло и старото римско право, споредъ което дарението бѣше съвършенно само чрезъ предаването, чрезъ манципацията (*mancipatio*), т. е.

---

[1]) C. it. 1056; C. N. 931.

чрезъ мнимото отчуждение, *per aes et libram*. Не бѣше достатъчно само респективното съгласие на странитѣ. Закона на *Cincia* изискваше, щото, ако подарената вещъ бѣще *res mancipi* [1]), да се продаде тържественно; ако ли пъкъ, наопаки, подарената вещъ бѣше *res nec mancipi* [2]), споредъ упоменатия законъ, тя трѣбваше да се предаде.

Ако формалноститѣ за тържественното отчуждение не се испълниха въ дарението на *res mancipi*, дарението не бѣше съвършенно, даже ако стане предаването на подарената вещь, и дарителя продължаваше да остава неинъ квиритеренъ господарь [3]).

Императоръ Константинъ установи едно ново право, което не правеше разлика между предмѣтитѣ *mancipi* и *nec mancipi*; той искаше, щото всѣко дарение да стане съ актъ, придруженъ съ предаване въ присжтствието на много свидѣтели, *advocata vicinitate*, вписано въ особенъ протоколъ, подъ страхъ на недействителность. И всичкитѣ тѣзи формалности бѣха установени, за да се избѣгнатъ измамитѣ, изненадитѣ и насилията *ad excludendam vim atque irruptionem* [4]).

Както се вижда, предаването на завѣщания предмѣтъ играеше решающа роля въ римското право. Въ това отношение то е повлияло и върху модернитѣ законодателства. За това и нашия законодатель казва, че дарението става задължително за дарителя само отъ деньтъ, когато надарения изрично го приеме (чл. 312).

Дарението на недвижимъ имотъ трѣбва да стане, подъ страхъ на недействителность, съ *писменъ* крепостенъ актъ. Това значи, че това дарение е тържественъ актъ, формалноститѣ за който трѣбва строго да се пазятъ.

---

[1]) Наричаха *res mancipi* градскитѣ и селскитѣ имоти, находящи се въ Италия и привързанитѣ къмъ тѣхъ сервитути; въ тѣхъ влизаха тъй сжщо и робитѣ, и домашнитѣ животни, които служеха като животни за превозъ, т. е. воловетѣ, мулетата, конетѣ и магаретата.

[2]) Всичко останало бѣше *res nec mancipi*; напримѣръ. находящитѣ се вънъ отъ Италия имоти, слоноветѣ, камилитѣ и всички други диви животни и най послѣ градскитѣ сервитути и въобще всички безтелесни вещи, *Ulp.*, 19, fragm. 1.; Gaius, I, Instit, 120; Ducaurroy, *Instit. expliq.*, t. I, n° 455.

[3]) Gaius, 2, *instit.* 41 ; *Ulp.*, 19, fragm. 8. — Ducaurroy, *Instit. exptiq.*, t. I, n° 457. — Pothier, Pand., t. III, n° 14.

[4]) L. I. C. Theod. *de donat.*

Писменния актъ се изисква не само за доказателство, *ad probationem*; той се изисква за самото сѫществувание на дарението, *ad substantiam*; изисква се за тържественността, *ad solennitatem*, която е сѫществена и съставна часть на дарение. Безъ писменъ крѣпостенъ актъ нѣма дарение [1]).

Недействителността на такова дарение, формитѣ за което не сѫ спазени, е толкова важна и радикална, че самъ дарителя има право да иска унищожението, което происхожда отъ неспазването на предписанитѣ отъ чл. 311 формалности, тъй като ние знаемъ, че съ никакъвъ подтвърдителенъ актъ не могатъ да се отстранятъ пороцитѣ на единъ актъ безусловно недействителенъ за неупазване формалноститѣ (чл. 215 отъ З. Д.).

Причината за това е, че тържественноститѣ въ дарението сѫ отъ публичното право и че волята на дарителя не може да освободи акта отъ тѣхъ [2])

Правилото на чл. 215 отъ З. Д., по което едно абсолютно недействително дарение не може да бѫде ратифицирано, се основава върху принципътъ, че конфирмацията не създава никакви нови права къмъ такъвъ актъ, *Confirmatio nihil novi juris addit.* Конфирмацията на едно недействително нѣщо по причина на липса на вѫтрешна форма може да произведе действие до толкова, доколкото тя самата съдържа едно ново волеизявление, облечено съ всички правни тържественности. Въ такъвъ случай имаме не конфирмативенъ актъ, а по-скоро единъ първоначаленъ актъ и *per se stans.*

Ето защо самъ дарителтъ може винаги да иска унищожение на дарението си, макаръ да го е конфирмиралъ, макаръ да го е испълнилъ доброволно.

Впрочемъ, по този въпросъ ние даваме по-голѣми подробности при коментирането на чл. 215 отъ З. Д., а тука ще упоменемъ само:

1° Че безусловно недействителното дарение може да бѫде оборвано отъ всички заитересовани лица — отъ самия даритель, отъ надарения и отъ наследницитѣ или правоимѣющитѣ.

---

[1]) Coin-Delisle, art. 931, n° 7. — Troplong, t. III, n° 1064. — Demante, t. IV, n° 70 bis. — Saintespès — Lescot, t. III, n° 576. — Bayle-Mouillard sur Grenier, t. II, n° 150 note a. — Demolombe, t. XVIII, n° 47.

[2]) Favre, *De révoc. donat.*, § 5 и 8.

2° Нѣщо повече: както казахме, дарителя има право да го оборва и тогава, когато го е конфирмиралъ.

Законътъ опредѣля формитѣ, при спазването на които подъ страхъ на недействитедность, дарението на недвижимитѣ имоти трѣбва да става. Отъ текста на чл. 311 се вижда, че дарението на недвижимитѣ имоти е единъ тържественъ актъ, т. е. единъ договоръ, за сѫществуването на който е потрѣбенъ единъ публиченъ актъ.

Този актъ се извършва отъ самия нотариусъ по редътъ за извършване на крепостнитѣ актове.

Кои сѫ мотивитѣ, по които законодателтъ е направилъ отъ дарението единъ соленнеленъ контракъ? На този въпросъ срѣщаме разни отговори. Така, *Duranton* казва, че тѣзи мотиви се криятъ въ обстоятелството, че на даренията сѫ гледали неблагоприятно, защото тѣ сѫ лишавали семействата отъ тѣхнитѣ законни надежди.

Coin-Delisle привожда други мотиви. Той казва, че запазването имотитѣ въ семействата не е единственната причина, за да се направи отъ дарението единъ тържественъ актъ. Повече е въ духътъ на нашето модерно законодателство, продължава автора, да защищава повече личностьта, отколкото семейството. Законътъ има за цель да запази дарителитѣ отъ тѣхнитѣ страсти и сюрпризи, отъ хитритѣ домогателства *(les captations)*, отъ внушенията *(les suggesions)*, които ги заобикалятъ [1]).

Troplong казва, че има многобройни случаи, въ които дарителя е твърде необмисленно великодушенъ да дари. За да го запази отъ тѣзи слабости, законодателя предписва тържественни формалности, които сѫ отъ естество да забавятъ бързината и да предизвикатъ сериозни размишления. Надѣватъ се, че присѫтствието предъ нотариуса ще обърне вниманието на дарителя върху акта, който той отива да прави, че то сѫщевременно ще засрами и онѣзи, които експлоатиратъ неговата слабость или слѣпитѣ му страсти [2]).

Сѫщитѣ мотиви излага и *Mourlon* [3]).

Италиянскитѣ автори казватъ, че тържественнитѣ форми за извършването на дарението сѫ установени съ цель да

---

[1]) Coin-Delisle, n° 3, p. 183.
[2]) Troplong, t. III, n° 1036.
[3]) Mourlon, t. II, p. 285.

гарантиратъ напълно свободната воля на дарителя, който веднага се лишава отъ собственостьта на дареното нѣщо [1]).

Имайки предъ видъ тѣзи цели на закона, нашия Върховъ Касационенъ сждъ има постоянна практика, че дарението — даже прикрито — трѣбва да се извършва подъ страхъ на недействителность, отъ нотариуса съ спазване на всички предписани отъ закона формалности [2]).

Законътъ постановява, че дарението се извършва отъ нотариуситѣ по редътъ, установенъ за крепостнитѣ актове. Това означава, че всичкитѣ формалности, които предписва законътъ за нотариуситѣ, трѣбва да се пазятъ, подъ страхъ на недействителность. Така, съгласно чл. 31 отъ този законъ дарственния актъ се извършва отъ нотариуса, въ околията на който се намира недвижимия имотъ.

Дарственнитѣ актове могатъ да бждатъ извършени отъ нотариуса въ присжтствието на самитѣ *страни*, или на тѣхнитѣ законно упълномощени повѣренници. Прочее, дарението може да бжде направено и отъ пълномощникъ на дарителя, подъ едно условие, а именно, пълномощното за дарението да е направено специално за тази цель, завѣрено отъ нотариуса [3]).

Необходимо е, щото пълномощното да бжде завѣрено по нотариаленъ редъ за да се избѣгнатъ измамитѣ, изненадитѣ и каптациитѣ.

За да бжде действително дарението, трѣбва при извършването му, да се представятъ документи, които установяватъ, че имота принадлежи на дарителя, и свидетелство отъ надлежното общинско управление, че имота принадлежи, като собственость, на дарителя, и че той има право да го владѣе и да се ползува отъ него. Ако нѣма такива документи, то се прави обстоятелственна провѣрка (членъ 34 отъ закона за Нотариуситѣ).

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 223.

[2]) К. Р. N. N. 67 (402) — 1896; 136 (531) — 1898; 112 (743) — 1908; 41 (128) — 1912; 226 отъ 19. IV, 1926. I. Г. О.

[3]) Laurent, t. XII, n° 236. — Demolombe, t. XX, n° 28. — Demante, t. IV, n° 72 bis. — Troplong, t. III, n° 1084. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 574 — Aubry & Rau, t. VII, § 659. — Pand. belges, v° Donat., t. XXXII, n° 94 и др.

Дарението прехвърля правото на собственость върху надарения; то трѣбва да се изрази въ крепостенъ актъ, който трѣбва да бѫде подписанъ отъ дарителя, отъ надарения и отъ двама инструментарни правоспособни свидетели.

Щомъ, по каквато и да е причина, липсва нѣкой отъ тѣзи подписи, дарението е недействително.

Въ крепостния актъ трѣбва да се означаватъ всичкитѣ клаузи, условия и тяжести, подъ които е направено дарението; не се допуща тѣхното доказване нито съ частни документи, нито даже съ клетва. Клаузитѣ, условията и тяжеститѣ съставляватъ неотемлема часть отъ дарението и, като такива, трѣбва да се означаватъ изрично, иначе самото дарение се сматря за ненаправено [1]).

Първата половина отъ чл. 311 урежда начинътъ, по който може да се подари единъ *недвижимъ* имотъ; а втората половина установява начинътъ за извършването на дарение на движими имоти.

Колкото законодателтъ е билъ строгъ при дарението на недвижимитѣ имоти, толкова е билъ индеферентенъ къмъ даренията на движимитѣ. Въ първия случай, той постановява, че всѣки актъ за дарение на недвижими имоти *трѣбва* да се извърши съ крепостенъ актъ *подъ страхъ на недействителность*, а въ втория случай той казва, че дарственния актъ за движимитѣ *може* да стане предъ нотариуса или чрезъ непосредственно предаване на вѣщитѣ, т. е. чрезъ ржченъ даръ.

Кои мотиви сж накарали нашия законодатель да бѫде до толкова внимателенъ и бдителенъ къмъ дарението на недвижимитѣ имоти и толкова щедъръ за даренията на движимитѣ? Отговора на този въпросъ срѣщаме въ приготовителнитѣ работи по закона на наследството: „Въ даренията законодателя трѣбва да се грижи за запазването на недвижимитѣ имоти, които сж главното богатство на българския народъ и преминаването на които отъ едно лице къмъ друго трѣбва всѣкога да се оформява по единъ действителенъ и мъчно заобиколимъ начинъ". Отъ тази забелѣжка се вижда, че съставителитѣ на нашия законъ, а заедно съ тѣхъ и нашия законодатель, сж мислили повече на недвижими имоти,

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 223.

които съставляватъ основното богатство на народа, и че тѣ твърдѣ малко сж се грижили за движимоститѣ.

Закона казва, че актътъ за дарения на движими имоти може да *стане* предъ нотариуса по установенитѣ форми. Както се вижде, закона не казва, че актътъ се *извършва отъ нотариуса*, но че може *да стане предъ нотариуса*. Това значи, че актътъ за дарение на движими имоти може да стане и съ частенъ актъ, съдържанието на който трѣбва да бжде завѣрено отъ нотариуса.

И така, дарението на движимоститѣ може да стане само по два начина: или предъ нотариуса или чрезъ непосрѣдственно предаване на вещитѣ.

То не може да се извърши съ частенъ незавѣренъ актъ *Ржчнитѣ дарения*. Сега да се спрѣмъ върху ржчнитѣ, които ставатъ чрезъ *непосрѣдственно* предаване на вещитѣ.

Считаме за нуждно да направимъ нѣкои предварителни белѣжки върху ржчнитѣ дарения по *Code Napoléon* и *Codice civile*, защото въ тази материя нашия законодатель се е отклонилъ отъ своитѣ източници, като е прогласилъ изрично законното сжществуване на ржчнитѣ дарения.

Французския граждански кодексъ не говори нищо изрично за ржчнитѣ дарения, които се извършватъ само чрезъ простото непосредственно предаване на подарения имотъ Art. 931 отъ него казва, че „Всичкитѣ дарственни актове при живѣ ще се извършватъ предъ нотариуса въ обикновенната форма на договоритѣ; у него остава подлинния актъ подъ страхъ на недействителность (*et il en restera minute, sous peine de nullité*)". Както се вижда отъ текста на art. 931, всѣко дарение на движимъ имотъ трѣбва да стане, подъ страхъ на недействителность, предъ нотариуса въ обикновенна форма на договоръ, оригинала на който се пази у нотариуса. Този текстъ нищо не говори за ржчнитѣ дарения, които се извършватъ, безъ никаква формалность, чрезъ просто предаване отъ ржка въ ржка. За това въ французската доктрина е имало съмнение, да ли *Code Napoléon* допуща ржчнитѣ дарения (*dons manuels*) но днесъ доктрината и юриспруденцията сж съгласни, че, макаръ ржчнитѣ дарения да не сж внисани въ нѣкой текстъ, тѣ се допущатъ, като валидни, основани на традицията [1]).

---

[1]) Bressolles, *Théorie et pratique des dons manuels.* — Baudry-Lacantinerie *Etude de jurisprudence et de législation sur les dons manuels.*

Ордонанса отъ 1731 казваше, както и Code civil, че „всичкитѣ актове, съдържащи дарение при живѣ, ще се извършатъ предъ нотариуса у когото ще се пази оригинала подъ страхъ на недействителность". Попитаха *d'Aguesseau*, автора на ордонанса, да ли това разпореждане се прилага и къмъ ржчнитѣ дарения, Канцлера отговори: „Спрямо единъ даръ, който се извършва безъ актъ, само чрезъ реалното предаване на единъ движимъ имотъ или на една незначителна сума, ордонанса, понеже говори за *актове*, съдържащи дарения, никакъ не се прилага въ този случай, който нѣма нужда отъ никакъвъ законъ." [1]) Въпреки този отговоръ на канцлера въпреки обстоятелството, че art. 931 възпроизвежда art 1 отъ ордонансата, днесъ доктрината и юриспруденцията въ Франция не считатъ, че *Code civil* забранява ржчнитѣ дарения.

— И италиянския *Codice civile* не говори нищо изрично за ржчнитѣ дарения; и той съдържа текста на art. 1056, който има общъ характеръ; този текстъ гласи: „Всичкитѣ дарствени актове трѣбва да се извършватъ чрезъ публиченъ актъ; иначе тѣ сж недействителни". При наличностьта на този текстъ италиянската доктрина и юриспруденция намиратъ, че италиянския кодексъ не забранява ржчнитѣ дарения (*doni manuali*).

Но понеже въ фарнц. *Code civil* и въ итал. *Codice civile* нѣма изриченъ текстъ за ржчнитѣ дарения, въ странитѣ на тѣзи кодекси възниква сериозенъ въпросъ за *размѣра* на ржчнитѣ дарения: трѣбва ли да бждатъ тѣ ограничени?

По този въпросъ французскитѣ автори сж раздѣлени; едни поддържатъ, че ржчнитѣ дарения трѣбва да сж ограничени, въ смисълъ да не превишаватъ *обикновенния* размѣръ, а други изказватъ мнение, че ржчнитѣ дарения не сж подчинена никакъвъ размѣръ [2]).

Последователитѣ на ограничения размѣръ на ржчнитѣ дарения се основаватъ много пжти отъ умирающи, въздействувани и повлияни отъ окржжающитѣ, алчностьта на които надминава всѣка граница.

— Pand. fr., v° *Donat.*, n° 4221. — Claude, *Dons manuels*, p. 110. — Colin, *Etude de jurisprudence et de législation sur les dons manuels*, p. 12.

[1]) D' Aguesseau, lettre 290, du 25 jun 1731, t. IX. p. 361.

[2]) D. P. 1875. 2. 6.

Италиянската доктрина и юриспруденция, въ това отношение, е различна отъ французската. Споредъ нея ржчнитѣ дарения се допущатъ, но само въ онзи размѣръ, въ който ги допуща обичая; иначе, ако ржчното дарение, по размѣра си, надминава обичайния размѣръ, то е недействително за превишающата часть [1]).

Понежа ржчнитѣ дарения могатъ да служатъ често като средство за заобикаляне на закона, напримѣръ за превишение на располагаемата часть, щеше да бжде добре, ако законодателя би установилъ едно законно ограничение.

Както и да е, такова ограничение не сжществува по нашия законъ. Има законодателства, които съдържатъ такова законоограничение на размѣра на ржчното дарение. Така, споредъ кодекса на швейцарския кантонъ де Водъ, ржчния даръ е валиденъ подъ условие да не надминава 500 франка, а споредъ кодекса на кантонъ Тесенъ, ржчното дарение е действително, ако не надминава 600 франка; а споредъ кодекса на Боливия ржчното дарение е действително, ако не надминава 600 фр.

У насъ не може да възникне принципиаленъ споръ за размѣра на ржчното дарение, защото то е осветено съ изриченъ текстъ, безъ никакво ограничение до размѣра на разполагаемата часть.

Разбира се, че въпросътъ за размѣрътъ на ржчнитѣ дарения едно време не еималъ такова значение, каквото може да има и днесъ, защото тогава движимитѣ имоти бѣха безценни и за тѣхната безценность се бѣше създало и правило *Res mobilis res vilis.*

Днесъ, обаче, тази максима е изражение на противното защото сега движимото богатство е по-голѣмо отъ недвижимото.

Какъ стои въпросътъ за ржчнитѣ дарения на нашия законъ? Нашия законодатель, като е ималъ предъ видъ споритѣ въ Италия и Франция, е искалъ да го отстрани съ изриченъ текстъ. И наистина, чл. 311 освѣтява формално *ржчнитѣ* дарения. Защо той не е употрѣбилъ техническия терминъ „ржчни" дарения, а употрѣбява израза „дарение станало чрезъ *непосредственно предаване*"? Защото този родъ дарение става действително единственно чрезъ предаване на подарения предмѣтъ, разбира се при *animo donandi.*

[1]) Ricci, t. IV, n° 302.

— Веднъжъ споредъ нашия законъ ржчното дарение е законна форма, въ която се правятъ дарове, то е действително, безъ да се обръща внимание, каква е била подбудителната причина, която е накарала дарителя да го направи.

При ржчнитѣ дарения подбудителнитѣ причини сж различни. Дарителя може да еималъ намѣрение да подари повече отъ располагаемата часть, безъ да могатъ наследницитѣ съ право на законна часть да искатъ преувеличеното дарение, защото ще имъ липсуватъ доказателства за превишаването, тъй като той държи ржчното дарение въ тайна. Колкото незаконна и да е тази цель на дарителя, тя не е въ състояние да опорочи действителностьта на ржчното дарение, въ което не се вижда причината. А пъкъ знае се, че, ако, въ юридическитѣ актове, непозволения характеръ на причината е едно основанне за недействителностьта, никакъ не е сжщото съ непозволения характеръ на мотивитѣ, които сж предизвикали дарението. Малко важи, да ли дарителя е искалъ да накърни и да ли е накърнилъ законната часть на своитѣ наследници. Ржчното дарение все ще остане действително до размѣра на располагаемата часть. Наследницитѣ иматъ право само на *искъ за намаление, а не искъ за недействителность* [1]). При това малко важи и обстоятелството, да ли надарения е знаялъ или не е знаялъ намѣрението на дарителя, и му съдействовалъ, чрезъ приемане на дарението, и държането му въ тайна, да накърни законната часть на нѣкои наследници. Това не дава право на наследницитѣ да претендиратъ, че актътъ е станалъ фродульозенъ, недействителностьта на който се налага по силата на правилото *Frausomnia corrumpit* [2]).

— Ржчното дарение става само чрезъ едно просто материално предаване на подарения предмѣтъ; то е освободено отъ предписанитѣ отъ закона тържественни *формалности* за даренията, които се извършватъ предъ нотариуса. За ржчното дарение не се изисква и описъ, установенъ въ гл. 323.

---

[1]) D. P. 1895. 2. 278; 1896. 2. 260.

[2]) Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1152.

— *Нашата Касационна практика* е въ този смисълъ Кас. Сждъ е решилъ, че чл. 311 въ първата си алинея се се занимава съ дарението на недвижими имоти, а въ втората алинея — съ дарението не движими имоти. За да бжде действително дарението на недвижими имоти, трѣбва да бжде извършено отъ нотариуса; дарението пъкъ на движими имоти може да става или предъ нотариуса по установенитѣ форми, или чрезъ непосредственното предаване на вѣщитѣ. Значи, непосредственното предаване на движинитѣ вѣщи е единъ отъ двата начина, предвидени въ втората алинея на чл. 311, по които може да става дарението имъ. Отъ тукъ следва, че дарението, извършено чрезъ непосредственно предаване на движими вѣщи, се счита за перфектно безъ формалностьта то да бжде извършено отъ нотариуса, защото тая формалность, предвидена въ първата алинея на сжщия членъ, се отнася, до случая, когато вѣщитѣ не сж предадени, — когато предаването имъ ще последва по-силата на извършения отъ нотариуса актъ. Отъ тукъ следва още, че дарението чрезъ непосредственното предаване на движимитѣ вѣщи произвежда своето действие отъ деня, въ който то е било извършено, защото предаването подразбира и приеманието имъ, тъй като, за да има лице, което е предало, трѣбва да има и лице, което ги е приело, а фактическото имъ приемание, е нѣщо повече отъ изрично приемание. Така щото елементитѣ на изрично приемание, което чл. 313 изисква отъ страна на подареното лице се включва въ самия фактъ на непосредственното предаване движимитѣ вѣщи [1]).

Това е практиката на нашия Върховенъ Кас. Сждъ за *ржчното дарение*. Той не употрѣбява този терминъ, а си служи съ думитѣ на закона, дарението извършено чрезъ „непосредственно предаване".

Въ друго едно свое решение касац. сждъ се е произнесалъ и по въпроса, че, за да има дарение, трѣбва вѣщьта да е дарена отъ дарителя съ намѣрение да подари *animo donandi*, и то да се е лишилъ отъ подарения имотъ веднага и безвъзвратно; щомъ дарителя си запази собственостьта върху сумата, съ която отъ после е распоредилъ друго яче, нѣма дарение.

---

[1]) К. Р. № 2 (6) — 1907 г., II. Г. О. (Сборикъ Бояджиева).

Щомъ се приеме отъ сѫдилищата по сѫщество, че нѣма дарение, то е безразлично, да ли дарението е съ условие или съ срокъ, защото и да е съ срокъ, то съ настѫпването на срокътъ не може да се иска испълнението на дарение, което не е такова споредъ сѫдилищата по сѫщество [1]).

— Ако отъ една страна ржчното дарение не е подчинено на тържественнитѣ формалности, предписани отъ закона въобще за действителностьта на дарението, отъ друга страна то по сѫщество е подчинено на всичкитѣ правила, които се прилагатъ къмъ последното [2]). Прочее, по сѫществото си ржчното дарение е едно обикновенно дарение, къмъ което се прилагатъ общитѣ правила, които се прилагатъ къмъ направенитѣ съ актъ дарение.

Така, и ржчнитѣ дарения сѫ неотменяеми.

Ржчното дарение може да бѫде отменено по причина на неиспълнение условията или по причина непризнателность.

— Ржчното дарение е едно дарение; а всѣко дарение е единъ договоръ; прочее, потрѣбно е участието на воли за ржчното дарение, както то е потрѣбно за направеното предъ нотариуса дарение. Между тѣзи два вида дарения има само една разлика, а именно: когато дарението става чрезъ актъ, участието на волитѣ трѣбва да се изразява въ тържественни форми; това е необходимо за действителностьта на дарението; а въ ржчното дарение, понеже то не е тържественъ договоръ, участието на волитѣ става на общо основание.

— *Ржченъ даръ, направенъ чрезъ трети лица.* Може да се случи, щото дарителя по разни съображения и причини, да предаде даръть на надарения чрезъ единъ посредникъ. Напримѣръ, дарителя се намира въ Бургасъ; натоварва Х., живущъ въ София, за да предаде — на У., който се намира тоже въ София, една сума отъ 20,000 лева, като даръ отъ негова страна. Кога това дарение става перфектно, задължително и за двѣтѣ страни, т. е. за дарителя и за надарения? Не ще съмнение, че дарението ще стане перфектно и окончателно, когато избрания отъ дарителя посреднкъ Х. ис-

---

[1]) К. Р. № 54 (201) — 1907 г., II. Г. О. (Сборникъ Бояджиева).

[2]) Laurent, t. XII, n° 297 и 300. — Demolombe, t. XX, n° 59. — Aubry & Rau, t. VII, § 654 note 18. — Bressolles, op. cit., n° 57 — Claude, op. *cit.*, p. 210.

пълни възложената му мисия; т. е. когато той предаде на надарения У., и когато този последния приеме подарения предмѣтъ. Това е общия принципъ. До тогава нѣма предаване на надарения; нѣма даже съгласие отъ страна на надарения, който може и да не знае намѣрението на дарителя.

До предаването даръть отъ посредника на надарения, дарителя може да вземе назадъ дарения предмѣтъ, който е повѣрилъ па посредника. Дарителя може да умре или да стане неспособенъ до предаването, и по този начинъ последното да стане невъзможно юридически.

Прочее, за да бѫде направеното чрезъ посредникъ ржчно дарение действително и перфектно, изисква се, то да бѫде предадено отъ посредника и прието отъ надарения още при живота на дарителя, и до гдето той е способенъ. Ако дарителя умре, преди надарения да е приелъ дарението, следъ това не може да има приемане, защото съучастието на волитѣ е юридически невъзможно. Сѫщото трѣбва да се каже и за случая, когато дарителя стане запретенъ [1]).

Отъ казаното следва, че само съгласието и намѣрението на странитѣ — на дарителя да подари и на надарения да приеме — не е достатъчно да направи дарението окончателно; то става такова само следъ реалното предаване на надарения дарения предмѣтъ. Така, Х. съобщава писменно на У., че му подарява 20,000 лева и този последния му отговаря тоже писменно, че съ благодарность приема даръть, който ще му внесе посредника Z. Въ този случай ржчния даръ чрезъ посредникъ ще бѫде окончателенъ само следъ като Z. предаде сумата на У.

— Понеже отъ момента на изявеното намѣрение отъ страна на надарителя да подари до момента на действителното предаване на даръть има промежутокъ, презъ течението на който надарителя може да го оттегли, или даръть да стане недействителенъ (caduque) по причина, че дарителя или надарения умре или стане неспособенъ преди приемането, трѣбва да се опредѣли юридическото качество на посредника спрямо странитѣ въ дарението.

И действително, какво е качеството на посредника спрямо странитѣ въ дарението? Този въпросъ е отъ голѣма важ-

[1]) Baudry-Lacantinêrie, t. I, n° 1163. — Laurent, t. XII, n° 293.

ность за евентуалнитѣ резултати отъ неговото разрешение въ единъ или другъ смисълъ.

И ако предположимъ, че посредникътъ не е предалъ на надарения подарения предмѣтъ преди дарителевата смърть, какъ да се реши въпросътъ? Може ли да го предаде полезно следъ смъртьта?

Едни поддържатъ, че дарението е действително, даже ако е предадено следъ смъртьта на дарителя, казвайки, че посредника трѣбва да се счита като *negotiorum gestor* на надарения (чл. 46 отъ З. Д.), че той е получилъ въ негово име движимия имотъ, който дарителя му е повѣрилъ; че, понеже съучастието на волитѣ е станало преди смъртьта нищо не пречи, щото този имотъ да се предаде и следъ нея, защото предаването не е друго нѣщо освенъ испълнение на едно дарение.

Тази теория е отъ по-старитѣ; често е била защищавана; но тя е неприемлива, защото нѣма условията за *negotiorum gestor*:

1° Не може, да се поддържа сериозно, че посредника, който е избранъ само отъ дарителя, е приелъ за смѣтка на надарения, съ когото той не еималъ никакви сношения.

Не е възможно, да се преобрази това трето лице въ *negotiorum gestor* на надарения, защото тази идея е противна на юридическата природа на полу-договора за управление на чужди имоти, който предполага, че третото лице се намѣсва въ чужди имоти, които се намиратъ вече въ имуществото на чуждото лице; а пъкъ въ случая ние имаме работа съ приеманието на единъ движимъ имотъ, който тепърва ще влиза въ имуществото на надарения.

Законодателя грижливо е опредѣлилъ, кои лица приематъ дарението; та затова би било противно на юридическата природа на приеманието, да се твърди, че то може да бѫде направено отъ първия човѣкъ, когото вземешъ отъ улицата.

Защото и да се приеме даже, въпреки всички принципи, че това трето лице може да се счете като *negotiorum gestor* на надарения, съ това не се свършва работата, тъй като извършенитѣ отъ този *gestor* дѣла ставатъ дѣла на господаря, следъ като той ги ратифицира и то отъ деньтъ на ратификацията; а пъкъ тази последнята ще стане невъз-

можна чрезъ дарителевата смъртъ'; и напусто биха призовавали на помощь обратната сила на ратификацията, понеже тя е само едно действие; и щомъ причината, отъ която то произтича, не може да се реализира, самото то не е възможно.

2° Ако се приеме, че третото лице, което е било натоварено отъ дарителя да предаде подаренитѣ предмѣти на надарения, би трѣбвало да се счете, че е приело дарението въ името на последния, последствието отъ това би било, че дарителя не може, и преди предаването, да си вземе назадъ подаренитѣ имоти, нито да отмѣни даденото му пълномощно.

Едно такова предположение би било явно неприемлимо. Знае се, че третото лице, което не е получило отъ надарения никакво пълномощно, е пълномощникъ само на дарителя. И последния може да отмѣни пълномощното. А пъкъ, ако дарителя може да отмѣни пълномощното, излиза, че той не е се лишилъ отъ правото на собственность върху подарения имотъ, и самото дарение е отмѣняемо, защото не е образувано още. И че отъ друга страна смъртьта унищожава по право пълномощното.

Прочее, третото лице, което е натоварено да предаде подарения имотъ на надарения, не може да испълни мандата си следъ смъртьта на пълномощния даритель и че наследницитѣ на последния иматъ право:

а) да искатъ отъ третото лице да имъ повърне движимитѣ имоти, ако още ги има, или да имъ плати обезщетение, ако то ги е предало, безъ да е дължало предаването, като му се запазва правото да иска отъ надарения да бѫде обезщетено;

б) или да изискатъ самитѣ подарени имоти отъ надарения, комуто недължимо сѫ предадени [1]).

— Но какъ да се реши въпросътъ, ако самия даритель е подчинилъ изрично дарението си чрезъ посредникъ, на условие, щото този последния да го предаде само следъ неговата смъртъ? Валидно ли ще бѫде дарението, ако посредника предаде на надарения подарения имотъ, съгласно изричното желание на дарителя, следъ неговата смъртъ?

---

1) Demolombe, t. XX, n° 65. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1163. — Aubry & Rau, t. VII, § 659.

Този въпросъ е твърде споренъ. Demolombe казва, че споветѣ по него сж отъ извънредна важность *(d'une extrême importance)* не само отъ доктринално гледище, но още и отъ политическо по безкрайно важнитѣ последствия, които могатъ да произлѣзатъ за семейството и за държавата!

По въпросътъ сж се образували двѣ системи. Последователитѣ на едната поддържатъ, че дарението е действително, макаръ предаването и да е станало следъ смъртьта на дарителя, понеже такава е била неговата воля. Тѣ казватъ, че пълномощното не се прекратява съ смъртьта на упълномощителя, когато то е дадено съ специална цель да се испълни единъ актъ следъ смъртьта на упълномощителя. А пъкъ, ако е действително послесмъртното пълномощно *(le mandat posthume)*, трѣбва да се приеме, че еднакво сж действителни и актоветѣ, извършени като испълнение на такъвъ мандатъ. Другия аргументъ на тази система е, че такова решение на въпроса било съобразно съ старитѣ традиции. Освенъ това и по римското право, въ подобни случаи, влогоприемателя бѣше дълженъ да предаде вложения предмѣтъ на третото лице, което е било посочено да го получи (L. 26, *princip., ff., Deposit)*. Такава бѣше доктрината на по-старитѣ автори, между които има знаменити юристконсулти [1]).

Но това мнение не е могло да пусне корени въ юриспруденцията [2]).

— Представителитѣ на втората система сж повече модернитѣ автори. Тѣ приематъ, че третото лице-приематель, което е натоварено да предаде вложения предмѣтъ на известно лице, посочено отъ влогодателя, е влогоприематель.

Третото лице, което е натоварено да предаде подарения имотъ, е получило своята мисия само отъ дарительтъ-собственникъ на движимитѣ вѣщи; тази мисия е смѣсь отъ влогъ и пълномощно. А пъкъ нито влогътъ, нито пълномощното не могатъ да бждатъ испълнени следъ смъртьта на влогодателя или упълномощителя.

---

1) Pothier. *Du mandat*, n° 1086. — Vazeille, sur l'ast. 934, n° 12. — Merlin, *Qest. de droit*, v° *Donation*, § 6. — Nouvau Denizart, v° Donations, § 12. — Augeard, t. II, p. 125. — Massé et Vergé, t. V, § 736. — Pont, *Petits Contrats*, n° 482.

2) S. 46. 1. 689. — D. P. 46. 1. 245. — S. 80. 1. 117. — D. P. 79. 1. 298 — S. 62. 2. 209.

Ако третото лице е влогоприемателъ, то е длъжно да предаде влогътъ на самия влогодателъ или следъ неговата смъртъ, на наследницитѣ му.

Такава е днесъ общата доктрина [1]), съ която е съгласна и юриспруденцията.

— Ние считаме, че третото лице, което е натоварено отъ дарителя да предаде на надарения подаренитѣ имоти, е влогоприемателъ; че, следователно, неговата мисия и края ѝ трѣбва да се опредѣлятъ по правилата за влогътъ.

По тази материя въ закона за З. Д. има два текста, които като че идатъ въ конфликтъ по въпроса. Единия текстъ е чл. 597, който казва: „ако умре влогодателътъ, вложената вещь може да бѫде повърната *само* на неговия наследникъ". А чл. 595 постановява, че „влогоприемателътъ е дълженъ да я повърне само на тогова, който му я е повѣрилъ, или на тогова, отъ името на когото е билъ направенъ влогътъ, или на показаното отъ влогодателя лице да приеме вещьта".

Кой отъ тѣзи два текста решава нашия въпросъ? На да ли би могло да има сериозенъ споръ, че той ще се реши отъ чл. 597 по следнитѣ съображения:

Защото чл. 595 предполага, че влогодателътъ е живъ още, когато ще се връща влогътъ; при това предположение закона казва, че влогътъ, въ такъвъ случай, ще се повърне на лицето, което е означено отъ влогодателя да го получи. А чл. 597 предполага, че влогодателътъ е умрѣлъ; въ този случай той решава по най-абсолютенъ начинъ, *че вложената вещь може да бѫде повърната само на неговия наследникъ.* Очевидно е, че това разпореждане е една дерогация отъ чл. 595. То ще може да се приложи полезно само за упоменатия въ този членъ случай, защото иначе, въ обикновеннитѣ случаи, нѣмаше нужда отъ специално разпореждане, което да казва, че влогътъ трѣбва да се повърне на наследника на влогодателътъ, понеже въ обикновеннитѣ случаи, и безъ правилото на чл. 597, когато умрѣ влогодателътъ, влогътъ, по общото право, ще се повърне на оногова, който

---

[1]) Huc, t. VI, n° 186. — Colin, p. 41. — Bressolles, n° 141. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1172. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 4373. — Pand. belges, v° *Dons manuels*, t. XXXII, n° 29 и 76. — Fuzier-Herman, sur l'art. 931, n° 183. — Laurent, t. XII, n° 296.

по закона продължава юридическата личность на умрѣлия, а този продължитель е наследника му.

Това си мнѣние ние основаваме на речьта на оратора *Favard,* който е обяснилъ въ този смисълъ въ законодателното тѣло art. 1937 и 1939, отъ които сж преведени нашитѣ чл. 595 и 597 отъ З. Д. Но нека чуемъ самия него: той е казалъ: „Ако влогодателтъ умрѣ преди повръщането на влогътъ, на кого този последния трѣбва да бжде повърнатъ? На тогова ли, който е означенъ да го получи или на наследника на влогодателтъ? На пръвъ погледъ изглежда, като че ли влогътъ би трѣбвало да се повърне на лицето, което е означено да го получи, понеже се предполага, че то има придобито право; но размишлявайки здраво върху този въпросъ, виждаме, че влогодателтъ е запазилъ, до смъртьта си, собственността върху влогътъ; че той е могълъ да иска повръщането му, когато обича; и че понеже проектираното предназначение не е било изпълнено, отъ това излиза, че наследника на влогодателя го наследва въ всичкитѣ му права; *че по този начинъ влогодателтъ не може, безъ знанието и съгласието на наследника, да разполага съ влогътъ въ полза на лицето, което му е било означено да го получи, защото този влогъ би билъ единъ фидеикомисъ, който често б. ималъ за цель да прикрие забранени распореждания". (Qu'ainsi le dépositaire ne peut pas, à l'insu de l'héritier, disposer du dépôt en faveur de la personne qui lui avait été désignée, parceque ce dépôt serait un fidéicommis qui aurait souvent pour but de cacher des dispositions prohibées)* [1]).

Това е истинското, можемъ да кажемъ, автентичното тълкуване на нашитѣ чл. 595 и 597. Важно е, да се обърне внимание на мисълта на *Favard,* когато тълкува art. 1939 (нашия чл. 597), а именно: че влогове, дадени подъ условие, да се повърнатъ на трети лица, следъ влогодателевата смърть, ще бждатъ източникъ на измами и ще направятъ иллюзорни установени отъ закона неспособности въ материята на дарениятa и завѣщанията.

И наистина, първата система не само, че се сблъсква съ текста на чл. 597, който решава въпроса, но отива и срещу най-познатитѣ принципи. Едно отъ двѣтѣ: или надарения

---

[1]) Locré, *Législat. civile,* t. XV, p. 136, n° 10.

узнава за дарението и го приема само следъ дарителевата смъртъ и въ този случай се нарушаватъ най-елементарнитѣ принципи отъ правото, които не допущатъ да се образува единъ договоръ само по волята на една отъ странитѣ; или пъкъ той е узналъ за дарението и го е приелъ преди смъртьта и тогава излиза, въпреки всички принципи, че само съучастието на волитѣ, безъ предаване, е достатъчно за перфектността на ржчния даръ.

Явно е, че пълномощното, което се съдържа въ влогътъ, е отмѣнено съ влогодателевата смъртъ; че, за това, влогоприемателя не можа вече да предава влогътъ на третото лице, което е било означено да го получи.

На това възразяватъ, че пълномощното не се прекратявало съ смъртьта на упълномощителя, когато то е било дадено съ специална цель да се извърши известенъ актъ, и то само следъ упълномощителевата смъртъ. И ние сме съгласни съ това възражене, но при едно непременно условие, а именно, пълномощното да нѣма за предмѣтъ: следъ смъртьта да се извърши едно дарение вънъ отъ специалнитѣ правила, на които то е подчинено.

Напримѣръ, на едно лице се дава пълномощно да разпредѣли между бѣднитѣ на еди кой градъ една незначителна сума като милостиня, следъ смъртьта на упълномощителя. Това пълномощно има сила и следъ смъртьта на упълномощителя, защото то е дадено съ цель да се извърши следъ смъртьта на последния единъ актъ, който по своята природа не е дарение [1]).

— Наредъ съ двѣтѣ системи по въпроса сжществува и една средня, представителитѣ на която считатъ, че качеството на посредникътъ се опредѣля по чл. 34 отъ З. Д., т. е., когато едно лице се задължава къмъ друго едно, като обѣщава действието на едно трето лице. Това мнѣние ни се вижда явно неоснователно, защото тука нѣма никакъ условията на чл. 34, тъй като не се задължава да добие съгласието на недарения да приеме подарения имотъ,

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 397. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 179 bis, note *b*. — Merlin, *Quest. de droit*, v° *Donat.*, § 6, n° 3. — Coin-Delisle, sur l'art. 932, n° 21. — Troplong, t. II, n° 1052 и v° *Dépôt*, n° 146. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 591.

Думата „*непосрѣдственно*“ има голѣмо значение. Прѣди всичко тя показва безсъмненно, че нашия законъ освѣтява *ржчнитѣ* дарения, т. е. даренията, направени изъ ржка въ ржка, лично отъ самия даритель на надарения, даренията *de manu ad manum*, На второ мѣсто, както ще видимъ по надолѣ, тя опредѣля кржгътъ на вещитѣ, които могатъ да бждатъ предмѣтъ на *ржчно* дарение.

За да бжде валидно дарението на движимостьта, достатъчно ли е само непосрѣдственното предаване на вещьта, или съ други думи достатъченъ ли е само фактътъ на материялното непосрѣдственно предаване? Предаването отъ ржка въ ржка, не е достатъчно; потрѣбно е още, щото лицето, което предава вещьта, да има намѣрение да я подари на лицето, което я приема, и това последното да има тъй сжщо намѣрение да я приеме, като даръ.

Ржчнитѣ дарения, *de manu ad manum*, трѣбва да се различаватъ отъ проститѣ и обикновеннитѣ подаръци. Ако намѣрението на дарителя е било да направи единъ обикновенъ подаръкъ, то нѣма дарение. Подаръка се различава отъ дарението съ това, че всѣкога се дава по обичай, или пъкъ се дава, като знакъ на признателность, на приятелство.

Разликата между подаръка и ржчния даръ се състои най вече въ размѣра и причината. Подаръка представлява една незначителна стойность съразмѣрно съ средствата на дарителя. А даръть на единъ предмѣтъ отъ по-голѣма стойность е истинско ржчно дарение.

Обичайнитѣ подаръци не само ставатъ действителни съ предаването имъ отъ ржка въ ржка; но тѣ въ правото не се считатъ за дарение въ смисълъ на закона, защото презумпцията е, че тѣ се вематъ и даватъ отъ дохода и че не накърняватъ имуществото на дарителя. Такива сж годежнитѣ подаръци, подаръцитѣ за нова година, за именъ день и пр.

Сжщо трѣбва да се каже за милостинитѣ, за дребнитѣ подаръци, направени на нѣкоя община; напримѣръ, една камбана за църквата, една малка сума за поправка на общинска чешма.

Кои вещи могатъ да бждатъ предмѣтъ на ржчни дарения.

Всичкитѣ вещи, които могатъ да се предаджтъ *непосрѣдственно* отъ самия даритель; всички осязаеми вещи *qui*

tangi possunt,[1]) като пари, продукти, драгоцѣнни украшения, мобили и други. Това е така, защото сѫщественния елементъ на рѫчното дарение е действителното предаване на подаренитѣ предмѣти. И така, за рѫчното дарение се изискватъ двѣ главни условия. Първо, вещьта да се *предаде материално*. Второ, материалното предаване да стане *непосрѣдственно* отъ дарителя, или отъ натоварено отъ него лице.

Рѫчното дарение на записи и други задължителни.

Ние видѣхме, че рѫчното дарение става перфектно само тогава, когато подарения имотъ се предаде материално на надарения, т. е. следъ едно реално предаване и владѣние. Отъ това правило произтича едно важно последствие, а именно, че рѫчното дарение не може да има за предмѣтъ едно *вземане*, една *креанса*.

Когато е въпросъ за една креанса, то нѣма другъ способъ да бѫде тя предадена освенъ реалното предаване на самия документъ, въ който тя се съдържа. Въ креансата има двѣ страни: първо, самото задължение, т. е. самото вземане, като право, и второ самия документъ като доказателство за сѫществуване на креансата; а отъ това излиза, че рѫчно дарение на една креанса има само тогава, когато материалното предаване на документа, на титра, може да направи надарения кредиторъ на подарената сума.

Защото факта на държането на записа и качеството на кредиторъ сѫ двѣ различни нѣща. Това ясно се вижда отъ чл. 147 З. Д., който решава, че плащанието е действително само при условие, ако то е направено добросъвѣстно на оногова, който се намира въ владѣние на вземането", сиречъ *на оногова, който има качеството на кредиторъ*, и никакъ не на оногова, който държи креансата. Прочее, ако предаването на писмото, което съдържа креансата, не е достатъчно да прехвърли нейното владѣние въ смисълъ на закона, то само качеството на кредиторъ още по-малко може да прехвърли собственостьта.

Отъ този принципъ можемъ да заключимъ, че рѫчно дарение може да стане, чрезъ предаване отъ рѫка въ рѫка, само не такива вземания, които сѫ *на приносителя*, и самото

---

[1]) *Instit., de reb. corpor. et incorpor.*, § 1.

предаване на които прави надарения веднага и кредиторъ спрямо длъжника.

Прочее, всички сж съгласни да признаятъ, че единъ записъ на *приносителя* може да бжде предмѣтъ на ржчно дарение. Защо тази разлика между записа на приносителя и номинативенъ записъ? Защо първия да може, а втория да не може, да бжде предмѣтъ на ржчно дарение, като се има предъ видъ, че и въ двата случая документа констатира само сжществуването на една креанса, на едно право, предмѣта на което не се поддава на ржчно предаване? Понеже записа на приносителя, както го показва и името му, се предполага да принадлежи на дарителя (чл. 23 отъ З. И. С.); понеже въ него не е вписано никое лице като титуляренъ притежатель на креансата; понеже търговския законъ казва изрично, че собственостьта върху менителницата (чл. 535 т. з.) и върху записъ на заповѣдь (чл. 637 т. з.) се прехвърля отъ едно лице къмъ друго чрезъ джиросване; понеже предаването на документа отъ едно лице на друго е законния знакъ за прехвърлене на правото, — креансата съставлява едно тѣло съ титра, и неговата безтѣлесна природа, материализирана по този начинъ, престава да бжде пречка за предаване *de manu ad manum*, което е необходимо за сжществуването на ржчния даръ [1]).

Така, азъ ви подарявамъ една креанса, изразена въ единъ записъ на приносителя. Ржчното дарение на тази креанса е достатъчно да ви предаде и качеството на кредиторъ, защото записътъ е на приносителя.

Записитѣ на заповѣдь и други, въ които кредиторътъ е означенъ поименно и индивидуално, не могатъ да бждатъ предмѣтъ на ржчно дарение, защото само предаването имъ на надарения не може да го направи и кредиторъ.

Прочее, по принципъ, за да се подари една креанса, дарението й трѣбва да стане само по нотариаленъ редъ съгласно чл. 311, комбиниранъ съ чл. 317 отъ З. Д., който казва, че приемателя придобива право спрямо третитѣ

---

[1]) Massé et Vergé *sur* Zachariae, t. III, § 428 note 10. — de Folleville, *Traité de la possession des meubles*, n° 301. — Bressolles, *op. cit.*, n° 87. — Troplong, t. II, n° 1042. — Vazeille sur l'art. 931, n° 5. — Demolombe, t. XX, n° 69. — Aubry & Rau, t. VIII, § 659, note 22.—Claude, *op. cit.*, p. 139. — Colin, *op. cit.*, p. 76. — Laurent, t. XII, n° 281.

лица, само следъ като се съобщи прехвърлянието на длъжника. Простото предаване на записа, като неефикасно спрямо третитѣ лица, не може да лиши отстжпителя отъ правото на собственность. Той може да го вземе обратно, понеже е останалъ негова собственность не само спрямо третитѣ лица, но и спрямо него и наследницитѣ му. Доктрината и юриспруденцията въ Франция сж съгласни по този въпросъ [1]).

— Това е така, когато дарителя-кредиторъ предава само записа, безъ да го джироса. Но какъ да се реши въпросътъ, ако дарителя-кредиторъ е джиросалъ записа върху името на надарения? Трѣбва да правимъ различие, да ли джирото е редовно или нередовно.

Последното не придава на надарения качеството на кредиторъ. И такова джиро не лишава джиранта отъ собственостьта върху креансата.

Когато джирото е редовно и когато редовно джиросания записъ е предаденъ, като тѣлесна вещь, на надарения, съставлява ли това предаване дарение? Това е въпросъ за намѣрението на кредитора *tradens*. Държателя на така джиросания и предаденъ му записъ, който претендира, че креансата му е подарена по силата на *animus donandi*, трѣбва да докаже твърдението си. Сждътъ по сжщество ще реши суверенно, сжществува ли или не този *animus donandi* [2])

— Когато е въпростъ за ржчното дарение на търговски ефектъ — мѣнителница или записъ на заповѣдь — понеже тѣхната собственность се прехвърля чрезъ джиросване, то така джиросани, даже съ бланково джиро, записи могатъ да бждатъ предмѣтъ на ржчно дарение [3])

---

[1]) Demolombe, t. I., p. 253. — Grenier, t. I, n° 179 bis. — Favard, Rép., v° *Don Manuel*. — Toullier, t. V, n° 179. — Coin-Delisle, sur l'art 938, n° 25 — Duranton, t. VIII, n° 396. — Troplong, t. II, n° 1057. — Vazeille, sur i'art. 937, n° 7. — Massé et Vergé sur Zachariae, t. III, p. 70, note 13. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 588. — Demolombe, t. XX, n° 68 и сл. — Aubry & Rau. t. VII, § 659. — Colin, *op. cit.*, p. 75 — Bressolles, n° 84. — Claude, p. 126. — Laurent, t. XII, n° 279. — D. P. 69. 2. 101; 73. 2. 131. — S. 74. I, 409. — *Pand. fr. période.*, 87. 2. 196.

[2]) Bressolles, *op. cit.*, n° 84.

[3]) Troplong, t. II, n° 1058. — Duranton, t. VII, n° 392. — Poujol, sur l'art, 931 n° 14. — D. P. 1852. 2. 125.

Приносителитѣ на записи, джиросани *не пълно*, т. е. съ бланково джиро, не сж длъжни да доказватъ безвъзмездното предаване на записа другояче, освенъ съ владѣнието му, особенно когато роднинството между стария носитель и настоящия показва, че има ржченъ даръ.

Нѣкои поддържатъ, че безвъзмездно повърнатитѣ записи съ *непълно* джиро не съставляватъ ржченъ даръ, а — *прикрито дарение (donation déguisée)* по следующитѣ мотиви. Джиросването е причината на повръщането; безъ него тя не би имала никога действие; а пъкъ при ржченъ даръ на записи на приносителя предаването на подарения предмѣтъ става безъ никакво предварително джиросване. Разбира се, че има една деликатна разлика между положението на оногова, комуто е предаденъ единъ записъ съ бланково джиро. Първия може да владѣе записа, безъ да има нужда да вписва каквото и да е върху него; само простото му владѣние го посочва като облагодѣтелстванъ. А пъкъ носителя на записъ съ бланково джиро, за да бжде пълненъ притежатель, трѣбва да попълни джирото. Тази формалность може да бжде лѣсно испълнена, но нуждата отъ испълнението ѝ характеризира въпросния актъ. Отъ това следва, че въ случая нѣма ржченъ даръ, понеже такъвъ даръ изисква само съучастието на волитѣ и едно предаване; безъ надарения да има нужда, следъ приемание на вещьта, да пише каквото и да е върху записа, за да стане неговъ собственникъ [1]).

Нашето мнение, казахме, е, че въ случая имаме ржченъ даръ.

Не е така лесенъ въпросътъ съ ржчното дарение на чисто *гражданскитѣ креанси*. За тѣхъ трѣбва да се прави различие, да ли сж на заповѣдь или сж номинативни. Въ първия случай прехвърлянието и на тѣхната собственость става чрезъ джиросване [2]) и къмъ тѣхъ се прилага казаното за търговскитѣ ефекти на заповѣдь. Въ втория случай гражданското номинативно задължение, изразено въ граждански записъ, не може да бжде предмѣтъ на ржчно дарение.

За да бжде безсъмнѣнно прехвърлянието на собственостьта върху търговски ефектъ чрезъ ржчно дарение, би

---

1) Bressolles, *op. cit.*, n° 93. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 4345.

2) D. P. 1878, I. 241.

било полезно, щото дарителя предавайки записа да напише въ текста на джирото „*като даръ*“ съ означение името на надарения.

Французския Касационенъ сѫдъ, по поводъ на едно безвъзмездно отказване отъ една креанса, е решилъ отъ направената отъ длъжника забелѣжка върху записа, който му е билъ повърнатъ отъ кредитора, че това повръщание му е направено като даръ *(à titre de don)*, и има за резултатъ да констатира не ржченъ даръ на една креанса, даръ, който би билъ недействителенъ, понеже предмѣта му е една бестѣлесна вещь, но констарита единъ даръ на пари, първоначално дадени на длъжника [1]).

Сѫщото поддържа и *Bressolles* [2]).

Опрощавание на дългъ или ржчно дарение.?

Ако обикновеннитѣ креанси не могатъ да бѫдатъ предмѣтъ на ржчно дарение, то кредитора може да освободи отъ дългътъ, като му повърне документа, съдържащъ задължението. И наистина, чл. 184 отъ З. Д. казва, че доброволното възвръщание отъ кредитора на длъжника частния документъ за взиманието подразумява освобождение отъ дългътъ както на самия длъжникъ, така и на солидарнитѣ длъжници. Това е единъ начинъ за погашение на дългътъ (чл. 141 и 3 отъ З. Д.), но е ли то и ржчно дарение?

Въ първото издание ние бѣхме изсказали мнение, че въ този случай имаме ржчно дарение; но само тогава, когато кредитора повърне документа на длъжника. *Сега измѣняваме* мнението си частично. Ще мотивираме това измѣнение на мнението. Нека, обаче, отъ сега забелѣжимъ, че е безспорно, че опрощаванието на дълга много пѫти съдържа едно прикрито дарение

За да има дарение, трѣбва да има прехвърляние правото на собственость на подарения имотъ върху надарения; а пъкъ въ предвидената отъ чл. 184 отъ З. Д. хипотеза нѣма прехвърляние на право, а има само едно безвъзмездно отричание отъ едно право, освободено отъ формалноститѣ за даренията. По този въпъосъ *Bressolles* прави твърде точно различие, като казва: Когато кредитора на единъ движимъ

---

[1]) D. P. 1855. I. 247.

[2]) Bressolles, *op, cit.*, n° 80.

имотъ предава *animo donandi* неговия титръ на длъжника, въ това действие трѣбва да виждаме, споредъ случая, или едно опрощение на дългътъ, или пъкъ едно ржчно дарение. Съ други думи казано: когато движимитѣ вещи, които първоначално сж дадени отъ кредитора на длъжника като заемъ, *се състоятъ въ пари* или други замѣняеми вещи (*ou autres choses fongibles*), повръщанието на документа (*du titre*) не съставлява ржчно дарение. Въ този случаи имаме само едно росто о прощавание на дългъ и нищо друго; природата на нѣщата не позволява друго нѣщо. И наистина, за да има ржчно дарение, би трѣбвало, щото длъжника да е станалъ собственникъ на паритѣ по силата на този именно даръ; а пъкъ въ нашия случай, той не е ималъ нужда да става собственникъ чрезъ даритъ, понеже е станалъ тѣхенъ собственникъ по́-рано чрезъ самия заемъ, тъй като получването на сумитѣ го прави само длъжникъ на една такава сума [1]).

Когато, наопаки, вмѣсто пари или друга замѣнима вещь, кредитора е заелъ единъ опредѣленъ предмѣтъ, опрощаването на дългътъ, направено *animo donandi* отъ заемодателя, влече подирѣ си нѣщо повече отъ едно освобождавание отъ дългъ. Въ този случай лицето, на което е даденъ взаимообразно този опредѣленъ предмѣтъ, е длъжно да го повърне *in specie*. Длъжника става собственникъ на заетия предмѣтъ само съ изоставянието му отъ заемодателя.

Впрочемъ, това различие има чисто теоритически интересъ, и на длъжника може да изнася да твърди, че му е направенъ единъ даръ, а не опрощавание на дългътъ. За да се види нагледно интереса отъ това длъжниково твърдение, че има даръ, а не опрощавание на дългъ, нека предположимъ, че кредитора, преди да е предалъ *animo donandi* своя титръ на длъжника, е продалъ на едно трето лице заетия опредѣленъ предмѣтъ, като си е запазилъ правото да му го предаде, когато този предмѣтъ му бжде повърнатъ отъ длъжника. При това условие може да възникне единъ споръ между продавача и купувача. А пъкъ, ако длъжника бжде счетенъ за приобретатель на предмѣта по силата на ржчно дарение, тои ще бжде предпочетенъ като приобретатель по силата на действителното му владѣние и това въпреки обсто-

---

[1]) Bressolles, *op. cit.*, n° 84.

ятелството, че продажбата предшествува повръщането на документа отъ страна на кредитора. Това решение произтича отъ правилото, което, въ случай че има двама приобретатели на сѫщия движимъ имотъ, дава предпочитание на оногова, който владѣе имота. Ако ли пъкъ облагодетелствования длъжникъ може да се основава само върху опрощаването на дългътъ, това възражение му служи срещу кредитора или неговитѣ представители, които биха искали повръщането на заетия предмѣтъ; но това възражение ще бѫде неефикасно спрямо третитѣ лица[1]).

Отъ това се вижда всичката важность отъ разрешението на въпроса въ единъ или другъ смисълъ. Ако се приеме, че въ случая имаме ржченъ даръ, юридическитѣ последствия отъ него сѫ едни; ако имаме опрощаване на дългъ, тѣ сѫ други.

Ние мислимъ, че и въ този случай за правилното разрешение на въпроса би могло да послужи намѣрението на кредитора, който доброволно е повърналъ частния документъ на длъжника. По закона такова повръщане се счита за опрощаване на дългътъ. Това го казва изрично чл. 184 отъ З. Д. Обаче, този текстъ не е отъ общественъ интересъ, и странитѣ могатъ да направятъ една дерогация отъ него.

Вѣрно е, че крайния резултатъ за длъжника отъ ржчния даръ и отъ опрощаването е все единъ, а именно, че той не ще плаща дълга, обаче, юридическата природа на тѣзи два договора е различна. Въ първия случай ще имаме контрактъ, а въ втория — ще имаме по-скоро дистрактъ, отъ колкото контрактъ. *Distractus potiùs quàm contractus.*

Закона не опредѣля размѣра на ржчнитѣ дарения; а отъ това следва, че тѣ могатъ да обематъ и голѣми суми. Френскитѣ сѫдилища сѫ утвърждавали ржчни дарения отъ десятки и стотини хиляди франкове[1]).

— Понеже ржчния даръ има за предмѣтъ движима тѣлесна вещь, може ли то да има за предмѣтъ голата собственность или плодопользуването отъ него? И този въпросъ е споренъ.

---

[1]) Bessolles, *op. cit.*, n° 82.

[1]) Troplong, t. II, n° 1042.

Мнозина автори се отказватъ да признаятъ, че разчлененията на собственостьта — голата собственость или плодопользуването — могатъ да бждатъ предмѣтъ на ржчно дарение, защото, казватъ тѣ, едно плодопользуване или една гола собственость не биха могли да се предадатъ като ржченъ даръ, понеже тѣ сж безтѣлесни нѣща, които не се поддаватъ на материално предаване, което е необходимо за действителностьта на ржчното дарение.

Това възражение противъ ржчния даръ на голата собственость или на плодопользуването ни се вижда неоснователно. Различието, което авторитѣ правятъ, почива върху явно смѣшение между предмѣта на правото и самото право, между предаването, което засяга последното, и знакътъ на онова предаване, което засяга само предмѣта на правото.

Както самото право на собственость, тъй и неговитѣ разчленения *(ses démembrements),* сж безтѣлесни. Взети *in abstracto,* и правото на собственость и разчлененията му сж само една креанса, която може да се предаде реално. Като се поставимъ на това гледище еднакво е невъзможно да се оправдае ржчния даръ и върху пълната собственость и върху голата собственость или върху плодопользуването.

Колкото безтѣлесно и да е, правото на собственость може да се предаде чрезъ ржченъ даръ на движими предмѣти.

Защо тогава пълната собственость — голата собственость и плодопользуването заедно — на една движима тѣлесна вещь да може да се предаде чрезъ ржченъ даръ, а само единъ отъ тѣзи два елемента да не може да се предаде отдѣлно? Защо предаването на двата елемента да може да прави перфектно ржчното дарение, а предаването само на единъ отъ тѣхъ да не може да направи перфектно ржчното му дарение? Може ли да се поддържа, че характера на едно дарение и действието на предаването, което го реализира, се измѣняватъ съвършенно само съ намалението на неговия размѣръ, т. е. се измѣняватъ само съ това, че, вмѣсто да се подари пълната собственость — голата собственость и плодопользуването — се подарява само едната часть, само голата собственость или само плодопользуването.

Възразяватъ още, че въ ржчния даръ, предаденото на надарения владѣние е единственния знакъ на трансмисията

на правото; а пъкъ, понеже владѣнието не може да бѫде раздѣлено, то може да показва само едно предаване, което засяга пълната собственность. И това възражение е съвършенно неоснователно.

И наистина, ако е възможно да се докаже, че единъ владѣлецъ на една движима вещь не е никакъ неинъ собственникъ, като се установи, че основанието, по силата на което той я владѣе, изключава *animus domini*, защо да не може да се установи, че той е само голъ собственникъ или плодополъзуватель; като се докаже, че вещитѣ, които той владѣе, му сѫ биле предадени съ цель да прехвърлятъ върху него само голата собственность или плодополъзуването?

Защо да не може да се оборва *частично* презумпцията за собственността, която произтича отъ владѣнието, когато е безспорно, че тя може да се оборва за *цѣлото*?

Това е една обикновенна мѫчнотия отъ фактъ; тя може лесно да се разреши споредъ обстоятелствата на дѣлото. Не би трѣбвало, за да се избѣгне тя, да се решава правно *(décider en droit)*, че дарителтъ не може, въ ржчния си даръ, да ограничи своето дарение само съ единъ отъ елементитѣ на собственността [1]).

Нека пояснимъ мисъльта си съ примѣръ: Х. подарява, чрезъ ржченъ даръ, на приятеля си У. голата собственность на своя фаетонъ заедно съ двата коня, като му ги предава реално; но запазва за себе си ползуването отъ тѣхъ. Макаръ ползуването отъ фаетона и конетѣ да принадлежи на Х., надарения, У. може да продаде голата имъ собственность, която той има. И наопаки: Х. подарява, чрезъ ржченъ даръ, на приятеля си У. плодополъзуването отъ своя фаетонъ и двата коня, като му ги предава, за да упражни правото си върху тѣхъ — ползуването; а си запазва голата собственность.

Такива ржчни дарения се срещатъ често въ живота.

Нашия Върховенъ Касационенъ сѫдъ не е ималъ случай да се произнесе по въпросътъ.

По ржчното дарение на голата собственность, французката юриспруденция се е произнесла, че то е действително [2]).

---

[1]) Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1175 и след.

[2]) S. 1881. 1. 15. — D. P. 1881. 1. 461. — S. 1882. 1. 252. — D. P. 1882. 1. 67. — S. 1892. 1. 246. — D. P. 1892. 2. 510; 1895. 2. 278.

Споредъ нея всѣки елементъ отъ собственността може да бѫде предмѣтъ на ржчно дарение.

По сѫщитѣ мотиви французкитѣ сѫдилища признаватъ, че дарительтъ може да направи валидно ржчно дарение само на плодоползуване отъ една движима вещь [1]).

Това мнение преодоля въ юриспруденцията, въпреки протеститѣ и критикитѣ на мнозина автори [2]).

— Единъ *ржкописъ* на едно творение може ли да бѫде предмѣтъ на ржчно дарение? Това е единъ твърде споренъ въпросъ както въ доктрината, така и въ юриспруденцията. Неговата спорность е неоправдана на пръвъ погледъ, защото самия ржкописъ на творението, като тѣлесна вещь, може да бѫде предаденъ материално отъ ржка на ржка. И наистина, всѣки ржкописъ, всѣка статия, всѣка картина, като тѣлесни вещи, могатъ да се предаватъ отъ ржка на ржка.

Но въ поставения въпросъ трѣбва да се иматъ предъ видъ двѣ нѣща: ржкописа, като тѣлесна вещь, която може да бѫде предадена отъ ржка на ржка, или литературната собственность, която се съдържа въ ржкописа.

Прочее, въпроса е, да се знае, да ли предаването на единъ ржкописъ на едно съчинение съдържа въ себѣ си дарение на литературната собственность, т. е. дарение на правото да публикува ржкописа?

Едни даватъ на въпросътъ отрицателенъ отговоръ, защото литературната собственность е едно право, т. е. едно нѣщо, което сѫществено е безтѣлесно; а пъкъ, споредъ мнението на всички, безтѣлеснитѣ вещи не могатъ да бѫдатъ предмѣтъ на ржчно дарение [3]).

Други поддържатъ, че правото за публикуване е едно последствие отъ предаването на правото на собственность върху ржкописа. Разбира се, казватъ тѣ, литературната собственность, сама по себѣ си, е безтѣлесна; но не по-

---

[1]) D. P. 1882. 2. 36.

[2]) Bressolles, *Dons manuels*, n° 202. — Buchère, *Valeurs mobilières*, n° 845. — Laubé, *Revue Critique*, t. XLVIII, 1882, p. 238. — S. 1883. 2. 241.

[3]) Laurent, t. VII, n° 282. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1182. — Janlet, *Protection des oeuvres de la pensée*, t. II, p. 104. — Huc, t. VI, n° 187. — Aubry & Rau, t. VII, § 659 note 23. — Colin, *Dons manuels*, p. 72. — Claude, *Dons manuels*, p. 148. — Bressolles, n° 219. — Pand. fr., v° Donat., n° 4306. — Pand. belges, v° *Dons manuels*, t. XXXII, n° 21.

малко е вѣрно, че цѣлото творение е въ ржкописъ, който едновременно е и знакътъ и самата вещь. Ако автора предава отъ ржка да ржка единственъ ржкописъ, който изразява неговата последня мисъль, трѣбва да се предполага, че той е прехвърлилъ едновременно и собственностьта на съчинението, защото, щомъ е подарилъ ржкописа, неговата мисъль не му пранадлежи вече: тя всецѣло се намира въ страницитѣ, които той е подарилъ и предалъ отъ ржка въ ржка. Освенъ това, какъ може да се разбере собственностьта, раздѣлена отъ ржкописа? Какъ тя би се упражнила, и какво би правилъ съ нея автора или наследницитѣ му? Прочее, трѣбва да се признае, че въ този случай, по силата на нѣщата, правото се материализира и се смѣсва съ самия ржкописъ [1]).

Трети казватъ, че въ този случай има да се решава само единъ въпросъ за намѣрението на автора-даритель [2]). Предаването на ржкописа, споредъ тѣхъ, е единъ фактъ и неговитѣ последствия проистичатъ единственно отъ волята на странитѣ. Надарения трѣбва да докаже, какво е било намѣрението на дарителя. Ако установи, че то е било, да му подари и литературната собственность, ще я има. Прочее, сждията ще реши по даннитѣ на дѣлото.

Ние мислимъ, че последното мнение е най-съобразно съ главния принципъ за сжществуването на ржчното дарение, който се състой въ *animo donandi* отъ страна на дарителя; то ни изглежда и най-юридическо.

Въ такива случаи трѣбва да се дири най-вече намѣрението на дарителя. Даренето само по себѣ си е единъ фактъ, и неговитѣ последствия наистина проистичатъ единственно и исключително отъ волята на странитѣ.

Ако въ дѣлото се установи, че предаването е имало за предмѣтъ само ржкописа, и само като тѣлесна вещь, ще имаме само едно дарение на единъ тѣлесенъ предмѣтъ, безъ да имаме дарение на литературната собственность.

---

1) Massé et Vergé, sur Zacharie, t. III. § 428. note 13. — Troplong, t. II, n° 1053 и след. — Renouard *Traité des droits des auteurs*, t. II, n° 187.

2) Pouillet, *Propriété litteraire*, n° 777. — Bayie-Mouillard sur Grenier, t. II, n° 179 bis, note *c*., — Demolombe, t. XX, n° 72 — Saintespès-Lescot, t. III, n° 595.

Историята на литературната собсвенность ни учи, че мнозина автори сж давали на своитѣ приятели за споменъ преписи отъ свои непубликувани творения, безъ да имъ подаряватъ и литературната собственность.

Има автори, които сж подарявали на държавни глави автографни копия отъ свои драми, безъ да сж имали, разбира се, намѣрение да имъ прехвърлятъ и правата на собственность.

Ако ли пъкъ се установи въ дѣлото, че предаването на ржкописа е направено *animo donandi*, по единъ абсолютенъ начинъ, съ намѣрение да прехвърли всичкитѣ происходящи отъ него права, това предаване ще съдържа въ себѣ си едно истинско дарение и на литературната собственность.

Когато сждията ще решава за намѣрението на дарителя, ще трѣбва да има предъ видъ естеството на произведението — да ли то е едно научно или литературно съчинение, или съдържа автобиографически спомени, или писма. При съмнение не трѣбва да се приема, че автора-даритель е ималъ намѣрение да прехвърли върху надарения и литературната собственность, която представлява подарения ржкописъ Въ такъвъ случай ще се реши, че е подаренъ последния само като тѣлесна вещь, безъ литературната собственность.

Доказателствата за ржчнитѣ дарения. Понеже тѣзи дарения ставатъ *de manu ad manum* и нѣма за тѣхъ никакъвъ писменъ документъ, то съ какви доказателства могатъ да бждатъ установени тѣ?

Този въпросъ е отъ голѣма важность, като се има предъ видъ, че нашитѣ процесуални закони допущатъ въ случая и свидѣтелски показания. На въпроса, обаче, не може да се даде другъ отговоръ, освенъ, че ржчнитѣ дарения се установяватъ съ всичкитѣ допустнати отъ закона доказателства, а следователно ржчното дарение може да бжде доказвано и съ свидѣтелски показания, защото законътъ не изисква за сжществуването на ржчния даръ писменъ документъ; а пъкъ свидѣтелски показания не се допущатъ само за такива обстоятелства, за които законътъ изисква писменъ документъ (чл. 325 отъ Гражд. Сждопроизводство).

Въ другитѣ страни, гдето свидѣтелскитѣ показания се допущатъ за установяване дългъ само до известна сума,

както е аъ Франция до 150 лева, не могатъ да станатъ голѣми злоупотрѣбления съ свидѣтелитѣ. А у насъ това е възможно.

Предъ видъ на това възможно у насъ злоупотрѣбление съ свидѣтелскитѣ показания, ние не можемъ, освенъ да съвѣтваме сѫдиитѣ да бѫдатъ внимателни и осторожни при обсѫждането свидѣтелскитѣ показания на ржчнитѣ дарения и при всяко съмнение да не признаватъ, че има такива А сѫдията може всякога да направи това, щомъ не е установено предъ него по единъ положителенъ начинъ, че покойния е ималъ намѣрение да облагодѣтелствува надарения съ единъ ржченъ даръ.

Сѫдиитѣ ще иматъ предъ видъ и всичкитѣ обстоятелства, които сѫ предшествували и съпровождали дарението; отношенията между дарителя и надарения; положението на надарения; неговата позната почтенность въ обществото и редъ други обстоятелства, които могатъ да се представятъ въ всѣко дѣло.

Важенъ е и въпросътъ за *onus probandi*. Кой трѣбва да доказва сѫществуването на ржчния даръ — надарения ли или другитѣ заинтересувани лица? Има случаи, въ които *onus probandi* пада върху надарения, а има и такива случаи, въ които тяжестьта на доказването пада върху другитѣ заинтересовани лица. Ние ще ги разгледаме по подробно.

Законодателя не е установилъ никакви специални правила за доказване ржчнитѣ дарове; съ това той ги е оставилъ подъ действието на общото право, споредъ което сѫществуването на даротъ трѣбва да установи онзи, който претендира, че такъвъ даръ е направенъ. Това съобразно съ правилото: *Actori incumbit onus probandi*. Така, ако надарения твърди, че има ржченъ даръ въ негова полза, било за да го запази, било за да изиска вещитѣ, които вече сѫ му били предадени веднѫжъ, той е длъженъ да представи нуждитѣ за това доказателства. Ако, наопаки, надарения отрича, че владѣе вещитѣ като подарени, за да избѣгне прилагането на установенитѣ за даренията правила, въ такъвъ случай тяжестьта за доказването минава върху онѣзи, които заявяватъ, че има такъвъ даръ и че се основаватъ на тѣзи правила.

Но какъ тѣзи лица могатъ да докажатъ своитѣ твърдения и *какви доказателства сж допустими въ тази материя*? Този въпросъ е повдигналъ на практика, сериозни мжчнотии, разрешението на които е невъзможно безъ многобройни и деликатни различия.

Най честитѣ случаи, които се представляватъ въ живота сж, когато надарения *владѣе подаренитѣ му вещи*, които се оспоряватъ. Въ това положение може да се случи, че ищецътъ, напримѣръ наследника на дарителя, подържа, че нѣма ржченъ даръ; а пъкъ ответника твърди, че има такъвъ въ негова полза. Каква е стойностьта, или доказателственната сила на владѣнието, което има надарения? Наследника — ищецъ доказва съ писменни документи, че цѣннитѣ книжа на приносителя, напримѣръ, които държи ответника, сж принадлежали на наследодателя преди неговата смърть; и вследствие на това доказателство, ищеца-наследникъ подържа, безъ, обаче, да докаже, че ответника—владѣлецъ си ги е присвоилъ измамливо, или пъкъ, че той по договоръ се е задължилъ да ги повърне. Напримѣръ, наследникътъ твърди, че *de cujus* е далъ тѣзи цѣнни книжа на владѣющия да си послужи съ тѣхъ като гаранция въ единъ публиченъ търгъ съ задължение да му ги повърне следъ свършването на последния. Ответникътъ, считайки, че не е дължденъ да представлява никакви доказателства, се крие задъ владѣнието си.

Тази позиция на ответника е ли отъ естество да му даде сполука, или той е длъженъ да представи доказателства, срещу претенциитѣ на ищеца-наследникъ, че въ негова полза има ржченъ даръ?

Доктрината и юриспруденцията въ Франция сж съгласни единодушно да признаятъ, че държателя на спорнитѣ вещи нѣма нужда да доказва нищо и че владѣнието му придава единъ пъленъ титъръ на собственникъ; нѣщо повече: той не е длъженъ да излага и обстоятелствата, при които му е билъ направенъ ржчния даръ [1]).

[1]) Buchère, *Valeurs mobilières*, n° 784.—Troplong, t. II, n° 1043.—Demolombe, t. XX, n° 79.—Folleville, *Traité de la possession des meubles* p. 59. — Colin, *dons manuels*, p. 83. — Bressolles, *op. cit.*, n° 251. — Aubry & Rau, t. VII, § 659. — Laurent, t. XII, n° 285. — Dalloz, sup. v° *Dispos. entre vifs*, n° 449. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1193. — Pand. belgés, v° *Dons manuels*, t. XXXII, n° 97. — D. P. 46. I. 246; 46. 2. 131; 75. 2. 26, 132; 751. 2. 113, 115; 82. 1. 67; 97. 2. 343. — Pasicrisie, 86. 2. 164; 88. 2. 409.

Това е така и по правилото на чл. 323 отъ З. И. С., по силата на което владѣлеца на движимата вещь се счита неинъ собственникъ. Това е правилото на art 2279 отъ Code Napoléon, който гласи: *en fait de meubles la possession vaut titre.*

И действително, нашия чл. 323 отъ И. С. създава въ полза на владѣлеца на движимитѣ вещи една презумпция за собственность, която замѣства неговия титъръ и която може да се обори само съ доказателство, че неговото владѣние е прекерно, че то не е владѣние на собственникъ, държащъ вещьта въ своята власть; или че той е добилъ вещьта чрезъ престжпление или полупрестжпление, които сж отъ естество да направятъ неприложимо правилото на чл. 323; прочее, държателя на вещьта не е дълженъ да доказва законностьта на своето основание; въ случая той е ответникъ, и, ищеца е, който трѣбва да докаже, че ответника владѣе по силата на едно основание, което го задължава да повърне спорнитѣ вещи.

За да падне тяжестьта за доказване върху ответника, не е достатъчно, ищецътъ да твърди само, че първия е длъженъ да му повърне вещитѣ по силата на едно лично задължение, происходяще отъ престжпление или полупрестжпление; за да стовари *onus probandi* върху ответника-владѣлецъ, потрѣбно е, щото задължението за повръщането имъ да е доказано по начинъ, който да лиши държателя на вещитѣ отъ преимуществото на създадената въ негова полза отъ чл. 323 презумпция.

Въ този именно смисълъ е решението на френския апелативенъ сждъ отъ По (*Pau*), тълкувайки art. 2279 отъ C. civil,[1]) който отговаря на нашия чл. 323 отъ И. С.

Въ силата на този принципъ въ чл. 323 отъ И. С. владѣлеца на цѣнни книжа на приносителя, който заявява, че ги е получилъ като ржченъ даръ отъ *de cujus*, трѣбва да се счете като собственникъ, ако наследницитѣ, които сж длъжни да докажатъ порочностьта на владѣнието, не установятъ, че тѣзи вещи сж биле присвоени следъ смъртьта, нито пъкъ докажатъ, че тѣ сж биле дадени на държателя имъ на прекерно основание.[2]) Следъ тѣзи принципиални сжжде-

[1]) D. P. 86. 2. 209.
[2]) P. 83. 1. 1099.

ния, нека се спремъ специално върху това, което трѣбва да докаже надарения и онова, което трѣбва да докажатъ другитѣ заинтересовани лица противъ него.

Доказателства отъ надарения.

Нека изброимъ повечето отъ случаитѣ, въ които *onus probadi* пада върху надарения. Въ тѣзи случаи трѣбва да се прави различие между надаренъ, който владѣе фактически, и оногози, който никакъ владѣе.

Ние говорихме вече, какво е положението на надарения, когато владѣе фактически подаренитѣ му вещи. Основанъ на покровителството на чл. 323 отъ И. С., той може да твърди, че има въ негова полза ржченъ даръ, безъ да е дължанъ да доказва другояче своето твърдение. Въ този случай ищецътъ е длъженъ да докаже, че не сжществува такъвъ даръ.

Но разбира се, че, за да може да се ползува отъ покровителството на чл. 323, владѣлеца на движимитѣ вещи трѣбва да се намира въ условията на този текстъ, защото неговитѣ противници могатъ винаги да докажатъ, че противопоставеното имъ владѣние не е онова, за което говори чл. 323.

За да може надарения да се ползува отъ разпореждането на чл. 323, изисква се, владѣнието да се упражняв *animo donandi*. По какви правила ще се ржководи въ такъвъ случай сждията, за да реши, че вещитѣ сж дадени на надарения *animo donandi*? Нѣма установени за това правила. Предполага се въ случая, че е установено, че надарения държи вещи отъ известно лице, остава само въпроса, да ли тѣ му сж дадени *animo donandi*. Въ този родъ дѣла трѣбва да се обръща внимание върху двѣ обстоятелства, които все се срещатъ въ тѣхъ, и които почти всѣкога решаватъ спорътъ. Едното обстоятелство е *съвмѣстното живѣние* на дарителя и надарения; а другото е *осребряване* на купонитѣ отъ ужъ подаренитѣ цѣнни книжа, когато предмѣта на ржчното дарение сж книжа на просителя,

Първото обстоятелство, съвмѣстното живѣние между съпрузи, между господарь и слуга, между господарь и наложницата му, между пжтникъ и гостиничаръ, е едновременно и опасность, и спасение за наследника. Колкото лесно могатъ да се присвоятъ въ това полежение вещитѣ, толкова

по-мжчно е за претендирания надаренъ да установи, че владѣнието е собственно негово и различно отъ онова на умрѣлия [1]).

Всичко ще зависи отъ обстоятелството, при което е имало съвмѣстно живѣние. По нѣкога това съвмѣстно живѣние дава основание на сждията да мисли, че владѣнието на претендарения надаренъ не е законно, т. е. не е спокойно, явно, несъмнително и съ намѣрение да държи вещьта като своя собственна; а по нѣкога сждията се убеждава въ противното, т. е. че владѣнието е законно.

Отъ това проистича едно видимо разноречие въ решенията; но то не е несъгласие върху принципитѣ, а е различна прецѣнка на обстоятелствата по разни дѣла,

По осребряването на купонитѣ. Ако е установено, че, до смъртьта си, самия *de cujus* е осребрявалъ купонитѣ на цѣнитѣ книжа, които сега се намиратъ въ ржцѣтѣ на претендирания надаренъ, нѣма ли законно основание да се мисли, че владѣнието на този последния се дължи на едно присвоявание? Най-малкото, което може да се допусне, е, че това владѣние е започнало следъ дарителевата смърть, а следователно и безполезно за надарения, защото не може да представлява ржчно дарение.

А за осребряването на купонитѣ следъ смъртьта на дарителя трѣбва да се обръща внимание на обстоятелствата, които характеризатъ владѣнието. Ако владѣлеца ги е осребрявалъ редовно, съ това той доказва, че упражнява правото си, като всѣки собственикъ, че той владѣе *animo domini*.

Въздържали ли се да осребри, осребрява ли ги чрезъ нѣкого, съ това той показва, че се бои отъ бждаще оспоряване отъ страна на наследника; съ една речь, той постжпва по скоро, като крадецъ. който се старае да прикрие плодоветѣ отъ своята кражба, нежели като собственикъ, който е сигуренъ въ своето право. Той нѣма владѣние, което се покровителствова на чл. 323 отъ И. С.; той не може да каже: *en fait de meubles la possession vaut titre* [2]).

Правилото на чл, 323 отъ И. С. се прилага и покровителствова добросъвестния владѣлелъ, когато той претендира да държи спорната вещь не отъ ищеца, а отъ друго

---

[1]) D. P. 82. 1. 433. 66. 1. 437; 75. 2. 115; 75. 2. 113; 97. 2. 343. — Dalloz, Rép. V° Dispos. entre vifs, n° 1656.

[2]) D. P. 79. 2. 9.

лице. Прилага ли се това правило и тогава, когато надарения твърди, че е получилъ ржчния даръ отъ самия ищецъ или отъ неговия родитель? Нѣкои поддържатъ, че това правило не е приложимо въ последния случай, защото чл. 323 има за предмѣтъ да покровителствова владѣлеца на една вещь срещу ревандикация, повдигната отъ едно трето лице, а не срещу искътъ на оногози, който, като е билъ самъ, или чрезъ родителя си, страна въ акта, който е причина на владѣнието, оборва последния. За въ полза на това мнение прибавятъ, че противната система би имала за неизбѣженъ резултатъ да насърдчи измамата. И наистина, ако владѣлеца бѫде освободенъ отъ задължението да доказва происхождението на своето владѣние, когато той твърди, че го е добилъ отъ ревандиканта чрезъ даръ или чрезъ продажба, узурпаторитѣ ще бѫдатъ въ пълна сигурность. Скрити задъ тѣхното владѣние, и твърдейки, че сѫ облагодетелствувани, тѣ ще чакатъ отъ оногова, който ги е ограбилъ, доказателство за неговата собственность, което твърдѣ често ще бѫде невъзможно да се достави [1]).

Така напримѣръ, универсалния наследникъ на умрѣлия завежда искъ за повръщание на цѣнни книжа на приносителя срещу Х., който твърди, че ги държи като ржченъ даръ, направенъ му отъ самия ищецъ. Ответника, който държи вещитѣ, не може да се скрие задъ своето владѣние и да казва: „отхвърлете искътъ на универсалния наследникъ, защото азъ имамъ владѣнието на титритѣ, а пъкъ владѣтеля на движимия имотъ се счита тѣхенъ собственникъ". Сѫдътъ не може и не трѣбва да отхвърли искътъ на ищеца на основание чл. 323 отъ И. С., защото правилото *en fait de meubles la possession vaut titre* има за предмѣтъ да покровителствова владѣнието на единъ движимъ имотъ *срещу ревандикация, заведена отъ трето лице*; по тази причина, това правило не може да се противопостави на ищецътъ отъ оногова, който самъ, или чрезъ своя родитель, е билъ страна въ актътъ, който е причина на владѣнието [2]).

— Има белѣжити юристи, които не сѫ съгласни съ горнето разрешение на въпроса, а именно, че ответника не може

---

[1]) Marcadé, V° *Prescription*, art. 2280, n° 3.

[2]) D. P. 79. 1. 153.

да противопостави правилото *en fait de meubles possession vaut titre* на ищеца когато той държи вещитѣ като даръ отъ последния, т. е. когато последния е даритель. Щомъ ржчния даръ се допуща, щомъ неговата перфектность става чрезъ реалното предаване на вещьта, намираме се предъ принципа, че измамата не се предполага и че владѣлеца нѣма нужда да представлява никакво оправдание. Прочее, нѣма причина да не се приложи art. 2279 (нашия чл. 323 отъ И. С.) къмъ владѣнието, придобито отъ истинския собственникъ, а тъй сжщо и къмъ владѣнието, което произлиза *à non domino*, защото този чл. не различава; неговата цель е само да пресуши процеситѣ, да звтвърди собственностьта и да покровителствова добросъвѣстнитѣ приобретатели на движимитѣ имоти. А пъкъ тѣзи сжждения се прилагатъ не само къмъ случая, въ който държателя е получилъ вещитѣ отъ действителния собственникъ, но и въ противния случай [1]).

Възражението, че въпросното правило за владѣнието не може да бжде противопоставено отъ владѣлеца на лицето, което държи вещитѣ, означава само това, че държателитѣ, които иматъ лично задължение да повърнатъ, не могатъ да се основаватъ на своето владѣние, за да откажатъ повръщанието. А пъкъ въ случая нѣма подобно задължение отъ този родъ, защото такова не е установено. Всѣко отношение между *tradens* и *accipiens* е изчезнало; последния, чрезъ факта на предаването, е станалъ чуждо, трето спрямо първия лице. Прочее, неговото владѣние е равно на единъ съвършенъ титръ, щомъ ищецътъ за повръщание на движимата вещь докаже само своето предшествующе право върху спорната вещь.

— Разбира се че и при тази система, ищецътъ може да оборва самото владѣние на ответника, като докаже, че то нѣма онова значение, което искатъ да му предадатъ, че на претендирания ржченъ даръ липсува *animus donandi* у дарителя, или пъкъ че не е имало предаване въ полза на надарения. Като се представятъ тѣзи доказателства, ответника не може да се ползува вече отъ правилото, че владѣлеца на единъ недвижимъ имотъ се счита неговъ собственникъ. Той ще бжде принуденъ да докаже, че е придобилъ

---

[1]) Bressolles, *op. cit.*, nº 253. — Labbé, *Rev. Crit.*, 1884, t, I, p. 650.

вещьта на законно и редовно основание. Въ този смисълъ е французската юриспруденция. Въ едно нейно решение четемъ следнитѣ поучителни пасажи: „Още по-важно е да останемъ вѣрни на принципитѣ, защото при сегашната непрестанна мобилизация на богатствата (преобръщане на недвижимитѣ имоти въ движими) тѣ интересуватъ въ най висока степень сигурностьта на семействата и защото едно неправилно приложение на art. 2279 ще стане за грабителитѣ едно оржжие, колкото удобно, толкова и опасно“ [1]).

Ние изложихме цѣлата доктрина и юриспруденция по доказателствата за ржчния даръ отъ страна на надарения, за да се види по ясно значението на установеното въ чл. 323 отъ И. С. правило. То създава презумпция въ полза на владѣлеца на движимитѣ вещи и го счита за тѣхенъ собственикъ при следующитѣ условия: владѣнието да е на *тѣлесни* движими вещи; това се вижда отъ израза „движими вещи *по своето естество*“; владѣние на цѣнни книжа на предявителя; владѣлеца да е добросъвѣстенъ; при тѣзи само условия владѣнието произвежда сѫщото действие, както юридическото основание (*...del titolo*). При тѣзи условия само владѣлеца може да се крие задъ своето владѣние и да твърди, че има наржченъ даръ въ негова полза.

Доказателства противъ надарения.

Не е само надарения, който представлява доказателства, че има ржченъ даръ въ негова полза. Има случаи, когато други трѣбва да представятъ доказателства противъ него.

Напримѣръ, единъ надаренъ, срещу когото е заведенъ, искъ за привнисане, или за намаление, или за отменение по причина на непризнателностьта, по причина на неиспълнение условията, възразява като отрича, че има ржчно дарение въ негова полза. Въ този случай на ищецътъ пада тяжестьта да доказва, че има такъвъ даръ и че владѣлеца държи имотитѣ като даръ.

— Това отричане е твърдѣ възможно и основателно като се има предъ видъ, че много пѫти ржчния даръ се прави *тайно* и владѣнието на движимитѣ вещи нѣма онази публичность, която характеризира владѣнието на недвижи-

[1]) S. 66. 1. 189.

митѣ имоти. При това, то е възможно най вече, когато държателитѣ на вещитѣ сж наследници на дарителя.

Ржчнитѣ дарения въ полза на наследници.

Твърдѣ често се поражда споръ между сънаследници за движими имоти; пари, цѣнни книжа, скжпоцѣнни украшения и др., които до смъртьта на *de cujus* сж биле въ негови ржцѣ и укрити следъ смъртьта отъ нѣкои негови близки.

Нека упоменемъ нѣкои отъ тѣхъ, които могатъ да се представятъ често и въ нашия животъ.

Една вдовица прибира наследственнитѣ части на своитѣ малолѣтни дѣца като тѣхна законна представителка; тя претендира, че нѣкои вещи отъ оставенитѣ отъ наследодателя, напримѣръ 100 акции отъ осигурителното дружество „Балканъ" й сж биле дадени отъ умрѣлия като ржчно дарение.

Може ли преживѣлата съпруга да се основава на правилото на чл. 323 отъ И. С. и да каже: „азъ владѣя тѣзи цѣнни книжа на предявителя; владѣнието имъ произвежда действие въ моя полза, както юридическото основание"? Не. Преживѣлата съпруга въ случая не може да се ползува на правилото на чл. 323 и да се крие задъ него, защото то предвижда добросъвѣстно владѣние; а пъкъ добросъвѣстенъ владѣлецъ е този, който владѣе като собственникъ, т. е. владѣнието на когото е постоянно, спокойно, явно, несъмнително и съ намѣрение да държи вещьта като своя собственна (чл. 302 и 317 отъ И. С.). А може ли да се твърди въ случая, че съпругата владѣе *несъмненно* като собственница? Това е съмнително; защото, като съпруга на *de cujus*, тя може да владѣе на основание на съсобственница; тя може да владѣе тѣзи акции и като настойница на дѣцата си. Прочее, нейното владѣние не е явно и несъмнително; напаки, то е съмнително, защото не се подкрепя съ никакви други доказателства освенъ съ нейната декларация, че акциитѣ сж биле на покойния, но че той й ги е дарилъ преди смъртьта си. Такова съмнително владѣние не е владѣние на собственникъ, което изключва всѣко друго право. Прочее, преживѣлата съпруга не може да се ползува отъ правилото на чл. 323 отъ З. И. С. и не може да противопостави установената отъ него презумпция.

Защото, още, ржчнитѣ дарения представляватъ голѣми опасности, и съ най голѣма строгость трѣбва да се поддържатъ принципитѣ на общото право, които могатъ да гарантиратъ семействата срещу обири [1]).

— Единъ наследникъ твърди, че баща му, при живота си, му билъ подарилъ 150 облигации отъ Б. Д. заемъ отъ 1907 год. Другитѣ сънаследници твърдятъ, че той е укрилъ тѣзи облигации. Завежда се искъ. Ответника-наследникъ може ли да се скрие задъ правилото на чл. 323 отъ И. С.? Може ли да се позовава на максимата: *en fait de meubles la possession vaut titre*, и ако се позове на нея, ще успѣе ли? Ние мислимъ, че сждътъ трѣбва да отстрани въ случая правилото на чл. 323, защото то не е предназначено да покровителствова всѣко владѣние, каквото и да е то; то не може да се противопостави на оногова, който твърди, че държателя е длъженъ да повърне вещитѣ, които сж добити чрезъ престжпление или полупрестжпление [2]) И наистина, положението на ответника като сънаследникъ дава възможность да се допуща, че въ случая може да има укриване на наследствени вещи.

Лични дарения на близки на de cujus лица.

Много пжти наследството може да бжде ограбено отъ близки на умрѣлия. Така, една прислужница на умрѣлия твърди следъ смъртьта на господаря си, че този последния й билъ подарилъ 150 акции отъ едно акционерно дружество „*Искра*", и че тя ги държи. Наследницитѣ искатъ отъ нея чрезъ искъ повръщанието на акциитѣ. Може ли ответницата да противопостави на наследницитѣ владѣнието си съгласно чл. 323? Това е много съмнително, особенно ако прислужницата е разполагала съ ключоветѣ на долапътъ, гдето сж се намирали ценнитѣ книжа на умрѣлия. При тѣзи обстоятелства кой трѣбва да се счете за истински владѣлецъ?

Споредъ насъ, за такъвъ трѣбва да се счете покойния. Прислужницата не може да се ползува отъ правилото на чл. 323. Особенно като се има предъ видъ размѣра на пре-

---

[1]) Pand. belges, v° *Dons manuels*, t. XXXII, n° 115. — Colin, p. 83.— Bressolles, n° 251. — Buchère, n° 784 и др.

[2]) Laurent, t. XII, n° 289.

тендирания ржченъ даръ — около 200.000 лева. Мжчно е да се предполага, че господаря е искалъ да облагодетелствова своята прислужница съ такава сума и то само за едно двѣгодишно слугуване. Умрѣлия е знаялъ, че ржченъ даръ отъ такава сума въ полза на една прислужница ще предизвика процесъ отъ страна на наследницитѣ; за това той би трѣбвало да остави писменна следа за даротъ; а пъкъ такава нѣма.

Сждилищата трѣбва да бждатъ строги при решаването на въпроси за тайнитѣ ржчни дарения, претендирани отъ лица, които сж гледали болния и умирающъ, очитѣ на когото тѣ сж затворили, а тъй сжщо за ржчни дарения, претендирани отъ слуги. Само съ такава строгость ще могатъ да бждатъ защитени семействата и наследницитѣ отъ възможни ограбвания.

Сждията трѣбва да приеме, че живущия у господаря слуга *владѣе за смѣтка и въ името на първия движимитѣ вещи*, които сж биле негова собственность и които сж биле въ неговата кжща; че, следователно, слугата, който претендира, че движимитѣ вещи му сж биле подарени ржчно, трѣбва да докаже извършването на даротъ; ако слугата не представи такова доказателство, неговото държание на ценнитѣ книжа и други вещи не може да се асимилира съ онова редовно владѣние, което му дава право да се позовава на чл. 323 отъ И. С.

Въ този смисълъ е французската юриспруденция за подобни случаи[1]).

— Сжщото е, когато една държанка, която е живѣла съ умрѣлия дълги години, и която е распореждала въ кжщата му като пълна господарка, е имала ключоветѣ на всички движими вещи и управлението имъ. Трѣбва да се счете, че тя не владѣе тѣзи вещи за себе си, макаръ да ги държи[2]).

Достатъчно е да се установи, че вещитѣ сж биле собственность на умрѣлия, и нейното владѣние, следъ неговата смърть, не може да се покровителствова отъ чл. 323.

— И роднинитѣ на умрѣлия, които сж живѣли съ него, не могатъ да се позоваватъ на правилото на чл. 323 подъ

---

[1]) D. P. 77. 2. 56; 76. 2. 140; 81. 2. 256; Tribunal Seine, 2 avril 1884. Gaz. Pal. 84. 2. *Supp.*, 5.

[2]) Pand. fr. v° *Donat.*, n° 4469.

предлогъ, че вещитѣ имъ сж биле подарени ржчно отъ него; че тѣ ги владѣятъ; че, следователно, сж собственници.

— Когато умрѣлия и претендирания надаренъ сж живѣли заедно, трѣбва да виждаме въ държанието на вещитѣ по-скоро единъ влогъ, нежели единъ ржченъ даръ, особенно ако последния живѣе у умрѣлия, било като наематель, било като въ хотелъ [1]).

— Сждията може да тегли доказателства и отъ поведението на владѣлеца; напримѣръ, ищецътъ, който иска повръщание на нѣщата, установи, че последния ги е завладялъ следъ смъртьта на *de cujus* или установи, че сж го видѣли, че носи единъ пакетъ, огледвайки се на дѣсно и лѣво [2]). Въобще, сждията, при решаване на такива случаи, ще вземе въ внимание двусмисленното положение на надарения и съмнителностьта на владѣнието. Обаче, това не значи, че сждията трѣбва да отива до прекалявание въ това отношение, т. е. да не държи абсолютно никаква смѣтка за владѣнието. Съ такава прекалена строгость сждията ще направи мъртво правилото, че добросъвѣстния владѣлецъ на движимъ имотъ се счита неговъ собственикъ, и, жертвувайки правото предъ факта, ще възлага винаги върху надарения да доказва, че има ржченъ даръ [3]).

Отъ изложеното става явно, колко е важна и деликатна материята за доказването сжществуването на единъ ржченъ даръ.

Когато се отрича самото владѣние на вещитѣ. До сега ние имахме предъ видъ случаитѣ, въ които се признава отъ ответника, че спорнитѣ вещи се намиратъ у него; че тѣ по-рано сж биле собственость на дарителя, който му ги е подарилъ ржчно; съ други думи разгледахме случаи, въ които владѣнието и происхождението на вещитѣ е безспорно.

Нека се спремъ и върху противния случай. Какъ той ще бѫде решенъ? Ответникътъ отрича, че има у себе си и че владѣе претендиранитѣ отъ ищеца вещи. Ищеца, който иска повръщанието на вещитѣ, следъ като установява, че той или неговия родитель е биль собственикъ на спорнитѣ вещи,

---

[1]) Troplong, t. II, n° 1050.

[2]) D. P. 77. 2. 56.

[3]) Colin, *op. cit.*, p. 93. — Bressolles, *op. cit.*, n° 260.

трѣбва да докаже подиръ това, че ответника ги държи, че ги има у себе си. Значи, ищеца трѣбва да докаже происхождението на спорнитѣ вещи и владѣнието имъ отъ ответника. Държанието, като материаленъ фактъ, може да се докаже съ всички доказателства.

— Какво ще стане, ако ищецътъ, следъ като е доказалъ, въпреки отричанието на ответникътъ, происхождението на вещитѣ и обстоятелството, че тѣ се намиратъ въ владѣнието на последния, не може да установи, че ответника ги държи на друго основание, а не като даръ? Въ това положение може ли ответника да се скрие задъ правилото на чл. 323 отъ И. С. и да каже: понеже азъ владѣя вещитѣ, азъ съмъ тѣхенъ собственникъ?

Отричанието на ответника, че владѣе спорнитѣ вещи го прави *недобросъвѣстенъ* владѣлецъ, а пъкъ чл. 323 покровителствова само *добросъвѣстния* владѣлецъ. Този въпросъ се решава отъ другъ: само отричанието факта на държанието на спорнитѣ вещи прави ли ответника такъвъ *недобросъвѣстенъ* владѣлецъ, който не може да се ползува отъ благата на чл. 323?

Решението на въпросътъ е деликатно. Може да се поддържатъ двѣ противни мнения. Споредъ римското право, отъ което законъ 25, D. *De Probat.* е възприетъ отъ Французския и Италиянския граждански Кодекси въ материята на *Condictio indebiti*, ако ответника отрича искътъ за повръщание недължимо платеното, то ищецътъ, следъ като докаже, че е заплатилъ сумата, се освобождаваше отъ задължението да установява, че платеното не е било дължимо. Прочее, по принципътъ на римското право, приложенъ по аналогия, би трѣбвало да решимъ, че правилото на чл. 323 е неприложимо въ горния случай. *Bressolles* казва, че ответника, макаръ изобличенъ въ лъжа относително факта на владѣнието, може да се ползува отъ art. 2279 (нашия чл. 323) срещу искътъ на ревандиканта. Автора прибавя, че, ако отричанието на ответника, прибавено къмъ другитѣ обстоятелства на дѣлото, съставя една следа отъ съмнително, даже престѫпно владѣние, то, само по себе си, не е достатъчно, да създаде такава недобросъвѣстность, която пречи за прилагането на art. 2279 [1]).

---

[1]) Brissolles, *op. cit.*, n° 265. — Pand, fr., v° *Donat.*, n° 4494.

Колкото и да сѫ основателни и справедливи мотивитѣ на римското право, макаръ тѣ да се прилагатъ и у насъ въ материята на *condictio indebiti* и ние сме на мнение, че отричането отъ страна на ответника да владѣе спорнитѣ вещи, само по себѣ си, не създава отъ него такъвъ *недобросъвѣстенъ* владѣлецъ, който се отритнува отъ чл. 323, защото ответника може да мисли *добросъвѣстно* и наивно, че той, като ответникъ по дѣлото, има право не само да мълчи, но и да отрича всичко, и че ищецътъ е дълженъ да докаже искътъ си изцѣло, въ всѣко отношение, по всичкитѣ точки.

Но въпросътъ, споредъ насъ, би се изменилъ и положението на ответника би се влошило въ смисълъ да не може да се ползува отъ покровителството на чд. 323, ако се установи, че той, бидейки увѣренъ, че ищецътъ нѣма доказателства да установи, че вещитѣ се намиратъ действително у него, умишленно упорствува и отрича държането на вещитѣ съ цель да отхвърли иска като недоказанъ.

Самопризнаването на владѣлеца — надаренъ. Твърдѣ често се случава, че наследницитѣ, които искатъ повръщане на нѣщата, нѣматъ доказателства нито за владѣнието на последнитѣ, нито за ржчното имъ дарение; за тѣзи два факта тѣ се научаватъ само отъ признанието на владѣлеца. Така, ответника признава, че владѣе вещитѣ, но сѫщевременно казва, че ги е получилъ като ржченъ даръ. Какви сѫ въ този случай юридическитѣ последствия отъ тази декларация и въ какъвъ размѣръ може ищецътъ да се ползува отъ последната, като се има предъ видъ чл. 400 отъ Гражд. Сѫдопроизводство, стария текстъ на който установяваше принципътъ, че сѫдебното признание не може да бѫде раздѣлено въ вреда на оногова, който го е направилъ? Този въпросъ за недѣлимостьта на самопризнанието е игралъ и играе голѣма роля, както въ доктрината, така и въ юриспруденцията въ странитѣ на нашитѣ источници [1]); той би билъ отъ голѣма

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 288 и 289. — Colin, op. cit., p. 96. — Demolombe, t. XX, n° 81. — Troplong, t. II, n° 1049. — Claude, *op. cit.*, p. 164. — Bressolles, *op. cit.*, n° 270. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1208 и сл. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 4496 и сл. — Aubry & Rau, t. VIII, § 756, note 36. — D. P. 73. 1. 135; 77. 2. 129; 80. 1. 391; 95. 2. 278.

Тѣзи цитати би могли да ползуватъ за недѣлимостьта на самопризнанията, направени до 16 юний 1922 год.

юридическа важность и у насъ при стария текстъ; но въпроса изгубва значението си при сѫществуването на нувелата отъ 16 юний 1922 год, която отмени първата алинея отъ чл. 400, която установяваше упоменатия принципъ, съ премахването на която се отмени и принципа за недѣлимостьта на самопризнанието.

Споредъ новия текстъ на чл. 400, самопризнанието е дѣлимо. Кои сѫ биле мотивитѣ на нашия законодатель да премахне този старъ принципъ за недѣлимостьта на сѫдебното самопризнание, това не се знае точно.

И при нувелата отъ 1922 год., ние мислимъ, че самопризнанието е недѣлимо, когато то се отнася до факти, които сѫ свързани помежду си тѣсно и сѫществено.

Въ всѣки случай, при премахването на принципа за недѣлимостьта на самопризнанието, у насъ не може да сѫществува онзи споръ, който е сѫществувалъ и сѫществува въ странитѣ на нашитѣ източници.

Чл. 46 забранява съвмѣстнитѣ завѣщания. Закона не съдържа аналогическо разпореждание за съвмѣстнитѣ дарения.

Отъ това следва, че въ единъ и сѫщи дарственъ актъ могатъ да се направятъ дарения: 1° отъ единъ даритель въ полза на единъ надаренъ; 2° отъ нѣколко дарители въ полза на единъ надаренъ; 3° най-после отъ нѣколко дарители въ полза на нѣколко надарени.

Тъй сѫщо двѣ или повече лица могатъ да си правятъ съ единъ и сѫщъ дарственъ актъ взаимни дарения [1]).

Мотивътъ, който е продиктувалъ чл. 46 въ завѣщанията, не сѫществува при дарението; защото даренията, бидейки безвъзвратни, не се отменяватъ, освенъ въ изброенитѣ отъ самия законъ причини; а завѣщанието е отменяемъ актъ. И наистина, изложенитѣ при коментирането на чл. 46 мотиви за запрещение на съвмѣстнитѣ завѣщания никакъ не сѫ приложими къмъ дарението, чрезъ което дарителя се лишава веднага отъ собственостьта на подарения имотъ.

Компетентностьта на нотариуса. Закона изисква, за действителностьта на дарението на недвижими имоти, щото дарственния актъ да стане по редътъ за крепостнитѣ актове;

---

1) Duranton, t. VIII, n° 387. — Delvincourt, t. II, p. 252, — Demolombe, t. XX, n° 33.

а това значи, че дарението трѣбва да стане предъ онзи нотариусъ или мирови сѫдия, въ околията на който се намира недвижимия имотъ. Иначе, ако дарственния актъ се извърши отъ другъ нотариусъ, който не е компетентенъ, дарението е недействително. Единъ дарственъ актъ за недвижимъ имотъ, издаденъ отъ некомпетентенъ нотариусъ, ще има значение само на домашенъ актъ, който не дава никакви права на надарения (чл. 481 отъ Гражд. Сѫдопроизводство).

Отъ това следва, че единъ собственникъ на недвижимъ имотъ, находящъ се въ България, безразлично да ли той е български или чуждъ поданникъ, не би могълъ да направи валидно дарение на този имотъ предъ властитѣ на чуждата страна, нито даже предъ българскитѣ тамъ консули, които испълняватъ нотариални дѣла.

— Закона не предвижда и *особенни* дарения, освободени отъ тържественни формалности, за извънредни случаи (война, заразителни болести, пѫтуване и пр.), както предвижда *особенни* завѣщания за подобни случаи.

А дарственния актъ за движими имоти може да бѫде извършенъ отъ всѣки нотариусъ въ Царството, макаръ подаренитѣ имоти да се намиратъ не въ седалището на нотариуса, който извършва дарственния актъ за движимитѣ вещи.

Чл. 312 [1]

Дарението става задължително за дарительтъ и произвежда своето действие само отъ деньтъ, въ който то е било прието изрично.

Приемането е отъ сѫществено значение за битието на дарението. За това Цицеронъ е казалъ: „*Neque donationem sine acceptione intelligi posse*“ [2]. Разумътъ ни подсказва, че дарителя не може да застави на сила надарения да приеме подарения му имотъ и че той разбира, че прави дарението подъ условие, че този последния ще иска да се възползува отъ даръ. Прочее, безъ приемане нѣма дарение.

Въ това отношение трѣбва да имаме предъ видъ двѣ нѣща: самото приемане, което засяга самата сѫщность на

---

[1] C. It. 1057; C. N. 932.

[2] *Cicer.*, Topic, 8.

договора, и тържественността на приемането, която е само една формалность отъ гражданското право.

Приемането е даденото отъ надарения съгласие на дарителевото предложение. То е сжществената часть на договора, който изисква съгласието на двѣтѣ страни, съучастието на двѣ воли [1]). Тѣзи двѣ воли се обединяватъ само въ момента на приемането; за това, приемането е, което прави договора съвършенъ; съ други думи, приемането е сжществено условие, безъ което никакъвъ договоръ не може да се образува.

А тържественността на приемането е изричната забелѣжка, която трѣбва да се направи въ положителни изрази, *expressis verbis* било въ самия дарственъ актъ, когато се касае за дарение на недвижими имоти, било въ него или въ отдѣленъ автентиченъ, когато се касае за дарение на движими имоти.

Отъ това гледище приемането става едно условие отъ сжществена форма, липсата или несъвършенството на която влече подире си една радикална недействителность, която не може да бжде конфирмирана отъ дарителя нито изрично, нито мълчаливо.

Отъ това различие между приемането, като сжщность на дарственния договоръ, и неговата тържественна форма, въ която то се проявява, проистича едно важно последствие, а именно, че, ако подарения имотъ се намира въ владѣнието на надарения, той пакъ трѣбва да изрази изрично съгласие за приемането. Самия фактъ на владѣнието не може да замѣсти онази необходима забелѣжка *expressis verbis*, която изразява тържественността на приемането. *Тулие* е на противно по този въпросъ мнение [2]).

Тъй правилно приетия даръ чрезъ волеизявлението нѣма нужда отъ друго предаване (чл. 317).

Както се вижда, законътъ е много строгъ, относително начинътъ на изразяване за приемането. Дарението, което не е прието изрично, не произвежда никакво действие. Това е едно съвършенно произволно разпореждане, понеже не е основано нито на нѣкой правенъ принципъ, нито на разума.

---

[1]) L. 1, § 2, *de Pactis*. — L. 55, *de Act. et obl.*

[2]) Toullier, t. V, n° 189.

Ако би трѣбвало да се прави различие между дарението и другитѣ договори, би трѣбвало да се прави въ противенъ смисълъ, а именно, да се улесни съгласието на надарения, който приема даръ. А пъкъ кой е наклоненъ да отхвърли единъ даръ. Ако присѫтствието на странитѣ при извършване на акта и подписа имъ сѫ достатъчни, за да ги ангажиратъ въ по-важни сдѣлки, то още повече тѣ би трѣбвало да сѫ достатъчни да констатиратъ приемането отъ страна на надарения, който съ нищо не се задължава и който получава даръ, безъ да е дълженъ да даде насрѣща една равностойность.

Обаче, законътъ е формаленъ; за това длъжни сме да се придържаме о него, безъ да преувеличаваме строгоститѣ, но тъй сѫщо безъ да го заобикаляме [1]).

Прочее, макаръ надарения да е присѫтствувалъ при извършването на дарственния актъ, макаръ той да го е подписалъ, дарението ще бѫде недействително, ако не е казано изрично, че той го приема [2]).

Този членъ опредѣля момента, отъ който дарението произвежда своето действие и става задължително за дарителя въ този смисълъ, че той не може да го отмени. Този моментъ е деньтъ, въ който дарението е било прието изрично.

До когато нѣма изрично изразена воля отъ надарения, че приема дарението, това последнето не произвежда никакво действие нито спрямо дарителя нито спрямо трети лица.

— За да произведе и приеманието своето действие, то трѣбва да е направено *изрично*.

И така, *изричностьта* на приеманието е една отъ тържественноститѣ, спазването на която законътъ изисква за валидностьта на дарението.

Какъ се констатира тази изричность на приеманието? Този въпросъ може да има разни отговори за даренията на разнитѣ имоти. Така, при дарението на недвижимитѣ имоти, което става съ крепостенъ актъ, достатъчно ли е надарения да подпише актътъ, за да може да се каже, че има *изрично* приемание? Не. Изричното приемание на дарението

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 237.

[2]) Duranton, t. VIII, n° 389. — Grenier, t. I, n° 57. — Demante, t. IV, n° 71 bis, III и др.

трѣбва да се забелѣжи отъ нотариуса въ графата на забелѣжкитѣ, опредѣлена за тѣзи и други цели. Ако изричното приемание не е отбелѣзано въ актътъ, не може да се счита, че то е направено, макаръ актътъ и да е подписанъ отъ надарения, и дарението е недействително, понеже се предполага, че надарения не се е съгласилъ, когато не е изразилъ своето съгласие по установенитѣ отъ закона форми [1]).

По сѫщия начинъ се отбелѣжва изричното приемание и въ даренията на движимоститѣ, които ставатъ предъ нотариуса. То се белѣжи въ дарственния актъ.

Нотариуса не е длъженъ да употрѣбява думата *приема*; той може да употрѣби нѣкое равнозначуще изражение вмѣсто думата *прие*. Така, той може да употрѣби напримѣръ изражението: *надарения одобри даръть*, или: *надарения благодари за даръть*. Отъ тѣзи думи *одобри* и *благодари* тъй сѫщо се установява, че дарението е прието.

Разбира се, че най-удобно и най-предпочително, е щото нотариуситѣ да си служатъ съ кратката дума *прие*, отколкото да тръсятъ други дълги перифрази [2]).

— По този въпросъ имаме едно ново решение на Върх. Кас. Сѫдъ, въ което той казва, че приеманието дарение на недвижими имоти отъ надарения трѣбва да бѫде направено изрично, но за изричностьта не сѫ необходими сакраментални изрази. Мотивитѣ му сѫ следующитѣ: Споредъ чл. 312 отъ зак. за нас. дарението става задължително за дарителя и прозвежда своето действие само отъ деньтъ, въ който то е било прието изрично. Това распореждание, обаче, не повелява, нито пъкъ отъ смисъла му може да се заключи, че изричното приемание на дарението трѣбва да се извършва съ употрѣблението на сакраментални изрази. Приеманието на дарението може да бѫде валидно направено *по всѣкакъвъ начинъ* съ огледъ на распореждането на чл. 311 отъ З. Н., отъ който да се заключи за изричностьта му. Поради това

---

[1]) Laurent, t. XII, no 237.

[2]) Laurent, t. XII, n° 237. — Demolombe, t. XX, n° 123, p. 124. — Duranton, t. VIII, no 414. — Poujol, t. III, art. 932, n° 4. — Troplong, t. III, n° 1089. — Vazeille, sur l'art. 932, n° 1. — Marcadé, sur l'art. 932, n° 3. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 57 ter, note *a*. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 610. — Demante, t. IV, n° 71 bis. — Aubry & Rau, t. VII, § 658, note 3. — Pand. fr., v° *donat*, n° 3701—3705.

следва да се приеме, че Плов. ап. сѫдъ неправилно е истълкувалъ чл. 311, като счелъ, че Ана Митева не била приела изрично дарението, направено отъ Добри Стояновъ на малолѣтния й синъ Митю Мишевъ съ крепостнитѣ актове №№ 2 и 3 отъ 31. XII. 1919 г., тъй като само подписали тѣзи актове и не добавили при подписа си израза „приематъ дарението“ или другъ равнозначющъ“ [1]).

Както се вижда практиката на В. К. Сѫдъ е противна на исказаното отъ насъ мнение за действителностьта на приманието на недвижимитѣ имоти. Ние казахме, че само подписването на крепостния актъ отъ страна на надарения, ако той е пълнолѣтенъ, или отъ страна на неговия законенъ представитель, ако е неправоспособенъ, не е изрично приемание. Въ сѫщия смисъль се е произнесалъ и плов. ап. сѫдъ; а Върх. Кас. Сѫдъ приема противното, т. е. че самото подписване на крепостния дарственъ актъ съставлява изрично приемание. Грѣшката на Върх. Кас. е очевидна по следующитѣ съображения:

1°. До момента на приеманието на дарението по установеня отъ закона редъ последното е само единъ проектъ за дарение: това дарение може да бѫде оттеглено отъ дарителя преди приеманието му. То може да бѫде отхвърлено отъ надарения. Това е безспорно и за него всички сѫ съгласни.

2°. Трѣбва съ неприятность да отбелѣжимъ, че Върх. Кас. Сѫдъ въ случая е отишелъ, съ своето решение, противъ елементарното понятие за формата, въ която се проявява изричностьта. Съгласни сме съ мнението съ върховнитѣ магистрати, че за изричностьта на приеманието не се изискватъ сакраментални изрази; но въпросътъ е: съ какво трѣбва да се замѣстятъ сакраменталнитѣ изрази, ако тѣ не сѫ биле употрѣбени?

Известно е, че има двѣ приемания: едното е *изрично*, а другото е *мълчаливо*. Първото се състои въ изрични думи, или както се изразява френския законъ. „*en termes exprès.*“ Този изразъ е преведенъ у насъ съ думата „*изрично*“; а второто приемание се състои въ *действие*. Нашия Кас. сѫдъ

---

[1]) К. Р. № 532, отъ 20. XI. 1926 г. (Адв. Пр., Год. VII, брой 7, стр. 66).

казва, че е валидно приемането направено по *всѣкакъвъ начинъ*, отъ който да се заключава *изричность;* но кой *начинъ* показва *изричность?* Само онзи, който е направенъ съ изрични думи (*en termes exprés)* показва изричность. Къмъ кое действие се отнася изричността? Къмъ приемането. Значи, по буквата и духътъ на чл. 312 трѣбва да се употрѣбятъ разни изрази, които да означаватъ *приемане* на дарението: тѣзи изрази могатъ да не бѫдатъ сакраментални, т. е. вмѣсто думата приемане може да се употрѣби друга равнозначуща и то такава, която да дава понятие за приемане, т. е. равнозначущия терминъ да е *adaequatè et identicè*, както се изразява знаменития юрисконсултъ *Ricard*; а това значи, че, вмѣсто приемане, трѣбва да се употрѣби друга дума, която е съвършенно равнозначуща, т. е. която дава точно сѫщата идея.

Прочее, по нашия законъ приемането трѣбва да стане само изрично, *expressis verbis.*

3°. Крепостния актъ е само формата, въ която трѣбва да стане дарението подъ страхъ на действителность, а приемането е отдѣлна формалность отдѣлно сѫщественно условие, което прави дарението *перфектно* и му дава юридическа сила; до испълнението на това условие, нѣма дарение; има само единъ имперфектенъ дарственъ актъ. Прочее, подписването на крепостния дарственъ актъ отъ дарителя и надарения само създава дарственния договоръ, който безъ приемане не е перфектенъ; за да стане този договоръ перфектенъ, трѣбва да стане и *друго отдѣлно* подписване, може би върху сѫщия договоръ, за приемането. Иначе, да се приеме, че само подписване на крепостния актъ отъ страна на надарения, съставлява приемане, това приемане ще бѫде *мълчаливо;* а пъкъ закона не допуща подобно приемане; той позволява за действителността и ефикасността на дарението само *изрично, expressis vérbis,* приемане.

4°. Нашия 312 членъ е буквaленъ преводъ отъ art. 329 al. I отъ *Code Napoléon;* а въ него, както забелѣжихме, е казано: „*accepiée en termes exprès.*" Въ това отношение италиянския законъ се различава отъ нашия и френския, защото говори само за приемане, безъ да казва, че то трѣбва да е изрично „ . . . *in cui viene accettata*". Последствията отъ това различие сѫ, че по нашия законъ и по французския мълчаливо приемане не се приема, а по италиянския то е допус-

тимо. По този въпросъ ето какво казва Laurent: „Нотариуса трѣбва да отбелѣжи, че дарителя приема; безъ тази забелѣжка дарението е недействително, т. е. несъществующе, понеже се счита, че надарения не си е далъ съгласието въ предписанитѣ отъ закона форми; а пъкъ закона прави отъ изричното приемане едно съществено за дарението условие". По нататъкъ автора продължава: „Обаче, законътъ е формаленъ; трѣбва да се придържаме у него, безъ да преувеличаваме строгостьта му и безъ да я заобикаляме по причина, че била противна на здравия разумъ. Трѣбва ли нотариуса да си служи съ думата *приема* (*accepter*). Разбира се, че не, защото ние нѣмаме вече сакраментални изрази; прочее, по принципъ трѣбва да се реши, че той може да употрѣби равнозначуще изражение (*une expression équivalente;*) но едно равнозначуще изражение е необходимо, защото, закона изисква забелѣжка за приемането. Да ли изражението, съ което си е послужилъ нотариуса, е равнозначуще, не е въпросъ на правото; съдията по същество трѣбва да реши"[1]).

Прочее, само подписване на дарственния крепостенъ актъ не означава и приемане, ако нѣма, било сакраменталенъ изразъ, било равнозначущъ, че дарението е прието.

А *Demolombe* е още по категориченъ, като казва: „Напраздно, прочее, надарения ще е присъствовалъ! Напразно ще е подписалъ дарственния актъ! Въпреки всичко това дарението ще е недействително, ако не е казано, че то е прието"[2]).

На същото мнение съ и другитѣ автори[3]).

Отъ изложеното става нагледно, че нашия Върх. кас. съдъ е приелъ мнение, противно на общата доктрина и юриспруденция на нашитѣ източници; решението му противно на буквата и духътъ на текста, на който той се позовава.

— Приеманието на дарението може ли да бъде направено съ последующъ на дарението актъ, отдѣленъ отъ дарственния? Този въпросъ е разрешенъ изрично въ източнициттѣ на нашия законъ. Така, въ французския кодексъ съотвѣтствующия art. 932 съдържа следующата втора часть:

„Приеманието може да бъде направено при живота на дарителя съ последующъ автентиченъ актъ, подлинника отъ

[1]) Laurent, t. XII, n° 237.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 121—123.

[3]) Цитиранитѣ по-горѣ автори.

който се запазва; но въ такъвъ случай дарението ще има сила спрямо дарителя само отъ деньтъ въ който му е съобщенъ актътъ, удостовѣряющъ приеманието.

Така сѫщо и съотвѣтствующия отъ Италиянския art. 1057 съдържа следующето постановление:

„Приеманието може да се направи въ сѫщия актъ или съ последующи публиченъ актъ, преди дарителевата смъртъ; но въ последния случай дарението има действие само отъ деньтъ, въ който акта за приеманието е съобщенъ на дарителя".

Отъ тѣзи текстове се вижда, че по френския и италиянски кодекси приеманието може да стане въ самия дарственъ актъ или въ последующъ автентиченъ актъ, който трѣбва да бѫде съставенъ при живота на дарителя и който ще произведе своето действие, само следъ като се съобщи на дарительтъ.

Защо нашия законодатель не е възпроизвелъ и втората часть отъ съотвѣтствующитѣ членове отъ Италиянския и френския кодекси? Може ли това невъспроизвеждание да се истълкува въ смисълъ, че нашия законодатель не допуща, щото приемането да става съ последующъ автентиченъ актъ?

Отговора на тѣзи въпроси ние срещаме въ приготовителнитѣ рабити върху закона за наследството. Въ тѣхъ четемъ следующето: „Нѣма никаква нужда да се въспроизвежда втората часть отъ Ит. art. 1057 и отъ Фр. art. 932, защото за дарението на недвижимитѣ имоти ние приемаме системата на крепостнитѣ актове. А въ прехвърлянието правото на собственность *съгласието и на двѣтѣ страни* трѣбва да бѫде констатирано *въ сѫщия крепостенъ актъ*, въ който трѣбва да личатъ подписитѣ както *на дарителя, така и на надарения*. Ще се напечататъ особени формуляри за преминуването правото на собственность *чрезъ дарение*, въ които ще трѣбва да фигуриратъ и двата подписа — на дарителя и на надарения. Прочее, по нашия законъ приеманието на дарението ще става *въ сѫщия крепостенъ актъ*.

Това правило ще се прилага и за приеманието на движимитѣ имоти, когато дарението става предъ нотариуса".

Това мнение на съставителитѣ не е разисквано въ Народното Сѣбрание; но то може да се земе за решающе въпросътъ, понеже е съгласно съ правилата за съставянието на крепостнитѣ актове.

Кога трѣбва да бѫде прието дарението? Отговорътъ на този въпросъ се вади отъ буквата на текста, който казва, че дарението става задължително *за дарителя* и произвежда своето действие само отъ деньтъ на приеманието. Щомъ закона казва, че дарението става задължително *за дарителя*, това означава, че приеманието трѣбва да стане *още при живота на дарителя* [1]).

И това е твърдѣ обяснимо, защото, както казахме, дарението е договоръ, който може да се образува само съ участието на двѣ воли — волята на дарителя и онази на надарения, и че смъртьта на дарителя преди приеманието отъ страна на надарения, е направила невъзможно това участие. При това потрѣбно е, щото приеманието да стане преди дарителя да е отменилъ дарението и преди той да е станалъ неправоспособенъ по нѣкоя причина [2]).

— *Може ли едно дарение да се приеме преди извършването му?* Нашия законъ, по буквата си и по духътъ си, допуща приемание на направено вече дарение; а пъкъ въ тази материя, всичко, което се отнася до тържественноститѣ, трѣбва строго да се пази. Едновременното или последующе приемание представлява гаранции, които липсуватъ на предварителното приемание.

Ето защо ние мислимъ, че предварително приемание на едно дарение, което ще се направи, е недопустимо даже тогава, когато то би било напълно съобразно, по условията си и по подробноститѣ си, съ приеманието, което е предшествовало [3]).

А такова едно предварително приемание може да се почувствова отъ нуждитѣ на живота. Напримѣръ, Х. иска да подари на У. една своя кѫща; но има нужда да събере за извършване на дарението документи отъ разни власти, финансови и др. За това събирание има пречки, а У. е боленъ на умирание и желае, преди да умре, да приеме дарението, защото, иначе, то не би могло да премине върху неговитѣ наследници. У. заявява съ писменна декларация предъ нота-

---

[1]) Bruxelles, *Pasicrisie*, 1889. II. 317.

[2]) Sir. 1881. 1. 425.

[3]) Demolombe, t. XX, n° 136. — Bayle-Mouillard sur Grenier, t. I, n° 58, note *a*.

риуса, предъ когото ще стане дарението на кжщата, че той го приема. Такова предварително приемание и дарението, което го е последвало, сж недействителни.

Но, ако надарения умрѣ преди да подпише дарственния актъ, могатъ ли неговитѣ наследници да приематъ направения даръ, даже ако дарителя е живъ? Този въпросъ може да има само отрицателенъ отговоръ, защото дарението се прави лично на надарения. Той получава право върху подарения имотъ само тогава, когато, по установенитѣ форми, изрази своето съгласие, че приема дарътъ; а това съгласие се счита дадено въ минутата, когато той подпише актътъ. Щомъ надарения умрѣ, преди да приеме самъ дарението, той нѣма никакво право върху подаренитѣ имоти; а пъкъ дѣцата не могатъ да иматъ по наследство права, които самъ родительтъ не е притежавалъ.

По-горе мимоходомъ загатнахме за момента, въ който дарението произвежда своето действие. Като допълнение на това, ще кажемъ още, че, до момента на приеманието, дарительтъ има право да отмени дарението изрично или мълчаливо; може да продаде, да ипотекира, или да подари другиму подаренитѣ, но неприети още, имоти. Това негово право е очевидно [1]).

Кредиторитѣ на дарителя иматъ право да секвестиратъ подаренитѣ имоти до момента на приеманието.

Ако дарителя не е подписалъ актътъ, отменението става твърдѣ лесно: той не ще подпише актътъ и ще заяви нотариусу, че отменява дарението.

Въпроса се усложнява, ако дарительтъ е подписалъ крепостенъ актъ. И въ такъвъ случай той има право да отмени дарението; но какъ, въ каква форма, ще стане това отменение? Въ такъвъ случай дарителя трѣбва да се яви лично предъ нотариуса и да му заяви, че той отменява дарението си, и че крепостния актъ, подписанъ отъ него, но неподписанъ още отъ надарения, да се счита за неизвършенъ. Тази декларация за отменение въ промежутока дарителя може да даде на нотариуса чрезъ писменно заявление съ завѣрена дата [2]).

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 130.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 132.

Такова отменение ще бѫде изрично.

Но отменението може да стане и мълчаливо. Мълчаливото отменение ще се съдържа въ всѣки актъ на дарителя, който е несъвмѣстимъ съ дарението. Така, продажбата на подарения имотъ е едно мълчаливо отменение.

Разбира се, че мълчаливото отменение може да бѫде и *частично*; напримѣръ, дарительтъ отчуждава само часть отъ подаренитѣ имоти. За неотчужденитѣ имоти приеманието може да стане [1]).

Може ли да се отмени едно дарение, преди приеманието, чрезъ завѣщание? Напримѣръ Х. подарява на У. единъ свой конь. Преди да го приеме надарения, дарителя завѣщава сѫщия конь на Z. Това завѣщание отменява ли дарението? Този въпросъ е раздѣлилъ авторитѣ. Така, едни [2]) отговарятъ отрицателно на въпроса, защото завѣщанието произвежда действие само отъ деньтъ на завѣщателевата смърть; а други сѫ на противно мнение, защото завѣщанието показва измѣнение на дарителевата воля [3]).

Чл. 313 [4])

Ако надарения е пълнолѣтенъ, приеманието трѣбва да стане отъ него, или въ неговото име, отъ лицето, което е упълномощено отъ него да приеме въобще даренията, които би му се направили.

Този и последующитѣ два члена опредѣлятъ, *кои* лица могатъ да приематъ дарението.

Чл. 313 казва, че пълнолѣтнитѣ приематъ дареннето сами или чрезъ свои повѣреници. Защо законодателя е намѣрилъ за нужно да каже, че пълнолѣтнитѣ приематъ сами или чрезъ свои повѣреници даритъ, когато тѣ иматъ право да извършватъ всѣкакви актове? Този въпросъ се поражда

---

[1]) Pothier, *Des Donat.*, sect. II, art. 1. — Vazeille, sur l'art. 932, n° 4. — Toullier, t. V, n° 209 и 214. — Coin.-Delisle, sur l'art. 932, n° 6. — Troplong, t. I, n° 1091. — Bayle-Mouillard, t. I, n° 56, note d. — Saintespès-Lescot, t, III, v° 611.

[2]) Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 56 bis.

[3]) Demolombe, t. XX, n° 134.

[4]) C. It. 1058; C. N. 933.

отъ не точното израждание, ако надарения е *„пълнолѣтенъ"*. Думата пълнолѣтенъ трѣбва да се разбира въ смисълъ на *„правоспособенъ"*[1]). Това се вижда отъ цѣлата система и отъ редътъ на текстоветѣ, които опредѣлятъ, кои лица приематъ даренията. Най-напредъ чл. 313 опредѣля, че пълнолѣтнитѣ, т. е. *правоспособнитѣ* приематъ дарението сами или чрезъ свои повѣреници.

После членъ 314 опредѣля, че даръть, направенъ на *неправоспособенъ*, се приема отъ настойницитѣ.

Членъ 315 постановява, че направенитѣ на юридически лица дарове се приематъ отъ управителитѣ имъ.

Надарения, ако е правоспособенъ, може да приеме даръть и чрезъ пълномощникъ.

Този последния може да бѫде упълномощенъ да приеме специално направения даръ, или пъкъ може да бѫде упълномощенъ да приеме въобще всичкитѣ дарения, които ще бѫдатъ направени на надарения-упълномощитель.

Пълномощното трѣбва да е завѣрено отъ нотариуса.

Ако упълномощителя-надаренъ умре преди пълномощника да е приелъ дарението, последното пада, защото и пълномощното се прекратява съ смъртьта на упълномощителя; а пъкъ и наследницитѣ не могатъ да приематъ, защото умрѣлия не имъ прехвърля никакви права.

— Пълномощното за приемане се счита, че съдържа право да се извърши отъ пълномощника всичко необходимо, за да бѫде валидно приемането[2]).

Ако дарението съдържа дарове за нѣколко лица, то може ли едното отъ тѣхъ да приеме даръть и за другитѣ сънадарени, безъ да има отъ тѣхъ пълномощно за тази цель?

При разрешението на този въпросъ, повдигнатъ отъ *Furgole*, правятъ различие. *Furgole* и *Ricard* отговарятъ:

Не, ако дарението не е направено съвмѣстно и на двамата надарени и ако всѣки отъ тѣхъ е надаренъ отдѣлно за своята часть.

Да, ако тѣ сѫ сънадарени съвмѣстно и *in solidum*[3]).

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 155,

[2]) Poujol, sur l'art. 933, n° 5. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 633. — Duranton, t. VIII, n° 432. — Demolombe, t. XX, n° 163.

[3]) Demolombe, t. XX, n° 157. — Laurent, t. XII, n° 240. — Ricard, I partie, n° 871. — Furgole, *Donat...*—Pothier, *Introduct.* au tit. XV *de la cout. d'Orleans*, n° 39.

Италиянския авторъ *Ricci* не е съгласенъ съ това мнение и казва, че приеманието не може да се извърши отъ присѫтствующия надаренъ за смѣтка на отсѫтствующия [1]). Ние мислимъ, че мнението на *Furgole* и *Ricard* е по-право, защото то е съгласно съ принципитѣ за съвмѣстнитѣ задължения и земания, in solidum.

— Отъ текста на чл. 313 излиза, че дарението може да бѫде прието само отъ надарения или отъ неговъ пълномощникъ; съ други думи казано, дарението не може да бѫде прието отъ никое друго лице.

То не може да бѫде прието нито отъ наследницитѣ на надарения, който е умрѣлъ, преди да приеме даръ̀тъ; нито отъ правоимѣющитѣ.

То не може да бѫде прието и отъ кредиторитѣ на дарения, съгласно чл. 139 отъ З. Д., защото дарението е сѫщественно лично и за него може да се каже онова, което римлянитѣ казваха, че длъжника не е намалилъ имота си, но само е пренебрегналъ да го увеличи и защото не приетото дарение не сѫществува и не е въ имуществото на надарения [2]).

Нѣщо по-вече: кредиторитѣ на надарения, които не сѫ приели дарението, не могатъ да действоватъ даже съ Павловъ искъ *(actio Pauliana)*, поддържайки, че надарения не приема дарението въ вреда на тѣхнитѣ права, защото този искъ предполага, че длъжника намалява имуществото си, а пъкъ, както казахме, въ случая надарения, който не приема, само пренебрегва да се обогати, безъ да уврежда правата на своитѣ кредитори, пенеже тѣзи послѣднитѣ иматъ като общъ залогъ за своитѣ вземания само неговитѣ имоти, въ които не влиза неприетото дарение.

— Действително ли е приемането, което едно *трето лице* прави за *смѣтка на надарения?* Съгласно чл. 34 отъ З, Д. едно лице може да се задължава къмъ друго лице; но правилото на чл. 313 отъ наслед. не изключава ли, въ

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 217.

[2]) L. 134, ff. De regulis juris. — Bayle-Mouillard sur Gremér, t. I, n° 56. — Toullier, t. V, n° 211. — Troplong, t. III, n° 1100. — Laurent, t. XII, n° 239. — Vazeille, sur l'art. 932, n° 7. — Aubry & Rau, t. VII, § 652. — Pand. fr. v° Donat., n° 3737. — Demolombe, t. XX, n° 155. — Ricci, t. IV, n° 323.

материята за дарението, онова на чл. 34 отъ З. Д.? Като постановява, че приеманието *трѣбва* да стане отъ надарения, или отъ неговъ пълномощникъ, чл. 313 изключва съ това приемането, направено отъ едно трете лице, което нѣма специално за тази цель пълномощно.

— При това безразлично е за недействителностьта на приемането близостьта на третето лице, което е приело безъ пълномощно, въ името на надарения, задължавайки се да получи неговото съгласие; приемането е недействително.

Така, то е недействително, когато е направено безъ пълномощно: 1° отъ дѣтето за своя възходящъ [1]), 2° отъ възходящия за своя пълнолѣтенъ низходящъ [2]), 3° отъ мжжътъ за жената и наопаки [3]).

— Но може ли надарения да *ратифицира* направеното отъ третето лице приемане? Нѣма никаква пречка за тази ратификация, но при условие, че самия надаренъ ще извърши всичкитѣ формалности за едно редовно и валидно приемане. Въ този случай ратификацията ще се счита като едно *истинско приемане*.

Приемането отъ третето лице още по малко пречи на надарения да игнорира това приемане и самъ да приеме дарението, като испълни всичкитѣ предписани отъ закона формалности за действителностьта на приемането [4]). Има и противно мнение.

— Било че надарения ратифицира приемането, направено отъ трете лице *porte-fort*, било че самъ надарения приеме дарението следъ приемането отъ третего лице, ратифицирането или новото приемане има действие само отъ деньтъ, когато е направено, *ut ex nunc*, а не *ut ex tunc*. Действието на това приемане, относително времето, е важно по своитѣ юридически последствия.

— Ако въ промежутока между дарението и приемането, на дарения е станалъ неправоспособенъ, по причина че е изгу-

---

[1]) Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 64 note *b*.

[2]) Ricard, I, part. n° 856.

[3]) Pothier, n° 35.

[4]) Coin-Delisle, sur l'art. 933, n° 2. — Troplong, t. III, n° 1111. — Grenier, t. I, n° 60. — Marcadé, sur l'art. 933, n° 2. — Delvincourt, t. II, p. 256. — Toullier, t. V, n° 192. — Duranton, t. VIII, n° 425. — Vazeille, sur l'art. 933, n° 1. — Demante, t. IV, n° 75 bis. — Aubry & Rau, t. VII, § 652. — Laurent, t. XII, n° 241.

билъ гражданскитѣ си права или се е умопобъркалъ, или е билъ запретенъ, надарения не може вече да приеме дарението. Къмъ даренията не се прилага принципа, по който волята на завѣщателя счита за изразена въ момента, когато е билъ въ умътъ си.

— Тъй сѫщо, ако въ този промежутокъ дарителя е станалъ неправоспособенъ, дарението ще бѫде недействително.

— Нека отбелѣжимъ още, че подарените имоти преминаватъ върху надарения съ ипотекитѣ и съ другитѣ тежести, съ които дарителя ги е обременилъ въ времето между дарението и приемането [1]).

Чл. 314 [2])

Даръть, направенъ на единъ непълнолѣтенъ, или на единъ пълнолѣтенъ, който се намира подъ настойничество, се приема отъ преживѣлия родитель или отъ настойника.

Дарението, направено на бѫдащи дѣца на едно опредѣлено лице, може да се приеме отъ родителитѣ.

Непълнолѣтния, който е освободенъ отъ настойничество, и пълнолѣтния, който е подъ попечителство, приематъ дароветѣ съ съгласието на попечительтъ.

Следъ като опредѣля, кой приема направеното на пълнолѣтенъ и правоспособенъ дарение, закона установява правило, което разрешава въпроса, кой приема дарението, направено на *неправоспособнитѣ*, било, че тѣхната неправоспособность произтича отъ малолѣтие, било че тя произтича отъ запрещение.

Че това е така, се вижда отъ самия текстъ на нашитѣ източници, които употрѣбяватъ техническитѣ за това термини. Така съотвѣтния art. 935 отъ C. N. казва: „La donation faite à un mineur non emancipé ou à un interdit"; а art. 1059 отъ

---

[1]) Grenier, t. II, p. 380. — Toullier, t. V, n° 214.

[2]) C. It. 1059; C. N. 935.

Codice civile казва: „La donazione fatta ad un minore non emancipato o a un interdetto". Нашия текстъ употрѣбява вмѣсто техническия терминъ „*запретенъ*" израза: „*пълнолѣтенъ, който се намира подъ настойничество*".

Първата алинея предвижда дарение, направено въ полза на едно малолѣтно, което има живи родители. Въ такъвъ случай родителитѣ приематъ дарението, ако тѣ го намѣрятъ полезно за интереситѣ на надареното имъ чедо.

Сѫщата алинея предвижда и дарение, направено на едно непълнолѣтно дѣте, или на единъ запретенъ, които се намиратъ подъ настойничество. Въ такъвъ случай настойника приема дарението. Дарението, направено на непълнолѣтния, не може да се приеме отъ настойника безъ разрѣшението на роднинския съвѣтъ (чл. 78 отъ закона за Настойничеството), когато такъвъ има.

Защо се изисква разрешението на роднинския съвѣтъ, когато е въпросъ за единъ актъ, който ползува само малолѣтния? Причината за това е, че роднинския съвѣтъ трѣбва да изследва мотивитѣ, по които дарението е направено на малолѣтния. Прочее, това е единъ отъ най-голѣмитѣ морални интереси, за които закона изисква разрешението на роднинския съвѣтъ. Но малолѣтния надаренъ има и парйченъ интересъ, защото, като надаренъ, той ще е дълженъ да плаща прехрана на дарителя (чл. 328).

Тъй сѫщо и дарението, направено на единъ запретенъ не може да се приема отъ настойника безъ разрешението на роднинския съвѣтъ (чл. 78 и 153 отъ закона за Настойничеството).

Третята алинея отъ чл. 314 говори за приеманието на даренията, направени първо на непълнолѣтенъ, който се намира подъ попечителство, т. е, онзи, който има повече отъ 18 год., но не е навършилъ 21 година (чл. 100 отъ закона за Настойничеството). Такива дарения се приематъ отъ самитѣ непълнолѣтни, съ съгласието на попечителитѣ.

Сѫщата алинея говори за дарения, направени на пълнолѣтни, които се намиратъ подъ попечителство. Очевидно е, че тука закона говори за *ограничено запретенитѣ* (чл. 10, п. 3, отъ закона за Задълженията и Договоритѣ, които се намиратъ подъ попечителство [1]). Това се вижда и отъ съотвѣт-

[1]) Моя „Коментаръ върху Закона за Задълженията и Договоритѣ", томъ I, п° 37.

ствующия членъ отъ италиянския граждански кодексъ, който употрѣбява изражението *maggiore inabilitato.*

Дарението, направено на ограничено запретенитѣ, се приема отъ самитѣ тѣхъ съ съгласието на попечителя имъ.

Втората алинея отъ чл. 314 говори за приеманието на даренията, направени на бждащи дѣца на едно опредѣлено лице.

— Разрешението на роднинския съвѣтъ се изисква само въ такъвъ случай, когато такъвъ има; иначе, ако нѣма роднински съвѣтъ, направеното на малолѣтното дѣте дарение се приема отъ бащата, когато надареното има живи родители, или отъ преживѣлия родитель, когато единъ отъ тѣхъ е умрѣлъ.

Така, дарението, направено на едно малолѣтно, което има живи родители, се приема отъ бащата на дѣтето (аргум. отъ чл. 68 зтъ Закона за Лицата), ако единъ отъ родителитѣ е умрѣлъ, то направеното на малолѣтното дѣте дарение се приема отъ преживѣлия родитель безъ съгласието на роднинския съвѣтъ, защото такъвъ има само тогава, когато малолѣтното е кржгло сираче.

Прочее, само дарението на едно кржгло сираче се приема отъ настойника съ разрешението на роднинския съвѣтъ.

— При това решението на роднинския съвѣтъ нѣма нужда да бжде утвърдено отъ Окржжния сждъ.

Сжщото трѣбва да се каже и за приеманието, направено на единъ запретенъ, който се намира подъ настойничество; или на ограничено запретенъ, който се намира подъ попечителство (чл. 115 отъ Закона за Лицата).

— Дарението, направено на малолѣтенъ и прието отъ бащата или отъ преживѣлия родитель или отъ настойника съ разрешението на роднинския съвѣтъ, *има за непълнолѣтния сжщитѣ последствия, каквито има и за пълнолѣтния* (чл. 18 отъ Закона за Настойничеството). Какво означава това распореждание на закона? То значи, че, когато приеманието е направено редовно, малолѣтния надаренъ ще бжде задълженъ чрезъ действието на дарението така, както би билъ задълженъ отъ него единъ пълнолѣтенъ надаренъ.

Следователно, ако дарението е било направено съ тяжести, малолѣтния надаренъ ще бжде задълженъ да ги изпълни [1]).

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 444. — Demolombe, t. XX, n° 178.

Обаче, тяжеститѣ не трѣбва да засягатъ личнитѣ имоти на малолѣтния. Напримѣръ, не може да се приеме и да се испълни тяжестьта по едно дарение, въ което дарителя задължава малолѣтния или запретенъ надаренъ да отчужди единъ свой недвижимъ имотъ въ негова, дарителева, полза.

— Нашитѣ източници, въ съотвѣтнитѣ текстове, съдържатъ едно разпореждание, което дава право на бащата и майката и на другитѣ възходящи, *макаръ да не сж настойници или попечители*, да приематъ направеното на малолѣтното дѣте дарение.

Така art. 935 отъ C. N., като опредѣля, отъ кого се приема дарението, направено въ полза на нееманципиранъ и еманципиранъ малолѣтенъ и на запретенъ, прибавя: „При все това, бащата и майката на еманципирания и нееманципирания малолѣтенъ, или другитѣ възходящи, даже при живота на бащата и майката, макаръ да не сж настойници, ни попечители, могатъ да приематъ за него“. Сжщото почти разпореждание има и въ art. 1059 отъ италиянския *Codice Civile*, а именно: „Дарението, направено на единъ нееманципиранъ малолѣтенъ или на единъ запретенъ, ще се приема отъ бащата или отъ настойника.

„Майката, макаръ да е живъ още бащата; и другитѣ възходящи, макаръ родителитѣ да сж още живи, могатъ да приематъ дарението, направено на единъ малолѣтенъ или запретенъ, макаръ да не сж негови настойници; но въ този случай е необходимо позволението на гражд. сждъ“.

Нашия законодатель е отхвърлилъ това разпореждание на източницитѣ. Защо, кои сж биле мотивитѣ на отхвърлянието на това разпореждание? Въ приготвителнитѣ къмъ чл. 314 работи намираме следующата забелѣжка: „Последнята часть отъ art. 935 и втората алинея отъ art. 1059 отъ *Cadice Civile* се изоставятъ, защото тѣ сж въ противорѣчие съ принципа за правата на законния представитель на малолѣтнитѣ и на настойника или попечителя на запретения. Тѣ турятъ въ конфликтъ живитѣ родители на малолѣтния, съ неговитѣ възходящи. Ако преживѣлия родитель, който е законенъ представитель на малолѣтното, намѣри, че има сериозни мотиви да отхвърли едно дарение, на какво основание дѣдото или бабата на това малолѣтно дѣте ще приематъ направеното въ негова полза дарение? Кой има по-го-

лѣмо право и основание да реши, да ли да се приеме или да се отхвърли дарението — родителитѣ ли или дѣдото"?

Нека обяснимъ и допълнимъ мисъльта на съставителитѣ на нашия законъ, въ това отношение, съ примѣръ, който ще представи нагледно мотивитѣ за отхвърлянието на упоменатото разпореждание отъ източницитѣ.

Напримѣръ, Х. подарява на малолѣтното дѣте на г-жа У. 100,000 лева. Въ обществото се мълви, че последнята е въ интимни връзки съ дарителя и че надареното дѣте е отъ него. Г-жа У. знае тѣзи слухове; тѣ сж абсолютно неоснователни. За да запази своята честь и онази на съпруга си, и да опровѣргаятъ съ това хорскитѣ клюки, г-жа У. и мжжътъ и, т. е. родителитѣ на надареното дѣте, решаватъ да отхвърлятъ даротъ отъ 100,000 лева. Обаче, дѣдото и бабата на това дѣте, макаръ да не сж негови настойници, макаръ да сж живи неговитѣ родители, решаватъ да приематъ въ името на дѣтето даротъ отъ 100,000, съ които то ще бжде въспитано и изучено.

По *C. Napoleon*, дѣдото и бабата могатъ да приематъ даротъ въпреки съпротивлението на родителитѣ на дѣтето и безъ решение на сжда; а по *Codice civile* тѣ могатъ да приематъ този даръ само съ удобрението на гражданския сждъ *(l'autorizzazione del tribunale civile)*. Сждътъ ще прецени мотивитѣ, по които родителитѣ отхвърлятъ дара, мотивитѣ на дѣдото и бабата, по които тѣ настояватъ да се приеме даротъ отъ 100,000 лева, и споредъ обстоятелствата ще реши: да се приеме или да се отхвърли даротъ. Това е принципътъ за *сждебното* приемание на едно дарение. Вѣрно е, че родителитѣ на надареното дѣте могатъ да бждатъ чувствителни и внимателни къмъ общественното мнение и сждътъ да дойде на помощь на малолѣтното противъ тази прекалена чувствителность.

Дарението може да бжде отхвърлено отъ родителитѣ и по други причини; напримѣръ, по причина на кръвно скарване между дарителя и тѣхъ, *ab irato*. Сждътъ е който, споредъ Codice civile, ще реши.

Нашитѣ съставители сж повлияли за отхвърлянието на *сждебното* приемание и отъ критикитѣ върху него въ доктрината. Знаменития юрисконсултъ *Ricard* вижда въ този

институтъ едно *passe-droit* [1]), т. е. едно покровителство дадено противъ правото и несправедливостьта, която проистича отъ него. А когато е билъ разискванъ въ Държавния Съвѣтъ въ Франция този текстъ, появила се е силна срещу него опозиция; казвали сж, че е докачение за бащата да се позволи на възходящитѣ да приематъ дарението, когато бащата има оправдани причини да го отхвърли. Отговориха и отговора бѣше още по-докачителенъ, а именно, че бащата може да отхвърли дарението по алчность: да се обогати лично той, ако е наследникъ на дарителя [2]).

— Чл. 314 приложимъ ли е къмъ бащата и майката на едно незаконнородено дѣте? Текстътъ на закона не дава положителенъ отговоръ. Авторитѣ сж раздѣлени. Едни сж на мнение, че би могло да се каже, че този текстъ не е приложимъ въ случая, защото думата преживѣлъ родитель предполага законни родители и че мотивитѣ, върху които той почива, т. е. моралната гаранция, която законодателя намира въ бащинската нежность, не сжществува въ сжщата степень у незаконнитѣ родители и че направеното на незаконнородено дѣте дарение се приема отъ единъ настойникъ *ad hoc*, понеже се счита, че то нѣма родители [3]).

Други изказватъ мнение, че закона разбира и родителитѣ на незаконнороденитѣ дѣца [4]).

Ние мислимъ, че второто мнение е по-право и по съобразно съ буквата и духа на закона.

Ако, обаче, незаконнороденото остане безъ родители, направеното въ негова полза дарение се приема на общо основание.

Дарение отъ родителитѣ или отъ настойника.

Ако законнитѣ представители на малолѣтното или на запретения му направятъ дарение, кой ще го приеме? Мо-

---

[1]) Ricard, *Des donations testam.*, I-r partie, n° 852. — Demolombe, t. XX, n° 181. — Merlin, Rép., V° *mineur*, § VII, n° 3. — Toullier, t. V, n° 197. — Duranton, t. VIII, n° 441. — Grenier, t. I, n° 61 bis. — Coin-Delisle, sur l'art. 935, n° 5. — Massé et Vérgé, t. III, p. 59. — Laurent, t. XII, n° 246.

[2]) Séance du Conseil d'Etat du 12 ventôse an XI, n° 21 (Locré, t. V, p. 251).

[3]) Demante, t. IV, n° 74 bis, VIII. — Demolombe, t. XX, n° 193.

[4]) Grenier, t. I, n° 67. — Troplong, t. III, n° 1130. — Duranton, t. VIII, n° 440.

гатъ ли законнитѣ представители (родителитѣ или настойника) *да бждатъ едновременно и дарители и надарени, които приематъ?* Напримѣръ, бащата или настойника подарява на малолѣтното си дѣте единъ имотъ; може ли той, като неговъ законенъ представитель, да приеме дарението? Очевидно не, защото никой не може едновременно да подарява и приема подареното; никой не може да има едновременно тѣзи две качества по силата на правилото: *nemo potest esse auctor in rem suam* [1]).

За случая, когато настойника не може да съедини въ себе си едновременно две качества на даритель и надаренъ или представитель на надарения, въ римскитѣ закони имаше едно правило: *in rem suam auctorem tutorem fiert non posse* [2]).

Това правило е приложимо и днесъ отъ модернитѣ закони.

Отъ всичко това следва, че дарителя не може да приема дарението, направено на едно малолѣтно, настойникъ или законенъ представитель на което е.

И така, при живи родители, ако единъ отъ тѣхъ направи дарение на малолѣтното си дѣте, това дарение се приема отъ другия родитель (аргум. отъ чл. чл. 62 и 66 отъ закона за лицата).

Ако малолѣтното дѣте има само единъ родитель, който му направи дарение, то се приема отъ особенъ попечитель, назначенъ отъ сждътъ по искание на дѣтето, или на роднинитѣ, или даже по искането направено по длъжность отъ прокурора (аргум. отъ чл. 68 отъ закона за лицата).

Ако малолѣтното е кржгло сираче и има настойникъ, който му подари нѣщо, даръть се приема отъ особенъ попечитель назначенъ за тази цель.

Въ този последенъ случай наредъ съ настойника-дарителъ има назначенъ и поднастойникъ. Този последния не може ли да приеме дарението вмѣсто да се назначава попечитель *ad hoc*?

Този въпросъ е споренъ. Едни признаватъ правото на поднастойника да приеме дарението, направено на малолѣтното отъ неговия настойникъ, стига да има съгласието на роднинския съветъ, защото поднастойника се назначава съ

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 197. — Merlin, Rép. V° *mineur* § 7, n° 4. — Toullier, t. V, n° 202. — Troplong, t. III, n° 1133. — Laurent, t. XII, n° 249 и др.

[2]) Dig., L. 1, ff, De *auct. tut.* — L. 16, D. *de minoribus.*

цель да предварди и отстрани назначението на попечители *ad hoc*, които едно време се назначаваха на малолѣтнитѣ, когато настойника не можеше по нѣкоя причина да го представлява, т. е. защото поднастойника се назначава за да представлява малолѣтния въ всичкитѣ случаи, въ които не може да го представлява настойника [1]).

Други мислятъ, че поднастойника нѣма право да приеме дарението, и че то трѣбва да бѫде прието отъ единъ попечитель *ad hoc* [2]).

Ние мислимъ, че настойника-даритель не може да съединява едновременно двѣ качества на даритель и на представитель на надарения. Това е безспорно. Въпроса е, кой да приеме въ такъвъ случай направено въ полза на малолѣтното дарение? Поднастойника ли или попечитель *ad hoc* назначенъ отъ сѫдътъ?

Нашето въ случая мнение е, че поднастойника не може да приеме дарението, защото поднастойника действова само тогава, когато настойника не може да испълнява своята мисия по причина на нѣкоя невъзможность — законна или фактическа — и когато има конфликтъ между интереситѣ на настойника и онѣзи на малолѣтния; а въ нашия случай нѣма ни една отъ тѣзи причини.

Конфликъ между интереситѣ на настойника и онѣзи на малолѣтния, по поводъ на едно дарение, би имало въ следующия случай: бащата на настойника подарява на малолѣтното дѣте една своя кѫща, стойността на която очевидно надминава располагаемата часть отъ наследството на дарителя. При това условие настойника на надареното малолѣтно дѣте ще има интересъ да иска унищожението или намалението на дарението.

По тази причина въ този случай дарението ще приеме поднастойника.

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 197. — Delvincourt, t. II, p. 475, note 4. Toullier, t. V, n° 202. — Duranton, t. VIII, n° 443. — Merlin, Rép., v° *mineur*, § 7, n° 4. — Poujol, sur l'art, 942, n° 2. — Bayle-Mouillard, t. I, n° 68. — Coin-Delisle, sur l'art. 942, n° 5. — Demante, t. IV, n° 74 bis.

[2]) Laurent, t. XII, n° 249. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 3886. — Dalloz, Sup. n° 373. — Pand. belges, v° *Accep. de donat.*, t. I, n° 91. — Arntz, t. II, n° 1865.

Прочее, дарението трѣбва да се приеме отъ единъ попечитель, назначенъ *ad hoc* отъ сждътъ.

Въ този смисълъ е разрешилъ въпроса италиянския *Codice civile* съ изриченъ текстъ (art. 1059, al. 3), която нашия законодатель е пропусналъ да възпроизведе.

— Ако настойника стане причина да се загуби и пропадне едно дарение, направено въ полза на малолѣтното, той е отговоренъ за вреди и загуби спрямо увреденото отъ това опущение малолѣтно дѣте. Така бѣше по римското право[1]); така е и по модерното право.

Такива дарения се приематъ отъ родителитѣ. Кои сж условията за прилагането на това правило.

Преди всичко трѣбва да сжществуватъ *родители*, т. е. да сжществуватъ законни съпругъ и съпруга на бждащитѣ дѣца на което се прави дарението.

При прилагането на това правило могатъ да възникнатъ следующитѣ въпроси:

Потрѣбно ли е за действителностьта на дарението, да е заченато бждащето надарено дѣте, въ момента когато се прави и приема дарението?

Не. Не е потрѣбно, щото дѣтето, въ полза на което се дари, да е заченато въ момента на дарението. Закона говори за дарения, които се правятъ на *бждащи дѣца*. Кои се разбиратъ подъ думитѣ *бждащи дѣца?* Закона разбира такива дѣца, които още не сж заченати, или сж заченати, но не сж още родени, и които ще се родятъ.

Дарението на такива дѣца може да бжде действително само подъ условие, щото тѣ да се родятъ; при това да се родятъ *жизнеспособни*, както това се изисква отъ членове 4, 49 и 309, защото, ако не се родятъ, или пъкъ се родятъ нежизнеспособни, дарението се счита за ненаправено, понеже липсува лицето, въ полза на което то е направено[2]).

Втория въпросъ, който се повдига при прилагането на правилото на втората алинея е: потрѣбно ли е, за действителностьта на дарението, щото бждащето дѣте да се роди още при живота на дарителя? Този въпросъ може да има

---

[1]) L. I, D., *de Tutelae et rationibus distrahendis.* — L. 9, C., *de excusationibus.* — L. 2, C., *de administr. rer. public.* — Troplong, t. III, n° 1134.

[2]) Ricci, t. IV, n° 240.

само отрицателенъ отговоръ. Дарението е действително, било че надареното дѣте се роди при живота на дарителя или следъ неговата смърть, стига то да е прието при живота му, защото дарението става свършено, щомъ го приематъ родителитѣ на бждащето дѣте. Раждането на дѣтето е само едно условие за испълнението на дарението. И испълнението на това условие не е единъ фактъ, отъ който зависи действителностьта и съвършенството на дарението. Прочее, раждането на надареното дѣте следъ смъртьта на дарителя не е едно препятствие за валидностьта на дарението; то ще бжде недействително само тогава, ако надареното дѣте не се роди, или пъкъ се роди нежизнеспособно, защото условието sine qua non за действителностьта на дарението е, щото надареното дѣте да се роди единъ день [1]); а времето за раждането не вреди на дарението, което е станало действително и перфектно отъ датата на приемането.

Чл. 315 [2]).

Дарениятa, направени за въ полза на юридически лица, приематъ се отъ управителитѣ на тия лица, съгласно съ чл. 190.

Този членъ опредѣля, кой приема дарениятa, направени на юридически лица. Тѣзи дарения се приематъ отъ управителитѣ на лицата, съгласно съ правилото на чл. 190.

Да коментираме чл. 315 би значило да повторимъ казаното при тълкуването на чл. 190. За това ние препращаме читателитѣ къмъ коментирането на чл, 190 [3]). Всичко казано по него, се отнася и къмъ чл. 315.

Юриспруденцията на нашия Върх. касац. сждъ е бѣдна по този текстъ. Последния е ималъ случая да се произнесе само веднъжъ. Решението му заслужава внимание, защото съ него се засягатъ и решаватъ прямо и косвенно нѣколко въпроса. Случая, който е разрешенъ отъ Касац. сждъ, е билъ за единъ даръ на народното осигурително дружество „Балканъ" за 5000 лева. Дружеството е издало едно удосто-

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 240.

[2]) C. It. 1060; C. N. 937.

[3]) Моя Коментаръ, т. I, стр. 609–616.

вѣрение за дължимата нему сума. И Кас. сѫдъ е намѣрилъ, че това удостовѣрение не съдържа нито дарение, нито приемане на такова. А пъкъ, за да има валидно дарение, то трѣбва не само да е направено но и да е прието по установенитѣ формалности.

Сѫдътъ, приемайки да се занимава съ този въпросъ, е призналъ, че и усигурителнитѣ дружества сѫ юридически лица, за които говори чл. 190 и чл. 315[1]).

Чл. 316[2]).

Ако приемането на дара не е станало по установенитѣ въ горнитѣ членове правила, то недействителността на дарението може да се заяви даже отъ самия даритель, отъ неговитѣ наследници и отъ лица, които сѫ застѫпили тѣхнитѣ права.

Законътъ опредѣли най напредъ, въ чл. 311, че дарението трѣбва да се извърши, подъ страхъ на недействителность, при спазването на известни формалности.

По тѣзи сѫщитѣ формалности трѣбва да стане и приемането на дарението. Както дарението, така и приемането е несѫществующе, ако то не е станало по установенитѣ форми.

Прочее, приемането на едно дарение, направено съ частенъ актъ е едно несѫществующе приемане, което не може да произведе никакво действие. Затова то не задължава нито надарения, нито неговитѣ наследници. Такова приемане до толкова опорочава дарението, че то не може да бѫде конфирмирано съ никакъвъ подтвърдителенъ актъ (чл. 215 отъ З. Д.)

Членъ 316 постановява правило, че, ако приемането не е станало по формитѣ, установени въ членове 312—315, то недействителността може да се заявява отъ самия даритель, отъ неговитѣ наследници и отъ лица, които сѫ застѫпили тѣхнитѣ права (les ayants cause).

И това е твърдѣ логично и съобразно съ последствията отъ несѫществующитѣ актове. Ако приемането, по причина на неспазване известни формалности, е несѫществюще, то, като такова, съ нищо не задължава дарителя, нито пъкъ

---

[1]) К. р. N 25 (180) — 1912, II у. о.

[2]) С. It. 1061.

създава права за надарения. А въ такъвъ случай, разбира се, и самъ дарителя има право да иска, щото дарението да се прогласи за несжществующе.

Напримѣръ, Х. подарява на Софийското кметство, една кжща. Крепостния актъ се подписва не отъ общинския кметъ, но отъ нѣкой градски съвѣтникъ и то безъ разрешението на Министра на Вжтрешнтѣ Работи. Тука приеманието не е станало редовно; то е несжществующе и самъ дарителя Х. може да заяви, че дарението е недействително и да иска отменението му.

Понеже приеманието, което не е направено съ спазване на установенитѣ отъ закона формалности, е несжществующе, приложимъ ли е чл. 205 отъ З. Д. за искането да се унищожи дарението по тази причина? Напримѣръ, едно дарение не е прието по установенитѣ отъ закона формалности, трѣбва ли да се иска неговото унищожение въ течение на три години, както изисква чл. 205? Отговора трѣбва да бжде отрицателенъ, защото приеманието е несжществующе; а пъкъ несжществующитѣ актове не произвеждатъ никакво действие; за това закона не дава никакъвъ искъ за обявяването на такова несжществуване. Ако, прочее, нѣма искъ, съ който да се оборва като несжществующъ актъ, не е възможно да се приложи предвидената отъ чл. 205 тригодишна давность. Отъ това следва, че дарителя може винаги да отмени направеното дарение, даже и следъ истичането на най-дългата давность отъ датата на несжществующето приемание.

Надарения, който владѣе подарения му имотъ, не може да противопостави на дарителя или на неговитѣ наследници, които рекламиратъ подарения имотъ по причина на порочность на приеманието, възражение, че искътъ имъ е просроченъ чрезъ давность.

Чл. 317 [1]

Правилно приетия даръ е задължителенъ за двѣтѣ страни и правото на собственността на подарения предмѣтъ преминава върху надарения, безъ да има нужда отъ друго предаване.

---

[1] C. It. 1062, 1068; C. N. 938, 1087, 1088.

Даренията, направени предъ видъ на опредѣлено бѫдаще съпружество, било отъ съпрузитѣ въ взаимна полза, било отъ други лица въ полза на съпрузитѣ или на тѣхнитѣ бѫдащи дѣца, не могатъ да се оспоряватъ по причина, че не сѫ приети.

Но дарението е недействително, ако не е станалъ брака.

Видѣхме отъ чл. 312, че дарението става задължително за *дарителя* и произвежда своето действие отъ деньтъ, въ който е било прието.

Отъ деньтъ на правилното приемание даръть е задължителенъ и за двѣтѣ страни; въ този день се прехвърля правото на собственность на подарения имотъ върху надарения, безъ да има нужда отъ друго предаване. И така, самия фактъ на правилното приемание дарението прехвърля собственността на даденото нѣщо върху надарения. Известно е, че онзи, който остѫпва правото на собственность върху единъ свой имотъ, дълженъ е да го предаде на приобретателя. Така, при дарението самото правилно приемание е достатъчно; нѣма нужда отъ друго предаване.

Отъ момента на правилното приемание дарението става задължително *и за двѣтѣ страни.* Въ какъвъ смисълъ то става задължително за тѣхъ? Задължителността и за двѣтѣ страни означава, че отъ момента на правилното приемание дарителя безвъзвратно се е лишилъ отъ правото върху подарения имотъ, че това право е преминало вече върху надарения.

Надарения има право да иска подарения предмѣтъ отъ дарителя даже по сѫдебенъ редъ.

Тъй сѫщо и дарителя има право да иска отъ надарения да испълни всичкитѣ задължения по дарението, ако то е направено съ тяжести.

Отъ момента на *вписването* на приемание дарението става задължително и за третитѣ лица, до колкото може да бѫде задължително за тѣхъ всѣко отчуждение на имотитѣ.

Ние видѣхме отъ чл. 312 и отъ първата часть на чл. 317, че дарението трѣбва да бѫде прието *изрично*; че само следъ това изрично приемание дарението става задължително и за двѣтѣ страни. До този моментъ то не е задължително нито за дарителя, нито за надарения.

А чл. 317 прави едно изключение отъ това правило за даренията, направани предъ видъ *на опредѣлено бждаще съпружество*, като казватъ, че тѣ не могатъ да се оспоряватъ по причина, *че не сж приети*.

И така, за действителностьта на обикновеннитѣ дарения изричното приемание е условие *sine qua non*, а за даренията направени *предъ видъ* на опредѣлено бждеще съпружество, това изрично и тържественно приемание не е потрѣбно. Ние ще разискваме по долѣ по този въпросъ. А сега ще спрѣмъ върху *бждащитѣ съпружества*, за които говори законътъ.

На даренията, направени предъ видъ на едно опредѣлено бждаще съпружество, се дава привилегия; законътъ покровителствова такива дарения и съ това иска да насърдчи браковетѣ.

Тази привилегия се отнася само до приеманието на дарението, но не и до неговото извършване; дарението трѣбва да стане така, както предписва чл. 313; иначе е недействително и остава самъ единъ въпросъ: да ли тѣзи дарения трѣбва да се приематъ *изрично* и да ли тѣхното действие почва отъ момента на приеманието?

Кои дарения законътъ счита направени *предъ видъ на опредѣлено бждаще съпружество?* Текста на законътъ отговаря на този въпросъ. Споредъ него, най-напредъ иде дарението, което единъ отъ бждащитѣ съпрузи прави на другия, или както се изразява закона, взаимнитѣ дарения между съпрузитѣ.

На второ мѣсто иде дарението, направено на съпрузитѣ отъ едно трето лице.

И най после иде дарението, което едно трето лице прави въ полза на бждащето съпружество.

За да можемъ да разберемъ добрѣ съдържанието на втората алинея отъ чл. 317, трѣбва да си съставимъ едно ясно и опредѣлено понятие за даренията, направени *предъ видъ на едно опредѣлено бждаще съпружество*, и да не ги смѣсваме съ другитѣ дарения.

Споредъ буквата на закона излиза, че той счита като дарение, направено предъ видъ на едно опредѣлено бждаще съпружество, както онова, което бждащитѣ съпрузи си правятъ взаимно, така и онова, което трето лице прави въ тѣхна полза.

Ricci, като изследва целта и мотивътъ на всяко отъ тѣзи дарения, забелѣжва, че съпругътъ, който дари на съпругата, и наопаки (тука е въпроса за годени), иматъ за мотивъ на дарението обичьта, която той питае къмъ надарения. За да направи това дарение, съпругътъ нѣма предъ видъ доброденствието и бѫдащето на семейството, което ще се образува отъ бракътъ, понеже е безразлично, за интереситѣ на семейството, кой отъ съпрузитѣ ще владѣе имотитѣ, защото и двамата сѫ длъжни пропорционално да съдействуватъ за поддържката му. Прочее, дарението, което единъ отъ съпрузитѣ прави на другия, е изключително лично, и неговия предмѣтъ или неговата цель се състои само въ желанието да се засвидетелствова на подарения дължимата любовь [1]).

И така, конечната цель на даротъ, който единъ отъ съпрузитѣ прави на другия, е всѣкога желанието да засвидетелствова съ него любовьта си къмъ надарения, която любовь пакъ се обусловува съ сбѫднуването на бракътъ.

Не може да се каже сѫщото, когато едно трето лице прави даренето на бѫдащитѣ съпрузи или на тѣхнитѣ бѫдащи дѣца. Напримѣръ, Х. има една племянница; иска я У., добъръ момъкъ, но нито момата, нито момъка иматъ средства да устроятъ семейния си животъ. Вуйчото на момата се съгласява да подари на бѫдащитѣ съпрузи една сума отъ 5000 лева. Съ този даръ Х. не облагодетелствова лично племянницата си, или момъка. Неговата конечна цель е да помогне да се създаде едно семейство.

Прочее, отъ приведенитѣ съображения става ясно, каква е разликата между даренията, правени отъ единия съпругъ на другия, и онѣзи, съ които едно трето лице дари бѫдащитѣ съпрузи. Въ първия случай даритель е единъ отъ бѫдащитѣ съпрузи, и неговата конечна цель е да засвидетелствова съ това своята къмъ него любовь; а въ втория случай конечната цель е да се облагодетелствова едно бѫдаще семейство, което ще се създаде отъ бракътъ.

Тъй сѫщо е различно и дарението, което се прави въ полза на бѫдащитѣ дѣца отъ бѫдащитѣ съпрузи. И въ този случай дарительтъ, третото лице, има за цель да облагоде-

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 337, p. 485.

телствова нисходящитѣ отъ единъ опредѣленъ бждащи бракъ; а съ такова облагодетелствование се помага на семейството.

При прилагането на чл. 317 трѣбва да се внимава, да ли сѫществуватъ на лице всичкитѣ условия, които той изисква. Едно отъ първитѣ и най-сѫщественни условия е, че законътъ говори за дарения, направени на едно *опредѣлено* бждаще съпружество.

Прочее, съпружеството трѣбва да е:

а) *опредѣлено* и

б) *бждаще.*

Опредѣленото съпружество разбира такова бждаще съпружество, лицата на съпрузитѣ въ което сѫ опредѣлени, т. е. такова бждаще съпружество, по което има годежъ, по което има годеникъ и годеница. Напримѣръ, Иванъ Маноловъ се сгодява за Мария Брайкова. Въ случая има едно *опредѣлено* бждаще съпружество. Годеника Иванъ подарява на годеницата си Мария една кѫща, или наопаки.

Съпружеството, за да се ползува отъ привилегията, трѣбва да е не само опредѣлено, но да е и *бждаще*, т. е. да е такова, въ което дарението да е направено преди вѣнчанието.

Ако съпружеството не е *опредѣлено* въ такъвъ смисълъ, въ какъвто изложихме по-горе, т. е. ако нѣма годежъ, ако нѣма годеникъ и годеница, то не може да се ползува съ установената отъ закона презумпция за дарението. Така напримѣръ, ако азъ кажа на Х.: „Подарявамъ ти кѫщата си, находяща се въ гр. София, улица „Царь Крумъ", ако се оженишъ", това дарение не подпада подъ чл. 317, макаръ и да се прави предъ видъ на едно бждаще съпружество, защото това последното не е *опредѣлено,* понеже не означава лицата на бждащитѣ съпрузи. Въ този случай дарението може да се оспорява по причина, че не е прието.

Защо законодателтъ изисква, щото съпружеството да е *опредѣлено?* По този въпросъ *Ricci* казва следующето: „Когато сѫ означени лицата на съпрузитѣ, има се предъ видъ едно *известно* съпружество, което може да бжде предмѣтъ и конечна цель на едно дарение. Когато се прави едно дарение съ условие за оженване, липсува едно *извѣстно* и опредѣлено съпружество, което би могло да бжде действителенъ предмѣтъ на едно дарение. Когато въ брачния дого-

воръ сѫ означенн лицата на бѫдащитѣ съпрузи, съ това е означено и семейството, на което се прави дарението; оттука произлизатъ връзки, съ които дарителя се е задължилъ; предъ видъ на тѣзи връзки законодателя дава нѣкои привилегии на дарението; но когато лицата на съпрузитѣ не сѫ означени, нѣма опредѣлено семейство, срещу което да се задължи дарителя; за това липсува и причината да се даде привилегия на дарението [1]).

По-горе казахме, че дарението трѣбва да се направи по предписанитѣ отъ закона форми, и че привилегиитѣ, които закона създава, сѫ само за *приеманието*.

„Даренията . . . не могатъ да се оспоряватъ по причина, че не сѫ приети„ казва законътъ. Какво означаватъ тѣзи негови думи? Искалъ ли е законодателя да освободи тѣзи дарения отъ задължението да бѫдатъ приети? Той не е мотълъ да има подобна идея. Всичкитѣ дарения трѣбва да бѫдатъ приети. Разликата е само въ начинътъ и формата на приеманието. Обикновеннитѣ дарения трѣбва да бѫдатъ приети *изрично* (чл. 312), а даренията, направени предъ видъ на едно опредѣлено бѫдаще съпружество, които закона покровителствова, могатъ да бѫдатъ приети и мълчаливо, съ други думи, приеманието на тѣзи дарения става на общо основание: *изрично* или *мълчаливо* [2]), когато обикновеннитѣ дарения се приематъ само *изрично*.

Италиянскитѣ автори мислятъ, че законодателя създава въ случая една презумпция, че дарението е прието отъ надарения и, следователно, освобождава приеманието отъ тържественнитѣ форми, като допуща, че дарението е валидно и тогава, когато е прието и мълчаливо. Тази презумпция се оборва, само когато надарения заяви *изрично*, че се отказва отъ дарението [3]).

Значи, относително доказателството за приеманието на даренията, направени предъ видъ на опредѣлено бѫдаще

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 338, p. 487.

[2]) Laurent, t. XV, n° 161. — Demolombe, t. XXIII, n° 250. — Baudry-Lacantinerie, t. II, n° 3043. — Pand. fr. v° Donat., n° 11599. — Pand. belges, v° *Donat, par contrat de mariage*, t. XXXII, n° 15. — Aubry & Rau, t. VIII, § 735 bis.

[3]) Ricci, t. IV, n° 341, p. 489. — Borsari, t, III, § 2224, p. 51.

съпружество, закона създава една презумпция, въ силата на която тѣ се считатъ за приети, безъ да има нужда надарения да изразява своето съгласие за приеманието, което е необходимо въ обикновеннитѣ дарения.

Понеже конечната цель на тѣзи дарения повечето пѫти е, да създадатъ едно опредѣлено бѫдаще семейство, то закона, за последователность, прибавя, че *„дарението е недействително, ако не стане бракътъ"*. И наистина, ако бракътъ не стане, липсува самия предмѣтъ на дарението.

При прилагането на това правило изниква единъ важенъ въпросъ, а именно: да ли то се отнася както къмъ дарението, направено отъ едно трето лице на съпрузитѣ или на тѣхнитѣ нисходящи, така и къмъ дарението, направено отъ единия съпругъ на другия, или пъкъ се отнася само за първитѣ? Разрешението на този въпросъ е важно, защото, ако приемемъ, че правилото се отнася само къмъ даренията, направени отъ едно трето лице на съпрузитѣ, а не и къмъ взаимнитѣ дарения между бѫдащитѣ съпрузи, ще излезе, че годеницата не е длъжна да повърне дароветѣ, които годеника ѝ е направилъ, ако не стане брака, т. е. ако се развали годежа.

По-горѣ казахме, че членъ 317 подвежда подъ даренията, направени предъ видъ на опредѣлено бѫдаще съпружество, два вида дарения. Първо, дарение направено отъ годеника на годеницата или наопаки, и второ, дарение, направено отъ едно трето лице на бѫдащитѣ съпрузи или въ тѣхнитѣ бѫдащи дѣца. За двѣтѣ тѣзи дарения се говори въ единъ и сѫщъ текстъ; значи, привилегията, която се създава отъ чл. 317, се създава и за двѣтѣхъ.

И въ двата случая условието *sine qua non*, подъ което се прави подаръка, е, че бракътъ ще стане. Дарението е условно, и условието, отъ което то зависи е сбѫдването на брака; иначе, ако бракътъ не стане, дарението и въ двата случая е недействително.

Така щото, ако бракътъ не стане, годеникътъ има право да иска да му се повърнатъ даденитѣ дарове.

Тъй сѫщо и третото лице има право да иска унищожението на дарението, ако бракътъ не стане.

Но за кои дарения говори закона? Да ли за нотариалнитѣ или и за *ржчнитѣ?*

Напримѣръ, годеникътъ може да подари на годеницата си единъ недвижимъ имотъ, или единъ движимъ, по нотариаленъ редъ; не ще съмнение, че тѣзи дарения сѫ недействителни, ако не стане бракътъ. Но той може да ѝ подари чрезъ непосредственно предаване, т. е. рѫчно, пари или скѫпоценни украшения. Ако брака не стане, годеника има ли право да иска да му се повърнатъ тѣзи дарове?

Споредъ нашия законъ, въпроса може да има само утвърдителенъ отговоръ, защото чл. 317, алинея III говори, че въобще дарението е недействително, т. е. онова дарение, което се прави по формитѣ, изложени въ чл. 311, а пъкъ той предвижда *изрично* както нотариалнитѣ, така и *рѫчнитѣ* дарения.

Този въпросъ може да породи разногласие само въ Франция и Италия, кодекситѣ на които, въ съответствующитѣ членове, не предвиждатъ *изрично*, както прави нашия законъ, *рѫчнитѣ* дарения [1]).

Въ това отношение нашия законодатель е направилъ едно отстѫпление отъ източницитѣ. Той, въ чл. 311, узаконява изрично *рѫчнитѣ* дарения и ги подлага подъ общитѣ условия за даренията.

За да се удостовѣримъ въ това, нѣма освенъ да сравнимъ текста на нашия чл. 311 съ съответствующия art. 1056 отъ италиянския, който гласи: „Всичкитѣ дарственни актове трѣбва да бѫдатъ направени съ публиченъ актъ, иначе сѫ недействителни“ и art. 831 отъ френ. C. Civil, който казва: „Всичкитѣ актове за дарения при живѣ ще се извършватъ предъ нотариуситѣ по обикновенната за договоритѣ форма; подъ страхъ на недействителность у тѣхъ трѣбва да остава подлинника (minute).

Освенъ тѣзи съображения въ приготовителнитѣ работи по закона за Наследството намираме следующата забелѣжка: „ . . . Не ще никакво съмнение, че, ако годежътъ се развали, сгоденитѣ иматъ право да искатъ да имъ се повърнатъ взаимно направенитѣ *рѫчни* дарове, каквато и да е тѣхната стойность, защото тѣзи дарове се даватъ предъ видъ на това, че брака *непременно* ще стане. Щомъ той не стане, мотивътъ на дарението изчезва и получившия даръ изгубва основанието

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 342, p. 490.

да го държи. При това дарованіе трѣбва да се повърнатъ, безразлично по чия вина не е станалъ бракътъ".

Какво трѣбва да стане съ дарованіе, ако бракътъ стане, но после се унищожи по нѣкоя причина? Този въпросъ е оставенъ да се разреши въ онзи отдѣлъ на гражд. кодексъ, който опредѣля правилата за бракътъ и за последствията отъ неговото унищожение. Това се вижда отъ приготовителнитѣ работи по закона.

Италиянския кодексъ обаче, разрешава въпроса изрично въ отдѣла за даренията art. 1068, който казва: Сѫщото става и когато се унищожи бракътъ, т. е. дарението е недействително.

И френския *Code civil* не разрешава въпроса въ отдѣла за даренията.

До разрешението на въпроса отъ Гражданския законъ, въпроса се урежда съгласно чл. 189 отъ Екзархийския уставъ, който казва: „Когато виновната страна е съпругата, последнята губи правото да дири отъ мѫжа зестрата си, *предбрачнитѣ* и послебрачнитѣ *подаръци* и каквото и да е било друго обезщетение; ако ли же мѫжътъ е виновенъ за развода, жената има право да изиска по сѫдебенъ редъ своитѣ вещи и всичко, което е получила отъ последния *преди* и после брака".

Чл. 318[1])

Непълнолѣтнитѣ и запретенитѣ не могатъ да се възстановяватъ въ правото си за приемание по причина, че последното не било направено отъ бившитѣ имъ настойници, но тѣ могатъ да се тѫжатъ противъ тия си настойници, ако такъвъ искъ би сиималъ мѣстото.

Възстановлението не става дори въ случая, когато реченитѣ настойници биха се оказали не състоятелни.

Едно малко припомнюване за историческото происхождение на чл. 318 ще обясни неговия смисълъ. Въ старото

---

[1]) C. It. 1063; C. N. 942.

френско право множина видни юрисконсулти, основани върху нѣкои римски текстове[1]), поддържаха, че малолѣтнитѣ трѣбва да бѫдатъ възстановени въ правото си да приематъ даренето, ако то не е било направено отъ бившитѣ имъ настойници. Други поддържаха противното; по този начинъ въпросътъ стана твърдѣ споренъ. Французския законодатель, а подобно нему и нашия, разреши спорния въпросъ съ изриченъ текстъ, че възстановяването не се допуща.

И наистина, първото мнение е преувеличено. Нѣма нищо по-справедливо отъ това, щото законитѣ да покровителствуватъ малолѣтнитѣ, и да установятъ специални формалности за тѣхното добро управление. Но да допуснемъ на малолѣтнитѣ да придобиватъ имоти по начинъ, различенъ отъ онзи, който е установенъ за другитѣ граждане и вънъ отъ сѫществующитѣ условия, на които общия законъ на страната подчинява придобиването, това би значило да прескочишъ границата на различието.

Особенно това е така за дарението приживѣ, единъ отъ съставнитѣ елементи на което е, да бѫде прието до тогава до когато не е отменено и до тогава, до когато дарителя и надарения сѫ живи и сѫ способни да дарятъ и да приематъ дарения.

За това Pothier казва: „понеже нѣма дарение тамъ, гдето нѣма приемание, за това не може да се допусне пълното възстановяване[2]).

Но отхвърлянието на възстановяването, безъ да се даде право на малолѣтнитѣ и запретенитѣ да искатъ вреди и загуби отъ лицата, които по закона сѫ биле длъжни да приематъ своевременно направено въ тѣхна полза дарение, би било съвършенно несправедливо. За това, като се отказва на тѣзи лица възстановяването, дава имъ се право на искъ за обезщетение, срѣщу настойницитѣ и попечителитѣ.

По-рано ние видехме, че непълнолѣтнитѣ и запретенитѣ не могатъ сами да приематъ даренията; че вмѣсто тѣхъ дарението се приема отъ родителитѣ, настойницитѣ или попе-

---

[1]) L, 7, § 4 и 44, ff. *de Minoribus*; L. 17, Cod. *de Donat. ante nuptias.*

[2]) Maynard, liv. VII, chap. LXXXV. — Catelain, viv, V, chap. LX. — Pothier, *Donat. entre vifs*, sect. II, art. 1. — Furgole, sur l'art. 14 de l'Ordon. de 1737 — Lau ent, t. XII, nº 260.

чителитѣ (чл. 314). Възможно е, тѣзи лица да излѣзатъ небрежни и да не приематъ дарението. Такава небрежность може да причини загуби на надарения.

Могатъ ли непълнолѣтнитѣ и запретенитѣ въ такъвъ случай да искатъ да имъ се възстанови правото да приематъ дарението? Могатъ ли тѣ да се възползуватъ съ *restitutio in integrum?* Известно е, че *restitutio in integrum*, въ точния смисълъ на формулата, означава повръщането въ едно състояние на правото, което е престанало да сѫществува. Могатъ ли, прочее, непълнолѣтнитѣ и запретенитѣ, настойницитѣ на които сѫ пропуснали да приематъ направеното въ тѣхна полза дарение, да искатъ да имъ се възстанови правото да приематъ сами дарението?

За да може да се възстанови едно право, то трѣбва да е сѫществувало по-рано; а пъкъ въ дарението надарения получава известно право само отъ минутата на приеманието; до тази минута той нѣма никакво право, а несѫществующето не може да се възстановява [1]).

Но понеже непълнолѣтнитѣ и запретенитѣ сѫ могле да иматъ правото и сѫ го изгубили по немарение на лицата, които по закона сѫ биле длъжни да действуватъ вмѣсто тѣхъ, то тѣ иматъ право да се тъжатъ противъ последнитѣ, ако има мѣсто за искъ, т. е. ако настойницитѣ сѫ пропустнали по своя вина да приематъ своевремено дарението.

Закона говори за *настойницитѣ*; но подъ тази дума трѣбва да се разбиратъ всичкитѣ лица, които по закона сѫ натоварени да действуватъ вмѣсто непълнолѣтнитѣ и запретенитѣ, а тѣзи лица сѫ родителитѣ, настойницитѣ и попечителитѣ (чл. 314).

За по-нагледно разяснение текста на чл. 318 нека вземенъ примѣръ. Х. подарява на непълолѣтния У. една кѫща; настойника на надарения по немарливость забавя да приеме дарението и дарителя Х. умира преди приеманието. Въ този случай дарението е несѫществующе. У. нѣма право да иска да му се възстанови правото самъ да приеме дарението. Той има право само да се тъжи срещу настойника за вреди и загуби.

У. нѣма право да иска да му се възстанови правото даже въ такъвъ случай, ако настойника излезе несъстеятеленъ.

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 260.

И така, чл. 318 съдържа двѣ главни правила;

Първото е, че непълнолѣтнитѣ и запретенитѣ не могатъ да искатъ да имъ се възстанови правото; не могатъ да упражнятъ *Restitutio in integrum.*

Второто е, че тѣ иматъ право да се тъжатъ противъ лицата, които сж биле натоварени по закона, да приематъ вмѣсто тѣхъ дарението.

Ако настойника е въ сжщото време и даритель, той отговоренъ ли е за неприеманието?

По този въпросъ има разни мнения. Едни казватъ, че настойника е отговоренъ, ако не се разпореди да се назначи своевременно единъ специаленъ настойникъ, който да приеме неговия даръ [1]).

Други допущатъ отговорность на настойника-даритель само въ една случай, когато той направи едно неправилно приемание, което се признае отпослѣ за недействително [2]).

Трети изказватъ противно мнение, а именно, че дарителя не е отговоренъ, защото той като такъвъ до момента на приеманието има право да отмени дарението, а пъкъ за упражнението на правото си никой не е отговоренъ.

Ние мислимъ, че последното мнение е най-съобразно съ духътъ на законътъ и, като такова, е най-приемливо. За по-голѣмата убедителность на това мнение считаме неизлишно да направимъ една малка цитата отъ Laurent. „Да предположимъ, че бащата прави едно дарение на дѣтето си; като даритель, той може да го отмени до минутата на приеманието; той не е отговоренъ, когато отменява, защото отменението е упражнение на едно право. Ето една отъ странитѣ на въпроса. Има и друга страна, която води къмъ съвършенно противно разрешение. Дарителя е законенъ представитель на надарения; като такъвъ, той е длъженъ незабавно да испълни предписанитѣ за приеманието формалности; ако не го направи, той е отговоренъ; два принципа сж въ стълкновение — правото за отменение и отговорностьта по причина

---

1) Merlin, Rép. V° Mineur, § 7, n° 5. — Troplong, t. II, n° 1135. — Massé et. Vergé, t. III, n° 59. — Bayle-Mouillad sur Grenier, t. I, n° 66 note *a*. — Pothier, *Donat.*, p. 459. — Ricard, n° 862. — Delvincourt, t. II, p. 26. — Aubry & Rau, t. VII, § 652, note 9. — *Cass. Napoli*, 3· VII. 84. — (Berbèra, p. 345).

2) Coin-Delisle, sur l'art 935, n° 7.

на неприемане; кой ще надвие? Има ли срѣдство да се помиратъ? Ние мислимъ, че въ горния случай бащата не е отговоренъ, ако той отменява, безъ да свика роднинския съвѣтъ, или даже следъ като го е свикалъ. До когато даренето не е прието, то никакъ не сѫществува; прочее, дарителя има абсолютно право да го отмени, а невъзможно е, щото упражнението на това право да ангажира неговата отговорность. Отговорность има само тамъ, гдето има погрѣшка; а пъкъ може ли да се каже, че има погрѣшка отъ страна не дарителя, ако не приеме дарението, когато той има право да го отмени?“ [1])

Аргументитѣ на *Laurent* сѫ решающи. Поддържаното отъ него мнение преобладава. И наистина, мигаръ настойникъ като даритель не запазва винаги пълното си право да отмени своето дарение, до когато то още не е прието? А следователно, нѣма ли той абсолютно право, преди да се разпореди за приемането на дарението, да помисли, да ли да отмени дарението или да го поддържа.

— Законътъ говори само за малолѣтнитѣ и запретенитѣ; той не упоменува нищо за юридическитѣ лица, като общинитѣ, окрѫзитѣ и др. Въпреки мълчанието на законътъ и тѣзи морални лица не могатъ да се възстановятатъ въ правото си да приематъ дарението, което не е направено своевременно отъ управителитѣ имъ [2]).

Но управителитѣ на моралнитѣ лица, които трѣбваше да приематъ дарението (чл. 315), отговорни ли сѫ за неприемането му? Нѣма причина, щото тѣзи управители да се освободятъ отъ отговорность, ако сѫ пропуснали да приематъ своевременно едно направено дарение въ полза на представляванитѣ отъ тѣхъ лица или учреждения.

Ако законътъ не упоменува за тѣхната отговорность, то е, защото тѣ сѫ отговорни само за неизпълнение на своитѣ длъжности [3]).

---

[1]) Laurent r. XII, n° 262. — Demolombe, t. XX, n° 212. — Demante, t. IV, n° 83 bis. — Bayle-Mouillard, t. I, n° 73 note a. — Pand. fr., v° Donat., n° 3976. — Pand. belges, v° *Accept. de donat.*, t. I, n° 131. — Toullier, t. I, n° 202. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 736.

[2]) Demante, t. IV, n° 83 bis I.

[3]) Locré *Législation civile*, t. XI, p. 458, n° 44.

Отъ това следва, че тѣзи управители сж отговорни по правилата на административното право, а не че тѣ сж освободени отъ всѣка гражданска отговорность [1]). Прочее, административната власть е компетентна да констатира предварително, да ли има мѣсто за отговорность и да ли трѣбва да се заведе срещу тѣхъ искъ за причинени вреди и загуби.

— Чл. 318 дава права на малолѣтнитѣ и другитѣ неспособни на искъ за вреди и загуби, ако такъвъ искъ *„би сиималъ мѣстото"*, т. е. въ случая, гдето неприемането произтича отъ една погрѣшка или небрежность, които правятъ отговорни известни лица за вреди и загуби.

Това е въпросъ на факта, който ще се обсжжда отъ сждиитѣ по сжщество споредъ особеннитѣ обстоятелства на всѣко дѣло.

Така, авторитѣ приематъ, че единъ настойникъ не е отговоренъ за вреди и загуби спрямо малолѣтнитѣ, ако той е билъ въспрепятствуванъ да приеме дарението по причина на отсжтствие, или болѣсть, или защото не е знаялъ за даренето, или пъкъ е намѣрилъ, че наложенитѣ съ дарението тяжести засягатъ личнитѣ имоти на малолѣтния и за това не само че не трѣбва, но и нѣма право, да приеме даренето [2]). Мждро е, щото въ последния случай настойника, за да се избави отъ отговорность, да вземе мнението на роднинския съвѣтъ, ако има такъвъ.

— Законътъ не упоменува нищо и за отговорността на нотариуса, който, като извърши дарствения актъ, не упомене въ него, че надарения е приелъ даръть и това упущение на нотариуса причини, следъ дарителевата смъртъ, на надарения вреди и загуби, тъй като даренето, вследствие на това упущение, ще се счете за недействително по причина на липса на приемане.

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 524. — Grenier, t. I, n° 166. — Coin-Delisle, sur l'art. 942, n° 11.—Bayle-Mouillard, n° 73, note *a*. — Vazeille, sur l'art. 942, n° 4. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 734.— Demante, n° 83 bis, 1. — Demolombe, t. XX, n° 207 — 211. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 3969.

[2]) Laurent, t. XII, n° 263. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 66 bis. — Demolombe. t. XX, n° 217. — Duranton, t. VIII, n° 524. — Poujol, sur l'art. 942 n° 1. — Coin-Delisle, sur l'art. 942, n° 4. — Toullier, t. V, n° 201. — Furgole, sur l'art. 14 de l'Ordon. 1731. — Pand. fr., v° Donat., n° 3984.

Нотариуса може да бѫде признатъ за отговоренъ вследствие на това упущение, което причинява вреди и загуби [1]).

— Нека свършимъ съ указание на една разлика между текста на нашия чл. 318 и art. 942 отъ C. Napoléon. Този последния прави отговорни настойницитѣ не само за неприемането на дарението, но и за *невписването му* въ установенитѣ за това книги. Нашия законодатель, подобно на италянския, е отхвърлилъ тази отговорность, която, впрочемъ, се критикува остро отъ френскитѣ знаменити автори. Така, *Demolombe* казва: „Вижда се че този членъ опредѣля, едновременно съ единъ и сѫщи текстъ, всичкитѣ искове, които могатъ да произлезатъ отъ неприемането или отъ невписването.

А пъкъ, това е едно смѣшение за съжаление (*une confusion regrettable)*, защото натоваренитѣ съ приемането лица не сѫ натоварени и съ вписването“ [2]).

Критикитѣ сѫ основателни; и тѣ сѫ взети въ вниманне отъ нашия законодатель.

Чл. 319 [3]).

Дарението може да обема въ себе си само предмѣтитѣ, които дарителя притежава въ време на дарението; ако то заключава бѫдащи имоти, ще се счита недействително по отношение къмъ тѣхъ.

Историческото происхождение и на този членъ ще уясни неговия смисълъ.

Известно е, че Юстиниянъ бѣше решилъ, че дарението може да обема и бѫдащи имоти на дарителя.

А въ старото право бѣше твърдѣ споренъ въпросътъ, да ли дарението при живѣ може да обема и бѫдащи имоти на дарителя [4]). Преодоляваше принципа, че дарението може да обема само настоящи имоти по следующитѣ причини:

---

1) Pand. fr., v° *Donat.*, n° 4001.

2) Demolombe, t. XX, n° 205.

3) C. It. 1054; C. N. 943.

4) Merlin, Rép., v° *Donat.*, Sect. v, § 1, art. 1.

1°. *Фактическото предаване* на бждащи имоти е невъзможно, *quia rerum quae nondum sunt, nulla fieri potest traditio* [1]).

2°. И *правното имъ предаване* е невъзможно. И наистина, какъ дарителя може да се лиши, въ минутата на даренцето, отъ ецно право, което той самъ още нѣма. И какво по-противно на неотменяемостьта на дарението може да има отъ правото, принадлежаще на дарителя, да придобива или да не придобива имоти, да запази или да отчужди придобитѣ. Даренията трѣбва да бждатъ безвъзвратни; за това тѣ трѣбва да се състоятъ само отъ известни имоти [2]).

3°. Ако дарението на бждащи имоти бѣше действително, отъ него щѣше да произлезе това чудо, или по-скоро невъзможно явление, че надарения като умре преди дарителя, ще придобие, следъ смъртьта си, имоти, които самия дарителъ ще добива впоследствие! Защото най-после, ако дарението бѣше действително като дарение при живѣ, то не ще бжде недействително *(caduque)* по причина на смъртьта на надарения; и че, ако не бѣше недействително по причина на предумирането на надарения, то трѣбва да произведе, после както и преди, всичкитѣ свои действия; т. е. наследницитѣ на надарения ще придобиятъ самостоятелно (de son chef) имоти, които той самъ никога нито е придобилъ, нито е могълъ да придобие [3]).

4°. Казваше се, че дарението на бждащи имоти не трѣбва да се покровителствува, защото рѣдки сж случаитѣ, въ които тѣ да минатъ безъ разкайване.

Ricard казваше, че даренията на бждащи имоти сж придружени отъ единъ видъ умопобърквание (*d'une espèce de dérèglement d'esprit)* [4]) Сжщото мислѣха и други видни юрисконсулти [5]).

Тѣзи съображения сж решающи; тѣ накараха канцлера d'Aguesseau да впише въ *ordon.* отъ 1731, art. 14, който каз-

---

[1]) Cujas, ad. leg. 35, *Cod de Donat.*

[2]) Auroux des Pommiers, *Cout. de Bourbonnais*, art. 210, n° 1.

[3]) Argentré, *Cout. de Bretagne*, n° 3. — Lebrun, *Success.*, n° 32. — Guy-Coquille, *Des Donations*, art. 4.

[4]) Ricard, n° 975.

[5]) Bergier, *Des Donations*, n° 1013, — Pothier, *des donat.*, art. 15, § 8.

ваше, че никакво дарение при живѣ не може да обема други имоти, освенъ ония, които дарителя притежава въ времето на дарението. Този принципъ се вписа въ art. 943 отъ *C. Napoléon.* И нашия законодатель го възприе.

И други съображения оправдаватъ този принципъ. Съ текста на чл. 318 се осветява известния принципъ: веднажъ подареното не може да се вземе назадъ, *Donner et retenir ne vaut.* Този именно принципъ заключава въ себѣ си запрещението да се подаряватъ бѫдащи имоти.

При тълкуването на чл. 306 ние видѣхме, че главнитѣ принципи, на които се основава дарението, е, че дарителя се лишава отъ правото на даденото нещо *веднага* и *безвъзвратно.*

Последствията отъ тѣзи два принципа сѫ установени въ правилото на чл. 319, който забранява дарението на *бѫдащи имоти.* Закона казва, че последствието отъ дарението е, че дарителя се лишава *веднага* отъ правото върху подареното нещо. Очевидно е, че, за да може дарителя да се лиши *веднага* отъ правото върху подарения предмѣтъ, този последния трѣбва да се намира въ неговото имущество. Иначе, той не би могълъ да се лиши *веднага* отъ имоти, който не притежава.

Сѫщото може да се каже и за принципа на *безвъзвратностьта.* Закона казва, че дарителя се лишава отъ подаренитѣ имоти *безвъзвратно.* А ако може да се дарятъ бѫдащи имоти, то значи да се дава възможность на дарителя да заобиколи този принципъ, защото ще зависи изключително отъ неговата воля да придобива или не такива. А всяко дарение, което е направено подъ условия, испълнението на които зависи изключително отъ волята на дарителя, е недействително (чл. 321). Понеже дарението на бѫдащи имоти е възможно да дойде въ стълкновение съ принципа на безвъзвратностьта, то се забранява отъ законътъ подъ страхъ на недействителность.

Принципа за дарението на бѫдащитѣ имоти е ясенъ, но прилагането му може да породи затруднения, избѣгването на които може да стане, ако се опредѣли точно понятието за бѫдащитѣ имоти.

И така, какво разбиратъ подъ думитѣ *бѫдащи имоти? Furgole* дава най-точна дефиниция на бѫдащитѣ имоти; тя

се възпроизвежда отъ всичкитѣ автори. Ще я земемъ и ние Той казва следующето: „Когато имотитѣ не сѫ въ властьта (au pouvoir) на дарителя и, когато той нѣма никакво право, никакъвъ простъ или условенъ искъ за да може да ги иска или да се надѣе, че ще ги има, ще имаме истински случай на бѫдащи имоти, които не могатъ да се дарятъ, освенъ по браченъ договоръ. Ако се касае за едно придобито за дарителя право, или за единъ искъ, който му принадлежи или който ще може да принадлежи при сбѫднуването на известни условия, които би могли да иматъ обратно действие до деньтъ на актътъ, който установява правото или искътъ, то ще имаме не бѫдащи имоти. И даренето, което би обемало единъ такъвъ искъ, едно такова право, не ще е недействително, като направено за бѫдащи имоти: то ще обема настоящи имоти, т. е. право или искъ“ [1]).

Италиянския авторъ *Ricci* дава следующето опредѣление на бѫдащитѣ имоти: „Всичко, което не прави часть отъ имуществото на дарителя въ времето, когато става дарението, влиза въ категорията на бѫдащитѣ имоти, и не може да бѫде предмѣтъ на дарение; прочее, достатъчно е правото само да сѫществува въ имуществото на дарителя, макаръ имотитѣ материално и да не се намиратъ тамъ на лице и сега, *hic et nunc*, за да може да се разполага съ дарственъ актъ“ [2]).

И наистина, *настоящ i* имоти сѫ онѣзи, които фигурират въ имуществото на дарителя въ момента на дарението, или които трѣбва да влезатъ въ него по-късно по силата на едно право, тогава сѫществующе, и придобиването на което не зависи вече отъ неговата воля. Напр. азъ мога валидно да подаря бѫдащето произведение отъ моята овощна градина отъ идущата година; то е настоящъ имотъ *hoc sensu*, защото азъ още отъ сега имамъ право върху плодоветѣ на моята градина.

А *бѫдащи* имоти сѫ онѣзи, които не принадлежатъ на дарителя въ момента на дарението, и върху които той въ този моментъ нѣма никакво право, даже условно, и онѣзи, които ще могатъ да влезатъ въ неговото имущество по силата на единъ зависящъ, отъ неговата воля, актъ.

---

[1]) Furgole, t. V, p. 125.

[2]) Ricci, t. IV, n° 250.

— За да нѣма никакво съмнение върху това, кои сж *настоящи* и кои сж *бждащи* имоти, *Furgole* казва: „за да нѣма двусмисленность върху това, кои имоти могатъ да се считатъ като настоящи, трѣбва да правимъ едно различие, което, макаръ и да е тънко (*subtile*), е при все това твърдѣ право:

Когато имотитѣ не сж въ властьта на дарителя, и *когато той нѣма никакво право, никакъвъ искъ, безусловенъ или условенъ, за да ги претендира или да се надява да ги получи*, имаме истински случай на бждащи имоти, които не могатъ да се дарятъ.

Не е никакъ бждащъ имотъ *едно придобито отъ дарителя право или единъ искъ*, който му принадлежи, или който може да му принадлежи подъ едно условие, което може да има обратно действие въ деньтъ на актътъ, който установява правото или искътъ; и дарението на такъвъ искъ или на такова право не ще бжде недействително, като направено за бждащи имоти; то ще бжде дарение на настоящи имоти, т. е. на настояще право или настоящъ искъ“ [1]).

Това обяснение е точно, но непълно; би трѣбвало да се допълни.

И наистина, кой е предмѣтътъ на дарението?

Ако имотитѣ, които сж предмѣтъ на дарението, — каквито и да сж тѣ: тѣлесни или безтѣлесни, условни или безусловни — сж въ момента на дарението предадени на надарения по такъвъ начинъ, щото дарителя да не може вече, чрезъ никакъвъ актъ на своята воля, да ги вземе назадъ, дарението е за настоящи имоти.

А пъкъ дарение на бждащи имоти е онова, което не прехвърля върху надарения никакво настояще и безвъзвратно право срещу дарителя.

За това нѣма нужда да се прави различие да ли дарението има за предмѣтъ общостьта или часть отъ нея, която дарителя притежава въ време на дарението.

Законодателитѣ, стари и нови, забранявайки дарението на бждащи имоти, сж имали безъ съмнение предъ видъ главно дарението на общността или на часть отъ нея отъ всичкитѣ имоти, които дарителя *ще остави въ деньтъ на*

---

[1]) Furgole, sur l'art. 15 de l'Ordon. 1731.

своята смърть; и наистина, дарението на тѣзи именно имоти носятъ специалното наименование „дарение на *бждащи имоти*“ [1]).

Има такива имоти, които по силата на закона, ще влезатъ въ имуществото на дарителя следъ известенъ периодъ. Дарението на такива имоти е действително. Напр. Х. притежава една гора, която, съгласно закона за горитѣ, се експлоатира само на сѣчища. Ако Х. подари днесъ на У. едно сѣчище, което ще стане следъ двѣ години, дарението е действително.

Това се вижда ясно отъ текста на чл. 164 отъ закона за И. С., който казва, че, ако плодоползуването заключава гори, които се сѣкатъ отъ време на време, плодоползувателътъ е длъженъ да пази редътъ и количеството на сѣченията, съгласно съ разпорежданията или съ обичая на собственницитѣ.

Отъ приведенитѣ дефиниции става ясно, че настоящи имоти се считатъ първо онѣзи, които материално, *hic et nunc*, се намиратъ въ имуществото на дарителя, и второ онѣзи права и искове, които дарителя има, безъ обаче имотитѣ, върху които тѣ се отнасятъ, да се намиратъ на лице и сега въ имуществото на дарителя.

Всикитѣ други имоти, права и искове, които дарителя ще придобие следъ извършването на дарението, сж *бждащи*, и, като такива, не могатъ да бждатъ предмѣтъ на дарение.

Ето единъ наследникъ на едно бждаще наследство, особенно ако той има право на законна часть, има право по закона да го получи цѣло или часть отъ него; има и надежда, че ще го получи. Може ли този наследникъ да дари това бждаще наследство, което той е увѣренъ, че ще получи по закона? Не. Защото той нѣма никакво настояще право; той има това право само *in spe*; то не прави часть отъ неговото имущество; въ последното то ще влѣзе само следъ смъртьта на наследодателя. Надеждата сама не му дава никакво право, никакъвъ настоящъ искъ. Тя може да бжде разрушена окончателно, защото наследодателя може да остави следъ смъртьта си само дългове.

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 378.

Освенъ това, дарителя нѣма никакво, даже условно право върху тѣзи имоти и по принципа: *viventis non est hereditas*, т. е., че нѣма наследство на живъ човѣкъ.

Истина е, че наследственнитѣ имоти ще влѣзатъ въ неговото имущество по право следъ отваряниего на наследството по силата на закона. Но въ края на краищата това придобиване е подчинено пакъ на неговата воля, защото зависи напълно отъ него да приеме ли наследството или да се отрече отъ него. Той не може да се откаже предварително отъ правото за отричание отъ наследството по силата на принципа, че всѣки договоръ за наследството на живъ човѣкъ е недействителенъ.

Сжщото трѣбва да се каже и за завѣтника, когато завѣщателя още е живъ; завѣтника не може да дари завѣта; неговата надежда, че ще получи завѣщания имотъ, може да се осуети съ едно променение волята на завѣщателя [1]), съ едно отменение на завѣщанието.

Обаче, следъ смъртьта на завѣщательтъ, завѣтника може да подари завѣта, даже ако той е направенъ подъ условие, което не се е сбъднало [2]).

Предъ видъ на горнитѣ съображения, както казахме, е било решавано, че не се счита дарение на бждаци имоти: 1° даротъ на правоползуване, макаръ то и да се състои въ действителность отъ бждащи плодове; 2° дарението на едно вино, което ще се направи отъ гроздето отъ идущата година на еди-кое лозе; 3° дарението на ползитѣ, които едно лице има да извлече отъ едно съставено вече съдружие [3]). Всички тѣзи права сж бждащи, но не въ смисълъ на чл. 319; тѣ сж вече придобити въ полза на дарителя.

Освенъ това въ последния случай се подаряа не ползата, която още не сжществува, но правото върху ползата, ако се реализира такава [4]).

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 415, p. 501. — Dalloz, *Dispos*, n° 1339.

[2]) Ricci, t. IV, n° 250.

[3]) Dalloz, *Dispos*, n° 1338. — Demolombe, t. XX, n° 38. — Duranton, t. VIII, n° 449. — Troplong, t. III, n° 1203. — Demante, t IV, n° 83 bis. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 751 и др.

[4]) Demolombe, t. XX, n° 381. — Duranton, t. VIII, n° 449. — Bayle-Mouilard sur Grenier, t. I, n° 275. — Troplong, t. III, n° 1203, 1204. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 751. — Demante, t. IV, n° 85bis. — Massé et Vergé, t. III, p. 16.

Какво ще стане съ дарението, ако дарителя преди ре-золтата продаде имота, плодоветѣ отъ който сж подарени? Въпроса е споренъ. Така *Bayle-Mouillard* намира, че дарението на плодоветѣ остава въ сила и следъ продажбата; други поддържатъ противно мнение. Ние мислимъ, че продажбата на имота не вреди на дарението, защото надарения е придобилъ безвъзмездно право още въ момента на дарението, ако последното е направено предъ нотариуса.

Не трѣбва да се смѣсва настоящето отстжпване *(le dessaisissement actuel)*, което се изисква отъ упоменатото правило *Donner et retenir ne vaut*, съ настоящето испълнение на дарението.

Щомъ отъ деня на дарението, надарения придобива едно право, което дарителя не може вече да му отнеме или унищожи по своя воля, дарението е действително отъ гледището на горното правило, безразлично кога то ще бжде испълнено.

Принципътъ за бждащитѣ имоти не среща въ прилагането никакво затруднение, когато се дари единъ известенъ и опредѣленъ предмѣтъ, който се притежава отъ дарителя въ време на дарението, и отъ правото върху който той може да се лиши веднага, като го прехвърли върху другиго.

Но не е така лесно прилагането на този принципъ, когато дарението има за предмѣтъ една сума пари или други заменими нѣща, *които трѣбва да се платятъ следъ смъртьта на дарителя.*

Напримѣръ Х. подарява на *Z.* 20.000 лева, платими следъ неговата, на Х., смърть.

Пита се това дарение действително ли е?

Този въпросъ е раздѣлилъ авторитѣ. Образували сж се четире мнения.

— *Първото мнение* поддържа, че дарението на една сума пари, *платима* въ момента смъртьта на дарителя, е недействително въ всичкитѣ случаи, и безъ различие, както спрямо *настоящитѣ* имоти, защото дарителя може, чрезъ отчуждението имъ, или чрезъ прахосването имъ, да намали или да унищожи исцѣло дарението; така и спрямо *бждащитѣ* имоти, понеже дарителя може, споредъ волята си, да ги придобие или да не ги придобива.

Последователитѣ на това мнение, намирайки го за твърдѣ крайно, допущатъ едно смегчение: че е възможно, съ друга комбинация, да се постигне единъ резултатъ, аналогиченъ на онзи, който гонятъ съ даването една сума, платима въ деньтъ на дарителевата смърть, а именно да се направи настояще дарение на сумата съ запазване правото на плодоползуване въ полза на дарителя. Въ този случай art. 943 отъ *C. Nap.* (нашия чл. 319) не ще прави пречки за такова дарение, защото операцията се анализира въ едно право на голата сотственность, придобито веднага въ полза на надарения върху сумата, която е предмѣтъ на дарението.

Истина е, че самата гола собственность на заменимитѣ вещи (*des choses fongibles*) въ полу-плодоползуването, въ действителность, е само една креанса.

Но отговарятъ, че тази теория за полу-плодоползуването (*quasiusufruit*), колкото тънка и да изглежда, е допусната отъ гражданския законъ (art. 587 c. civil) и че дарението на една сума, платима въ деньтъ на дарителевата смърть, така разгледано, не трѣбва да се счита, по сѫщото гледище, че въ него има една обикновенна креанса на надарения противъ дарителя.

Отъ това ще произлезе това важно различие, че, понеже дарението на подарената сума, при това условие, въ действителность, ще трѣбва да прехвърли голата собственность веднага върху надарения, дарителя ще може да подари само до размѣра на своитѣ настоящи права и само въ размѣна на своитѣ настоящи имоти [1]).

Това мнение, което основава смегчението си върху теорията за полу-плодоползуването, се вижда за неприемливо въобще, като теория и второто, защото то се основава върху art. 949 отъ *C. civil*, който не е възпроизведнъ отъ нашия законодатель. Той казва: „Позволено е на дарителя да запази за себѣ си, или въ полза на другиго, право за ползуване или плодоползуване отъ подаренитѣ движими или недвижими имоти“ (*il est permis au donateur de faire réserve à son profit, ou de disposer au profit d'un autre, de la jouissance ou de l'usufruit des biens meubles ou immeubles donnés*). Сѫ-

[1]) Championnière et Rigaud, *Droit d'enregistrement*, t. II, n° 1546 и III, n° 2201. — Gabriel Demante, *Revue critique*, 1852, p. 555, 1859, p. 300, 1860, p. 489.

щия текстъ има и въ италиянския *Codice civile* (atr. 1074). Отъ тѣзи два текста се вижда, че на дарителя се позволява да си запази право на плодоползуване отъ подаренитѣ имоти, което значи. че той може да подари само голата собственность.

Вѣрно, че нашия законъ за И С. осветява полу-плодоползуването съ чл. 162, който казва, че, „ако плодоползуването заключава въ себѣ си вещи които се употрѣбяватъ, като *пари*, жидкости, плодоползувателтъ има право да ги употрѣби, съ задължение да заплати стойностьта имъ въ края на плодоползуването споредъ оценението, което е направено въ началото на плодоползуването". Този текстъ допуща плодоползуването отъ пари, отъ което следва, че голата собственность на паритѣ би могълъ да има надарения, а плодоползуването отъ тѣхъ може да има дарителя, който, като ги похарчи, е дълженъ да ги повърне на надарения въ края на плодоползуването.

Обаче, ние казахме, че не възприемаме като теория, това даже смегчено, мнение, защото то разширява твърдѣ много значението на правилото *donner et retenir ne vaut.*

Второто мнение е, че дарението е действително, но само до размѣра на онази сума, която дарителя е ималъ въ време на дарението. Други автори го формулиратъ иначе, а именно, че, за действителнностьта на възпросното дарение, потрѣбно е, щото дарителя да има подарената сума или имоти на сѫщата равностойность; освенъ това, останалитѣ при смъртьта му имоти да сѫ идентични на ония, които той е ималъ въ времето на дарението [1]).

И въ това мнение има едно смешение, защото дарителя не е подарилъ една опредѣлена вещь; той е подарилъ една сума пари, съ която той става длъжникъ спрямо надарения. Прочее, не е потрѣбно, той да има въ момента на дарението достатъчни имоти, за да удовлетвори задължението, което е уговорилъ чрезъ дарението. Както казахме, дарителя подарява една креанса, едно право *ad pecuniam.* А пъкъ, щомъ тази креанса е настояща и опредѣлена, и още отъ сега отворена, и щомъ е отложено, до дарителевата смърть, само

---

[1]) Coin-Delisle, sur l'art. 943, n° 8 и сл. Bayle-Mouillard, t. I, n° 7 bis, note *a.* — Tessier, *De la Dot.*, t. I, p. 58. — Toulier, t. IV. 81. — Bonnet, *Dissertat.* p. 414.

нейното испълнение, имаме дарение на една настояща креанса За да се подари една креанса, не е необходимо да имашъ имоти, защото тѣзи последнитѣ служатъ само като гаранция за правото; а пъкъ гаранцията на едно право не е самото право. Ако не е необходимо, щото дарителя, който подарява една платима следъ смъртьта сума, да има имоти отъ равна стойность въ време на дарението, то тъй сжщо не е потрѣбно, той да има сжщитѣ имоти и въ момента на смъртьта си.

Третето мнение се различава отъ второто само съ това, че, за да бжде валидно дарението на една платима следъ дарителевата смърть сума, потрѣбно, е, дарителя да гарантира исплащанието ѝ съ една ипотека. Значи, по тази третя система дарението по принципъ е недействително, но става валидно, само ако неговото испълнение бжде гарантирано съ една ипотека върху дарителевитѣ имоти, защото при такава реалната гаранция се запазва безвъзвратностьта на дарението, като ипотеката препятствова на дарителя да отчуждава въ вреда на надарения [1]). На това мнение възразяватъ, че ипотеката е само аксесоаръ на креансата, че аксесоарното разпореждание не може да валидира главното задължение, ако то е недействително.

Авторитѣ на третето мнение се облягатъ на авторитета на *Pothier*, *Ricard и Ferrière*, особенно на авторитета на първия, който е начърталъ принципитѣ на френския *Code civil*.

Това мнение съдържа въ себе си мотиви, които съгласуватъ разноречията между принципитѣ и правилата за безвъзвратностьта на даренията. Когато обсжждахме въпроса за безвъзвратностьта на дарението, казахме, че въ тази область едно мнение, което е въ хармония съ принципитѣ, е въ противоречие съ правилото за безвъзвратностьта на дарението, защото правилото *Donner et retenir ne vaut* е именно дерогация на истинскитѣ принципи. Въпреки неговата по голѣма обоснованность отъ другитѣ, и това мнение ни се вижда несъобразно съ принципитѣ за условията и действията на даренията. И наистина, вижда ни се, че е невъзможно, щото едно аксесоарно разпореждане да може да има

---

[1]) Vazeille, sur l'art. 943, n° 3. — Grenier, t. I, n° 47. — Pothier, Introd., n° 21. — Ricard, *Donat.*, n° 1000 и 1006. — Ferrière, Commentaire sur la coutume de Paris, t. III, n° 5. — Dalloz, Rép., n° 1348. — Laurent, t. XII, n° 419.

действие, което валидира едно главно разпореждане, което, само по себѣ си, е недействително. Съществуването на една креанса не може да бѫде въ зависимость отъ придружающитѣ я гаранции. Ипотеката може да направи изплащането на една креанса по-ефикасно, но тя е безсилна да я роди, защото има връзка само съ испълнението и никакъ не съ вѫтрешната ѝ валидность, и, ако дарението е порочно въ своята сѫщность, не е опредѣлената за неговото испълнение гаранция, която ще го спаси отъ нищожността. Неоснователно е твърдението, че недействителността на дарението произтича само отъ порока на отменяемостьта, който порокъ се заличава отъ ипотеката, защото тя отнема възможността на дарителя да отменява дерението косвенно. Разбира се, че ипотеката ограничава, въ известна степень, абсолютната власть на даренията да унищожи дарението, но тя не го премахва съвършенно. Ако дарителя не може вече да вреди на надарения, чрезъ създаването на нови дългове и чрезъ отчуждение на ипотекиранитѣ имоти, той пакъ остава свободенъ да ги разруши или повреди по начинъ, щото креансата на надарения да остане недостатъчно гарантирана.

Четвъртото мнение счита действително дарението на една платима следъ дарителевата смърть — сума, безразлично отъ имотитѣ, които дарителя притежава въ време на дарението или въ време на своята смърть, защото надарения става веднага кредиторъ спрямо последния за подарената сума, а пъкъ правото на кредитора е известно и безвъзвратно.

Ние сподѣляме това мнение по следующитѣ съображения.

1°. Известно е, че могатъ да се подаряватъ всѣкакви имоти: тѣлесни и безтѣлесни; отъ това следва, че предмѣтъ на дарение може да бѫде и една креанса.

Дарението на една платима следъ дарителевата смърть сума нѣма за прямъ предмѣтъ на лични пари, но една креанса, която то прехвърля веднага и безвъзвратно върху надарения. Тя е прехвърлена веднага въ имотитѣ на надарения, *in bonis*, защото дарителя е длъженъ отъ момента на дарението, а надарения е кредиторъ отъ сѫщия моментъ; срокътъ за плащането не унищожава задължението; той само забавя неговото испълнение. Креансата е прехвърлена тъй сѫщо и безвъзвратно, защото дарителя не може вече да се развърже отъ това за-

дължение, както не може да се освободи отъ всѣко друго задължение; следователно, той не може вече нито да намали, нито да унищожи правото на надарения върху креансата; а пъкъ тази именно цель гони чл. 319: чрезъ запрещението да се подарятъ бждащи имоти, за да отнеме възможността на дарителя да отменява дарението.

Кредитора — надарения има срещу дарителя всичкитѣ права на обикновенъ кредиторъ. Следователно, той може, въ денътъ на дарителевата смъртъ, да иска исплащането на креансата срещу всичкитѣ дарителеви имоти, настоящи и бждащи. И това ще направи съгласно чл. 7 отъ З. Прив. и Ип., който гласи, че „който се е задължилъ лично, е длъженъ да испълни сключенитѣ задължения съ всичкитѣ свои имоти, движими и недвижими, *настоящи и бждащи*.

2°. Чл. 310 никакъ не противоречи на чл. 7 отъ закона за Прив. и Ип., понеже дарението на една платима следъ дарителевата смъртъ сума нѣма за предмѣтъ направо самитѣ имоти на дарителя въ натура. Единственния, прямия и непосредственъ предмѣтъ на това дарение е креансата, която дарителя прехвърля върху надарения срещу себѣ си.

3°. Срещу това мнение възразяватъ, че дарителя винаги остава свободенъ да распорежда съ своитѣ настоящи имоти и да не придобива други въ бждаще и по този начинъ да парализира креансата—дарение.

Това възражение смѣсва факта съ правото.

Вѣрно е, че дарителя може да прахосва всичкитѣ свои настоящи имоти и да не придобие нови и съ това да направи испълнението на креансата илюзорно. Вѣрно е, че ефикасността на правото на единъ личенъ кредиторъ съ срокъ е подчинена на бждащата състоятелность на длъжника.

Но това е само относително *факта:* исплащането, испълнението.

Обаче, то не е и относително *правото* спрямо самото сѫществуване на креансата, непокѫтнатостьта и цѣлостьта на която остава винаги неприкосновенна отъ страна на длъжника. Ако дарението е отменено материално, то продължава да сѫществува юридически, защото невъзможността да се испълни едно задължение не може да има обратно действие върху неговото образуване и не пречи никакъ на неговото валидно стипулиране.

4°. Правнитѣ връзки сѫществуватъ винаги, и, ако наследника на дарителя е приелъ наследството *направо*, последствията отъ това ще бѫдатъ, че той ще плаща *ultra vires* съ своитѣ лични имоти подарената отъ неговия наследодатель, сума, платима въ момента на отваряне наследството, тъй като подарената креанса е дългъ на наследството.

5°. Не винаги дарителя може да унищожи фактически дарението, като прахоса имотитѣ си, защото надарения е спрямо дарителя истински кредиторъ, креансата на когото е срочна съ падежъ: денътъ на отваряне наследството. Като такъвъ, надарения има право да взема охранителни мѣрки и да иска, щото дарителя да бѫде лишенъ отъ преимуществата на срокътъ. И това той ще направи по силата на чл. 81 отъ З. Д., който постановява, че „длъжникътъ не може да се ползува отъ преимуществата на срока, ако той е станалъ несъстоятеленъ, или съ своитѣ действия е умалилъ даденитѣ обезпечения на кредитора или не му е далъ обещанитѣ обезпечения".

Но може ли кредитора—надарения да се приравни въ всѣко отношение къмъ обикновенния кредиторъ, та да има право да иска прилагането на чл. 81 отъ З. Д.? Да, всѣки условенъ кредиторъ, а още повече всѣки сроченъ кредиторъ има право да взема охранителни мѣрки. Следователно, и надарения, като кредиторъ съ срокъ, има право да взема такива мѣрки [1]). *Arnauld*, отрича правото на надарения да взема охранителни мѣрки [2]).

Ако, преди вземането на охранителнитѣ мѣрки, дарителя отчужди имотитѣ си, надарения има право да оборва това отчуждение съ *actio Pauliana*, щомъ сѫ на лице условията за него.

Отъ изложеното следва, че, споредъ насъ, дарението на една платима следъ дарителевата смъртъ сума е безпорно валидно, даже ако подарената сума превишава стойностьта на настоящитѣ имоти на дарителя. Нѣщо по-вече: то е валидно даже и тогава, когато дарителя не би ималъ никакви имоти въ време на дарението.

---

[1]) Demante, t. IV, n° 85 bis, 11. — Demolombe, t. XX, n° 395. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 5213.—Bonnet, *Revue crit. de jurisp.*, 1860, p. 416.

[2]) Arnauld, *Révue de législ.*, 1851, t. II, p. 370.

Това е безспорно, щомъ се постави принципътъ и щомъ се признае, че такова дарение има за предмѣтъ не самитѣ дарителеви имоти въ натура, но само личното право на креанса, защото, когато нѣкой ми подарява една сума или известна рента, платима следъ неговата смърть, той става длъжникъ спрямо менъ на креансата за въ размѣръ на подарената сума.

Такова е мнението на болшинството отъ авторитѣ [1]).

И французската юриспруденция е въ този смисълъ [2]).

Нека отбелѣжимъ, че между цитиранитѣ автори има такива, които, като признаватъ действителностьта на дарението на една сума, платима следъ смъртьта на дарителя, изискватъ да се изнамѣри *преди всичко*, какво е било намѣрението на последния: да ли той е разбиралъ, че става веднага длъжникъ и че прехвърля върху надарения една безусловна креанса, само испълнението на която ще закъснѣе, или пъкъ е желаялъ да подари само една надежда, която ще се осѫществи само следъ неговата смърть, и то ако остави достатъчни имоти, за да бѫде тя удовлетворена [3]).

Съ това отклонение тѣзи автори като че се присъединяватъ къмъ второто мнение.

— Даренето на една платима следъ дарителевата смърть сума може да бѫде, споредъ обстоятелствата, било дарение по причина на смърть, ако дарителя не е разбиралъ, че се задължава веднага, но оставя на надарения само една евентуалность върху бѫдащето наследство — било едно да-

---

[1]) Maton, *Diction.*, t. II, n° 21 — Arntz, t. II, n° 1844. Merlin, Rép., v° *Donat*, sect. V, § 2, n° 9. — Toullier, t. V, n° 277. — Delvincourt, t. II, p. 275, note. — Duranton, t. VIII, n° 457. — Marcadé, sur l'art. 943. — Poujol, sur l'art. 943, n° 3. — Coulon, *Quest. de droit*, p. 501. — Demante, t. IV, n° 85 bis. — Massé et Vergé t. III, p. 15. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 734. — Troplong, t. II, n° 1200. — Mourlon, t. II, p. 221. — Aubry & Rau, t. VII, § 675. — De Terris, p. 150. — Demolombe, t XX, n° 392. — Pommier, p. 190. — Dutruc, *Observations*, S. 1859. 2. 465. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1444, — Pand. fran., v° *Donat.*, n° 5219. — Huc, t. VI, n° 219. — Dalloz, *Rép., Supp.*, V° *Dispositions entre vifs*, n° 345. — Pand. belges, v° *Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 225 bis.

[2]) S. 65. 1. 124. — D. P. 65. 1. 22[1]. — S. 70. 1. 419. — D. P. 79. 1. 271. — S. 80. 2. 68.

[3]) Pommier, p. 193. — Aubry & Rau, t. VII, § 675. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 5220.

рение при живѣ, ако дарителя е разбиралъ, че се задължава веднага и безвъзвратно и да създаде срещу себѣ си една креанса, изискуемостьта на която само се отлага за следъ неговата смърть.

А това е важно, защото дарението по причина на смърть, *mortis causa donatio*, е забранено отъ закона.

Така, едно прикрито дарение подъ формата на признаване на единъ дългъ и происходяще отъ следнята декларация: „Признавамъ, че дължа на Х. сумата отъ 25,000 лева, платими една година следъ моята смърть", съставлява едно дарение при живѣ, а не едно дарение по причина на смърть, ако даннитѣ и обстоятелствата на дѣлото, присъединени къмъ природата на избрания отъ този дарителъ актъ, показватъ, че неговата воля е била да направи въ полза на надарения едно безъзвратно дарение съ срокъ за плащането, а не само една надежда и случайность върху имотитѣ, които той би оставилъ следъ смъртьта си.

Но ще имаме едно дарение по причина на смърть, *donatio mortis causa*, което е забранено отъ нашия законъ, въ дарението на една сума, направено подъ формата на признаване на дългъ и съ условие, че подарената сума ще бѫде платена на претендирующия кредиторъ следъ смъртьта на дарителя, когато излизе, било отъ съдържанието на записа, съ който се признава дългътъ, било отъ обстоятелствата на дѣлото, че дарителътъ е ималъ намѣрение да задължи само и единственно своитѣ наследници да испълнятъ дарението [1]).

На този въпросъ ние ще се спремъ малко по-после.

Конкурсъ между надарения и кредитори. Надарения спрямо дарителя е хирограференьъ кредиторъ. Какво ще стане съ неговата креанса — дарение, какъ тя ще бѫде исплатена, когато дарителя има и други обикновенни хирограферни кредитори? Ако останалитѣ следъ смъртьта на дарителя имоти не сѫ достатъчни да покриятъ вземанията на всички хирограферни кредитори, тѣ ще участвуватъ всички въ распредѣлението на сумитѣ, които ще се получатъ отъ продажбата на имотитѣ и ще получатъ часть, пропорционална на тѣхнитѣ креанси [2]).

---

[1]) S. 58. 2. 337.

[2]) Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1447. — Demolombe, t. XX, n° 397. — Huc, t. VI, n° 220. — Pommier, p. 196. — De Terris, p. 157. — Pand. fr., v° Donat., n° 5243.

Впрочемъ, има автори, които поддържатъ, че надарения съ една сума, платима следъ дарителевата смъртъ, не може да участвува въ распредѣлението на сумитѣ заедно съ другитѣ кредитори, креанситѣ на които сж създадени *преди* дарението. Тѣзи последнитѣ иматъ преимущество предъ надарения и трѣбва да се предпочитатъ предъ него [1]).

Други автори допущатъ, че надарения може да участвува въ распредѣлението на сумитѣ само съ онѣзи хирограферни кредитори, креанситѣ на които сж създадени *следъ* дарението [2]).

Ние намираме това различие въ времеражданието на креанситѣ за неоправдано и необосновано. Чл. 7 отъ закона за Прив. и Ип. не прави никакво различие между възмездднитѣ и безвъзмездднитѣ кредитори. Предпочитанието е едно право, което може да се създаде само съ изриченъ текстъ, Не може да се допусне никакво предпочитание, освенъ установеното отъ закона за Прив. и Ипотекитѣ.

Прочее, щомъ нѣма текстъ, който да дава предпочитание на възмездднитѣ креанси предъ безвъзмездднитѣ, всичкитѣ трѣбва да се явятъ въ распредѣлението на сумитѣ на еднакво основание, съ еднакво право и да получатъ съразмѣрно съ своитѣ креанси. Това разрешение на въпроса е съобразно съ истинскитѣ принципи на закона.

Конкурсъ на нѣколко надарени съ креанси. Дарителя може да направи било едновременно, било въ разни времена, нѣколко дарения на суми, платими следъ неговата смъртъ. Така, азъ подарявамъ *днесъ* на Х. 20,000 лева, платими следъ моята смъртъ, негарантирани съ никаква ипотека; утре подарявамъ на У. 15,000 лева, платими тоже следъ моята смъртъ, тъй сжщо негарантирани съ никаква ипотека. Ако азъ умра несъстоятеленъ, двамата надарени Х. и У. ще конкурират ли при распредѣлението, или Х. ще бжде платенъ преди У.?

Този въпросъ е породилъ голѣми спорове. Ето какво казва по него *Laurent:* „Касационния сждъ се е произнесълъ въ полза на първия надаренъ. *Demolombe*, последователенъ на своя принципъ, решава, че и двамата надарени сж два кредитора; че, следователно, трѣбва да участвуватъ въ рас-

---

[1]) Arnauld, *Rev. de législat.* (Wolowski), 1851, t. II, p. 370.

[2]) Coin-Delisle, sur l'art. 943, n° 11. — Aubry & Rau, t. VII, § 707. — Nicias-Guillard, *Revue crit.*, 1860, t. XVI, p. 193. — D. P. 60. 1. 153. 155.

предѣлението, защото никой отъ тѣхъ нѣма право върху имота на дарителя. Това последно мнение е твърдѣ логично, но логиката свидетелствува противъ лъжливитѣ принципи *(mais la logique témoigne contre les faux principes)*. Логична отъ гледището на общото право, тази доктрина се сблъсква съ принципа за безвъзвратностьта. Тука има нарушени формални текстове. Когато направенитѣ отъ умрѣлия дарения надминаватъ актива, трѣбва да се намалятъ; и намалението става, като се захване отъ последното дарение, по аналогия на онова, което предписва art. 923 (нашия чл. 340) за случая, когато е накърнена законната часть. Защо не чрезъ распредѣление *(contribution)*? Това е едно последствие отъ безвъзвратностьта. Прочее, законодателя иска, щото едно направено днесъ дарение да не бѫде унищожено съ утрѣшно дарение. Не показва ли това, че безвъзвратностьта на даренията господствува надъ общитѣ принципи. . . Ако е така за дарението на бѫдащи имоти, още повече онзи, който прави дарение при живѣ, не може да го намали или унищожи чрезъ нови распореждания. А пъкъ, ако се придържаме о общитѣ принципи и ако се прилагатъ логически, той може да го направи. Прочее, тѣзи принципи сѫ въ противоречие съ правилото за безвъзвратностьта; това именно правило трѣбва да вземе надмощие“ [1]).

И така, *Laurent* е на мнение, че първия надаренъ трѣбва да бѫде предпочетенъ предъ втория и да бѫде удовлетворенъ предпочтително; съ други думи този авторъ, поддържа, че надаренитѣ съ креанса трѣбва да се удовлетворяватъ по датитѣ на дарението, като се захване исплащанието отъ първото по редъ.

Сѫщото мнение, съ изменени мотиви, поддържатъ и други автори. Нека припомнимъ и тѣхнитѣ аргументи, защото въпросътъ е важенъ.

1°. Най-напредъ тѣ се позоваватъ на сѫщественния принципъ, който служи като основа на цѣлата теория на даренията, т. е. на *безвъзвратностьта*, която не позволява на дарителя не само да парализира направо направеното отъ него дарение, но и да го накърнява, даже косвенно чрезъ последующи распореждания, които не биха оставили въ него-

[1]) Laurent, t. XII, n° 422.

вото имущество активъ, който да покрие първитѣ дарения. А пъкъ дарителя биималъ сигурно средство да развали направеното отъ него, ако предшествующия надаренъ би билъ задълженъ да участвува въ распредѣлението на сумитѣ заедно съ последующия надаренъ. Стига да поиска и ще направи дарения на суми, платими следъ неговата смърть.

Прочее, такава доктрина е неприемлима, недопустима.

2°. Подкрепление за това намиратъ и въ art. 923 (нашия чл. 340), който изисква, щото, когато ще трѣбва да се намаляватъ дарения при живѣ, намалението да захване отъ последното дарение и тъй нататъкъ, качвайки се до най-старото.

Истина е, че този членъ предвижда случая, когато дарението накърнява законната часть, но той трѣбва да се приложи въ всичкитѣ случаи, когато, даже ако нѣма наследници съ право на законна часть, имуществото на дарителя не стига, за да се исплатятъ напълно на даренитѣ.

Ето защо по-последното дарение трѣбва да отстжпи на предшествующето.

— Ние не можемъ да се съгласимъ съ това мнение по следующитѣ съображения. Въ горния примѣръ Х. и У. сж надарени съ суми, платими следъ смъртьта на дарителя. Значи, тѣ сж, спрямо последния, хирограферни кредитори. А пъкъ ние казахме, че кредитора, даже възмездния, и даже предшествующъ дарението, е задълженъ да участвува въ распредѣлението заедно съ последующия надаренъ; ето защо, понеже тѣ и двамата сж обикновенни хирограферни кредитори спрямо дарителя, ще бждатъ длъжни да участвуватъ въ распредѣлението на актива и да получатъ часть, пропорционална на тѣхната креанса-дарение. И наистина, какъ може да стане така, че единъ предшествующъ надаренъ да има срещу последующъ надаренъ едно право на предпочитание, което право не биималъ единъ възмезденъ кредиторъ срещу последующъ надаренъ.

И наистина, споредъ чл. 7 отъ Зак. за Прив. Ип. всичкитѣ имоти на длъжника служатъ като общъ залогъ на неговитѣ кредитори; и цѣната имъ се распредѣля между тѣхъ, освенъ ако има кредитори, които сж привилигировани по закона или по договоръ. Надарения съ една сума, казахме, е кредиторъ спрямо дарителя, както последния може да има и

други кредитори, вземанието на които има друго основание; напр. купилъ нещо и дължи стойността, взелъ взаимообразно пари и издалъ записи. При това ние отбелѣжихме, че чл. 7 не прави никаква разлика между възмездния и безвъзмездния кредиторъ; следователно, той е приложимъ и къмъ двамата.

Защо предшествующитѣ дарението кредитори да бѫдатъ платени преди надарения? Кѫдѣ е вписана тази привилегия? Забранено ли е на единъ длъжникъ, който се е задължилъ най-напредъ възмездно, да се задължи, после безвъзмездно?

Ако последното задължение е злоумишленно, то може да бѫде оборено съ *actio pauliana* (чл. 140 отъ З. Д.)

Но казватъ, че дарителя нѣма право да взема назадъ подареното нито прямо, нито косвенно. Да! Дарителя нѣма право. Но какъвъ е предмѣта на дарението въ нашия случай? Ако се поддържа, че дарението на една сума, платима следъ дарителевата смъртъ, има за предмѣтъ самитѣ имоти въ натура, на които дарителя е собственникъ, когато е направено дарението, аргумента щѣше да бѫде правъ, защото тогава дарителя щѣше да има възможность да накръни косвенно правото на надарения, като направи още нови дарения. Но предмѣта на дарението е другъ; то е една креанса, платима следъ смъртьта на дарителя; а пъкъ такава креанса може да бѫде призната за валидна само тогава, когато тя е лична на дарителя; когато последния е станалъ спрямо надарения личенъ длъжникъ съ срокъ.

Правото на надарения винаги е едно: право на лична креанса, което, по своята юридическа природа, е подчинено на всичкитѣ евентуалности, които въ бѫдаще могатъ да увеличатъ или да намалятъ числото на кредиторитѣ на сѫщия длъжникъ.

По тѣзи именно съображения ние мислимъ, че плащанието трѣбва да стане между Х. и У. пропорционално на тѣхнитѣ креанси-дарения, безразлично отъ реда на датитѣ на даренията.

Членъ 340, който установява правило за редътъ на намаление на даренията, които накрънятъ законната часть, е основанъ не само, *нито пъкъ главно*, върху принципа за *безвъзвратностьта*, но преди всичко върху принципа за *нерасполагаемостьта* (*l'indisponibilité*).

Законодателя раздѣля на двѣ части наследството на оногова, който оставя наследници съ право на законна часть: едната располагаема, другата нерасполагаема. Всичкитѣ дарения, направени въ границитѣ на располагаемото, сж безупречни; порочни сж само онѣзи дарения, които прескачатъ тази граница спрямо правото на резерватерния наследникъ.

Кои дарения превишаватъ и кои не превишаватъ располагаемата часть? Законодателя счита, че първитѣ по редъ дарения сж направени въ границитѣ на располагаемата часть; че последнитѣ по дата дарения накрънятъ законната часть. За това той намалява най-последнитѣ по редъ.

А случая, който ни занимава, е другъ.

За него *Labbé* казва: „не виждатъ ли, каква голѣма разлика има между случая, въ който трѣбва да се отнеме отъ надарения една часть отъ дарението, на което е станалъ собственникъ, за да се попълни законната часть, и случая, въ който трѣбва да се опредѣли онова, което едно обикновенно право на креанса позволява на единъ надаренъ да получи и да иска отъ единъ несъстоятеленъ длъжникъ“ [1]).

По тѣзи именно съображения ние мислимъ, че сме въ областьта на действителнитѣ принципи на материята, като поддържаме, че, въ горния примѣръ, плащането между Х. и У. трѣбва да стане чрезъ участието и на двамата въ распредѣлението на сумитѣ, като получатъ часть, пропорционална на тѣхнитѣ креанси-дарения, безразлично отъ датитѣ на последнитѣ.

Нека приведемъ единъ примѣръ, който ще покаже нагледно, какъ всичко логично и лесно е приложимо въ поддържаната отъ насъ доктрина. И какъ, наопаки, всичко се преплита, става нерационално и мжчно въ противната доктрина.

Напримѣръ, азъ подарявамъ на 1 май 1926 г. на А. една сума отъ 20,000 лева, платима следъ моята смърть; на 1 юний 1926 г. вземамъ взаимнобразно отъ Z. 20,000 лева, платима следъ моята смъртьтъ; на 1 юлий 1926 г. подарявамъ на Б. 20,000 лева, платими въ сжщото време.

Следъ това умирамъ, като оставямъ само 30,000 лева.

---

[1]) Labbé, jour. du Palais, 1860, p. 540.

Какъ ще се ликвидиратъ тѣзи мои дарения къмъ А. и Б. и моя дългъ къмъ Z.?

Надарения на 1 май А. не може да претендира да бѫде платенъ преди личния ми възмеденъ кредиторъ Z., отъ когото взехъ взаимнобразно 20,000 лева. Двамата ще трѣбва да участвуватъ заедно въ распредѣлението на 30,000 лева, които сѫ останали, като наследство.

Но Z., отъ своя страна, макаръ възмезденъ кредиторъ, не може да претендира да бѫде платенъ предпочитително предъ Б., който е надаренъ на 1-й юлий. И тѣ, двамата, ще участвуватъ заедно въ распредѣлението на сумата 30,000 лева. Значи, и тримата мои кредитори — А. и Б. безвъзмедни, и Z. възмезденъ — ще участвуватъ заедно въ распредѣлението на наследството отъ 30,000 лева, като ще получатъ съразмѣрно съ своитѣ вземания; а именно въ случая ще получатъ по 10,000 лева, защото креанситѣ имъ сѫ еднакви по размѣръ, и защото всичкитѣ ми дългове, възмездни плюсъ безвъзмездни, възлизатъ на 60,000; а пъкъ наследството, отъ което тѣ трѣбва да се платятъ, е само 30,000 лева.

Нека ни обяснятъ сега, какъ А., който е надаренъ на 1 май ще има предпочитание предъ Б., който е надаренъ на 1 юлий, когато отъ една страна този сѫщия А. нѣма предпочитание предъ Z. мой заемодавецъ отъ 1 юний, когато Б. има право да участвува въ распредѣлението на сумитѣ заедно съ Z.

Може ли да бѫде, щото правата на двама безвъзмездни кредитори, които, и двамата, иматъ еднакви права съ възмездния кредиторъ Z., да не сѫ еднакви единъ спрямо други?[1]). Не. Правата и на двамата сѫ еднакви. Тукъ даже бихме могли да приложимъ математическото правило, по което двѣ величини, равни на една третя величина, сѫ равни помежду си.

До сега ние предполагахме, че всичкитѣ последователни дарения-креанси сѫ хирограферни. Нека вземемъ случай, въ който единъ отъ надаренитѣ съ една сума, платима следъ дарителевата сума, има *ипотека*, която осигурява плащането на подарената сума, сиречь единия надаренъ е спрямо дарителя хирограференъ, а другия е ипотекаренъ кредиторъ.

---

[1]) De Terris, *op. cit.*, p. 162. — Pand. fr., n° *Donat.*, n° 521.

Отъ казаното по-горѣ, че предшествующия и последующия надарени съ платими следъ дарителевата смърть суми, когато и двамата сж хирограферни, участвоватъ въ распредѣлението на сумитѣ пропорционално съ креанситѣ, излиза, че онзи отъ тѣхъ, дарението на когото е гарантирано съ ипотека, трѣбва да се предпочете предъ хирограферния [1]).

Разбира се, че дарението-креанса на една платима следъ дарителевата смърть сума може да се гарантира само съ ипотека върху имоти, които дарителя притежава въ време на дарението, но не и съ ипотека върху бждащи недвижими имоти, защото, споредъ нашия законъ, договорна ипотека не може да бжде установена върху бждащи недвижими имоти (чл. 32 отъ Зак. Прив. и Ипот.).

Въ това отношение французския *Code civil* различава отъ нашия законъ. Той допуща ипотека и върху *бждащи* недвижими имоти (art. 2130). За това и французката доктрина допуща, щото едно дарение на платима следъ дарителевата смърть сума да бжде обезпечено и съ ипотека върху бждащи имоти [2]).

Въпреки изричния текстъ на art. 2130, който допуща договорна ипотека, има автори, които не допущатъ, щото едно дарение на сума, платима следъ дарителевата смърть, да бжде осигурено съ ипотека върху бждащи имоти [3]).

— Въ Франция има автори, които не допущатъ предпочитане на ипотекарния надаренъ предъ хирограферния.

Така, *Nicias-Gaillard* поддържа, че първонадарения трѣбва винаги да се предпочете предъ втория, даже ако даротъ на последния да е гарантиранъ съ ипотека. Нека отбелѣжимъ, че този авторъ поддържа да се предпочитатъ надаренитѣ хирограферно споредъ датитѣ на даренията. Неговитѣ аргументи сж следнитѣ. Безсилно само по себѣ си, второто дарение не може да намѣри въ ипотеката сила, която му липсува, защото ипотеката е само единъ аксесоаръ; ипотеката само покровителствова и гарантира правото, но не го създава. *Ипотеката може да интервенира полезно само тогава, когато имаме равни права, въ този само случай ипотеката може да премахне това равенство.*

---

[1]) Demolombe, t. XX n° 402. — De Terris, p. 163.

[2]) Demante, t. IV, n° 85 bis III. — Demolombe, t. XX, n° 403.

[3]) Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 7 bis, note *a*.

Отъ тѣзи мисли на автора се вижда, че по поддържаната отъ насъ доктрина, по която *правата и на двамата надарени сж еднакви*, ипотеката прави надарения, който я има, привилегированъ предъ хирограферния.

По нататъкъ автора продължава, че между даренията при живѣ отъ разни дати нѣма равенство въ условията; тѣ не конкурират; първитѣ по дата се предпочитатъ.

Обаче, той признава, че ипотеката може да докара полезенъ практически резултатъ за дарения на платими, следъ дарителевата смъртъ, суми; за това надарения има сериозенъ интересъ да вземе ипотека. И наистина, настоящето сжществуване на неговото право не може да попречи на дарителя, който владѣе имотитѣ си, да ги распилѣе; а пъкъ ипотеката отстранява тази опасность; благодарение на нея, надарения ще може да рекламира недвижимия имотъ отъ трети приобретатели, и неговата креанса ще може тогава да се реализира. Но тази ипотека, която е полезна срещу разсипничеството на дарителя и срещу правата на трети приобретатели, нѣма никакво действие спрямо другитѣ надарени. Ипотеката не изменява никакъ датата на дарението и не може да му създаде преимущество спрямо предшествующитѣ разпореждания.

Отъ всичко изложено до сега се вижда, че ние имахме предъ видъ хипотезата на едно дарение, чрезъ което дарителя самъ става, още при живота си, веднага и безвъзвратно, спрямо надарения, длъжникъ на подарената сума, изискуемостьта на която само е била отложена съ единъ срокъ, до деньтъ на неговата смъртъ.

Хипотеза, която се изразява въ следующата формула: *Подарявамъ на Х. една сума отъ . . . . платими следъ моята смъртъ;* сиречъ хипотезата, въ която дарението нѣма за предмѣтъ самитѣ имоти на дарения, които ще се намѣрятъ въ деньтъ на дарителевата смъртъ.

Но възможно е, дарението да е направено подъ друга форма, при която то да има за предмѣтъ, въ сжщность, самитѣ имоти на дарителя, макаръ да се подаряватъ пари. Напримѣръ: „*Подарявамъ на Х. 20,000 лева, които да се вематъ отъ имотитѣ ми, които ще оставя въ деньтъ на моята смъртъ*“ . . . или „ . . . *които да се вематъ отъ наследството ми*“. Това дарение прилича много на първото, което

се изразяваше въ формулата: „*Подарявамъ на Х. 20,000 л. платими следъ моята смъртъ*“. Обаче, тѣ сж сжществено различни едно отъ друго, за това трѣбва грижливо да ги различаваме. Този, който подарява една сума, платима следъ смъртьта му, разбира, че става веднага безвъзвратенъ длъжникъ спрямо надарения. А пъкъ, който подарява една опредѣлена сума, която да се вземе отъ имотитѣ, които ще остави въ денътъ на смъртьта си, е искалъ, повечето пжти, да даде на надарения само една евентуална креанса срещу своето наследство; креанса, която ще се породи само тогава, ако дарителя остави имоти и то до размѣра на оставеното. Въ тази хипотеза правото на надарения е ограничено и се отнася само до предмѣтитѣ, които ще се намѣрятъ въ наследството на дарителя въ времето на неговата смърть. Надарения нѣма право за никакъвъ искъ срещу наследницитѣ на дарителя. Самото сжществуване на правото на надарения зависи напълно отъ волята на дарителя, който може въ всѣко време да отмени дарението, като прахоса цѣлото си състояние.

Прочее, въ този случай *ще имаме едно дарение на бждащи имоти*, което е недействително споредъ чл. 319.

Всичкитѣ автори сж съгласни да признаятъ, че това дарение е недействително [1]).

— Дарението на една сума пари, които да се вематъ отъ наследството на дарителя следъ неговата смърть е недействително не само за това, че то съдържа бждащи имоти, но още и за това, че то има всичкитѣ признаци на *donatio mortis causa*.

— Ние казахме, че двата вида дарения си приличатъ много, и че ще трѣбва грижливо да ги различаваме.

Въ кои случаи дарението на една сума, платима следъ дарителевата смърть, трѣбва да се счита като дарение на една безвъзвратна креанса срещу самия даритель? И въ кои

---

1) Duranton, t. VIII, n° 458.— Delvincourt, t. II, p. 430. — Troplong, t. II, n° 1208. — Grenier, t. I, n° 7 bis. — Marcadé, sur l'art. 943, n° 1.— Coin-Delisle, sur l'art. 943, n° 7. — Toullier, t. IV, n° 82. — Vazeille, sur l'art. 943, n° 2. — Demante, t. IV, n° 85 bis. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 755.—Aubry & Rau, t. VII, § 675, note 7.—Demolombe, t. XX, n° 404.— De Terris, p. 163. — Laurent, t. XII, n° 423. — Arntz, t. II, n° 1844. — Maton, *Dict.*, t. II, n° 21. — Pand. belges, v° *Donat.* entre vifs, t. XXXII, n° 233. — D. P. 55. 1. 245; 56. 2. 238; 57. 2. 109; 62. 2. 116.

случаи тази креанса трѣбва да се счита като обикновенно очаквание на креанса *(une simple expectative de créance)* срещу имотитѣ на дарителя, ако той остави такива въ това време?

Този въпросъ е само въпросъ на фактъ и на тълкувание.

Трѣбва да се вематъ подъ внимание изразитѣ на актътъ и квалификацията, която странитѣ му сж дали, макаръ, впрочемъ, тѣ да не могатъ да валидиратъ единъ актъ, като го кръстятъ невѣрно съ името на дарение при живѣ, когато въ действителность той е едно истинско *donatio mortis causa.*

Прочее, трѣбва да се придържаме о сжществения характеръ на акта и о действията, които той по необходимость ще произведе. Но какъ да се постжпи въ случай на съмнение върху характера на дарението? Въ този случай дарението трѣбва по-скоро да се признае за действително, нежели да се унищожи, защото актоветѣ трѣбва да се тълкуватъ споредъ правилото *potius ut valeant quam ut pereant.*

Нѣкои особенни обстоятелства, придружающи акта, сж отъ естество да дадатъ на актътъ характеръ на дарение при живѣ, като напримѣръ: 1° задължението отъ страна на дарителя да плаща лихва върху подарената сума за просроченото време; 2° даването на ипотека за сигурното исплащание на подарената сума; 3° запазване правото на плодоползуване, и 4° запазване правото за вземание назадъ (чл. 324). Тѣзи именно обстоятелства трѣбва да има предъ видъ сждията, когато ще опредѣля характера на дарението.

Понеже това е въпросъ фактически, ще го решатъ сждиитѣ по сжщество, които трѣбва да проумѣятъ истинския характеръ на дарението [1]).

Тази дискреционна власть на сждията по сжщество е опасна, защото отъ него ще зависи да поддържи дарението или да го унищожи.

Малко важи, да ли дарителя ще каже, че *подарената сума е платима следъ неговата смърть*, или пъкъ ще каже, че *тя ще се вземе отъ имотитѣ, които той ще остави следъ смъртьта си*; твърдѣ често изразитѣ се различаватъ, но въ мисъльта на дарителя тѣ обикновенно иматъ сжщия

---

[1]) Poujol, sur l'art. 943, n° 4. — Duranton, t. VIII, n° 458. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 755. — Marcadé, sur l'art. 943, n° 2. — Aubry & Rau, t. VII. § 675. — Demolombe, t. XX, n° 405. — Dé Terris, p. 164. — Laurent, t. XII, n° 425. — Coin-Delisle. sur l'art. 943, n° 7.

смисълъ. Какъ да се узнае, какъ да се открие тази мисълъ? Тукъ е всичката мѫчнотия за сѫдията, който рискува да бѫде произволенъ.

Понеже въпросътъ е важенъ по своитѣ материални последствия, а пъкъ нашата сѫдебна практика не е имала случай да се произнесе по него, ние ще приведемъ единъ примѣръ отъ французката юриспруденция, която е освятила принципътъ на най-широко тълкувание. Една вдовица признава, че дължи на брата си двѣ суми отъ 3000 и 4000 фр., платими шесть месеца следъ нейната смърть. Втория актъ прибавя: „да се вематъ отъ моето наследство". Наследницитѣ отказватъ да платятъ, претендирайки, че тѣзи актове сѫ недействителни, понеже съдържатъ дарения по случай на смърть, *mortis causa donatio,* прикрити подъ формата на възмездни договори. Лионския апелативенъ сѫдъ признава, че двѣтѣ задължения съдържатъ прикрити дарения, но че дарителя е разбиралъ, че се задължава веднага и безвъзвратно, и че, следователно, прави дарение при живѣ. Касационния сѫдъ казва по този въпросъ: юриспруденцията е, че прикрититѣ дарения сѫ действителни, когато договорящитѣ страни сѫ способни да дарятъ и да получаватъ. Оставаше да се знае въ това дѣло, да ли даренията сѫ действителни. Касац. сѫдъ не решава, както правятъ авторитѣ, че дарението на една сума, платима следъ дарителевата смърть е винаги валидно. Той казва, че това зависи отъ намѣрението на дарителя; ако той не мисли да се задължи веднага и безвъзвратно, но че оставя на дарения само една евентуалность върху своето бѫдаще наследство, това ще бѫде едно дарение *mortis causa,* т. е. отменяемо, а следователно недействително; дарението ще бѫде, наопаки, едно дарение при живѣ, ако дарителя е разбиралъ, че се задължава веднага и безвъзвратно, като установява срещу себѣ си една креанса, изискуемостьта на която е отложена за следъ неговата смърть.

Касационния сѫдъ поддържа сѫщата преценка даже и тогава, когато дарителя е прибавилъ клаузата, че *подарената сума ще се вземе отъ наследството,* защото това изражение може да се счете, като едно указание: какъ да се испълни дарението. Истинската мѫчнотия, въ тази доктрина, се състои въ преценката на дарителевото намѣрение. Въ упоменатото дѣло намѣрението на дарителя никакъ не е било

съмнително. Самата форма, избрана отъ дарителката, — признаването на дългъ — доказва, че тя е искала да подари на брата си едно право на креанса, право безвъзвратно по своята природа, само испълнението на което е било отложено до деньтъ на нейната смъртъ [1]).

Видѣхме отъ правилото на чл. 319, че дарението може да обема само настоящи имоти и че, ако сж подарени и бждащи, дарението по отношение къмъ тѣхъ е недействително.

Прочее, ако едно дарение обема настоящи и бждещи имоти, то е действително само за първитѣ и недействително за вторитѣ.

Това правило е основано на два принципа: единия е, че действителната страна на дарението не трѣбва да се опорочава отъ онази, която е недействителна *Utilem partem donationis non vitiari per inutilem; utile per inutile non vitiatur* [2]).

Съ правилото на чл. 319, че дарението се счита недействително само относително бждащитѣ имоти, се решава изрично единъ отъ най-спорнитѣ въпроси въ тази материя [3]).

— *Нашата юриспруденция.* По въпроса за недействителностьта на дарението, което обема бждащи имоти, нашия Върховенъ Касационенъ сждъ дава най-широко тълкуване на запрещението. Той се е произнесълъ по единъ твърдѣ интересенъ случай, който се състои въ следующето: „Отъ даннитѣ по дѣлото се вижда, че Георги Трайковъ е завелъ искъ срещу Челебонъ Ароновъ за 1000 лева, които последния билъ обѣщалъ да му даде въ случай, че му се падне нѣкоя голѣма печалба отъ лотарията и която сума той отказалъ да му даде, макаръ и да му се е падналъ голѣмия лозъ отъ 20,000 лева. Такова обѣщание отъ страна на Челебонъ Ароновъ, съставлява дарение на бждащи имоти, тъй като дарителя въ времето на дарението не е притежавалъ обѣщаната сума, а такова дарение, съгласно чл. 319, се счита за недействително [4]).

---

[1]) Dalloz, 1861. 1. 465.

[2]) Cujas, L. 33, *De Donat.*

[3]) Demolombe, t. XX, n° 409.

[4]) К. Р. № 75 (514) — 1912 г., II Г. О. (Сборникъ Бояджиева).

Това решение търпи критика отъ нѣколко страни. Съ него Касационния сѫдъ решава, че въ случая е имало дарение на *бѫдащи имоти*, тъй като дарителя въ време на дарението *не е притежавалъ обещаната сума*. Кой е билъ предмѣтътъ на дарението? Отъ решението на Касационния сѫдъ се вижда, че той счита, че предмѣта на дарението е „обещаната сума, която дарителя въ време на дарението не е притежавалъ." Отъ последния изразъ се заключава тъй сѫщо, че Касационния сѫдъ счита, че предмѣта на дарението сѫ индивидуално *монети, които дарителя ще получи отъ лотария*, ако спечели. Съ други думи, Касационния сѫдъ намира виртуално, че предмѣта на въпросното дарение е *тѣлесна* вещь — *монети*.

Ние видѣхме, че, когато се подарява известна *сума пари*, която да се вземе отъ наследството на дарителя следъ неговата смъртъ, предмѣта на дарението не е *тѣлесенъ* имотъ на дарителя, а само едно право на креанса; че дарението на такава сума е действително, ако дарителя, въ време на дарението е считалъ, че се лишава веднага и безвъзвратно отъ подарената сума и създава срещу себѣ си единъ кредиторъ, исплащанието креансата на когото е отложено. Дарителя Челебонъ Ароновъ, като се е задължилъ да даде на Трайкова 1000 лева, ако спечели отъ лотарията, не се е задължилъ да му даде точно отъ онѣзи суми, които ще му брои Дирекцията на лотарията. Паритѣ сѫ заменими (*fongibles*). По тѣзи съображения ние мислимъ, че е погрѣшно, да се счита, че предмѣта на това дарение е тѣлесна вещь — монети.

Предмѣта на дарението, споредъ насъ, е едно *право за една креанса*, а не тѣлесна вещь. Прочее, нѣмаме работа съ дарение на бѫдащи имоти.

Условно дарение. Грѣшката на Върх. касац. сѫдъ се състои и въ друго, а именно, че въ случая имаме не дарение на бѫдащи имоти, но имаме *едно дарение подъ отлагателно условие*. Дарението е договоръ (чл. 306); а договоритѣ, относително задълженията на странитѣ, могатъ да бѫдатъ сключени подъ отлагателни и други условия (чл. 62 и сл. отъ З. Д.).

И наистина, споредъ чл. 62 отъ З. Д. задължението е условно, когато неговото сѫществуване или прекратяване зависи отъ едно бѫдаще и неизвестно събитие.

Нашия законъ за наследството прогласява за недействителни само онѣзи дарения, които сѫ направени подъ чисто потестативно условие, т. е. дарение, испълнението на което зависи исключително отъ волята на дарителя (чл. 321). Недействителността на дарението подъ чисто потестативно условие е прогласена независимо отъ текста на чл. 321 и отъ чл. 67 отъ З. Д., който казва, че е недействително задължението, което е сключено подъ едно условие, което го поставя въ зависимость само отъ волята на този, който се е задължилъ. Прочее, по закона сѫ допустими условнитѣ дарения.

Дарение подъ отлагателно условие. Какво е условието, подъ което е направено дарението въ полза на Г. Трайковъ? То е направено подъ отлагателно условие, защото неговото сѫществуване или прекратяване е поставено въ зависимость отъ едно *бѫдеще и неизвестно събитие.*

Бѫдаще, защото теглението на лотарията и спечелването или неспечелването отъ която ще стане следъ датата на дарението.

Неизвестно, тъй като не се знае, да ли Челебонъ Ароновъ ще спечели или не. Печалбата ще зависи отъ колелото на лотарията. Ароновъ може да спечели, както е станало, но можеше и да не спечели.

Задължението на Челебонъ Ароновъ да плати на Г. Трайковъ 1000 лева, а следователно и дарението е било условно, защото е зависѣло отъ едно бѫдаще и неизвестно събитие, т. е. направено подъ едно *отлагателно* условие (чл. 62 и 63 отъ З. Д.).

И доктрината допуща условнитѣ дарения; специално даренията, направени подъ отлагателно условие.

Нека се позовемъ на нѣкой сериозенъ авторъ. Като поставя въпросътъ: може ли дарението да се направи подъ отлагателно условие, *Laurent* отговаря, че не би трѣбвало да се поставя въпросътъ, защото отлагателното условие отлага сѫществуването на дарението и намира, че това не е противно на art. 894 отъ *Code civil* (нашия чл. 306), който изисква, щото дарителя да се лиши *веднага (actuellement)* отъ подарения имотъ, тъй като условното дарение лишава дарителя отъ собственността на подарения имотъ подъ условие и прехвърля върху надарения едно право. Това право

е повече отъ една надежда[1]); то е едно право, което е въ имуществото на надарения, което последния прехвърля на своитѣ наследници и съ което той може да разполага. Ако условието се сбѫдне, то ретроажира до деньтъ на акта; дарението сѫществува; то е действително; ако ли условието не се сбѫдне, дарението става недействително не по волята на дарителя, но по силата на закона за договоритѣ; счита се, че договора за дарението никога да не е сѫществувалъ.

Общитѣ принципи върху условията се прилагатъ тъй сѫщо къмъ даренията, направени подъ отлагателно или прекратително условие. За това, ние говоримъ при коментирането на чл. 321. а тъй сѫщо и въ Коментара върху закона за З. Д.

Ние не критикуваме решенията на Върховния Касац. сѫдъ отъ любовь да споримъ съ нашитѣ върховни магистрати и мѫчно ни е, когато сме принудени да имъ припомнюваме нѣкои правни принципи, които тѣ сѫ забравили или пропуснали случайно.

Другия принципъ е, че който дава по-голѣмото, *a fortiori* се разбира, че е искалъ да даде по-малкото, което се съдържа въ първото.

Прилагатъ ли се тѣзи два принципа и тогава, когато дарителя е распорѣдилъ изрично въ противенъ смисълъ? Напримѣръ: „Давамъ на Х. всичкитѣ си настоящи и бѫдащи имоти; и ако това ми дарение е недействително за бѫдащитѣ имоти, да бѫде недействително и за настоящитѣ". Трѣбва ли въ случая да се поддържи дарението за настоящитѣ имоти и да се признае недействително за бѫдащитѣ?

Има двѣ доктрини за разрешението на този въпросъ.

Първата е, че дарението е действително само за настоящитѣ имоти и че е недействително за бѫдащитѣ, защото закона установява една законна презумпция, че волята на дарителя всякога е: да бѫде раздѣляемо дарението, ако то съдържа заедно настоящи и бѫдащи имоти. Съ тази презумпция се пресича источника на мѫчнотиитѣ, които би могли да се представятъ, когато се почне издирването на волята на дарителя и неговото загадочно намѣрение.

Втората доктрина е: ако дарителя распорѣди *изрично*, че неговата воля е, щото дарението за настоящитѣ имоти да

---

[1]) Laurent, t. XII, nº 432.

бѫде валидно само въ такъвъ случай, ако то се поддържи и за бѫдащитѣ имоти, то дарението е недействително изцѣло.

Аргументитѣ на тази доктрина сѫ двояки.

Първо, закона, като казва, че, който е искалъ да даде повечето, тѣмъ паче е искалъ да даде по-малкото, се основава на предполагаемата воля на дарителя; значи, че закона установява презумпция за волята на дарителя, а пъкъ има единъ принципъ, споредъ който закона, който установява една презумпция за волята, не се прилага, щомъ изрично е казано противно на установената презумпция. Прочее, ако закона казва, че дарението е *дѣлимо*, защото предполага, че е такава дарителевата воля, а пъкъ дарителя каже *изрично*, че той желае, щото дарението му да остане *недѣлимо*, законната презумпция за волята трѣбва да отстѫпи предъ действително и изрично изразената воля.

Второ. Дарението е единъ договоръ; при тълкуването трѣбва да се дири намѣрението и волята на странитѣ. Прочее, ако дарителя туря действителностьта на дарението за настоящитѣ имоти въ зависимость отъ онази на бѫдащитѣ, това означава, че неговата воля е: да даде настоящитѣ имоти само въ такъвъ случай, ако се удържи дарението и за бѫдащитѣ; ако последното се унищожи, то липсува волята да даде настоящитѣ имоти; а пъкъ когато нѣма воля изразена, нѣма и дарение [1]).

Demolombe, който поддържа втората доктрина, се провиква: „Какъ! Дарителя е изрично казалъ съ една клауза *ad hoc*, че, ако дарението не може да бѫде действително исцѣло тъй, както е направено, той желае, щото то да бѫде недействително исцѣло; и въпреки това, ще валидиратъ дарението само отчасти.

„Но защо, прочее? И кой би могълъ да търпи, казваше енергически *Ricard*, щото този единственъ договоръ *да се раздѣли на двѣ?* Има ли въ тази воля нѣщо, което е противно на законитѣ, или на обществения редъ?“ [2])

Енергическия протестъ на *Ricard a* и другия въпросъ на *Demolombe*: *какво има въ тази воля, което да се счита*

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 255.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 412.

че е противно на законитѣ и на обществения редъ? се усмиряватъ, споредъ насъ, съ духътъ на закона.

И настина, доктрината, която държи толкова много на волята на контрагентитѣ—дарителя и надарения—може да се обори съ следующитѣ аргументи:

Ако дарителя заяви, че той желае, щото *цѣлото* му дарение да се счете за недействително, ако се не признае дарението на бждащитѣ имоти, това желание е едно *условие*, съ което дарителя иска да каже, че той само подъ него дава настоящитѣ имоти; а пъкъ такова условие — да се признае като действително дарението на *бждащи* имоти — е противно на текста на закона, който забранява дарението на бждащи имоти (чл. 319). Ако всѣко дарение, направено подъ противозаконни условия, е недействително (чл. 320).

Нашето мнение за разрешението на въпроса е следующето: Ако сж подарени съвместно настоящи и бждащи имоти, безъ никакво изрично условие, дарението ще се признае действително само за настоящитѣ и унищожени за бждащитѣ.

Ако ли пъкъ дарението съдържа настоящитѣ и бждащи имоти и изрична клауза: *цѣлото дарение да се счете като ненаправено, ако то се унищожи за бждащитѣ имоти*, тази клауза съставлява едно противозаконно условие, подъ което е направено дарението, и последнето, като такова, трѣбва да се унищожи съгласно чл. 320.

Предполага се, че дарителя знае, че закона забранява дарението на бждащитѣ имоти, и при все това подарява настоящитѣ и бждащи, като прави отъ утвърждението на дарението за бждащитѣ имоти едно условие *sine qua non* за действителността относително настоящитѣ. Това не е ли ясно доказателство, че дарителя съзнателно е направилъ дарението си подъ едно противозаконно условие; че той иска да прегази закона и въпреки неговата изрична заповѣдь да дари и бждащитѣ си имоти, които той още нито притежава, нито пъкъ знае, да ли ще притежава, понеже може да се случи не само да не придобие бждащи имоти; но да умре обремененъ съ дългове и тяжести?

Тѣзи съображения, мислимъ, напълно подкрепятъ справедливостьта на нашето мнение по разрешението на въпроса.

Чл. 320[1)]

Всѣко дарение, направено подъ условия невъзможни, противозаконни или противонравственни, е недействително.

При комментирането на чл. 130 видѣхме, че невъзможнитѣ, противозаконнитѣ и противонравственнитѣ условия, подъ които е направено завѣщанието, се признаватъ за ненаписани, а самото завѣщание си остава въ сила.

Не е сѫщото и въ дарението. Тука всяко дарение, направено подъ невъзможни, противозаконни и противоестественни условия, е недействително.

Както се вижда разликата въ последствията е голѣма. Едни и сѫщи условия (невъзможни, противозаконни и противонравственни) въ завѣщанието нищо не вредятъ на завѣщателното разпореждание: то си остава въ сила, а пъкъ тѣ се считатъ за несѫществующи.

Въ дарението наопаки: тѣзи условия унищожаватъ самото дарение.

Защо такава разлика въ последствията отъ едни и сѫщи условия? Какви сѫ основанията на тази разлика?

Юридически или исторически мотиви оправдаватъ тази разлика?

Ние не виждаме нѣкои юридически мотиви, които бихѫ могли да оправдаятъ различното третиране на едни и сѫщи условия. Въ тази материя, споредъ нашето мнение, не е възможно да се приложи въ случая на чл. 24 и 27 отъ закона за задълженията и договоритѣ, които казватъ, че задължението което е основано върху противозаконна и противонравствена причина, не може да има нѣкое действие. Наистина, дарението е договоръ, който съдържа задължение за странитѣ, но не може да се каже, че това задължение въ дарението е *основано* на противозаконни и противонравствени причини. То само е *направено подъ тѣзи условия.*

Съ други думи, за да може договора да се унищожи, съгласно чл. 24 отъ закона за задълженията и договоритѣ, по изложенитѣ въ него причини, изисква се, щото тѣ *да служатъ като негово основание,* а не като *условие;* а чл. 320

1) C. It. 1965; C. N. 900.

говори за условия, подъ които е направенъ договора-дарението.

Съ юридически причини би могло да се обясни до негде дейсвието само на невъзможнитѣ условия. Напримѣръ, да кажешъ на Х.: *давамъ ти 1000 лева, ако накарашъ слънцето да не грѣе*, е равносилно да му кажешъ: *давамъ ти нищо*. Прочее, отъ този примѣръ се вижда, че невъзможнитѣ условия, като че правятъ частъ отъ сѫществото на договора и означаватъ, че не е имало намѣрение да се съставя договоръ.

Значи, разликата въ последствията отъ условията трѣбва да се обясни съ исторически причини и съ разнитѣ начини, по които римскитѣ юрисконсулти сѫ гледали на завѣщанието и дарението.

Римскитѣ юрисконсулти гледаха съ по-благоприятно око на завѣщанията и за това решаваха, че невъзможнитѣ, противозаконнитѣ и противонравственнитѣ условия, подъ които тѣ сѫ направени, се считатъ за ненаписани. А на дарението тѣ гледаха съ по-неблагоприятно око; стараеха се да го ограничаватъ; затова решаваха, че такива условия правятъ недействително самото дарение.

Нашия законодатель, подобно на италиянския, е приелъ взгляда на римското право и е поставилъ, за невъзможнитѣ, противозаконнитѣ и противонравственнитѣ условия унищожаватъ самото дарение.

Полезно е да направимъ тука една предупредителна забелѣжка за постановлението на френския *Code civil* по сѫщия въпросъ. Французския законодатель не е направилъ въ това отношение никаква разлика. Art. 900 отъ C. N. изрично постановява, че въ всичкитѣ *дарения при живѣ* и завѣщания невъзможнитѣ, противозаконнитѣ и противонравственнитѣ условия се считатъ ненаписани. Прочее, по *C. Napoléon*, ако едно дарение е направено подъ противозаконно условие, това последното ще се счита, като ненаписано, а самото дарение си остава въ сила.

А у насъ такова дарение е недействително.

И по Турския граж. законъ противозаконнитѣ и невъзможнитѣ условия, подъ които е сключенъ единъ договоръ, се считатъ ненаписани. Така чл. 189 отъ Меджелето пояснява, че, когато продаде нѣкой едно говедо съ условие да

не го препродава купувачътъ на другиго, или да не го изважда на паша, продажбата е действителна, *а условието се изоставя като недействително*. Това правило на Меджелето се прилага, по аналогия, и къмъ дарственнитѣ договори, направени подъ невъзможни, противозаконни и противонравственни условия.

Ние вече изложихме теорията и практиката на невъзможнитѣ, противозаконнитѣ и противонравственни условия при комментиранието на членъ 130, кждето и препращаме читателитѣ.

Чл. 321 [1]

Всѣко дарение, направено подъ условия, на които испълнението зависи исключително отъ волята на дарителътъ, е недействително.

Закона постановява, че дарението е *безвъзвратно*. Отъ този неговъ характеръ проистичатъ разни последствия и принципи. Щомъ закона иска, щото дарението да бжде *безвъзвратно*, той трѣбваше да санкционира безвъзвратностьта съ разни постановления, които забраняватъ на дарителя да отменява дарението, или да го осуетява. Такава именно санкция съдържа чл. 321, който обявява за недействително всяко дарение, направено подъ такова условие, испълнението на което зависи исключително отъ волята на дарителя.

Очевидно е, че чл. 321 говори за потестативнитѣ усло вия. Споредъ закона за задълженията и договоритѣ има двѣ произволни или потестативни условия. Първо, такова произволно условие, испълнението на което зависи отъ волята на единия отъ договорящитѣ се (чл. 64).

Второто е такова произволно условие, испълнението на което зависи *само отъ волята* на този, който се е задължилъ (чл. 67).

Правилото на чл. 321, прилага ли се и къмъ двѣтѣ произволни условия или само къмъ чисто потестативното условие ex mero arbitrio (чл. 67)?

Има двѣ мнения по този въпросъ.

---

[1]) C. It. 1066. C. N. 944.

Споредъ мнението на едни, излиза, че чл. 321 предвижда само чисто потестативното условие [1]), защото той говори за онѣзи условия, испълнението на които зависи *само отъ волята на дарителя*; а пъкъ за условия, испълнението на които зависи *само отъ волята* на задължившия се говори чл. 67; а чл. 64 говори за условия, испълнението на които зависи *отъ волята на единия отъ договорившитѣ се.*

Споредъ това мнение чл. 321 би се отнасялъ само къмъ чл. 67 отъ закона за задълженията и договоритѣ, а не и до чл. 64 отъ сѫщия законъ.

Други казватъ, че закона предвижда всичкитѣ произволни условия [2]) (чл. чл. 64 и 67), въ които влизатъ отлагателнитѣ и прекратителнитѣ условия, които би дали прямо или косвенно власть на дарителя да унищожи или намали даренето.

Но действително ли е даренето, направено подъ едно *смѣсено* условие, което зависи едновременно отъ волята на едната отъ контрактуващитѣ страни и отъ волята на едно трето лице, или отъ случая (чл. 64 отъ Задълж. и Догов.)?

И по този въпросъ сѫ се породили двѣ мнения. Едни казватъ, че закона обявява за недействителни всичкитѣ дарения, които по единъ или други начинъ зависятъ отъ волята на дарителя.

А други исказватъ противно мнение.

Ние мислимъ, че нашия законъ, въ чл. 311 разбира чисто потестативнитѣ условия, т. е. онѣзи, испълнението на които зависи *исключително отъ волята на дарителя*, а не и онѣзи, испълнението на които зависи отъ волята и на двѣтѣ страни или отъ случая.

По този въпросъ въ приготовителнитѣ работи върху закона за наследството срещаме следующата забелѣжка: „Тука закона разбира чисто потестативнитѣ условия *ex mero arbitrio*, като напримѣръ, ако щѫ, ако ми се хареса, *se mihi placuerit* и др. Даренията, направени подъ каквито и да е

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 374. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1459,

[2]) Demolombe, t. XX, n° 418, p. 377. — Laurent, t. XII, n° 409. — *De Terris, Règle donner et retenier ne vaut*, n° 138, — Pommier, Règle *donner et retenir ne vaut*, p. 242. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 762, — Demante, t. IV, n° 87 bis. — Troplong, t. III, n° 1211. — Toullier, t. V, n° 270. — Tro Vazeille, sur l'art, 944. — Huc, t. VI, n° 221. — D. P. 1880. 1. 464.

други условия (случайни, прекратителни, отлагателни, смѣсени) сж действителни. Едно по-широко разбирание на потестативнитѣ условия би ограничило твърдѣ много желающитѣ да дарятъ„.

Нека приведемъ нѣколко примѣра за чисто потестативнитѣ условия, за които говори чл. 321.

I. Подарявамъ ви 1500 лева, подъ условие: ако искамъ да ви ги дамъ.

II. Подарявамъ ви 5000 л., ако не се оженя. Това е чисто потестативно условие, защото неоженването зависи само отъ волята на дарителя.

Обаче, ако се каже: подарявамъ ви 5000 лева, *ако се оженя за госпожица X.*, дарението подъ това условие е действително, защото оженването за госпожица X. не зависи само отъ волята на дарителя, но и отъ госпожицата.

III. Подарявамъ ви 2000 лева, ако не отида въ Виена. И тука имаме чисто потестативно условие, защото неотиването въ Виена може да зависи само отъ волята на дарителя.

Дарението е недействително и тогава, когато то е направено подъ условие, което зависи, *макаръ и частично*, само отъ волята на дарителя. Съ други думи закона не предвижда *целна* зависимость отъ волята на дарителя; и *частичната* зависимость унищожава дарението.

Да обяснимъ тази мисъль съ примѣръ:

Азъ ви подарявамъ моята кжща, находяща се въ София, или онази, която се намира въ Пловдивъ. При това въ дарственния актъ е казано, че избора е представенъ на дарителя. Действително ли е това дарение, като се има предъ видъ, че, макаръ избора и да зависи *само отъ волята на дарителя*, отъ дветѣ кжщи едната принадлежи безвъзвратно на надарения?

Отговора на този въпросъ е утвърдителенъ, защото закона не прави различие между цѣлата и частична зависимость отъ волята на дарителя [1])".

Demolombe казва, че това дарение ще е действително, макаръ избора и да е предоставенъ на дарителя, ако той е дълженъ да го направи въ опредѣленъ срокъ, напр. въ про-

[1]) Ricci, t. IV, n° 291, p. 437.

дължение една година отъ деньтъ на дарението, и че наопаки, то ще бѫде недействително, ако срокътъ за извършване избора не е опредѣленъ [1]).

Действително ли ще е дарението въ горния примѣръ, ако не е опредѣлено кому е предоставенъ избора?

Не. Защото въ такъвъ случай избора *изцѣло* ще зависи отъ волята на дарителя, съгласно членъ 83 отъ Закона за Задълженията и Договоритѣ, споредъ който изборътъ принадлежи на длъжника, ако изрично не е предоставенъ на кредитора. А въ дарението *длъжникъ* е дарителя, а кредиторъ е надарения. А дарителя може да мълчи съ години да не прави избора.

Наопаки, дарението ще е действително въ случая, ако избора е предоставенъ на самия надаренъ, или на едно трето лице.

Текста на чд. 321 подтвърждава принципа за безвъзвратностьта на даренията.

Чл. 322 [2])

Дарението е тъй сѫщо недействително, ако е направено подъ условие да се изплатятъ други дългове или тяжести, освенъ ония, които сѫ сѫществували въ време на дарението, или които сѫ опредѣлени, било въ акта на дарението, било въ описа, който би трѣбвало да се приложи къмъ него.

Правилото на чл. 322 е още едно приложение на принципа за безвъзвратностьта на дарението. То не трѣбва да се прави подъ условия, които даватъ възможность на дарителя да го унищожи, или да го намали. Не ще съмнение, че дарителя би могълъ да заобиколи безвъзвратностьта, като задължи надарения да плаща неопредѣлени дългове.

Чл. 322 съдържа двѣ правила.

Първата часть отъ члена постановява, че надарения може да бѫде задълженъ да плаща само онѣзи дарителеви дългове и тяжести, които сѫществуватъ до момента на дарението. Тѣзи дългове могатъ да бѫдатъ изрично означени

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 428, 429.

[2]) C. It. 1067; C. N. 945.

въ дарственния актъ; но могатъ и да не се означаватъ. Достатъчно е, да се помѣсти една клауза, че дарението се прави подъ условие, щото надарения да плати всичкитѣ сѫществующи дългове, или само часть отъ тѣхъ.

А втората часть отъ члена постановява, че надарения може да бѫде задълженъ да плаща и *бѫдащи* дългове, т. е. такива, които дарителя ще направи следъ дарението. Това е втората часть отъ текста.

Обаче, за да бѫде дарението действително, изисква се, да е опредѣленъ размѣра на бѫдащитѣ дългове, съ исплащанието на които се натоварва надарения. И това опредѣляние трѣбва да бѫде направено или въ самия дарственъ актъ, или въ описа, който трѣбва да се приложи къмъ него.

— Че чл. 322 предвижда двѣ различни хипотези за исплащанието на дълговетѣ — първата исплащание на *настоящи* дългове, които дарителя има до деньтъ на дарението, и втората плащание на *бѫдащи* дългове, които дарителя ще направи следъ дарението — се вижда отъ буквата на текста и отъ духътъ му.

Граматическото тълкувание на чл. 322 ни показва истинностьта на това. И наистина, законодателя си е послужилъ не съ съединителния съюзъ *и*, който би свързалъ втората часть на членътъ, но съ раздѣлителния съюзъ *или*, който раздѣля двѣтѣ части и ги отдѣля.

Духътъ на закона ни показва сѫщото, защото само властьта и възможностьта на дарителя да намали или да унищожи дарението чрезъ създаването на нови дългове сѫ, които могатъ да го направятъ недействително; а пъкъ този мотивъ липсува, когато надарения е билъ задълженъ да заплати сѫществующи вече, въ време на дарението, дългове съ опредѣленъ размѣръ.

Въ този случай, както казахме, не е нужно да се описватъ точно дълговетѣ, които ще плати надарения, особенно пъкъ когато последния е задълженъ да плаща всичкитѣ дългове.

Списъкъ на дълговетѣ би билъ полезенъ, когато надарения е натовареиъ да плаща часть отъ сѫществующитѣ дългове, за да знае, кои именно дългове и въ какъвъ размѣръ ще плаща.

Завѣрена дата на дълговетѣ. Принципътъ за безвъзвратността и правилото *Donner et retenir ne vaut* иматъ за цель да отнематъ възможността на дарителя да намалява или унищожава дарението косвенно чрезъ създаване на нови дългове. За това, надарения, когато е натоваренъ да плаща всички сѫществующи до деня на дарението дългове, е дълженъ да плаща само онѣзи отъ тѣхъ, *които иматъ въ време на дарението завѣрена дата (date certaine),* защото, иначе, дарительтъ би ималъ пълна възможность не само да парализира ползата отъ дарението, но и да осиромашава надарения, като създава дългове съ задня дата.

За това сѫ съгласни доктрината и юриспруденцията [1]).

— Дълженъ ли е надарения да плаща повече отъ размѣра на дарението. Ако азъ ви подаря 100,000 лева, длъжни ли сте да плащате дългове повече отъ подарената сума: *ultra rerum donatarum quantitatem?* Много автори поставятъ въпроса така: дълженъ ли е дарителя да плаща *ultra vires* дълговетѣ на дарителя.

По този въпросъ нѣма общо съгласие.

Преди всичко нека се спремъ върху *постановката* на въпроса. Може ли той да се постави въ последнята форма? Като се спира на този въпросъ, *Laurent* казва твърдѣ справедливо, че въпросътъ е злѣ поставенъ, защото той предполага, че къмъ надарения трѣбва да се приложатъ принципитѣ, които уреждатъ задълженията на завѣтницитѣ, и че съ недователно се прави една асимилация между надарения и завѣтника. Тукъ се смѣсватъ твърдѣ различни принципи. Универсалния завѣтникъ, който е дълженъ да плаща дълговетѣ на завѣщателя, е дълженъ да ги плаща, като наследникъ, което качество му предава общия завѣтъ (чл. 45); а пъкъ надарения се задължава по договоръ да плаща дълговетѣ на дарителя.

Ако надарения би могълъ да се приравни къмъ завѣтникъ, то той би могълъ да бѫде асимилиранъ само къмъ

---

[1]) Toullier, t. IV, n° 818. — Duranton, t. VIII, n° 473 и 482. — Grenier, t. I, n° 48. — Bayle-Mouillard, t. III, n° 48, *h. l*, note *a*. — Demante, t. IV, n° 87 bis, II. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1469. — Laurent, t. XII, n° 405 и 434. — Huc, t. VI, n° 222. — Aubry & Rau, t. VII, § 679 и 706. — Fuzier-Herman, sur l'art. 945, n° 42. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 4792. — Pand. belges, v° *Donat. mobilière*, t. XXXII, n° 433 и цѣлата доктрина.

частния завѣтникъ; въ такъвъ случай той, както и частния завѣтникъ, не е никога дълженъ да плаща ultra vires, понеже никога не представлява личностьта на дарителя. Надарения се задължава, по силата на договоръ, да плаща дълговетѣ на дарительтъ. Прочее, договорътъ е, който ще реши въпросътъ.

За това, въобще, освенъ ако странитѣ сж се уговорили друго яче, трѣбва да се реши, че надарения, даже когато дарението съдържа опредѣлени имоти, *е дълженъ да плаща всичкитѣ дългове*, съ които той се е натоварилъ по договора, макаръ тѣхния размѣръ да превишава размѣра на дарението.

Ако надарения се е задължилъ да плаща *всичкитѣ* дългове, той става длъжникъ; а пъкъ всѣки длъжникъ е дълженъ безкрайно по своето задължение.

Такова е мнението почти на всички автори [1]), съ исключение на *Troplong*, върху мнението на когото ще се спремъ.

Защо това е така? Защото дарението е договоръ. Ако по силата на този договоръ двѣтѣ страни сж се задължили— дарителя подарява известни имоти, а надарения ги приема съ задължение да исплати, срещу тѣхъ, нѣкои дългове на дарителя — договора става *двустраненъ*; а пъкъ споредъ чл. 28 отъ З. Д., договоритѣ, които сж сключени законно, иматъ сила на законъ за тѣзи, които сж ги сключили. Този договоръ е законенъ договоръ, *lex contractûs*, който може да бжде отмененъ само по взаимно съгласие на странитѣ, които сж го създали, или по предвиденитѣ отъ закона причини (чл. 29 отъ З. Д.).

Ето защо надарения не може самоволно да се освободи отъ задължението, било като се отрече отъ дарението, било като изостави подаренитѣ имоти на кредиторитѣ.

Когато дарението е придружено съ нѣкои специални тяжести, то не е вече единъ обикновенъ актъ на *благотворителность;* наопаки, то е възмезденъ договоръ относително исплащането на дълговетѣ.

Нѣкои автори намиратъ, че и въ такъвъ случай дарението е единъ договоръ на благотворителность (*contrat de bienfaisance*), който, следователно, не би трѣбвало да се об-

---

[1]) Laurent, t. 404. — Aubry & Rau, t. VII, § 706. — Demolombe, t. XX, n° 459 и 575. — Fuzier-Herman, sur l'art. 946, n° 45. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1466.

ръща противъ надарения и да го осиромашава. За това последния е длъженъ да плаща най-много до размѣра на това, което получи, *pro modo emolumenti* или *intra rerum donatarum quantitatem*. Намиратъ, че е неморално, дарителя да спекулира съ дарението си [1]).

Погрѣшността на мнението на тѣзи автори се състои въ това, че тѣ считатъ дарението, въ случая, за *едностранен* договоръ за благотворителность, когато, по причина на смѣсения си характеръ, то съставлява единъ *двустранен* възмезденъ договоръ.

Трѣбва да не се испуща изъ предъ видъ, че онзи, който се задължава частично спрямо нѣкого, който отъ друга страна се задължава спрямо него, счита се, че управлява имотитѣ на последния, или, както казваше Павелъ: *Qua parte se cogitat, negotium gerit* [2]).

Съображенията на дарителя да подари имоти, съ задължение за надарения да плати негови сѫществующи и бѫдащи дългове, винаги сѫ основани на известенъ неговъ интересъ. Значи, самъ дарителя има полза отъ такова дарение.

Тѣзи съображения на дарителя могатъ да бѫдатъ отъ различно естество. Хората търсятъ и намиратъ удовлетворение и гаранция на своитѣ собственни интереси даже въ единъ актъ на дарение.

Напримѣръ, дарителя, кредита на когото е расклатенъ, подарява своитѣ имоти на Х., който е състоятеленъ, съ задължение да му плати всичкитѣ дългове. Кредиторитѣ на дарителя, които сѫ биле обезпокоени отъ неговото расклатено положение, намиратъ интересъ въ това дарение, защото имотното състояние на надарения Х. е една гаранция за тѣхъ, че той, приемайки подаренитѣ имоти съ задължение да плати дълговетѣ на дарителя, става личенъ спрямо тѣхъ длъжникъ, отговарящъ и съ своитѣ лични имоти.

Още единъ случай: имаме единъ човѣкъ, напредналата възрасть или болѣститѣ на когото сѫ направили мѫчно управлението на имотитѣ или на търговската кѫща. Едноврѣменно проникнатъ отъ добро желание къмъ единъ свой племянникъ и отъ желание да си почине отъ работа

---

[1]) Troplong, t. II, n° 1217.

[2]) L. 35 § 3, ff. *De mortis causa donatio.*

на стари години, той подарява на пламенника си своитѣ имоти и своята търговска фирма съ тяжесть за надарения да му плаща една пожизнена пенсия.

Това не е подбудителната причина за дарението; наопаки, то е и конечната причина за дарението.

Може ли надарения, следъ като приеме дарението, да не е задълженъ къмъ дарителя? Трѣбва ли дарителя да остане на неговото произволно благоволение по начинъ, щото въ всѣко време, най неочаквано, и може би при най трудни обстоятелства, да бѫде принуденъ да поеме отново управлението на работитѣ, което той е искалъ за винаги да предаде другиму! Това не трѣбва да се допуща, защото договоритѣ, каквито и да сѫ, черпатъ своята сила и действие само отъ взаимната воля на странитѣ.

Какъ е възможно, щото единъ завѣтникъ, който е приелъ завѣтъ подъ таково условие, да е задълженъ да испълни условието [1]), а пъкъ единъ надаренъ да не е задълженъ и то следъ присѫтсвенно приемане на дарението.

По тѣзи именно съображения закона допуща отменение на дарението по причина на неиспълнение задължението, като признава, че дарението е направено подъ мълчаливо прекратително условие, което се подразбира въ всичкитѣ двустранни договори.

Загинването на подарения имотъ. Видѣхме, че надарения е задълженъ лично къмъ дарителя да испълни наложенитѣ му условия; отъ това трѣбва да направимъ заключение, че загинването на подаренитѣ имоти отъ форсъмажьоръ, настѫпилъ следъ дарението, не освобождава надарения отъ това задължение, даже ако не би му останало нищо отъ дарението; и тогава даже той е дълженъ да испълни задължението спрямо дарителя отъ своитѣ собственни средства. Напримѣръ, Х. подарява на У. една кѫща, находяща се въ гр. София, която струва 600.000 лева, съ условие да му плаща една пожизненна рента отъ 36.000 л. годишно. Землетресението съборя кѫщата. Надарения У. е дълженъ да испълнява задължението си за пожизненната рента отъ своитѣ лични имоти до смъртьта на дарителя Х.

---

[1]) L. 70, § 1, ff. *De legat*, nº 1.

Защо? Защото отъ една страна надарения е билъ собственикъ на подарения имотъ; и този последния е загиналъ за негова смѣтка, както пакъ за негова смѣтка този имотъ случайно би си увеличилъ цената. *Res perit domino.*

И защото, отъ друга страна, длъжника не се освобождава отъ личнитѣ си задължения, за това че сж загинали имотитѣ му: *incendium aere alieno non excuit debitorem.*

Въ такова дарение има единъ илеатоаренъ елементъ, и надарения не може да се оплаква, че въ това дарение не е ималъ късметъ, защото то можеше да бжде много късметлия [1]).

Отъ тѣзи принципи излиза, че надарения, който е приелъ дарението, още по-малко би могълъ да се оплаква, че наложенитѣ отъ дарителя тяжести сж се оказали още отъ началото на дарението, по-голѣми отъ стойностьта на подаренитѣ имоти.

Вѣрно е, че тяжеститѣ не трѣбва да превишаватъ подареното; но това правило е вѣрно само тогава, когато разликата между тяжеститѣ и надареното е явна преди приемание на дарението. Напримѣръ, подарявамъ ви 100.000 лева съ условие да платите мои дългове отъ 200.000 лева! Ако не искаме да се намѣримъ въ случая предъ една шега, трѣбва да приемемъ, че тука имаме не дарение, а пълномощно да се платятъ дълговете до 100.000 лева. Но това сж фантазии вънъ отъ действителностьта [2]).

Това, което е сериозно, и което се случава най-често въ живота, е, че дарителя подарява кжщата си или другъ имотъ съ условие, надарения да му плаща една пожизненна рента, която обикновенно, по размѣра си или по вѣроятната продължителность, е по-малка отъ стойностьта на подарения имотъ. Въ такъвъ именно случай надарения, следъ като приеме дарението, не може да твърди, че размѣра на наложената му тяжесть превишава стойностьта на кжщата.

Може ли дарителя да наложи на надарения задължение *да плати направени вече завѣти въ едно публично завѣщание?* Ние мислимъ, че нѣма за това никакви законни пречки. Завѣтътъ е единъ дългъ на дарителя, който ще се плати следъ неговата смърть, ако не бжде отмененъ до тогава; този дългъ

---

[1]) Troplong, t. I, n° 69 и 367. — Furgole, *Quest.* 8, n° 35.

[2]) Ricard, *Des dispositions conditionnelles*, n° 109.

има достовѣрна дата — датата на публичното завѣщание. Документа за този дългъ е завѣщанието; силката на него се счита, че то е приложено *per relationem* къмъ дарението.

Но възразяватъ, че завѣтътъ може да бѫде отмененъ. Да, но какво отъ това? Едно отъ двѣтѣ: или завѣтътъ не ще бѫде отмененъ и тогава завѣтника ще получи завѣта си отъ надарения, или пъкъ той ще бѫде отмененъ; въ такъвъ случай отъ това отменение ще се възползуватъ наследницитѣ на дарителя. И въ двата случая сѫдбата на дарението е неизмѣнна [1]).

Има автори, които исказватъ отрицателно мнение [2]).

Но дарительтъ не може да задължи надарения да плаща завѣти, направени съ саморѫчно завѣщание, защото то, а следователно и завѣтътъ-дългъ, нѣма достовѣрна дата. Ако му се дадеше това право, дарителя може да направи друго саморѫчно антидатирано завѣщание, съ което да направи завѣти, размѣра на които да намали или да унищожи дарението.

Ако клаузата е обща, т. е. ако гласи, че надарения се задължава да заплати всичкитѣ настоящи и бѫдащи дългове на дарителя, то това дарение е недействително, защото това условие дава на дарителя право и възможность да унищожи или намали дарението.

Ricard казва, че нѣма нищо по противно на безвъзвратността и известността, които сѫ необходимо потрѣбни за действителността на едно дарение при-живѣ, отъ свободата, която се дава на дарителя да го намали съвършенно чрезъ създаването въ тяжесть на надарения толкова дългове, колкото му скимне [3]).

Когато дарението е направено подъ условие, щото надарения да исплати настоящи и *бѫдащи* дарителеви дългове, не може ли да се раздѣли условието, т. е. да се признае дарението действително за онази часть, която ще остане следъ като се извадятъ сѫществующитѣ дългове?

---

[1]) Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 449, note *a*. — Coin-Delisle, sur l'art. 945, n° 5. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 775. — Demolombe, t. XX, n° 446. — Pommier, p. 212. — Pand. fr. v°, *Donat.*, n° 5294.

[2]) De Terris, *op. cit.*, p. 177.

[3]) Ricard, t. I, p. 261.

При тълкуването на чл. 319 ние видѣхме, че, ако дарението обема настоящи и бѫдащи имоти, то се раздѣля, като се признава действително за настоящитѣ имоти, а се унищожава относително бѫдащитѣ. Въ случая, условието за изплащането настоящи и бѫдащи дългове е *недѣлимо* [1]).

И така, отъ изложеното следва, че изражението *„или които сѫ опредѣлени . . . .“* разбира бѫдащи дългове, размѣра на които е опредѣленъ точно. Напримѣръ, Х. ви подарява кѫщата си подъ условие да заплатите 5000 лева бѫдащи дългъ, който той има намѣрение да направи.

Закона говори и за изплащане на *тяжести*. Какви тяжести се разбиратъ тукъ? По този въпросъ срещаме въ приготовителнитѣ по закона работи следующата забелѣжка: „подъ думата *тяжести* се разбира разноскитѣ за погребението, за поменуването въ църквата, за раздаване на беднитѣ и други такива. Дарителя, прочее, може да задължи надарения не само да плаща сѫществующитѣ дългове, но и потрѣбнитѣ разноски въ църква. Размѣра, *quantum'a*, на тѣзи тяжести се опредѣля, ако не е означенъ точно въ дарственния актъ, съразмѣрно съ стойностьта на наследството надарителя, *arbitro doni viri“*, и положението на дарителя, или както казваше Dumoulin: *secundum qualitatem personae et bonorum.*

Въ сѫщия смисълъ се произнасятъ и авторитѣ за думата *тяжесть* [2]).

Ако не сѫществува никакво условие, което да задължава надарения да плаща дългове на дарителя, дълженъ ли е той да ги плаща по право, *ipso jure?*

Ние вече изказахме мнението си по този въпросъ при комментирането на чл. 306 въ смисълъ, че надарения не е

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 481. — Laurent, t. XII, n° 436. — De Terris, p. 174. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1471. — Demolombe, t. XX, n° 443. — Fuzier-Herman, sur l'art. 945, n° 47. — Aubri & Rau, t. VII, § 699. — D. P. 67. 2. 154; 78. 1. 150. — Pand belges, v° *Donat.*, t. XXXII, n° 261. — Ricci, t. IV, n° 294.

[2]) Borsari, t. III, § 2230, p. 65. — Ricci, t. IV, n° 295. — Laurent, t. XII, n° 437. — Demolombe, t. XX, n° 444. — Dalloz, v° *Dispos*, n° 1377. — Dumoulin, sur la Coutume d'auvergne, tit: XIV, art. 20. — Vazeille, sur l'rat. 945. — n° 1. — Troplogn, t. II, n° 1221. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 776. — De Terris, p. 176. — Pommier, p. 213.

длъженъ да плаща дарителевитѣ дългове по право, защото той получава дарението на *частно* основание, безъ да прѣминува върху него личностьта на дарителя, или съ други думи, безъ да продължава той юридическата личность на умрѣлия даритель.

Ние казахме, че чл. 322 има за цель да опредѣли, кои дългове и въ какъвъ размѣръ може дарителя да възложи, като тяжесть, върху надарения, безъ да наруши правилото *donner et retenir ne vaut*. Но този членъ нищо не говори върху това, да ли надарения е или не е длъженъ да плаща *по право* дълговетѣ на дарителя, когато липсува задължителна клауза за плащание.

Когато дарителя задължава, съ изрична клауза, надарения да плаща известни негови дългове, нѣма никаква мжчнотия; надарения, следъ като приеме дарението, е длъженъ да ги плаща по силата на договора-дарение.

Но какъ да се реши въпроса, когато дарителя не е задължилъ надарения да плаща негови дългове? Въ такъвъ именно случай надарения длъженъ ли е да плаща *ipso jure* дълговетѣ на дарителя?

Този въпросъ е билъ твърдѣ важенъ и много споренъ въ старото право. Такъвъ си остава той и днесъ. И сега въпросътъ е въ голѣма тъмнота и смѣшения. И това, защото нѣма изриченъ текстъ, който да опредѣля качеството на дарителя. По този тъй важенъ въпросъ, както казахме при коментиранието на чл. 301, има двѣ системи. Нека ги припомнимъ и допълнимъ.

Едната система приравнява напълно надарения къмъ завѣтника и прилага и спрямо него онѣзи правила, които уреждатъ задълженията на последния.

Другата система не допуща асимилиранието на надарения съ завѣтника и отхвърля искането да се прилагатъ и къмъ него правилата за завѣтницитѣ.

Нека видимъ повторно мотивитѣ и на двѣтѣ системи.

Когато е въпросъ за дарение на единъ точно и индивидуално опредѣленъ имотъ, нѣма никакво затруднение, защото това дарение е *частно*, както е *частенъ* и завѣта, когато се завѣщава нѣкому единъ точно опредѣленъ имотъ. Въ този случай нито надарения, нито завѣтника не плащатъ дългове на дарителя и на завѣщателя.

Като казваме „*единъ*", не употрѣбяваме тази дума въ буквалното ѝ граматическо значение.

Сѫщия принципъ се прилага и въ случая, когато дарителя е подарилъ *всичкитѣ* си имоти, но ги е означилъ индивидуално и подробно описалъ; защото и въ този случай дарението не е *универсално* [1]).

Спорътъ се повдига, когато дарението е направено въ форма, която се нарича *универсална*.

При коментирането на чл. 45, ние видѣхме, че завѣта на всичкия имотъ или на *часть* отъ него се нарича универсаленъ и придава на завѣтника качеството на наследникъ, което качество му налага задължение да плаща дълговетѣ на завѣщателя *ipso jure*.

Въ сѫщата форма могатъ и *да се подарятъ* имотитѣ. Така, азъ мога да ви направя едно дарение, което обема всичкитѣ ми имоти или часть отъ тѣхъ, или пъкъ да ви подаря семо движимитѣ или само недвижимитѣ. Напримѣръ: „*Подарявамъ на Х. половината отъ всичкитѣ мои настоящи имоти*". При такова дарение, така формулирано, може ли надарения да се асимилира съ универсалния завѣтникъ?

Споредъ една доктрина, при това дарение, надарения трѣбва да се приравни напълно къмъ универсалния завѣтникъ и да се счете, че той лично е дълженъ *ipso jure* да плаща дълговетѣ на дарителя въ размѣръ на половината, защото дарението обема половината отъ неговитѣ имоти.

Мотивитѣ на тази доктрина сѫ:

1°. Защото обичайното право било въ смисълъ, че *универсалнитѣ* надарени плащали дълговетѣ *ipso jure*.

2°. Защото приготовителнитѣ къмъ гражданския кодексъ работи, показвали, че законодателя билъ разбиралъ, че поддържа тази традиция. Макаръ дарения, който получава всичкитѣ имоти или часть отъ тѣхъ, и да не е универсаленъ наследникъ, при все това, той, на подобие на последния, получава една общность отъ имоти; следователно, трѣбва да му се приложи правилото, което казва, че има имоти, само следъ като се спаднатъ дълговетѣ: *Bona non intelliguntur,*

---

[1]) Ricard, III-e part., n° 1522. — Pothier, *Des succes.*, sect. III, art 1, § 2. — Demante, t. IV, n° 87 bis, III. — Toullier, t. IV, n° 818. — Coin-Delisle, sur l'art. 938, n° 13. — Dalloz, v° *Dispos.*, n° 1721.

nisi deducto aere alieno. Вѣрно е, че нѣма текстъ, който да задължи надарения, както има такъвъ за универсалния завѣтникъ, но има една очевидна аналогия, въ това отношение, между дарението при живѣ и завѣта. И когато закона мълчи, трѣбва да се слуша здравия разумъ.

30. Най-после казватъ, че това се било изисквало отъ самата справедливость. Приемливо ли е, щото едно лице, обременено съ дългове, ще подари всичкитѣ си имоти или часть отъ тѣхъ, безъ да разбира, че то задължава надарения и съ пропорционална часть отъ своя пасивъ. Такова едно дарение не ще ли бѫде дѣло на единъ мошенникъ или на единъ лудъ [1]).

По друга доктрина надарения съ всичкитѣ имоти или съ часть отъ тѣхъ е винаги частенъ наследникъ (*à titre particulier*) и никога не е дълженъ да плаща *ipso jure* дългове на дарения, И наистина, този надаренъ е такъвъ, защото има право само върху онѣзи имоти, които дарителя владѣе въ врѣме на дарението; значи, има право върху точно опредѣлени имоти, и като частенъ наследникъ той не може да бѫде длъженъ да плаща по право дългове. Неправилно го наричатъ универсаленъ надаренъ (*donataire universel*), приравнявайки го напълно къмъ универсалния завѣтникъ. Разликата между двамата е значителна. Универсалния завѣтникъ има евентуално право върху всичкитѣ имоти, които завѣщателя ще остави следъ смъртьта си; а пъкъ надарения съ всичкитѣ настоящи имоти нѣма никакво право върху имотитѣ, които дарителя придобие следъ дарението. Отъ това следва, че той не е *универсаленъ* надаренъ; затова не е длъженъ да плаща дългове, като универсаленъ наследникъ [2]).

---

[1]) Merlin, Rép. v° Tiers détenteur, n° 8. — Delvincourt, t. II, p. 491, note 7. — Vazeille sur l'art. 945, n° 1. — Grenier, t. I, n° 86. — Bayle-Mouillard, *h*, *l*, note *a*. — Toullier, t. IV, p. 83. — Marcadé, sur l'art. 612, n° 1 и sur l'art. 1085, n° 3. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 781.

[2]) Arntz, t. II, n° 1890. — Thiry, t. II, n° 370. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 4776. — Demolombe, t. XX, n° 454. — Toulliér, t. IV, n° 817. — Duranton, t. VIII, n° 472. — Coin-Delisle, sur l'art. 945, n° 7. — Troplong, t. II, n° 1214 и v° Vente, t. I, n° 449. — Demante, t. IV, n° 87 bis. — Aubry & Rau, t. VII, § 706, note 2. — Huc, t. VI, n° 222. — Laurent, t. XII, n° 399. — Dalloz, *Sup.*, v° *Dispositions entre vifs*, n° 472. — D. P. 1871. 2. 245; 1883. 2. 111. — Sir., 1882. 2. 246.

Вѣрно е, че въ старото право смѣсваха надаренитѣ съ завѣтницитѣ. Така, *Pothier* казва: „Универсалнитѣ надарени съ настоящитѣ имоти (*Les donataires universels de biens présents)* сѫ длъжни да плащатъ дълговe, които дарителя е длъженъ въ време на дарението; ако тѣ сѫ надарени само съ една часть, като $^1/_3$, $^1/_4$, тѣ сѫ длъжни да плащатъ сѫщата пропорция, въ която сѫ надарени[1]), *Pothier* казва така, защото счита, че дълговетѣ сѫ една тяжесть на частнитѣ имоти и че имоти е само онова, което остане, следъ като се извадятъ дълговетѣ. *Bona non dicuntur, nisi deducto aere alieno.*

Но стария юрисконсултъ *Ricard* го оборва решително като казва: „Абсурдно е да се казва, че въ случай на едно дарение при живѣ, цѣлото действие на което се състои въ настоящe време, и испълнението на което е тъй сѫщо настояще (*présente*), дарителя би могълъ да има единъ универсаленъ наследникъ“[2]).

Въпросътъ бѣше, че надарения универсално съ всички настоящи имоти не е никога длъженъ да плаща *ipso jure* дълговe на дарителя. Разбира се, че може да се случи, че надарения ще стане лично задълженъ да плаща такива дълговe, но това нѣма да бѫде *по право*, нѣма да бѫде по силата на нѣкой текстъ отъ закона, това ще бѫде винаги по силата на единъ договоръ, изриченъ или мълчаливъ, между странитѣ.

А пъкъ не е безразлично, отъ кѫдѣ произтича задължението на надарения да плаща дълговe, да ли то произтича отъ самия законъ или само отъ договоръ между странитѣ. Последствията отъ това различие сѫ важни.

Никѫдѣ въ нашия законъ нѣма текстъ, който да задължава *ipso jure* надарения съ всички имоти или съ часть отъ тѣхъ да плаща дълговe на дарения. Прочее, не може да се твърди, че надарения, какъвто и да е той, може да бѫда нѣкога задълженъ по силата на самия законъ да плаща дарителеви дълговe.

Но казвать, че поддържаната отъ насъ доктрина била противна на здравия разумъ и на справедливостьта, която

[1]) Pothier, *Des donations entre vifs*, nº 138.

[2]) Ricard, nº 1523.

оставя върху гърбътъ на дарителя всичкия му пасивъ, когато той се е лишилъ отъ цѣлия си активъ. Но тѣзи безпокойства за здравия разумъ и за справедливостьта сѫ неоснователни.

1°. Защото самия законъ (чл. 322) дава право на дарителя да задъджи надарения, съ изрична клауза, да понесе всичкитѣ дългове, или часть отъ тѣхъ, които сѫ сѫществували до денътъ на дарението.

2°. Защото очевидно е, че въ всичкитѣ случаи надарения може да бѫде длъженъ спрямо кредиторитѣ на дарителя било по силата на ипотекаренъ искъ (чл. 65 отъ закона за Прив. и Ип.), било по силата на actio Pauliana (чл. 140 отъ З. Д.), който дава право на кредиторитѣ на дарителя да оспорватъ отъ свое име всичкитѣ безвъзмездни актове — а тѣ сѫ дарениятa — които той е извършилъ съ измама, въ ущърбъ на тѣхнитѣ права, при това благоприятно положение, че когато е въпросъ да се оспори едно дарение, достатъчно е измамата да исхожда само отъ дарителя.

Ако надарения бѣше задълженъ *ipso jure* да плаща дълговетѣ на дарителя, то actio Pauliana за унищожение на безвъзмездни договори по чл. 140 отъ З. Д. щѣше да остане безпредмѣтна. А пъкъ законодателя не може да вписва безпредмѣтни текстове.

Казахме, че дарителя може да изброи изрично и подробно, въ единъ приложенъ къмъ дарственния актъ списъкъ, всичкитѣ дългове, съ които натоварва надарения. Въ този случай последния е длъженъ да плати тѣзи, и само тѣзи, а не и други дългове. Това е ясно.

Искътъ на кредиторитѣ на дарителя срещу надарения. Иматъ ли право кредиторитѣ на дарителя за прямъ искъ срещу надарения, когато има изриченъ или мълчаливъ договоръ за плащанието на дълговетѣ? По този въпросъ авторитѣ сѫ раздѣлени.

Едни[1]) намиратъ, че, когато надарения е поелъ лично задължение, по силата на изрична или мълчалива клауза, да плаща дългове на дарителя — всичкитѣ или часть отъ тѣхъ — кредиторитѣ на последния иматъ право да заведатъ искъ

[1]) Demolome, t. XX, n° 458.

направо срещу надарения, и това ще бѫде на основание чл. 33 отъ З. Д.

Други намиратъ, че чл. 33 въ случая е неприложимъ, защото се касае за едно задължение, което надарения сключва спрямо дарителя; че този договоръ има действие между странитѣ; а пъкъ кредиторитѣ на дарителя иматъ право на суброгатоаренъ искъ, т. е. само да упражнатъ искътъ на дарителя, ако той бездействова [1]), съгласно чл. 139 отъ З. Д.

Трети поддържатъ, че, въпреки съглашението между дарителя и надарения, щото последния да плаща дългове, длъжникъ спрямо кредиторитѣ си остава пакъ дарителя; че последнитѣ могатъ да теглятъ на сѫдъ само него. Срещу надарения тѣ иматъ самo единъ спомагателенъ искъ *(recours subsidiaire)* [2]), когато, следъ като се осѫди дарителя, се окаже че е несъстоятеленъ и кредиторитѣ не могатъ да бѫдатъ удовлетворени отъ него.

Ние мислимъ, че първото мнение е по-право и по-съобразно съ принципитѣ на правото, но не съ онѣзи, които сѫ изложени въ чл. чл. 33 и 139 отъ З. Д., а съ принципа за подновяването. И наистина, въ какво се състои съглашението между дарителя и надарения? Тѣ въ сѫщность правятъ едно *подновяване* (чл. 172 п. 2 отъ З. Д).: единъ новъ длъжникъ (надарения) замѣстюва стария (дарителя). Ако кредиторитѣ на дарителя заведатъ искъ срещу надарения, то значи, че съ това, тѣ освобождаватъ стария длъжникъ и приематъ новия (надарения).

Прочее, при това положение, на лице сѫ всичкитѣ условия за едно *novatio* по чл. 172 п. 2 отъ З. Д.

До тогава, до когато кредитора не заведе искъ срещу надарения за дългъ на дарителя, и ако не е изразилъ своето съгласие да освободи стария длъжникъ (дарителя), нѣма подновяване, а имаме само една делегация, едно *adpromissio* установена отъ чл. 176 отъ З. Д.

По тѣзи съображения считаме, че не е правъ нито *Laurent*, който приема, че въ случая е приложимъ art. 1166 отъ *Code civil* (нашия чл. 139 отъ З. Д.), нито *Demolombe*, който вади аргументъ отъ art. 1121 (нашия чл. 33 отъ З. Д.).

---

[1]) Laurent, t. XXII. n° 403.

[2]) Troplong, t. II, n° 1214.

Чл. 323[1]

Всѣко дарение на движими имоти, извършено чрезъ писменъ актъ, трѣбва да съдържа и единъ оценителенъ описъ, подписанъ отъ дарителтъ и надарения, или отъ ония, които приематъ дарението вместо него.

И този членъ е едно приложение на принципътъ за безвъзвратностьта на дарението. На дарителя трѣбва да се отнеме всяка възможность за земание назадъ подаренитѣ имоти.

Недвижимитѣ имоти сѫ известни по своята неподвижность. Ако азъ кажа, че ви подарявамъ моитѣ недвижими имоти, находящи се въ гр. София, тѣ сѫ известни; но, ако азъ кажа, че ви подарявамъ моитѣ движими имоти, съ това не се опредѣля точно, кои сѫ тѣ; предъ видъ на това, закона изисква, щото всяко дарение, извършено съ писменъ актъ, да съдържа и единъ оценителенъ описъ.

Закона говори за дарение, извършено чрезъ *„писменъ актъ"*. Отъ това следва, че този чл. не е приложимъ къмъ ржчнитѣ дарения, които ставатъ безвъзвратни съ материалното предаване подаренитѣ вещи и съ приеманието имъ отъ надарения. Освенъ това, закона говори, че описътъ се прилага къмъ писменния актъ; а пъкъ такъвъ въ ржчното дарение нѣма, защото става отъ ржка въ ржка; следователно, нѣма къмъ какво да се приложи оценителния описъ[2]).

Значението на оценителния описъ е твърдѣ голѣмо. Безъ него движимитѣ подарени вещи могатъ да бѫдатъ похитени, или заменени съ други. Действителната безвъзвратность може да се достигне и гарантира само съ помощьта на оценителния описъ.

За да може описътъ да бѫде истинска гаранция за безвъзвратностьта, той трѣбва да съдържа не само индивидуално

---

[1]) C. It. 1070; C. N. 948.

[2]) Massé et Vergé, t. III, p. 74. — Demolombe, t. XX, n° 74 и 343. — Marcadé, sur l'art. 948, n° 1. — Merlin, Rép., v° *Donat.*, sect. II, § 7. — Coin-Delisle, sur l'art. 948, n° 8. — Toullier, t. V, n° 180. — Troplong, t. II, n° 1230. — Grenier, t. I, n° 176. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 793. — Aubry & Rau, t. VII, § 660. — Colin, *Etude de jurisp. sur les dons manuels*, p. 57. — Laurent, t. XII, n° 375. — Huc, t. VI, n° 225. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1265. — Thiry, t. II, n° 365 и всички други автори.

означение на подаренитѣ вещи, но и *тѣхната стойность*, защото безъ обозначение стойностьта дарителя може да ги замести.

По този въпросъ Laurent забелѣзва, че оценителния описъ има за цель да гарантира не само *юридическата, но и физическата* безвъзвратность. Дарението на една библиотека е *юридически* безвъзвратно, само чрезъ съединението на съгласието и актътъ, който ги констатира; ако дарителя укрие единъ предметъ, надарения може да го иска и искътъ е достатъченъ за да усигури юридическата безвъзвратность. Не е сѫщото съ фактическата безвъзвратность, защото безъ оценителенъ описъ мѫчно е да се докаже похищението. Безвъзвратно юридически, дарението би било възвратно фактически, ако описътъ не съдържа означение на всѣки даденъ имотъ и неговата стойность [1]).

Но оценителния описъ не се прави изключително въ интереса на надарения; той може да се ползува и самия дарител въ случай, че се отмени дарението: по описъ той ще изиска да му се повърнатъ даденитѣ имоти.

Описътъ може да запази и интереситѣ на дарителевитѣ наследници, когато ще се опредѣля дължимото привнисание и прехващание (чл. 96 и 338), ако дарението надминува разполагаемата часть [2]).

Той може да запази интереситѣ и на трети лица, т. е. на дарителевитѣ кредитори, които искатъ да знаятъ точно, кои сѫ подаренитѣ вещи и които, следователно, не сѫ тѣхенъ залогъ съгласно чл. 7 отъ З. Прав. и ипот., или за случай, ако унищожатъ дарението съ *actio pauliana*.

Вижда се, прочее, отъ изложеното, че съ изискването на оценителния описъ законодателя е гонилъ двояка цель. Съ него най-напредъ той е искалъ да направи даренията на движимитѣ имоти стабилни. Съ това се усигурява безвъзвратностьта на дарението. Тази цель е най-важната, защото, ако това дарение не е придружено отъ оценителенъ описъ, дарителя би си запазилъ фактически правото да може да си вземе отъ него една часть отъ подаренитѣ вещи, да ги унищожи, или ги замени съ други; съ други думи, безъ оцени-

---

[1]) Laurent, t. XXII, n° 372. p. 458.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 341.

теленъ описъ дарителя има възможность да отмени частично дарение; а пъкъ това е противно на принципътъ за безвъзвратностьта на дарението.

Втората цель, която е гонилъ законодателя, е да гарантира упражнението на рлзличнитѣ права, които могатъ да се представятъ евентуално и които въ дарението на движимитѣ имоти могатъ да породатъ спорове между странитѣ за идентичностьта и стойностьта на включенитѣ въ дарението предмѣти.

Слѣдь тѣзи кратки въводителни забелѣжки върху значението на оценителния описъ преминуваме къмъ самото правило на чл. 323.

Преди всичко поражда се въпросъ, за кои имоти се изисква описъ? Отъ ясния текстъ на закона се вижда, че оценителенъ описъ се изисква за *всяко дарение на движими имоти, направено чрезъ писменъ актъ*. Отъ това следва, че описътъ не е потрѣбенъ на ржчнитѣ дарения.

Кои сж *движимитѣ имоти*, за дарението на които се изисква оценителенъ описъ? Подъ тѣзи имоти се разбиратъ всичкитѣ тѣлесни и безтѣлесни вещи, които могатъ да бждатъ предмѣтъ на дарение.

Описътъ трѣбва да е индивидуаленъ, т. е. да означава единъ по единъ всичкитѣ подарени имоти.

Това идивидуално означение на подаренитѣ имоти е потрѣбно и тогава, когато се дари въ общи думи и универсално. Напримѣръ, азъ ви подарявамъ всичкитѣ си движими и недвижими имоти. И тука движимитѣ имоти трѣбва де се опишатъ единъ по единъ и да се оценятъ [1]), защото общото указание не може да опредѣли съ точность, кои имоти сж надарени.

Тѣзи сж правилата за формата на описътъ.

Подъ движимитѣ имоти попадатъ и онѣзи, които, по своето предназначение, сж недвижими, ако тѣ сж подарени, за да бждатъ раздѣлени отъ недвижимитѣ, на които тѣ сж принадлежность. Така напримѣръ, Х. подарява на У. единъ

---

[1]) Ricard, n° 965. — Grenier, t. II, n° 173. — Troplong, t. II, n° 1244. — Vazeille, sur l'art. 948, n° 5. — Coin-Delisle, sur l'art. 948, n° 7. — Marcadé, sur l'art. 948, n° 1. — Guilhon,, *Donations*, t. I, n° 531. — Duvergier sur Toullier, t. V, n°, 184, note *a*. — Demante, t. IV, n° 90 bus, II. — Aubry & Rau, t. VII, § 660. — Massé, sur Zachariae, t. III, p. 74. — Ricci, t. IV, n° 258.

Защо това различие въ начинътъ за привнасението на движимитѣ и недвижимитѣ имоти? Защото недвижимия имотъ не се разваля отъ употреблението така, както се разваля движимия, освенъ това цѣната на първия е по-постоянна отъ цѣната на втория.

Ето какво казва по този зъпросъ знаменития Chabot: „. . . привнасянието на движимия имотъ въ натура би причинило една маса мѫчнотии, било за да се провѣри, да ли привносимитѣ предмѣти действително сѫ сѫщитѣ, като онѣзи които му сѫ били подарени, било да се констатира, да ли тѣ сѫ се подобрили или развалили отъ момента на дарението, било да се констатира полезностьта или необходимостьта на направенитѣ разноски, причинитѣ на развалянието, и действителната стойность на еднитѣ и другитѣ, Тѣзи операции лѣсно биха се извършили надъ единъ недвижимъ имотъ, но тѣ биха били извънредно мѫчни, а често и невъзможни, когато дарението обема едно голѣмо число движимости“[1]).

Тѣзи мотиви показватъ достатъчно, че привнисанието чрезъ прехващание е съобразно съ интереситѣ на всички страни и че само то може да реализира равенството, което е цель на закона.

Предъ видъ на тѣзи мѫчнотии закона прави надарения безвъзвратенъ собственникъ на движимия имотъ отъ минутата на дарението и отъ тази минута къмъ дарения се прилага правилото *Res perit domino*, когато за даръть на недвижимия имотъ е противното (чл. 262). Надарения е длъженъ да привнесе стойностьта на движимия имотъ, макаръ той и да е загиналъ случайно, безъ грѣшка и вина отъ негова страна[2]).

Правилото на чл. 276 относително начина на привнисанието се основава върху вѣроятното и предполагаемото намѣрение на дарителя и надарения, и специално на първия. Отъ това следва, че разпореждането на чл. 276 въ това отношение не е отъ общественъ редъ и дарителя може да изрази противно намѣрение, което трѣбва да бѫде испълнено, понеже не е противно на този редъ, нито пъкъ на нѣкой сѫществен принципъ отъ нашата материя.

---

[1]) Chabot. t. II, p. 545.

[2]) Ricci, t. IV, n° 166, p. 260,

Прочее, ако дарителя би изразилъ желание, щато привнасянието на движимитѣ дарове, било тѣлесни, било безтѣлесни, подарени отъ него, да бѫде направено въ натура, трѣбва да се постѫпи съгласно чл. 262, 266, 267, които говорятъ за такова привнисание.

Тази воля може да бѫде изразена изрично. Въ такъвъ случай нѣма мѫчнотия. Обаче, тя може да бѫде изразена мълчаливо и да произтича отъ клаузитѣ на договора и отъ обстоятелството на факта. За да се тълкува волята въ такъвъ случай, трѣбва да се вземе предъ видъ най вече естеството на надарения предметъ.

Стойностьта на имота. Привнасянието се прави споредъ стойностьта, която движимия имотъ е ималъ въ време на дарението и по оценочния описъ, приложенъ къмъ актътъ за дарението; а ако нѣма описъ, то по оцѣнение отъ вещи лица съ истинска стойность.

Защо пакъ това различие и въ *момента* на стойностьта между недвижимитѣ и движими дарове?

Защото привнасянието стойностьта *по врѣмето на даренето* най-лесно се испълнява; понеже то отстранява нуждата да се изследва, дали движимитѣ вещи сѫ се подобрили или сѫ се развалили следъ дарението, и каква е стойностьта на подобрението и развалата.

Стойностьта на даръть се опредѣля по оцѣночния описъ какъвто се изисква отъ чл. 323. При сѫществуванието на подобенъ оцѣнителенъ описъ нѣма никакви затруднения. За стойность на даръть се счита цѣната означена въ оцѣнителния описъ.

Ако ли пъкъ нѣма съставенъ при дарението оцѣнителенъ описъ, то стойностьта на даръть се опредѣля по оцѣнението отъ вещи лица, съ истинска цѣна; при това и вещитѣ лица ще оцѣнятъ по стойностьта, която имота е ималъ въ врѣмето на дарението.

Какъ трѣбва да се постѫпи, ако при дарителния актъ има оцѣнителенъ описъ, но стойностьта на имота е показана твърде низко? Въ такъвъ случай сънаследницитѣ иматъ право да искатъ ново оцѣнение на истинската стойность отъ вещи лица[1]).

---

[1]) Poujol, t. II, n° 3, p. 240. — Dalloz, *Succes*, n° 130.

чифликъ заедно съ всичкитѣ му потрѣбности, като добитъкъ, сечива, орала, семена и др. Въ този случай нѣма нужда отъ оценителенъ описъ на движимоститѣ, защото чл. 323 е неприложимъ, понеже дарението е за недвижими имоти. Но, ако Х. подареше на У. отдѣлно отъ земята само движимоститѣ, тогава е потрѣбенъ оценителенъ описъ.

Описътъ трѣбва да съдържа и оценение на подаренитѣ имоти. Това оценение не е потрѣбно за онѣзи имоти, които, по своето естество, иматъ опредѣлена стойность, каквито сж паритѣ, ценнитѣ книжа, креанситѣ и рентитѣ [1]).

Но ценнитѣ книжа, както и всичкитѣ движими имоти, трѣбва да се описватъ точно съ номерата и сериитѣ, ако такива има, защото тѣзи книжа могатъ да паднатъ въ тиражъ за погашение, или пъкъ могатъ да докаратъ една печалба, ако сж основани на лотарийно начало. Ако Х. подари на У, 25 облигации отъ Соф. градски заемъ съ печалби, то трѣбва да се означатъ номерата и сериитѣ, защото иначе една отъ тѣзи облигации може да спечели голѣмия лотъ и У. не ще може да получи сумата, ако не е означенъ точно номера на подарената облигация.

Трѣбва ли да се прави оценителенъ описъ, когато се подарява една часть *(quote-part)* отъ настоящитѣ имоти?

По този въпросъ има двѣ мнения. Едното е на *Duranton*; който казва, че не е разумно да се изисква отъ дарителя да прави описъ на всичкитѣ си движими имоти, въ всѣки отъ който надарения има известно право [2]).

Но ученето на *Duranton* не е възприето отъ авторитѣ; то е останало изолирано, защото, преди всичко, то е противно на текста на закона, който изисква описъ на всичкитѣ дарения, направени съ писменъ актъ. Ако описътъ е въобще необходимъ въ интереса на всички да гарантира дарениятa на движими вещи, той е още по-потрѣбенъ за

---

[1]) Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 173, note *a*. — Aubry & Rau, t. VII, § 660. — Vazeille, sur l'art. 948, n° 5 — Coin-Delisle, sur l'art. 948, n° 7. — Troplong, t. II, n° 1248. — Toullier, t. V, n° 182. — Massé et Vergé sur Zachariae, t. III, § 429, note 8. — Duranton, t. VIII, n° 408. — Guilhon, *op. cit.*, t. I, n° 532. — Demolombe, t. XX, n° 354. — Poujol, sur l'art. 948, n° 5. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 798. — Laurent, t. XII, n° 384, — Ricci, t. IV, n° 258.

[2]) Duranton, t. VIII, n° 412.

дарения на *часть* отъ тѣзи вещи, отъ колкото за даренията на известни и точно опредѣлени вещи; принципа на безвъзвратность би могълъ да се наруши повече отъ първитѣ, нежели отъ последнитѣ [1]).

— Макаръ чл. 323 и да се прилага къмъ дарения на *часть* отъ движими имоти въ смисълъ, че и въ такова дарение е необходимъ описътъ, все пакъ могатъ да се представятъ случаи, въ които е невъзможно да се направи такъвъ.

Така, когато единъ наследникъ подарява, даже съ писменъ актъ, своя дѣлъ въ едно отворено, но нераздѣлено наследство, не е необходимо, макаръ това наследство да съдържа движими и недвижими имоти, де се прави и прилага и оценителенъ описъ, понеже предмѣта на дарението е една нераздѣлна часть, а не известенъ и опредѣленъ имотъ [2]).

Чл. 323 говори за даренията на движими имоти; подъ тѣхъ той подвежда и онѣзи движими имоти, които по своето предназначение се считатъ за недвижими.

Понеже чл. 323 въобще е неприложимъ къмъ даренията на недвижими имоти, които сж такива по своята природа, той е неприложимъ и къмъ онѣзи недвижими имоти, които сж такива само по предназначение, а по природата си сж движими.

Напримѣръ, азъ ви подарявамъ чифликътъ си, безъ оценителенъ описъ, понеже е недвижимъ имотъ, и закона не изисква описъ за дарения отъ този характеръ. Това дарение съдържа въ себѣ си всички движими имоти, които по назначение сж недвижими, като напримѣръ: предназначения за обработване добитъкъ, земледѣлческитѣ орждия, сѣното и семето на наемателя или исполичара, храната за добитъка, сламата и тора, стискалката за грозде, казанитѣ, ламбицитѣ и пр. (чл. 8 отъ закона за Имуществ. и Собственностьта).

По закона не е необходимо да се описватъ тѣзи вещи, защото тѣ сж недвижими по назначение; обаче, благоразу-

---

[1]) Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 169. — Saintespès-Lescot, t. II, n° 194. — Coin-Delisle, sur l'art. 948, n° 1. — Marcadé, sur l'art. 948, n° 1. — Troplong, t. II, n° 1253. — Demolombe, t. XX, n° 347. — Rubry & Rau, t. VII, § 650, note 4. — Laurent, t. XII n° 378.

[2]) Dalloz, v° *Dispotisions entre vifs*, n° 1523. — Vazeille, sur l'art. 948, n° 5. — Massé et Vergé, sur Zachariæ, t. III, p. 76. — Troplong, t. II, n° 1247. — Demolombe, t. XX, n° 348. — Laurent, t. XII, n° 379.

мието и предвидливостьта изискватъ да се направи единъ оценителенъ описъ на всичкитѣ тѣзи движимости по природа, ако не за валидностьта на дарението, то поне за сигурность на надарения, и особенно за дарителя, когато той си е запазилъ правото за плодоползуване [1]).

Разбира се, че оценителния описъ не е потрѣбенъ по закона само тогава, когато упоменатитѣ движими вещи, се подаряватъ като недвижимость по назначение. Обаче, ако тѣ сж подарени съ намѣрение да бждатъ отдѣлени, оценителния описъ е необходимъ за действителностьта на дарението [2]).

И това е твърдѣ понятно; при такова намѣрение на дарителя, че ги подарява като движими, и онова на надарения, че той ги приема като движими по природа, тѣ губятъ своя характеръ на недвижими по назначение, какъвто тѣ сж имали преди дарението.

Отъ изложеното става ясно, че оценителния описъ е потрѣбенъ, понеже той специализира и оценява даденитѣ нѣща. Спецификацията служи, за да означи естеството на подарения имотъ и да го индивидуализира [3]), като го различи отъ неподаренитѣ. Не е достатъчно само индивидуалното означение на предмѣта, защото има много еднакви, по естество, имоти, отъ разна стойность. Така напримѣръ, Х. подарява на У. 10 коня отъ своя яхъръ, въ който има и скжпи арабски коне. Не е достатъчно, да се каже, че се подаряватъ 10 коня; потрѣбно е, да се означи и тѣхната стойность

Оценителния описъ трѣбва да е подписанъ отъ дарителя и надарения, или отъ лицата, които приематъ дарението вмѣсто него. Това е една сжщественна формалность за действието на дарението. Ако описътъ не е подписанъ отъ дарителя, нѣма сила и действие.

Законътъ казва, че дарението трѣбва да съдържа описътъ. Това означава, че последния трѣбва да е съставенъ едновременно [4]) съ дарението.

---

[1]) Poujol, sur l'art. 948, n° 4. — Marcadé, sur l'art. 948, n° 1. — Troplong, t. II, n° 1243. — Toullier, t. V, n° 184. — Duranton, t. VIII, n° 407. Vazeille, sur l'art. 948, n° 4. — Delvincourt, t. II, p. 70, note 4. — Coin-Delisle, sur l'art. 948, n° 4. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 797. — Demolombe, t. XX, n° 349. — Grenier, t. I, n° 171. — Aubry & Rau, t. VII, § 660.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 350. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 799.

[3]) Demolombe, t. XX, n° 356.

[4]) Troplong, t. II, n° 1242. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 171, note *a*. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 803. — Demolombe, t. XX, n° 360.

Доказателство за това служи самия текстъ на закона. Азъ ви подарявамъ мобилитѣ, които се намиратъ въ кжщата ми, и правимъ оцѣнителния описъ следъ една година, въ продължение на която надарения зависи отъ благоволението на дарителя.

Coin-Delisle подържа противното, а именно, че оцѣнителния описъ може да бжде направенъ валидно и следъ дарението [1]).

Този авторъ поддържа такова мнение, защото, споредъ него, липсата на описъ не прави дарението недействително.

Оценителния описъ може да бжде съставенъ частно отъ дарителя и надарения; не е потрѣбно, щото и той да е извършенъ отъ нотариуса. По рано ние казахме, че даже дарственния актъ може да бжде съставенъ частно и завѣренъ само отъ нотариуса [2]). Сжщото може да се каже тѣмъ паче за описътъ.

Действието на оценителния описъ. Ако едно дарение е извършено чрезъ нотариуса, но не е съставенъ оценителенъ описъ, дарението действително ли е?

Нашия законъ не казва, че оценителния описъ е потрѣбенъ подъ страхъ на недействителность на самото дарение; но за това пъкъ той казва, че дарението на движимитѣ имоти *трѣбва да съдържа и единъ оценителенъ описъ.* Отъ това изражение се вижда, че закона разбира, че оценителния описъ е *нераздѣлна* часть отъ дарението. Освенъ дарственния актъ *потрѣбно* е да има при него **и** *единъ оценителенъ описъ.* Тука законодателя си служи съ съединителния съюзъ **и**, съ което прави оценителния описъ нераздѣлна часть отъ дарственния актъ; а въ такъвъ случай не ще съмнение, че неговото отсжтствие има сжщото действие, каквото има и самото дарение, за което нѣма извършенъ актъ. Въ приготовителнитѣ работи върху законътъ срещаме следующето разсжждение: „ . . . . на членъ. . . . да се даде такава редакция, отъ която да се вижда, че оценителния описъ е нераздѣлна часть отъ дарственния актъ, че следователно той е до толкова потрѣбенъ за фактическото сжществувание на дарението, до колкото е потрѣбенъ

---

[1]) Coin-Delisle sus l'art. 948, n° 22.

[2]) Toullier, t. V. n° 181. — Troplong, t. II, n° 1239.

актътъ за неговото юридическо сѫществувание. Мислимъ, че редакцията: Всѣко дарение на движими имоти *трѣбва да съдържа и единъ оценителенъ описъ*. . . . е достатъчно да изрази горнитѣ сѫждения. Щомъ дарението на движимитѣ имоти се прави предъ нотариуса, то, за действителностьта на дарението, еднакво сѫ потрѣбни както дарственния актъ, така и оценителния описъ. Липсуването на последния прави дарението недействително".

Процитиранитѣ сѫждения отъ приготовителнитѣ работи обясняватъ, защо нашия законодатель е отстѫпилъ отъ редакцията на источницитѣ, въ които оценителния описъ се изисква подъ страхъ на недействителность на самото дарение. Така въ art. 948 отъ Code N. е казано: „Всѣко дарение на движими имоти ще бѫде действително само за предмѣтитѣ, за които при подлинника на дарението ще има приложенъ и единъ оценителенъ описъ, подписанъ отъ дарителя и надарения"; а въ art. 1070 отъ Codice Civile е казано: „Всѣко дарение на движимости е действително само за онѣзи предмѣти, които поименно сѫ забелѣжени съ означение на тѣхната стойность. . .".

Не е нужно, щото оценителния описъ да се прави всякога отдѣлно. Той може да бѫде изложенъ въ самия дарственъ актъ.

Оценителния описъ има сила и значение на законъ само между дарителя и надарения. Ако нѣкой отъ подаренитѣ имоти, който въ действителность струва 1000 лева, е оцененъ за 100, загине и дарението се отмени, то дарителя може да иска отъ надарения само 100 лева.

За третитѣ лица оценителния описъ е *res inter alios acta*, и кредиторитѣ на дарителя, въ горния случай, иматъ право да искатъ отъ надарения действителната стойность на предмѣта, т. е. 1000 лева, ако унищожатъ дарението съ actio Pauliana, съгласно чл. 140 отъ закона за задълженията и договоритѣ.

— *Подаряване на креанса*. Когато се подарява една опредѣлена креанса, нѣма нужда отъ описъ; но, за да бѫде дарението действително спрямо третитѣ лица, потрѣбно е да се съобщи направеното дарение на длъжника, съгласно чл. 317 отъ З. Д.

Между дарителя и надарения, това дарение е перфектно и действително, щомъ е прието редовно отъ последния [1]).

— Могатъ ли странитѣ да не правятъ специаленъ описъ, но *да се позоватъ на сѫществующъ вече такъвъ*, който се намира въ другъ актъ; напримѣръ, странитѣ се позоваватъ на описа, направенъ при приемането на наследството. Този въпросъ е споренъ.

Едни поддържатъ отрицателното, като казватъ: дарението при живѣ, по своята форма, е актъ отъ чистото гражданско право, въ който трѣбва да се испълнятъ пунктуално всичкитѣ предписани отъ закона условия, а пъкъ чл. 323 изисква три условия: оценителенъ описъ, приложението му къмъ дарението и ги изисква *per modum unius*. Прочее, щомъ липсува едно отъ тѣзи условия, счита се, че липсуватъ и другитѣ двѣ условия; липсува и цѣлата формалность [2]).

Други поддържатъ, че странитѣ иматъ право да се позоватъ на сѫществующъ вече описъ, стига да е автентиченъ. Това мнение преодолява. То е по обосновано [3]).

И наистина, членъ 323 изисква отдѣленъ оценителенъ описъ; обаче, дарението ще бѫде действително и тогава, когато подаренитѣ имоти сѫ изброени и индивидуално означени въ самия дарственъ актъ, безъ да има нужда отъ отдѣленъ оценителенъ описъ. Ето, прочее, липсата на едно отъ условията — отдѣлния оценителенъ описъ — което не прави дарението недействително.

Когато странитѣ се позоваватъ на единъ по-рано съставенъ описъ, то значи, че този описъ се намира при самия дарственъ актъ, или най малкото е, че приложението сѫществува *per relationem* понеже позоваването на него го присъединява нераздѣлно къмъ дарственния актъ.

Независимо отъ това има и друго по-важно съображение, именно че, ако законодателя изисква приложение, то е, защото той предполага единъ *частенъ* описъ, и нищо не по-

---

[1]) Taulier, t. IV, p. 67. — Troplong, t. II, n° 1246. — Grenier, t. II, n° 174. — Demolombe, t. XX, n° 357.

[2]) Marcadé, sur l'art. 948, n° 1.—Vazeille, sur l'art. 948, n° 2.—Coin-Delisle, sus l'art. 948, n° 19. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 800.

[3]) Troplong, t. II, n° 1241. — Massé et Vergé, t. III, p. 76.—Bayle-Mouillard, t. II, n° 170.

казва, че той иска и прилагането на самия автентиченъ описъ, на който се силава дарственния актъ.

Ние казахме, че текстътъ на чл. 323 не казва изрично, че дарението е недействително, ако нѣма оценителенъ описъ, като прибавихме, че тази недействителность произтича отъ граматическата конструкция на текста и отъ приготвителнитѣ работи къмъ този членъ; а отъ това излиза, че оценителния описъ е една сѫществена формалность, неиспълнението на която прави дарението недействително, *annulable*.

— Могатъ ли странитѣ да замѣстятъ оценителния описъ съ фактическото предаване подаренитѣ вещи на надарения? Ние мислимъ, че въпросътъ трѣбва да получи отрицателенъ отговоръ, защото приеманието на подаренитѣ вещи е нѣщо съвършенно различно отъ самото дарение. За действителностьта на дарението закона налага двѣ отдѣлни условия. Едното е формалностьта, по която трѣбва да бѫде съставенъ дарственния актъ, а другото е приеманието на дарението.

Ако се подарява единъ недвижимъ имотъ, дарението трѣбва да стане по установенитѣ за крепостнитѣ актове правила (чл. 311): Това значи, че за прехвърлянието правото на собственость върху подарения имотъ трѣбва да се състави крѣпостенъ актъ; но издаването на този последния е подписването му отъ странитѣ, безъ да е прието дарението отъ надарения, не прави още дарението перфективно и задължително за странитѣ.

Ако се подаряватъ движимитѣ имоти чрезъ писменъ актъ, този актъ трѣбва да бѫде придруженъ отъ единъ оценителенъ описъ, който прави нераздѣлна часть отъ дарственния актъ. Значи, дарственния актъ и оценителния описъ сѫ само формата за извършването на дарението. Нѣма дарение на движими вещи, направенъ съ писменъ актъ, безъ оценителенъ описъ, както нѣма такава само при наличностьта на оценителния описъ безъ дарственния актъ.

А приеманието на надарението е само едно действие, което прави дарението окончателно и безвъзвратно.

Ето защо ние мислимъ, че оценителния описъ, който съставлява нераздѣлна часть отъ писменния дарственъ актъ, не може да бѫде замѣстенъ съ материалното предаване подаренитѣ имоти на надарения.

Но ако дарственния актъ на движими вещи е недействителенъ по причина, че липсва оценителенъ описъ, то материалното предаване на подаренитѣ имоти на надарения не създава ли единъ ржченъ даръ или както казва закона „дарение чрезъ непосредственно предаване на вещитѣ? Съ други думи казано, ако едно дарение на движими имоти е недействително по липса на описъ, то материалното непосредственно предаване подаренитѣ вещи не прави ли дарението валидно като ржченъ даръ, ако сѫществуватъ всичкитѣ условия за него? Този въпросъ е аналогиченъ на въпроса: ако едно тайно завѣщание е недействително по причина на пороци въ надписа върху пликътъ, то не е ли действително като саморжчно, ако е направено при спазване на предписанитѣ за него формалности?

Поставения въпросъ за дарението е раздѣлилъ авторитѣ на три. Едни поддържатъ, че дарението е недействително въобще; че, следователно не е действително и като ржченъ даръ [1]).

Други поддържатъ, че то е действително, като ржченъ даръ [2]).

Трети казватъ, че зависело отъ намѣрението на странитѣ, особенно отъ онова на дарителя [3]).

Ние мислимъ, че нѣма никакви юридически сѫждения, които да пречатъ да се признае, че въпросното дарение е действително като ржченъ даръ. И то по следующитѣ мотиви.

Отъ текста на чл. 323 излиза явно, че за ржчнитѣ дарения не се изисква никакъ описъ, понеже такъвъ се изисква само за направенитѣ съ писмень актъ дарения; а пъкъ ржчнитѣ дарения сѫ действителни, окончателни и безвъзвратни, щомъ стане непосредственното предаване, отъ ржка въ ржка, на подаренитѣ имоти.

Когато е даротъ ржченъ, въвеждането въ владѣние на надарения гарантира напълно безвъзвратностьта [4]).

---

1) Arntz, t. II, n° 1853.

2) Laurent, t. XII, n° 375. — Pand. belges, n° *Dons manuels*, t. XXXII, n° 62.

3) Maton, *Dict.*, t. II, n° 62. — Huc, t. VI, n° 225. — Pasicrisie, 1871. 2. 392; 1880. 2. 166; 1889. 3. 303. 1883. 2. 282.

4) Coin-Delisle, sur l'art, 948, n° 8.

При тѣзи условия едно е безпорно за насъ: че дарственния актъ, безъ описа, е недействителенъ, но че дарението е действителенъ като ржченъ даръ.

И наистина, всичкия резултатъ отъ липсата на оценителенъ описъ е, че *дарственния актъ* е недействителенъ. Но даренията на движими имоти сж действителни и безъ писменъ актъ, когато тѣ сж направени чрезъ непосредственно предаване на подаренитѣ имоти.

Ако предаването на вещитѣ е станало отъ ржка въ ржка, защо дарението да не бжде действително като ржченъ даръ, щомъ има условията за него: намѣрение да се облагодѣтелтвова надарения и предаване на вещитѣ въ неговитѣ ржцѣ?

Разбира се, че е винаги полезно за привнисането и за намалението, щото всѣко дарение на движими вещи да се съпроважда съ оценителенъ описъ; но тогава би трѣбвало да се забранятъ ржчнитѣ дарения; а пъкъ нашия законъ не само не ги забранява, но ги позволява изрично подъ наименованието на „*дарение чрезъ непосредствено предаване на вещитѣ*“ (чл. 311). При това условие, ако ржчния даръ е действителенъ, когато нѣма никакъвъ писменъ актъ, защо той да не бжде действителенъ, когато има единъ недействителенъ актъ.

Недействителния актъ не е ли равносиленъ на нѣмане никакъвъ актъ?

И мнението, че дарението е действително споредъ намѣрението на странитѣ, е неоснователно, споредъ насъ, защото това различие е толкова тънко, че е мжчно да се приложи на практика.

И наистина, какво иска единъ даритель, който испълнява едно дарание на движими вещи, направено съ актъ, но безъ описъ, като ги предава на дарения? Очевидно е, че той иска да облагодѣтелствова последния; и той прави това облагодѣтелствоване валидно, защото сжществуватъ всичкитѣ условия за единъ ржченъ даръ: волята да подари и непосредственното предаване на вещитѣ. Може ли да се различи, както изискватъ авторитѣ на това мнение, че дарителя има намѣрение за ново ржчно дарение, различно отъ първото?

Законътъ познава, както казахме, случаи, въ които единъ актъ, като изгуби по нѣкоя причина единъ свой характеръ, запазва другия си характеръ. Ние упоменахме случая за тайното завѣщание, нека прибавимъ къмъ него и предвидения въ чл. 382 отъ Гражд. сждопроизводство, който казва, че актъ, който нѣма значение на официаленъ, като извършенъ отъ некомпетентно или неспособно за извършването му лице, или причина, че не сж спазени формитѣ, има значение на домашенъ актъ, ако само той е подписанъ отъ странитѣ.

Ето защо дарението, направено съ писменъ актъ, безъ оценителенъ описъ, но ако подаренитѣ вещи сж предадени веднага непосредственно на надарения, е валидно като ржченъ даръ, макаръ дарственния актъ да е недействителенъ.

Чл. 324 [1].

Дарителтъ може да си запази правото да вземе назадъ даренитѣ предмети, било въ случай че само надарения умре преди него, било въ случай че както надарения, тъй и нисходящитѣ му умратъ преди него.

Това право може да се запази само за въ полза на дарителтъ.

Чл. 324 решава, че правото за повръщание на подаренитѣ имоти не е противно на принципътъ за безвъзвратностьта на даренията при живѣ. И наистина, дарителя може да обича надарения, но той е дълженъ да обича себѣ си повече отъ него. За това по разни съображения той може да си запази правото за повръщание; той не е задълженъ да простира своето облагодѣтелствование и върху наследницитѣ на надарения. За това чл. 324 освятява принципа за договорното повръщание *(retour conventionel* или *réversion conventionnelle)*.

Временното договорно подарявание не крие ли въ себѣ си *субституция*, която е забранена отъ закона? Повръщането нѣма нищо общо съ субституцията. И наистина, повръщание има само тогава, когато подарения предмѣтъ се повръща пакъ на онова мѣсто, отъ гдето е излѣзълъ и влиза

[1] C. It. 1071; C. N. 951.

отъ ново въ ржцетѣ на първособственника, като че никога да не е излизалъ отъ него.

Надарения, когато умре, не е дълженъ да предаде имотитѣ на едно трето лице облагодѣтелствовано на втора линия, както това става въ субституциитѣ, гдето фидейкомисаря е дълженъ да предаде имота на трето лице, което е истинския облагодѣтелствованъ. Щомъ надарения не може да се ползува отъ подарения имотъ, по причина на своята смъртъ преди дарителя, този последния си взема имота назадъ.

За да стане по-ясно, че има голѣма разлика между повръщанието и истинската фидейкомисна субституция, ще припомнимъ, че последнята се състои въ задължението за фидейкомисаря да предаде на едно трето лице, облагодѣтелствовано на втора линия. По тази причина сж длъжни поне три действующи лица: едното, което дава; второто, което получава съ задължение да запази и да предаде; и третото, което е опредѣлено да получи имота следъ второто лице. А въ договорното повръщание нѣма нищо подобно. Имаме само двѣ действующи лица, отъ които само едното е облагодѣтелствовано.

Дарението обикновенно е резултатъ отъ извънредна обичь, която дарителя има къмъ надарения. Тази лична обичь на дарителя къмъ последния до толкова се усилва по нѣкога, щото първия е расположенъ да надари, да облагодѣтелствува именно надарения и само него, или него и нисходящитѣ му.

Законодателя е изучилъ тѣзи человѣчески слабости, които предизвикватъ даренията, и, като ги уважава, запазилъ е правото на дарителя да си повърне подарения имотъ, ако умре преди него надарения само, или надарения и неговитѣ нисходящи. Това е било още по-лесно за законодателя, защото даренията могатъ да се правятъ подъ прекратителни и отлагателни условия.

И наистина, текстътъ на чл. 324 е освѣтилъ правото на дарителя да иска назадъ подарения имотъ, ако умре преди него надарения самъ или и неговитѣ наследници.

Повръщанието на имотитѣ не противоречи ли на принципа за безвъзвратностьта на дарението? Не. Защото това повръщание на подаренитѣ нѣща туря дарението подъ прекратително условие. а пъкъ дарението може да бжде напра-

вено подъ такова условие [1]). Безвъзвратностьта на дарението, както видѣхме, се състои въ това, че дарителя не може, по своя воля, да отмени прямо или косвенно направеното дарение [2]). Дарителя прави дарението подъ условие, че ще вземе назадъ подаренитѣ имоти, ако надарения умре преди него; последния приема подъ това условие. Прочее, нѣма нищо противно на безвъзвратностьта на дарението.

Прекратителното условие за повръщанието имотитѣ трѣбва *изрично* да е изразено въ дарственния актъ; иначе, то не може да се предполага; то не може да бѫде мълчаливо.

Да преминемъ сега къмъ коментара на текстътъ. Правилото на коментируемия членъ предвижда два случая. *Първо*, когато дарительтъ си запази правото да земе назадъ подаренитѣ предмѣти, ако преди него *умре* **само** *надарения*, безразлично да ли той има или нѣма нисходящи. Напримѣръ, Х. дари на У. кѫщата си подъ условие, че, ако той, У. умре преди него, ще земе назадъ кѫщата си. Въ този случай Х. ще има право да си повърне кѫщата, ако У. умре преди него, макаръ и да има нисходящи. Тѣзи последнитѣ нѣматъ никакво право върху подарената кѫща, защото надарения У. не може да имъ трансмисира правата си.

Второ, когато дарителътъ си запази право да земе назадъ подаренитѣ имоти, въ случай че надарения *и нисходящитѣ му* умратъ преди него. Напримѣръ, Х. подарява една кѫща на У. Този последния още при живота на Х. има синове А., В., С. Когато ще се отвори правото за повръщание имотитѣ въ този случай? То ще може да се отвори само следъ смъртьта на У., А., В., С. и то, ако тѣ всичкитѣ умратъ преди дарителя Х. Прочее, ако У., А., В., С. умратъ преди Х., този последния има право да земе назадъ подарената си кѫща. Но, ако умре преди Х. само надарения У. и неговитѣ нисходящи А. и С., а В. преживѣе Х., то В. ще получи кѫщата.

Подъ думата нисходящи закона разбира всичкитѣ роднини по нисходяща линия до десета степень (чл. 27).

Когато въ дарствения актъ е казано изрично, че дарителя си запазва право да земе подаренитѣ имоти, ако *надарения* умре преди него, безъ да упоменува нѣщо друго за

---

[1]) Laurent, t. XII, nº 430, 431, 449.

[2]) Ricci, t. IV, nº 301.

нисходящитѣ на последния, нѣма никаква мѫчнотия за разрешението на въпроса.

Правото за вземание имотитѣ назадъ отваря ли се съ смъртьта на надарения, когато той умре, като остави нисходящи? И този въпросъ е споренъ. Едни казватъ, че това право не се отваря съ смъртьта на надарения, защото той има нисходящи, а пъкъ, да се изключатъ тѣ отъ дарението, би трѣбвало да има едно твърде точно разпореждане *(une stipulation bien précise)*[1]).

Други поддържатъ, че правото за вземание имотитѣ назадъ се отваря само съ смъртьта на надарения, макаръ да е оставилъ нисходящи, защото това право е било уговорено само за случая, когато *надарения* умре преди дарителя,

Това мнение е по-право и по юридическо, защото правото за вземание подаренитѣ имоти назадъ е едно изключение, което като такова се тълкува ограничително и се прилага само къмъ онѣзи случаи, за които то е предвидено по договора. Прочее, този принципъ произтича отъ самата клауза за вземание назадъ.

Това е едно изрично прекратително условие; то изисква волеизявление; следователно, не може да се простира вънъ отъ случая, за който сѫ се уговорили странитѣ. Ако дарителя искаше да облагодѣтелствова и нисходящитѣ на надарения, той трѣбваше да го каже, както казва за надарения. Единственото условие, на което е било подчинено вземанието имотитѣ назадъ — смъртьта на надарения — е испълнено; за това имотитѣ трѣбва да се повърнатъ назадъ. Да се поддържи дарение и да се предадатъ имотитѣ на нисходящитѣ, то значи да се туря едно задължение, едно условие отъ страна на дарителя, което той никога не е поставялъ[2]).

---

[1]) Vazeille, sur l'art. 951, n° 2. — Duranton, t. VIII, n° 491 — Grenie t. I, n° 32. — Maton, *Dicl.*, v° *Retour couvent.*, n° 14. — Arntz, t, II, n° 1906,

[2]) Coin-Delisle, sur l'art. 951, n° 7. — Massé et Vergé, sur Zachariae, t. III, p. 209, note 3. — Toullier, t. V, n° 286. — Cambolas, liv. I, chap. V, n° 5. — Roussilhe, *Jurisprudence des donations*, n° 577. — Marcadé, sur l'art, 951, n° 3. — Guilhon, *op. cit.*, t. II, n° 868. — Aubry & Rau, t. VII, § 700, note 8. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 822. — De Terris, *op. cit.*, p. 131. — Demolombe, t. XX, n° 499. — Laurent, t. XII, n° 451. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1497. — D. P. 1876. 1. 480.

По деликатна е хипотезата, когато дарителя запази правото си да земе назадъ имотитѣ, безъ да е опредѣлилъ, кога ще се отвори това право — да ли следъ смъртьта само на надарения или следъ неговата и на онази на нисходящитѣ му? Кога ще се отвори правото за повръщание?

Ние мислимъ, че въпроса не може да се решава теоритически. Тука е въпросъ за тълкувание волята на дарителя: опредѣлението ѝ ще зависи отъ обстоятелствата, които сж предшествовали и съпровождали мотивътъ за дарението.

Теоритически би трѣбвало да се каже, че, щомъ не е изразено изрично, кога ще се отвори правото, то се отваря при първата възможность, която е смъртьта на надарения.

Впрочемъ, по този въпросъ мненията сж твърде раздѣлени. Има по него три мнения.

Първото мнение се състои въ това, че правото за вземание имотитѣ назадъ се отваря само следъ смъртьта на надарения и на неговитѣ нисходящи. Ако дарителя е искалъ да ограничи дарението си само съ личностьта на надарения, той трѣбваше да го каже; като не е го направилъ, дарението ще произведе своитѣ естественни действия, които, впрочемъ, ще бждатъ съобразни съ вѣроятното намѣрение на самия даритель, ако този даритель е единъ възходящъ роднина, защото трѣбва да се счита, че той еднакво обича дѣцата си и унуцитѣ си [1]).

Второто мнение препорѫчва да се прави различие: ако дарението е направено отъ единъ роднина на надарения, особенно отъ единъ възходящъ, счита се, че правото за вземание имотитѣ назадъ се отваря следъ смъртьта на надарения и на неговитѣ нисходящи, понеже се предполага, че дарителя *еднакво* обича своитѣ нисходящи; но, ако дарительтъ е чуждо лице, правото се отваря само следъ смъртьта на надарения [2]).

Третото мнение счита, че правото за повръщание на имотитѣ се отваря следъ смъртьта на надарения. Това заключение се вади отъ принципа за ограничителното тълкувание

---

[1]) Guilhon, *Donations*, n° 868. — Dalloz, v° *Dispositions entre vifs*., *Sup*., n° 484. — Massé et Vergé, t. III, p. 209. — Grenier, t. I, n° 92. — Coin-Délisle, sur l'art. 951, n° 6.

[2]) Lebrun, *Successions*, liv. I, chap. V, sect. II, n° 23.

на изключенията. Дарението е направено лично и само въ полза на самия надаренъ. Прочее, правото за вземание имотитѣ назадъ се отваря следъ смъртьта на последния, на когото дарението е било направено подъ прекратително условие. Ако, впрочемъ, надарения не е ималъ дѣца, въ момента на дарението, не може да се предполага, че дарителя е мислилъ за несъществуващи лица. Нѣщо повече: надарения може да е старъ ергенъ, възрастьта на когото не позволява да се мисли, че ще се жени и че ще може да има дѣца. Такова решение е напълно съобразно съ намѣрението на дарителя [1]).

— Когато въ дарственния актъ е казано, че имотитѣ ще се повърнатъ на дарителя, ако надарения умре, безъ да остави дѣца, то съществуването на такива въ момента на смъртьта на последния, погасява окончателно правото за вземание имотитѣ назадъ, и то по такъвъ начинъ, че смъртьта на дѣцата на надарения преди последния не дава право на дарителя да иска да вземе имотитѣ назадъ, защото прекратителното условие, подъ което е направено дарението, не се е сбѫднало; това условие е било, че имотитѣ ще се вематъ назадъ, ако надарения умре безъ дѣца преди дарителя; а пъкъ той е умрелъ, като е ималъ дѣца. Когато условието не се е сбѫднало, дарението става безвъзвратно, понеже последното не може да се развали [2]).

Напримѣръ, въ едно дарение отъ 1 май 1926 г. е казано: „дарителя си запазва правото да вземе подаренитѣ имоти назадъ, ако надарения умре безъ дѣца преди него". Въ този случай, дарението е направено подъ прекратително условие; ако условието се сбѫдне, т. е. ако надарения умре преди дарителя, безъ да е оставилъ дѣца, правото на дарителя да си вземе обратно подаренитѣ имоти, е отворено. Ако ли пъкъ

---

[1]) Saintespès-Lescot, t. III, n° 820. — Demolombe, t. XX, n° 500. — De Terris, p. 131. — Laurent. t. XII, n° 452. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 5352. — Pand. belges, v° *Droit de retour*, t. XXXIII, n° 121.

[2]) Grenier, t. I, n° 31. — Coin-Delisle, sur l'art. 951, n° 15. — Delvincourt, t. II, p. 278. — Toullier, t. V, n° 286. — Guilhon, *op. cit.*, n° 873. — Troplong, t. II, n° 1275. — Marcadé, sur l'art. 951. — Duranton, t. VIII, n° 491. — Aubry & Rau, t. VII, § 700, note 9. — Massé et Vergé, t. III, p. 209. — Demolombe, t. XX, n° 501, — De Terris, *Donat.*, p. 131. — Laurent, t. XII, n° 453. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1499. — Huc, t. VI, n° 230. — Dalloz, *Supp.*, n° 485. — Maton, *Diction.*, t. V, v° Retour *convent.*, n° 14. — Pand. belges, v° *Droit de retour*, t. XXXIII, n° 123.

надарения умре преди дарителя, но е оставилъ дѣца, въ такъвъ случай се счита, че условието се е сбѫднало, и дарителя губи окончателно правото да иска имотитѣ назадъ, макаръ и дѣцата на надарения да сѫ умрѣли преди дарительтъ.

Понеже въ горнята хипотеза умира надарения преди дарителя и оставя дѣца, върху които минава дарението, потрѣбно ли е, за да изгуби дарителя своето право за вземание имотитѣ назадъ, *щото дѣцата на надарения да приематъ наследството на последния?* Въпросъ тоже споренъ.

Нѣкои преподаватъ, че наследството трѣбва да бѫде прието, и то по следующитѣ съображения: Ако дарителя не си е запазилъ право за вземание имотитѣ назадъ въ случай, че надарения остави дѣца, то е защото е искалъ, щото последнитѣ да вематъ сами подаренитѣ отъ него имоти; а пъкъ тѣ могатъ да ги вематъ само като наследници на надарения и подъ условие да приематъ наследството му. Иначе, подаренитѣ имоти ще преминатъ, предъ очитѣ на дарителя, въ рѫцѣтѣ на роднини отъ сѫребренна линия на надарения и кой знае, да ли нѣма да бѫдатъ продадени на публиченъ търгъ за дългове на тѣзи роднини, нѣщо, което дарителя никакъ не е желалъ [1]).

Други мислятъ, че правото на дарителя за вземание имотитѣ назадъ се погасява съ самия фактъ на несбѫдването на условието, безъ да има нужда отъ приемане на наследство [2]).

И ние мислимъ, че самото сѫществуване на дѣца на надарения погасява правото за повръщане на имотитѣ.

Нещо повече: това право се погасява не само ако дѣцата на надарения не сѫ приели наследството му, но и тогава, когато тѣ сѫ отрекатъ отъ него.

Не ще съмнение, че мисъльта на дарителя е била вѣроятно, че оставенитѣ отъ надарения дѣца ще се възползуватъ, следъ смъртьта на последния, отъ дарението, като негови наследници и че, ако не намѣрятъ въ наследството подаренитѣ имоти въ натура, тѣ ще намѣратъ тамъ тѣхната

---

[1]) Massé et Vergé sur Zachariae, t. III, p. 209. — Demante, t. IV, n° 93 bis; II.

[2]) Pand. belges, v° *Droit de retour*. t. XXXIII; n° 124, — Guilhon, *Donat.*, n° 874. — Delvincourt, t. II, p. 278. — Bayle-Mouillard, t. I, n° 31 note *b*. — Demolombe, t. XX, n° 502.

равностойность. Но това е могло да бѫде само единъ мотивъ за дарението, но никакъ не и условие. Единственното уговорено условие е повръщането на подаренитѣ имоти въ случай, че надарения умре преди дарителя безъ дѣца. А пъкъ това условие не се е сбѫднало, защото надарения е оставилъ дѣца.

Ако клаузата въ дарственния актъ казва, че правото за повръщане се запазва за случая, когато умратъ преди дарителя и неговитѣ *дѣца*, въ числото на последнитѣ влизатъ ли и *нисходящитѣ?* Отговорътъ трѣбва да бѫде утвърдителенъ, защото езикътъ на правото подъ думата дѣца разбира въобще *нисходящитѣ?* [1])

Тъй сѫщо и намѣрението на дарителя е било да разбира подъ думата дѣца нисходящитѣ. Ако дарителя е искалъ да ограничи значението на думата дѣца, той е билъ длъженъ да обясни мисъльта си.

— Дарителя е свободенъ да си запази правото за вземане подаренитѣ имоти назадъ както противъ надарения, така и противъ всичкитѣ негови дѣца; той може да си запази това право само срещу нѣкои отъ дѣцата, безъ да го запазва срещу други.

Така, той може да уговори въ дарственния актъ клаузa за умиране преди дарителя на дарения и на неговитѣ дѣца отъ *първа степень;* или за умиране на надарения и на неговитѣ *мѫжки дѣца* [2]).

Напримѣръ, дарителя казва въ клаузата: *„дарителя си запазва правото да вземе подаренитѣ имоти назадъ, ако надарения или неговитѣ мѫжски дѣца умратъ преди него,“* Съ тази клауза дарителя прави условно дарение въ полза само на надарения и неговитѣ дѣца отъ *мѫжки* полъ. Прочее, ако надарения има дѣца и отъ двата пола, като умре той и мѫжкитѣ му дѣца преди дарителя, женскитѣ дѣца на надарения нематъ никакво право върху подаренитѣ имоти; тѣ ще се повърнатъ на дарителя.

---

[1]) Mantica, *De conjecturis*, liv. XI, tit. VIII, n° 3.—Guilhon, *Donat.*, n° 869.—Demolombe, t. XX, n° 505.— Coin-Delisle, sur l'art. 951, n° 10. — Laurent, t. XII, n° 455. — Huc, t. VI, n° 230. — Maton, *Dict.* V° ibid., n° 132. — Thiry, t. II, n° 372. — Pand. belges, V° *Droit de retour*, t. XXXIII, n° 127. — L, 220, D. *De verborum significatione.*

[2]) Massé et Vergé sur Zachariae, p. 209. — Coin-Delisle, sur l'art. 951, n° 9. — Guilhon, *Donations*, n° 870.

— Какъ да се реши въпроса, когато клаузата за повръщане (*de retour*) гласи: ако надарения умре преди дарителя *безъ наследници*. Изражението *безъ наследници*, трѣбва да разбираме *secundum subjectam materiam*, споредъ вѣроятното намѣрение на дарителя. При такова тълкуване, ще дойдемъ до заключение, че въ случая трѣбва да се разбиратъ наследници *ex corpore* [1]).

Прочее, при тази клауза, ако надарения, който е умрѣлъ преди дарителя, има нисходящи наследници—дѣца и унуци—правото за повръщане е погасено; ако ли пъкъ той е умрѣлъ безъ нисходящи наследници, а е оставилъ за такива братя, сестри или нисходящи отъ тѣхъ, правото за повръщане сѫществува и е отворено съ смъртьта на дарителя.

За кои *нисходящи* говори закона? Подъ наименованието *нисходящи* на първо мѣсто трѣбва да влезатъ законнитѣ дѣца. Въ числото на нисходящитѣ ще влезатъ *узаконенитѣ* чрезъ последующъ бракъ или чрезъ сѫдебно постановление, защото чрезъ тези актове тѣ добиватъ качество на законни дѣца и се приравняватъ къмъ законнитѣ. Но кога трѣбва да е станало узаконяването? Преди или после дарението?

Demolombe, казва, че не трѣбва да се прави това различие; че правото за повръщание е погасено, щомъ има узаконени, безразлично да ли узаконяването е станало преди или после дарението [2]).

Ние не можемъ да се съгласимъ съ мнение на този отличенъ юрисконсултъ, защото въпроса не може да се реши *à priori*. Споредъ насъ, правото за повръщание се погасява само тогава, когато узаконяването е станало *преди* дарението, защото може да се предполага, че и дарителя, като е знаелъ за сѫществуването на *узаконени* дѣца и като не е си запазилъ правото срещу тѣхъ, ги е приравнилъ къмъ законнитѣ; ако той искаше, щото тѣ да не вематъ подаренитѣ имоти, трѣбваше да си запази изрично право за повръщание срещу тѣхъ.

Друго яче трѣбва да се реши въпроса за случая, когато узаконението е станало *следъ* дарението. Значи, въ момента

---

[1]) Mantica, *De conjecturis*, lib. VIII, tit. XI, n° 1. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 32, note *b*.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 588.

на дарението надарения не е ималъ узаконени дѣца; тѣ сѫ биле още *незаконнородени*. Всичко ще зависи отъ намѣрението на дарителя: да ли той е искалъ или не да подари и тѣмъ, като на наследници на надарения.

Вѣрно е, че и припознатитѣ незаконнородени сѫ законни наследници на надарения, въ по-малъкъ размѣръ; обаче, трѣбва да се държи смѣтка и за намерението на дарителя; да ли той е билъ или не е билъ разположенъ да дари и незаконнороденитѣ на надарения? Обикновенно, дарителя, като говори за дѣца на надарения, разбира законнитѣ му дѣца, които сѫ плодъ отъ единъ законенъ бракъ на последния, а не и незаконнороденитѣ, сѫществуването на които той, може би, и не знае.

— Какво да кажемъ за *усиновенитѣ* дѣца, които, споредъ закона сѫ тоже приравнени къмъ законнитѣ? И този въпросъ ще се реши най-вече съобразно съ намѣрението на дарителя. Двѣ хипотези могатъ да се представятъ въ това отношение.

Първата хипотеза е, когато усиновяването е станало *преди* дарението. Въ този случай може да се каже, че, когато дарителя е знаялъ, че надарения има усиновени дѣца, и когато е казалъ въ клаузата, че си запазва правото за повръщането, ако надарения и *неговитѣ дѣца* умратъ преди него, то сѫществуването на усиновено дѣте пречи за отваряние правото за повръщане *(droit de retour)*. И наистина, щомъ дарителя знае, че надарения има усиновено дѣте, ако желае да ограничи облагодѣтелствуването си само съ личността на надарения, той можеше да уговори въ клаузата, че ще си вземе подаренитѣ имоти назадъ следъ смъртьта на надарения. И щомъ, при това знание за сѫществуване на усиновено дѣте, дарителя упоменува въ клаузата и думата *дѣца*, той разбира, че включва и усиновеното въ тѣхното число.

Разбира се, че тукъ ние прилагаме една обикновенна презумпция за намѣрението на дарителя, която може да бѫде обърена отъ даннитѣ по дѣлото.

Втората хипотеза е, когато усиновяването е станало *следъ* дарението, т. е. когато въ момента на дарението надарения не е ималъ никакви дѣца. Въ този случаи всичкитѣ автори и юриспрудерцията сѫ съгласни, че усиновеното дѣте

не бърка да се отвори, следъ смъртьта на надарения, правото за повръщание. Съ други думи, следъ смъртьта на надарения преди дарителя, последния получава право да си вземе подаренитѣ имоти назадъ и усиновеното дѣте нѣма никакво право върху тѣхъ. Обикновенно даренията се правятъ отъ роднини най-вече отъ възходящитѣ; усиновеното за тѣхъ, особенно ако усиновяването е станало следъ даренето, е чужда кость и нѣматъ обичъ къмъ него. И не трѣбва да се позволява на надарения да парализира *несбждването* на условието, като си създаде граждански дѣца, когато придодата му е отказала законни.

Ето защо въ числото на дѣцата не трѣбва да се включватъ усиновенитѣ, освѣнъ ако дарителя ги е включилъ изрично, като се е обяснилъ въ клаузата по този въпросъ [1]).

Сѫщитѣ съображения могатъ да бѫдатъ приложени и къмъ разрѣшение на въпросътъ за *незаконнороденитѣ*.

Мѫчно може да се предположи, че дарительтъ, употрѣбявайки думата дѣца, е ималъ намѣрение да облагодѣтелствува и незаконнороденитѣ, когато си е запазилъ правото за повръщане. Напр. въ клаузата на дарственния актъ е казано: *„дарителя си запазва право да вземе подаренитѣ имоти назадъ, ако надарения и неговитѣ дѣца умратъ преди него.“* Думата дѣца въ тази клауза обема ли въ себѣ си и незаконнороденитѣ *дѣца*, които сѫ припознати отъ надарения? Повечето автори решаватъ въпросътъ въ отрицателенъ смисълъ, т. е. че незаконнороденитѣ не пречатъ да се отвори правото за повръщане [2]).

---

[1]) Merlin, *Quest. de droit*, v° *adoption*, § 6. — Delvincourt, t. I p. 278. — Duranton, t. VIII, n° 489. — Coin-Delisle, sur l'art. 951, n° 13. — Grenier, *De l'adoption*, n° 39. — Favard, Rép., v° *Adoption*, sect, II, § 3, n° 10. — Poujol, sur l'art. 951, n° 2. — Vazeille, sur l'art. 951, n° 5. — Marcadé, sur l'art, 951, n° 2. — Troplong, t. II, n° 1278. — Demolombe, t. XX, 509. — Guilhon, n° 872. — Massé et Vergé sur Zachariae t, III. p. 210. — Aubry & Rau, t. VI, § 560, и t. VII, § 700 note 12. — Laurent, t. XXII, n° 456. — Ricci, t. IV n° 312.

[2]) Vazeille, sur l'art. 951, n° 5. — Bayle-Mouillard, t. I, n° 32, note *b*. — Guilhon, *Donat.*, n° 872. — Poujol, sur l'art. 951, n° 2. — Demante, t. IV, n° 93 bis, V. — Duranton, t. VIII, n° 488. — Coin-Delisle, sur l'art. 951, n° 14, — Saintespès-Lescot, t. III, n° 824.—Troplong, t. II, n° 1274.— Aubry & Rau, t. VII, § 700, note 13. — Demolombe, t. XX, n° 510. — De Terris *Des donat.*, p. 131. — Laurent, t. XII, n° 456.— Ricci, t. IV n° 312.

Ние повтаряме, че и спрямо незаконнороденитѣ трѣбва да се предвидятъ двѣ хипотези.

Първата хипотеза е, когато незаконнороденото е било родено *преди* дарението и когато дарительтъ е знаялъ за сѫществуването на такова дѣте и за неговото припознаване. Въ този случвй може да се допусне, че дарителя, знаяйки, че надарения има припознато незаконнородено дѣте, и неосигурявайки своето право за повръщане срещу него, е желаялъ да включи въ числото на дѣцата на надарения и неговото незаконнородено дѣте.

Втората хипотеза е, когато, въ време на дарението, надарения не е ималъ дѣца, а следъ дарението му се е родило незаконнородено дѣте, което той припознава впоследствие. Може ли това незаконнородено дѣте да пречи за отваряне на правото за повръщане? Очевидно, че не може, защото дарителя съ употрѣбената въ клаузата дума *дѣца* е ималъ сигурно предъ видъ онова, което се случава обикновенно и най често, т. е. законнитѣ дѣца.

Но има ли право дарителя да уговори въ клаузата, че правото за повръщане ще настѫпи въ негова полза, само ако умратъ преди него надарения и неговитѣ *незаконнородени?* Такава клауза ще бѫде валидна съобразно съ дарителевото намѣрение само за онѣзи незаконнородени дѣца, които сѫ сѫществували и сѫ биле припознати преди даренето.

Дарителя не би ималъ право да уговори такава клауза, въ която да каже, че той си запазва правото за повръщане за случая, когато ще умратъ преди него надарения и неговитѣ незаконнородени, *които биха му се родили въ бѫдаще.* Такава клауза би съдържала въ себѣ си едно условие, което е противонравственно, и като такова, въ това отношение, е недействителна.

Ricard казва по този поводъ следното: „ние не можемъ да не отхвърлимъ, като противно на добритѣ нрави и на распорежданието на законитѣ едно условие, което би послужило като мотивъ да се спратъ или насърдчатъ пороцитѣ“ [1]).

На сѫщото мнение сѫ и други автори [2]).

---

[1]) Ricard, Des dispositions conditionnelles, n° 532.

[2]) Bayle-Mouillard sur Grenier, t. I, n° 32. — Coin-Delisle, sur l'art. 951. n° 14. — Duranton, t. VIII, n° 488. — Laurent, t. XII, n° 456.

Отъ казаното се вижда, до колко сѫдията по сѫщество трѣбва да бѫде внимателенъ, когато ще тълкува волята на дарителя въ това отношение. Той ще види, ще прецени и претегли употрѣбенитѣ въ клаузата думи! Неговото тълкуване не трѣбва да даде такъвъ резултатъ, който да нанесе оскърбление на чувствата на дарителя. Ржководната мисъль на сѫдията по сѫщество, който ще решава безконтролно единъ въпросъ отъ особенна деликатностъ, трѣбва да е, че дарителя не е искалъ да насърдчава нарушението на добритѣ и чисти нрави.

Дарителя може да си запази правото да вземе назадъ зестрата, която той дава на дъщеря си въ случай, че се разстрои и унищожи бракътъ. И наистина, зестрата се дава, за да може жената съ нея да помогне отчасти на разноскитѣ на брачния животъ. Щомъ се унищожи и цельта, за която е дадена зестрата, дарителя може да си я вземе назадъ.

Клаузата за повръщанието е едно *изрично* прекратително условие, последствието отъ което е, че то прави, щото подаренитѣ имоти, следъ като настѫпи условното събитие — смъртьта на надарения — имотитѣ да се повърнатъ по право, *ipso jure* въ имуществото на дарителя. Прочее, клаузата за повръщанието действува *ipso jure* и като настѫпи условието, подъ което е запазено правото за повръщание, подаренитѣ имоти се връщатъ въ имуществото на дарителя по законътъ *ministerio legis*, безъ да има нужда дарительтъ да иска повръщането по сѫдебенъ редъ. Предъ видъ на това веднага следъ смъртьта на надарения или и на неговитѣ нисходящи, споредъ условието, дарителя може незабавно да се разпорежда съ подаренитѣ имоти, като съ свои собственни, като съ такива, които не сѫ биле никога излизали отъ неговото имущество; той може да ги ревандикира отъ всѣки държатель [1]).

Това последствие проистича отъ самото естество на изричното прекратително условие съгласно чл. 63 отъ закона за договоритѣ и задълженията, споредъ който, ако послед-

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 314. — Laurent, t. XII, n° 465. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1511. — Delvincourt, t. II, p. 279. — Poujol, sur l'art. 952, n° 7. — Pand. belges, v° *Droit de retour*, t. XXXIII, n° 131. — Laurent, t. XII, n° 464.

нето се осѫществи, възстановява нещата въ предишното състояние, като че задължението никога не е сѫществувало.

Ако държателя отказва да предаде имотитѣ, дарителя ще заведе не искъ за повръщание, защото то става *ministerio legis*, но ревандикационенъ искъ.

Кога се отваря правото за повръщание? Развитието на това, което предшествова показва, до колко много е важно да се опредѣли точно и ясно въ клаузитѣ отъ това естество правото за вземание подаренитѣ имоти назадъ и до колко е сѫществено да се опредѣли тоже ясно всичко, което се отнася до това право и за какви случаи то се запазва въ полза на дарителя.

Поставения въпросъ се решава отъ текста на закона.

И действително, споредъ него, условието, на което е подчинено отваряниего на правото за повръщание, е, щото надарения самъ или той и неговитѣ нисходящи да умратъ *преди* дарителя.

Отъ това условие проистича, че отъ една страна правото за повръщание *се отваря* чрезъ смъртьта на упоменатитѣ лица; а отъ друга страна то *се погасява* съ смъртьта на дарителя преди надарения.

Умре ли дарительтъ преди надарения, наследницитѣ на първия нѣматъ никакво право за вземание подаренитѣ имоти назадъ, и наследницитѣ на втория ги наследватъ на общо основание.

Закона говори за *физическата смърть* на надарения и на дарителя; обаче, отваряниего на правото за повръщание настѫпва и тогава, когато тѣ сѫ *безизвестно отсѫтствующи*.

Безизвестното отсѫтствие на надарения или на неговитѣ дѣца, противъ които дарителя си е запазилъ право за повръщание, обявено отъ сѫдътъ съгласно чл. 11 отъ закона за Лицата, дава временно отваряние на правото за повръщание. Тъй сѫщо и безизвестното отсѫтствие на дарителя, обявено отъ сѫдътъ, преди смъртьта на надарения влече подире си временно погасяване на правото за повръщание [1]).

Правото за повръщание на подаренитѣ имоти може да се погаси не само съ физическата смърть на странитѣ въ

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 517, — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 5406.

дарението, но и тогава, когато дарителя се отрече изрично отъ това право.

Дарителя може да се отрече отъ запазеното си право да зема назадъ подаренитѣ имоти. Това отричание той може да направи, защото повръщанието не е отъ общественъ интересъ. Правото за повръщание подаренитѣ имоти е частно право, което е излѣзло отъ имуществото на дарителя, а всѣки може свободно да разпорежда съ своитѣ собственни права, защото той съ това не нарушава никакъвъ общественъ или законодателенъ редъ [1]). Понеже отричанието не е забранено отъ законътъ, то може да се приложи правилото, *Unusquisque est arbiter et moderator rei suae.*

Отричанието може да стане на общо основание изрично или мълчаливо, понеже законътъ не предписва никакви форми, въ които то трѣбва да е изразено. Когато отричанието е изрично, нѣма никакво затруднение за решаване на въпроса; мъчнотия се появява за мълчаливото отричание. То ще се констатира отъ съдията по същество и е въпросъ на факта и на тълкуване. Преценката ще стане споредъ обстоятелството на дѣлото.

Напримѣръ, дарителя взема участие въ публичната продань на подаренитѣ имоти за дългъ на надарения и не прави никакви възражения; това негово невъзразяване е доказателство, че той мълчаливо се отрича отъ правото за повръщание не само въ полза на третия приобретатель, но и въ полза на надарения.

Отричанието може да стане преди отваряне на правото за повръщание [2]).

Въ полза на кого може да се запази правото за повръщание? Закона отговаря на този въпросъ: това право може да се запази *само въ полза на дарителятъ*. Отъ това може да се разбира, че това право не може да се запазва въ полза на наследницитѣ на дарителя и въ полза на трето лице.

И така, законътъ забранява да се запазва правото въ полза на други лица, освенъ дарителя.

---

1) Ricci, t. IV, n° 305 — Laurent, t. XII, n° 466. — Demolombe, t. XX, n° 518.

2) Demolombe, t. XX, n° 519 — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1534, Maton, t. V, n° 5. — Pand. belges, v° *Droit de retour*, t. XXXIII, n° 135.

Кои сѫ мотивитѣ за това запрещение? Съ него законодателя забранява инцидентно субституцията чрезъ фидеикомисаръ.

И наистина, правото за повръщание, вписано въ една прекратителна клауза въ дарението въ полза на дарителя, показва, че този последния може да го прехвърли върху своитѣ наследници даже безъ изрична уговорка. На пръвъ погледъ може да се вѣрва, че наследницитѣ, които продължаватъ личностьта на умрѣлия, *qui personam defuncti sustinent*, получаватъ по право имотитѣ на последния по силата на правилото, че умиращия предава на живия правата си въ момента на своята смърть, *le mort saisit le vif.*, защото тѣ не сѫ никакъ трети лица; тѣ представляватъ дарителя и черпятъ правата си отъ сѫщото лице, което представляватъ, *ex ipsius personâ quam sustinent.*

Нещо повече: изглежда, че дарителя има право да прехвърли сѫщото това право върху наследницитѣ си, макаръ то да е условно. Напримѣръ, азъ подарявамъ на Х. кѫщата си, която се намира въ София на улица Търговска съ условие, че, ако той умре преди менъ безъ дѣца, ще си я взема назадъ. Какво би станало по общитѣ принципи на правото, ако да нѣмаше втората алинея отъ чл. 324, която постановява, че правото за повръщание е запазено *само* въ полза на дарителя?

Като умре дарителя преди надарения неговитѣ наследници биха могли твърдѣ основателно да упражнятъ правото за повръщание, поддържайки, че техния наследодатель е прехвърлилъ върху тѣхъ сѫщото това право, макаръ то да е подчинено на едно условие. Тѣхното юридическо основание би билъ принципътъ, че въ договоритѣ, условния кредиторъ, който умре преди сбѫдването на условието, прехвърля своето право върху наследника си по силата на правилото, което казва, че се предполага, че всѣкой е сключилъ договоръть за себѣ си и за своитѣ наследници (чл. 32 отъ З. Д.) *qui paciscitur, sibi haeredique sus pacisci intelligitur.* Какво бихме получили отъ този резултатъ? Една фидейкомисна субституция, защото надарения щѣше да се намѣри въ сѫщото положение, въ което би се намѣрилъ, ако би билъ натоваренъ именно съ мисията да запази и предаде имотитѣ на надарения следъ неговата смърть.

И наистина, законодателя е считалъ, че, ако безъ втората алинея на чл. 324, не би имало субституция въ точния смисълъ на закона, би имало такава относително последствията.

За да избѣгне и тази косвенна, по последствията си, субституция, закодателя е установилъ правото за повръщание въ случай, че надарения умре преди дарителя въ полза *само* на последния. Въ този случай и най-враждебното око не би могло да види тукъ никаква субституция.

Ето защо той съ втората алинея е ограничилъ правото за повръщание само съ случая, въ който това право се упражнява *лично и само* отъ дарителя, когато надарения умре преди него той не е искалъ, щото наследника да може да го упражни вмѣсто него.

По тѣзи съображения договора за повръщание подаренитѣ имоти е една стипулация чисто лична, която не минава върху наследника на дарителя, и която е непрехвърляема.

— Какво трѣбва да стане съ едно дарение, направено съ право за повръщание въ полза на дарителевитѣ наследници въпрѣки запрещението на ал. II отъ чл. 324?

Клаузата, съ която се запазва право за поддържание, съдържа едно прекратително условие. Условието, съ което се запазва правото за повръщание въ полза на дарителевитѣ наследници, е противозаконно, понеже е противно на ал. 2 отъ чл. 324; а пъкъ всѣко дарение, направено подъ противозаконно условие, е недействително (чл. 320). Прочее, по нашия законъ, дарение, направено подъ такова условие, е недействително.

По art. 900 отъ *C. civ.* условието трѣбва да се счете за ненаписано, а самото дарение, заедно съ клаузата за повръщание само въ полза на дарителя, да остане въ сила.

Това по принципъ е неприемливо у насъ, защото, въ това отношение между нашия законъ и френския *Code civil* има разлика. По нашия е недействително самото дарение, когато е направено подъ противозаконно условие, а по французския кодекстъ противозаконното условие се счита не написано, а самото дарение е действително.

Закона допуща правото за повръщане само въ полза на дарителя. Ние видѣхме, че, ако последния запази такова право въ полза на своитѣ наследници, дарението ще бжде

направено надъ едно противозаконно условие и като такова ще направи недействително и дарението. Сѫщото трѣбва да кажемъ и за случая, въ който дарителя би *запазилъ право за повръщане въ полза на трето лице, безъ да говори за себѣ си.*

Нека се спремъ и върху последния случай, защото той може да се представи на практика. Напримѣръ, Х. подарява кѫщата си на У. съ условие, че, ако умрѣ безъ дѣца, ще я предаде на Z. Какво имаме въ този примѣръ? Право за повръщане ли или забранена субституция? Имаме не право за повръщане, а субституция, защото, както видѣхме, *повръщане* означава реверсия на единъ предшествующъ собственникъ; а пъкъ тука Z., комуто ще се повръща кѫщата, не е билъ никога нейнъ собственикъ. Дарителя Х. не стипулира въ своя полза. Ако надарителя У. умре преди дарителя Х., кѫщата ще се повърне не нему, а на третето лице Z. Очевидно е, че дарителя въ случая иска, подъ формата на повръщане, да установи една субституция, защото У. е избранъ и натоваренъ само да запази и предаде.

Другъ случай, въ който дарителя уговаря едно право за повръщане не направо и исключително въ полза на трето лице, *но за него си и за едно трето лице*, не наследникъ. Имаме ли въ случая смѣсица отъ повръщане и субституция, или само първото. Или най после само последното? Нека отбелѣжимъ, че въ този случай ние не виждаме чиста пълна субституция, защото, за да има такава, правото за повръщане трѣбваше да бѫде запазено само въ полза на третето лице, не виждаме и пълно право за повръщане на подаренитѣ имоти, понеже правото за повръщане е запазено за въ полза на дарителя, само не въ законнитѣ граници [1]).

Като нѣма пълна субституция и пълно повръщане въ полза на дарителя, и понеже не е опредѣленъ размѣра на повръщането въ полза на дарителя и на третето лице, трѣбве да предположимъ, че повръщането би трѣбвало да стане *по на половина*. Тогава повръщането въ полза на дарителя за половината е действително, защото то е позволено отъ закона, а повръщането въ полза на третето лице е противозаконно условие и при него е недействително и дарението

[1]) Bayle-Mouillard sur Grenier, t. I, p. 332.

за тази половина, понеже е забранено отъ закона. Прочее, ако надарения умре безъ дѣца преди дарителя, на последния ще се повърне половината отъ надаренитѣ имоти.

А другата половина? За нея дарението е недействително и тя ще отиде на законнитѣ наследници на дарителя.

И така, ако запазването правото за повърщание е въ полза на дарителевитѣ наследници или на трето лице, условието е противозаконно; следователно, и самото дарение е недействително, съгласно чл. 320, споредъ който всяко дарение, направено подъ противозаконно условие, е недействително.

И въ другия случай, ако това запазване правото съставлява фидейкомисерна субституция, дарението пакъ е недействително, защото нашия законъ не допуща тѣзи субституции

Ние казахме, че дарението може да бѫде направено подъ прекратително или отлагателно условие, стига то да е законно и възможно или да не зависи само отъ волята на дарителя.

Отъ друга страна чл. 324 предвижда единъ специаленъ случай на дарение подъ отлагателно и случайно условие: повръщане на имотитѣ *по случай смъртьта* на надарения или неговитѣ нисходящи.

Може ли дарителя да си запази, съ изрична клауза право за повръщане на подаренитѣ имоти по *друга причина*, освенъ смъртьта? Това не е забранено отъ закона, който допуща условнитѣ дарения; и едно условно дарение по други причини не ще бѫде нарушение на правото въ чл. 324.

Така, може ли дарителя да уговори законно една клауза, че подарения имотъ ще му бѫде повърнатъ, ако той оздравѣе отъ една болесть, отъ която страда? Напримѣръ, Х. страда отъ язва въ стомаха; ще му правятъ медицинска операция, която може да го излѣкува, но може и да го завлече въ гроба. При тази неизвестность отъ исхода на предстоящата операция, Х. подарява на У. кѫщата си при клауза, която гласи: „Ако оздравѣя отъ язвата въ стомаха, отъ която страдамъ, кѫщата ще ми бѫде повърната шесть мѣсеца следъ окончателното оздравяване“.

Мотивътъ на това запазване е явенъ. Дарителя, който нѣма близки законни наследници, иска да облагодѣтелствува приятеля си У., ако умре отъ болестьта, отъ която страда;

ако оздравѣе, той има нужда отъ доходи, които му дава къщата; за това той уговаря, че при оздравявание, тя ще му бжде повърната.

Или противния случай: Х. подарява на У., ако умре отъ болестьта, отъ която страда, въ продължение на една година. Какво имаме въ случая? Повръщание ли или *donatio mortis causa?*

Grenier поддържа най-енергически, че това дарение е *mortis causa;* следователно, недействително, защото дарителя не се лишава *веднага* и *безвъзвратно* отъ собственостьта на подаренитѣ имоти, и защото дарителя предпочита себе си предъ надарения и последния предъ неговитѣ наследници.

Отъ това мнение на двамата юрисконсулти — Grenier[1] и Coin-Delisle — би излѣзло, че тѣ считатъ, че разпорежданието на текста (чл. 324) на закона е едно исключение отъ запрещението на даренията *mortis causa.*

Обаче, това учение не е възприето, и болшинството отъ авторитѣ намиратъ горното дарение за действително. Тѣхното мнение е по-право и по юридическо.

Вѣрно е, че въ такъвъ особенъ случай основателно би могло да се поддържа, че въпроснато дарение, по причина на придружающитѣ го клаузи, въ действителность е дарение *mortis causa,* защото дарителя не е разбиралъ да се лиши веднага и безвъзвратно отъ подаренитѣ имоти.

Но, отъ друга страна, въ този случай има нѣщо, което е по безспорно и по-силно отъ предполагаемото разбиране на дарителя. То е, че този последния се е лишилъ отъ подарѣнитѣ имоти веднага и безвъзвратно.

Казваме *веднага,* понеже върху надарения е преминало правото на собственность върху подарения имотъ, съ който той може да разполага и който може да прехвърля върху наследницитѣ си.

Казваме и *безвъзвратно,* защото не зависи вече, по никой начинъ, отъ дарителя да накърни, по своя воля, правото на дарителя.

А пъкъ, щомъ това дарение не е ни действително по причина на преждеумирането на надарителя, нито отменяемо

---

[1]) Grenier, г. I, n° 10. — Coin-Delisle, sur l'art. 951, n° 34.

по волята на дарителя, то не може да бѫде дарение *mortis causa*[1]).

Чл. 325[2])

Следствието на правото за вземание назадъ даренитѣ предмѣти е, че то унищожава всичкитѣ отчуждения на тия предмѣти и ги възвръщатъ на дарителя свободни отъ всички тяжести и ипотеки.

Дарението има транслативенъ характеръ. Надарения става собственникъ на подаренитѣ имоти, и, като такъвъ, той е свободенъ напълно да разполага съ тѣхъ, да ги отчуждава, да ги ипотекира и да ги обременява съ други тяжести. Въ дарението, направено съ запазване правото за повръщане, това запазване е едно прекратително условие, което, като се осѫществи, повръща нѣщата въ първото имъ положение, като да не е сѫществувало задължението (чл. 63 отъ закона за Задълженията и Договоритѣ) Прочее, щомъ се сбѫдне условието, подъ което е направено повръщането, т. е. щомъ умре надарения самъ или той и неговитѣ нисходящи, дарението се унищожава *ipso jure* и подаренитѣ имоти влизатъ *ministerio legis* въ имуществото на дарителя.

Последствието отъ това повръщане е, че, като се унищожи правото на надарения, унищожаватъ се и правата, които е отстѫпилъ. *Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis.*

И наистина, чл. 325 казва изрично, че следствието отъ правото за вземание назадъ даренитѣ предмети е, че то *унищожава всичкитѣ отчуждения на тѣзи имоти* и ги връща на дарителя свободни отъ всякакви тяжести и ипотеки.

Закона разбира *всичкитѣ отчуждения*, т. е. както доброволнитѣ така и принудителнитѣ[3]). Прочее, ако подарения

---

1) Demolombe, t. XX, n° 539. — Merlien, Rép., v° *Donation.* sect. VIII. § I. — Bayle-Mouillard sur Grenier, t. I, n° 10. — Duranton, t. VIII, n° 478, Vazeille, sur l'art. 944, n° 7. — Troplong, t. II, n° 1271. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 768. — Massé et Vergé, t. III, p. 206. — Demante, t. IX, n° 86 bis IV. — D. Rec. alphab., *h. v.* n° 1362.

2) C. It. 1072; C. N. 952.

3) Ricci, t. IV, n° 315 — Laurent, t. XII, n° 467.

имотъ е отчужденъ доброволно отъ надарения, отчуждението се унищожава по право и дарителя може да ревандикира имота. Тъй сѫщо, ако имота е продаденъ на публиченъ търгъ за дългъ на надарения, публичната продань се развали.

Обаче, ако имота е отчужденъ за обществена полза, дарителя може да иска отъ надарения само стойността, защото имота неминуемо щеше да бѫде отчужденъ и тогава, когато би се намиралъ у него; той нѣма право да го ревандикира.

Текста на законътъ показва, че той говори само за недвижимитѣ имоти. Това се вижда отъ думитѣ: *тѣзи предмѣти се връщатъ на дарителя свободни отъ всички тяжести и ипотеки.* А пъкъ известно е, че само недвижимитѣ имоти могатъ да се ипотекиратъ [1]).

Обаче, дарительтъ, който е господарь нищо да не подарява, може въ клаузата за връщание, или чрезъ друга изрична клауза, да уговори, че надарения нѣма право нито да отчуждава, нито да ипотекира подаренитѣ имоти. При такава клауза правото на надарения да се разпорежда съ последнитѣ ще бѫде ограничено до минутата, въ която ще се отвори правото за връщание [2])

Тази запретителна клауза за отчуждаването и ипотекирането на подаренитѣ имоти не съдържа нищо противно на принципа за безвъзвратностьта на даренията при живѣ; това запрещение не е нищо друго, освенъ една мълчалива стипулация на едно право за връщание за случая, когато надарения умре преди дарителя, право изрично дадено на дарителя отъ чл. 324.

Но безкрайното запрещение, наложено отъ дарителя на надарения, да отчуждава подаренитѣ имоти, съ цель да си запази по-сигурно правото за едно евентуално връщание, което дарителя си е запазилъ въ сѫщия актъ, е задължително само до тогава, до когато правото за връщание е висяще; щомъ надеждата за това право изчезне по причина на предумирането на дарителя, престава и запрещението за отчуждаване [3]). *Cessante causa, cessat effectus.*

---

1) Demolombe, t. XX, n° 523. — Ricci, t. IV, n° 315.

2) Dalloz, Rép., v° Dispositions entre vifs, n° 1778.

3) D. P. 52, 1. 107; 52. 2. 245.

Запрещението за отчуждаването не съдържа никакъ въ себе си запрещение за ипотекиране? Вѣрно е по принципъ, че онзи, който не може да отчуждава, още по-малко може да ипотекира, нито пъкъ да установява реални права; но това предполага, че онзи, който отчуждава, не е собственикъ или е неспособенъ. А пъкъ въ случая надарения е собственикъ и способенъ.

Противно мнение изказва по този въпросъ *Demolombe*[1]).

Запрещението да се отчуждава съдържа ли въ себе си тъй сжщо и запрещение да се разпорежда чрезъ *завѣщание?* Би могло да се каже, въ отрицателенъ смисълъ, че друго нещо е да завѣщавашъ, и че самия законъ, различавайки тѣзи два начина на разпореждания, не винаги запрещава завѣщаването на онѣзи, на които запрещава да отчуждаватъ. Обаче, противното разрешение на въпроса е общоприето[2])

Laurent намира, че въ този случай доходждатъ въ конфликтъ два различни принципа: за отчуждението и за завѣщаването.

Действието на запретителната клауза. Когато дарителя уговори съ една, помѣстена въ самия дарственъ актъ, клауза, че надарения нѣма право да отчуждава или да ипотекира подарения имотъ, тази клауза е установена само въ неговъ интересъ, но никакъ не и въ онзи на надарения. По тази причина само дарителя има право да се ползува отъ клаузата срещу кредитори, които биха посѣгнали да секвестиратъ и да продаватъ подарения имотъ, или пъкъ да се въздържи да не я използува и да не я противопоставя на последнитѣ. Надарения нѣма право, когато дарителя не иска да се ползува отъ клаузата, да я противопостави на своитѣ кредитори, които, за неговия дългъ, искатъ да продадътъ подарения имотъ. Сиречъ, надарения не може да каже на своитѣ кредитори: вие не можете да секвестирате и да продавате този подаренъ имотъ, защото дарителя е запретилъ при даренето неговото отчуждаване. Това възражение може да упражни само дарителя.

Ако даренето има за предмѣтъ движими имоти, и ако не сж отчуждени, то дарителя може да ги иска назадъ отъ

---

[1]) Demolombe, t. XVIII, n° 298.

[2]) Laurent, t. XI, n° 469. — Demolombe, t. XVIII, n° 299.

надарения; но, ако тѣ сж отчуждени, дарителя има право да иска отъ надарения само тѣхната действителна стойность по времето, когато се е отворило правото за повръщанието на имотитѣ. Той не може да ги ревандикира отъ държателитѣ, които сж ги добили отъ надарения.

При това закона говори, че се унищожаватъ само *отчужденията*. Отъ това следва, че всичкитѣ административни актове, извършени отъ надарения, сж задължителни за дарителя. Напримѣръ, надарения е далъ подъ наемъ подарената кжща за три години. Наема е задължителенъ и за дарителя и следъ повръщанието на кжщата [1]).

Ако е подарена една сума пари и надарения е купилъ за нея недвижими имоти; после се осжществи прекратителното условие, какво е правото на дарителя? Има ли право върху купения недвижимъ имотъ, или има право да иска да му се повърнатъ паритѣ?

Трѣбва да се различава, да ли е дадено или не право на надарения да се распорежда, както обича съ паритѣ. Въ първия случай дарителя има право да иска недвижимитѣ имоти, които сж замѣстили паритѣ; а въ втория случай, дарителя има право да иска само паритѣ [2]).

Други допущатъ право на дарителя върху недвижимитѣ имоти само въ такъвъ случай, ако той е казалъ въ клаузата изрично, че надарения може да купи недвижими имоти [3]).

Надарения не е дълженъ да повръща получения отъ него доходъ отъ подаренитѣ имоти, защото той е билъ добросъвѣстенъ владѣлецъ; а пъкъ плодоветѣ се плащатъ само отъ недобросъвѣстнитѣ владѣтели. Разбира се, че това се отнася за плодоветѣ, събрани до момента, когато се отваря правото за повръщание.

Плодоветѣ, събрани отъ този моментъ до повръщанието на имотитѣ, трѣбва да се предадатъ на дарителя, защото той става наново собственникъ на повърнатитѣ имоти, а пъкъ плодоветѣ принадлежатъ на собственника. Тѣзи плодове ще се изискатъ отъ наследницитѣ на надарения, у които обикновенно оставатъ имотитѣ презъ този периодъ [4]).

---

1) Laurent, t. XII, n° 473 — Ricci, t. IV, n° 315.
2) Laurent, t. XII, n° 470.
3) Ricci, t. IV, n° 316. — Dalloz *Disp.* n° 1775.
4) Laurent, t. XII, n° 472. — Ricci, t. IV, n° 316.

И така, всичкитѣ отчуждения, тяжести и ипотеки, които надарения е направилъ върху надаренитѣ имоти, се унищожаватъ по право, и имотитѣ се връщатъ въ имуществото на дарителя. Ако държателя отказва да ги предаде на дарителя, последния, като собственикъ на тѣзи имоти, ще заведе ревандикационенъ искъ срещу държателя на имотитѣ.

Дължи ли дарителя гаранция на надарения?

Ето единъ въпросъ, който е отъ голѣма важность и при все това не е разрешенъ изрично отъ нашия законъ.

Възможно е, подарения имотъ да се отнеме изцѣло или частично отъ надарения съ едно сждебно решение; въ такъвъ случай дарителя дължи ли гаранция?

Дарителя, веднажъ свързанъ чрезъ съвършенно дарение, не ще може да се избави отъ задължението, което е сключилъ, и е дълженъ да го испълни добросъвестно (чл. 29 отъ З. Д.). Отъ това следва, че надарения има право да иска отъ дарителя вреди и загуби, ако той пропусне задължението си. Напримѣръ, когато дарителя е станалъ причина да загине подарения имотъ, или когато следъ приемание на дарението той е разположилъ съ подарения имотъ, надарения има право да иска отъ него вреди и загуби.

Обаче, задълженията на дарителя не отиватъ до тамъ, щото той да бжде дълженъ да дава гаранция на надарения по причина на сждебно отстранение (чл. 251 отъ З. Д).

Въ всичкитѣ времена на частното право дарението не е пораждало задължение за дарителя да дава гаранция. И това е твърдѣ справедливо, защото трѣбва да се предполага естественно, че дарителя, не получавайки никаква равностойность срещу подаренитѣ имоти, ги подарява тъй, както му принадлежатъ до толкова, до колкото му принадлежатъ, като се замѣства само отъ надарения въ правата, които мисли, че има.

И наистина, може ли да се даде право на надарения да обърне дарението срещу дарителя, своя благодатель?

Тази чудовищность не се допускаше въ римското право [1]). Тя се не допущаше отъ старитѣ автори [2]), не се допуща и отъ новитѣ [3]).

---

[1]) L. 18, § 2, ff., *De Donat.*; L. 2, Cod., *De eviction.*

[2]) Domat, Lois civiles, liv. I, tit. X, Sec. V. — Furgole, *Quest.*, n° 37.

[3]) Bayle-Mouillard sur Grenier, t. I, n° 97. — Duranton, t. VIII, n° 525.

Значи, надарения нѣма право на никакъвъ искъ срещу дарителя, ако бѫде съдебно отстраненъ изцѣло или частично отъ подаренитѣ имоти.

Това заключение е твърдѣ естествено и справедливо, когато резултата отъ съдебното отстранение, е че надарения губи печалбата, безъ впрочемъ, да търпи загуба.

Но какво да се прави, когато евикацията засѣгне и личния имотъ на надарения? Напримѣръ, той изхарчилъ голѣми суми отъ собственни средства, които собственника-реванди-кантъ не е дължанъ да обезщети, защото съ чисто луксозни, или както казваше Улпианъ за този случай: *inque eam magnos sumptus* fecero [1]).

Въ този случай надарения не може ли да упрекне дарителя, че го е заблудилъ, като му е подарилъ единъ непринедлежащъ нему имотъ и да му иска обезщетение?

Не може да се задължи дарителя, който, въ единъ договоръ, сключенъ само въ полза на надарения, е отговоренъ спрямо последния само *de dolo*, а не и *de culpa*.

Като изключение отъ това правило дарителя може да бѫде задължанъ да обезпечи надарения въ следующитѣ случай:

1° Когато дарителя самъ се е задължилъ съ формална клауза да обезпечи надарения въ случай на съдебно отстранение. Това обезпечение ще бѫде единъ видъ ново, допълнително, дарение което ще замѣсти главното, ако то се изгуби за надарения [2]).

2° Когато дарението е възмездно;

3° Когато той е причината за съдебното отстранение

4° Когато той умишленно е подарилъ чужда вещъ.

Когато дарението е възмездно. Въ този случай надарения е далъ нещо срещу дарението или е приелъ върху си известна тяжесть. При това положение дарителя е длъженъ да обезпечи надарения за цѣлното или частично съдебно отстранение въ размѣръ на поетитѣ тяжести, безразлично, да ли тѣзи тяжести съ уговорени въ полза на дарителя или въ полза на едно трето лице [3]).

Demolombe счита тази доктрина за твърде абсолютна и намира за необходимо да се прави различие.

---

1) L. 3, § 13. *De Donat.*

2) L. 2, Cod. *De evici.*

3) Troplong, v° *Vente*, t. I, n° 8 и сл. — Vazeille, sur l'art. 938 n° 6.

Например, азъ ви подарявамъ единъ недвижимъ имотъ отъ стойность 200,000 лева, съ задължение за васъ да платите на Х. 40,000 лева. Вие сте отстранени съдебно отъ $^1/_4$ отъ къщата. У васъ остава единъ недвижимъ имотъ, който струва 160,000 л., върху които би трѣбвало да плати 40,000 лева на Х. какво излиза отъ това? Съдебно отстранение само намалява дарението; при все това то, даже намалено, съществува въ полза на надарения. Мислимъ, че въ този случай последния нѣма право да иска отъ дарителя обезпечение [1]).

Но ако надарения е заплатилъ на Х. 40,000 лева и следъ това бъде евинсиранъ изцѣло отъ къщата, дарителя е дълженъ да му повърне заплатенитѣ отъ него суми. Значи, надарения ще има въ случая срещу дарителя единъ искъ за повръщание, основанъ върху справедливостьта и върху правилото, че никой не може да се обогатява за чужда смѣтка и че следователно дарителя не може да се обогатява за смѣтка на надарения ще имаме *Condictio sine causa* или още *causa data, causa non secuta.*

Когато дарителя е причината за съдебното отстранение. Трѣбва да се прави различие, да ли личното действие на дарителя *предшествова* дарението или е извършено следъ него.

Той е отговоренъ, когато причината за съдебното отстранение е едно негово лично действие, което предшествова дарението. Напр., подарявамъ на Х. една къща, която по-рано съмъ продалъ на У.

Първия приобретатель У. отстранява по съдебенъ редъ надарения Х. Въ този случай азъ съмъ отговоренъ спрямо надарения и съмъ дълженъ да го обезщетя за подобренията, увеличенията и други, които той е направилъ на имота въ течението на промежутока отъ датата на дарението до деньтъ на евикцията.

Това обезщетение не се дължи като обезпечение. То се дължи по причина на измамата на дарителя, който умишленно подарява чуждъ имотъ.

— Ако подарения имотъ е билъ обремененъ съ ипотекаренъ дългъ, и ако надарения е билъ принуденъ да го заплати, за да спаси имота отъ публична продань, той има срещу дарителя право за репетиционенъ искъ за сумата на

---

[1]) Pothier, *Vente*, n° 610 .— Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 97 note *b*.

дългътъ, който той е платилъ за негова смѣтка. Отъ това се вижда, че положението на дарителя въ случая е сжщото, като онова на частенъ завѣтникъ[1]).

Когато личното действие на дарителя е извършено следъ дарението. Въ този случай надарения има право да иска да му се заплатятъ увеличенията, които той е направилъ за стойността на недвижимия имотъ, въ промеждутъка отъ дарението до евикцията. И това надарения ще иска отъ дарителя не като обезпечение, защото такова не дължи. Задължението на дарителя се състои въ това, че той трѣбва да зачита договора, който е сключенъ и да го испълни добросъвестно (чл. 29 отъ З. Д.); въ това, че той не може и не трѣбва да отменява нито прямо, нито косвенно, дарението, по силата на което подарения имотъ е станалъ неотменима собственность на надарения[2]).

Или: Х. подарява на У. една нива отъ 50 декара. Една година следъ дарението Z. завежда ревандикационенъ искъ срещу надарения У. Този последния привлича като трето въ дѣлото лица дарителя, който има достатъчни и основателни документи, за да отблъсне искътъ. Обаче, дарителя умишленно не се явява по дѣлото, вследствие на което документитѣ не се представляватъ и дѣлото се спечелва отъ ищеца. Въ този случай дарителя е отговоренъ спрямо надарения да го обезщети за всичкитѣ увеличения стойността на имота и др., защото последния е изгубилъ дѣлото по причина, че първия не се е явилъ по него. Въ този случай би могло да се каже даже, че дарителя дължи обезпечение на надарения (аргум. отъ чл. 261 отъ З. Д).

Въ приведенитѣ случаи, освенъ последния, се вижда, че задължението на дарителя не е едно истинско задължение за обезпечение по причина на евикация.

Неговото задължение, което има за причина извършена отъ него измама, *de dolo*, се състои въ това да обезщети надарения за всичкитѣ загуби, които той му е причинилъ чрезъ измамата, небрежността или умишлеността. Отъ това положение проистичатъ важни последствия, а именно:

---

[1]) Merlin, Rép., V° *Tiers détenteurs*, n° 15. — Grenier, t. I, n° 97. — Bayle-Mouillard, *h*, *v*, note *c*. — Duranton, t. VIII, n° 527. — Delvincourt. t. II, p. 176, note 7. — Massé et. Vargé, t. III, p. 224. — Coin-Delisle, sur l'art. 938, n° 13 и други.

[2]) Ricard, 1 part., n° 964. — Coin-Delisle, art. 938, n° 14.

Надарения нѣма право да иска обезщетение отъ дарителя, когато въ момента на дарението той е знаялъ, че подарения имотъ не принадлежи на дарителя (аргум. чл. 231 отъ З. Д.).

Той нѣма право да иска отъ дарителя обезщетение за онѣзи разноски, които той е направилъ за подобрение, увеличение, поддържане и др., следъ което е научилъ, подиръ датата на дарението, че подарения му имотъ не е принадлежалъ на дарителя. [1]).

Най-толѣмото задължение на дарителя спрѣмо надарения е *да не го отстранявя сждебно самъ той*, защото винаги дарителя е гарантъ за своето собственно действие (аргум. чл. 254 отъ З. Д.). Това се изисква отъ добросъвъстностьта и справедливостьта. Така бѣше още въ римското право [2]).

Но възможно ли е да се представи този случай на практика. Самия дарителъ да евинсира надарения! т. е. да заведе срещу надарения искъ, съ който да доказва, че собственикъ на подарения имотъ е той, дарителя, а не надарения.

Случая може да се представи въ следующата, посочена отъ *Pothier*, хипотеза.

Примусъ подарява добросъвестно чужда вещь, която той мисли за своя. Следъ това става единственъ наследникъ на истинския собственикъ на подрения имотъ. Толкова по-добрѣ за надарения, защото съ това събитие изчезва страхътъ отъ една възможна евикция, защото дарителя самъ не би ималъ право да иска евикцията, понеже се счита, казва Pothier, че той се е отрекалъ въ полза на надарения отъ всичкитѣ права които единъ день той би могълъ да има върху имота [3]).

Другъ примѣръ: Х. подаряра пакъ добросъвестно на У. една чужда вещь и впоследствие я купува и става нейнъ собственникъ по покупка-продажба.

Grenier мисли, че въ този случай дарителя би могълъ да евинсира надарения, защото условията сж се измѣнили [4]). Най-напредъ дарителя е подарилъ имота, като го е мислилъ за своя собственность и нищо не му струва да я подари;

---

[1]) Furgole, *Quest.*, 9, n° 7 sur les donations. — Coin-Delisle, sur l'art. 938, n° 9. — Duranton, t. VIII, n° 529.

[2]) ff. *De excepl. rei vendit, et tradit.*

[3]) Pothier, *Des donations*, sect. III, art. I, § I.

[4]) Grenier, t. I, n° 97, note *c*.

но следъ като той е купилъ подарения имотъ за 20,000 лв. подиръ дарението, дарителя може да евинсира надарения; а пъкъ тази евикция е възможна; тя ще стане така: дарителя ще заведе срещу надарения искъ, петитума на който ще бъде: първо да се признае дарението за недействително, понеже е подарена чужда вещь и второ, да му се предаде подарения имотъ, на който той е собственникъ.

Сжщото мнение изказва и *Alfred Trollay* въ своята дисертация „*Etude sur la chose d'autrui.*

Това мнение ни се вижда неоснователно и противно на всичкитѣ принципи за добросъвестното испълнение на договоритѣ, които сж частенъ законъ за контрактующитѣ страни.

Такова едно поведение на дарителя би предизвикало справедливо негодувание. И наистина, *Demolombe* казва: „Ние добре разбираме единъ дарител, който купува чужда вещь която той несправедливо е подарилъ като своя, съ цель да заздрави правото на надарения.

Но това, което ни силно отвръщава (*mais ce qui nous répugne vivement*), то е мисъльта, че единъ дарител би могълъ чрезъ купуването на подарената отъ него вещъ, да си достави средство да отстрани самъ той надарения!

Най-малкото, което бихме искали ние, то е, щото надарения да има право да запази подарената вещь, като заплати на дарителя цената, която той е далъ за да я добие“[1]).

Ние мислимъ още, че този евикционенъ искъ би трѣбвало да падне и за това, че дарителя неможе да се ползува отъ своята измама: *nemini fraus sua patrocinari debet* и защото никому не се допуща да се ползува отъ своето безчестие и да възразява, че актътъ му е билъ непозволенъ и безчестенъ, когато другитѣ го приематъ за лойаленъ и позволенъ: *Nemo enim auditur propriam turpidinem allegans.*

Като е ималъ предъ видъ всичкитѣ тѣзи спорни въпроси, италиянския законодатель е искалъ да ги предвари съ изриченъ текстъ.

Може ли надарения да повреди имота или да го разруши.?

Ако надарения може, *pendente conditione*, като собственникъ на подарения имотъ да го отчуждава и да го ипо-

[1]) Demolombe, t. XX, n° 554.

текира, подъ прекратително условие, има ли той тъй сѫщо право да изменява имота, както му скимне, или да го развали, или да го уничтожи?

Споредъ буквата и духътъ на чл. 325, ако надарения не може да отчужди безвъзвратно подарения имотъ въ вреда на условното право на дарителя, той не може и да го развали или унищожи безнаказано.

За да предвари и отстрани подобни изменения, повреждания, развалияния и унищожения на подарения имотъ, дарителя, като условенъ кредиторъ, има право съгласно чл. 76 отъ З. Д. да извърши всички действия, които се отнасятъ до запазване на неговитѣ права; т. е. да предизвика охранителни мѣрки отъ естество да отстраняватъ всѣко злоупотрѣбление отъ страна на надарения [1]).

— Когато условието за повръщание се реализира, подаренитѣ имоти се повръщатъ, казахме, въ сѫщото положение, като че ли дарението да не е сѫществувало. Понеже надарения има само едно унищожаемо право (*droit résoluble*), той може да прехвърли върху трети лица тъй сѫщо само унищожаеми права; тъй че всички отчуждения, ипотеки, сервитути и др. върху подаренитѣ имоти сѫ унищожени *in praeterium*.

Отъ това следва, че не важи факта, кой владѣе подаренитѣ имоти — надарения или трето лице. Въ всѣки случай дарительтъ има право за ревандикационенъ искъ, който трае 20 години.

Отъ кога почва да тече давностьта? Отъ деньтъ, въ който третитѣ държатели сѫ влѣзли въ владѣнието на имота ли, или пъкъ само отъ деньтъ, когато се отвори правото за повръщание? За разрешението на този въпросъ трѣбва да знаемъ, да ли правилото на чл. 16 отъ зак. за Давн. който спира давностьта по отношение на условнитѣ креанси, се прилага къмъ всѣко условно право. Сѣдалището на този въпросъ е въ закона за давностьта въ онази му часть, гдето е помѣстенъ членъ 16 [2]).

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 521. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 35, note *a*.

[2]) Vazeille, v° *Prescription*, t. II, n° 521. — Duranton, t. VIII, n° 486 — Troplong, v° *Prescription*, t. II, n° 798. — Aubry & Rau, t. VII, § 700, note 24. — Laurent, t. XII, n° 465,

— Да свършимъ съ единъ последенъ въпросъ върху тезата за обезпечението въ даренията, а именно: може ли надарения, който е отстраненъ сѫдебно, да упражни искътъ за обезпечение, който дарителя би могълъ да упражни, ако той самъ би билъ евинсиранъ, срещу оногова, който му е отстѫпилъ имота? Този въпросъ има мѣсто само тогава, когато порокътъ на собственность е сѫществувалъ преди дарителя да е придобилъ подарения имотъ.

Напримѣръ, азъ купувамъ една кѫща отъ Х.; обаче, тази кѫща не принадлежи на последния, а на У. Въ случая У. има право да ме евинсира отъ кѫщата и азъ имамъ право на обезпечителенъ искъ (l'action en garantie) срещу Х. Преди да бѫда евинсиранъ азъ отъ У., подарявамъ кѫщата на Z. Следъ това дарение, У. завежда ревандикационенъ искъ срещу надарения Z. и го отстранява сѫдебно. Пита се: надарения Z. може ли да упражни обезпечителенъ искъ, който азъ, дарителя, бихъ можалъ да упражня срещу продавача Х., който ми е продалъ чужда кѫща?

Безпорно е, че надарения може да упражни този искъ по следующитѣ съображения:

Той може да упражни искътъ и въ случай на *универсално* дарение, въвъ случай на *частно* дарение на единъ точно опредѣленъ имотъ, когато самъ дарителя е отстѫпилъ своето право за обезпечение на надарения, или пъкъ, и безъ да има такова отстѫпване, когато самия надаренъ биималъ право на обезпечение срѣщу дарителя (аргум. отъ чл. 254 отъ З. Д.)

Съмнение може да има само относително частното дарение на единъ опредѣленъ предмѣтъ. Нека се спремъ пакъ на горния примѣръ. Не могатъ ли въ този случай да възразятъ, че надарения не може да действува чрезъ искъ за обезпечение, защото не държи имота отъ Х. и защото той не е мой наследникъ. Такова възражение ще е нѐ основателно, защото въпроса не е, да се знае, да ли надарения е универсаленъ наследникъ и да ли е представитель на дарителя, а се състои въ това, че надарения претендира, че дарителя му е прехвърлилъ подарения имотъ съ всичкитѣ привързани къмъ него права и задължения, *cum omni causa*. Това твърдение на надарения е твърдѣ основателно и юридическо.

А пъкъ правото да се действува чрезъ искъ за обезпечение срещу оногова, който е отстжпилъ имота на дарителя, е безсъмненно едно отъ правата, които зависятъ отъ собственостьта на подарения, имотъ, даже едно отъ най-сжществennитѣ права за поддържанието на дарението.

Прочее, това право трѣбва да се счита като включено съгласно общото намѣрение на странитѣ [1]).

И наистина, art. 1077 отъ Codice civile гласи следующето:

„Дарительтъ не е длъженъ да обезпечи надарения въ случай на едно сждебно отстранение отъ подаренитѣ имоти, което последния би претърпѣлъ.

Това правило, освенъ въ изразения въ чл. 1396 случай, не се прилага:

1°. Когато дарителя изрично е обещалъ да гарантира

2°. Когато евикцията зависи отъ измама или лично действие на дарителя;

3°. Когато въпроса е за тяжести, наложени на надарения; въ този случай обезпечението се дължи само до размѣра на тяжеститѣ".

Както се вижда отъ текста на art. 1077, общото правило е, че дарителя не е длъженъ да обезпечава надарения въ случай на евикция; че обезпечението се дължи, когато самия даритель се задължи, когато евикцията е причинена отъ дарителя и когато надарения е обремененъ съ тяжести; а така сжщо въ случая на art. 1396, който гласи: „Тѣзи, които установяватъ зестра, сж длъжни да обезпечатъ даренитѣ като зестри имоти".

Отъ изложеното става ясно, че и текста на art. 1077 отъ италиянския *Codice civile* не исчерпва всичкитѣ случаи, които живота може да даде.

Предъ видъ на тази именно невъзможность да се исчерпатъ всичкитѣ случаи само съ единъ текстъ, нашия законодатель не е възприелъ и art. 1077, принципа на който — че дарителя не дължи обезпечение спрямо надарения — се признава, и безъ текстъ, отъ доктрината и юриспруденцията.

Въпроса не е разрѣшенъ изрично и въ французкия *Code civil*. За това този въпросъ, както видехме, се разисква и рѣшава отъ авторитѣ и юриспруденцията.

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 532. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 97 note *c*. — Demelombe, t. XXI, n° 557 и др.

За отменението на даренията.

Чл. 326[1]

Дарението може да се отмени само по причина на неизпълнение на условията, подъ които то е било направено, или по причина на непризнателность, или най-после по причина на добивание чада.

Законътъ изброява изрично причинитѣ, по които едно дарение може да бѫде отменено. Тѣзи причини сѫ три: а) неизпълнение условието, подъ което е било направено дарението; б) непризнателность и в) добиване чеда следъ дарението.

Ние видѣхме, че единъ отъ принципитѣ на дарението е неговата безвъзвратность; а чл. 326 допуща отменение на дарението. Прочее, не е ли това отменение едно изключение отъ принципа за безвъзвратността на дарението? Не, защото отменението на дарението по изложенитѣ причини не зависи отъ волята на дарителя.

Въ французския *Code civil* отдѣла за *отменение на дарението* е озаглавенъ съ названието: „*Des Exceptions à la règle de l'irrévocabilité des donations entre vifs*“. Отъ това заглавие се вижда, че по *Code Napoléon* отменението на даренията се счита, като изключение отъ правилото за безвъзвратността. Този неправиленъ взглядъ на авторитѣ на *Code civil* се критикува почти отъ всичкитѣ автори[2], които приематъ, че изброенитѣ отъ закона три причини не сѫ изключение отъ правилото за неотменяемостьта на даренията. Въ тѣзи причини тѣ виждатъ прилагането на принципа, по който всѣки договоръ, подчиненъ на прекратително условие, се разваля (est résolu) по право или чрезъ сѫдъ съ настѫпването на това условие.

И наистина, когато дарението е направено срещу нѣкои тяжести, които надарения не испълнява, отменението на дарението не е нищо друго освенъ приложение на принципътъ установенъ отъ чл. 70 отъ З. Д., по силата на който прекратителното условие всѣкога се подразбира въ двустраннитѣ до-

---

[1]) C. It. 1078; C. N. 953.

[2]) Laurent, t. XII, n° 485. — Demolombe, t. XX, n° 559.

говори, въ случай че една отъ странитѣ не испълни своето задължение. А пъкъ прекратителното условие, изрично или мълчаливо, не е изключение отъ принципа за безвъзвратностьта, защото развалението (*la résolution*) не зависи въ нищо отъ волята на дарения. Въ този случай дарението се отменява по причина на вина отъ страна на надарения; отъ него зависи да не се развали договора за дарението.

Колкото се касае до отменението на дарението по причина на непризнателность и то не зависи въ нищо отъ волята на дарителя. Развалянието на дарението става въпреки неговата воля отъ морално гледище, защото той би желалъ да се поддържа дарението, понеже го е направилъ отъ обичь къмъ надарения.

Предъ видъ на тази справедлива и основателна критика италиянския законодатель прие заглавието: *Della revocazione delle donazioni*. Това заглавие е приелъ и нашия законодатель.

И наистина, първата причина, по която се допуща отменение на дарението, е неиспълнение условието, подъ което то е направено; въ такъвъ случай, когато надарения не испълни възложенитѣ нему съ дарението тяжести, дарителя има право да иска да се развали договора за дарението съгласно чл. 70 отъ закона за Задълженията и Договоритѣ, който казва, че прекратителното условие се подразбира въ двустраннитѣ договори.

Втората причина, по която се отменява дарението, е непризнателность. Въ този случай отменението е едно наказание, което се налага на надарения за неговата непризнателность къмъ дарителя, спрямо когото той морално е длъженъ да бжде признателенъ. И въ този случай отменението не зависи отъ волята на дарителя. Отменението може да стане, ако непризнателностьта происхожда отъ надарения.

И при третята причина отменението не зависи отъ волята на дарителя.

Последствията отъ отменението по разнитѣ причини не сж еднакви. Така, отменението по причина, че надарения не е испълнилъ възложенитѣ му тяжести става въ силата на прекратителното условие (чл. 70 отъ задълж. и договоритѣ), което има обратна сила, т. е. унищожава дарението отъ самия моментъ на извършването му. Това става на основание чл. 63 отъ задълж. и договоритѣ, споредъ който прекрати-

телното условие, като се сѫществи, възстановява нещата въ предишното състояние, като че задължението никога не е сѫществувало.

А отменението по причина на непризнателность става отъ момента на непризнателността за въ бѫджще [1]).

Нека отбелѣжимъ, че, въ по старата доктрина, малко сѫ се занимавали съ различието между изброенитѣ отъ закона причини и тѣхнитѣ последствия. Едни даже смѣсваха неизпълнението на условието съ непризнателността на надарения и приемаха, че последствията отъ двете причини за отменение сѫ еднакви.

А други виждаха въ неизпълнението на условията една причина, която е различна отъ непризнателността. Последствията отъ неизпълнението на условието, въ различие отъ отменение по причина на непризнателность, бѣше, че се унищожаватъ правата, отстѫпени на трети лица [2]).

И тритѣ причини, по които се отменява дарението, се отнасятъ еднакво къмъ всичкитѣ дарения, било частни, било универсални. Изключение има само за обичайнитѣ подаръци. По сѫщитѣ причини, казахме по рано, се отменяватъ и прикрититѣ, подъ форма на възмезденъ договоръ, дарения. По сѫщитѣ причини се отменяватъ и рѫчнитѣ дарения, когато тѣ не сѫ обичайни подаръци. Рѣдко сѫ случаитѣ, когато рѫчнитѣ дарения се правятъ подъ условия; тѣ ставатъ повече скришомъ, отъ рѫка въ рѫка, и не оставятъ подире си следа [3]).

Разликата между условието и тяжестьта. Модуса, *modus*, е една клауза, единъ *lex quaedem*, съ който надарения е натоваренъ да даде, да направи или да не прави нещо срещу дарението и следъ като го е получилъ. Тази дефиниция показва разликата между условието и модуса.

Условието отлага не само испълнението на дарението, но и самото му сѫществуване; а пъкъ модуса, тяжестьта не спира нито сѫществуването, нито испълнението на дарението. Дарението се испълнява въпреки наложената тяжесть.

При условието, до сбѫдването му, надарения нѣма никакво право. Ако условието не се сбѫдне, не може да се

---

1) Laurent, t. XII, nº 486.

2) Coin-Delisle, sur l'art. 953, nº 7.

3) Ricard, Des dispositions conditionnelles, chap. I, nº 5.— Cod. *De donat, quae sub mod.*

каже, че дирението е отменено; трѣбва да се каже, че то никога не е сѫществувало. А пъкъ направеното срещу тяжести дарение е дарение безусловно; надарения добива едно настояще и безвъзвратно право, защото отменението не зависи отъ волята на дарителя. Ако надарения неизпълни наложената тяжесть, дарителя може да иска развалянето на дарението.

Отъ това се вижда, че уговоренитѣ подъ форма на една тяжесть клаузи сѫ по нѣкога отлагателни условия. По тази причина трѣбва да се различаватъ грижливо. И наистина, въ това отношение модуса се приближава до условието и по резултата свършва съ това, че се смѣсва съ него; и понеже дарението е подчинено на испълнението на тяжестьта, може да се каже, че тя самата, отъ това гледище, има характеръ на истинско прекратително *условие.*

Думитѣ, съ които си служатъ странитѣ, не винаги изразяватъ тѣхната истинска мисъль. Така, думитѣ *„ако"*, *„подъ условие"*, *„срещу,"* макаръ обикновенно да означаватъ едно истинско условие, могатъ да бѫдатъ употрѣбени, за да изразятъ една тяжесть, единъ обикновенъ модусъ. Напримѣръ, подарявамъ на Х. 150,000 лева, *ако* той поддържа въ училище моя племянникъ, или: подарявамъ на Х. 150,000 лева *съ условие* да ми въздигне единъ паметникъ на гробътъ. Въ тѣзи примѣри думитѣ *ако* и *съ условие* означаватъ една тяжесть, едно задължение, наложено на надарения.

И наопаки, изрази *„съ задължение да"*. . , макаръ обикновенно да изразява една обикновенна тяжесть, може, споредъ природата на разпореждането, да означава едно истинско условие. Напримѣръ: подарявамъ на Х. 50,000 лева съ задължение за него да се ожени съ г-ца М. Въ тази хипотеза думитѣ *„съ задължение"* трѣбва да се считатъ по-скоро като условие, нежели като тяжесть [1]). Значи, всичко зависи отъ истинското намѣрение на договорящитѣ страни, Но какъ, по какво, да се изнамѣри, когато то не е изразено? Въ кой случай клаузата въ едно дарение трѣбва да се счете за условие и въ кой случай — като обикновенна тяжесть? Това е повече факически, отъ колкото юридически въпросъ.

---

1) Ricard, *Des disposit. condit.*, chap. I, n° 16. — Aubry & Rau, t. VII. — § 701, note 6.

Facti magis quam juris quaestio est, отговаряше Улпианъ [1]).

Проче, въпроса е за тълкувание.

За да се разрешатъ тѣзи въпроси, трѣбва да се изследватъ употрѣбенитѣ въ дарственния актъ думи. Разбира се, че и това средство не е твърдѣ сигурно, като се има предъ видъ, че въ подобни дѣла употрѣбенитѣ думи могатъ да иматъ различно значение и различни оттенъци [2]).

Въ такива случаи авторитѣ прибѣгватъ къмъ презумпции, Ако се касае, да се плащатъ пари, нѣщо което всѣки може да направи, предполагатъ, че това е една обикновенна тяжесть. Ако работата не е за пари, и ако действието може да бѫде извършено само отъ надарения, предполагатъ, че това е едно условие.

Казаното до тукъ се отнася до задълженията, които надарения поема лично спрямо дарителя. Обаче, дарителя може да задължи надарения съ известни тяжести въ полза на *трето* лице. Въ този случай въпросътъ се урежда съгласно правилото на чл. 33 отъ З. Д.

Ние упомѣнахме по-рано, че, понеже надарения е задълженъ лично спрямо дарителя да испълни наложенитѣ му тяжести или условия, отъ това следва, че загинването, отъ непреодолима сила, на подарения имотъ, станало следъ дарението, не освобождава надарения да ги испълни отъ неговитѣ лични имоти. За това, той не само не може да иска повръщане на даденото, но е длъженъ да плаща и въ бѫдаще, защото е станалъ собственникъ на подарения имотъ, и пъкъ вещьта загинва за смѣтка на собственника: *res perit domino*, Независимо отъ това правило, има известенъ принципъ, че длъжника не може да се освободи отъ едно лично задължение по причина, че неговитѣ имоти сѫ загинали [3]).

Сѫщия въпросъ може да се породи и относително невъзможностьта да се испълнятъ тяжеститѣ по причина на форсъ-мажоръ. Обаче, тѣзи два въпроса не би трѣбвало да се смѣсватъ. Напр., Х. подарява на У. своята кѫща, съ условие, че ще му плаща

---

[1]) L. 2, § 7, ff, *De donat.*

[2]) Demolombe, t. XX, n° 567.

[3]) L. II, C. *Si sert., petat* — Furgole, *Quest sur les donat.*, t. VIII, n° 35. — Ricci, t. IV, n° 361.

пожизнена рента 6,000 лева годишно. Ако подарената къща загине отъ непреодолима сила, надарения У. не може да се освободи отъ задължението по причина, че е загинала подарената къща, защото тя е станала негова собственность, а *res perit domino*; и защото никой не може да се освободи отъ личнитѣ си задължения подъ предлогъ, че имотитѣ му били загинали отъ нещастенъ случай.

Обаче, ако самото испълнение на наложенитѣ тяжести, по тѣхното естество, е станало невъзможно по причина на непреодолима сила, и тогава дарението не може да се развали. Напримѣръ, Х. подарява на художника У. къщата си съ условие, че ще нарисува иконитѣ въ църквата „св. Троица" въ гр. Калоферъ; това задължение дарителя Х. налага на У. за спасение на душата си. Но веднага следъ приемание на дарението надарения художникъ има ударъ и се парализиратъ и двете ръдѣ, вследствие на което за него става невъзможно, по причина на непреодолима сила, да испълни тяжестьта на дарението. Въ този случай, дарението не може да се развали по причина на неиспълнение условията, защото неиспълнението не зависи отъ волята на дарителя.

Ако ли пъкъ невъзможностьта да се испълни задължението е причинено отъ доброволното действие на надарения, то дарението може да бъде отменено.

Чл. 326 не е ли една дерогация на членъ 536 отъ З. Д.? Когато дарението е направено съ задължение за надарения да плаща на дарителя една пожизненна рента, ако надарения не заплати вноскитѣ отъ тази рента, дарителя има ли право да иска отменение на дареннето съгласно чл. 326, безъ да може надарения да му противопостави правилото на чл. 536 отъ З. Д., който казва, че „незаплащането само на истеклитѣ платежи на рентата не дава право на тогова, въ полза на когото пожизнената рента е установена, да иска повръщанието на капитала или на отстжпеното отъ него недвижимо имущество. Той има само право да секвестира и да иска да се продадатъ имотитѣ на своя длъжникъ и отъ стойностьта имъ да се употрѣби една сума, достатъчна за обезпечение на исплащанието на рентата?" Въпросътъ трѣбва да се разреши въ смисълъ, че дарителя има право да иска отменение на дарението, съгласно чл. 326, безъ да може да му се противопостави правилото на чл. 536 отъ З. Д., за-

щото, ако този последния можеше да се приложи въ случая, чл. 326 би станалъ излишенъ за тази хипотеза; а пъкъ той е общъ за даренията подъ всѣкакви условия[1]) а чл. 536 е изключение[2]).

— Когато едно дарение е направено съ задължение за надарения да плаща на дарителя една пожизненна рента, кредиторитѣ на първия, които сж секвестирали подаренитѣ имоти, не могатъ, въ случай на неиспълнение на уговорената тяжесть, да се противопоставятъ на отменение дарението. Тѣзи кредитори могатъ да искатъ продажбата на имотитѣ, само ако поематъ лично задължение спрямо дарителя да испълнятъ тяжеститѣ, и ако последния се съгласи да ги приеме за свои длъжници на пожизненната рента, вместо надарения. При това кредиторитѣ трѣбва да се съгласятъ да дадатъ положителна гаранция за редовното плащание на рентата.

— Но ако отменението на дарението стане по умишленно споразумение между дарителя и надарения да ощетятъ интереситѣ на кредиторитѣ, последнитѣ иматъ право да поискатъ отъ Касац. сждъ, като трети неучаствующи въ дѣлото лица, да отмени решението[3]).

— Отменението по причина на неиспълнение условията, може да засѣгне всичкитѣ дарения — безусловни, условни и наградни.

При отменение на наградното дарение (чл. 307), трѣбва да се вземе предвидъ стойностьта на направената услуга[4]).

Взаимнитѣ дарения. Тѣзи дарения могатъ да породятъ единъ твърде важенъ въпросъ, а именно: да ли отменението на едното влече подирѣ си отменение на другото. Ние говорихме за взаимнитѣ дарения между съпрузитѣ, но такива взаимни дарения могатъ да се правятъ и между чужди лица. И наистина, взаимни дарения сж дарения, които две или повече лица си правятъ взаимно въ единъ и сжщъ актъ. Напр., азъ ви подарявамъ моята кжща, а вие ми подарявате вашия

---

[1]) Dalloz, Rép., v° *Disposit. entre vifs*, n° 1797.—S. 1862. 2, 467.—D. P. 1867. 2. 101.

[2]) Aubry & Rau, t. VII, § 707, note 1. — Demolombe, t. XX, n° 582.

[3]) D.P. 1883. 1. 303.

[4]) Demolombe, t. XX, n° 584.

чифликъ. Взаимнитѣ дарения обикновенно се правятъ въ единъ и сѫщъ актъ; но тѣ могатъ да бѫдатъ направени и съ отдѣлни актове.

Кога даренията се считатъ взаимни? Ако тѣ сѫ направени въ единъ и сѫщъ дарственъ актъ, предполага се, че тѣхния характеръ е онзи на взаимнитѣ дарения; ако ли пъкъ даренията сѫ направени съ два отдѣлни акта, не може да се предполага, че тѣ сѫ взаимни, освенъ ако изразитѣ, употрѣбени въ тѣзи актове, показватъ, че тѣ сѫ взаимни [1]). Ricard казва, че взаимнитѣ дарения сѫ единъ нередовенъ договоръ *do ut des*, единъ видъ замѣна, направена безъ намѣрение да се дарятъ. Въ взаимнитѣ дарения всѣка отъ странитѣ е сключила дарственния договоръ съ цель да се възползува отъ него въ вреда на другата, нѣщо, което е съвършенно противно на дарението; че това по-скоро е единъ алеатоаренъ договоръ, нежели едно дарение.

— Нека забелѣжимъ, че има една разница между взаимнитѣ дарения и дарението съ тяжести, въ което дарителя уговаря нещо въ своя полза. Въ взаимното дарение дарителя не иска нищо отъ надарения. Ако той става надаренъ на свой редъ, то е по силата на ново дарение, което не е никакъ задължение срещу неговото дарение. Двамата дарители могатъ да сѫ подбутнати да направятъ даренията си и отъ признателность единъ къмъ други; всичко е драговолно и направено безъ да е наложено отъ нѣкое право, *nullo jure cogente*.

Въ дарението съ тяжесть дарителя създава едно задължение, отъ което той очаква за себѣ си единъ истински интересъ; съ това дарителя показва, че той дава не отъ духъ на дарение, но да си набави онзи интересъ, който е билъ неговата крайна цель.

Следъ тѣзи кратки сѫждения за разликата между взаимнитѣ дарения и онези съ тяжести, нека се върнемъ къмъ въпроса си: да ли отменението на едното отъ тѣхъ влече подирѣ си отменение на другото?

За разрешението на този въпросъ, трѣбва преди всичко да се консултира истинското намѣрение на странитѣ, въ което често ще се намѣрятъ известни указания, като сравнимъ

---

[1]) Ricard, *Du don mutuel*, n° 16. — Troplong, t. II, n° 1392.

равната или неравната стойность на едното дарение съ онази на другото.

Равенството въ стойностьта на даренията е единъ признакъ за взаимния имъ характеръ. Но при това условие има ли дарение? Не е ли това само едно възмездно прехвърляние? Такова бѣше гледището на старитѣ автори[1]). Споредъ модернитѣ законодатолства взаимнитѣ дарения сж истински дарения; тѣ се правятъ отъ духъ на взаимно облагодѣтелствование. Тѣзи дарения не могатъ да се третиратъ като спекулативни.

Разбира се, може да се случи, че едно отъ даренията, въ известно отношение, може да се счита като условие на другото; следователно, може да се случи, че, като падне едното отъ тѣхъ, да повлече и другото следъ себѣ си. Но не можемъ да допуснемъ, че едното отъ тѣхъ е конечната цель на другото до толкова, че тѣ да бждатъ винаги и по необходимость недѣлими[2]).

Има една хипотеза, въ която изглежда, че едното отъ даренията не може да сжществува безъ другото; тази хипотеза е, когато едното дарение е обявено за недействително по причина на единъ порокъ въ формата или въ сжществото, който е сжществувалъ á principio въ самия моментъ на сключване на договора, защото явно е тогава, че взаимното условие, подъ което всѣко отъ даренията е било направено, не се е испълнило[3]).

Върху поставения отъ насъ въпросъ, когато едното отъ взаимнитѣ дарения е отменено по причини, които сж се появили *впоследствие, следъ направата на даренията,* сж се образували три различни мнения.

Първото мнение учи, че отменението на едното отъ даренията не трѣбва *никога* да влече подиръ си отменението и на другото и то безразлично отъ отменяющата причина — неиспълнение на условията, непризнателность или даже

---

[1]) Ricard, *loc. cit.*, n° 20,

[2]) Pothier, *Des Donat*, entre mari et femme, n° 130, — Merlin, *Rép. Quest de droit*, v° Contrat de mariage, § 2. — Championnière et Rigaud, *Des droits d'enregistr*, t. III, n° 2254 — Coin-Delisle, sur l'art. 894, n° 25.

[3]) Aubry & Rau, t. VII, § 703. — Demante, t. IV, n° 103 bis III. — Demolombe, t. XX, n° 588.

раждание на дѣца. Щомъ кодекса е отхвърлилъ старата теория, че взаимнитѣ дарения сѫ единъ безименъ договоръ, единъ *do ut des*, единъ пазарлѫкъ, и щомъ всѣко едно отъ тѣзи дарения е различно, сѫдбата на едното не трѣбва да влияе върху сѫдбата на другото [1]).

Второто мнение е съвършенно противоположно на първото. По него отменението на едното дарение, трѣбва *винаги* да влече подире си отменение на другото по всичкитѣ изброени въ закона причини — неиспълнение условията, непризнателность и раждание дѣца. Всѣка отъ странитѣ въ взаимнитѣ дарения трѣбва да се обсѫжда въ зависимость отъ другата, защото двѣтѣ страни съставляватъ едно общо нещо, и тогава само ще можемъ да признаемъ, че договора е билъ направенъ по общо желание за взаимно облагодѣтелствование. Въ взаимнитѣ дарения даръть, направенъ отъ едната страна, е едновременно решающата причина и условието на другото дарение [2]). Да се унищожи само единъ даръ, а да се остави да сѫществува другия, това не значи да отменимъ договора; това значи да унищожимъ едно отъ неговитѣ распореждания.

Това решение би било противно на справедливостьта. Когато се отменяватъ дарения за направена услуга (*des donations rémunératoires)* и дарения, обременени съ тяжести, държи се смѣтка въ полза на надарения било за цѣната на направената услуга, било за цѣната на платенитѣ тяжести, защото въ тѣзи дарения всичко е даръ; даръть се захваща само следъ исплащанието на тяжеститѣ. Прочее, и при отменението взаимнитѣ дарения требва да се остави на надарения, който е претърпялъ отменението, имота, който той е вложилъ въ общия договоръ, защото даръ отъ страна на дарителя-ревоканта има следъ като се извади този имотъ.

---

[1]) Delvincourt, t. II, p. 80 note 4. — Guilhon, *Donat.*, t. II, n° 781. — Bayie-Mouillard, t. I, n° 187 bis, note *a*. — Grenier, t. II, n° 187. — Duranton, t. VIII, n° 590. — Poujol, sur 960, n° 14. — Vazeille, sur l'art. 960, n° 14. — Taulier, t. IV, p. 98. — Marcadé, sur l'art. 953. — Demante, *loc. cit.* — Saintespès-Lescot, t. III, n° 888. — Aubry & Rau, t. VII, § 703, notes 2 и 3. — Demolombe, t. XX, n° 589. — Laurent, t. XII, n° 515 и t. XIII, n° 16 и 73, — Baudry-Lacantinerid, t. I, n° 1560.

[2]) Coin-Delisle, sur l'art. 953, n° 13.

Третето мнение обръща внимание върху отменяющата причина и прави различие споредъ причинитѣ, а именно:

Когато едното дарение е отменено по причина на раждания дѣла, счита се, че и другото дарение е отменено. Напримѣръ, на единия даритель се родило дѣте следъ даренето. По тази причина той отменява своето дарение. Въ такъвъ случай трѣбва да се счита за отменено и другото.

За такова резрешение на въпроса не би имало никакво възражение, ако прекратително условие би било уговорено формално за този стучай; такова едно условие не би било въ нищо противно на закона, нито на природата на дарението.

Но не може ли да се каже, че това прекратително условие се подразумява виртуално? Такова бѣше мнението на *Pothier*, който се изразява така: „Като се отмени взаимното дарение, направено отъ оногова, комуто сж се родили дѣца, другото дарение, направено отъ оногова, кому такива не се родили, отменява ли се тоже? Азъ го мисля така (*je le pense*), защото последния даритель е подарилъ, като е ималъ предъ видъ направеното нему отъ другия дарение; а пъкъ понеже то е отменено, причината, по която негово дарание е било направено, е престанала; прочее, има мѣсто да се иска повръщанието, за която говорятъ Дигеститѣ *De condictione sine causa*“ [1]).

А когато едното дарение е отменено по причина на неиспълнение условията или по причина на непризнателность, другото дарение трѣбва да се поддържи и да остане въ сила. Защото тукъ е съвършенно друга причина и различна отъ онази на раждането на дѣца следъ направата на дарението [2])

— Ние намираме, че първото мнение е най-основателно и се присъединяваме къмъ него по следующитѣ съображения.

Или двѣтѣ дарения, отъ които състои взаимното дарение, сж различни и независими едно отъ друго, и въ такъвъ случай никога отменението на едното не трѣбва, да влече подиръ си отменението и на другото.

Или, наопаки, тѣзи двѣ дарения иматъ помежду си неразривна юридическа връзка, защото едното е причината на другото, и въ този случай отменението на едното трѣбва неминуемо да повлече отменение и на другото.

---

[1]) Pothier, *Des donations entre vifs*, sect. III, art. 2, § 1, n° 2.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 589.

Коя отъ тѣзи дилеми е по права? За насъ нема двоумѣние, че двѣтѣ дарения, макаръ да сж направени въ единъ и сжщи актъ, сж различни и независими едно отъ друго, и че никога отменението на едното по нѣкоя отъ изброенитѣ отъ закона причини не влече подирѣ си отменение и на другиго. И наистина, нека се спремъ върху всѣка една отъ причинитѣ. Ако едно дарение бжде отменено по причина, че надарения не е испълнилъ наложенитѣ му тяжести, защо другия, испълнителния и исправния даритель ще страда? Чл. 70 отъ З. Д. подразумява прекратително условие противъ оногова, който не испълни задължението си, а не и срещу оногова, който го е испълнилъ. При това условие — когато единия надаренъ е испълнилъ задължението, а другия не го е испълнилъ — не би ли било въпиюща несправедливость да унищожаватъ и двѣтѣ дарения?

Ако едното дарение е отменено по причина на непризнателность отъ страна на надарения спрямо дарителя, когато този последния като надаренъ е билъ винаги признателенъ спрямо своя даритель, защо ще се унищожаватъ и двѣтѣ? Ако за унищожението на едното дарение има причина — непризнателность, напримѣръ надарения посѣгналъ върху живота на дарителя — за унищожението на другото нѣма никаква законна причина, защото надарения никога не е извършилъ срещу дарителя действие, което съставлява законна непризнателность, т. е. никога не е посѣгалъ на живота на дарителя; не е осжденъ за престжпления и важни оскърбления спрямо него; не му отказва прехрана.

Какъ и защо ще отменишъ едно дарение, когато нѣма ни една за това причина. Ние имаме *двѣ* отдѣлни дарения. За едното има причина да бжде отменено, и се отменява; за отменението на другото дарение такава не сжществува и то не може да бжде отменено безъ причина.

Когато едното дарение е отменено по причина, че на единия даритель се родило дѣте следъ дарението, въ този случай дарителя, комуто се е родило дѣте има законна причина да иска отменение на своето дарение. Но има ли законна причина да иска отменението и другия даритель, комуто не се е родило дѣте?

Може ли да се предполага, че взаимнитѣ дарители и надарени сж имали намѣрение да развалятъ и двѣтѣ дарения, щомъ се роди дѣте само на едного отъ тѣхъ? Не.

Раждането на дѣте следъ дарението създава една презумпция въ полза на дарителя, комуто се е родило дѣте, въ смисълъ, че той е подарилъ, понеже не е ималъ дѣте; че, ако имаше или ще има такова, той по никой начинъ не би направилъ своето дарение. Такава законна презумпция не сѫществува въ полза на другия дарител, комуто не се е родило дѣте, защото не сѫществува причинопроизводния фактъ — раждане на дѣца.

Може ли да се каже, че едното дарение *е причината на другото*, та отменението на едното да повлече подире си неминуемо отменението и на другото? Такова заключение не би било съобразно съ буквата и принципитѣ на нашия законъ.

И *завѣтътъ*, и даръть сѫ все дарове съ тази само разлика, че първия се прави съ завѣщание и влиза въ сила въ момента на смъртьта на завѣщателя — дарител, а втория се прави съ дарственъ актъ и влиза въ сила още при живота на дарителя, щомъ бѫде приетъ отъ надарения. При все това закона запрещава взаимнитѣ *завѣти-дарове*, направени съ единъ и сѫщи завѣщателенъ актъ (чл, 46), а позволява изрично взаимнитѣ дарове направени съ единъ и сѫщъ дарственъ актъ. Защо закона запрещава първитѣ и позволява вторитѣ? Освенъ причинитѣ, които изложихме при коментирането на чл. 46, още и за това, че въ взаимнитѣ завѣти единия отъ тѣхъ е причината за другия. При тази взаимна връзка унищожението на единия завѣтъ би повлекло и унищожението и на другия; а това би било противъ принципътъ за отменяемостьта на завѣщателнитѣ распореждания и противъ предполагаемата воля на завѣщателя. Тѣзи мотиви не сѫществуватъ за даренията.

Трѣбва да признаемъ, обаче, че закона прави разлика между означенитѣ въ чл. 326 причини за отменение на даренията. Но тази разлика е само относително действието на причинитѣ върху валидностьта на дарението.

Когато причината за отменението е неиспълнение на условията или непризнателность, отменението не настѫпва *по право;* то всѣкога става чрезъ сѫдъ (чл. 329); а когато причината за отменение е раждането на дѣца, дзрението става недействително (caduque) *ipso jure.*

Това ще видимъ при коментирането на чл. 329.

Подъ думата *условие* закона разбира тяжеститѣ, които сж възложени върху надарения съ дарението, и начина, по който то се изпълнява.

Тѣзи тяжести се възлагатъ върху надарения:

Първо, въ полза на дарителя; напримѣръ, надарения се задължава да му плаща пожизненъ доходъ, или да заплати неговъ дългъ; или да живѣе при него и съ него за да го гледа.

Второ, въ полза на трето лице; напримѣръ, надарения се задължава да плати извѣстна сума на Х.

Трето, въ полза на самия надаренъ; напримѣръ, Х. подарява на У. 15,000 лева, съ условие да купи съ тѣхъ една кжща, или да захване еди какво предприятие. Дарителя има право да подчини дарението си на такъвъ видъ задължение за надарения, и обстоятелствата на дѣлото могатъ да покажатъ, че дарителя е разбиралъ да установи едно истинско задължение, особенно когато той е близъкъ роднина на надарения. При все това, понеже подобно намѣрение не се презюмира, а трѣбва да се докаже, такова задължение би трѣбвало да се счита, като единъ съвѣтъ или като една обикновенна препорѫка, незадължителна за надарения. Това може да бѫде *мотива* за дарението и *подбудителна причина*, но то не е нито *условие*, нито *крайна причина (cause finale)*. Така, знаменития юрисконсултъ *Domat* казва: „Трѣбва добрѣ да различаваме въ даренията мотивитѣ, които дарителитѣ изразяватъ като причина на тѣхното дарение, отъ условията, подъ които тѣ го правятъ... Така, ако въ едно дарение е казано, че то е направено срещу услуги и за да улесни известно придобивание, което надарения е желаялъ да направи, дарението не ще бѫде унищожено, макаръ надарения да не е направилъ на дарителя никакви услуги и придобиването да не е станало, защото все пакъ остава абсолютната воля на последния, който е могълъ да има мотиви, различни отъ изразенитѣ. Но, ако е казано, че дарението е направено само подъ условие, щото срещу него да се направи придобиването, като купуването на една длъжность и ако тя не е купена, дарението нѣма действие“ [1]).

---

[1]) Domat, *Lois civiles*, liv. I, tit. X, sect. X, n° 13.

Тази начъртана отъ стария юрисконсултъ граница между мотивътъ и крайната цель е възприета отъ другитѣ стари автори и отъ модернитѣ [1]).

Такова различие правеха и римскитѣ юристи [2]).

Надарения, комуто е била обѣщана една сума пари, подъ условие да си купи съ тѣхъ единъ недвижимъ имотъ, не може да отстжпи своята креанса срещу дарителя, понеже тя е дадена подъ едно условие, неиспълнението на която я прави неизискуема [3]).

Да предположимъ, че едно дарение съдържа само една обикновенна тяжесть; надарения не я испълнява; въ този случай дарителя има право да иска отмѣнение на даренето. Отъ кждѣ проистича това право на дарителя? Кое е неговото основание? Обикновенно предполагатъ, че това право проистича отъ чл. 70 отъ З. Д.

Неговото право за отмѣнение проистича отъ волята на дарителя, който се предполага да се е съгласилъ за даренето само и до толкова, ако и до колкото бжде испълнена тяжестьта, и дарението се предполага направено подъ мълчаливо прекратително условие, което се подразумява въ всички двустранни договори. Задължението, прибавено къмъ едно дарение, изменя неговата природа; отъ едностраненъ договоръ, каквото е то, става двустраненъ, защото може да му се приложи опредѣлението, което чл. 3 отъ З. Д. дава на двустраннитѣ договори, а именно, че договоръть е двустраненъ, когато договорящитѣ се страни взаимно се задължаватъ едни къмъ други.

Има автори, които оспорватъ тази основа на отменението [4]). Така, *Coin-Delisle* казва, че причината на отменението е твърдѣ различна отъ мълчаливото прекратително условие въ двустраннитѣ договори и правото за отменение проистича не отъ предвижданието, изразено или подразумѣ-

---

1) Ricard, *Dispositions conditionnelles*, n° 90. — Furgole, *Testam.*, Chap. VII, sect. III, n° 8. — Delvincourt, t. II, p. 279. — Troplong, t. II, n° 1289. — Toullier, t. VI, n° 611. — Duranton, t. VIII, n° 546. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. I, n° 24, note *a*. — Aubry & Rau, t. VII, § 701, note 3. — Demolombe, t. XX, n° 569.

2) L. 71. D. *De conditionibus et demonstrationibus*.

3) Dalloz, 1871. 1. 241.

4) Saintespès-Lescot, t. III, n° 853.

ваемо отъ странитѣ, но само отъ закона и отъ оценението на сѫдията [1]) (non pas de *la prévision exprimée ou sons-entendue des parties*, mais seulement *de la loi et de l'apréciation du juge)*.

Обаче, това мнение сега не се сподѣля, защото може да се каже, че и прекратителното условие произтича отъ закона и отъ прецѣнката на сѫдията. И наистина, законътъ е, който установява условието, като се основава на предполагаемата воля на странитѣ.

Но, ако мълчаливото прекратително условие се подразбира и въ даренията, като двустраненъ договоръ, защо отменението или развалянието му не е оставено подъ действието на чл. 70 отъ З. Д., който е общъ за всичкитѣ двустранни договори? Защото мълчаливото прекратително условие не изглежда толкова явно въ даренията, както то изглежда явно въ двустраннитѣ договори [2]). Понеже тяжеститѣ въ дарението не сѫ главната причина за създаването му и понеже тѣ сѫ само аксесоарни клаузи, би могълъ да се появи въпросъ, да ли неизпълнението на условията може да отвори, въ полза на дарителя, искъ за отменение *(action en révocation)*. Това именно съмнение законодателя е желаялъ да отстрани съ текста на чл. 326, съобразно съ истинскитѣ принципи на правото и справедливостьта.

Ако чл. 326 само възпроизвежда принципа на чл. 70 отъ З. Д. въ смисъль, че въ дарението се подразумѣва прекратителното условие, явява се единъ твърдѣ важенъ въпросъ: приложима ли е втората половина на чл. 70 отъ Задълженията и Договоритѣ и къмъ исковетѣ за отменение даренията? При това този въпросъ ограничаваме само относително дарителя. Прочее, съ други думи: може ли дарителя вмѣсто да иска отменението на дарението да иска да се задължи надарения да испълни договора, ако това е възможно?

Този въпросъ, споредъ насъ, не може да има освенъ утвърдителенъ отговоръ, защото по него нѣма специ-

---

1) Coin-Delisle, sur l'art. 954, n° 8, 9.

2) Duranton, t. VIII, n° 535. — Toullier, t. V, n° 281. — Grenier, t. I, n° 210. — Demante, t. IV, n° 96 bis, III. — Poujol, sur l'art. 954, n° 4. — Demolombe, t. XX, n° 570. — Aubry & Rau, t. VII, § 707 bis. — Laurent, t. XII, n° 487. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1543. — Dalloz, Sup. V° *Dispos. entre vifs*, n° 494. — D. P. 1874. 2. 49. — Pand. belges, V° *Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 474. — Troplong, t. II, n° 1283.

ални правила за дарението; а въ такъвъ случай, понеже и дарението е договоръ, ще се приложатъ общитѣ правила, установени за договоритѣ въобще, но приложението на прекратителното условие по чл. 70, констатирането на което става само по сѫдъ, се прилага само въ случаитѣ, когато отменение на дарението се иска по причина на неизпълнение условията, или по причина на непризнателность. А когато отмѣнението на дарението се прави по причина на раждание, отмѣняването става *ispo jure*, безъ намесата на сѫдията (аргументъ чл. 329).

Ако дарителя може да иска отменение на дарението по изложенитѣ причини, то надарения, когато се иска отмѣнението съгласно чл. 70 отъ задъл. и договоритѣ, *може ли да се отрече отъ дарението* следъ като се е вече извършено и съ това отричание да се избави отъ възложенитѣ върху му тяжести?

Този въпросъ е твърде споренъ и е предизвикалъ три разни мнения, както за случая, когато върху надарения сѫ възложени тяжести, така и за случая, когато дарението е безусловно.

Нека отбелѣжимъ, че въ римскотс право не е имало никакъвъ споръ по въпроса, защото въ него не имало никакво съмнение относително това, че наложенитѣ на надарения тяжести сѫ задължителни за последния. Законъ 3. D., *De contrah. vendit*, прилагаше този принципъ къмъ дарението, чрезъ което дарителя налагаше задължение на надарения да го храни и да го гледа.

Спорътъ върху въпроса се породи въ старата французска юриспруденция.

Първото мнение се състои въ това, че надарения може винаги да се отрече както отъ условното, така и безусловното дарение. По тази система, когато дарителя прави своето дарение, прави го не съ цель да получи испълнението на тяжестьта; преди всичко той иска да облагодѣтелствува надарения, който, отъ своя страна, приемайки дарението, разбира, че приема единъ даръ и не разбира, че се задължава

къмъ дарителя. Прочее, ако господствующата цель е даренето, което и дветѣ страни разбиратъ, че правятъ и получаватъ, и ако тяжеститѣ сж само второстепенна идея въ договора, то приравняването на този последния къмъ възмездниті договори би означавало извратяване на неговата природа. Тъй, думата *договоръ*, която първоначално се намираше въ опредѣлението, което art. 894 (нашия чл. 306) даваше на дарението бѣ замѣстена съ думата *актъ* и това стана по съображение, че дарението не поражда никакъ взаимни задължения [1]).

Това съображение относително замѣстването на думата *договоръ* съ думата *актъ*, у насъ не може да има никакво зеачение, защото нашия законодатель, за да покаже. че дарението поражда взаимни задължения, е употрѣбилъ въ текста на чл. 306 думата *договоръ*.

Второто мнение прави различие: дава право на надарения да се отрече отъ дарението, когато то е безусловно, т. е. когато дарителя не е наложилъ на надарения никаква специална тяжесть; и наопаки, не му дава това право, когато дарителя е наложилъ нѣкои задължения на надарения. Споредъ тази втора система, неоснователно е твърдението, че даже безусловното дарение налага тяжестьта на надарения, който може да бжде задълженъ да храни дарителя. Това задължение не е собственно наречена тяжесть; т. е. само едно аксесоарно последствие на самото дарение; то не е и условие въ смисълъ, въ който се употрѣбява тука тази дума. Не трѣбва да се счита като условие и задължението на надарения имотъ и които само намаляватъ неговата стойность, безъ, впрочемъ, да налагатъ на надарения лично задължение. Тѣзи тяжести не бъркатъ на дарението да бжде безусловно, и дарителя, който е дълженъ да ги плаща само като едно мълчаливо аксесоарно последствие отъ своето качество, престава да ги дължи, щомъ се откаже отъ последнето [2]).

---

[1]) Furgole, *Quest. sur les donations*, t. VIII, n° 142. — Bugnet. sur Pothier, t. I, p. 326. — Demante, t. IV, n° 96 bis, I.

[2]) Grenier, t. I, n° 79.—Massé et Vergé, sur Zachariae, t. III, p. 226. — Deivincourt, t. II, p. 75. — Saintepês-Lescot, t. I, n° 21. — Taulier, t. IV, p. 95. — Troplong, t. I, n° 62 и t. II, n° 1217. — Demolombe, t. XX, n° 575.

Третото мнение е онова, споредъ което надарения не може никога да се отрече отъ дарението, не само когато то е натоварено съ тяжести, но и тогава, кагато то е безусловно. Каквото и да е дарението, то е единъ договоръ; това е безспорно, въпреки употрѣбената въ art. 894 (нашия чл. 30б) дума *актъ*; а пъкъ договоритѣ, които сѫ сключени, законно иматъ сила на законъ за тѣзи, които сѫ ги сключили (чл. 28 отъ З. Д.). Съ приемането на дарението надарения по необходимость сключва лично задължение да испълни тяжеститѣ, които му сѫ наложени изрично или мълчаливо. Прочее, той не може произволно да се ископчи отъ испълнението на единъ договоръ, който е дѣло ва двѣ обединени воли. Тука разума и справедливостьта сѫ съгласни съ принципитѣ на правото и на логиката. И наистина, когато дарението е обложено съ нѣкои тяжести, изрични или даже мълчаливи, престава да е чистъ актъ на благотворителность; то става единъ възмезденъ актъ, въ размѣра въ който дарителя е ималъ предъ видъ своитѣ собственни интереси, наредъ съ онѣзи на надарения. По тази причина неоснователно е възражението, че дарението не трѣбало да бѫде бреме спрямо надарения, защото, когато тяжестьта стане възмездна и въ размѣра, до който тя възлиза, договора не е вече дарение. Не е вѣрно, че дарителя *налага* на надарения едно обременително условие, защото, дарението става съвършенно само чрезъ неговото приемане; а пъкъ да приемемъ, значи да се съгласимъ; приемането създава една юридическа връзка между дарителя и надарения. Проче, правото на дарителя да иска отменение на дарението, произтича отъ договорната природа на последнето [1]).

Обаче, надарения може да си запази, въ дарственния актъ, изрично правото да се отрече отъ дарението.

Но може ли сѫдията по сѫщество да реши, че надарения има това право и при липсата на изрична за това клауза, ако той констатира, че такаво е било намѣрението на стра-

---

[1]) Coin-Delisle, sur l'art. 894, n° 7. — Toullier, t. V, n° 283.—Aubry & Rau, t. VII, § 706, note II. — Laurent, t. XII, n° 489. — Huc, t. VI, n° 236. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1555. — Arntz, t. II, n° 1913. — Thiry, t. II, n° 378. — Pand. belges, v° Donat. entre vifs, t. XXXII, n° 482. — D. P. 1893. 2. 1.

нитѣ? *Aubry & Rau* допущатъ това право на сѫдията [1]) Въпреки авторитета на тѣзи учени автори ние не можемъ да се съгласимъ съ тѣхното мнение, защото както за образуването на договора—дарение се изисква изричното съгласие на двѣтѣ страни, тъй и развалянието му може да стане само при изрична резерва.

Ние се присъединяваме къмъ третото мнение, *първо* защото дарението, направено съ тяжести или безъ такива, е двустраненъ договоръ, който става законъ за странитѣ и може да бѫде развалено само съ взаимното съгласие и на двѣтѣ страни (чл. 28 отъ задълженията и договоритѣ), и *второ*, защото надерения става безъзвратенъ собственникъ на подарения имотъ и нѣма способъ, какъ да остави подарения имотъ отъ който ще се отрече. За такова отричане би трѣбвало да стане новъ договоръ между странитѣ. Съ други думи и двѣтѣ алинеи на чл. 70 сж приложими къмъ даренията.

Отменението може да се иска преди всичко отъ дарителя, въ полза на когото то е установено.

Чл. 327 [2])

Въ случай на отмѣнението по причина на неиспълнение условия, имотитѣ се повръщатъ на дарителътъ свободни отъ всѣка тяжесть и ипотека, происходящи отъ надерения, и дарителътъ ще има противъ третитѣ лица, владѣющи даренитѣ недвижими имоти, всички права, които биималъ и срѣщу надарения.

Слѣдъ като установи правото на дарителя да иска отменението, закона опредѣля и последствията отъ отменението, което трѣбва да се обсѫжда спрямо самитѣ страни въ договора на дарението и спрямо третитѣ лица, които сж придобили отъ надарения подаренитѣ имоти. Това е само за случая, когато дарението е отмѣнено по причина на неиспълнение условията. За действието на отменението по другитѣ причини се говори въ последующитѣ членове.

---

1) Aubry & Rau, *loc cit.*, note 11 *in fine*.

2) C. It. 1079; C. N. 954.

Отменението на дарението прави, щото подаренитѣ имоти да се повърнатъ въ ржцетѣ на дарителя, тъй-же свободни, както сж излѣзли отъ тѣхъ. Причината за това е, че развалянието на дарението става *ex causa antiquâ et primaeva*, и че, понеже правото на надарения е унищожено, онѣзи, които държатъ правата си отъ него, се намиратъ въ сжщото положение. Причината е *primaevâ et antiquâ*, защото тя по необходимость се съдържа въ договора. Тя действова *ipso jure*, защото дарението носи съ себе си подразумѣваемото условие; че, следователно, то до толкова е въ сила, до колкото надарения е испълнилъ тяжестьта. Прочее, ако не е испълнена тази тяжесть, дарението е развалено не *ex causa voluntariâ* но *ex causa necessariâ*. А пъкъ има принципъ, че унищожението, което действова *ex causa necessariâ*, унищожава ипотекитѣ.

Между самитѣ страни. Действието на прекратителното условие има ретроактивенъ характеръ. Дарението се счита, че никога не е било правено, и въ такъвъ случай имота се повръща на дарителя свободенъ отъ всяка тяжесть и ипотека.

Надарения дълженъ ли е да повърне на дарителя и плодоветѣ следъ отменение на дарението?

Мненията сж твърде много раздѣлени. Coin Delisle се чуди, какъ е възможно, да има толкова много разногласия по такъвъ единъ простъ въпросъ[1]) Закона не разрешава този въпросъ за случая, когато дарението е отменено по причина на неиспълнение задължението; той предвижда и разрешава този въпросъ само за случаитѣ, когато дарението е отменено и по причина на непризнателность: тогава надарения е дълженъ да повърне и плодоветѣ, начиная отъ денътъ на исковото прошение за отменение дарението (чл. 332) и когато то е отменено по причина на раждание дѣца (чл. 33.).

Че отменението на дарението и по причина на неиспълнение условията задължава надарения да повърне събранитѣ плодове на дарителя, това е безспорно; споръть е само за датата, отъ която тѣзи плодове трѣбва да се повърнатъ.

Едни казватъ, че надарения е дълженъ да повърне плодоветѣ, начиная отъ деньтъ, въ който той не е испълнилъ

[1]) Coin-Delisle sur l'art, 953, n° 22.

поетото задължение, защото отъ тази дата той е недобросъвѣстенъ владѣлецъ; като такъвъ той би задържалъ тѣзи плодове безъ причина, *sine causa* [1]).

Други намиратъ, че би било прекалено да се иска отъ надарения да повръща на дарителя плодоветѣ, начиная отъ деня, въ който той не е испълнилъ задължението, и казватъ, че плодоветѣ трѣбва да се повърнатъ, начиная отъ деньтъ, въ който надарения е билъ *поканенъ* чрезъ нотариаленъ протесъ, и чрезъ завеждание на искъ, да испълни задължението. Ако той не испълни задължението въ дадения чрезъ протеста срокъ, дължи плодоветѣ отъ истичането на този последния [2]).

Споредъ трете мнение надарения е дълженъ да повърне плодоветѣ начиная само отъ деньтъ на исковата молба за отменение на дарението по причина на неиспълнение задължението [3])

Поддържателитѣ на последното мнение се основаватъ на това, че не можешъ оправдано да третирашъ надарения, който е пропусналъ да испълни задължението си по-строго, отъ колкото непризнателния надаренъ, който е дълженъ да повърне плодоветѣ, начиная отъ деня на исковата молба (чл. 332). Освенъ това, тѣ прибавятъ, че не е юридическо да поддържашъ, че надарения става недобросъвестенъ отъ деньтъ, въ който е пропусналъ да испълни задължението си, защото отменението не става *ipso jure*, и до когато дарението не е съдебно отменено, надарения е не само владѣлецъ, но и собственникъ; впрочемъ, добросъвестностьта се оценява не споредъ факта на владѣнието, но споредъ основанието, по силата на което той владѣе.

Най-после Laurent предложилъ една друга доктрина, която ни се вижда юридически обоснована и съобразна съ принципитѣ на материята по въпроса. Споредъ него въпросътъ е твърде простъ и ясенъ: при мълчанието на закона

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 543. — Toullier, t. V, n° 242. — Troplong, t. I, n° 295. — Delvincourt, t. II, p. 282. — Guilhon, *Donat.*, t. II, n° 680.

[2]) Dalloz, Rép., V° *Dispositions entre vifs*, n° 1849.

[3]) Coin-Delisle, sur l'art. 953, n° 22. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 865. — Vazeille, sur l'art. 954, n° 3. — Bayle-Mouillard, sur Grenie, t. II, n° 210, note *a*. — Demolombe, t. XX, n° 611. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1579. — Beltjens, *Encyclop. du Code civ.*, t. II, p. 286. — D. P. 1895. 2. 395.

трѣбва да се придържаме о общитѣ принципи на материята, въ която се решава, кому принадлежатъ плодоветѣ; т. е. да се ржководимъ отъ art. 547 (74 отъ закона за Им. и Собств.), който казва, че плодоветѣ принадлежатъ на собственника. Този е основния принципъ. А пъкъ въ случая кой е собственника? Той е дарителя, понеже, по причина на неиспълнение условията, даренето е унищожено; т. е. то е счетено като да не е сжществувало никога. Понеже надарения се счита, че никога не е ставалъ собственникъ, дарителя, наопаки, никога не е преставалъ да се счита за такъвъ; следователно, плодоветѣ трѣбва да принадлежатъ нему.

Понеже странитѣ сж желаяли, щото даренето да бжде, въ случай на неиспълнение на тяжеститѣ унищожено, като че никога не е сжществувало, надарения нѣма никакво основание да задържа каквато и да е полза отъ едно дарение, което е исчезнало ретроактивно. И наистина, неиспълнението на условията, понеже е едно прекратително условие, унищожава ретроактивно, както относително ползуването, така и относително собственността [1]).

По тѣзи съображения ние мислимъ, че надарения е дължанъ да повърне на дарителя всичкитѣ плодове, които той е събралъ въ това си качество, начиная отъ деньтъ на даренето.

При развалянието на даренето следъ истичанието на известно време отъ деньтъ на направата му, възможно е дарителя да е получилъ часть отъ уговореното въ негова полза. Дължанъ ли е той да го повърне на надарения следъ отменение на даренето и то заедно съ лихвитѣ?

Разрешението на този въпросъ зависи отъ мнението, което ще се възприеме. Споредъ мнението, по което надарения повръща плодоветѣ само отъ деньтъ на поканата или на исковата молба, дарителя трѣбва да повърне полученото заедно съ лихвитѣ само отъ този день. А споредъ нашето мнение, дарителя и надарения се повръщатъ, съ отменение

---

[1]) Laurent, t. XII, nº 512. — Huc, t. VI, nº 239. — Pand. fr. vº *Donat.*, nº 5648. — Jacquinot, *Donat.*, p. 92. — Pand. belges, Vº *Donat. entre vifs*, t. XXXII, nº 536.

на дарението, въ онова положение, въ което сѫ биле преди сключването на дарственния договоръ; прочее, дарителя трѣбва да повърне и лихвитѣ исцѣло отъ сѫщия день, отъ който ще му бѫдатъ повърнати плодоветѣ [1]).

Въ сѫщия смисълъ има и други автори [2]).

— Дълженъ ли е надарения да обезщети дарителя за повреждания та, причинени отъ него на подаренитѣ имоти? Въпроса трѣбва да получи утвърдителенъ отговоръ, защото надарения не става неотмененъ собственникъ преди да испълни тяжеститѣ, и трѣбва, по тази причина, да се въздържа отъ такива действия, които могатъ да повредятъ и обезценятъ имота (аргум. чл. 269).

Вѣрно е, че, когато дарението е обявено за недействително по нѣкоя причина, напримѣръ по формаленъ порокъ, или неспособность, надарения е дълженъ да повърне подарения имотъ въ това състояние, въ което той се намира въ неговитѣ ржце; но въ този случай това е така, защото надарения е могълъ да се счита за неотмененъ собственникъ или поне е билъ добросъвестенъ владѣлецъ [3]).

— И наопаки, следъ отменение на дарението дарителя е дълженъ да обезщети надарения за необходимитѣ и полезнитѣ разноски, които сѫ били направени отъ последния. Така, надарения е направилъ необходими разноски за предвардване на подарения имотъ отъ събаряние; дарителя трѣбва да му ги повърне (аргум. отъ чл. 269 и 270).

Ако въ дарствения актъ е билъ означенъ извѣстенъ срокъ за изпълнение условието, то плодоветѣ се дължатъ отъ падежа на срокътъ, съгласно чл. 128 отъ задълженията и договоритѣ, а ако такъвъ срокъ не е опредѣленъ, плодоветѣ се дължатъ отъ деньтъ на завеждането на искътъ или отъ осмия день следъ поканата, ако такава е направена.

Следъ по-дълбоко проучване на въпросътъ, ние измѣнихме мнѣнието си въ смисълъ, който ни се вижда, посъобразенъ съ принципитѣ на съотвѣтната материя.

Спрямо трети лица действието на отмѣнението е пълно: всичкитѣ отчуждения на подаренитѣ имоти, всичкитѣ реални

---

1) Laurent, t. XII, n° 514.

2) Jacquinot, *op. cit.*, p. 92. — Pand. fr. V° *Donat.*, n° 5650.

3) Ricard, *Des Donat.*, 3 part., n° 730. — Demolombe, t. XX, n° 610.

права, които третитѣ лица сж добили, се унищожаватъ въ силата на правилото *Resoluto jure dantis, resolviture jus accipientis.*

Такова решение на въпроса може да се даде, когато нѣма изриченъ текстъ, който да гарантира правата на третитѣ лица. Въ френския *Code Civil* нѣма по въпроса изриченъ текстъ; за това авторитѣ и юриспруденцията решаватъ съгласно горното правило *resoluto jure dantis, resolviture jus accipientis*[1]).

Въ Италиянския *Codice Civile* въпроса се разрешава съ формаленъ текстъ. Така art. 1080 гласи „Ако прекратителното условие, изрично или мълчеливо, се осжществи по неизпълнение на възложенитѣ върху надарения тяжести, дарителтъ може да иска отменението на дарението, безъ обаче да се увреждатъ третитѣ лица, които сж придобили права върху недвижимитѣ имоти преди вписването на жалбата (art. 1933)"...

Нашия законодатель не е възпроизвелъ текста на art. 1080 отъ Италиянския *Codice Civile.* Въ това отношение той е следвалъ *Code Napoléon.* Това ясно се вижда отъ обстоятелството, че е рецепиралъ правилото на този последния art. 958 въ чл. 331, който говори за действието на отменението по причина на признателность и по причина на раждание дѣца, спрямо третитѣ лица.

Прочее, и по нашия законъ отмѣнението на дарението по причина на неизпълнение възложенитѣ върху надарения тяжести ще има спрямо третитѣ лица сжщото действие, както и спрямо надарения. Ще се прилага правилото *Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis.*

— Следъ отменението на дарението третитѣ приобретатели, които сж длъжни да повърнатъ имотитѣ на дарителя, длъжни ли сж да му повърнатъ и събранитѣ отъ тѣхъ плодове.

Ние казахме, че надарения е длъженъ да повърне плодоветѣ изцѣло; длъжни ли сж за сжщото и третитѣ приобретатели, които държатъ правата си отъ него? Тѣ сж длъжни да повърнатъ събранитѣ отъ тѣхъ плодове[2]) Отъ

---

[1]) Baudry — Lacantinerie, t. II, n° 509.

[2]) Delvincourt, t. II, p. 78. — Coin-Delisle, sur l'art. 953, n° 23. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 210 note *a.* — Demolombe, t. XX, n° 612. — Laurent, t. XII, n° 519. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1579. — Jacquinot, p. 97. — Arntz, t. II, n° 1915. — Pan. belges, V° *Donat entre vifs*, t. XXXII, n° 551.

коя дата? Това зависи отъ мнението, което приемаме за повръщане на плодоветѣ отъ страна на надарения.

Чл. 327 говори за недвижимитѣ имоти. Само тѣхъ повръщатъ третитѣ приобретатели.

Когато е въпроса за движими имоти, прилага се правилото en fait de meubles possession vaut titre.

Има ли дарителя прямъ искъ срещу третитѣ приобретатели? По този въпросъ се срещатъ затруднения, защото се касае за действието на прекратителното условие, въ което има много спорове. Известно е, че между изричното и мълчаливото прекратително условие има разлика. Първото действува по право, *ipso jure;* щомъ то се попълни, дарението се разваля и отъ този моментъ дарителя получава право да ревандикира подаренитѣ имоти срещу всѣки държатель. А мълчаливото прекратително условие не действува по право, развалянието на дарението трѣбва да се иска чрезъ сѫдъ.

Ако надарения е отчуждилъ подарения имотъ, или само нѣкои отъ тѣхъ, дарителя може да действува срещу третитѣ лица само следъ като унищожението (*la résolution*) бѫде произнесено отъ сѫдията. Той не може, следователно, да заведе срещу третото лице направо искъ за унищожение. И наистина, искътъ за унищожение (*l'action en résolution*) е личенъ искъ, който се поражда отъ единъ договоръ; той може да се заведе само срещу страната, която се е задължила да изпълни условията, т. е. срещу надарения. Искътъ, който принадлежи на дарителя срещу третитѣ държатели е ревандикационенъ искъ, това предполага, че дарителя е собственикъ, а пъкъ той става такъвъ на подарения имотъ само следъ като сѫдътъ произнесе унищожението на дарението[1]),

— Третия приобретатель има ли право, следъ завеждане срещу него ревандикационния искъ, да го отблъсне, *като предложи да испълни точно наложенитѣ на дарението тяжести?*

Ако надарения има това право, то и третия приобретатель, като неговъ правоприемникъ (*ayant cause*), може да го упражни. Ние казахме, че развалянието на едно дарение подъ мълчаливо прекратително условие става винаги по сѫдъ което значи, че дарението не се отмѣнява съ самия фактъ на неизпълнение условията; съ него то само става отменяемо.

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 517. — Duranton, t. VIII, n° 543.

Не стига, отменението да е искано, но трѣбва, освенъ това, то да бѫде произнесено съ решение; защото сѫдията го произниса, следъ като прецени и намѣри, че условието не е изпълнено.

До когато нѣма решение, което отменява дарението, то продължава да сѫществува, макаръ условията му да не сѫ изпълнени. Отъ това следва, че надарения може да спре отменението, даже следъ завеждание на искътъ, до когато то не е произнесено съ сѫдебно решение, като изпълни наложенитѣ му условия[1]).

А щомъ надарения има право да спре искътъ за отменение, като изпълни наложената му отъ дарителя тяжесть, то и неговия правоприемникъ — третия приобретатель — може да упражни това негово право на основание чл. 139 отъ З. Д.

Въ тази смисълъ сѫ доктрината[2]) и юриспруденцията[3]).

— До кой моментъ иматъ това право, както надарения, така и неговия правоприемникъ? Може ли третия приобретатель да упражни това свое право и следъ като веча е произнесено съ решение развалянието на дарението? Трѣбва да се знае, да ли дарителя може да противопостави на третитѣ лица добитото срещу надарения решение? По строгостьта на принципитѣ въ тази материя дарителя не може да противопоставя на третитѣ лица едно решение, въ което тѣ не сѫ били страна[4]).

Най-редовното средство за случая е да се привлече третия приобретатель като трето лице въ дѣлото; тамъ то може да предложи да испълни тяжеститѣ вмѣсто надарения.

— Ако задължението, по своето естество, е такова, че може да бѫде испълнено само отъ надарения лично, или естеството му да е такова, че то може да бѫде испълнено най-добрѣ отъ него, въ такъвъ случай третия преобретатель не може да предложи, той да испълни задължението вместо надарения.

---

1) Furgole, *Testam.*, n° 35. — Demante, t. IV, n° 95 bis. — Aubry & Rau, t. VII § 707 bis. — Demolombe, t. XX, n° 603,

2) Demante, t. VI, n° 95 bis. — Demolombe, t. XX, n° 603, — Aubry, & Rau, t. VII, 707 bis. — Dalloz, Rép. et. Sup. v° Disp. entre vifs, no 500. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 5581. Laurent, XII, v° 517.

3) D. P. 1876. 2. 179. — Pand. fr. 1888. 2. 259,

4) Aubry & Rau, *loc, cit.*

За пояснение на тази мисъль нека се спремъ върху единъ случай разрешенъ отъ французската сждебна практика. Една стара мома подарява на своя племенникъ нѣколко недвижими имоти, които съставлявали цѣлото й имущество подъ условие, че надарения ще я държи въ кжщи, ще я храни, ще я облича, ще я гледа, до гдето е жива. Нѣколко време следъ дарението надарения продава подаренитѣ имоти и испада въ несъстоятелность. При единъ искъ, заведенъ срещу надарения и третия приобретатель, този последния предложилъ да даде на дарителката, на 78 годишна възрасть, една пожизненна рента отъ 120 франка. Лиможския аппелативенъ сждъ решилъ, че една малка парична рента не може да замести грижитѣ, които една леля има право да очаква отъ своя надаренъ племянникъ. Значи, сждътъ е намѣрилъ, че въ случая се касае за едно задължение да се направи нѣщо *(obligation de faire)*, което може да испълни само длъжника; прочее, правото е било привързано къмъ личността на надарения; следователно, третия приобретатель не е могълъ да го упражни [1]).

Чл. 328 [2]).

Дарението може да се отмени за непризнателность само въ следующитѣ случаи:

1) ако надарения е посегналъ на живота на дарительтъ;

2) ако надарения е осжденъ за други престжпления и за важни оскърбления противъ него и

3) ако му отказва прехрана.

Чл. 326 постановява, че отменението може да стане по причина на непризнателность; а чл. 328 изброява, кои факти и действия, извършени отъ надарения, съставляватъ непризнателность спрямо дарителя и се наказватъ граждански чрезъ отменение на дарението. Това отменение е едно наказание за надарения [3]).

---

1) Dalloz, Rép., v° Dispos. entre vifs, n° 1818.

2) C. It. 1081; C. N. 955.

3) Borsari, t. III, § 2247, p. 102.

Първоначално това наказание не се е налагало за всичкитѣ дарения. То се е прилагало само за даренията, направени на освободенитѣ роби. Ако освободения-надаренъ е излизалъ непризнателенъ спрямо патрона си даритель, дарението се е отменявало; после това гражданското наказание се е распространило последователно и върху даренията, които бащитѣ сж правили на своитѣ дѣца, по-после — върху даренията, направени отъ възходящитѣ на своитѣ нисходящи, върху даренията, направени между роднини, и едва Юстинианъ распространи това наказание къмъ всичкитѣ дарения безразлично, *omnes donationis* [1]). Съвременното законодателство прие Юстиниановата система.

Отменението на едно дарение по причина на непризнателность е една отъ най-главнитѣ точки въ материята за отменението, защото непризнателностьта е тѣсно свързана съ моралътъ и играе голѣма роля въ обществото; на тази точка се срещатъ и съгласяватъ морала и юриспруденцията.

Въпросътъ за наказанието на непризнателностьта е повече отъ областьта на философията. Философитѣ живо сж разисквали въпросътъ, да ли трѣбва или не да се наказва непризнателностьта не само чрезъ презрение отъ страна на честнитѣ хора, но .и другояче. Известния философъ Сенека намираше, че оценката на непризнателностьта е толкова мжчна и несигурна, че предпочиташе да я изостави повече на общественния сждъ, нежели на закона. „*Sed quúm difficilis esset incertae rei aestimatio, tantúm, odio damnavimus et inter ea reliquimus quae ad judices deos mittimus (De benefis.*, 3, 6). Освенъ това главното достойнстао на благодеянието не би ли се унищожило, ако то, подобно на заема и на наема, дава право на искъ? Признателностьта не би ли престанала да бжде най-почтенното нещо на свѣтътъ, ако бжде задължителна и принудителна? Каква честь ще има въ това да бждешъ признателенъ, ако нѣмаше непризнателни? Всички сждилища не биха били достатъчни да испълнятъ закона, който наказва непризнателнитѣ, защото всѣки преувеличава своитѣ собственни благодѣяния и направенитѣ услуги.

Любознателнитѣ могатъ да проследатъ увлекателното развитие на Сенека върху въпроса за признателностьта. Ние

---

[1]) L. 1 и 10, Cod, just., *De revocandis donationibus*. — L. 2, *C. Theod., De revocandis donationibus*. — L. 9, *C. De ingratis liberis*.

ще забележимъ само, че, ако се проникнемъ добре отъ мисъльта на този философъ, ще видимъ, че той много се различава отъ римскитѣ закони на императоритѣ Теодосий и Юстинианъ, за които упоменахме.

Сенека мислилъ още, че углавното преследване на непризнателностьта е мжчно и неосжществимо; неудобствата за такова преследване сж безбройни, понеже произхождатъ отъ измамливи преценки, отъ нежни оттенъци, отъ размѣра на направенитѣ услуги и пр.

Всичко, което Сенека казва е отъ единъ дълбокъ наблюдатель, който прибавя тънкостьта къмъ дълбочината; и юристконсулта трѣбва само да ржкоплѣска на ученията на философа; защото, като се държи смѣтка за несъвършенството на хората и за невъзможностьта да се направятъ закони толкова строги, колкото сж строги законитѣ на съвестьта, трѣбва да признаемъ, че, следъ като преценимъ, по възможность, човѣшкитѣ дѣла, непризнателния може да бжде наказанъ отъ обществото толкова-же, колкото може да бжде наказанъ нечестивеца, лошавия, скъперника, жестокия и др. Въ Мидия имаше, наистина, въ старо време законъ, който наказваше углавно непризнателния. Валеръ-Максимъ свидетелствова, че такъвъ законъ е сжществувалъ и въ Атина. Това именно обстоятелство доказва най добрѣ, че сж безполезни онѣзи граждански закони, които гонятъ цельта, да се наказва липсата на човѣшки добродѣтели. И наистина, Атина е именно онзи градъ, гдето непризнателностьта е породила най-много скандали, гдето общественнитѣ заслуги сж биле незачитани до такава степень, че самъ Валеръ-Максимъ (*Valère-Maxime*), изброявайки всичкитѣ примѣри на памятни забравяния, станали въ този замаянъ градъ, свършва своята глава върху непризнателнитѣ, като се провиква: „че всичкитѣ язици на потомството сж развързани за да порицаятъ немилостиво атинянитѣ за тѣхната черна непризнателность“ [1]).

— Римскитѣ закони не сподѣляха идеята за углавно преследване на непризнателния. Тѣ не искаха да упражнятъ ни контролъ, ни наказание, ни абстрактенъ моралъ. Тѣ не се занимаваха съ непризнателностьта спрямо оногова, който е направилъ значителни услуги, които не сж друго освенъ ис-

[1]) Valère-Maxime, *De ingratis*, 5.

пълнение на човѣшки дългъ, Тѣ се спрѣха само върху единъ точно опредѣленъ и специаленъ случай, а именно върху непризнателностьта на единъ надаренъ спрямо дарителя, който се е лишилъ отъ имота си въ полза на първия. Въ тази именно, и само въ тази, хипотеза римскитѣ закони искаха, щото непризнателностьта да бѫде причина за отменение на дарението.

Всичко това е превъсходно, морално, философско и юридическо [1]).

Тѣзи именно принципи, както отбелѣжихме, възприеха и модернитѣ законодателства.

Отменението по причина на неиспълнение условията на непризнателность *се различаватъ* двояко. Това различие трѣбва да се изтъкне, понеже неиспълнението на условията и непризнателностьта сѫ двѣ отдѣлни причини за отменение.

Първото различие между тѣхъ е, че непризнателностьта е съвършенно *външна*, а неиспълнението на условията черпи своето происхождение отъ самото дарение и отъ волята на странитѣ, които сѫ сключили договора подъ условие, че ще се испълнятъ тяжеститѣ.

На второ мѣсто отменението по причина на непризнателностьта има наказателенъ характеръ; то е установено отъ закона, за да се накаже надарения, като бѫде лишенъ отъ дарението, което въ началото си е било безусловно и неотемлимо, или както се казва въ кодекса на Теодосия: *Perfectis donationibus, donata pleno jure* [2]).

Отъ това излиза, че въ случая имаме не едно собственно наречено отменение, но по скоро само лишаване (*déchéance*), което отнема на непризнателния ползуването отъ дарението.

Основата за отменението. Кое е основанието за отменението по причина на непризнателность? Ние видѣхме, че отменението по причина на неиспълнение условията е приложение на принципътъ за мълчаливото прекратително условие (чл. 70 отъ З. Д.). Сѫщото ли е и съ непризнателностьта? *Domat* казва: „Първото задължение на надарения е

[1]) Furgole, *Test.*, n° 49. — Ferrières, *Des donations*, t. III, p. 1105. — Ricard, *Donat.*, n° 696. — Voët, t. V, n° 23. — Vinnius, *Quaest select.*, 2. 32.

[2]) Cod. *De revocandis donationibus.*

да испълни условията и задълженията на дарението; ако той не ги испълни, дарението може да бѫде отменено. Второто задължение на надарения е, да бѫде признателенъ за направеното му добро; ако той е непризнателенъ къмъ дарителя, дарението ще може да бѫде отменено [1]).

Ricard [2]) и *Pothier* [3]) оборватъ доктрината на *Domat*; но, ние виждаме нещо истина въ идеитѣ на *Domat*, а именно, че моралната длъжность за признателность се счита отъ закона като задължение, нарушението на което влече подирѣ си отменението на дарението. Или по добрѣ казано: това е едно наказание, което Закона налага на непризнателния.

И италиянския коментаторъ *Borsari* счита, че признателностьта е една свещенна и религиозна длъжность за надарения спрямо благодѣтеля—даритель. За неиспълнение на тази морална длъжность закона наказва надарения съ отменение на дарението. (t. III, § 2247).

Аналогията между непризнателность и недостоинство. Съставнитѣ действия, които създаватъ непризнателностьта и недостоинството показватъ, че между тѣхъ има голѣма аналогия. И наистина, почти еднакви сѫ фактитѣ, които влечатъ подире си отменение на дарението по причина на непризнателность и онѣзи, които съставляватъ достоинство на наследника. И едното и другото иматъ наказателенъ характеръ. Обаче, отъ сравнението на чл. 6 и 328 се вижда, че закона е много по строгъ къмъ надарения, отколкото къмъ недостойния. Коя е причината за тази разлика въ третирането? Тя се крие въ различието между дарението и наследството. Надарения държи всичко лично отъ дарителя; а наследника държи своето право отъ закона или отъ кръвьта, която тече въ неговитѣ жили. Нѣщо повече наследника има своето право даже противъ волята на наследодателя за онази негова часть, която се нарича *законна* [4]).

Теоритически наследника се счита като съсобственникъ на имотитѣ, които наследва. А щомъ надарения държи всичко

---

[1]) Domat, *Des lois civiles*, t; t. x. sect. III, art. 1.

[2]) Ricard, III partie, n° 661.

[3]) Pothier, *Des donations*, n° 180.

[4]) Coin-Delisle, sur l'art. 955, n° 5. — Grenier, t. II, n° 212. — Toullier, t. V, n° 331.—Duranton, t. VIII, n° 355.—Demante, t. IV, n° 98 bis II.

отъ дарителя, то неговата непризнателность къмъ последния е по черна и по осждителна отъ онази на наследника къмъ наследодателя. Ето защо законодадателя ги третира нееднакво. Отъ тукъ произлиза друго едно правило за тълкуване; то е, че случаитѣ за недостоинство не могатъ да се прилагатъ къмъ случаитѣ за непризнателность, когато разпорежданията сж различни, защото тамъ, гдѣто тѣ сж съгласни, има аналогия, а следователно и сжщия мотивъ за еднакво решавание, а тамъ, гдето сж въ разногласие, мотивитѣ сж различни; следователно, нѣма мотиви за еднакво решавание.

Напримѣръ, чл. 6 прави недостоенъ онзи наследникъ, който е принудилъ наследодателя да измени направено вече завещание. Това разпореждание на чл. 6 не може да се приложи и къмъ непризнателния надаренъ въ смисъль да се развали и неговото дарение, ако той, по нѣкой начинъ е принудилъ дарителя да измени едно направено къмъ другиго дарение, но неприето още отъ последния. Защо това? Защото разпорежданията въ тази хипотеза сж различни; едното е за случая, когато наследника принуди наследодателя да измени *завещателно* разпореждание, аналогично на което никакъ нѣма въ чл. 328.

Но фактитѣ, които биха съставили непризнателность и които, като такива, би оскърбили человеческото достоинство, сж твърде много. За това законодателя е избралъ най грознитѣ и най важнитѣ, и тѣхъ исчерпателно е приелъ, като факти, които съставляватъ *законна* непризнателность, а всичкитѣ други факти на непризнателность той е оставилъ въ областьта на етиката.

Нашия законодетель е приелъ само три факта, които, по своето естество, се считатъ за изражение на най-възмутителна непризнателность. Тѣзи факти сж:

1°. Когато надарения посѣгне върху живота на дарителя.

2°. Когато надарения се е провинилъ предъ дарителя въ други важни противъ него оскърбления и престжпления.

3°. Когато надарения откаже да даде прехраната на дарителя, ако той има нужда отъ такава.

Тѣзи изброения сж исчерпателни [1]). Това се вижда отъ самата буква на закона, който казва, че дарението може да се отмени *по* непризнателность „*само* въ следующитѣ случаи".

---

[1]) Arntz, t. II, n° 1920. — Pand. belges, v° *Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 561. — Pand. fr., v° Donat., n° 5672. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1583.

Прочее, по никоя друга, непредвидена отъ закона, причина не може да се отмени дарението.

И самитѣ означени въ закона дѣяния, трѣбва да бѫдатъ тълкувани ограничително. И по римското право случаитѣ на непризнателность сѫ исчерпателни: *In his tantum modo casibus* (L 10. *De revocandis donationubus*).

Най-важната, и най-голѣмата непризнателность отъ страна на надарения спрямо дарителя е, когато той посѣгне върху първото негово благо—живота. Тази причина е възпроизведена отъ закона 10, *Cod just., De revocandis donationibus.*

За да се отмени дарението по тази причина не е потрѣбно надарения да е осѫденъ; достатъчно е да се констатира факта на посяганието и предъ гражданския сѫдъ, който ще разгледа искането за отменение дарението.

Отменението на дарението може да бѫде произнесено даже въ случая, когато никакво углавно осѫждание не би било възможно срещу надарения, защото дѣянията, въ които той се е провинилъ, не представляватъ признацитѣ за опитъ на убийство съгласно углавното право.

Напримѣръ, надарения, съ намѣрение да убие дарителя, стреля срещу него съ револверъ, вѣрвайки, че той е пъленъ; обаче, излиза, че той е билъ празенъ; или му дава ястие, туряйки въ него една течность, която той мисли за отрова, но която въ действителность е едно безвредно питие. Всичкитѣ тѣзи деяния не съставляватъ, отъ углавно гледище, опитъ на убийство или за отравяние, но само едно несполучливо престѫпление, което не подпада подъ наказателнитѣ распореждания. Обаче, при тѣзи обстоятелства, къмъ надарения трѣбва да се приложи распореждането на чл. 223, т. е. да се отмени дарението по причина, че надарения е посегналъ върху живота на дарителя [1]), макаръ това посегателство да нѣма съставнитѣ елеминти за едно углавно престѫпление.

Прочее, посяганието върху живота се предвижда отъ чл. 328 като специално престѫпление; и то не може да се смѣсва съ другитѣ престѫпления, за които говори упоменатия членъ въ втората си алинея; съ други думи, ал. I отъ чл. 328 не испълнява двояка служба съ II-а алинея отъ сѫщия членъ.

---

[1]) Duranton, t. VIII, n° 555. — Aubry & Rau, t. VII, § 703. note 3. — Demolombe, t. XX, n° 622. — Jacquinot, *Donat.*, p. 105.

Има случай, въ който дарението не трѣбва да се отмени, макаръ надарения да е замислилъ да умъртви дарителя и макаръ да е имало начало на испълнение на този замисълъ. Този случай е, когато надарения самъ, по свое раскаяние, *се спира отъ посеганието и не го довършва до край.* Напр. надарения купува револверъ да убие дарителя, но следъ едно раскайване, подарява револвера на приятеля си, безъ да испълни намѣрението си; или: приготвилъ кафе съ отрова да го даде на дарителя, но се раскайва и излива кафето. Въ тѣзи случаи, имаме спасително гризение на съвестьта, което е спряло надарения отъ посягание върху живота на дарителя. Не е мждро да се затваря пжтя на раскаянието [1]). Въ случая се прилага распорежданието на чл. 49 п. 1 отъ Н. З.

— Отъ изложеното следва, че, за да решимъ, да ли надарення е посегналъ върху живота на дарителя и да ли да се приложи распорежданието на чл. 328, не трѣбва да се ржководимъ отъ квалификацията на наказ. зеконъ; при все това трѣбва да признаемъ и приememъ, че думата *посегналъ* съдържа въ себѣ си, съгласно съ разума на самия законъ, една воля отъ страна на надарения, който вдига нечестива ржка срещу дарителя. *Si manus impias inferat* [2]),

Следователно, дарението не би трѣбвало да бжде отменено въ следующитѣ случаи на невмѣняемость:

1°. Когато надарения въ време на извършване дѣянието, не е могълъ да разбира неговото свойство или значение или да ржководи постжпкитѣ си по недоразвитость, умственно разстройство или безсъзнателностьта си (чл. 41 отъ Н. З.).

2°. Когато убийството се е налагало по този законъ и заповедано отъ законна власть. (Чл. 44 Нак. Зак.)

3°. Когато посегателството е било извършено за законна защита на себѣ си или другиго; (чл. 45 Н. З). Онзи, който защищава живота си, незаслужва наказание — *cum moderamine inculpatae tutelae.*

---

1) Bayle-Mouillard sur Grenier, t. II, n° 212, — Duranton, t. VIII, n° 556. — Demolombe, t. XX, n° 623.

2) Furgole, *Testam.*, chap. XI, sect, I, n° 79. — Poujol, sur l'art. 955, n° 4. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 212. — Troplong, t. II, n° 1308. — Demante, t. IV, n° 98 bis, III, — Demolombe, t. XX, n° 624. — Jacquinot, op. cotyp 106.

4°. Когато посяганието е резултатъ отъ такова дѣяние, последствията на което надарения не е могълъ да предвиди — случайно дѣяние (чл. 43. Н. З.)

Какъ трѣбва да се реши въпроса, когато посягателството е извършено отъ *малолѣтенъ*-надаренъ? Трѣбва да се прави различие въ възрастьта на малолѣтния. Ако надарения-малолѣтенъ е до *десеть* годишна възрасть, счита се, че той не е разбиралъ значението на своитѣ действия; че, следователно, не е могълъ да изразява воля. Въ този случай неговото деяние е ненаказуемо (чл. 42 Н. З.) и дарението не трѣбва да се отмѣнява по причина на посегателство върху живота на дарителя. Обаче, ако малолѣтния, който е посѣгналъ върху живота на дарителя, е ималъ повече отъ десеть години и ако е действувалъ съ уразумѣние, дарението се отменява, защото *in delictis neminem aetas* excusat [1]).

И нашия наказ. законъ счита, че лицата, които сж по възрастни отъ десеть години на горе, действуватъ съ уразумѣние (чл. 57 Н. З.)

Прочее, посѣгателството трѣбва да е *умишлено;* да съставлява опитъ за убивание. Ако посѣгателя-надаренъ е невмѣняемъ, дарението не се отменява.

Какъ трѣбва да се постжпи въ случая, когато надарения се е билъ на *дуелъ* съ дарителя и умишлено го е наранилъ или убилъ?

Demolombe казва, че това е чисто фактически въпросъ. Сждията, за разрешението му, трѣбва да установи причинитѣ за дуела, кой го е предизвикалъ, резултатитѣ отъ бойятъ и съобразно съ тѣзи елементи да решава [2]).

А *Borsari* основателно мисли, че посѣгателството и при дуела, безразлично и независимо отъ горнитѣ елементи, пакъ е една причина за отменение дарението.

На второ мѣсто дарението се отменява, когато надарения е извършилъ лично *спрямо личността* на дарителя други престжпления и важни оскръбления, а тъй сжщо и

---

[1]) Ricard, n° 680. — Pothier, *Donat.*, sect. III, art. 3. — Toullier, V, n° 338. — Magnin, *Des minorités*, t. II, n° 1052. — Duranton, t. VII, n° 564. — Grenier, t. II, n° 219. — Massé et Vergé sur Zachariae, t. III, p. 333 — Aubry & Rau, t. VII, § 708 note 6. — Delvincourt, t. II, p. 234. — Demolombe, t. XX, n° 682. — Jacquinot, p. 106.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 626. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1602.

когато той е извършилъ престжпления *и срещу имотитѣ на дарителя.*

Споредъ втората алинея на чл. 328 двѣ сж причинитѣ, по които се допуща отменение на дарението, а именно:

1°. Надарения да е извършилъ *„други престжпления“*, освенъ посѣгателството върху живота, лично срещу дарителя или срещу неговитѣ имоти.

2°. Надарения да е извършилъ срещу дарителя *„важни оскърбления“*.

„Другитѣ престжпления“ и *„важнитѣ оскръбления“*, както се вижда сж насочени срещу собственността и честьта на дарителя.

„Другитѣ престжпления“. Кои сж тѣ? Закона не ги изброява; отъ това излиза, че тѣзи престжпления обематъ всичкитѣ престжпни актове и действия, които се предвиждатъ и наказватъ отъ общия наказателенъ законъ или отъ специални закони.

Израженията на закона сж общи; тѣ даватъ право на сждията да допусне отменение на дарението, щомъ има извършено отъ страна на надарения спрямо дарителя или спрямо неговитѣ имоти едно наказуемо действие.

За да бжде отменено дарението по причина на нѣкое престжпление, потрѣбно ли е, щото това последното да бжде *важно?* Съ други думи думата *„важни“* отнася ли се и къмъ престжпленията, или тя се отнася само къмъ оскръбленията? Този въпросъ е повдигнатъ въ френската и италиянската доктрина и юриспруденция, защото редакцията на съответнитѣ текстове е такава, че може да породи съмнение. И наистина, art. 955 отъ фр. *Code civil* казва: *„ . . . délits ou injures graves“*, а art. 1081 отъ ит. *Codice civile* казва: *„ ... di altro crimine, sevizie od ingiurie gravi“*. При тѣзи редакции може да възникне разногласие, да ли думитѣ *„graves“* и *„gravi“* се отнасятъ и къмъ престжпленията.

Едни, основавайки се върху историческото происхождение на редакцията, намиратъ, че думата *„graves“* (важни) се отнася само до оскръбленията, защото въ първоначалната редакция не е сжществувалъ израза *„injures graves“*; тѣ сж били прибавени по-послѣ [1]). Прочее, първоначалната редакция

---

[1]) Laurent, t. XIII, n° 5. — Jacquinot, p. 109. — Fenet, t. XII, p. 371. — Thiry, t. II, n° 381. — Pand. belges, V° *Donat.* entre vifs, t. XXXII, n° 581.

е била: s'il s'est rendu coupable envers lui de sévices ou de délits", а окончателната редакция е станала: „s'il s'est rendu coupable envers lui de sévices, délits ou *injures graves*.

Други автори, които съставляватъ болшинство, сж на мнение, че думата „важни" се отнася както къмъ престжпленията, тъй и къмъ оскръбленията. Тѣ казватъ, че, каквито и да сж биле различнитѣ фази, презъ които е минала редакцията, трѣбва да я приемемъ такава, каквато е станала въ окончателна форма; а пъкъ явно е, че граматическата постройка на фразата дава право да се приложи условието за важността (la condition de gravité) и къмъ престжпленията. Прочее, споредъ общото мнение днесъ, за да може едно престжпление, извършено отъ надарения спрямо дарителя, да бжде причина за отменение на даренето, то трѣбва да е важно [1]). И наистина, ако Х. подари на У. една ливада отъ 50 декара, една година следъ даренето У. пуща воловетѣ си да пасатъ въ нивата на Х., — нарушение наказуемо съ глоба до 50 лева, може ли въ този случай нарушението, което надарения е извършилъ, да бжде лишенъ отъ даренето?

Ние мислимъ, че нашата редакция на чл. 328 е ясна; споредъ нейната граматическа постройка думата *„важни"* се отнася само до оскръбленията, а не до престжпленията.

Но отъ друга страна нашия наказателенъ законъ предвижда престжпления и *нарушения;* и двѣтѣ действия сж забранени отъ него подъ страхъ на наказание. Престжпленията се наказватъ по-строго отъ нарушенията. За това, като се приеме, че чл. 328 отъ з. Насл. говори само престжпленията, а не и нарушенията, ще излѣзе, че едно дарение ще може да бжде развалено само тогава, когато надарения извърши спрямо дарителя едно престжпление, което, само по себе си, по своя характеръ, и по размѣра на наказанието си, е *важно*, е поважно отъ нарушението.

Следователно, въ горния примѣръ Х. не може да иска отменение на даренето, направено въ полза на У., защото

---

[1]) Massé et Vergé, t. III, p. 233. — Duranton, t. VIII, n° 557. — Troplong, t. II, n° 1313. — Demante, t. IV, n° 98 bis. — Aubry & Rau, t. VII, § 708 note J. — Demolombe, t. XX, n° 632. — Dalloz, sup. V° *Dispos. entre vifs*, n° 509. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1604. — D. P. 1875. 1. 449.

този последния не е извършилъ спрямо неговия имотъ престжпление, а е извършилъ само едно нарушение, което закона не включва въ причинитѣ за отменение на дарението.

По тѣзи съображения ние мислимъ, че спора върху въпроса се отстранява. Независимо отъ това, и споредъ духътъ на разпорежданието, трѣбва да се приеме, че думата *важни* се отнася само къмъ думата *оскрѣбления*.

Думата *престжпления* обема въ себе си всички деяния, които сж предвидени и наказуеми като такива отъ общия наказателенъ законъ и отъ специалнитѣ закони [1]),

Подъ това генерическо наименование трѣбва да се разбира не само престжпление, което е насочено противъ *личността* на дарителя, но и престжпления, насочени противъ неговитѣ *имоти*.

Така се разбираше този терминъ и въ римското право[2]).

Въ този смисълъ е и днешната доктрина[3]), отъ която прави изключение само Poujol[4]), който оборва мнението, че престжплението може да бжде насочено и срещу имота на дарителя.

Чл. 328 е съставенъ въ общи термини, които не позволяватъ да се прави разлика между престжпление срещу личността на дарителя и онова срещу неговитѣ имоти. Морално и логически е да се приеме, че престжплението, за което говори чл. 328, може да бжде насочено, както срещу дарителевата личность, така и срещу неговитѣ имоти. И наистина, ако въ деянието на надарения срещу личността на дарителя се съзира една неблагодарность, защо да не се съзре непризнателность и въ действията му, насочени срещу имотитѣ на дарителя.

---

1) Coin-Delisle, sur l'art. 955, n° 9 — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 214. — Duranton, t. VIII, n° 557. — Poujol, sur l'art. 955, n° 9.

2) L. 10, Code, *Des revocandis donationibus*.

3) Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1603 — Jacquinot, p. 109. — Dalloz, sup., v° *Dispos entre vifs*, n° 508. — Pand fr., v° Donat., n° 5689. — Laurent, t. XIII, n° 5. — Pothier, n° 680, — Marcadé, sur l'art. 955. n° 2. — Troplong, t. II, n° 1310. — Taulier, t. IV, p. 97. — Massé et Vergé sur Zachariae, t. III, n° 332. — Demante, t. IV, n° 98 bis. — Saintespès-Lescot t. III, n° 874. — Aubry & Rau, t. VII. § 708, note 5.

4) Poujol, sur l'art. 955, n° 6.

Ако надарения може да бъде лишенъ отъ дарението, когато оскърби дарителя, като го нарече „фалшификаторъ", напр., защо да не се съзре сжщата непризнателность отъ негова страна, когато той подпали и изгори кжщата му. И въ двата случая има мотиви за еднакво решавание. *Ubi eadem est decisionis ratio, eadem debet esse decisio.*

Demolombe отива още по-далечъ, като казва, че art. 955 (нашия 328) не само не прави различие между двата вида престжпления, но че може даже да се забелѣжи, че думата *престжпления (délits)* въ втората алинея на този членъ, трѣбва да се разбира специално за престжпленията срещу имотитѣ на дарителя, защото престжпленията срещу личностьта сж предвидени отъ другитѣ распореждания на сжщия члечъ [1]).

Едно престжпление, насочено срещу имотитѣ на дарителя, не може ли да състави единъ актъ отъ най-черна непризнателность спрямо неговата личность? Не е ли най-непризнателенъ надаренъ онзи, който би подпалилъ и изгорилъ всичкитѣ имоти на дарителя си, както и онзи, който би го нарекълъ батакчия.

Нѣкои автори изказватъ мнение, че престжплението срещу имотитѣ на дарителя, за да послужи като причина за отменение на дарението, трѣбва да е причинило на дарителя голѣма загуба, която унищожава исцѣло или въ голѣмъ размѣръ имуществото на дарителя.

Ние мислимъ, че не трѣбва да се държи смѣтка за размѣра на загубата отъ престжплението, но само моралния елементъ на действието [2]).

Престжплението, което надарения е извършилъ срещу личностьта или срещу имотитѣ на *съпругътъ на дарителя, на неговитѣ дѣца, на неговитѣ родители, трѣбва ли да се счете като престжпление, извършено срещу самия дорителъ?*

Отговорътъ на този въпросъ бѣ утвърдителенъ въ старото право, особенно ако престжплението е било много важно [3]). За да решатъ така, основаваха се на правилото: *Patitur quis injuriam non solum per semetipsum, sed etiam per liberos suos, item per uxorem suam* [4]).

---

1) Demolombe, t. XX, n° 631.

2) Jacquinot, p. III. — Laurent, t. XIII, n° 5.

3) Furgole, *Des Testam*, n° 96, — Pothier, *Des donat.*, sect. III, art. 3, § 1.

4) Instit., *De injur.*, § 2.

И наистина, възможно ли е да допущаме, че има непризнателность въ едно престжпление, насочено срещу имотитѣ на дарителя, а пъкъ да отказваме да видимъ непризнателность спрямо дарителя въ едно престжпление, извършено отъ надарения срещу неговитѣ близки; напримѣръ, надарения убилъ умишленно синътъ му, или запалилъ умишленно кжщата на последния.

Въ случая можемъ да извадимъ аргументъ отъ чл. 18 отъ З. Д., споредъ който насилието влече подирѣ си недействителность на договора, даже и когато е насочено противъ лицето или имуществото на съпругътъ, на единъ нисходящъ или възходящъ на договарящия се.

Сжщия въпросъ, по сжщия мотивъ, може да се повдигне и относително оскърбленията. Горнето решение се прилага и въ случай на важни оскърбления, отправени срещу съпругътъ на дарителя, срещу неговитѣ нисходящи и възходащи [1]).

Ricci поддържа противното, като казва, че закона говори за лоши обноски (*sevizie*) и за важни оскърбления, въ които се е провинилъ надарения; прочее, оскърбления срещу други лица, макаръ близки на надарения, не се включватъ въ текста. Отъ друга страна, като се говори за предполагаемата воля на законодателя, трѣбва да се придържаме строго о текста на закона [2]).

Ние не можемъ да се съгласимъ съ мнението на *Ricci*, защото живота, честьта и имота, които могатъ да се наследватъ единъ други сж солидарни. Честьта на жената е и честь на мжжътъ; честьта на дъщерята е и честь на родителитѣ (аргум. отъ чл. 46 отъ Нак, Законъ).

Напримѣръ, Х. подарява на У. една кжща; следъ даренето надарения позори честьта на съпруга му, която я нарича „безчестница;" или разгласява факти, позорни за честьта на дъщеря му.

Личния характеръ на непризнателностьта. Непризнателностьта е съвършенно лична за надарения. Ако я прояви

---

[1]) Massé et Vergé sur Zechariae, t. III, p. 332. — Saintespés-Lescot, t. III. n° 875. — Duranton, t. VIII, n° 657 bis. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II. n° 213. — Troplong. t. II, n° 1316.—Demolombe, t. XX, n° 634. *Contrà*: Jacquinot, *op. cit.*. p. 112.

[2]) Ricc, t. IV, n° 364.

самъ той *лично*, само тогава дарителя има право да иска отменение на дарението. Прочее, ако съпругътъ на дарителя, неговитѣ нисходящи или възходящи извършатъ нѣкое престжпление спрямо дарителя или неговитѣ имоти, последния не може да поддържа, че непризнателностьта иде отъ страна на надарения, а, следователно, не може и да иска отменение на дарението [1]).

Сжщото трѣбва да се каже и за важното оскърбление, което упоменатитѣ роднини на надарения биха направили на дарителя.

Обаче, ако престжплението или оскърблението е извършено спрямо дарителя отъ трето лице, но по заповѣдь на надарения, счита се, че тѣ сж извършени и отъ него: той е съучастникъ въ извършването имъ; за това той става непризнателенъ спрямо дарителя, въ смисълъ на закона, и този последния има право да иска отменение на дарението [2]).

По сжщитѣ съображения трѣбва да приемемъ, че престжпленията и оскърбленията, извършени следъ смъртьта на дарителя отъ неговитѣ наследници спрямо дарителя, не даватъ право на последния да иска отменение на дарението по причина на непризнателность [3]).

Значи въ тази материя не се допуща *exceptio veritatis* — доказване истинностьта на разгласеното обстоятелство или престжплението (чл. 239 п. 1 отъ Нак. Законъ).

Въ източницитѣ на нашия законъ се предвижда и друго едно действие, което дава право на дарителя да иска отменение на дарението; това действие е *лошитѣ обноски* на дарения спрямо дарителя. Така, art. отъ франц. *Code civil* говори за *sévices*, сжщо и art. 1081 отъ итал. *Codice civil* говори за *sevizie*, като действия, които съставляватъ непризнателность. Думата *sévices* значи лошо отнасяние (*mauvais traitement*); следователно, едно престжпление срещу личносьтта на дарителя.

---

[1]) Taulier, t. IV, p. 101. — Duranton, t. VIII, n° 562. — Massé et Vergé sur Zachariae, t. III, p. 232. — Ricard, III part., n° 676. — Grenier, t. II, n° 219. — Demolombe, t. XX, n° 635 bis.

[2]) Ricard, III partie, n° 675.

[3]) Massé et Vergé sur Zacsariae, t. III, p. 232. — Duranton, t. VIII, n° 562. — Tanlier, t. III, p. 101. — Demolombe, t. XX, n° 653. *ter*.—Pand. fr. v° *Donat.*, n° 5701.

Понеже лошитѣ обноски се състоятъ почти винаги въ действия, които сж оскърбителни за личностьта на дарителя и се смѣсватъ съ важнитѣ оскърбления, нашия законодатель е изхвърлилъ това действие отъ числото на онѣзи, които съставляватъ непризнателностьта. И наистина, като говори, по този въпросъ *Laurent* казва, че „думата *sévices* съдържа въ себе си известна строгость (implique une sorte de gravité), тъй че има плеоназмъ да се каже *sévices graves*“ [1]).

Важни оскърбления. Надарения, който получава дарение, поема едно задължение да бѫде почтителенъ къмъ дарителя. Дарителя и надарения, могатъ да си налагатъ въ дарственния актъ условия, но тѣ не трѣбва да предвиждатъ и случая за непризнателность, защото тя е единъ видъ отвратително престѫпление; и не трѣбва да се мисли, че надарения може да бѫде провиненъ въ него *nefas est hujusmodi casum expectare* [2]).

Не всяко оскърбление съставлява непризнателность, само важното оскърбление поражда такава.

Прочее, непризнателность има тогава, когато надарения позори и жестоко клевети дарителя: *si injurias atroces effundat* [3]).

И така, за да има характеръ на непризнателность, оскърблението трѣбва да е важно, да е *injurias atroces*, т. е. да бѫде такова оскърбление, което има за резултатъ да развали репутацията на дарения, неговата почтенность и добритѣ му нрави.

Закона не опредѣля разнитѣ начини, въ които може да се изрази оскърблението, и не прави никаква между тѣхъ разлика. Отъ това следва, че оскърблението може да се направи съ писмо, съ думи и съ действие. Напр. надарения има полови сношения съ жената или съ дъщерята на дарителя. *Furgole* счита това действие на надарения за важно оскърбление спрямо дарителя, което дава мѣсто за отменение даренето.

Оскърблението може да бѫде нанесено публично или тайно *in conspectu aut in solitudine*.

---

1) Laurent, t. XIII, n° 4.

2) L. 83, § 5, D. *De verborum obligationibus.*

3) L. 7, Cod. *De revocandis donationibus.*

Безразлично е, да ли престѫпнитѣ или срамни дѣла, които надарения преписва на дарителя сѫ вѣрни или невѣрни. За това, на надарения не се допуска да доказва истинността на действието, което той е съобщилъ за дарителя [1]). Въпреки истинността на действието, надарения е длъженъ да почита дарителя и да не го оскърбява даже съ вѣрни нѣща. Иначе дарението се отменява.

Единичкото условие, което закона изисква, то е, оскърблението да е *важно*. Кое е важно оскърбление и кое не е важно, е повече въпросъ фактически. Прецѣнката се предоставя на мѫдростьта и просвѣтеностьта на сѫдията по сѫщество. Pothier превежда думата *atroces*, като казва: че това трѣбва да посѣга да разруши репутацията на дарителя въ най сѫщественнитѣ ѝ части, като честностьта и нравитѣ (*„qu'elle tente à détruire la réputation du donateur dans les parties* les plus *essentielles, telles que la probité, les moeurs"* [2]).

Значи, всѣко оскърбление, което е посегателство върху честностьта, добритѣ и чиститѣ нрави на дарителя, е *важно*, е *atroces* и влече подире си непризнателность; а следователно и отменение на даренията.

Сѫдията по сѫщество, който ще оценява важностьта на оскърблението, трѣбва да бѫде много внимателенъ и предпазливъ въ своята преценка, защото отъ нея зависи честьта на дарителя и дарението на надарения.

И наистина, важностьта на оскърблението трѣбва да се обсѫжда отъ магистратитѣ споредъ обстоятелствата, които сѫ различни и относителни въ всѣко дѣло. За това тѣ ще преценятъ лицата, тѣхното въспитание, тѣхното положение, тѣхната възрасть, тѣхния полъ; ще преценятъ мѣстото, времето, по-голѣмата или по-малка публичность, при която е нанесено оскърблението, причинитѣ, които сѫ го предизвикали; да ли то не е било предизвикано отъ нѣкоя невъздържана обноска и неправда отъ страна на дарителя. Тѣ ще видятъ, да ли се касае за едно малко докачение, което минава почти неза-

---

[1]) Ricard, III part. n° 693. — Furgole, n° 74.—Toullier, t. V, n° 332.— Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 213. — Coin-Dilsle, sur l'art. 953 n° 12. — Demolombe. t. XX, n° 636.

[2]) Pothier, *Des donations entre vifs*, sect. III, art. 3, § 1, n° 181. — L. 7, ff, *De injuriis*,

белѣзано, или за положителни и очьртани действия, които неминуемо порочатъ репутацията на дарителя.

Най-вече сждията ще потърси, какво е било намѣрението, волята; да ли оскърблението не е резултатъ на едно избухване отъ гнѣвъ, и да ли то не е извършено хладнокръвно и предумишленно, защото въ последното се състои главно и сжществено черпотията на душата и непризнателността (la noirceur de l'âme et l'ingratitude).[1])

За да опредѣлятъ характера на оскърблението, сждиитѣ трѣбва да държатъ смѣтка, напримѣръ, за обстоятелството, че надарения и дарителя сж по нравъ грубиани, привикнали на груби думи. Съ една речь важнитѣ оскърбления могатъ да се проявятъ въ многобройни и различни форми.

Понеже нашия Върхов. Касац. сждъ не е ималъ случай да създаде юриспруденция по тази материя, а пъкъ непризнателността, проистекающа отъ оскърбленията може да се представи често и у насъ, ние намираме за полезно да припомнимъ нѣкои характеристични случаи отъ чуждата юриспруденция.

Ние казахме, че, за да има непризнателность, нѣма нужда, щото оскърблението да е нанесено публично, *in conspectu*, защото публичността нѣма нищо общо съ непризнателността. Оскърблението може да бжде *кръвно*, макаръ да е станало тайно.

Така, единъ синъ нарича въ едно писмо баща си крадецъ. Бащата, кръвно докаченъ, иска отменение на дарението, направено на синътъ-оскърбитель преди дарението. Тулузския Апелативенъ сждъ, не одобрявайки оскърбителнитѣ изражения, съ които синътъ си е послужилъ спрямо бащата, не съзира въ тѣхъ изискванатa отъ закона важность, защото писмото на синътъ до бащата е било повѣрително.

Това решение се критикува по горнитѣ съображения[2]).

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 637. — Toullier, t. V, n° 332. — Furgole, n° 74. — Ricard, n° 693. — Duranton, t. VIII, n° 557. — Troplong, t. II, n° 1311. — Coin-Delisle, sur l'art. 955, n° 12. — Aubry & Rau, t. VII, § 708. — Laurent, t. XIII, n° 7. — Jacquinot, p. 114. — D. P. 1865. 2, 160. — Ricci, t. VI, n° 264.

[2]) Laurent, t. XIII, n° 7. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 5710. — Dalloz, Sup. n° 509.

— Ако надарения оскърби дарителя даже въ една пледоария предъ сждътъ, той не може да се извинява съ своята професия и да иска да се отхвърли искътъ за отменение на дарението. Последнето ще бжде отменено по причина на непризнателность, проистичаща отъ важно оскърбление [1]).

— Непризнателностьта често се изразява въ *отношенията между съпрузитѣ*. Неизпълнението на едно задължение отъ страна на едного отъ съпрузитѣ спрямо другия съставлява непризнателность, която влече подирѣ си отменение на дарението.

Така, било е решено отъ французскитѣ сждилища, че отказването на жената да живѣе съ мжжа си, въпреки решението, което я е осждило да се прибере при него, съставлява едно важно оскърбление за мжжътъ. Оскърблението се счита за особенно важно, ако отказътъ на жената да се прибере при него става публично. Публичностьта въ случая влияе само върху характера на оскърблението; но тя си остава чужда за състава на непризнателностьта. Въ това дѣло непризнателностьта на жената се е увеличила съ това, че тя не е отишла да види мжжа си, когато той е билъ тежко боленъ — на умиране. Това поведение именно на жената е накарало сждътъ да признае, че въ случая има важно оскърбление, което влече подирѣ си отменение на дарението [2]).

Въ какво се състои оскърблението за мжжътъ? Жената е длъжна, по закона, да живѣе съ мжжътъ си. Предполага се, че тя избѣгва отъ неговата кжща само тогава, когато той злѣ се отнася съ нея. Това уронва неговата репутация като добъръ съпругъ, или неговитѣ чисти нрави, или неговата вѣрность къмъ нея. Особенно тази му репутация се уронва, когато жената отказва да се прибере при него и следъ издаване на решението за това. Този отказъ на жената, да се прибере при мжжа, е толкова важно, че Екзархиския уставъ го счита като причина за разводъ. Отказътъ може да има характеръ на длящесе оскърбление, а това има значение

---

[1]) D. P. 1874. 1. 198.

[2]) Laurent, t. XIII, n° 8. — D. P. 1870. 1. 292. — Pand. fr. 5, v° *Donat.* n° 5714.

за срока на иска за отменение. За това ще говоримъ при коментирането на чл. 330.

Може ли да се каже сѫщото и тогава, когато жената избѣга отъ мѫжа си, безъ да е имало решение, което да я осѫди да се прибере при него? Съ други думи, може ли мѫжътъ да се основе само върху факта на избѣгването и да иска отменение на дарението по причина на непризнателность? Това е съмнително. Когато има решение срещу жената да се прибере при мѫжа си, това показва, че последния не е виновенъ за избѣгването ѝ отъ кѫщи; за това, неприбирането ѝ при него е едно явно и важно оскърбление, което, както забелѣжихме, може да бѫде причина за разводъ.

Но, когато нѣма решение, което да осѫжда жената да се прибере, не се знае, да ли избѣгването не е оправдано, да ли то не е предизвикано отъ грубитѣ обноски на мѫжътъ къмъ жената, отъ неговитѣ къмъ нея насилия.

Ето защо ние мислимъ, че при липсата на едно решение, което осѫжда жената да се прибере при мѫжа си, само избѣгването не може да се счете за важно оскърбление, непризнателность, което влече подирѣ си отменение на дарението.

Прелюбодѣянието. Когато единъ отъ съпрузитѣ наруши святостьта на бракътъ чрезъ прелюбодѣяние, това последнето е ли непризнателность въ смисълъ на закона? Съ други думи прелюбодѣянието, извършено отъ единъ съпругъ-надаренъ е ли важно оскърбление спрямо другия съпругъ-дарителъ, което дава право да се иска отменение на дарението? На първъ погледъ този въпросъ като че ли не би могълъ да се постави, защото по църковнитѣ закони съпрузитѣ си дължатъ взаимна вѣрность, и изневѣряването, прелюбодѣянието отъ страна на едного отъ тѣхъ е най-голѣмото оскърбление противъ личностьта на другия. По църковнитѣ закони прелюбодѣянието е причина за разводъ (чл. 187 п. 2 отъ Екзарх. уставъ). Прочее, едно такова важно оскърбление, каквото е прелюбодѣянието, не може да не влече подире си отменение на дарението.

Впрочемъ, това постановява и чл. 189 отъ Екзар. Уставъ, който казва, че, когато виновната страна за развода е съпругата, последнята губи правото да дири отъ мѫжа си предбрачнитѣ и послебрачнитѣ подаржци.

И така, по Екзар. уставъ прелюбодѣянието е за съпругътъ-даритель едно важно оскърбление, което служи като причина за разводъ; а следователно дава право да се иска отменение на дарението, което оскърбения съпругъ е направилъ на своята съпруга, която му е изневѣрила.

Сѫщото е и по *Code Napoléon*, отъ който art. 229 казва, „мѫжътъ може да иска разводъ по причина на прелюбодѣяние на жена си (Le mari pourra demander le divorce pour cause d'adultère de sa femme); а по art. 230 „жената може да иска разводъ по причина на прелюбодѣяние на мѫжа ѝ. И art. 150 отъ италиянския *Codice civile* казва „че разлѫчение може да се иска по причина на прелюбодѣяние".

При все това ние виждаме една неопредѣленность и промѣнчивость въ юриспруденцията по този въпросъ.

Така, въпросътъ, да ли прелюбодѣянието отъ страна на жената съставлява причина за отменение на направеното ѝ отъ мѫжа дарение, се е представилъ нѣколко пѫти предъ сѫдилищата. И сѫдилищата сѫ се произнесли въ отрицателенъ смисълъ [1]).

Решенията на френскитѣ сѫдилища се основаватъ върху мълчанието на законътъ, който не е отбелѣжилъ лошото поведение на жената между причинитѣ за отменение на направеното отъ мѫжа дарение, и върху опасността, която би произлѣзла за нравитѣ и за семейството отъ раскриване изневѣряването на жената.

По после френския касац. сѫдъ е решилъ, че прелюбодѣянието отъ страна на жената е за съпругътъ-даритель важно оскърбление, което му дава право да иска отменение на дарението по причина непризнателность [2]).

Прелюбодѣянието може да сѫществува само тогава, когато сѫществува законенъ бракъ, святостьта на който нарушава единия отъ сѫпрузитѣ съ изневѣрявание на другия съпругъ.

Изневѣрявание на наложницата. Другъ е въпросътъ зъ изневѣряването на наложницата (държанката). Изневѣряването на една законна жена е непризнателность въ смисълъ на чл. 329, защото то безчести името на семейството

---

[1]) Dalloz, Rép., v° Dispositions entre vifs, n° 4301.

[2]) Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1604. — Dalloz, Rép., n° 1834,

на мѫжа, защото то е измѣна спрямо онова довѣрие, което мѫжътъ има въ жена си въ името на тържественния брачен обрядъ и защото най-после то може да има за резултатъ да въведе въ семейството чужда кръвь. А пъкъ ни единъ отъ тѣзи мотиви не сѫществува при изневѣряване отъ страна на държанката. Невѣрната държанка се унижава, но не накърнява ни честьта, на името на своя любовникъ. Съединяющия ги пактъ е безнравственъ и не сѫществува по закона; прочее, тѣхнитѣ връзки сѫ вънъ отъ закона и той не може да ги санкционира. И двамата сѫ свободни; тѣхното изневѣрявание може да е фактическа, но не законна непризнателность [1]).

Прочее, щомъ единъ мѫжъ не е свързанъ съ една жена чрезъ брачни узи, колкото осѫдителни и да сѫ отклоненията отъ сѫществующитѣ между тѣхъ връзки отъ гледището на морала, държанката не е задължена да му бѫде вѣрна и нейното поведение не създава актъ, които може да се квалифицира за непризнателность въ смисълъ на чл. 329 и който да дава право на дарителя да иска отменението по причина на непризнателность.

Неподчинението на дѣцата спрямо родителитѣ е тоже една непризнателность, която влече подирѣ си отменение на дарението.

Единъ баща подарява единъ имотъ на дъщеря си, която е още мома на 19 години. Дѣцата, за да встѫпятъ въ бракъ, сѫ длъжни да получатъ съгласието на своитѣ родители. Обаче, надарената дъщеря се ожанва противъ тѣхната воля за Х. Тя отива въ кѫщата на прелъстителя; отъ тамъ съобщава на родителитѣ за станалото и иска тѣхната благословия.

Сѫдътъ намира въ този актъ едно важно оскърбление за бащата-даритель и уважава искътъ му за отменение на дарението.

Като привежда този случай *Laurent* казва: „ние ржкоплескаме на това решение отъ гледището на морала, защото тукъ има непослушание и непризнателность. Но непризнателностьта законна ли е? Това е съмнително".

---

[1]) Bedel, *Traité de l'adultère et des enfants adultérins.* — Vivien, *Traité de l'adultère et l'honneur de la famille.*

И ние мислимъ, че това действие отъ страна на дъщерята не съставлява непризнателность, особенно, ако *приставанието* отъ страна на момата е станало по *обичай.* Известно е, че у насъ има мѣста, въ които момитѣ *приставатъ* на ергенитѣ безъ знанието и съгласието на родителитѣ.

Ако надарения направи една остра критика на нѣкое съчинение на дарителя, тя не съставлява оскърбление, което влече надирѣ си отменение на дарението, защото критиката на умственнитѣ произведения въобще не е оскърбление.

Закона говори за такива престжпления и оскърбления, които сж извършени срещу дарителя следъ датата на дарението и съ това надарения се е провинилъ спрямо първия въ непризнателность, каквато той не му дължи преди дарението. Ето защо дарението не може да бжде отменено по причина на оскърбление, извършено преди дарението.

Но какъ да се реши въпроса, когато надарения е извършилъ едно важно оскърбление *срещу паметьта на покойния дарителъ?*

Този въпросъ е твърде деликатенъ и споренъ.

Едни поддържатъ, че оскърбление паметьта на покойния дарителъ е причина, по която наследницитѣ на покойния иматъ право да искатъ отменение на дарението. Последователитѣ на това мнение се основаватъ на мнението на *Pothier,* който казваше: „Непризнателностьта, изразена следъ смъртьта на дарителя спрямо неговата память, може да е много важна и да даде мѣсто за отменение на дарението; ако, напримѣръ, надарения направи клеветнически доносъ следъ смъртьта на дарителя, противъ неговата память, за нѣкое престжпление, по поводъ на което ще се повдигне дѣло противъ паметьта му; или го е лишилъ отъ погребение"[1]). Спиратъ се и върху моралната страна на въпроса, като казватъ: мигъръ оскърблението противъ паметьта на умрѣлия благодетель не е тъй сжщо престжпенъ актъ даже още по престжпенъ отъ оскърблението, което е нанесено на живия дарителъ?

Освенъ това последователитѣ на тази доктрина се основаватъ на art. 1046 и 1047 отъ франц. *Code civil.*

---

[1]) Pothier, *Donations,* n° 196.

И наистина, art. 1046 казва: „Сѫщитѣ причини, които споредъ art. 954 (нашия чл. 327) и първитѣ двѣ алинеи отъ att. 955 (нашия чл. 328), даватъ право да се иска отменение на дарението при живѣ, ще се допущатъ и за отменение на завѣщателни разпореждания". А art. 1047 гласи: „Ако този искъ е основанъ върху едно важно оскърбление, *нанесено на памятьта на завѣщателя*, трѣбва да бѫде заведенъ въ течението на една година, начиная отъ датата на престѫплението."

Основани на тѣзи членове, тѣ казватъ: ако завѣтника, който оскърбява памятьта на завѣщателя, може да бѫде лишенъ отъ завѣта по причина на непризнателность, защо надарения да не може тъй сѫщо да бѫде лишенъ, по сѫщата причина, отъ дарението? [1]).

Този аргументъ, тегленъ отъ art. 1046 и 1047 отъ Франц. Code civil, не важи за у насъ, защото нашия законодатель ги е отхвърлилъ. Той не е възприелъ принципътъ, че завѣтника, който оскърби памятьта на завѣщателя, се лишава отъ завѣта. Следователно, по нашия законъ за този принципъ не може да се говори и въ материята за даренията.

Други автори изказватъ противно мнение, а именно, че оскърбление памятьта на дарителя, нанесено следъ неговата смъртъ, не влече подирѣ си отменение на дарението [2]).

Тѣхното мнение е по-юридическо и по-съобразно съ духътъ и буквата на нашия законъ. И наистина, отъ чл. 330 се вижда, че искъ за отменение на едно дарение по причина на непризнателность може да се заведе само тогава, когато оскърблението е нанесено лично на самия дарител още при живота му. Споредъ последнята алинея отъ този членъ обектъ на оскърбление може да бѫде само личностьта на дарителя и то до тогава, до когато още е живъ.

---

[2]) Bayle-Mouillard, t. II, n° 213, note *e*. — Demante, t. IV, n° 98 bis. — Arntz, t. II, n° 1918. — Thiry, t. II, n° 381.

[3]) Coin-Delisle, sur l'art. 957, n° 17. — Marcadé, sur l'art. 957, n° 1. — Toullier, t. V, n° 330. — Duranton, t. VIII, n° 554. — Troplong, t. II, n° 1312. — Mourlon, t. II, n° 732. — Aubry & Rau, t. VII, § 708 note 8. — Demolombe, t. XX, n° 639. — Huc, t. VI, n° 242. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1606. — Jacquinot, p. 116. — Laurent, t. XIII, n° 9. — Dalloz, Sup., v° *Dispos entre vifs*, n° 510. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 5719.

Законътъ дава право на наследницитѣ на дарителя да продължаватъ заведения отъ него искъ, или, ако той е умрѣлъ, тѣ могатъ да го заведатъ въ продължение на година следъ престжплението. Това разпореждане на закона предполага, че, по необходимость, престжплението е било извършено при живота на дарителя и срещу неговата личность, отъ което следва, че дарителевитѣ наследници могатъ само чрезъ трансмисия да придобиятъ право да искатъ отменение на даренията, но, че това право не може да се роди въ тѣхното лице.

Освенъ това, споредъ второто мнение се избѣгватъ много възможни спорове отъ страна на наследницитѣ на дарителя срещу надарения.

До кждѣ бихме достигнали съ процеситѣ, ако се допуснеше на наследницитѣ правото да дирятъ закъснѣли оскърбления и да се възбуждатъ обвинения, основани на после смъртни факти? Колко неприятни процеси! Колко кавги! Известно е, че наследницитѣ не сж толкова въздържани, колкото е билъ дарителя. Тѣ могатъ да намѣратъ причина за преследване тамъ, гдето дарителя е считалъ за длъжность да мълчи,

Ако надарения, който е осжденъ за престжпление срещу личността на дарителя или срещу имота му, е помилванъ или амнистиранъ, то помилването и амнистирането не пречатъ да бжде искано отменение на даренето [1]).

Амнистията, по своитѣ действия, унищожава престжплението, като да не е сжществувало, като да не е извършвано никога; обаче, договорнитѣ граждански последствия си оставатъ непокжтнати, особенно когато тѣ сж уговорени въ полза на трети лица. Това мнение не може да възникне, когато е въпросъ за помилване, което не унищожава престжплението.

При това трѣбва да забелѣжимъ, че тука трѣбва да има погрѣшка, относително думата *осжденъ*. Тя показва, че за да може да се отмени даренето по втората причина, потрѣбно е, щото надарения да е осжденъ углавно. Такава не е била идеята на законодателя, който не изисква присжда и за онзи *недостоенъ* наследникъ, който е посѣгналъ върху живота на наследодателя (чл. 6).

---

[1]) Pand. belges, n° *Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 584. — Nypels *Code pénal interprété*, t. I, p. 202, n° 4, note 2.

Отказване на прехрана. Като трети случай на непризнателность, която влече подирѣ си отменение на дарението, закона опредѣля отказването отъ страна на надарения да даде прехрана на дарителя, който се намира въ нужда.

Има два вида прехрани въ материята на даренията. Едната прехрана е *договорна*, когато дарителя е поставилъ въ самия дарственъ актъ задължение за надарения да *го храни* и да го гледа, до гдето е живъ. Другата прехрана е едно *мълчаливо*, свързано съ подаренитѣ имоти, задължение за надарения да повърне на дарителя изцѣло или частично подаренитѣ имоти въ форма на прехрана.

Както ще видимъ, тѣзи два вида прехрани сж различни по последствията си; за това не само не трѣбва да ги смѣсваме, но трѣбва грижливо да ги различаваме, За сега ще упоменемъ най-главното последствие, което имаме отъ отменението на даренето по причина на отказване на тѣзи двѣ прехрани.

Когато надарения не дава на дарителя *договорната* прехрана, която е едно условие на дарението, последното се отменява по причина на неизпълнение прекратителното условие и последствието отъ това отменение е, че даренето се отменява и действието на това отменение се отразява и върху правата на третитѣ лица по силата на правилото *resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis.* А когато надарения не дава на дарителя прехраната, която той му дължи *като надаренъ* отъ чувство на признателность, тогава отменението на даренето по причина на такава непризнателность не може да бжде въ ущърбъ на правата на третитѣ лица, които тѣ сж придобили върху подаренитѣ имоти преди завеждането искъ за отменение (чл. 331).

Отъ това следва, че надарения, като такъвъ е задълженъ да дава на дарителя прехрана само тогава, *когато той се нуждае отъ нея* и не може да си я достави съ свои средства. И дарителя може да иска прехрана отъ надарения въ този смисълъ, че последния трѣбва да му я даде, не по договоръ, а отъ признателность. Ако надарения я откаже, той се провинява въ непризнателность и дарителя, на това основание, може да иска отменение на даренето.

И наистина, нѣма по-черна непризнателность отъ тази, да откажешъ да дадешъ прехрана, да облечешъ и подсло-

нишъ онзи благодѣтель, който се намира въ крайна нужда. Това е неиспълнение на едно първостепенно естественно задължение.

И въ това отношение *договорната* прехрана се различава отъ прехраната, основана на признателность. Надарения е дълженъ да дава *договорната* прехрана, безразлично отъ обстоятелството, да ли дарителя има или нѣма нужда отъ нея.

Какво се разбира подъ думата *прехрана (aliments)?* Обикновенно подъ нея разбиратъ онова, което е нужно за поддържанието на едно лице, а именно храната, сблеклото и квартирата.

Кога надарения дължи прехрана? Задължението на надарения да храни дарителя отъ признателность къмъ него, предполага винаги, че последния има нужда отъ прехрана. Ако дарителя има средства за прехрана и при все това иска такава отъ надарения, последния има право да я откаже, безъ да се провини въ непризнателность.

Надарения не се провинява въ непризнателность и тогава, когато отказва да даде прехрана, защото самъ нѣма никакви средства за това. При това надарения дължи на дарителя прехрана не за това, че е богатъ, а защото е надаренъ и неговото богатство нѣма нищо общо съ качеството му на надаренъ. Отъ това следва, че надарения дължи прехрана въ границитѣ на онова, което е получилъ като даръ[1]).

Има автори, които поддържатъ, че надарения дължи прехрана само до размѣра на доходитѣ отъ подаренитѣ имоти[2]). Тази граница е произволна; тя трѣбва да се отхвърли.

Надарения трѣбва да си каже, че дарителя не би му подарилъ имотитѣ, ако можеше да предвиди, че самъ ще изпадне въ мизерия; прочее, признателностьта изисква, както забелѣжихме по-горе, да му ги повърне до исчерпване въ форма на прехрана.

Разбира се, че моралната длъжность, а не закона, може да задължи надарения да облагодѣтелствува осиромашелия даритель съ нещо повече отъ това, което е получилъ.

---

[1]) Thiry, t. II, n° 381. — Pand. fr., v° Donat., n° 5727. — Bayle-Mouillard, t. II, n° 213, note 6. — Demante, t. IV, n° 98 bis. — Demolombe, t. XX, n° 649. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1612.

[2]) Coin-Delisle, sur l'art. 955, n° 16. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 880. — Mourlon, t. II, n° 733. — Ricci, t. IV, n° 365.

Има автори, които мислятъ, че размѣра на прехраната трѣбва да се опредѣли отъ сждътъ [1]).

Когато дарителя испадне въ нужда за прехрана и *когато той има роднини, които сж длъжни, по закона, да го поддържатъ и хранятъ,* надарения дълженъ ли е да му дава прехрана или надарения е дълженъ да иска такава отъ упоменатитѣ роднини? Напримѣръ Х. подарява на У. по-голѣмата часть отъ своитѣ имоти; двѣ години следъ дарението той изгубва всичкия си имотъ и остава въ мизерия. Дарителя има синове, които сж въ състояние да го хранятъ и гледатъ. Въ този случай дарителя може ли да се обърне къмъ надарения У. за прехрана, и, ако този последния я откаже, провинява ли се въ непризнателность? Този въпросъ е споренъ; той е предизвикалъ двѣ мнения.

Първото мнение се състои въ това, че, когато дарителя има роднини, които, по закона, сж длъжни да го поддържатъ и хранятъ и които иматъ средства да испълнятъ този дългъ, той е дълженъ да се обърне къмъ тѣхъ за прехрана. Дарителя трѣбва да се обърне за прехрана най-напредъ къмъ онѣзи свои роднини, които, по закона, сж длъжни да го хранятъ и поддържатъ и които сж въ състояние да направятъ това.

Едничкия въпросъ, който трѣбва да се разреши въ всѣко дѣло, е, да се знае, да ли надарения се е провинилъ въ непризнателность; а пъкъ надарения, отказвайки прехраната, е непризнателенъ само тогава, когато дарителя има нужда, а той нѣма такава, когато има законенъ пжть да си достави прехрана.

Не стига да има непризнателность, за да бжде надарения законно непризнателенъ; той е такъвъ само тогава, когато испадне въ предвидената отъ закона непризнателность. Отказването прехрана на дарител, който може да си я достави по законенъ пжть отъ своитѣ роднини, не съставлява законна непризнателность [2]).

---

[1]) Beltjens, *Enciclop. du Code civil*, t. II, p. 283, n° 10. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1613.

[2]) Arntz, t. II, n° 1910. — Pand. belges, v° *Donat*, t. XXXII, n° 593. — Pand. fr., v° *Donat.*, n° 5730, — Marcadé, sur l'art. 955, n° 3. — Massé et Vergé, t. III, p. 233. — Vazeille, sur l'art. 955 n° 6. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 878. — Coin-Delisle, sur l'art. 955, n° 14. — Aubry & Rau, t. VII.

Второто мнение се състои въ това, че и надарения е дължень, по закона, да дава на дарителя прехрана. Въпроса се свежда къмъ следующето: понеже дарителя има, *по закона,* два източника — роднинитѣ и надарения — къмъ кого той трѣбва да се обърне за прехрана, когато има нужда отъ нея; къмъ първитѣ ли или къмъ последния?

Представителитѣ на това мнение казватъ, че е, справедливо, щото подаренитѣ имоти да служатъ преди всичко за прехрана на дарителя, ако той спадне въ мизерия, защото той никога не би подарилъ, ако можеше да предвиди, че ще испадне въ крайна нужда. Дарителя отъ богатъ става сиромахъ и дългътъ на признателность задължава на първо мѣсто надарения да се притече на помощь на дарителя, щомъ е испадналъ въ мизерия. Защо тяжестьта за прехрана на дарителя да падне върху неговитѣ роднини, които не сж получили нищо отъ него и той се е лишилъ отъ значителна часть отъ своитѣ имоти въ полза на едно чуждо лице? Ето защо алимантерното задължение пада най-напредъ върху надарения, и всѣко дарение освобождава, поне до размѣра на подареното, роднинитѣ на дарителя да го поддържатъ[1]).

Ние мислимъ, че представителитѣ на второто мнение; сж прави само отъ гледището на морала и на деликатностьта, но отъ гледището на закона тѣ нѣматъ право, защото законодателя е създалъ двѣ распореждания, съ едното отъ които той задължава известни лица да поддържатъ и хранятъ свой близъкъ — баща, съпругъ и др., — а съ другото дава право на последния да подари свои имоти на чужди лица, по нѣкога само въ известенъ размѣръ, и то *безвъзвратно.*

И наистина, ако единъ баща, който има единъ синъ състоятеленъ, подари нѣкому половината отъ своитѣ имоти, и после испадне въ мизерия, синътъ по току-що изложенитѣ съображения е дължень да храни баща си, който, подарявайки половината отъ своитѣ имоти, не е направилъ нищо друго, освенъ да упражни своето право, — да располага съ известна часть отъ имота си, — безъ да губи другото право,

---

§ 708, note 9. — Troplong, t. II, n° 1315. — Huc, t. VI, n° 243. — Demolombe, t. XX, n° 648. — Dalloz, Sup., v° *Dispos. entre vifs*, n° 511. — Laurent, t. XIII, n° 11.

[1]) Thiry, t. II, n° 381. — Bayle-Mouillard sur Grenier, t. II, n° 213. — Duranton, t. VIII, n° 558. — Ricci, t. IV. n° 365.

което закона му е запазилъ: да иска отъ синътъ прехрана, когато има нужда отъ нея.

Но и мнението, което поддържаме, не е абсолютно. Има случай, когато надарения би се провинилъ въ непризнателность спрямо дарителя, макаръ този последния и да има роднини, които сж дължни по закона, да го поддържатъ и хранятъ. Този случай е, когато близкитѣ роднини на испаднания въ мизерия се намиратъ далечъ отъ него или сж безизвестно отсжтствующи, та има голѣма пречка за дарителя да се обърне къмъ тѣхъ и да иска прехрана. Ако надарения въ този случай откаже да се притече временно на помощъ на дарителя, до тогава, до когато стане възможно да се обърне къмъ роднинитѣ си за прехрана [1]) виновенъ въ непризнателность. Напримѣръ, Х. подарява на У. голѣма часть отъ имотитѣ си. Следъ дарението той испада внезапно въ мизерия. Има роднини, които сж длъжни по закона да го хранятъ; но тѣ отсжтствуватъ далечъ — напримѣръ въ Америка. Дарителя се обръща за прехрана къмъ надарения; но този последния отказва даже временна прехрана, до когато стане възможно за дарителя да поиска такава отъ своитѣ роднини. Въ този случай непризнателностьта на У. е явна; тя е черна. Надарения У., който оставя благодѣтеля си въ пълна мизерия, и не му дава поне временна помощь, е виновенъ въ непризнателность, и дарението може да бжде отменено на това основание по искание на дарителя или на неговитѣ наследници (чл. 330).

Другъ щеше да бжде въпросътъ, ако дарителя е уговорилъ изрично въ дарственния актъ клауза, съ която налага на надарения задължение да го храни и поддържа, до когато е живъ. Тогава ще имаме дарение подъ условие, съ тяжести. Такива дарения се срещатъ често въ живота. Тѣ се уреждатъ по принципа за тяжеститѣ, а не по принципа за непризнателностьта.

При това дарение положението на надарения е съвършенно друго; той не може да праща дарителя да иска прехрана отъ роднинитѣ си, защото си е уговорилъ такава отъ него и той е задълженъ да я дава, като условие на даре-

---

[1]) Aubry & Rau, t. VII, § 708 note 9. — Coin-Delisle, sur l'art. 955, n° 15. — Jacquinot, *op. cit.*, p. 119.

нието. Надарения въ този случай има, по договора, спрямо дарителя по голѣмо задължение отъ това, което родителитѣ на последния иматъ спрямо него по закона [1]).

Надарения не може да възразява на дарителя, че не може и не трѣбва да му дава прехрана, понеже нѣма нужда отъ такава, тъй като той си има запазени, неподарени, имоти, доходитѣ отъ които сж предостатъчни да го издържатъ. При това условно дарение дарителя може да е много богатъ; да нѣма никаква нужда отъ прехрана; при все това, надарения е длъженъ да му я дава, ако той я иска, защото тя се дължи по договоръ.

И действията отъ отменението на това условно дарение въ този случай сж различни отъ онѣзи, които имаме, когато дарението се отменява по причина на непризнателность. Отменението на едно условно дарение по причина на неизпълнение задължението отъ страна на надарения действува ретроактивно и възстановява нещата въ първоначалното имъ положението.

Сроковетѣ за отменение на тѣзи двѣ дарения сж тъй сжщо различни. Срокътъ за отменение на едно условно дарение е до шесть годишенъ, а срокътъ за отменение по причина на непризнателность е едногодишенъ, начиная отъ деньтъ на престжплението, извършено отъ надарения спрямо дарителя (чл. 330).

Ето защо, дарителитѣ ще постжпятъ умно, ако предвиждатъ въ дарственния актъ една клауза, която задължава надарения да му дава прехрана, ако изпадне въ нужда.

Отъ казаното следва, че за прилагането на чл. 328 се изискватъ следующитѣ условия: 1° дарителя да има действителна нужда отъ прехрана, 2° той да нѣма роднини, които сж длъжни, по закона, да го хранятъ, 3° дарителя да е поискалъ отъ надарения прехрана и то чрезъ нотариална покана, 4° надарения да е отказалъ да даде прехрана и 5° отказването да е несправедливо било по сжществото на искането, било по размѣрътъ му [2]). Напримѣръ, когато дарителя иска прехрана въ преувеличенъ размѣръ.

---

[1]) Coin-Delisle sur l'art. 755, n° 18. — Poujol. sur l'art, 955. n° 8.— Bayle-Mouillard sur Grenier, t II, n° 213. — Demolombe, t. XX. n° 644.— Laurent, t. XIII, n° 12. — Jacquinot, *op. cit.*, d. 120. — Ricci, t. IV, n° 366.

[2]) Poujol, sur l'art. 955, n° 9. — Coin-Delisle, sur l'art. 955, n° 17. — Grenier. t. II, n° 218. — Duranton, t. VIII, n° 556. — Demante, t, VI. n°

Всичкитѣ тѣзи условия трѣбва да сѫ на лице за да може да бѫде приложенъ чл. 328, т. е. за да бѫде отменено дарението.

Ако надарения, следъ нотариалната покана, откаже на дарителя исканата прехрана, последния има право да заведе искъ срещу надарения за отменение на дарението. И сѫдията ще провѣри всичкитѣ упоменати условия относително сѫществото на искането, размѣра му и поканата. Ако при тѣзи провѣрки сѫдията констатира, че дарителя наистина има нужда отъ прехрана; че нѣма роднини, които сѫ длъжни, по закона, да го поддържатъ; че дарителя е поканилъ нотариално надарения да му даде прехрана; че последния е отказалъ такава изрично или мълчаливо, — ще отмени дарението, защото надарения е излезалъ наистина непризнателенъ въ смисъла на закона.

— Провинението на надарения въ непризнателность може да се доказва и установява съ всичкитѣ допустими отъ закона доказателства [1]). Но, понеже въпросътъ е важенъ и деликатенъ, римския законъ препоржчва на сѫдията да допуща и приема само яснитѣ и достовѣрнитѣ доказателства [2]).

— Прехраната трѣбва да се дава въ пари, а не въ натура; само по изключение прехраната може да се дава въ натура.

Впрочемъ, понеже нѣма законъ, който опредѣля, въ какво трѣбва да се дава прехраната, сѫдията ще реши споредъ обстоятелствата. Напримѣръ, надарения има текстилна фабрика; произвежда платове за дрѣхи, Въ такъвъ случай той може да предложи на дарителя: да му даде жилище въ своята фабрика; да му шие дрѣхи отъ своитѣ собствени платове и да го храни отъ своята кухня. Сѫдията е, който ще реши въ случая.

Кои дарения се отменяватъ по причина на непризнателность. Ние видѣхме, че даренията биватъ условни, безусловни, явни, прикрити, посредственни, ржчни, наградни, взаимни. Отменяватъ ли се всичкитѣ тѣзи дарения по причина

---

98 bis. — Demolombe, t. XX, n° 645. — Laurent, t. XIII, n° 13. — Jacquinot, p. 120. — Baudry-Lacatinerie, t. I, n° 1611. — Huc, t. VI, n° 343. — Ricci, t. IV, n° 366.

[1]) Demolombe, t. XX, n° 641. — Troplong, t. II, n° 1307.

[2]) L. 10, C. De *revocandis donationibus*. — Laurent, t. XIII, n° 13.

на непризнателность? Законътъ не прави никакво изключение за нѣкое отъ тѣзи дарения. Той говори съ общи думи, че въобще *дарението* се отменява (чл. 326 и 328). Изключенията се допущатъ само по законъ. Прочее, всичкитѣ дарения, безъ никакво изключение, се отменяватъ по причина на непризнателность. Тѣзи сж принципитѣ. Преди да се спремъ върху всѣко едно отъ даренията, нека отбелѣжимъ, че източницитѣ на нашия законъ предвиждатъ нѣкои изключения, които не сж възприети отъ нашия законодатель. Така art. 959 отъ французския *Code civil* установява едно изключение за даренията, направени въ полза на едно съпружество. Той казва: „Направенитѣ въ полза на бракъ дарения не могатъ да се отменяватъ по причина на непризнателность". (Les donations en faveur du mariage ne seront pas révoquées pour cause d'ingratitude).

Както се вижда, френския законодатель прави изключение само за едно дарение, — което е направено въ полза на единъ бракъ и то само по причина на непризнателность. Италиянския законодатель отива по-далечъ: той установява искание за двѣ дарения — дарение направено отъ признателность срещу услуги и дарение въ полза на единъ опредѣленъ бракъ — , по двѣ причини — непризнателность и раждание на дѣца. И наистина, art. 1087 отъ *Codice civile* постановява: „Исключватъ се отъ предшествующитѣ распореждания и ставатъ неотменяеми, както по причина на непризнателность, така и по причина на раждание дѣца, чисто наградитѣ дарения и онѣзи, които сж направени предъ видъ на едно опредѣлено съпружество, като се запазватъ правата на дѣцата на дарителя да искатъ намалението имъ до толкова, до колкото тѣ превишаватъ располагаемата часть". (Sono eccettuate dalle disposizioni precedenti, e rimangono irrevocabili tanto per causa di ingratitudine, quanto per sopravvegnenza di figli, le donazioni puramente rimuneratorie e quelle fatte in riguardo di un determinato matrimonio, salvo peró ai figli del donante il diritto di chiederne la riduzione in quanto eccedono la porzione disponibile).

Нашия законодатель, казахме, не е възпроизвелъ тѣзи изключения. Какво заключение трѣбва да извадимъ отъ това умишленно пропущание на упоменатитѣ изключения? Въ приготвителнитѣ работи върху чл. 328 намираме следнитѣ бе-

лѣжки: „Източницитѣ на нашия законъ — *Code Napoléon* и *Codice civile* — правятъ изключения за нѣкои дарения по специални и други съображения. Така, мотивитѣ на френския и италиянския законодатели, за да допуснатъ изключение за даренията, направени въ полза на едно опредѣлено съпружество, сж следнитѣ: защото направеното въ полза на едно съпружество дарение има особенъ характеръ; то не е направено само въ полза на надарения, а — тъй сжщо и въ полза на съпругътъ и на бждащитѣ дѣца, които ще се родятъ отъ бракътъ. Прочее, въ случая имаме по-скоро единъ семеенъ пактъ, нежели едно дарение. А пъкъ ще бжде несправедливо да се накаже едно цѣло семейство за вината на надарения. Интереса на бракътъ, който е единъ обществен интересъ, трѣбва да вземе надмощие въ случая надъ вината на надарения и наказанието, което той заслужва. Понеже не може да накаже виновия, безъ да засѣгне невиннитѣ, законодателя е предпочелъ да не наказва виновния — непризнателния. (Гледай Laurent, t. XIII, n° 19 и Locré, t. V, n° 54).

„Колкото важни и да сж тѣзи съображения отъ специаленъ характеръ, ние мислимъ, че ще бжде предпочтително да се не отдалечаваме отъ общитѣ принципи, по които *всѣко* дарение се отменява по причина на непризнателность. Надарения, предъ видъ на едно бждаще съпружество, знаяйки, че неговата непризнателность спрямо дарителя ще лиши отъ дарението не само него, но и членоветѣ на семейството му съпругата и дѣцата, ще се старае да бжде внимателенъ, учтивъ и признателенъ спрямо дарителя, като не посяга на живота му, като не върши никакви други престжпления срещу него и неговитѣ имоти и като не му наниса важни оскъбления. Ако въ случая се допусне изключение, то ще бжде насърдчение за надарения да върши престжпления срещу дарителя".

Отъ тази забелѣжка се вижда, че съставителитѣ на нашия законъ сж отхвърлили умишленно *всѣко* изключение.

Прочее, би трѣбвало да приемемъ, че, по нашия законъ, *всѣко* дарение, *безъ изключение*, трѣбва да бжде отменено по причина на непризнателность.

Дарението, което е направено отъ признателность, отъ уважение за заслугитѣ на надареното лице *(donation rémunératoire)*, за което говорихме въ чл. 307, се отменява по

причина на непризнателность. Обаче, отъ природата на това дарение произтича едно ограничение въ отменението, а именно: ако заслугитѣ, по причина на които е направено дарението, сж оценими въ пари, сиречъ, ако тѣ даватъ право за искъ на оногова, който ги е направилъ, дарението ще бжде отменено по причина на непризнателность, но надарения ще има право да заведе искъ срещу дарителя, за да му заплати дължимото [1]) Отъ това следва, че, ако цената на услугата е равна на стойностьта на подарения имотъ, нѣма дарение, а има исплащание на услугата.

Toullier мисли, че надарения въ случая нѣма право на искъ за исплащание цѣната на услугата [2]); обаче, неговото мнение не е прието.

Даренията направени съ тяжесть, т. е. условнитѣ дарения, сж тъй също отменяеми по причина на непризнателность. Но въ този случай, като се отмени дарението, дарителя е дълженъ да повърне на надарения заплатеното отъ него срещу наложенитѣ тяжести [3]).

Взаимнитѣ дарения. И тѣ безсъмненно могатъ да бждатъ отменявани по причини на непризнателность, изброени и въ тритѣхъ пункта на чл. 328.

Но, понеже въ случая имаме въ сжщность двѣ дарения, които сж си направили взаимно надарения и дарителя, явява се въпросъ: отменение на едното дарение отменява ли и другото. Ние говорихме вече подробно по този въпросъ при коментирането на чл. 326 и казахме, че отменението на едното дарение не влече подирѣ си отменение и на другото.

Прикрититѣ дарения. Нѣма нужда да се обръща внимание на формата, въ която е направено дарението. И прикритото дарение подъ форма на възмезденъ договоръ се отме-

---

1) Arntz, t. II, n° 1926. — Pand. belges, v° *Donat.*, t. XXXII, n° 601, Thiry, t. II, n° 382. — Pand. fr., v° Donat., n° 5738. — Dalloz, Rép., v° *Dispos. entre vifs.*, n° 1823. — Laurent, t. XIII, n° 15. — Jacquinot, p. 122 — Aubry & Rau, t. VII, § 708, note 14.

2) Toullier, t. V, n° 566.

3) Arntz, t. II, n° 1926. — Pand. belges, n° 603. — Thiry, *loc. cit.*— Coin-Delisle, sur l'art. 953, n° II, — Troplong, t. II, n° 1318. — Demolombe, t. XX, n° 655. — Aubry & Rau, t. VII, § 708, note 14. — Laurent, t. XIII, n° 17.

нява по причина на непризнателность[1]). Но разбира се, че, за да бжде отменено дарението по тази причина, потрѣбно е, щото прикриващия възмезденъ договоръ да бжде признатъ за прикрито дарение.

Ржчнитѣ дарения. И тѣ могатъ да бждатъ отменени по причина на непризнателность; но, понеже и тѣ по природата си повечето пжти сж прикрити, трѣбва да бждатъ установени.

Посрѣдственнитѣ дарения. (*libéralités indirectes*). *Опрощаване на дългъ.* И посредственнитѣ дарения се отменяватъ по причина на непризнателность. Напримѣръ, опрощаването на дългъ, направено отъ кредитора на своя длъжникъ, съ намѣрение да му подари дължимата сума, *animo donandi*, тъй сжщо се подчинява на правилото на чд. 328. Отъ това следва, че, ако дарението е резултатъ отъ една спогодба, напр. съ длъжника, това опрощаване не се счита за дарение и не може да се отменява по причина на непризнателность[2]). Има и противно мнение[3]).

Дарението на една общность на наследственни права и отричанието въ полза на едного или нѣколко други наследници се отменява по причина на непризнателность[4]).

Размѣрътъ на дарението—колкото малъкъ и да е той—не играе никаква роля въ отменението по причина на непризнателность, освенъ ако не представлява обичаенъ подаръкъ[5]). Непризнателностьта, която се изразява въ случаитѣ, предвидени въ чл. 328, не зависи, наистина отъ размѣра на дарението. Посѣгне ли надарения върху живота на дарителя, извърши ли срещу него друго нѣкое престжпление, нанесе ли му важно оскърбление, — той се провинява въ непризнателность, и дарението се отменява по тѣзи причини, безраз-

---

1) Pand belges, n° 604. — Arntz, t. II, n° 1926. — Aubry & Rau, t. VII, § 708. — Troplong, t. II, n° 1320. — Demolombe, t. XX, n° 656. — Laurent, t. XIII, n° 18. — Pasic. 1889. III. 76.

2) Furgole, *Testam.*, n° 111. — Pothier, *Donation entre vis*, sect. III. art. 3, § 3. — Duranton, t. VIII, n° 566. — Delvincourt, t. II, p. 284 notes. — Troplong, t. II, n° 1320. — Vazeille, sur l'art. 955, no 9.—Aubry & Rau, t. VII, § 708.

3) Toullier, t. V, n° 312. — Poujol, sur l'art. 960, n° 17. — Coin-Delisle, sur l'art. 953, n° 14.

4) Duranton, t. VIII, n° 566.

5) Demolombe, t. XX, n° 658.

лично да ли неговата стойность е голѣма, или е ничтожна. Закона не прави разлика въ размѣра, за това и ние нѣмаме право да различаваме.

Чл. 329 [1]

Отменението за неиспълнение условия или непризнателность става всѣкога чрезъ сждъ.

Този членъ опредѣля, по кой начинъ се оперира отменението по причина на неиспълнение условието, подъ което е направено даренето, или по причина на непризнателность.

То става *всякога* по сждъ; това означава, че не може да действова по право. Членъ 329 възпроизвежда правилото на чл. 70 отъ задълженията и договоритѣ, който казва: *„Въ този случай договора не се унищожава по право"*, т. е. не се отменява чрезъ самия фактъ на неиспълнение условията, но неиспълнението го прави отменяемо.

Като не се испълни условието, дарителя получава право да иска отменението по сждебенъ редъ, и сждията трѣбва да постанови решение, че го допуща. До постановяването на подобно решение, даренето продължава да сжществува и следъ неиспълнение условието [2]). Отъ това пакъ се вижда, че дарителя може и да не иска отменението; той може да се откаже отъ това си право [3]).

Текста на чл. 329 не бърка на странитѣ да стипулиратъ въ дарственния актъ, че отменението ще последва по право, ако не се испълни условието.

Но искътъ за отменение може да бжде заведенъ отъ наследницитѣ на дарителя, защото този искъ не е чисто личенъ; той прави часть отъ имуществото на дарителя.

Наследницитѣ при това могатъ да заведатъ искътъ даже и тогава, когато неиспълнението на условието отъ страна на надарения е последвало следъ смъртьта на дарителя, понеже правото на унищожение е едно условно право, което се прехвърля върху наследницитѣ на кредитора.

— Ако тяжеститѣ сж наложени исключително въ полза на дарителя, наследницитѣ му могатъ да заведатъ искъ за

---

[1]) C. N. 956.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 603.

[3]) Laurent, t. XX, n° 494.

недоплатеното. Съ смъртьта на дарителя надарения се освобождава. Напримѣръ, ако дарителя е уговорилъ въ своя полза една пожизненна рента. Тя спира съ смъртьта на дарителя.

Ако тяжестьта е отъ такова естество, че тя трѣбва да бѫде испълнявана и следъ смъртьта на дарителя, въ полза на неговитѣ наследници, напримѣръ една вѣчна рента, въ този случай тази тяжесть е установена и въ полза на наследницитѣ; за това тѣ иматъ право да заведатъ искъ срещу надарения, или да продължавятъ заведения [1]).

Искътъ за отменение дарението може да бѫде заведенъ и отъ кредиторитѣ на дарителя или на неговитѣ наследници. Това завеждание ще стане на основание чл. 139 отъ задълженията и договоритѣ, който дава право на кредиторитѣ да упражняватъ всичкитѣ права и искове на длъжника освенъ онѣзи, които се отнасятъ исключително до личностьта на послѣдния [2]).

Coin-Delisle отрича правото на кредиторитѣ да упражнятъ и искътъ вмѣсто дарителя. Споредъ него правото на дарителя не проистича отъ договорътъ, но отъ неговата искова молба, и до тогава, до когато той е доволенъ отъ испълнението, надарения дължи само незаплатенето. Кредиторитѣ иматъ право само да секвестиратъ последното. Само дарителя има право да избира между испълнението и отменението [3]). Разбира се, че, ако дарителя е завелъ искъ, кредиторитѣ иматъ право да постѫпятъ въ дѣлото като трети лица, за да попречатъ на оттеглянието на искътъ, защото последния прехвърля вече подаренитѣ имоти въ имуществото на дарителя.

Мнението на този авторъ, което е плодъ на единъ погрѣшенъ принципъ, е изобщо отхвърлено.

Дарителя може да отстѫпи възмездно или безвъзмездно правото си за отменение дарението на едно трето лице. Това

---

1) Coin-Delisle, sur l'art. 954, n° 7. — Duranton, t. VIII, n° 557. — Marcadé, sur l'art. 954. — Troplong, t. II, n° 1300. — Aubry & Rau, t. VII, § 707. — Demolombe, t. XX, n° 592. — Ricci, t. IV, n° 360.

2) Coin-Delisle, sur l'art. 954, n° 11.

3) Demolombe, t. XX, n° 595. — Duranton, t. VIII, n° 540. — Vazeille, sur l'art. 953, n° 4. — Marcadé, sur l'art. 954. — Demante, t. IV, n° 96 bis, III,. — Massé ét Vergé, t. III, § 483. — Saintespés-Lescot, sur l'art. 954, n° 11. — Aubry & Rau, t. IV, § 313. — Demolombe, t. XX, n° 595. — Laurent, t. XII, n° 498.

последнето има право да заведе само вмѣсто дарителя искъ срещу надарения.

Третето лице, въ полза на което е направено дарението, може да иска само испълнението на тѣзи тяжести, а не и отменение на дарението, защото то има интересъ само отъ испълнението и нѣма никакъвъ интересъ да иска отменението, резултата отъ което ще е: да се повърнатъ подаренитѣ имоти на дарителя. Напримѣръ, X. подарява една кжща на У. съ условие да плаща пожизненъ доходъ на Z. отъ 5000 годишно Z. има право и интересъ да иска да се изпълни условието, т. е. да му се плаща дохода, а не и да се отмени дарението.

Противъ кого се завежда искътъ за отменение дарението, или за испълнение на условието? Преди всичко противъ надарения, а после противъ неговитѣ наследници. Това е общото право, което урежда паричнитѣ задължения.

Нѣкои допущатъ исключение за случая, когато задължението е лично за надарения въ смисълъ, че то може да бжде испълнено само отъ него. Но това мнение не е право, защото и задължението да се направи нѣщо, когато не е испълнено, се обръща въ вреди и загуби; това е така, понеже условното дарение е единъ възмезденъ договоръ до размѣра на задължението.

За да може да иска отменението на дарението, потрѣбно ли е да се покани надарения предварително да испълни условието? Този въпросъ се решава съгласно съ първата половина на чл. 128 отъ задълженията и договоитѣ. Ако въ дарственния актъ е билъ опредѣленъ срокъ за испълнение условието, въ такъвъ случай нѣма нужда отъ протестъ. *Dies interpellat pro homine.* Но, ако нѣма опредѣленъ никакъвъ срокъ за испълнение условието, потрѣбна ли е покана?

Този въпросъ е споренъ. Едни казватъ, че трѣбва да се протестира[1]).

Други поддържатъ, че нѣма нужда отъ протестъ[2]). Послѣднето мнение отговаря напълно на духътъ и на текстоветѣ на чл. 326.

— Искътъ за отмѣнение е дѣлимъ, ако и тяжестьта е дѣлима.

---

1) Aubry et Rau, t. VI, § 707. — Troplong, t. II, n° 1295.

2) Laurent, t. XII, n° 503. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 856. — Demolombe, t. XX, n° 600. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1547. — Huc, t. VI, n° 238. — D. P. 1886, 2, 38. — Pand. belges, v° *Donat., entre vifs* t. XXXII, n° 511.

Чл. 330[1]

Просбата за отменение дарението по причина на непризнателность трѣбва да се подаде въ течението на една година, като се брои отъ деньтъ на престжплението, приписвано отъ дарителтъ на надарения, или отъ деньтъ, въ който престжплението е могло да стане известно на дарителтъ.

Това отменение не може да се иска отъ дарителтъ противъ наследницитѣ на надарения, нито отъ наследницитѣ на дарителтъ противъ надарения, освенъ ако въ последния случай искътъ е билъ предявенъ отъ дарителтъ, или той е умрѣлъ въ продължение на една година следъ престжплението.

Законътъ предвижда три причини за отменение дарението: неизпълнение на условията, подъ които то е било направено, по причина на непризнателность и по причина на добивание дѣца (чл. 326).

Отменението на дарението по първата причина — неиспълнение условието — става по общитѣ правила за прекратителното условие (чл. 70 отъ З. Д.); а отменението на дарението по другитѣ двѣ причини става, въ нѣкои отношения, по специални правила.

Когато изследвахме отменението по причина на неиспълнение условието, происходяще отъ мълчаливото съглашение на странитѣ, ние посочихме на три последствия:

1° че давностния срокъ за отменение на дарения е 20 годишенъ — *praescriptio longissimi temporis;*

2° че отменението може да се иска не само отъ дарителя, но и отъ неговитѣ наследници и правоимеющи;

3° че то може да бжде искано не само срещу надарения, но тъй сжщо и срещу неговитѣ наследници и правоимеющи.

---

[1]) C. It 1082; C. N. 957.

Съвършенно друго е, въ тѣзи три отношения, отменението по причина на непризнателность, която произтича не отъ мълчаливо съглашение на странитѣ въ дарственния актъ, но отъ новата воля на дарителя, комуто закона дава право да иска отменението като наказателна репарация за нанесеното му оскръбление.

Отъ тука произтичатъ три главни различия между двѣтѣ причини, а именно:

1° относително срокътъ, въ продължение на който трѣбва да се поиска отменение на дарението;

2° относително лицата, които могатъ да искатъ отменението;

3° относително лицата, срещу които може да се заведе искътъ за отменение.

Тази разлика е изразена ясно и изрично въ самия текстъ на чл. 330.

— За обяснението на този текстъ, необходимо е да припомнимъ на кратко неговото историческо происхождение.

Въ старото право имаше споръ по изложенитѣ три точки.

По първата точка — относително срокътъ — имаше три различни мнения.

Първото мнение бѣше, че срокътъ трѣбва да бѫде най-дългата давность — *praescriptio longissimi temporis*, понеже виждаме въ непризнателностьта на надарения едно мълчаливо прекратително условие, което даваше право на дарителя за единъ обикновенъ личенъ искъ.

Второто мнение бѣше, че давностния срокъ трѣбва винаги да бѫде 10 години, съгласно art. 1304 отъ C. N. (нашия чл. 205 отъ З. Д.), защото искътъ за отменение по причина на непризнателность имаше характеръ на единъ искъ за унищожение (action en rescision), основанъ върху грѣшка, въ която е испадналъ дарителя, подарявайки на единъ непризнателенъ.

Третото мнение считаше искътъ за отменение като единъ аксесоаръ на главния искъ; следователно, различаватъ: да ли непризнателностьта е посѣгателство върху живота на дарителя, въ какъвто случай искътъ за отменението се просрочваша съ двадесеть-годишна давность, т. е. просрочваше се въ сѫщия срокъ, въ който се просрочваше и углавния искъ.

Ако се е касаело за устно оскръбление, искътъ за отменение се е просрочвалъ съ една година, какъвто е срока и за оскръблението.

Трѣбваше да се тури край на тѣзи разногласия. Такава е и цельта на art. 957, отъ който е заетъ нашия чл. 330, който опредѣля единъ специаленъ срокъ отъ една година, *въ всичкитѣ случаи, безъ различие*, за искание да се отмени дарението по причина на непризнателность.

Прочее, малко важи, че извършения фактъ на непризнателностьта съставлява, споредъ квалификацията на наказателния законъ, едно истинско важно, или по-лекo, престжпление, спрямо което углавния и гражданския искъ се просрочватъ съ 15 или съ 3 години.

Независимо отъ давностния срокъ на престжплението, искътъ за отменение, въ всичкитѣ означени въ чл. 329 случаи, трѣбва да се заведе въ продължение на едногодишенъ срокъ.

А това значи, че нашия законъ не прави отъ непризнателностьта единъ аксесоаренъ искъ, подчиненъ на углавния и гражданския, който произтича отъ престжплението, а прави отъ нея, напаки, единъ отдѣленъ и специаленъ искъ.

И тъй, законодателя е счелъ, че, понеже искътъ за отменение, каквато и да е била непризнателностьта, въ края на крайщата винаги се основава на едно оскръбление, той трѣбва да се погаси, като всѣки подобенъ искъ, съ опрощаването отъ страна на оскърбения; това опрощаване трѣбва да се предполага, щомъ дарителя е оставилъ де се измине, безъ жалба, този едногодишенъ промежутъкъ.

Съ установяването на едногодишенъ срокъ, законодателтъ е приложилъ старото римско правило, по което се уреждаше искътъ, проистекающъ отъ оскръбление[1]). И наистина, текста на чл. 330 опредѣля срокътъ, въ продължение на който дарителя трѣбва да иска отменение на дарението по причина на непризнателность. Този срокъ е една година отъ деньтъ на престжплението, приписвано отъ дарителтъ на надарения, или отъ деньтъ, въ който то е могло да стане известно на дарителя. Този срокъ не съставлява прескрипция;

---

[1]) Furgole, *Testam.*, Chap. XI sect. 1, n° 174. — Ricard, III-e partie, n° 729. — Demolombe, t. XX, n° 661.

той е едно мълчаливо отричание на дарителя отъ правото да иска отменението. Ако обидения даритель бездействува въ течение на една година, закона предполага, че той не е противъ надарения [1]).

Въпросътъ, да ли едногодишния срокъ съставлява *давность* или той е само единъ процесуаленъ срокъ, е споренъ. Отговорътъ на този въпросъ има голѣми практически последствия, а именно: ако този срокъ съставлява давность, течението на тази последната може да бѫде прекъсната и спряна; нещо повече, тя не сѫществува между съпрузи и други лица, съгласно законътъ за давностьта; ако ли пъкъ въ случая нѣмаме давность, а имаме чисто и просто единъ *процесуаленъ* срокъ, неговото течение не се прекъсва и не се спира отъ никакви обстоятелства и условия. Както се вижда, въпросътъ за характера на едногодишния срокъ добива особена важность за дарението между съпрузитѣ. Ако срокътъ е давность, тя не сѫществува между съпрузитѣ и дарительтъ-съпругъ може да иска отменението на дарението въ *всѣко* време и следъ изтичанието на годишния срокъ.

Доктрината и юриспруденцията въ Франция сѫ раздѣлени по този въпросъ. Юриспруденцията е даже променчива.

Така, веднажъ Касац. сѫдъ е призналъ, че едногодишния срокъ е давность и му е приложилъ правилата за последната, а именно правилата за прекѫсването и спирането [2]).

Впоследствие тази юриспруденция е изменена и заедно съ доктрината признава, че този срокъ не е давность, че той е единъ процесуаленъ срокъ, който не може да бѫде ни прекъснатъ, ни спрянъ; че следователно, той тече и между съпрузитѣ [3]).

Ние мислимъ, че и въ двѣтѣ мнения има нещо абсолютно, което трѣбва да се отстрани. Така, съгласни сме съ възражението, че едногодишния срокъ не е единъ *обикновенъ процесуаленъ срокъ*, но не можемъ да се съгласимъ съ мнението на онѣзи автори като *Troplong*, който казва, че

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 367. — Laurent, t. XIII, n° 31.

[2]) S. 1856. 1. 199. — D. P. 1856. I. 54. — Troplong, t. II, n° 1343.

[3]) Laurent, XIII, n° 31, 35. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1616. — Demolombe, t. XX, n° 666. — Aubry & Rau, t. VII, § 708, note 26. — D. P. 1873. 2. 122; 1897. 1. 559.

този срокъ билъ една истинска давность (*une véritable prescription*). Истинския характеръ на този срокъ е едно специално разпореждане *sui generis*, което почива върху презумцията за опрощаване.

А пъкъ опрощаването може да се предполага по скоро между съпрузи, нежели между чужди лица. Значи, чл. 330 може да бъде приложенъ и между съпрузитѣ.

Тази презумция е *juris et de jure* и не допуща противни доказателства. Истече ли едногодишния срокъ, *счита се*, че дарительтъ е опростилъ непризнателния-надаренъ; не се допущатъ никакви противни доказателства въ смисълъ, че дарителя не е опростилъ непризнателния надаренъ.

Аналогиченъ споръ може да възникне, както ще видимъ, и при петъгодишния срокъ, въ течение на който може да се заведе искъ за отменение на даренето по причина на раждане на дѣца.

Отъ изложеното следва, че искътъ за отменение на даренето по причина на непризнателность може да бъде погасенъ, а углавния искъ за наказанието и гражданския искъ за вреди и загуби, происходящи отъ престъплението, да съществуватъ още.

И наопаки, углавния искъ и гражданския за вреди и загуби да съ погасени, а пъкъ искътъ за отменение да съществува още. Това може да се случи, когато дарителя се е научилъ за извършеното срещу него престъпление следъ истичането на установената отъ наказателния законъ за него давность.

Първото последствие е давало основание на мнозина да питатъ: какъ е възможно, дарителя да е изгубилъ правото си на искъ за отменение, а пъкъ прокуроръть да има още това право.

Отговорътъ на това очудване е ясенъ: законодателя е искалъ да тури единъ кратъкъ срокъ за неизвестността и неопредѣленността на собственността, която се добива чрезъ дарение. Ето защо дарителя, макаръ да е изгубилъ правото да иска отменение на даренето, може да заведе срещу надарения граждански искъ за вреди и загуби[1]) било предъ

[1]) Bayle-Mouillard sur Grenier, t. II, n° 214, note *a* — Coin-Delisle, sur l'art. 957, n° 2. — Guilhon, sur l'art. 1382. n° 743. — Demante, t. IV, n° 100 bis. — Demolombe, t. XX, n° 662.

углавния сѫдъ, било предъ гражданския съгласно чл. 5 отъ Гражданското сѫдопроизводство. И, ако заведе гражд. искъ за вреди и загуби предъ гражд. сѫдилища, тѣзи последнитѣ ще пристѫпятъ да разгледатъ дѣлото, следъ като се свърши углавното дѣло, било по сѫщество, било съ прекратявание на углавното преследвание, било съ прекратявание на следственното производство по онзи предмѣтъ, изъ който произтича искътъ. Това е съобразно съ правилото *le criminel tient en état le civil*, възприето отъ чл. 6 отъ Гражданското сѫдопроизводство.

Прочее, едногодишния срокъ, който не е друго освенъ едно опрощавание, едно мълчаливо отричание отъ правото за отменение, не трѣбва да се смѣсва съ срокътъ, въ който се завежда углавния искъ за извършеното престѫпление. Дарителя може да пропустне срокътъ за искание отменението, но той не губи правото си да заведе срещу надарения углавенъ искъ за извършеното срещу него престѫпление, безъ обаче да има право да заведе искъ за вреди и загуби, произтекающи отъ престѫплението, защото отричанието погасявайки оскърблението, погасява и произтекающитѣ отъ него последствия[1])

Furgole е на противно мнение. Споредъ него, тука имаме двѣ нѣща, оскърбление и искъ; а пъкъ оскърблението може да бѫде опростено по състрадание, безъ да влага подирѣ си и отричание отъ искъ за обезщетение[2]).

Има такива престѫпления, за които дарителя узнава въ самата минута на извършването имъ. При такива престѫпления срокътъ почва да тече отъ деньтъ на извършването имъ.

Но има и такива престѫпления, за които, макаръ и да сѫ насочени противъ дарителя, той може да се научи следъ време. Напримѣръ, надарения искалъ да отрови дарителя. Този последния може да се научи за това следъ двѣ години. Въ случая срокътъ почва да тече отъ деньтъ, въ който дарительтъ е могълъ да се научи за извършването на престѫплението.

Дарительтъ, като ищецъ, е дължен да докаже, че той е могълъ да се научи за извършването на престѫплението

---

1) Pothier, *Donat.*, sect. III, art. 3 § 5. — Troplong, t. II, n° 1326.

2) Furgole, n° 170,

само отъ еди-кой си день следъ истичание на годината. А надарения, като ответникъ, се ограничава съ едно просто възражение, че дарителя, като не е завелъ искътъ за отменение въ течение на една година, се е отрекълъ отъ правото да иска отменението; че той му е простилъ.

Не ще съмнение, че дарителя е дълженъ по закона да заведе искътъ си въ течение на една година отъ денътъ на извършване престѫплението; ако той го заведе по-късно, като се оправдава съ това, че той е научилъ по-късно извършването на престѫплението, той е дълженъ да докаже това си твърдение.

Ricci казва, че *onus probandi* въ случая пада върху надарения, защото дарителя билъ дълженъ да установи само факта на непризнателностьта, която дава основание за отменение [1]).

Втората алинея отъ чл. 330 опредѣля: кой и срещу кого може да се завежда искъ?

Кой може да завежда искъ за отменение по непризнателность? Непризнателностьта се състои отъ престѫпление, а всѣки искъ, основанъ на престѫпление, извършено спрямо ищеца, е чисто личенъ и, като такъвъ, не преминува къмъ наследницитѣ на обекта на престѫплението.

Дарительтъ е, който може само да заведе искъ за унищожение дарението по непризнателность; той не минава нито върху наследника, нито противъ наследника; той, както казва *Fontanella*, е *personnalissime*.

Обаче, ако искътъ е заведенъ вече отъ дарительтъ, неговитѣ наследници могатъ да го продължаватъ.

Наследницитѣ на даритяля иматъ едно изключително право да заведатъ искъ вмѣсто родительтъ, ако той е умрѣлъ въ продължение на годината. Разбира се, че тѣ могатъ да заведатъ този искъ само въ продължение на годината. Тука законътъ предполага, че въ този срокъ, като че действова самия дарител.

Кредиторитѣ на дарителя не могатъ да заведатъ този искъ вмѣсто него, защото той е привързанъ изключително къмъ неговата личность (чл. 139 отъ задълженията и договоритѣ).

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 367.

Противъ кого може да бжде заведенъ искътъ? Той може да бжде заведенъ противъ надарения; дарителтъ не може да го *заведе* против *наследницитѣ на надарения*; защото този искъ е едно наказание и, като такова, може да бжде наложено само лично на виновния; а щомъ умрѣ виновния, наказанието исчезва и приложението му става невъзможно.

Съ смъртта на надарения искътъ за отменението се прекратява и не може да бжде продължаванъ противъ неговитѣ наследници.

Мотивитѣ на това сж, че art. 957 отъ C. N., отъ който е заетъ буквално нашия чл. 330, като дерогира на стария принципъ, решава формално, че искътъ за отменение не може да бжде даже *продълженъ* срещу наследницитѣ на-надарения.

Тази дерогация може да се оправдае отъ двояко гледище на принципитѣ на новото право и на справедливостьта.

Че текстътъ на законътъ е формаленъ се вижда отъ втората алинея на чл. 330, който установява съ ясни думи, за двата предвидени отъ него случая, едно общо правило, а именно, че отменението не може да бжде *искано*:

Нито отъ дарителя противъ наследницитѣ на надарения;

Нито отъ наследницитѣ на дарителя срещу надарения.

Законътъ прави изключение само за *втория случай.*

Прочее, правилото остава въ сила за *първия случай.*

Това се вижда отъ изричния текстъ на чл. 330, втората алинея отъ който казва: „това отменение не може да се иска отъ дарителя противъ наследницитѣ на надарения, нито отъ наследницитѣ на дарителя противъ надарения, *освенъ ако* **въ последния случай** *искътъ е билъ предявенъ отъ дарителятъ, или той е умрѣлъ въ продължение на годината следъ престъплението.*“

Отъ този текстъ излиза безпорно, че въ *първия случай* т. е. когато трѣбва да знаемъ, да ли отменението може да се иска срещу наследницитѣ на надарения, правилото е, че такова искане за отменение срещу последнитѣ не се допуща даже тогава, когато искътъ е вече заведенъ.

Видѣхме, че представителитѣ на първото мнение допущатъ продължението на заведения вече искъ по съображение, че текста на закона говорилъ само за *искане*, а не и за

продължението на това искание. Този взглядъ е погрѣшенъ, защото явно е, че думата „*иска*“ въ чл. 330 обема едноврѣменно *завеждането на иска̀тъ и продължението му*; доказателство затова намираме въ самата конструкция на текста споредъ който, по изключение отъ правилото, което забранява на наследницитѣ на дарителя да *искатъ* отменението срещу надарения, тѣ, при все това, могатъ да го *искатъ*, ако искътъ е билъ вече заведенъ отъ дарителя.

Вѣрно е, че дарителя иска отменението срещу наследницитѣ на дарителя, даже когато продължава срещу тѣхъ заведения срещу дарителя искъ. Но на ли всѣки искъ се продължава до издаване на решението? И на ли *продължението* на едно искане за отменение е винаги *искание* за отменение?

Да, но това ставаше по принципа за сѫдебното подновяване, което произтича отъ *litis contestatio*.

А пъкъ въ нашето право заведения искъ не произвежда тази *novatio*; даже заведения искъ си остава все сѫщия.

Ако той е личенъ и прехвърленъ *преди*, трѣбва да остане такъвъ и *после*.

На ли углавния искъ се прекратява съ смъртьта на обвиняемия. А пъкъ искането за отменение по причина на непризнателность има углавенъ характеръ, защото гони цельта: да се наложи на дарителя едно гражданско наказание.

Прочее, това наказание трѣбва да се погаси винаги съ смъртьта на оногова, на когото е трѣбвало да се наложи лично.

По първото мнение се възрязава, че заведения вече отъ дарителя искъ отстранява всѣка презумпция за опрощаване и че не е справедливо да бѫде той лишенъ по причина на смъртьта на надарения, отъ ползата на този искъ. Това възражение е неоснователно, защото непризнателния надаренъ може да умре веднага подиръ извършването на непризнателностьта и *тази смъртъ лишава безспорно дарителя отъ правото да иска отменението срещу наследницитѣ на надарения* [1]).

Отъ всичко изложено трѣбва да се заключи, че въ всичкитѣ случаи смъртьта на надарения прекратява заведения срещу него отъ дарителя искъ за отменение.

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 679.

Ние, и въ първото издание, казахме, че отменението на дарението по причина на признателность, е едно *наказание*, което се налага на дарителя за извършеното отъ него срещу дарителя специално престжпление, предвидено въ чл. 330; а пъкъ смъртьта на виновния прекратява всѣко срещу него преследване; а следователно и всѣко налагание на предвиденото отъ закона наказание (чл. 11 п. 1. отъ углавното сждопроизводство).

Какъ да се постжпи въ случая, когато надарения е умрѣлъ презъ течението на процеса, но *следъ* като е било постановено решението отъ първа инстанция? Ако сждътъ съ решението си е отхърлилъ искътъ за отменение, дарителя не може да подаде въззивна жалба, защото нѣма интересъ, понеже производството на дѣлото ще се прекрати по причина на смъртьта на надарения; това е съгласно съ правилото: *actio non datur cui nihil interest.*

По деликатенъ е въпроса, когато сждътъ е приелъ искътъ на дарителя и е прогласилъ дарението за отменено. И тука, било че надарения е подалъ въззивна жалба преди да умре, било че не е подалъ такава, ще се приложи сжщото решение; т. е. производството по дѣлото ще се прекрати по искането на наследницитѣ на надарения.

— Сжщитѣ въпроси могатъ да се породятъ, ако надарения умре презъ течение на процеса, когато той се намира въ апелативния сждъ. И къмъ тѣхъ трѣбва да се приложатъ сжщитѣ сжждения.

— Но какво трѣбва да стане, ако надарения умре, когато дѣлото се намира предъ Върхов. Касац. Сждъ?

Споредъ насъ смъртьта на надарения прекратява производството на дѣлото въ *всѣко* негово положение (аргум. отъ чл. 11 п. 1 отъ угл. сждопр.) следователно, то ще бжде прекратено и въ Касац. сждъ.

Всичко това е за случая, когато, презъ течението на дѣлото, умре *надарения.*

Но какво става, когато *pendente lite* умре *дарителя*, а пъкъ надарения е живъ?

И този въпросъ е разрешенъ отъ втората алинея на чл. 330 изрично въ смисълъ, че неговитѣ наследници иматъ право да искатъ отменението на дарението: а) ако искътъ е билъ заведенъ отъ дарителя; въ този случай дѣлото се *про-*

дължава срещу надарения; б) ако дарителя е умрѣлъ въ продължението на една година следъ престжплението.

Прочее, по закона излиза, че *наследницитѣ* на дарителя иматъ право да искатъ да се продължи заведения отъ него искъ за отменение; а пъкъ не може да се продължава дѣлото противъ *наследницитѣ* на надарения.

Този въпросъ е споренъ въ доктрината. По него има двѣ мнения. *Първото мнение* се състои въ това, че искътъ, който е заведенъ отъ дарителя срещу надарения, се продължава следъ смъртьта на последния противъ неговитѣ наследници. Мотивитѣ на това мнение сж, че и въ римското право и въ старото френско право има принципъ, по който *заведения* искъ се прехвърля върху наследницитѣ. Този принципъ, въ римското право се изразяваше съ формулата *actionet semel iuclusae judicio non pereunt.*

Представителитѣ на това мнение казватъ, че този принципъ билъ възприетъ отъ френския кодексъ. Законътъ само забранява на дарителя да завежда искъ срещу наследницитѣ на надарения; но не забранява да се *продължава* срещу тѣхъ заведения вече искъ. Казватъ, че непризнателностьта е едно гражданско престжпление (*un délit civil*) отъ париченъ характеръ. И закона държи смѣтка за този интересъ, като дава право за искъ на наследницитѣ на дарителя. Личното въ този искъ е, той да бжде заведенъ лично отъ дарителя; а пъкъ той е заведентъ отъ него. Щомъ е така, нѣма никаква причина да не се продължава срещу наследницитѣ на надарения заведения срещу него искъ[1]).

Второто мнение се поддържа отъ видни юрисконсулти. Споредъ него непризнателностьта е едно престжпление. Заведения, по причина на това престжпление, искъ угасва, прекратява се съ смъртьта на надарения, който е извършилъ престжплението. Тъй че, ако надарения, срещу когото е билъ

---

1) Arntz, t. II, n° 1923. — Pand. belges, v° *Donat entre vifs*, t. XXXII, n° 634. — Coin-Delisle, sur l' art. 957, n° 12. — Delvincourt, t. II, p. 285. — Toullier, t. V, n° 337. — Guilhon, t. II, n° 747. — Taulier, t. II, v° IV, p. 102. — Massé et Vergé, t. III, p. 237. — Vazeille, sur l'art. 957, n° 5. — Troplong, t. II, n° 1327. — Duranton, t. VIII, n° 562. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 214. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 897. — Aubry & Rau, t, VII, § 708. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1623. — Dalloz, *Sup.*, n° 513.

заведенъ искътъ умре въ течение на процеса, *pendente lite*, искътъ се прекратява, защото отменението на надарението е *наказанието*, което се налага на надарения за неговото престжпление непризнателность; а пъкъ наказанието не се налага следъ смъртьта на виновния [1]).

По този въпросъ *Demolombe* справедливо казва, че искането за отменение, производството по което не е унищожено (*périmée*), и което сжществува въ време на смъртьта на дарителя, показва, че последния не е опростилъ надарения; следователно, нѣма причини, щото това искание да не бжде продължено отъ наследницитѣ на дарителя.

Това е съвършенно право, защото наследницитѣ на дарителя, които иматъ право да искатъ сами отменението въ продължение на годината следъ престжплението, иматъ *à fortiori* право да продължатъ заведения вече искъ; а пъкъ, наопаки, искането, което не може да бжде предявено срещу наследницитѣ на надарения, не може да бжде и продължено срещу тѣхъ.

Но главното съображение се състои въ това, че искътъ, който продължаватъ наследницитѣ на дарителя срещу живия още надаренъ, може винаги да достигне цельта си — да накаже непризнателния надаренъ; а пъкъ тази цель не може да се достигне, когато надарения, който едничъкъ е виновенъ и наказуемъ, умре даже следъ завеждането на искътъ.

Законътъ дава право на дарителевитѣ наследници да заведатъ искъ за отменение по причина на непризнателность, когато дарителя е умрѣлъ *въ продължение на годината следъ престжплението*. Какво означаватъ подчеркнатитѣ думи? Отъ кога почва да тече годината? Да ли тя почва да тече, начиная отъ деньтъ на извършване престжплението, безразлично да ли дарителя е знаялъ или не е знаялъ за него; или пъкъ, наопаки, началния срокъ на годината се опредѣля съгласно разпореждането на първата алинея, т. е. отъ деньтъ на престжплението, ако този день е билъ известенъ на дарителя, или отъ деньтъ, въ който престжплението е могло да стане известно на дарителя? Въпро-

[1]) Thiry, t. II, n° 383. — Marcadé, sur l'art. 957, n° 11. — Jacquinot, p. 136. — Bugnet, t. VIII, n° 418, note 2. — Mourlon, t. II, n° 744. — Demante, t. IV, n° 100 bis. — Demolombe, t. XX, n° 689. — Huc, t. VI, n° 248. — Pand. p., v° *Donat.*, n° 5785.

съть е деликатенъ и споренъ. Той е раздѣлилъ юрисконсултитѣ.

Едни поддържатъ, че годината почва да тече отъ деньтъ на извършване престѫплението, безразлично да ли дарителя е знаялъ или не за него. Мотивитѣ имъ сѫ следнитѣ.

Правилото на закона е, че *наследницитѣ на дарителя не могатъ да искатъ отменението*; а изключението е: освенъ ако дарительтъ *е умрѣлъ въ продължение на годината следъ престѫплението*. А пъкъ изключенията, които иматъ углавенъ характеръ, не се разграничаватъ.

За това, ако дарительтъ умре следъ истичането на годината отъ престѫплението, макаръ последното или неговия авторъ не сѫ му биле известни, неговитѣ наследници, които следъ това сѫ го открили, нѣматъ право да искатъ отменението.

При противно разрешение на въпросътъ правилото на закона би се унищожило съвършенно отъ изключението, защото наследницитѣ на дарителя ще иматъ въ всичкитѣ хипотези, толкова-же права, както и самия даритель.

И наистина, нека се спремъ върху всички хипотези, за да се види смисъла на закона.

На първо мѣсто, ако предположимъ, че дарителя, който е живъ, не е искалъ отменението въ продължение на годината, презъ която той е могълъ да научи за престѫплението, неговитѣ наслелници не могатъ да го искатъ; обаче, това ще бѫде съгласно съ общото право, споредъ което единъ искъ се прехвърля върху наследницитѣ до толкова, до колкото той не е погасенъ отъ страна на тѣхния родитель преди отваряние на наследството.

На второ мѣсто, ако предположимъ, че дарителя е умрѣлъ въ продължение на годината, следъ като е научилъ за престѫплението, неговитѣ наследници иматъ право да заведатъ искъ, каквото право биималъ самъ той, въ продължението отъ годината, което имъ остава още.

На трето мѣсто, най-после, ако предположимъ, че дарителя е умрѣлъ следъ годината на престѫплението, което не е му било известно, и че неговитѣ наследници могатъ да искатъ отменението презъ течението на годината, въ която тѣ сами сѫ могли да научатъ за престѫплението, въ такъвъ случай тѣ ще иматъ абсолютно сѫщото правило като дарителя.

И отъ правилото не ще остане нищо. А пъкъ очевидно е, че не е била такава мисълта на законодателя, който е установилъ такова ясно правило.

Отъ това следва, че трѣбва да има поне единъ случай, въ който продължающия се въ лицето на дарителя искъ да се погаси съ неговата смъртъ, та да не могатъ, следъ нея, наследницитѣ му да искатъ отменението. Този случай е именно случая, който ни занимава [1]).

Други автори изказватъ противно мнение, а именно, че годината почва да тече отъ денътъ, въ който престѫплението е могло да стане известно на наследницитѣ на дарителя, [2]) защото законодателътъ предполага, че мълчанието на дарителя въ продължение на една година е доказателство, че той опрощава надарения; възъ основа на това предположение той не дава право на наследницитѣ на дарителя да завеждатъ искъ за отменение, когато последния е умрѣлъ следъ истичание на годината на престѫплението. А пъкъ тази презумпция за опрощаване е възможна тогава, когато дарителя е могълъ, преди да умре, да се научи за престѫплението.

И наистина, при другото мнение ще бѫдемъ принудени да признаемъ, че наследницитѣ на дарителя не могатъ да завеждатъ искъ, когато дарителя умре следъ годината на престѫплението, и безъ да се е научилъ за престѫплението, макаръ срокътъ за завеждането на този искъ и да не е почналъ да тече; а отъ друга страна неговитѣ наследници не могатъ да завеждатъ никакъвъ искъ следъ неговата смъртъ.

Думитѣ *„въ продължение на годината“* отъ втората алинея на 330 се отнасятъ безсъмненно къмъ думитѣ отъ първата алинея *„като се брои отъ денътъ на престѫплението, приписвано отъ дарителя на дарения, или отъ денътъ, въ който престѫплението е могло да стане известно на дарителя“*.

---

1) Demante, t. IV, n° 100, bis, VI. — Coin-Delisle, sur l'art. 957, n° 13.

2) Duvergier sur Toullier, t. III, n° 336, note *a*. — Delvincourt, t, II, p. 79, note 3. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 214. — Vazeille, sur l'art. 957, n° 4. — Duranton, t. VIII, n° 462. — Troplong, t. II, n° 1382. — Marcadé, sur l'art. 957, n° 2. — Demolombe, t. XX, n° 683. — Laurent, t. XIII, n° 34.

Demolombe, като коментира art. 957 *Code Napoléon*, отъ който е заетъ нашия чл. 330, казва, че съотношението, което съществува между тѣзи двѣ *алинеи*, е тъй явно, че законодателтъ не е счелъ за необходимо да възпроизведе исцѣло, въ втората алинея установеното отъ него въ първата алинея разпореждание. И наистина законодателя основателно е мислилъ, че ще е твърде понятно, че, като дава на наследницитѣ на дарителя искъ за отменение, тъй както е уреденъ, *относително срокътъ*, отъ първата алинея, съ това сѫщото той имъ го дава, пакъ тъй, както е уреденъ отъ тази първа алинея и *относишелно началния моментъ на този срокъ*.

По изложенитѣ по горе съображения ние сподѣляме второто мнение, т. е. че срокътъ почва да тече отъ деньтъ, въ който престѫплението е могло да стане известно на наследницитѣ; въ такъвъ случай излиза, наистина, че наследницитѣ на дарителя иматъ, относително искътъ за отменение, толкова право, колкото има самия даритель.

Понеже искътъ за отменение принадлежи на наследницитѣ на дарителя само по трансмисия отъ него, и понеже наследницитѣ иматъ толкова и такива права, колкото и каквито има самия даритель, то този искъ въ ржцѣтѣ на послѣднитѣ трае толкова-же, колкото би траелъ въ ржцѣтѣ на самия даритель.

А отъ това следва, че, ако искътъ е билъ заведенъ отъ самия даритель, той може да бѫде погасенъ само чрезъ перемция, допусната срещу него и наследницитѣ му. Ако ли пъкъ искътъ не е билъ заведенъ отъ дарителя, неговитѣ наследници ще могатъ да го заведатъ, споредъ случая, било въ течението на цѣла година, ако той е умрѣлъ, безъ да е научилъ за престѫплението; било въ продължение на остатъка отъ годината, която почнала да тече при живота му начиная отъ деньтъ, въ който престѫплението е могло да стане известно на дарителя [1]).

При коментирането на чл. 328 ние казахме, че прелюбодѣянието отъ страна на единого отъ съпрузитѣ-надарени е важно оскърбление спрямо изневѣрения и му дава право да иска отменение на дарението. А чл. 330, въ втората алинея определя, кои

---

[1]) Demante, t. IV, n° 100 bis II.—Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 214.

наследници и при какви условия иматъ право да искатъ отменението.

Наследника на единъ съпругъ-даритель би ли могълъ да заведе срещу живия съпругъ-надаренъ искъ за отменение по причина на прелюбодѣяние, ако дарителя е умрѣлъ въ продължение на годината следъ престжплението, и ако този последния самъ не е завелъ искъ за отменение? Този въпросъ е твърде деликатенъ. Напримѣръ Х. подарява единъ имотъ на съпругата си У.; тя му изневѣрява, като блудствува съ Z. Може ли наследникътъ на Х. да иска отменение на направеното дарение въ полза на У. по причина на непризнателность, происходяща отъ важно оскърбление — прелюбодѣяние? Споредъ чл. 223 отъ Наказ. законъ преследване за блудство се възбужда *само по тжжба на оскърбения съпругъ*. Това означава, че този искъ е сжществено личенъ и като такъвъ принадлежи единственно и изключително на *оскърбения съпругъ*, а не и на неговитѣ наследници.

Важни съображения отъ морално естество и отъ общественъ редъ, които сж продиктували този спасителенъ принципъ, изискватъ още повече неговото прилагание и въ горния въпросъ, който може да представи най-плачевни скандали.

„Ако бѣше позволено на наследницитѣ да обвиняватъ една жена — майка си, или баба си, или братовица си, или леля си — въ прелюбодѣяние, казваше Геноа *(Guenois)*, тѣ ще намѣратъ много свидѣтели на своята порта; тогава не ще има семейство, което да не е въ опасность".

И наистина, безъ тази преграда не би имало семейство, което да не е застрашено отъ скандали, и алчни наследници все ще намѣрятъ свидѣтели, за да оскърбатъ честни и почтенни жени и да имъ оспорватъ брачнитѣ преимущества [1]).

Ето защо, както углавния искъ, така и гражданския за отменение на дарение по причина на прелюбодѣяние трѣбва да бжде абсолютно *personnalissime*, и като такъвъ да принадлежи само на оскърбения съпругъ, а не и на неговитѣ наследници.

Френския юрисконсултъ *Louet* исказва по този въпросъ една философска мисъль:

---

[1]) Troplong, t. II, n° 1335.

L'honnête homme trompé s'éloigne et ne dit rien, което значи: честния човѣкъ, изневѣренъ, отминава и не казва нищо.

И наистина, какво по-страшно морално наказание за невѣрната съпруга отъ това: изневѣрения и оскърбенъ съпругъ да отвърне очитѣ си отъ нейното престѫпно поведение и да я отмине, като не каже нищо. Това е кама въ сърдцето ѝ, ако тя има такова.

Нѣкои френски автори правятъ различие между прелюбодѣянието на жената и онова на мѫжътъ [1]). Ние сме противъ него, защото у насъ то е неоправдано съ никакво законно разпореждание.

За длящитѣсе престѫпления. Когато дарительтъ и надарения живѣятъ заедно, има повече непризнателности, които се повтарятъ често. Така е особенно между съпрузитѣ, бракътъ на които е излѣзълъ нещастенъ. При такъвъ нещастенъ бракъ лошитѣ обноски и ежедневнитѣ важни оскърбления между съпрузитѣ ставатъ едно обикновенно нѣщо.

Всѣки фактъ на непризнателность дава право на искъ за отменение. За това едногодишния срокъ почва да тече само отъ деньтъ на последното престѫпление, въ което надарения се е провинилъ [2]). Тъй че, ако съвмѣстния животъ продължава до смъртьта на дарителя, безъ той да действова искътътъ минава върху наследницитѣ.

Като типиченъ примѣръ за длящетосе оскърбление е отказването на жената да се прибере при мѫжа си, следъ като е била осѫдена да направи това. Това отказване съставлява едно важно оскърбление; а следователно и една непризнателность. За него ние говорихме при коментираниетс на чл. 328,

Едногодишния срокъ, въ продължение на който трѣбваше да се поиска отменението, почналъ ли е да тече отъ деньтъ, когато жената е отказала да се прибере при мѫжа си? Френскитѣ сѫдилища сѫ решили, че, понеже отказването на жената да се прибере е продължавало до смъртьта на съпругътъ и понеже оскърблението се е увеличило при последнята болесть на последния, срокътъ не е почналъ да тече отъ

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 688. — Troplong. *loc. cit.* — Brillon, v° *Adultère*, n° 29. — Lapeyrere, lettre A., n° 22.

[2]) Laurent, t. XIII, n° 33.

деньтъ на отказването на жената да се прибере при мжжа си, защото престжплението е било дляще се (*parce que le délit était continu*). За това, правото на мжжътъ е сжществувало още въ момента на неговата смърть; следователно, и наследницитѣ му сж могли да го упражнятъ [1]).

Прочее, срокътъ по чл. 330 не тече никакъ, когато престжплението — фактътъ на непризнателностьта — е дляще се (*continu*); причината за това е, че всѣки день се ражда единъ новъ искъ въ полза на дарителя; въ момента на неговата смърть правото му е цѣлно и той го прехвърля върху своитѣ наследници.

Отъ изложеното става явно, до колко е важно да се обръща внимание на длящиясе характеръ на престжплението непризнателность.

Законътъ говори за *наследницитѣ* на дарителя? Кои наследници разбира чл. 330? Нѣкои по-стари автори казваха, че подъ думитѣ *наследници на дарителя* трѣбва да се разбиратъ само наследницитѣ по кръвь, върху които наследството минава по право, и че, следователно отменението на едно дарение по причина на непризнателность не може да се иска, нито да се продължава заведенъ за него искъ отъ универсални наследници на дарителя, защото въ случая се е касаело, казватъ тѣ, за единъ искъ главния предмѣтъ на който е отмжщение за едно оскърбление *vindictam spirans*, и въ който искъ паричния интересъ е допълнение (*accessoire*); а пъкъ единъ искъ, който се погасява винага съ смъртьта на самия даритель, може да бжде прехвърленъ само на такива наследници, които представляватъ личностьта му [2]).

Ние мислимъ, че тази доктрина е неприемлима, защото подъ дума *наследникъ* трѣбва да се разбиратъ въобще лицата, които сж повикани отъ закона да получатъ всичкитѣ права и задължения за умрѣлия, *universum jus defuncti* [3]); а пъкъ чл. 340 дава право за искъ на *наследницитѣ* на дарителя; отъ което излиза, че този искъ за отменение принадлежи на всички онѣзи, които получаватъ цѣлото наследство на дарителя или часть отъ него.

---

[1]) D. P. 1870. 1. 292.

[2]) Aubry & Rau, t. VII, § 708.

[3]) Demolombe, t. XX, n° 680.

Цесия на искътъ за отменение. Може ли дарителя да отстжпи искътъ за отменение на едно трето лице? Въобще всичкитѣ автори допущатъ това право на дарителя; такава цесия на искътъ не пречи на личния характеръ на правото, защото то е лично въ тази смисълъ, че само дарителя може да го упражни; трети, външни лица, не би трѣбвало да се бъркатъ въ интимнитѣ работи между дарителя и надарения съ искание да се отмени дарението, което искание може да смути добритѣ отношения между тѣхъ. Обаче, дарителя който отстжпва своето право, го упражнява.

Но за да отстжпи дарителя своето право на искъ, потрѣбно е, щото той да е отворенъ [1]), т. е. непризнателностьта да е извършена и да дава право на искъ.

Има нѣкои автори, които мислятъ, че дарителя може да отстжпи правото си на искъ за отменение и преди искътъ да е отворенъ [2]), защото ако надарения излезе признателенъ до край, цесионария не ще има право, което да упражни. То ще бжде една условна цесия.

Ние не можемъ да приememъ това гледище, защото както дарителя не може да прощава една непризнателность, която още не е извършена, тъй той не може да отстжпи, до гдето тя не е настжпила, и правото си да си отмъсти за нея.

Освенъ това, при коментиранието на чл. 328 ние забелѣжихме, че непризнателностьта не трѣбва да се предвижда въ договоръ, защото тя е единъ видъ отвратително престжпление и не трѣбва да се мисли, че надарения може да бжде провиненъ въ него: *nefas est hujusmodi casum expectare* [3]). Ето защо една цесия на искъ за отменение по причина на неизършена още признателность би била оскърбителна за обществения редъ.

Прочее, цесията може да стане само следъ извършването на непризнателностьта отъ страна на надарения.

Дарителя и надарения сж свързани помежду си съ роднински или приятелски връзки, защото даренията повече

---

1) Huc, t. VI, n° 247. — Jacquinot, p. 132. — Laurent, t. XII, n° 29. — Pand. fr., v° *Donat*, n° 5779. — Demolombe, t. XX, n° 694. — Pand. belges v° Dispos entre vifs, t. XXXII, n° 633. — Coin-Delisle, sur l'art, 957, n° 10 — Demante, t. IV, n° 100. bis VI.

2) Saintespès-Lescot, t. III, n° 889.

3) L. 83, § 5, D. *De verborum obligationibus.*

жти се правятъ на роднини и приятели. Дарителя има право да опрости непризнателния надаренъ, като не поиска отменение на дарението въ продължение на годината следъ престжпването. Предъ видъ на тѣзи отношения между двамата, *има ли право дарителя да се помѣтне едностранчиво отъ договора-цесия*, като обезщети цессионария, за да може да стане пакъ господарь на правото за отменение и да опрости надарения, като не иска отменението на дарението, нѣщо което не би направилъ цессионария? Деликатенъ и споренъ въпросъ.

Едни допущатъ това право на дарителя [1]). За да се произнесе въ тази смисъль, Demolombe се позовава на морала, като казва: добро ли е, морално ли е, да се тури дарителя въ едно положение, при което той да не може да испълни най-доброто чувство на човѣшкото сърдце, да опрости надарения, раскаянието на когото го е трогнало, обезоржжило и смѣгчило.

Други, придържайки се о принципитѣ на правото, не допущатъ това право на дарителя. Дарителя не може, въпреки цесията, да направи да падне искътъ, като опрости надардния.

Веднъжъ отстжпилъ своя искъ, дарителя нѣма вече право. На какво основание той ще се помѣтне отъ цесията [2]).

Ние поддържаме, че чувствата на човѣшкото сърдце трѣбва да отстжпятъ предъ строгитѣ принципи на правото. Цесията е договоръ, по който купувача става собственникъ на прехвърляното право (чл. 316 отъ З. Д.), а пъкъ договора е договоренъ законъ — lex contractus — за странитѣ, който може да бжде отмененъ само по взаимно съгласие на контрагентитѣ или по предвиденитѣ отъ закона причини (чл. 28 отъ З. Д.). А ние не знаемъ текстъ, който дава право на дарителя да се помѣтне едностранчиво отъ цесията на искътъ за отменение. Това показва само едно, а именно, че дарителитѣ, когато отстжпятъ своя искъ за отменение на трето лице, трѣбва да си запазватъ изрично право да се по-

---

[1]) Demolombe, t. XX, n° 694. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 215, note *a*. — Aubry & Rau, t. VII, § 708.—Coin-Delisle, sur l'art. 955, n° 20.

[2]) Laurent, t. XIII, n° 29.

мѣтнатъ отъ договора срещу известно обезщетение за въ полза на цесионария.

Тази предвидливость най-вече се налага на дарителитѣ, които сѫ отстѫпили на трето лице своя искъ за отменение на едно дарение, предмѣтъ на което е единъ семеенъ имотъ, оставанието на когото въ рѫцетѣ на членоветѣ отъ семейството е желателно, даже традиционно. Отстѫпвайки своя искъ безъ никаква резервна клауза, самия даритель си отнема възможностьта, да испълни благородното чувство на своето сърдце — да опрости надарения, и съ това да спаси и извади подарения имотъ отъ рѫцѣтѣ на чужденеца—цесионарий, който не се вълнува отъ никакви други чувства, освенъ отъ чувството на материялния интересъ — да развали дарението и да получи вмѣсто дарителя подарения имотъ.

Чл. 331 [1]

Отменението на дарението *по причина на непризнателность* или по причина, че сѫ се родили дѣца, не може да бѫде въ ущърбъ нито на отчужденията, направени отъ надарения, нито на ипотекитѣ и другитѣ тяжести, съ които той е обложилъ дарения имотъ, ако тѣ сѫ станали преди завеждането искъ за отменение.

Отменение на дарението по причина на непризнателность и по причина на раждание на дѣца има действие спрямо трети лица и спрямо надарения. Чл. 331 опредѣля действието на това отменение спрямо третитѣ лица; а действието на отменението по упоменатитѣ причини между странитѣ е опредѣлено отъ следующия чл. 332.

И наистана, отъ деньтъ на дарението до деньтъ на завеждание на искъ за отменението по причина на непризнателность или по причина че сѫ се родили дѣца, надарения може да отчужди подаренитѣ имоти, може да ги ипотекира и да ги обремени съ други нѣкои тяжести. Какво действие ще има отменението върху тѣзи отчуждения и облагания съ тяжести спрямо третитѣ лица? Чл. 331 отговаря на този именно

---

[1]) C. It. 1088; C. N. 958, al I.

въпросъ: отменението по причина непризнателность или по причина на раждание на дѣца не може да вреди на третитѣ лица, които сѫ добили нѣкои реални права върху недвижимитѣ имоти *преди завеждането искътъ за отменение.*

Отъ това следва, че отменението не унищожава онѣзи реални права, които сѫ създадени върху подаренитѣ имоти даже следъ деньтъ на непризнателность, но *преди* завеждание искътъ за отменение.

Този принципъ е възпроизведенъ отъ римското право [1]).

Отменението унищожава онѣзи права на третитѣ лица, които сѫ придобити върху подаренитѣ имоти *следъ* вписването искътъ за отменението съгласно чл. 1 отъ закона за привилегиитѣ и ипотекитѣ. Защо отменението по тѣзи причини нѣма обратна сила? Отговора на този въпросъ е лесенъ само за отменението на дарението по причина на непризнателность; въ този случай отменението се допуща, за да се накаже непризнателния надаренъ; а пъкъ всяко наказание има сила отъ момента, въ който е произнесено [2]).

Защо отменението на дарението по причина на непризнателность не трѣбва да вреди на придобититѣ отъ трети лица права преди завеждането на искътъ? Защото това отменение е едно наказание, което не трѣбва да пада върху третитѣ лица има действие само отъ деньтъ, когато то е наложено. Причината на това отменение не е нито по-стара отъ дарението, нито съвременна съ него *antiqua et primaeva;* наопаки, тя е последующа и до толкова, че даже не е могла да бѫде предвидена. Тя проистича отъ едно лично действие на надарения, което не трѣбва да вреди на отстѫпенитѣ отъ него права. Може да се каже на дарителя, че ги е въвелъ въ заблуждение да правятъ договоръ за подаренитѣ имоти съ единъ непризнателенъ надаренъ. Той си е избралъ доброволно надарения за собственникъ на неговитѣ имоти чрезъ дарение. Третитѣ лица не могатъ да бѫда увредени отъ лошото поведение на надарения. Така бѣше и по римското право: *nemo alterius facto prâegravari* debet.

Отъ друга страна, ако третитѣ лица, които знаятъ, че има заведенъ искъ срещу надарения за отменение, купятъ подарения имотъ отъ последния, тѣ знаятъ, че иматъ работа

---

[1]) L. 7, Cod. *De revocandis donationibus.*

[2]) Laurent, t. XIII, n° 37. — Demolombe, t. XX, n° 696.

съ единъ предупреденъ вече съ искъ собственникъ, който може да изгуби собствеността.

Отъ деньтъ на завеждание на искътъ подаренитѣ вещи ставатъ спорни и не могатъ вече да бѫдатъ отчуждени въ вреда на правата на дарителя [1]).

Почти сѫщитѣ съображения обясняватъ действието на отменението и тогава, когато то става по причина че сѫ се родили дѣца на дарителя. Освенъ това счита се, че, когато дарението се отменява по причина на непризнателность и по причина на раждания дѣца, нѣма никакво прекратително условие. Отменение по тѣзи двѣ причини става отъ деньтъ на завеждание искътъ, *ex nunc*, и нѣма обратна сила.

Какъ трѣбва да се разбира изражданието „ . . . *преди завеждането на искътъ*“? Ако се земе буквалния смисълъ на изражението, то означава, че отменението не унищожава онѣзи отчуждедния и ипотеки, които сѫ станали *преди дарителътъ да е подалъ въ надлежния сѫдъ исково прошение, съ което иска да се отмени направеното дарение по причина на непризнателность или раждане дѣца.*

Но само едно завеждание на такъвъ искъ *предъ сѫдътъ*, само неговото вписване въ входящия *сѫдебенъ* регистръ достатъчно ли е за да унищожи придобититѣ *после това завеждание* права отъ трети лица?

Ние знаемъ, че само *публичността* на единъ актъ е, която може да има действие спрямо третитѣ лица; а само завеждането на искъ предъ *сѫдътъ* не съдържа въ себѣ си никаква *публичность*. Какъ, прочее, само едно завеждание на искъ, което не само не е *публично*, но което могатъ да гледатъ въ *сѫдътъ* само странитѣ или тѣхнитѣ повѣренници може да вреди на третитѣ лица, които не сѫ имали възможность да узнаятъ за завеждание на искътъ, и които *добросъвѣстно* сѫ придобили право върху подаренитѣ имоти, макаръ и *следъ* зазеждането на искътъ?

Всичкитѣ тѣзи въпроси се пораждатъ отъ не до тамъ точната редакция на упоменатото изражение и на отсѫтствието у насъ постановления за транскрипцията. Сега следъ закона за прив. и ипотекитѣ тѣзи въпроси се урежатъ съ изрични текстове.

---

[1]) L. 1. cod. *De litigiosis*. — Pothier, *Des donations entre vifs*, sect. III, art. 3, § 4.

Членъ 331 изисква *публичность* на искътъ, т. е. този искъ да бѫде вписанъ и въ публичнитѣ регистри за „транскрипцията правата върху недвижимитѣ имоти". Само отъ денътъ на това *завеждание на искътъ* не предъ сѫдътъ, но въ *нотариалната книга,* подаренитѣ имоти не могатъ да се отчуждаватъ и обременяватъ съ реални права.

И така, къмъ изражението: *преди завеждание искътъ за отменение"* трѣбва да се прибави „въ *нотариалната за това книга"* съгласно чл. 1 отъ зак. за прив. и ипотекитѣ.

Ние казахме, *нотариалната книга* и специални транскрипционни регистри.

И второ, за това, защото министра на Правосѫдието е казалъ въ Народното Събрание при разискването чл. 220 отъ закона за Задълженията и Договоритѣ следующето: „Казалъ съмъ, каза г. Тончевъ, че у насъ нѣмало транскрипция, и, че за това не можелъ да се приспособи законътъ тъй, както въ Франция и Италия. Азъ не казахъ подобно нещо. Въ закона турихме думитѣ *„нотариаленъ редъ"* вместо думата *„транскрипцията"*, понеже употрѣбенитѣ отъ насъ думи иматъ по-обширно значение и понеже ний нѣмаме още законъ за Транскрипцията, за която има особенъ отдѣлъ въ Итал. кодексъ, гдето нуждата е изисквала да се узакони транскрипцията. Ние още не сме изработили подобно нещо. Това е аслъ въпросъ на другъ законъ. Тука вмѣсто транскрипция турихме, щото извършването на продажбитѣ да става по нотариаленъ редъ; а когато се въведе транскипцията, думитѣ *„извършено по нотариаленъ редъ"* **да се разбиратъ,** *че ще стане именно транскрипция; защото продажбата, било по нотариаленъ редъ, или съ транскрипция, е едно и сѫщо* [1])".

И така, „нотариаленъ редъ", споредъ заявлението на министра на Правосѫдието, не е друго освенъ „транскрипционния редъ". Приемаме. Нека бѫде така. Прочее, по този „нотариаленъ" или сѐ едно „транскрипционенъ" редъ трѣбва да се заведе искътъ за отменение, за да може да има действие спрямо третитѣ лица относително придобититѣ отъ тѣхъ права: върху подаренитѣ имоти.

---

[1]) Дневници на VI Обикн. Нар. Събрание, III редовна сесия, кн. II.

Че наистина, искътъ трѣбва да се *заведе и въ нотаниаленъ регистръ* се вижда отъ източницитѣ на чл. 331.

И наистина, art. 958 отъ френския *Code civil*, източника на нашия чл. 331, изисква публичность на искътъ за отменение. За по-голѣмо подкрепление на тази мисъль, ние ще направимъ една цитата отъ *Laurent*. Той казва следующето: „Споредъ буквата на art. 958, отменението има действие спрямо третитѣ лица отъ момента на публичностьта, на която е подхвърленъ искътъ чрезъ вписването въ транскрипционната книга.

По-нататъкъ автора продължава: „Публичностьта, която се дава на искътъ, предупреждава третитѣ лица, които третиратъ съ надарения. Отъ тогава справедливо е, щото решението да ретроажира до деньтъ на искътъ“ [1]).

Това се вижда ясно и отъ чл. 2 и 6 отъ законопроекта за вписванията въ публичнитѣ регистри (за транскрипцията) отъ 1897 г., който казва: „Подлежатъ на вписване въ публичнитѣ регистри: . . . 6) исковетѣ за отменение на дарения, предвидени въ чл. 329 и 331 отъ закона за наследството . . .

Сѫщото се подтвърдява и отъ art. 1088 *Codice Civile*, който казва: . . . „не вреди на трети лица, които сѫ придобили права върху недвижимитѣ имоти преди вписването на искътъ . . . . *anteriormente alla trascrizione della domanda* (art. 1933).

Транскрипцията, за която говори чл. 1088 е сѫщата, за която, споредъ както нашия министръ на Правосѫдието, е говорилъ въ Събранието, сѫществува особенъ отдѣлъ въ Италиянския Codice Civile: *Titolo XII. Della trascrizione* art. 1932—1947.

Art. 1088, отъ който е преведентъ нашия 331 чл., се силава на art. 1933, който казва: „Трѣбва така сѫщо да се впишатъ за специалнитѣ действия, установени отъ закона:

„2° Искътъ за отменение, за унищожение указани въ чл. 1080, **1088**, 1235, 1308, 1511, 1787“.

Domande di rivocazione, di rescissione e di resoluzione indic te negli articoli 1080, 1088, 1235, 1808 1311, 1553, 1787).

Действието на вписването е, че отчужденията и ипотекитѣ, които е направилъ надарения преди него, сѫ дейс-

---

[1]) Laurent, t. XIII, n° 38.

твителни, а онѣзи, които сѫ извършени следъ вписването по нотариаленъ редъ, ще се унищожатъ съгласно чл. 231 отъ Задълженията и Договоритѣ, който казва, че продажбата на чужда вещь е недействителна.

Не ще е безполезно да направимъ тука една предупредителна белѣжка за постановленията на Code Napoléon по въпроса. Съгласно art. 958 и 960 отъ Code Napoléon отменението по причина на раждание дѣца унищожава всичкитѣ права, които третитѣ лица сѫ придобили върху подаренитѣ имоти (art. 958 и 960). А у насъ, подобно на Итал. кодексъ, е прието противно начало, изразено въ чл. 231, а именно, че и раждането на дѣца не вреди на правата придобити отъ трети лица следъ завеждането на искътъ.

Вписването на искътъ въ специалнитѣ за това книги, предвидени въ чл. 331, засяга само недвижимитѣ имоти; за това той говори за вписването. И наистина, съгласно чл. 1 отъ Закона за привил. и ипот. вписватъ се само онѣзи възмездни и безвъзмездни актове, които прехвърлятъ вещни права върху недвижими имоти. Отъ това следва, че вписването на единъ искъ за отменение на едно дарение за движими предмети нѣма никакво действие.

Вѣрно е, че надарения престава да е добросъвѣстенъ собственникъ, начиная отъ денътъ на искътъ, но, ако той отчужди, добросъвестния владѣлецъ се счита за собственникъ съгласно чл. 323 отъ Закона за имущество и собственность.

Когато подаренитѣ имоти сѫ движими имоти, дарителя рискува да ги изгуби, защото подарения е предупреденъ съ искъ за отменение, че може да бѫде задълженъ да ги повърне. Понеже отъ деньтъ на завеждание искътъ дарителътъ става условенъ собственникъ на надаренитѣ имоти, той има право да иска отъ сѫдътъ да му допусне охранителни мѣрки [1]) съгласно чл. 76 отъ З. Д., споредъ който кредитора може, преди испълнение на условието, да извърши всичкитѣ действия, които се отнасятъ до запазване на неговитѣ права.

Охранителнитѣ мѣрки сѫ въ зависимость отъ различното естество на надаренитѣ имоти отъ особеннитѣ обстоятелства на дѣлото.

---

[1]) Laurent, t. XIII, n° 43. — Jacquinot, p. 150.—Pand. fr. v° *Donat.*, n° 5854. — Pan. belges, v° *Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 670.

Ако подаренитѣ имоти сѫ тѣлесни или безтѣлесни предмѣти, дирителя може да иска отъ сѫдътъ секвестиранието имъ. Когато подаренитѣ имоти сѫ безтѣлесни, достатъчно е дарителя да съобщи на длъжника на креансата своя искъ за отменение, и съ това да попречи на всѣко нейно бѫдеще отстѫпване [1]).

Когато сѫ подарени пари, дарителя може да обезпечи искътъ си чрезъ налагание възбрана върху имоти на надарения до размѣра на подарената сума.

Може да се каже въобще, че при този искъ за отменение искътъ на подарени движими имоти, той може да бѫде обезпеченъ по общитѣ правила за обезпечение на исковетѣ.

Чл. 332 [2])

Въ случай на отменение надарения се осѫжда да върне стойностьта на отчужденитѣ предмети, която сѫ имали по времето на искането, и плодоветѣ, като се смѣта отъ деньтъ на това искание.

Отъ предидущия членъ видѣхме, че, ако надарения е отчуждилъ имота преди завеждането искътъ, отчуждението е действително и третото лице остава собственникъ на придобития имотъ.

А чл. 332 опредѣля действието на отменението спрямо надарения. Въ такъвъ случай надарения, ако подаренитѣ имоти се намиратъ още въ рѫцѣтѣ му, той ги повръща на дарителя неповредени, т. е. така, като да не сѫ излизали никога отъ неговитѣ рѫцѣ; и ако е отчуждилъ имота, се осѫжда да заплати стойностьта на отчужденитѣ предмети и плодоветѣ.

Надарения плаща онази *стойность*, която имотитѣ сѫ имали въ времето, когато е заведенъ искътъ.

Въпросътъ, какво трѣбва да се повърне на дарителя слѣдъ отменение на дарението, бѣше споренъ. Едни поддържаха, че, слѣдъ отменение на дарението по причина на непризнателность, надарения трѣбва да повърне само онова, което се намира още въ рѫцѣтѣ му отъ подаренитѣ имоти;

---

[1]) Demante, t. IV, n° 101 bis, IV. — Saintespès-Lescot, t. III, n° 904.
[2]) C. It. 1089; C. N. 958, al II.

тѣ се основаваха на римското право, което казваше: *Quidquid is ex titulo donationis tenet, es die cogitur restituere* [1]).

Така *Pothier* казваше, че надарения не е длженъ да повръща нищо, защото цельта на искътъ за отменение е да отнеме подарения имотъ отъ надарения; а пъкъ не можешъ да му отнемешъ онова, което той нѣма.

Други мислѣха, че надарения е длженъ да повърне стойностьта на отчужденитѣ имоти [2]). Това мнение, предствлявано отъ *Dumoulin*, е по-морално и по-юридическо, понежесе касае за наказание на едно морално престжпление, за това и съвременнитѣ законодатели усвоиха второто мнение, което е и възпроизведено въ чл. 332. А нашия законодатель го приложи къмъ отменение на дарението и по причина на раждание дѣца.

Но важното и особеннотс, което законодателя е постановилъ за случая, е, че правото на дарителя нѣма за предмѣтъ нито *цената*, която подарения имотъ е ималъ въ време на подаряването, нито самия подаренъ имотъ, а *стойностьта*, която този имотъ има въ деньтъ на завеждание искътъ за отменение.

Въ това отношение нашия законодатель е искалъ да бжде последователенъ и съгласенъ съ онова, което е постановилъ за привнисание чрезъ прехващание на отчуждени имоти, въ който случай се има предъ видъ стойностьта на недвижимитѣ имоти въ време на отваряне наследството (чл. 268).

Това распореждание туря дарителя въ сжщото положение, въ което той би билъ, ако не бѣше направилъ дарението и като че ли имота не е излизалъ никога отъ неговото имущество [3]).

А плодоветѣ се плащатъ отъ деньтъ за завеждание искътъ.

Но какъ трѣбва да се постжпи, ако стойностьта на имотътъ е намалена въ време на завеждание искътъ, по-долу отъ действителната стойность, която имота е ималъ при даре-

---

[1]) L. 7, Cod. *De revocandis donationibus.* — Ferrière sur la Coutume de Paris, tit XIII, § 4, n° 35. — Ricard, n° 717. — Pothier, *Des donat. entre vifs*, sect. III, art. 3, § 4.

[2]) Dumoulin, § 33, n° 57. — Furgole, chap. XI, sect. 1, n° 160. — Demolombe, t. XX, n° 706. — Laurent, t. XIII, n° 48.

[3]) Demante, t. IV, n° 101, bis, V. — Aubry & Rau, t. VII, § 708.

нието, по причина на непреодолима сила или случайно? Напримѣръ, часть отъ подарената кѫща е разрушена отъ землетресение (аргум. отъ чл. 262).

Загубата въ случая е въ тяжесть на дарителя; надарения не отговаря за повредата, защото той е собственникъ, осѫденъ да повърне подарения имотъ; а пъкъ той не може да повърне онова, което не сѫществува. Дарителя не може да се оплаква, че е претърпѣлъ загуби, защото тѣ не сѫ причинени отъ надарения, а отъ случайно събитие. Тѣзи загуби сѫ въ тяжесть на собственника или на оногова, комуто имота трѣбва да бѫде повърнатъ[1]).

Тъй сѫщо, ако стойностьта на имота се е увеличила случайно, увеличението е въ полза на дарителя. Напримѣръ, наводнението присъединява къмъ подарената нива единъ островъ.

Обаче, ако намалението или увеличението стойностьта на имота е произлѣзло отъ действието на надарения, тогава последния и дарителя сѫ длъжни взаимно да си дадатъ смѣтка. Така, ако по вината на надарения е изгорѣла часть отъ подарената кѫща, той е длъженъ да обезщети дарителя.

Ако надарения е подобрилъ имота, като е направилъ пристройки и други, дарителя е длъженъ да земе имота, заедно съ пристроеното, но да му заплати стойностьта на подобреното, защото той нѣма право да се обогатява за смѣтка на надарения[2]), и защото дарителя не може да взема назадъ това, което не е далъ.

Казаното се отнася до недвижимитѣ имоти, които сѫ отчуждени или ипотекирани. Ако недвижимия имотъ се намира у надарения, той, както казахме, трѣбва да бѫде възвърнатъ така, като дарението да не е ставало никога.

Понеже правата на третитѣ лица се запазватъ, то надарения е длъженъ да обезщети дарителя за вредитѣ, които му е нанесалъ съ ипотекирането на подарения имотъ или съ другитѣ тяжести и сервитути, съ които го е обременилъ. Напримѣръ, Х. подарява на У. една кѫща; надарения я ипотекира на Z. Следъ отменение на даренето по причина на

---

[1]) Pand. fr. *v° Donat.*, n° 5865. — Jacquinot, p. 151. — Pand. belges, *v° Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 677. — Thiry, t. II, n° 384.

[2]) Laurent t. XIII, n° 47. — Demolombe, t. XX, n° 708.

непризнателность или по причина, че сж се родили дѣца, правата на Z. върху ипотекираната кжща сж запазени въ смисъль, че той може да продаде кжщата, за да събере ипотекарното си вземание. Въ този случай дарителя не е длъженъ да плаща ипотекарния дългъ; надарения е длъженъ да освободи кжщата отъ ипотекарния дългъ; иначе, ако той остави да продадътъ имота за дългътъ, трѣбва да обезщети дарителя за загубитѣ отъ тази продань на имота.

По-съмнителенъ е въпросътъ за сервитутитѣ, които надарения е допусналъ върху подарения имотъ. *Ricard* поддържаше, че въ този случай дарителя не трѣбви да бжде обезщетенъ [1]), а *Dumoulin* [2]) и *Furgole* [3]) казваха противното, което е по-трезво и по-логично, защото, макаръ закона и да говори за отчужденията, резултатътъ ни подсказва, че дарителя не трѣбва да губи отъ стойностьта на имота, която е намалена съ допуснатата върху него тяжесть, която представлява едно частично отчуждение[4]).

Законътъ задължава надарения да повърне на дарителя и плодоветѣ отъ отчуждения имотъ, начиная отъ деньтъ на искането за отменение. Въ този случай се прилага правилото, установено за привнисанието на плодоветѣ, споредъ което плодоветѣ отъ наследственнитѣ имоти съставляватъ часть отъ самата наследственна маса: *fructus augent hereditatem.*

А плодоветѣ, събрани отъ надарения преди завеждането на искътъ за отменение, не се повръщатъ. Последния ги задържа като добросъвестенъ собственикъ и владѣлецъ, тъй като до деня на завеждание искътъ дарението сжществува[5]).

Дарителя трѣбва ли да зачита направенитѣ отъ надарения административни актове; напримѣръ, длъженъ ли е да зачита отстжпенитѣ отъ надарения наеми? По този въпросъ доктрината не е ясна[6]).

---

1) Ricard, III past, n° 720.

2) Dumoulin, Sur Paris, § 33, glose 1, n° 57.

3) Furgole, XI, I. 161, 162.

4) Laurent. XIII, n° 49.—Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1645.—Pand. fr. n° 5866.—Pand. belges. n° 680.

5) Pothier, *introd.*, n° 117. — Troplong, t. II, n° XX 1346. — Demante, t. IV, n° 101 bis, VII.

6) Coin. Delisle, sur l'art. 958, n° 3.—Dalloz, v° *Dispos. entre vifs* n° 1848.—Huc, t. VI, n° 249.—Pand. fr., v° Donat., n° 5868.—Pand. belges, v° *Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 681.

Какъвъ актъ е наемътъ; актъ на управление ли е или актъ на разпореждане? Когато наемътъ е отстжпенъ за законния срокъ, по-малъкъ отъ деветь години (чл. 337 отъ З. Д.), той е актъ на управление; а когато е отстжпенъ за повече отъ деветь години, той е актъ на разпореждане. Въ първия случай наемътъ е задължителенъ за дарителя следъ отменение на дарението и то при условие, че, ако той е за повече отъ три години, трѣбва да бжде *вписанъ* съгласно чл. 1 отъ Зак. за прив. и ипот.; иначе дарителя не е длъженъ да го признае, тъй като наемъ съ по-дълъгъ срокъ отъ три години, ако не е вписанъ, не може да се противопостави на трети лица, къмъ които съвпада дарителя.

Въ втория случай, когато наемътъ е отстжпенъ за повече отъ десеть години, той се счита като актъ на разпореждане; за това той не е задължителенъ за дарителя. Съгласно чл. 337 отъ З. Д. наема за повече отъ десеть години се счита за ненаправенъ за времето, което надминава десеттѣхъ години. Самъ надарения има право да иска намаление му до десеть години; сжщото това право има и дарителя; прочее, той е длъженъ да признае наема, ако е вписанъ, само до десеть години.

Правилото на чл. 332, макаръ и да говори за недвижимитѣ имоти, еднакво се прилага и за заплащанието стойностьта на отчужденитѣ движими имоти [1]).

Чл. 333 [2]).

Дарението, направено отъ лице, което въ време на дарението не е имало дѣца или законни нисходящи, може да се отмени, по причина, че на дарителя се роди, даже подиръ смъртьта му, законенъ потомъкъ, ако последния е роденъ живъ или способенъ да живѣе, или по причина, че дарителя е узаконилъ едно свое незаконнородено дѣте чрезъ последующъ бракъ, ако това дѣте е родено подиръ дарението.

---

1) Demolombe, t. XX, n° 712.

2) C. It. 1083; C. N. 960.

Правилото на чл. 333 е напълно аналогично съ онова на чл. 158. Подробности ще намѣрятъ читателитѣ при коментиранието на този последния.

Прочее, коментара на чл. 333 ще бѫде по-кратъкъ.

Отменението на дарението по причина на раждание дѣца е занимавало гениалнитѣ умове на стари и нови юрисконсулти [1]). Не е безинтересно да се спремъ на кратко върху спорътъ по този въпросъ.

Споръ̀тъ е билъ върху това: мотивитѣ, върху които се основава тази причина за отменение, достатъчни ли сѫ да я оправдаятъ?

Този е въпросътъ, който бѣше предизвикалъ живи спорове между юристконсулитѣ.

Едни подържатъ отрицателното, т. е. че мотивитѣ не оправдаватъ отменението. Тѣ казватъ, че сѫщественния принципъ̀ за неотменяемостьта на дарението при живѣ не може да бѫде унищоженъ съ съображения, че силата на бащинската любовь не се разбира отъ онѣзи, които нѣматъ дѣца въ времето, когато правятъ дарение и съ презумпция, че дарителя, който не е ималъ дѣца, когато е правилъ дарението, не би подарилъ, ако бѣше предвидѣлъ, че ще има такива и че той е подарилъ само подъ прекратително условие.

Дарението е единъ договоръ, който, сключенъ по взаимното съгласие на странитѣ, не може да бѫде отменѣнъ само по волята на една отъ тѣхъ.

Има едно правило, което не позволява, щото перфектнитѣ *ab initio* актове да бѫдатъ расклатени отъ последующи събития: *Quae ab initio recté gesta pérfectaque sùnt, eventu non infirmantur.* И това правило има сила даже и тогава, когато последнитѣ събития биха поставили нещата въ едно положение, ксето, ако бѣше сѫществувало преди договора, не би допуснало сключването [2]).

То е противното на онова, по което недействителното по происхождение не може да бѫде валидно съ течение на

---

[1]) Tiraqueau, sur la loi *Si unquàm.* — Arnaud de la Rouvière, *Traité de la révocation des donations par survenance d'enfants.* — Basnage, sur l'art. 449 de la Coutume de Normandie. — Furgole, sur l'ordon de 1735. — Voët. *ad Pand.*, t. V, n° 26. — Ferrière, sur Paris, t. III, p. 1109.

[2]) L. 85, § 1, D., *De regulis juris.*

времето: *Quod ab initio vitiosum est non potest tractu temporis convalescere.*

Още повече първото правило е безспорно, когато тъзи събития гурятъ странитѣ въ едно положение, което не би попречило на договора, защото нищо не пречи на единъ човѣкъ, който има дѣца, да прави дарения на чужди хора; а това става ежедневно.

И наистина, споредъ законътъ, ако единъ завѣщатель, който нѣма дѣца, завѣщае, неговото распореждание не се отменява по причина на раждание на едно дѣте следъ смъртьта му. Ето единъ, отменяемъ по своята природа, актъ, който не се отменява по причина на раждание на дѣте; а пъкъ искатъ това събитие да отмени единъ неотменяемъ актъ.

Въпросътъ е за дѣца родени *ex post facto*. Не е ли позволено да се отговори, че никой не може *чрезъ своето действие* да отнѣме на другиго едно право или единъ искъ, които му принадлежатъ.

Не е ли абсурдно да се остави въ сила едно дарение, направено отъ дарителя, който еималъ дѣца, а пъкъ да се отменява друго дарение, защото на дарителя, който не еималъ дѣца, му сѫ се родили следъ дарението, *ex post facto*. На какво основание ще отнемете на надарения онова, което той е придобилъ; онова, което му принадлежи; онова, което му е било подарено безусловно и безрезервно? Отъ кога съжалението къмъ едната страна може да ослабне силата на сключеното съ съгласието на двѣтѣ страни?

Не трѣбва да се грижимъ прекалено само за интереса на законнитѣ дѣца, който е запазенъ съ установяването на законната часть. Трѣбва да помислимъ и за придобититѣ права на надарения и за правата на третитѣ лица.

Други казватъ, че истинското основание на това отменение и бащинската обичь, която ни кара да предполагаме, че бащата, вмѣсто да подарява имота си и средствата си, би ги запазилъ за дѣцата си, ако той можеше да предвиди, че ще има такива. Дарението е расклатено изъ дъно, въ самата си причина, защото закона предполага, че всѣко дарение, направено отъ бездѣтенъ, е подчинено на условие, предвидено и прието отъ надарения: че той ще повърне подарения предмѣтъ на дарителя, ако му се родятъ дѣца. Тука закона говори съ езика на природата и на бащинската любовь; той

се грижи за бъдащитѣ дѣца; той запазва за бащата на семейството сигурни средства за прехрана, въспитание и обзавеждание на онѣзи, на които той ще даде животъ.

Тѣзи двѣ мнения бѣха въ жива борба, когато се съставляваше френския *Code civil* въ 1804 г. Тогава се направи предложение въ смисълъ, че „раждането на дѣца не е причина за отменение на даренията, като се намаляватъ онѣзи, които надминаватъ располагаемата часть". Това предложение се е поддържало най-вече въ Държавния Съвѣтъ отъ *Treilhart*, *Tronchet* и *Bigot-Préamencu*. Срещу него възстанаха *Portalis* и най-вече консулътъ *Cambacérès*. Въ края на краищата предложението е било отхвърлено [1]).

По този начинъ е въстържествувало мнението, че раждането на дѣца на дарителя е причина за отменение на направеното отъ него дарение.

И нашия законодатель съ текста на чл. 333 е въспроизвелъ второто мнение и съ това той е призналъ, че бездѣтния подарява подъ прекратително условие, което се състои въ раждането дѣца на дарителя.

Чл. 333 прочее, въспроизвежда правилото на 8-й законъ отъ Cod. *De revocandis donationibus*, който предвиждаше случая за отменение на дарението, направено отъ единъ патронъ на нѣкой неговъ освободенъ.

Въпреки енергическия протестъ противъ този законъ на Виниуса, който казваше, че нѣма нищо по-абсурдно — *quo nihil absurdius dici potes!* — да държишъ надарения на щрекъ въ продължение на дълги години съ такова едно стеснително обстоятелство, съвременнитѣ законодателства, напълно проникнати отъ могжественна бащинска любовь, непонятна за онѣзи, които нѣматъ дѣца или нисходящи въ време на дарението, распространиха правилото на VIII законъ *Si unquam* върху всичкитѣ дарения.

За да може да се намѣримъ въ случая, предвиденъ въ чл. 333, изискватъ се следующитѣ условия:

1°. Дарителя да не е ималъ дѣца или нисходящи въ времето, когато е правилъ дарението.

Закона говори въ множественно число. Но ние ще бъдемъ въ случая на чл. 333 и тогава, когато дарителя има

[1]) Fenet, t. XII, p. 372.

поне едно дѣте. Римското правило казва: *non est sine liberis, cui vel unus filius, unave filia est.*

Прочее, ще бѫдемъ подъ правилото на чл. 333 само тогава, когато дарителя не е ималъ ни едно дѣте, ни единъ нисходящъ, когато е правилъ дарението.

Закона не прави разлика между полътъ на дѣцата. Ако дарителя е ималъ дъщеря, когато е правилъ дарението, то не може да бѫде отменено по причина на раждание на момчета.

2°. Дарителя да не е ималъ *законни* дѣца [1]). Значи, ако той е ималъ незаконнородени, даже узаконени следъ дарението, то ние не ще бѫдемъ въ случая на чл. 333. Има, обаче, автори, които изказватъ противно мнение, т. е., че, когато дарительтъ е ималъ незаконно родено дѣте или нисходящи отъ такова, може да иска отмѣнение на дарението по причина, че му се е родило законно дѣте [2]).

При прилагането на чл. 333 може да се породи, макаръ като голѣмо исключение, следующия въпросъ: да ли роденото отъ единъ *пютативенъ* бракъ дѣте дава право на дарителя да иска отменението? Най компететнитѣ въ тази материя автори решаватъ въпросъ споредъ добросъвѣстностьта или недобросъвѣстностьта на дарителя. Ако той е билъ добросъвѣстенъ, когато е сключвалъ бракътъ, роденото отъ този бракъ отменява дарението, ако ли пъкъ той е билъ недобросъвѣстенъ, дарението не се отменява [3]).

Това разрешение на въпроса не е въ съгласие съ юриспруденцията на нашия Върх. Касац. Сѫдъ, който счита, че *„дѣцата, произлезли отъ пютативенъ бракъ трѣбва да се третиратъ, като дѣца отъ бракъ напълно легитименъ“* [4]). Прочее споредъ юриспруденцията на нашия Кас. Сѫдъ роденото отъ

---

[1]) Laurent, t. XIII, n° 58. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1671. — Bayle-Mouillard, t. II, n° 182, note *a*. — Demante, t. IV, n° 103 bis, III. — Huc, t. VI, n° 254. — Dalloz, sup., V° *Dispos. entre vifs*, n° 525. — Pand. fr., V° *Donat.*, n° 5896. — Thiry, t. II, n° 387. — Pand. belges, V° *Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 691. — Aubry & Rau, t. XII, § 707. — Ricci, t. IV, n° 370.

[2]) Guilhon, t. II, n° 763. — Troplong, t. II, n° 1381. — Taulier, t. IV, p. 104.

[3]) Troplong, t. II, n° 1332. — Demolombe, t. XX, n° 735, — Demante, t. IV, n° 103 bis X.

[4]) К. Р. N. 480 — 1911, I, Г. О.

пютативенъ бракъ дѣте дава право на дарителя да иска отменение на дарението.

— Ако дарителя е ималъ въ време на дарението едно безизвѣстно отсѫтствующе дѣте, което той погрѣшно е считалъ за умрѣло, ако се докаже впоследствие, че то е живо, отменява ли се дарението? Съ други думи трѣбва ли да се счита дарителя, че не е ималъ, въ време на дарението, дѣца или законни нисходящи, ако единственното му дѣте е безизвестно отсѫтствующе?

Напримѣръ. Х. има единственъ синъ; отвличатъ го разбойници и пишатъ на баща му, че ще го убиятъ, ако не имъ прати известна сума; Х. не праща исканата сума. Минаватъ се двѣ години и отвлечения синъ не се връща. Бащата го мисли за умрѣлъ и подарява значителна часть отъ имотитѣ си на У. Следъ дарението се явява отвлечения синъ. Счита ли се, че дарителя е ималъ, въ време на дарението, дѣте, та да не се приложи чл. 333?

Въпросътъ е споренъ и деликатенъ за разрешение.

Старата доктрина считаше, че въ този случай дарителя, не е ималъ дѣте въ време на даренията [1]) и че появяването на безизвестно отсѫтствующитѣ се счита, като *новородено* дѣте, че, следователно, дарението се отменява.

Новата доктрина е раздѣлена. Така, *Troplong* приема гледището на старата докрина, като казва, че е все сѫщото да нѣматъ дѣца, или да иматъ такива и да ги нѣматъ; [2]) или защото дарението е основано върху лъжлива причина, която е заблудила волятя на дарителя и го е накарала да направи онова, което не би направилъ.

Италиянския авторъ *Ricci* пита: предполага се, че дарителя има единъ отсѫтствующъ синъ или го мисли за умрѣлъ; може ли да отмени дарението, ако се завърне синътъ? Не вѣрваме, че въ случая ще може да се постѫпи съгласно *condictio ex falsa causa*, защото вѣрването, че синътъ е умрѣлъ не е прачината или цѣлта на дарението; отъ друга страна текста на закона е доста ясенъ, като има предъ видъ, че отменението се забранява само при сѫществуването на дѣца

---

[1]) Ricard, n° 596. — Furgole, quest. XIX, *Donat.* — Pothier, introd n° 102. — Tiraqueau, върху думитѣ: *Filios non habens*, n° 16. — Grenier, t. II, n° 183.

[2]) Troplong, t. II, n° 1378.

или нисходящи въ време на дарението; а пъкъ единъ синъ престава ли да съществува само отъ факта, че е отсѫтствующъ или за това, че го мислятъ за умрѣлъ? Разбира се, че не [1]).

Мнението на *Ricci* е по логическо и по юридическо.

Подъ думата *законни* дѣца разбиратъ ли се и усиновенитѣ?

Макаръ членове 22 и 91 и да подвеждатъ усиновенитѣ подъ категорията на *законнитѣ* дѣца, обаче въ случая не се разбиратъ и усиновенитѣ, защото закона говори за такива законни дѣца, които *ще се родятъ* на дарителя следъ дарението, *даже подиръ смъртьта му*. А пъкъ усиновенитѣ могатъ ли да бѫдатъ *posthume*, т. е. да бѫдатъ усиновени отъ дарителя следъ неговата смърть. Закона предвижда действително происхождение на дѣцата, а не фиктивно, каквото е усиновяването. Тѣзи решающи възражения прави *Laurent* [3]).

Ако усиновяването на едно дѣте може да повлече подирѣ си отменение на дарението, то тогава това отменение би зависѣло до негде отъ волята на дарителя. Като се разсърди на надарения, той може да усинови нѣкое дѣте и съ това да отмени дарението.

Това наше съображение напълно се подтвърдява отъ текста на чл. 158, който допуща отменението на завѣщанието по причина на раждание дѣца.

Въ този членъ се казва, че завѣщанието се отменява по право, щомъ се узнае за съществуването или раждането на едно дѣте или законенъ нисходящъ роднина на завѣщателя, даже посмъртенъ законенъ или *усиновенъ*. Не ще съмнение! Завѣщанието е отменяемо; и закона постановява, че усиновяването на едно дете отменява завѣщанието. Завѣщателя е властенъ да отменява своето завѣщание изрично или мълчаливо.

Не е така съ дарението. То е безвъзвратно и не може да се отменява само по волята на дарителя чрезъ усиновяване или другъ нѣкой актъ, извършени следъ дарението.

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 370.

[3]) Laurent, t. XIII, n° 66. — Arntz, t. II, n° 1937. — Thiry, t. II, n° 391. — Pand. belges, V° *Donat. entre vifs*, t. XXXII, n° 705. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1686. — Huc, t. XI, n° 255. — Dalloz, Sup., V° *Dispos. entre vifs*, n° 530. — Troplong, t. II, n° 1373 и др.

Ако законодателтъ искаше да допусне отменението на дарението и чрезъ усиновявание, той трѣбваше да го каже изрично, както е направилъ въ чл. 158 при завѣщанието.

Сравнението на текстоветѣ въ чл. 158 и 333 разрешава и другъ единъ въпросъ, а именно:

За да се отмѣни дарението, изисква се, щото на дарителя да се роди законенъ *потомъкъ*, т. е. законно *дѣте*. Нашитѣ източници употрѣбятъ думата *дѣте*; така въ art. 906, отъ *C. Napoléon* е употрѣбена думата *enfant*, а въ италиянския *Codice civile* — думата *figlio*. При това дѣтето трѣбва да е законно, отъ което слѣдва, че, ако на дарителя се роди незаконнородено, той не може да иска отменението.

За да се отмени дарението, дѣтето трѣбва да е родено *живо* или *жизнеспособно*. Иначе, се счита, че не му се родило дѣте, защото: *qui mortui nascuntur, neque nati, neque procreati, videntur* [1]) което значи, че дѣте, което е родено нежизнеспособно, счита се, никога да не се е раждало (чл. 5).

Раждането на една унука на дарителя отменява ли дарението? Напримѣръ Х. дари на У. една кжща; преди дарението единственния му синъ е билъ умрѣлъ, като е оставилъ съпруга непразна; тази именно съпруга ражда дѣтето което е унука на Х. Това раждание на унуката отменява ли дарението?

Не. Защото законътъ не установява и това раждание, като причина отменяюща дарението.

Законодателя е направилъ отъ това обстоятелство една отменяюща за завещанието причина; но това е направено изрично съ формаленъ текстъ (чл. 158). Ако законодателя искаше да направи сжщото и за дарението, той трѣбваше да го каже изрично въ чл. 333.

Нѣкои автори исказватъ сжщото мнение, обаче основано на други съображения.

Pothier и други автори изказватъ мнение, че и раждането на унука отменява дарението. [2]) По гореизложенитѣ съображения ние не можемъ да се съгласимъ съ отличнитѣ юристконсули.

---

[1]) L. 129, D., *De verborum significatione.*

[2]) Pothier, *Des donations entre vif*, n° 163. — Coin-Delisle, art. 960, n° 32. — Demolombe, t. XX, n° 746. — Arntz, t. II, n° 1937. — Laurent, t. XIII, n° 63.

Раждането на дѣтето, което дава право на дарителя да иска отменение на дарителя, може да стане и следъ неговата смърть; въ такъвъ случай дѣтето ще бѫде *posthume*. Като казва: „даже подиръ смъртьта му", закона разрѣшава единъ много споренъ въпросъ въ старото право: *може ли дарителя да добие следъ смъртьта си право да иска отменение на дарението?* Нашитѣ источници разрешиха въпроса въ утвърдителенъ смисъль. И нашия законодатель ги последва въ това отношение,

Pothier обяснява причината за такова разрешение, като казва, че въ договоритѣ условията иматъ обратна сила до денътъ, въ който сѫ биле направени; а пъкъ въ всѣко дарение, направено отъ лице, което не е имало дѣца, сѫществува това мълчаливо условие, че раждането на дѣца ще отмени дарението; ако се реализира условието, то ретроажира и унищожава договора, като никога да не е сѫществувалъ; за това дарителя се ползува отъ това унищожение, въ смисъль, че той прехвърля подаренитѣ имоти върху роденото следъ неговата смърть дѣте [1]). Въ този случай ще имаме едно справедливо решение спрямо онѣзи дѣца, които сѫ се родили, като законни, следъ смъртьта на дарителя.

Подставено дѣте. Дарителитѣ, които сѫ се раскаяли за направеното дарение, прибѣгватъ по нѣкога къмъ измамливи средства за отменение дарението. Като нѣматъ свои собственни дѣца, тѣ прибѣгватъ къмъ измама, а именно вематъ едно чуждо новородено дѣте и го прекарватъ за свое; за да прикриятъ измамата, съпрузитѣ викатъ даже акушерка; по нѣкога прибѣгватъ и до цезареви операции. Разбира се че таково дѣте не е *родено* отъ дарителя, нито е законно. И надарения има право да иска, да му се допусне да докаже измамата и сѫдилищата я парализиратъ, като наказватъ тѣзи непристойни спекулатори [2]).

Напразно ще възразяватъ, че това би значило да се допусне на едно трето лице да оборва гражданското произхождение на дѣтето; въ случая ще имаме само едно допу-

---

[1]) Pothier, *De donations entre vifs*, n° 164.

[2]) Laurent, t. XIII, n° 62, — Hervé, p. 102. — Pand. fr. v° *Donat.*, n° 5904.—Jaquinot, p. 168.—Pand. belges, V° *Donat entre vifs*, t. XXXII, n° 712. — D. P. 1848. 2. 41.

щение на надарение да оборва отменението на дарението; само едно допущание да се защити правото на собственость срещу единъ фродульозенъ актъ; само едно допущение на законна защита на естественно право [1]),

4°. Дарението може да се отмени и тогава, когато дарительтъ узакони едно свое незаконнородено дѣте чрезъ последующѣ бракъ.

За да може раждането на незаконно дѣте да отмени дарението изисква се: а) дѣтето да е родено *подиръ* дарението; б) да е узаконено; в) и узаконението да е станало *чрезъ последующи бракъ*.

Ако дѣтето е узаконено *по сѫдебно постановление* (чл. 15 отъ закона за узаконяване незаконнороденитѣ), дарението не може да бѫде отменено [2]).

Мотивътъ за това е повече отъ основателенъ; ако дарителя добие следъ дарението едно незаконнородено дѣте и го узакони съ последующия бракъ, той става сѫщински законенъ баща и узаконеното по този начинъ дѣте — сѫщинско негово чедо; съ други думи узаконения се приравнява къмъ законния — *legitimatus non differit a legitimo*.

Отменението на дарението по причина на раждане или узаконяване на дѣте не става *ipso jure*. Закона казва, че дарението *може да се отмени*; а това значи, че отменението трѣбва да се иска отъ сѫдията [3]).

А по *Code Napoléon* това отменение става по право, *de plein droit*, (art. 960). Това различие въ начинътъ на отменението ще има влияние и върху начинътъ на просрочието на искътъ за отменение.

Отъ това различие проистича и принципа, установенъ въ последнята алинея на чл. 337, че дарителя не може да предяви речения искъ после смъртьта на чедата си или тѣхнитѣ нисходящи.

Тази алинея не сѫществува въ съответния членъ отъ *Code Napoléon* (art. 964 и 966), защото видѣхме, че съгласно art. 960 отменението по причина, че сѫ се родили дѣца, става *ipso jure*.

---

[1]) Troplong, t. n° 1383.
[2]) Ricci, t. IV, n° 371.
[3]) Ricci, t. IV, n° 374.

Чл. 334 [1].

Отменението на дарението става и дори когато дѣтето на дарителътъ или дарителката е било заченато въ време на дарението.

При коментирането на горния 333 членъ ние видѣхме, че, за да се отмени дарението по причина, че сж се родили дѣца, изисква се, щото дарителя да не е ималъ живи дѣца или нисходящи въ времето, когато прави дарението. Но, ако въ това сжщото време жената на дарителя или самата дарителка е била непразна, то дарението пакъ се отменява, щомъ това заченато дѣто се роди подиръ дарението жизнеспособно.

Прочее, за да може да се отмени дарението и въ този случай, изискватъ се следующитѣ условия:

1-°. Жената на дарителътъ или самата дарителка да е била непраздна.

2-°. *Quid* въ време на дарението.

2-°. *Quid* и роди дѣте подиръ дарението.

4-°. *Quid* жизнеспособно или живо. Кой е мотивътъ за това отменение, ако дарителътъ знае, че му се е заченало дѣте и при все това прави дарение? Мотивътъ е, че дарителътъ, макаръ и да знае за зачатието, не може да почувствова още любовьта, която той ще придобие къмъ дѣтето си, когато стане баща, която любовь, ако му бѣше известна, не щеше да го остави да подари.

Чл. 335 [2]

Дарението може да се отмени дори и тогазъ, когато надарения е влѣзълъ въ владѣние на даренитѣ имоти и е билъ оставенъ отъ дарителътъ да продължава да ги владѣе и следъ раждането на дѣтето, безъ обаче да бжде надарения длъженъ да върне плодоветѣ, които е събралъ, отъ каквото и естество да сж тѣ, съ изключение на случая, когато

---

[1]) C. It. 1085, C. N. 961.

[2]) C. It. 1086; C. N. 962.

раждането на дѣтето или неговото узаконение чрезъ последующъ бракъ му е било предявено съ формаленъ актъ; тогава той ги плаща отъ деньтъ на предявяването искътъ и то безъ да се гледа, че искането за влизането въ владѣние на даренитѣ имоти е било направено следъ това предявяване.

Правилото на членъ 335 установява единъ принципъ, че владѣнието на подарения имотъ, макаръ после раждането на дѣте на дарителя, не означава, че дарителя се е отрекълъ отъ правото да иска отменението даже въ такъвъ случай, ако той самъ е оставилъ надарения да владѣе имота и следъ раждане на дѣте. Прочее, надарения не може да прави възражение на дарителя въ следующия смисъль: понеже ти ме остави да владѣя имота и следъ раждането на дѣца, то това ти действие влече подире си отричане отъ правото да искашъ отменението.

Надарения има само едно право: той не е длъженъ да повърне плодоветѣ, които е събралъ презъ времето на своето владѣние на подарения имотъ.

Отъ кога е длъженъ надарения да повърне плодоветѣ? Ако не е правена никаква покана за повръщането на плодоветѣ, той ги дължи отъ деньтъ на завеждането на искътъ за отменение дарението.

Какъ трѣбва да се постжпи въ случая, когато дарителя е съобщилъ на надарения съ формаленъ актъ, че му се е родило дѣте, или пъкъ, че е узаконилъ своето незаконнородено чрезъ последующия бракъ? Въ този случай той ги дължи *отъ деньтъ на формалното* съобщение за раждането на дѣте или, за узаконяването на незаконнородено чрезъ последующий бракъ, макаръ искътъ за повръщание на подаренитѣ имоти и да е предявенъ следъ формалното съобщение, направено на надарения.

Така, въ текста е казано: *„тогава той ги плаща отъ деньтъ на* **предявяване на искътъ** *и то безъ да се гледа, че* **искането за влизането въ владѣние на даренитѣ** *имоти е било направено следъ това предявяване“.*

Тази, часть отъ текста, която редакционно е побъркана, трѣбва да се чете така: „тогава той ги плаща отъ деньтъ

на *формалното съобщение* и то безъ да се гледа, че *искътъ за повръщание* на даренитѣ имоти е билъ заведенъ следъ това съобщение".

Редакционната погрѣшка на чл. 335 се констатира отъ текста на art. 962 отъ *Code Napoléon*, неговия источникъ.

Въ приготвителнитѣ работи ние намираме следующето съдържание на тази съответствующа часть: „ ... *При това надарения е длъженъ да повърне полученитѣ отъ него плодове, отъ какъвто родъ и да сж тѣ, само отъ деньтъ, въ който му е било съобщено съ формаленъ актъ за раждането на дѣтето или за неговото узаконяване чрезъ последующи бракъ, макаръ самия искъ за отменението дарението и да е билъ заведенъ следъ това съобщение*".

Надарения е длъженъ да повърне плодоветѣ отъ означенитѣ моменти, *отъ каквото естество и да сж тѣ*. Това последне изражение означава, че надарения е длъженъ да повърне *естественитѣ*, *индустриалнитѣ* и *гражданскитѣ* (лихви) плодове.

Така, ако сж били подарени лозя, надарения е длъженъ да повърне събраното грозде или вино.

Ако е била подарена фабрика за бира, надарения е длъженъ да повърне направената бира.

Ако е била подарена известна сумма пари, той е длъженъ да плати законната лихва отъ деньтъ на съобщението.

Чл. 336 [1]

Всѣко условие и договоръ, чрезъ което дарителтъ се е отказалъ отъ правото за отменение на дарението по причина на раждане чадо, брои се като недействително.

Може ли да се откаже дарителтъ отъ правото за отменение дарението по причина на раждане на чедо? Този въпросъ е билъ дълго време споренъ. За да се разреши единъ отъ такава важность въпросъ, законодателя е счелъ за добрѣ да даде единъ текстуаленъ отговоръ.

Защо закона обявява всяко изражение на воля за отричание отъ това право за недействително? Защото родител-

[1]) C. It 1084; C. N. 965.

ското чувство се добива само отъ онзи, който е станалъ баща; защото онзи, който нѣма дѣте, ако и да може да предвиди, че ще има и такова, не може да си даде точенъ отчетъ за могжественната любовь, която свързва родителътъ съ чедото. Отъ тукъ се тегли заключение, че направеното отричание отъ правото за отменение дарението е направено безъ пълно знание на каузата. По тѣзи съображения закона обявява подобно отричание за недействително [1]).

Съ такова едно постановление законътъ иде на помощь на дарителя противъ неговата непредвидливость, че е могалъ да има дѣца. Това покровителство отъ страна на законътъ е толкова повече необходимо на дарителя, който, по непредвидловость, предварително се съгласилъ за едно отричание, значението на което той не е билъ способенъ да оцени. Това покровителство по закона е създадено не само въ интереса на дарителя, но и въ интереса на дѣтето, въ интереса на семейството, а следователно и въ интереса на държавата [2]).

При това законътъ признава за недействително само онова отричание, което е направено *преди* рапданието на дѣтето Ако дарителътъ се е отрекълъ *изрично* отъ това право следъ рапданието на дѣтето, това отричание е действително, защото въ такъвъ случай се предполага, че дарителъ се отрича отъ правото за отменение дарението съ пълно знание на каузата. Законътъ не забранява отричание *следъ* рапданието на чедо.

Законътъ обявява за недействителни всичкитѣ отричания направени било съ условие (clause, clausola), или договоръ (convention convenzione), било прямо или косвенно.

Прочее, ако дарителя вмѣсти въ дарственния актъ една клаузa, която гласи, че „той се отказва отъ правото да иска отменението на дарението по причина на раждание чедо" тази клаузa е недействителна и дарителя има право, въпреки нейното сжществувание, да иска отменението на дарението по причина, че му се е родило дѣте.

За да не би да се заобиколи законътъ, трѣбва да се считатъ за недействителни не само клаузитѣ, които съдър-

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 369.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 777.

жатъ изрично отказване отъ правото за отменение, но и онѣзи договори, които съдържатъ косвенно прикрито отричание. Напримѣръ, дарителтъ продава на надарения евентуалното си право за отричанието отъ правото за отменение дарението. Този договоръ на продажба се счита недействителенъ, защото съдържа едно косвенно отричание отъ правото за отменение [1]).

Дарителя не може да се отрече и *частично* отъ правото си за отменение по причина на раждане на дѣца.

Той не може да каже въ дарственния актъ: „ако ми се роди дѣте, това дарение ще бѫде *намалено* на половина". И при тази клауза дарението ще бѫде отменено *исцѣло*.

Прочее, нашия законъ не допуща нито *частично*, нито *цѣлно* отричание.

Като косвенно отричание Demolombe привежда случаитѣ, когато дарителтъ прави клауза, че се отрича *частично* отъ правото, или пъкъ декларира, че се отказва отъ правото си, ко му се роди момиче, или ако той каже, че дарението не ще бѫде отменено, ако дѣтето живѣе до известна възрасть [2]).

Има само една хипотеза, въ която се допуща на дарителтъ да се отрече отъ правото за отменение; тя е, когато X. дари нещо на Z. въ едно време, когато не сѫ били оженени. При извършването на дарението дарителя се отказва съ изрична клауза отъ правото за отменение. Следъ това X. се оженва за г-жа Z и имъ се ражда чедо. Споредъ правилото на чл. 336 това дарение подлежи на отменение и клаузата за отричанието е недействителна. Обаче, това правило не ще може да попречи на съпрузитѣ да изменятъ характера на по-рано направеното дарение [3]).

Чл. 337 [4]).

Искътъ за отменение на дарението по причина, че се е родило чедо на дарителтъ, може да бѫде

---

[1]) Dalloz, *Dispos*, n° 1915.

[2]) Demolombe, t. XX, n° 779.

[3]) Demolombe, t. XX, n° 779, 481 bis. — Massé et Vergé, t. III, p. 243. — Coin-Delisle, sur l'art. 965, n° 4. — Bayle-Mouillard, sur Grenier, t. II, n° 200, note *a*.

[4]) C. It. 1090; C. *N.* 996

предявенъ само въ продължение на петьтѣ години, които следватъ подиръ деня на раждането на най-подирното чедо на дарительтъ. При това дарительтъ не може да предяви речений искъ после смъртьта на чадата си или на тѣхнитѣ нисходящи.

По-горе, при коментирането на чл. 336, ние казахме, че, следъ раждане на дѣте, дарителя има право да се отрече отъ правото за отменение дарението.

И наистина, правилото на чл. 337 предвижда единъ случай на отричане отъ това право, едно мълчаливо конфирмиране на дарението следъ раждането на дѣте. Ако дарительтъ мълчи, ако не завежда искъ противъ надарения, за да иска да се отмени дарението по причина, че му се е родило дѣте, и ако не заведе този искъ въ продължение на петь години отъ деньтъ на раждането на най-последното чедо, счита се, че той, съ пропущането на този срокъ, се е отрекълъ отъ правото да иска отменението на дарението, че е подтвърдилъ последното.

На пръвъ погледъ, обаче, се показва, че чл. 337 установява една специална погасителна давность; но правилото на този членъ въ действителность не установява никакво просрочие.

Италиянския авторъ Borsari, като коментира съответствующия art. 1090 Cod. Civile, казва, че, споредъ една доктрина, той установявалъ една специална sui generis прескрипция, едно мълчаливо конфирмиране на дарението [1]). Ние не можемъ да се съгласимъ съ това мнение, защото правилото на закона не може едновременно да се счита за специална прескрипция и за мълчаливо конфирмиране на дарението. Едно отъ двѣтѣ: или е давность, или е конфирмиране.

Споредъ нашето мнение правилото на чл. 337 не установява никаква погасителна специална давность; то предвижда едно мълчаливо конфирмиране на дарението. Ако дарителя поиска по сждебенъ редъ отменението на дарението по причина на раждане дѣте следъ истичането на петьтѣ години, които следватъ следъ раждането на най-подирното

---

[1]) B rs ri, t. III, § 2259 p. 131.

дѣте, надарения може да иска да му се отхвърли искътъ, защото ищеца-даритель съ петь годишното си мълчание, следъ ражданието на дѣтето, е конфирмиралъ мълчаливо дарението.

Срока почва да тече отъ деньтъ на ражданието на най-подирното чедо. Така, ако дарителката роди дѣте на 1 януарий 1895 г., тя има право да заведе искътъ си на 31 декемврий 1900 г.; ако дарителката роди дѣте на 30 декемврий 1900 г., то истеклитѣ петь години не се считатъ и правото ѝ да иска отменението се продължава до 30 декемврий 1905 г. Прочее, всѣко ново раждание на дѣте, ражда за дарителя и новъ петь годишенъ срокъ, като се забравя истеклия отъ предшедствующитѣ петь години. Това преимущество е установено въ полза на дарительтъ.

Въ това отношение Code Napoléon различава. Art. 966 установява обикновенна тридесеть годишна приобретателна давность. Надарения, неговитѣ наследници, правоимеющи или третитѣ държатели, за да могатъ да запазятъ силата на отменното дарение чрезъ раждание на дѣца (pour faire valoir la donation révoquée par la survenance d'enfant) съ противо поставяние прескрипция, трѣбва да сж владѣли подаренитѣ имоти въ продължение на 30 години.

Това различие се обяснява съ начина, по който опер ра отменението по причина на раждание дѣца. Споредъ нашия чл. 333 дарението не се отменява *ipso jure, то може да се отмени* т. е. да се иска отъ сждията, а по art. 860 това дарение се отменява по право, *de plein droit*.

Значи, по Code Napoléon дарителя има право да иска отменението на дарението по причина на раждание дѣца въ продължение на тридесеть години, следъ които само ако надарения е владѣлъ подаренитѣ имоти *animo domini* получава присбретателна давность.

Ние намираме, че системата на нашия законъ и италиянския, е по-практична и по-съобразна съ принципътъ на безвъзвратностьта на дарението.

Твърде е отегчително да се държатъ надарения и неговитѣ наследници, или правоимѣющи на шрекъ въ продължение на тридесеть годани.

Втората половина на чл. 337 постановява едно правило, въ силата на което дарението се вскрѣсява следъ смъртьта

на чедата и на тѣхнитѣ нисходящи. Прочее, ако раждането на едно дѣте уморява дарението, то наопаки смъртьта на това сѫщото дѣте и на неговитѣ нисходящи възкръсява дарението.

Ето, прочее, още едно обстоятелство — освенъ петь годишното мълчание и бездействие — умиранието на дѣтето, което е било източникъ на правото за отменение, което обстоятелство съставлява мълчаливо отменение на правото.

Това е твърде справедливо. Щомъ исчезне източникътъ и причината, които сѫ породили правото за отменение, то исчезва и самото право за искъ.

И така, ако на дарителя се е родило следъ дарението дѣте, което е живѣло само четири години, не може вече да заведе искъ за отменение, макаръ и да има още една година срокъ.

Надарения може да му възразява, че неговото право за отменение дарението по причина на раждание дѣте се е унищожило съ исчезването на самата причина — дѣтето.

И въ това отношение *Code Napoléon* е диаметрално противоположенъ. Art. 964 казва: че така отмененитѣ дарения не могатъ да се възкресятъ или да добиятъ отъ ново действието си нито чрезъ смъртьта на дарителевото дѣте, нито чрезъ нѣкой конфирмативенъ актъ; и ако дарителя иска да даде сѫщитѣ имоти на сѫщия надаренъ било преди, било после смъртьта на дѣтето, раждането на което е отменило дарението, той може да направи това само съ ново разпореждание.

Този принципъ произтича отъ това обстоятелство, че отменението, на дарението по причина на раждание дѣте по *Code Napoléon* става по право *de plein droit* (art. 960). Значи самия фактъ на раждането отменява дарението безъ да има нужда отъ волята на дарителя. То става даже помимо неговата воля.

Едничкото нещо, което дарителя може да направи, е да се отрече отъ подаренитѣ имоти, дарението на които е отменено *ipso jure*. Такова отричание не ще е друго, освенъ ново дарение [1]); а пъкъ за да го направи, трѣбва да направи ново дарственно разпореждание.

---

[1]) Laurent, t. XIII, n° 82.

Нѣкои френски автори обясняватъ текста на art. 964 съ това, че веднажъ условието исчезнало, то не може да има възобновляюще действие. *Conditio semel defecta non restauratur.*

Тѣзи предупрѣдителни забелѣжки, отъ сравнителенъ характеръ, бѣха необходими за по-ясното разбирание и на самия текстъ на нашия 337 членъ.

За намалението на даренията.

Чл. 338 [1]).

Всѣкакъвъ родъ дарения, направени по каквато и да е причина и въ полза на каквото и да е лице, се намалява, ако, като умрѣ дарителя, излѣзе, че дарението надминава располагаемата часть.

Установенитѣ въ чл. чл. 95 и 106 и други последующи за намалението завѣщателнитѣ разпореждания се прилагатъ и за намалението на даренията.

Закона постановява правила, които забраняватъ на гражданитѣ да разполагатъ съ всичкия си имотъ, ако иматъ нисходящи, възходящи роднини и съпругъ. Той запазва за тѣзи последнитѣ известна часть отъ имотитѣ. Тази часть се нарича законна (чл. 90, 92, 97, 100).

Обаче, тѣзи постановления на закона могатъ да бѫдатъ нарушени, и тогава законната часть остава иллюзорна. За да не се допустне това нарушение, законодателя е постановилъ и санкция.

Понеже законната часть може да се накърни съ завѣщание или съ дарение, то закона постановява двѣ санкции. Санкцията противъ накърняването законната часть съ завѣщание е постановена въ чл. 106.

А санкцията противъ накърнението на тази часть чрезъ дарение при-живѣ е установена въ чл. 338.

Всяко надминуване на располагаемата часть, било съ завѣщание, било съ дарение, се намалява.

Всичкитѣ дарения, които надминуватъ располагаемата часть се наричаха у римлянитѣ *inofficiose*. По римското право

---

1) C. It. 1091; C. N. 920. 1090.

тѣ се оборваха съ *querela inofficiosi*, жалба срещу даренето, което е противъ дължътъ—законната часть.

Ако е подарена цѣлата законна часть, то искътъ противъ даренето се приравнява съ hereditatis petitio. Ако е подарена само часть отъ portio legitima, то се заявява actio suppletoria.

Ако дарителя не испълни своето естественно задължение спрямо ближнитѣ си, като не имъ остави законната часть, неговото разпореждание подлежи на намаление.

И така, даренето, което надминува располагаемата часть, не се унищожава; то само се намалява до размѣра на последната.

Напримѣръ, Х. има двѣ дѣца А. и Б. и 30,000 л. имотъ. Той има право да подари, било на чуждо лице, било на едно отъ дѣцата си 10,000 (чл. 90), а останалитѣ 20,000 сж законната часть на дѣцата. Ако Х. подари на У. 15,000 лева, то това дарение надминува располагаемата часть съ 5,000 лева. Прочее, даренето ще се намали съ 5,000 лв., а за 10,000 лв. то ще остане действително.

Нѣма нужда да привеждаме повече примѣри, защото по намалението ние говорихме по обширно при коментирането на чл. 106—112.

Правото да се иска намалението се отваря следъ смъртьта на дарителя. Преди смъртьта правоимѣющитѣ не могатъ да искатъ намалението. Това се вижда отъ фразата *„като умрѣ дарителя."*

Разпорежданието на чл. 95 се прилага и къмъ даренето; а това значи, че, ако дарительтъ подарява право за ползуване или *пожизненъ доходъ*, цѣнностьта на който надминува располагаемата часть, то отъ наследницитѣ, които иматъ право на законна часть, зависи да испълнятъ това разпореждание, или да отстжпятъ, вместо него, собственостьта на располагаемата часть.

Тъй сжщо наследницитѣ иматъ избирателно право, ако дарительтъ подари голата собственость на часть отъ имотътъ си, която надминува располагаемата часть.

Намалението на даренето става по сжщия начинъ, както става и намалението на завѣщанията. За да се образува размѣра на намалението, оперира се съгласно правилото на чл. 107.

Това намаление може да стане и чрезъ прехващание;[1]) т. е. наследника взема отъ наследството онова, което ще му остане, следъ като му се прехване дарението. Съ други думи превнася онова, което превишава.

Въ тази смисълъ е и най новата практика на нашия В. К. С.[2]).

Когато дарението, което трѣбва да се намали, е отъ недвижимо имущество, намалението става, като се отдѣли една равноцѣнна часть отъ недвижимото имущество, ако то е удободѣлимо.

Ако ли недвижимия имотъ е неудободѣлимъ и дарението, по своята стойность, надминува располагаемата часть съ повече отъ една четвърть, надарения е длъженъ да остави цѣлото недвижимо имущество на наследницитѣ, като си запази правото да иска стойността на располагаемата часть. Ако ли пъкъ дарението надминава располагаемата часть само съ една четвърть, надарения има право да задържи цѣлия подаренъ имотъ, като възнагради съ пари всичкитѣ наследници, които иматъ право на законна часть.

Впрочемъ, ако надарения е самъ наследникъ на дарителя и то съ право на законна часть, той може да задържи цѣлото недвижимо имущество, ако цѣнността му не надминува стойността на располагаемата часть и на неговата законна часть (чл. 111).

Втората часть отъ чл. 338 казва, че правилата за намаление завѣщателнитѣ разпореждания се прилагатъ и за намалението на дарението при-живѣ.

Ние коментирахме доста подробно правилата за намаление на завѣщателнитѣ разпореждания; за това ще е излишно да повтаряме казаното вече. По голѣми подробности читателитѣ ще намѣрятъ въ коментарътъ на чл. 95, 106, 107 и 111.

Законътъ говори за *„всѣкакъвъ родъ дарения"*. Кои дарения разбира законътъ съ този изразъ? Той разбира *всичкитѣ* дарения, за които говори закона за наследството. Тѣзи дарения сж: прямитѣ и посредственнитѣ, за които говорятъ чл. 251 и 306, а тъй сжщо и дарениятa, направени въ форма

---

[1]) Моя коментаръ, т. II, стр. 342.

[2]) К. Р. № 62, отъ 31. I. 1927. (адвок. прег. год. VII, брой 16, стр. 171).

на продажба срещу пожизненна рента или съ удържание правото за ползуване, за които говори чл. 96.

Всичкитѣ тѣзи дарения, било че сж направени като явно дарение (чл. 306), било че сж направени въ форма на прикрито дарение (чл. 251), било че сж направени въ форма на продажба съгласно чл. 96, ако поглъщатъ законната часть или само часть отъ нея, се намаляватъ до размѣра на разполагаемата часть и оставатъ въ сила само за размѣра на последнята.

Намалението на даренията, което е направено съгласно чл. 96 въ форма на продажба срещу пожизненна рента или съ удържание правото за ползуване, става винаги въ производството на дѣлбата по молбата на заинтересованъ съдѣлитель.

Има случаи, въ които и прикритото дарение (чл. 251) се намалява въ производството по дѣлбата. Напримѣръ, единъ баща продава на единъ свой синъ една своя кжща съ редовенъ нотариаленъ актъ, въ който изрично е отбелѣжено, че продавача си е получилъ продажната цена на кжщата. Но купувача-синъ дава на баща си-продавачъ една писменна декларация, въ която се казва, че продажбата на кжщата е симулативна въ смисълъ, че синътъ-купувачъ не е броилъ на баща си ни стотинка. При наличностьта на тази декларация, ако тя бжде представена въ производството по дѣлбата, нѣма нужда да се завежда особенъ искъ за констатиране симулативностьта (*action en déclaration de simulation*). Сждътъ ще реши, въ самото дѣлежно производство, че кжщата е *подарена* на синътъ, и, ако дарението на кжщата накърнява законната часть, то ще бжде намалено чрезъ привнисание и прехващание по молбата на заинтересованитѣ съдѣлители.

Чл. 339 [1]

Само наследницитѣ, които иматъ право на законна часть, тѣхнитѣ наследници или встжпившитѣ въ тѣхнитѣ права иматъ право да искатъ намаление на дарението.

---

[1]) С. It. 1092 С. N. 921.

Тѣ не могатъ да се отрекатъ отъ това право презъ живота на дарителя ни съ изрично за това обявление, нито пъкъ да изявятъ съгласие за дарение.

Дароприемателитѣ, завѣтницитѣ и кредиторитѣ на умрѣлия не могатъ да искатъ намаляването на дарението.

Първия въпросъ, който се ражда при намалението е кой може да го иска. Законътъ разрешава този въпросъ, както отъ положителна, така и отъ отрицателна страна.

Отъ положителна страна. Само наследницитѣ, които иматъ право на законна часть, тѣхнитѣ наследници или встжпившитѣ въ тѣхнитѣ права могатъ да искатъ намалението.

Наследницитѣ, които иматъ право на законна часть, а следователно и които могатъ да искатъ намалението на дарението, сж нисходящитѣ на дарителя, усиновенитѣ и узаконенитѣ отъ него (чл. 90, 91).

Тъй сжщо и възходящитѣ родници иматъ право да искатъ намаление на дарението, защото тѣ иматъ право на законна часть (чл. 92).

Преживѣлия съпругъ на дарителя има право да иска намаление на дарението, защото и той има право на законна часть (чл. 97).

Най-после и незаконнороденитѣ припознати, като имѣющи право на законна часть (чл. 100), могатъ да искатъ намаление на дарението.

Ако всичкитѣ тѣзи лица, или нѣкои отъ тѣхъ сж умрѣли, то тѣхнитѣ наследници могатъ да искатъ намалението.

Въ последния случай потрѣбно ли е наследницитѣ на дарителевитѣ наследници да иматъ право на законна часть върху наследството на последнитѣ?

Нека пояснимъ въпроса съ примѣръ.

Да предположимъ, че дарителя Х. умира, като оставя два сина А. и Б., които иматъ право да искатъ намаление на дарението, направено на Z. Б. се отрича отъ наследството на Х., значи, той се счита, като да не е ималъ никога право върху неговото наследство, като да не е неговъ наследникъ. При това отричание всичкитѣ права на наследството на Х. минуватъ върху А.; само той има право да иска намаление

на дарението. Но той умира ергенъ и оставя за единственъ наследникъ брата си Б., който се отрече отъ наследството на баща си Х., но който приема наследството на брата си А., което наследство се състои отъ имотитѣ на Х. и отъ неговитѣ собствени имоти. Може ли Б. да иска, като наследникъ на А., *безъ право на законна часть*, намалението на дарението, направено отъ Х. на Z? Споредъ насъ Б. има право да иска намалението. защото закона, като говори за наследницитѣ на дарителевитѣ наследници, които иматъ право на законна часть, не казва, че разбира, да говори за такива тѣхни наследници, които тоже да иматъ право на законна часть отъ имотитѣ на дарителевото наследство.

Или да земемъ по-простъ примѣръ.

Х. прави на Z. едно дарение, което надминува разполагаемата часть. и умира, като оставя за наследникъ единъ синъ А. Този последния тоже умира и оставя за единственъ свой наследникъ чича си Б. братъ на Х. Тука Б. е наследникъ на А., *безъ право на законна часть;* има ли той право да иска намаление на дарението, което Х. е направилъ на Z.? Да, защото закона не изисква, щото и Б. да е наследникъ на А. съ право на законна часть, както го изисква за самия А. спрямо наследството на дарителя Х.

Освенъ наследницитѣ на резерватеритѣ, и встжпившитѣ въ тѣхнитѣ права иматъ право да искатъ намаление на дарението.

Кои трѣбва да се разбиратъ подъ думитѣ *встжпивши въ тѣхнитѣ права* (ayant-cause. aventi causa)?

Преди всичко подъ встжпивши въ правата на дарителивитѣ наследници се разбиратъ онѣзи лица, на които тѣ сами, следъ дарителевата смъртъ, сж отстжпили правото си за искание намалението.

На второ мѣсто се разбиратъ онѣзи лица, на които самия законъ дава право да встжпатъ въ правата на дарителевитѣ наследници. А тѣзи лица сж тѣхнитѣ лични кредитори, които действоватъ на основание чл. 139 отъ закона за задълженията и договоритѣ, който гласи, че тѣ кредиторитѣ, за събиране на това, което имъ се дължи, могатъ да упражнатъ всичкитѣ права и искове на длъжника.

Напримѣръ, наследникътъ на дарительтъ не ще да иска намаление на дарението: това отказване вреди на инте-

реситѣ на неговитѣ кредитори; прочее, тѣ, въ силата на самия законъ, могатъ да упражнятъ неговото право и да искатъ вместо него намалението.

Такова право нѣматъ кредиторитѣ на самия даритель, както ще видимъ по-долѣ.

Ами самия даритель има ли право да иска намаление на дарѐнието, когато то надминува располагаемата часть? Не; защото той веднага и *безвъзвратно* се лишава отъ подарения имотъ [1]). Той не може да се оплаква отъ собственото си дѣло. Освенъ това при живота му не може да се знае, да ли е накърнена законната часть. *Toullier*, казва, че дарителя, ущетенъ отъ своята щедрость, може да иска отъ надарения само прехрана, а, ако му откаже, да иска отменение по причина на непризнателность. Такава е участьта на непредвидливитѣ дарители.

Втората алинея отъ чл. 339 въспроизвежда принципътъ на чл. 208 отъ наслед. и чл. 23 и 232 отъ закона за задълженията и договоритѣ, споредъ които никой не може да се отрече отъ наследството на единъ живъ человѣкъ, — а пъкъ отричанието отъ правото за намаление на дарѐнието е отричание отъ самото наследство на дарителя при живота му, понеже правото за отменение е часть отъ неговото наследство, — нито пъкъ да прави каквото и да е съглашение относително това наследство съ трете лице, даже съ дарителевото съгласие.

По голѣми подробности по въпроса ще се намѣрятъ въ моя коментаръ върху закона за Наследството и въ коментара върху закона за задълженията и договоритѣ по чл. 32 и 252.

Отъ отрицателна страна. Закона опредѣля, и кои лица нѣматъ право да искатъ намаление на дарѐнието. Тѣзи лица сж: дароприемателитѣ, завѣтницитѣ и кредиторитѣ на умрѣлия даритель.

Надаренитѣ и завѣтницитѣ държатъ своитѣ права отъ самия даритель; тѣ не могатъ да иматъ права, които той самъ нѣма, а пъкъ той, както видѣхме, нѣма право да иска намаление на дарението.

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 137, 138. — Toullier, t. V, n° 121, — Dalloz, *Disp.* n° 1179.

Кредиторитѣ на умрѣлия даритель нѣматъ право да искатъ намаление на дарението, казва законътъ. Това постановление на закона е твърде основателно, защото подареното нѣщо излиза отъ имуществото на дарителя и става собственность на надарения; а пъкъ кредиторитѣ иматъ право на залогъ само върху онѣзи имоти, които сж въ неговото имущество. Разбира се, че кредиторитѣ на умрѣлия даритель не могатъ да искатъ намаление само тогава, когато наследницитѣ на дарителя сж приели наследството му по опись, защото при приеманието по опись имотитѣ на дарителя не се смѣсватъ съ онѣзи на наследницитѣ; тѣ си оставатъ отдѣлни. Въ такъвъ случай, личнитѣ кредитори на дарителя могатъ да оборватъ цѣлото дарение съ *actio pauliana* на основание чл. 140 отъ закона задълженията и договоритѣ.

Постановлението на третата алинея относително кредиторитѣ на дарителя не се прилага въ случая, когато дарителевитѣ наследници сж приели наследството му *направо*. Въ такъвъ случай, при приеманието *направо*, наследството на наследницитѣ се смѣсва съ онова на наследодателя; личностьта имъ се смѣсва съ онази на умрѣлия и личнитѣ кредитори на последния ставатъ лични кредитори на дарителевитѣ наследници [1]), и като такива могатъ да упражняватъ тѣхнитѣ права и искове на основание членъ 139 отъ закона за залъженията и договоритѣ.

Ето защо благоразумието и предвидливостьта изискватъ, щото дарителевитѣ наследници да приематъ наследството по опись. Тогава кредиторитѣ на дарителя не ще могатъ да искатъ намаление на дарението.

Чл. 340 [2])

Намалението става само следъ като се распредѣлятъ всичкитѣ имущества по завѣщание.

Ако това намалявание се допуща, то се захваща отъ последното дарение и се възлиза последователно къмъ предидущитѣ по старшинство.

---

[1]) Laurent, t. XXII, n° 140. — Demolombe, t. XX, n° 220. — Duranton, t. VII, n° 269. — Dalloz, *Dispos*, n° 1185; sup. *eod.* n° 310. — Baudry-Lacantinerie, t. I, no 874. — Huc, t. VI, n° 163.

[2]) C. It. 1093; C. N, 923.

Този членъ опредѣля редътъ, по който става намалението на дарението. Текста предвижда два случая. Първо, когато наследодателя е оставилъ завѣщания и дарения, и когато има само дарения.

Първата алинея на чл. 340 постановява правило, споредъ което намалението на даренията става само следъ като се исчерпи стойността на всичкитѣ завѣти. Въ това отношение първата алинея възпроизвежда принципа, установенъ въ чл. 107, споредъ който, когато стойността на даренията надминува или е равна на располагаемата часть, всичкитѣ завѣщателни распореждания се считатъ недействителни.

Да обяснимъ идеята съ примѣръ.

Да предположимъ, че Х. има едно дѣте А. и 12000 лева. Той завѣщалъ на Z 8000 лева, после подарилъ на У. 2000 л. Следъ смъртьта на Х. чедото му А. иска законната си часть 6000 лева. Тука ще се намали само завѣта на Z съ двѣ хиляди лева, а дарението остава ненамалено.

Ако предположимъ, че въ горния случай Х. е завѣщалъ на Z 4000 лева и после подарилъ на У. 4000 л., то ще се унищожи най напредъ завѣта, а дарението ще се намали съ 2000 лева.

Ако, следъ като се исчерпи стойността на завѣтитѣ или както се изразява закона, „*Следъ като се распредѣлятъ всичкитѣ имущества по завѣщание*“, стане нужда да се намаляватъ и даренията, то се захваща отъ последното дарение и се върви последователно къмъ предидущето по старшинство.

А завѣщанията се намаляватъ пропорционално (чл. 109). Защо тази разлика? Защото при дарението, което не надминува располагаемата часть, надарения става веднага и безвъзвратно собственникъ на подаренитѣ имоти. Всѣки последующъ надаренъ става собственникъ на други имоти, попосле подарени. Това е юридическото основание на разликата въ начина за намалението завѣщанията и даренията.

Да зememъ единъ общъ примѣръ за цѣлия текстъ на чл. 340.

Да предположимъ, че Х. има едно дѣте А. и 24,000 л. Най-напредъ завѣщалъ на Ивана 3000 лева, подарилъ на Драгана 2000 лева, завѣщалъ на Петка 2000 лева, подарилъ следъ това последователно въ разни времена на Стояна 4000, на Димитра 3000, на Христя 6000, на Кръстя 1000, на Сте-

фана 2000 лева. Законната часть въ случая е 12000 и располагаемата 12000, а Х. расположилъ 23,000, а именно 5000 сж завѣщания и 18000 сж дарения. Какъ ще се постжпи въ случая? Най-напредъ съгласно чл. 340 ще се исчерпи стойностьта на всичкитѣ завѣти, която е 5000; оставатъ даренията на 18000; тѣ надминуватъ располагаемата часть съ 6000 лева, съ които и трѣбва да се намалятъ даренията.

Намаляваме:

Захваща се най-напредъ отъ дарението на Стефана отъ 2000, то се унищожава съвършенно.

После него дохождаме до дарението на Кръстя отъ 1000 лева и то се унищожава цѣло.

Следъ това дохождаме до дарението на Христя отъ 6000; то се намалява само съ 3000, и за 3000 остава действително, защото първитѣ двѣ дарения, по стойностьта си, съставляватъ 3000 + 3000 отъ Христовото дарение = 6 00 лева.

А даренията на Димитра, Стояна, Драгана ще останатъ непокжтнати.

Прочее, А. за попълнение своята законна часть отъ 12,000 л ще земе: 1000 л. намѣрени въ наследство + 5000 отъ завѣтитѣ + 2000 отъ Стефана + 1000 л. отъ Кръстя + 3000 отъ Христя = 12,000 лева.

Този примѣръ показва цѣлата операция на намалението даренията по редътъ, указанъ отъ чл. 340.

Принципътъ за старшинството на даренията самъ по себе си е ясенъ, но прилагането му може да породи нѣкои мжчнотии, върху които ще се спремъ.

Закона като говори, че намалението трѣбва да става, като се почне отъ най-последното и се възлиза къмъ пораннитѣ по старшинство, разбира такива дарения, които сж направени въ разни времена съ разни дарственни актове. Но какъ трѣбва да се намаляватъ онѣзи дарения, които сж направени въ единъ и сжщи актъ и въ едно и сжщо време?

Почти всичкитѣ автори сж на мнение, че въ случая, какъвто и да е редътъ на даренията, понеже тѣ съставляватъ само единъ договоръ, проистекающъ отъ една и сжща воля, понеже нѣма никакво основание да се предпочете едното дарение предъ другитѣ и понеже тѣ сж правени въ една и сжщата минута, тѣ трѣбва да се намалятъ пропор-

ционално[1]). Това най вече ще се приложи въ онѣзи дарственни актове, съ които възходящитѣ правятъ дѣлба при живѣ на имотитѣ си.

Може да се случи, че *нѣколко* дарения сж направени въ *единъ и сжщи день*, но съ разни дарственни актове, какъ да стане намалението въ този случай?

По този въпросъ има двѣ мнения.

Едни казватъ, че, макаръ и да има данни, които установяватъ разнитѣ часове, въ които сж съставени тѣзи дарения, трѣбва да имъ се приложи една и сжща дата и да се намалятъ пропорционално.

Други изказватъ мнение, че, ако има данни, които установяватъ старшинството на всяко дарение — било редътъ по който се вписватъ у нотариуса, било отъ забелѣжки на самия даритель — датата е известна, а следователно известно е и старшинството и прерогативата на старшинството ще приложи своята сила[2]).

Има ли право самъ дарительтъ да наруши правилото на чл. 340, като опредѣли, щото известно дарение да се намали, макаръ и то да не подлежи на намаление, като по рано направено? Не. Дарителя нѣма право да наруши установеното отъ закона правило, защото то е отъ общественъ интересъ, а пакъ частнитѣ лица не могатъ да нарушаватъ закони отъ такъвъ интересъ. Освенъ това, закона не дава това право на дарителя; ако законодателя желаеше да му даде това право, той трѣбваше да го установи съ формаленъ текстъ, както това е направилъ спрямо завѣщателя съ изричния текстъ на чл. 110, който дава право на последния да заяви изрично, щото единъ завѣтъ да се исплати преди другитѣ безъ да се намалява въ случай на нужда. Обаче ако даренията сж направени въ единъ и сжщи актъ на една и сжща дата, дарителя може да укаже, кое дарение да се намали по напредъ; съ такова указание, той не би нарушилъ ничии права, защото съ това той не вреди на правата на надаренитѣ, които още несжществуватъ, нито пъкъ на обществения интересъ, защото въ тази минута още нѣма сделка[3]).

---

[1]) Dalloz, *Dispos*, n° 1215. — Toullier, t. V, n° 146. — Duranton, t. VIII. n° 352 — Lauiert, t. XII, n° 184.

[2]) Duranton, t. VIII, n° 354. — Marcadé. t. III, n° 599.

[3]) Laurent, t. XII, n° 184.

Дарителя, преди да станатъ даренията съвършенни, съ указанието, кое да се намали по напредъ, само опредѣля редътъ и старшинството на даренията, направени въ единъ и сѫщи актъ.

Чл. 341 [1].

Надарения е длъженъ да върне доходитѣ отъ тази часть, която надминува располагаемата часть, отъ деньтъ на смъртьта на дарителя, ако искането е заявено въ течение на една година, а въ противенъ случай отъ деньтъ, когато е заявено това искание.

Като установява правила за намалението на онази часть, която надминава располагаемата, закона опредѣля въ чл. 341 *действието на намалението относително ползуването отъ тази часть.* А действието на намалението относително собственостьта на частьта, която надминува разполагаемата, се опредѣля въ следующия членъ.

Действието на намалението относително ползуването отъ частьта, която надминува располагаемата часть, е установено ясно въ чл. 341. То се състои въ това, че надарения е длъженъ да повърне доходитѣ отъ тази часть или отъ деня на дарителевата смърь, или отъ деня на исковото прошение.

Доходитѣ се дължатъ отъ деньтъ на дарителевата смърть, ако исковото прошение за намаление дарението е заведено въ течение на годината, която следва следъ смъртьта.

Тѣ се дължатъ отъ деньтъ на исковото прошение, ако не е заведено следъ истичачието на тази година.

Ако надарения е наследникъ съ право на законна часть, и ако искътъ за намаление е заведенъ следъ истичанието на годината, кой членъ трѣбва да се приложи спрямо него — членъ 263 ли, който го задължава да *привнесе* плодоветѣ отъ привносимитѣ подарения *отъ деньтъ на отварянието на наследството.* или чл. 341, който го задължава да повърне плодоветѣ *отъ деньтъ на исковото прошение?* Тука може да бѫде приложенъ само чл. 341, защото той говори въобще за

---

[1] C. It. 1094, C. N. 928.

надаренитѣ безъ да прави разлика *Lex non distinguit;* а тамъ, гдето закона не прави различие, коментатора не може да го прави.

Освенъ това привнисанието не е друго, освенъ намаление. Разбира се, че чл. 341 трѣбва да се приложи къмъ упоменатитѣ наследници надарени само тогава, когато намалението се иска *чрезъ редукционенъ искъ.*

Ако намалението става *чрезъ привнисание*, то надарения наследникъ е длъженъ да повърне доходитѣ *отъ деньтъ на отварянието наследството*, макаръ привнисанието и да е поискано следъ истичанието на една година отъ деньтъ на дарителевата смъртъ.

И така, чл. 341 е еднакво приложимъ както къмъ чуждитѣ надарения така и къмъ надаренитѣ, които сж наследници съ право на законна часть.

Така се разрешава въпроса и въ Франция [1])

Чл. 342 [2]).

Недвижимитѣ имоти, които се връщатъ по причина на намаление дарението, трѣбва да сж свободни отъ всѣкакви задължения и ипотеки, направени отъ надарения.

Този членъ опредѣля действието на намалението спрямо задълженията и ипотекитѣ, направени отъ надарения. Подъ думата задължения законътъ разбира *дългове.* При това закона разбира само ипотекарнитѣ дългове, защото хирографернитѣ кредитори нѣматъ никакъвъ искъ върху имотитѣ, които сж излѣзли отъ ржцѣтѣ на тѣхния длъжникъ [3]).

И така, въ чл. 342 закона говори специално за ипотекитѣ, а за пълнитѣ отчуждения на подаренитѣ имоти се говори въ следующия 343 членъ.

Споредъ текста на чл. 342 имотитѣ, които се връщатъ по причина на намаление, трѣбва да бждатъ свободни отъ ипотекитѣ, направени отъ надарения. Това означава, че

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 209. — Dalloz. 1870. 1. 358. — Baudry-Lacantinerie, t. I, n° 1063,

[2]) C: It. 1095. C. N. 929.

[3]) Laurent, t. XII, n° 204.

направената отъ надарения ипотека върху подарения имотъ, който трѣбва да се намали, пада.

Защо се унищожава ипотеката? Защото правото на надарения може да бѫде унищожено чрезъ намаление, а пъкъ онзи, който има върху имуществото право, действието на което е спрено съ нѣкое условие, или може да бѫде прекратено въ отдѣлни случаи, или пъкъ зависи отъ унищожаемъ актъ, може да ипотекира имота подъ сѫщитѣ условия. Този принципъ е прокаранъ въ чл. 31 отъ законътъ за ипотекитѣ.

Разбира се, че този пинципъ не се прилага въ случаитѣ, за които закона изрично казва, че унищожението на цѣлото дарение или часть отъ него не вреди на третитѣ лица, които сѫ придобили права върху тѣзи имоти.

Но защо законътъ прави различие иежду ипотеката и отчуждението на имотитѣ, та говори за тѣхъ въ отдѣлни членове? *Laurent* отговаря на този въпросъ така:

„Разликата, която закона прави между отчужденията и ипотекитѣ, е твърдѣ логическа; наследницитѣ нѣматъ право за искъ срещу третитѣ държатели, когато надаренитѣ сѫ състоятелни; ако, прочее, закона би ассимилиралъ ипотекитѣ съ отчужденията, т. е. ако би ги оставилъ въ сила, той би трѣбвало да прибави сѫщото ограничение, т. е. че той би ги поддържалъ само въ случай, че надарения е състоятеленъ; а пъкъ, когато длъжника е състоятеленъ, кредиторитѣ нѣматъ никакъвъ интересъ да завеждатъ ипотекаренъ искъ; по добре казано, тѣ действоватъ ипотекарно, само когато длъжника е несъстоятеленъ, а въ този случай закона би трѣбвало да унищожи ипотекитѣ, както унищожава и отчужденията. Прочее, въ сѫщность, нѣма никаква разлика между отчужденията и ипотекитѣ“ [1]).

Правилото на чл. 342 се прилага и тогава, когато дарението е било прикрито, т. е. когато е било направено въ форма на възмезденъ актъ.

Като се докаже, че възмездния актъ въ сѫщность е дарение, има право да иска обезщетение отъ наследницитѣ на дарителя [2]), защото последния, личностьта на когото тѣ провъряватъ, съ своитѣ действия — симулативната сделка — ги е

---

[1]) Laurent, t. XII, n° 204. p. 262.

[2]) Ibid, n° 201,

въвелъ въ заблуждение и му е причинилъ загуби (чл. 56 отъ Задълженията и договоритѣ).

Надарения, отъ когото е отнетъ имота по причина на намаление, има ли право на обратенъ искъ противъ предшедствующитѣ надарени? Не; евинсирания-надаренъ нѣма право за никакъвъ рекурсъ срещу предшествующитѣ надарени, защото въ противенъ случай би се парализиралъ принципътъ на старшинство, което установява една лична привилегия.

И наистина, ако най-последньо надарения бѫде съдебно отстраненъ отъ подарения имотъ по причина на намаление, и ако би ималъ право за обратенъ искъ исцѣло или съразмѣрно противъ предшествующитѣ надарени, то правилото на членъ 342 би изгубило всѣко значение.

Чл. 343[1]

Искътъ за намаление дарението или за повръщане подареното имущество може да се предяви отъ наследницитѣ противъ трети лица, държатели на недвижимия имотъ, който е часть отъ дарението и отчужденъ отъ надарения. Той се предявява по сѫщия начинъ и по сѫщия редъ, по който искътъ би се предявилъ противъ самитѣ надарени, и следъ като се узнае имуществото имъ. Този искъ трѣбва да се предяви по реда на отчужденията, като се почне отъ най-последното отчуждение.

Този е последния членъ отъ закона за наследството, който опредѣля действието на намалението спрямо третитѣ лица, които сѫ купили подаренитѣ имоти. Отчужденията, направени отъ надарения, се унищожаватъ съгласно правилото *Resoluto jure dantis resolvitur jus accipientis.* Въ силата на това правило наследницитѣ иматъ право да ревандикиратъ подаренитѣ имоти отъ третитѣ приобретатели.

---

[1]) C. It. 1096; C. N. 930.

Обаче, законодателя не е приложилъ горнето правило въ всичката му сила. Той го е допусналъ само тогава, когато надарения е несъстоятеленъ.

Най-напредъ наследника трѣбва да се обърне съ искътъ си къмъ самия надаренъ, който, ако е състоятеленъ и ако при това е отчуждилъ имота, е длъженъ да плати стойностьта на цѣлия отчужденъ имотъ или на една негова часть съобразно съ размѣра на намалението. Истецътъ, прочее, *когато надареният е състоятеленъ*, нѣма право на ревандикационенъ искъ; той е длъженъ да се ограничи само съ стойностьта на отчуждения имотъ, която ще земе отъ надарения.

Наследника съ право на законна часть може да заведе ревандикационенъ искъ срещу държателя на подарения имотъ само тогава, когато надарения е несъстоятеленъ и когато неговата несъстоятелность е констатирана чрезъ предварителна продажба на имотитѣ на надарения, кждето и да се намиратъ тѣ. Наследника трѣбва да *дискютира* имотитѣ на надаренитѣ, т. е. да ги секвестира и продаде и ако следъ тази дискюция на имотитѣ излезе, че надарения е несъстоятеленъ, наследника добива право да заведе ревандикационенъ искъ срещу държателитѣ на имота. Това ясно се вижда отъ изражението на закона: *„и следъ като се узнае имуществото имъ“*. Това изражение е неточно; то установява принципа за *bénéfice de discussion*. Въ френския текстъ на съответствующия art. 930 е казано: *„et discussion préalablement faite de leurs biens“*, а въ art. 1096 на Codice civiie е казано: *„ . . . e premessa l'escussione dei loro beni“*.

Следъ като се констатира несъстоятелностьта чрезъ benef. discussionis на надарения, наследника съ право на законна часть завежда ревандикационенъ искъ срещу държателя на подаренитѣ имоти.[1])

Разноскитѣ по дискюцията на имотитѣ на надарения падатъ върху третото лице, защото законната часть всякога остава неприкосновенна[2]). Това ясно се вижда отъ чл. 93, който казва, че законната часть не може да се обременява съ каквито и да е тяжести и условия.

---

1) Ricci, t. IV, n° 393. — Baudry-Lacantinerie t. II, n-° 448.

2) Dalloz, *Dispos*, n° 1260. — Duranton, t. VIII, n° 373.

Приобретателтъ на имотътъ може да избегне ревендикационния искъ, като заплати на наследника въ пари сумата, която той безуспѣшно е искалъ отъ надарения.

Тъй сѫщо и наследника може да заведе срещу държателя на имотитѣ както ревандикационенъ, така и редукционенъ искъ; т. е. може да иска както имота, така и сумата, която би дължалъ самия надаренъ по намалението.

Законътъ казва, че третитѣ държатели могатъ да се преследватъ съ редукционенъ или ревандикационенъ искъ само *по сѫщия начинъ и по сѫщия редъ, по който искътъ би се предявилъ противъ самитѣ надарени.* Какво означаватъ подчеркнатитѣ думи?

Тѣ означаватъ, че наследника съ право на законна часть има спрямо държателитѣ на имота сѫщитѣ права, каквито има спрямо самия надаренъ. Така, той трѣбва да се обръща къмъ държателитѣ на имотитѣ, като пази предписаното отъ чл. 340 *старшинство.*

Тъй сѫщо той има право да иска доходитѣ и отъ държателитѣ на имота, съгласно правилото на чл, 341.

Третия държатель е дълженъ до толкова, до колкото е дълженъ самъ надерения.

Наследникътъ има право да иска унищожението не само на установенитѣ, отъ самия надаренъ, ипотеки, но и онѣзи отъ приобритателя. Така щото ревандикационния искъ повръща имотитѣ свободни отъ всѣка ипотека.

Надарения може да е продалъ имота на Х., Х., — на У. У. — на Z. Въ случая наследника трѣбва да предяви ревандикационния или редукционния си искъ най-напредъ срещу Z. Отъ това следва, че правилото на чл. 343 се прилага къмъ приобритателя, подприобритателя, подподприобритателя и т. н. т.

Закона говори въ множественно число, „*надарени*". Това би могло да даде поводъ да се мисли, че последнята часть отъ чл. 343 нарушава правилото на чл. 340. Напримѣръ Х. е направилъ три дарения: първо на А., второ на Б., трето на В. Продава подарения имотъ най-напредъ В., после него продава Б. и най-после А. Противъ кое отчуждение трѣбва да се предяви ревандикационния искъ? Ако се гледа буквата на закона, би могло да се каже, че искътъ трѣбва да се предяви противъ отчуждението направено отъ А., защото

то е най-последно. Но такова разрешение на въпроса ясно би противорѣчило на самия текстъ на чл. 343, който казва, че ревандикационния искъ се предявява по *сѫщия редъ*, по който би се предявилъ противъ самитѣ надарени, а по този редъ за намаление по старшинство между надаренитѣ съгласно чл. 340 е най-напредъ В., после Б. и най-после А. Отъ приведения примѣръ става явно, че последнята часть на чл. 343 говори не за отчужденията, направени отъ *разнитѣ* надарени, но за отчужденията, които проистичатъ отъ единъ сѫщи надаренъ. Съ други думи последното отчуждение трѣбва да проистича отъ онова дарение, което *първо* трѣбва да се намали. Напримѣръ, ако въ горния примѣръ В., дарението на когото подлежи на намаление съгласно чл. 340, би отчуждилъ известенъ подаренъ имотъ на Х., Х. го отчуждава на У., У. на Z., то, съгласно чл. 343, ревандикационния искъ ще се отправи противъ отчуждението на Z., като най-последно.

Прочее, всѣкога трѣбва да се взема въ внимание старшинството на дарственнитѣ актове.

Сѫщото мнение изказватъ и италиянскитѣ автори, като коментиратъ съответствующия членъ отъ италиянския кодексъ [1]).

Този искъ може да се упражни както въ форма на главенъ искъ, така и въ форма на възражение, защото, който има право за искъ, тѣмъ паче има право за възражение. *Cui competit actio eo magis competit exceptio.*

Чл. 344.

Лицата отъ мюслюманското вѣроисповедание наследватъ по предписанията на священния имъ законъ (шерията) и по действующитѣ до сега законоположения за наследството, ако тѣ се сѫдятъ за наследството предъ кадийскитѣ сѫдилища.

Този членъ опредѣля, по кои закони наследватъ лицата отъ мюслюманското вѣроисповѣдание, ако се сѫдятъ за наследство предъ кадийскитѣ сѫдилища. Тѣзи закони сѫ *пред-*

---

[1]) Ricci, t. IV, n° 395, p. 547. — Borsari, t. III, § 2270, p. 158.

писанията на свещения законъ (шерията) *и другитѣ действующи до сега законоположения на наследството.*

Ако ли лицата отъ мюсюлманското вѣроисповѣдание се сждятъ предъ общитѣ сждилища, то тѣзи последнитѣ прилагатъ и къмъ тѣхъ предписанията на закона за наследството.

И така, препирнитѣ за наследство между мюсюлмани, абсолютно сж подсждни на мюфтийския сждъ (чл. 1222 отъ Гражданското сждопроизводство); въ такъвъ случай Мюфтията решава спора за наследството съгласно предписанията на шерията или по другитѣ действующи до сега законоположения.

При това трѣбва да се забелѣжи, че споредъ текста на чл. 1222 на мюфтийския сждъ сж подсждими само онѣзи препирни за наследство, които се основаватъ на *закона* или на *завѣщание*. Прочее, отъ текста на чл. 344, комбиниранъ съ чл. 1222 п. 4, отъ Гражд, сждопроизводство, излиза, че препирнитѣ за наследство по дарения *не сж подсждни* на мюфтийския сждъ. Всяки споръ между мюсюлмани, происходящъ отъ дарения, трѣбва да се разгледа отъ общитѣ сждилища, съгласно правилата, закона на наследството.

Членъ 344 казва, че мюсюлманитѣ наследватъ по предписанията на свещения законъ (шерията); а по чл. 222 п. 4 отъ Гражданското сждопроизводство, Мюфтията разгледва и сжди препирнитѣ за наследство както по закона, така и по завѣщание. Отъ съпоставянието на тѣзи два члена се вижда, че мюфтията, при решението спорове за наследство било по закона, било по завѣщание, трѣбва да се ржководи отъ правилото на чл. 344.

Но какво означава изражението на закона. „Наследватъ *по предписанията на свещения законъ* . . . "? Да ли то означава, че мюфтията трѣбва да разрешава препирнята за наследство, *въ всяко отношение*, по всичкитѣ възникнали въпроси, съгласно предписанията на шерията, или пъкъ той трѣбва да приложи отъ шерията само онѣзи предписания, които опредѣлятъ: 1° *правото* на мюсюлманитѣ да наследватъ, 2° редътъ за наследването, 3° правоспособността и 4° размѣна на паевetѣ, съ други думи; да приложо отъ шерията само онѣзи постановления, които опредѣлятъ мате-

ривлното право за наследване а не и правилата, които опредѣлятъ *начинътъ* за наследването?

Този въпросъ е отъ голѣма важность, защото отъ разнитѣ му решения ще имаме и разни последствия особенно спрямо кредиторитѣ на наследодателя.

Текста на чл. 344 не сѫществуваше въ законопроекта; той се прибави отъ сѫдебната комисия въ нар. събрание, за да не би да се мисли, че чл. 345 отменява чл. 935 и 936 отъ Временнитѣ сѫдебни правила. Отъ това би следвало, че чл. 344 има чисто процессуаленъ характеръ. Ние, обаче, мислимъ, че той има материално-процессуаленъ характеръ. Но само характера на чл. 344 не разрешава въпроса за значението на изражението: *„наследватъ по предписанията на священия законъ . , ."*

Като имаме предъ видъ, че законодателя е употрѣбилъ думата *„наследватъ"*, която дава понятие само за правото, правоспособностьта и редътъ на наследването, ние мислимъ, че мюфтиитѣ прилатъ само онѣзи правила на священия законъ, които иматъ чисто материяленъ характеръ, а другитѣ въпроси трѣбва да се разрешаватъ по правилата за закона за наследството.

Чл. 344 говори за *наследването* на мюсюлманитѣ. А наследството става по закона и по завѣщание. Отъ това излиза, че препирнитѣ за наследство както по закона, така и по завѣщание отъ *материална* страна се уреждатъ отъ шериата и другитѣ постановления на турското право.

При прилагането на този членъ може да възникне въпросъ: *по кои правила мюсюлманитѣ трѣбва да съставлятъ своитѣ завѣщания?* По правилата на шериата ли или по онѣзи на закона за наследството? Разрешението на този въпросъ е отъ особенна важность. Споредъ чл. 1222 отъ Гр. Сѫдопр. п. 4 на муфтийския сѫдъ сѫ *подсѫдни* безусловно: „препирнитѣ по наследството както по закона, *така и по завѣщание*". Въпросътъ за *подсѫдностьта* на едно дѣло за наследство по завѣщание и въпросътъ за *направата* на едно завѣщание сѫ два различни и отдѣлни въпроса. Тѣ не трѣбва да се смѣсватъ, особенно като се има предъ видъ, че последния въпросъ е отъ публичното, а не отъ частното право. Така бѣше даже въ римското право: *Testamenti factio non privati sed publici juris est.* Мюфтийския Сѫдъ, комуто е *под-*

сѫдно дѣлото за препирня по едно завѣщание, ще обсѫди валидността на последнето отъ формална страна споредъ предписанията на законитѣ, по които то е направено. Ако то трѣбва да е направено споредъ турскитѣ закони, мюфтията, ще се ржководи отъ тѣхъ, както би се ржководилъ отъ сѫщитѣ и обикновния окржженъ сѫдъ, когато споръть между мюсюлманитѣ, по тѣхно съгласие, е предявенъ предъ него (чл. 1223 отъ Гр. Сѫдопр.).

И наопаки, ако завѣщанието трѣбва да бѫде направено съобразно съ разпорежданията на закона за наследството, мюфтията ще обсѫди неговата действителность отъ формална страна съобразно съ тѣхъ.

Юриспруденцията на нашия Касац. Сѫдъ е въ противенъ смисълъ. Споредъ нея мюфтийския сѫдъ не е компетентенъ да унищожи едно публично завѣщание, извършено отъ нотариусъ, защото компетенцията на мюфтийския сѫдъ, бидейки изключителна и като такава, съ която се накърнява въ известна степень Държавния суверенитетъ, постановленията на закона, които уреждатъ тази компетенция, трѣбва да се тълкува ограничително [1]).

Ние намираме юриспруденцията на нашия Касац. Сѫдъ, въ това отношение, за твърде абсолютна. И наистина, ние знаемъ, че даже единъ чуждестраненъ сѫдъ може да се произнесе за валидността на едно направено въ България завѣщание отъ формална страна, прилагайки правилото *locus regit actum*. Ние ще припомнимъ процеса на князь Александръ Богориди за действителността на оставенното отъ съпругата му княгиня Богориди завѣщание направенно въ *Цариградъ* на 26 априлъ 1885. Процеса се гледа отъ окржжния и апелативния сѫдъ въ Парижъ. И двѣтѣ инстанции намѣриха, че завѣщанието е действително, понеже е съставено *точно и съобразно съ предписанията на чл. 120 отъ Екзархийския уставъ, по който съставляваха завещанието си онѣзи християни, които признаваха юриспруденцията на Екзархията.*

Дебатитѣ по това дѣло сѫ преинтересни за българскитѣ юристи, защото въ него се представиха и развиха единъ цѣлъ лабиринтъ юридически, политически и религиозни въпроси. Тѣ бѣха изложени, развити и освѣтлени съ особенна маест-

[1]) К. Р. № 389 отъ 19 май 1926, I. Г. О. (адв. пр. год. VII, брой 4, стр. 26.)

рия отъ защитника на князь Богориди. *M-e Chenu*, съдебнотото красноречие на когото, даже въ сухитѣ граждански процеси, надминаваха всѣкакво очаквание. Защитата му е напечатана почти *in extenso* въ *Revue des grands procès*[1]).

Възникналитѣ по дѣлото въпроси бѣха толкова сложни, че прокурора при парижкия аппел. съдъ препоржча на съдътъ да се обяви некомпетентенъ да гледа дѣлото и съ това да избѣгне една съдебна, една *историческа* грѣшка. Той каза на съдиитѣ: „. . . vous devez rejeter la demande non pas au fond, mais en proclamant votre incompétence.

Vous réserverez de la sorte tous les droits des parties en leur assurant leurs juges naturels et vous ne serez pas exposés à mal appliquer une loi étrangère, dont la longue et consciencieuse étude à laquelle nous nous sommes livrés vous a montré le caractére incertain, contestable et ondoyant, tout à fait oriental.

Ce rôl de Ponce Pilate, si modeste qu'il puisse vous paraitre, vous préservera de l'erreur judiciaire et de l'erreur historique"[2]).

Парижкия съдъ не се оплаши отъ съдебна и историческа грѣшка. Той успя да избѣгне и двѣтѣ грѣшки.

Припомнювваме това дѣло на Князь Богориди, за да извадимъ заключение, че едно постановление отъ Граж. съдопроизводство за *подсждность* на едно дѣло по завѣщание на мюфтийския съдъ никакъ не обема въ себѣ си и разпореждания, че направата на това завѣщание става по предписанитѣ отъ шериата форми.

Но, въпреки обстоятелството, че чл. 1222 п. 4 отъ Граж. съдопр, не разрешава въпросътъ, по кои закони мюсюлманитѣ трѣбва да правятъ завѣщанията си — по закона за наследството ли или по шериата — той все пакъ остава открить и трѣбва да бжде разрешенъ.

Нашия Върхов. Кас. Съдъ се е произнесълъ въ смисълъ, че закона не изисква щото завѣщанията на лица отъ мюсюлманско вѣроизповѣдание *да бждатъ съставлявани* споредъ правилата, предвидени отъ Зак. за насл."

Мотивитѣ на Върх. Съдъ съ, че, споредъ постановленията на 344 отъ З. Н. лицата отъ мюсюлманско вѣроизпо-

---

[1]) Revue des grands procès contemporains, XXI, année 1903, p. 92—177.
[2]) Ibid., p. 170.

вѣдание наследватъ споредъ предписанията на тѣхния свещенъ законъ (Шерията) и по действующитѣ до издаването на тоя законъ турски законоположения за наследството, ако тѣ се сждятъ за наследство предъ кадийскитѣ сждилища; следователно, споредъ тия постановления за мюсюлманитѣ (които се сждятъ за наследство предъ мюфтийскитѣ сждилища), наследованието, било че то става по закона, било че става по завѣщанието, не може да се урежда по постановленията на З. Н. Че е такъвъ смисъла на постановлението на чл. 344 отъ З. Н. се подкрепя и отъ постановленията на чл. 1222 п. 4 отъ З. Т. С., въ който е казано, че препирнитѣ както по закона, така и по завѣщание, сж подсждни на мюфтийския сждъ. А отъ това следва, че закона не изисква, щото и завѣщанията на лица отъ мюсюлманско вѣроизповѣдание да бждатъ съставлявани споредъ правилата предвидени въ З. Н.[1])

Ние мислимъ, че гледището на Върхов. Кас. Сждъ е погрѣшно по следующитѣ съображения:

Формитѣ на завѣщанието не сж нищо друго, освенъ средства, които гарантиратъ свободното изражение на волята на завѣщателя; вънъ отъ тѣхъ нѣма изразена воля. А може ли да се допусне, че законодательтъ е искалъ да гарантира съ установенитѣ отъ З. Н. формалности свободното изражение на волята на едни граждани (християнитѣ), а да лиши отъ тази гаранция други граждани (мюсюлмани), и съ това да създаде едно неравенство между тѣхъ?

А пъкъ мюсюлманското право, относително формата, позволява и *устни* завѣщания, каквито нашия З. Н. не допуща

Допустимо ли е, щото едно лице отъ мюсюлманско вѣроизповѣдание да направи *устно* завѣщание и то да бжде прогласено за валидно било отъ мюфтията съгласно чл. 1223 отъ сжщото Гр. сждопроизв., било отъ обикновенния гражд. сждъ съгласно чл. 1223 отъ сжщото сждопр.?

Такова едно положение би било допустимо само при една фикция, а именно, че законодателя счита живущитѣ въ България мюсюлмани, относително наследването по завѣщание, за чужденци - поданници на Турската империя, законодателството на която ще урежда тѣхнитѣ завѣщания; фикцията трѣбва да отиде още по-далечъ, а именно да се счете, че завѣщанието е направено въ чужда страна — Турция — и

---

1) К. Р. № 25 (124)—1907, I. I. О.

тогава да се приложи принципа *locus regit actum*, по силата на който би могло да се приеме едно *устно* завѣщание Може ли да се поддържа, че нашия законодатель е ималъ намѣрение да създаде такава *прекалена* презумпция, ако ни е позволено да си послужимъ съ този терминъ? Ние, които сме били единъ отъ съставителитѣ на чл. 344 отъ З. Н., знаемъ, че законодателя отъ 1889 г. не е ималъ такова намѣрение. Нашето свидетелство въ това отношение не важи, и сѫдилищата иматъ право да дирятъ намѣрението на законодателя по установенитѣ за това правила и юриспруденция

Самия Касац. сѫдъ казва въ решението си, че смисъла на чл. 344 отъ З. Н. е, че мюсюлманитѣ наследватъ по действующитѣ *до* издаването на З. Н. турски законоположения за наследството, т. е. по турскитѣ законоположения за наследството, които сѫ биле въ сила до 1889 г. Но какво ще стане, ако тѣзи законоположения сѫ отменени отъ турския законодатель следъ 1889 г.? Тѣ, като отменени, не сѫществуватъ за никого, а следователно и за мюсюлманитѣ отъ България. Въ такъвъ случай по какви законоположения ще съставляватъ мюсюлманитѣ своитѣ завѣщания? Тази забърканность и усложненность на въпроса произлиза отъ това, че нашия Касац. сѫдъ съ своята практика преобръща единъ принципъ отъ нашето вѫтрешно публично право въ принципъ отъ частното право.

Тази заплетеность би могла да се избѣгне много лѣсно, ако се приеме, че и лицата отъ мюсюлманско вѣроисповѣдание сѫ длъжни да съставляватъ своитѣ завѣщания по формалноститѣ, предписани отъ закона за Наследството.

Това е относително формата на завѣщанието. Въпроса за неговото вѫтрешно сѫщество, за неговата материална страна, е другъ.

Както за много действия отъ гражданския животъ, тъй и за завѣщанията, Мохамедъ е придалъ религиозенъ характеръ. За завѣщанията говори Корана; тѣ сѫ подведени къмъ правата, които се придобиватъ чрезъ наследството по закона и сѫ турени между правилата, предписани отъ Корана за благотворителнитѣ дѣла, за грижата спрямо бѣднитѣ, сиракитѣ. Отклонението отъ тѣзи правила навлича за мюсюлманина нарекание въ тукашния и каказание въ бѫдащия животъ. Така, Корана заповѣдва: „Ако нѣкой отъ васъ, който има имотъ, чувствува приближение на смъртьта, да завѣщае

нещо, по справедливость, на своитѣ родители и други роднини". (Суре II ст. 176). Както се вижда, Корана ограничава въ божественно откровение, завѣта само въ полза на близки роднини. А пъкъ съвѣта на Корана е за благочестивия мюсюлманинъ безусловна заповѣдь. А стихове 77 и 172 отъ Корана се казва: „Благочестието се състои въ това, щото, отъ любовь къмъ Бога, да завѣщаемъ часть отъ имота си на роднинитѣ си, сирацитѣ и беднитѣ". Отъ тѣхъ се вижда, че условието за завѣта е, щото завѣтника да е беденъ.

Тѣзи условия за личностьта на завѣтника нашия законъ за Наследството не познава. Завѣщателя е свободенъ да завѣщава и на богати.

Отъ изложеното ние дохаждаме до заключение, че материалната страна на завѣщанието може да се урежда отъ правилата на Свещенния законъ за мюсюлманитѣ; но отъ формална страна свободното изражение на волята на мюсюлманина би трѣбвало да става по формалноститѣ, установени отъ закона за Наследството. Тѣзи формалности ще ползуватъ и лицата отъ мюсюлманско вѣроисповѣдание, като се има предъ видъ, че практиката ни учи, че въ много случаи предсмъртнитѣ разпореждания се правятъ въ полза на лица, които сж съумѣли чрезъ хитрость да истъргнатъ завѣтъ отъ завѣщателя. Прочее, гаранциитѣ за свободното изражение на волята еднакво сж нужни и на християнитѣ и на мюсюлманитѣ.

Мюфтийския сждъ имаше значение и важность за мюсюлманитѣ у насъ до тогава, до когато тѣхнитѣ имуществени отношения по наследство ab intestat и по завѣщание, се урежда отъ шериата. Но отъ сега нататъкъ това значение се изгубва, защото днесъ Турската империя рецепира и въведе вече въ сила Швейцарския Граждански Кодексъ.

Следъ рециранието отъ страна на Турската империя на Швейцарския кодескъ, мюсюлманскитѣ сждилища оставатъ безпредмѣтни. Такова мнение се изказва вече [1]).

Цельта да се учреди мюфтиския сждъ бѣше да се зачете шерията. Щомъ последния исчезне, Мюфтийския сждъ нѣма вече предназначение.

---

[1]) Хр. Мандажиевъ, *Мюфтийския сждъ*, Адвок. прегл., год. VII, брой 4, стр. 46.

Мнозина автори поддъжатъ, че единъ законъ престава да бжде задължителенъ, щомъ исчезнатъ обстоятелствата които сж предизвикали неговото издавание [1]).

Cessante retione legis, cessat effectus.

Или съ премахването на причината изчезва и действието: *Sublata causa, tollitur effestus.*

А знаменития професоръ Toullier казва, че отменението на закона е мълчаливо, когато редътъ на нещата, за които е билъ създаденъ законътъ, не сжществуватъ вече и съ това преставатъ мотивитѣ, които сж го продиктували. *Ratione legis omnimò cessante cessat lex* [2]).

Чл. 345.

Настоящий законъ отменява всичкитѣ до сега сжществующи закони и наредби по наследството.

Този членъ въспроизвежда еднnъ общъ принципъ на гражданското право, че по новия законъ отменява по-старитѣ. Текста е ясенъ и нѣма нужда отъ никакви тълкувания.

При все това ще трѣбва да упоменемъ, кои закони бѣха въ сила до издаването на Закона за наследството, та тѣ да се считатъ за отмѣнени. Законътъ говори за действующи закони и наредби по наследството. Кои сж тѣ? На първо мѣсто имаме турския законъ за земитѣ, който опредѣля наследството на правителственнитѣ земи (мирийски). Съ него сж свързани разни наредби, като Уставътъ за тапиитѣ отъ 8 Джемази-ел-ахяръ 1275—31 декември 1858 год.; Уставътъ за наследственното право върху правителственнитѣ (емирие) и посвѣтени (мефкуфе) земи отъ 19 мухарремъ 1284—14 априлий 1857. Този уставъ опредѣляше редътъ за наследването, наследственната маса и наследственнитѣ дългове. Той има характеръ и сила на законъ. Законътъ за прехвърляние на недвижимитѣ градски (мюшаккафатъ) и земленни (мюстегиллатъ) вакуфски стежания отъ 17 мухарремъ 1284—10 априлий 1867.

Освенъ турскитѣ закони и наредби по тѣхъ, у насъ действуватъ и распорежданията на нѣкои византийски наредби.

---

[1]) Saint Giron, *Essai sur la séparation des pouvoirs dans l'ordre politique, administratifet judiciaire.* p. 241.

[2]) Toullier, t. I, u° 153. — Merlin, *Quest.de droit*, y° Tribun. d'appel, § 3.

Кормчията на Армепопуло се прилага тъй сжщо отъ нашитѣ сждилища. За това свидетелствува нашата родна юрисприденция.

Наредъ съ Кормчията действуватъ у насъ и нѣкои разпореждания отъ Екзархийския уставъ, чл. 120 отъ който урежда формалноститѣ, по които християнитѣ, признаващи юрисдикцията на Екзархията, съставляваха своитѣ завѣщания. Юриспруденцията на нашия Върх. Кас. Сждъ е постоянна въ това отношение. Както забелѣжихме при коментирането на чл. 344, даже Парижкитѣ сждилища признаха, че валидностьта на завѣщанието на Княгиня Богорида, направено въ Цариградъ, се решава споредъ този членъ на устава.

По общеприетия принципъ гражданскитѣ закони нѣматъ обратна сила. Следователно, и закона за наслдеството нѣма такава; той урежда само онѣзи наследства, които ще се отворятъ следъ влизането му въ сила; отворенитѣ до тогава наследства се уреждатъ по старитѣ закони.

Обаче, отъ това не следва, че ни едно отъ правилата на настоящия законъ не могатъ да се приложатъ къмъ порано отворенитѣ наследства. Ние на мѣстото си посочихме нѣкои случаи, гдето правилата на този законъ се прилагатъ къмъ по-рано открититѣ наследства, като напр. правилата за привнасянието и прихващанието и др.

— Законътъ за наследството действува и се прилага вече въ продължение почти на 40 години. Въ него се направиха незначителни измѣнения на нѣколко текста, предизвикани отъ особеннитѣ условия на нашия животъ. Четиредесеть годишното му сжществуване показва, че той е съобразенъ съ възглядоветѣ на народа върху наследованието.

СЪДЪРЖАНИЕ

НА

ВЪПРОСИТѢ, РАЗГЛЕДАНИ ВЪ ШЕСТИЯ ТОМЪ.

Чл. 300.

1. Дѣлбата при живѣ е изключение отъ общото правило.

2. Мотивътъ на това изключително постановление.

3. Критиката на този институтъ.

4. Дѣлба при живѣ може да направи само възходящъ наследодатель. — Спорностьта на въпроса.

5. Между кои лица-наследници може да бѫде направена дѣлба при живѣ?

6. Значението на думата *чада*.

7. Въ числото на дѣцата влизатъ и незаконнороденитѣ припознати — *Измѣнение на нашето мнение*.

8. Правоспособность на възходящия наследодатель.

9. Дѣлба при живѣ чрезъ завѣщание.

10. Quid чрезъ дарение.

11. Дѣлбата при живѣ трѣбва да е действителна.

12. Quid индивидуална.

13. Кой прави дѣловетѣ въ дѣлбата при живѣ?

14. При съставяние дѣловетѣ трѣбва ли бащата да се ржководи отъ правилото на чл. 240 и 246?

15. Може ли бащата да даде въ тази дѣлба на едно отъ дѣцата си само *ползуване* отъ известни имоти, а на другитѣ — голата собственность?

16. Какъвъ е смисъла на израза *„като влиза въ тази дѣлба и нерасполагаемата часть“?*

Чл. 301.

1. Формата на дѣлбата при живѣ.

2. При дарението и при завѣщанието.

3. Какво значатъ думитѣ: формалности, условия и правила?

4. Дѣлбата чрезъ дарение.

5. Материалнитѣ или вжтрешни условия.

6. Активна способность.

7. Пасивна способноть.

8. Дѣлбата при живѣ чрезъ пълномощникъ на родителитѣ.

9. Въ дѣлбата-завѣщание това не е възможно.

10. Кои имоти могатъ да влизатъ въ дѣлбата?

11, *Зестрата* на майката не може да се дѣли при живѣ.

12. Въ дѣлбата не могатъ да влизатъ имоти, върху които бащата нѣма правособственность.

13. Може ли бащата да помѣсти въ дѣлбата единъ имотъ, който той е подарилъ по-рано на едно отъ дѣцата си?

14. Дарението може да стане условно, като си запази дарителя правото за ползуване, гледание и хранение.

15. Трѣбва да има за това изрична клауза.

16. Дарението може да обема само настоящи имоти.

17. Смѣсена дѣлба на имотитѣ на бащата и майката. Тя се казва съединителна дѣлба.

18. Съединителната дѣлба.

19. Условията, при които тя се допуща.

20. Съединителната дѣлба е частична.

21. Формални условия.

22. Дѣлба чрезъ прикрито дарение въ форма на продажба. — Условията за тази продажбо-дарение-дѣлба.

23. Дѣлбата чрезъ дарение трѣбва да се извърши отъ нотариуса.

24. Оценителенъ листъ.

25. Дарението трѣбва да бжде прието съ изрична за това клауза.

26. Приеманието трѣбва да стане отъ всички надарени.

27. Приеманието е недѣлимо.

28. Действието на дѣлбата. — Правилото на чл. 293 прилага ли се въ дѣлбата при живѣ?

29. Има ли право възходящия да иска отменение на дѣлбата-дарение по причина на непризнателность или неизпълнения условията?

30. Неизпълнения условията спрямо нѣкой съдѣлитель-наследникъ.

31. При съвмѣстната дѣлба.

32. Дарението-дѣлба презъ живота на възходящия. — Спорностьта на въпроса.

33. Първата система.

34. Втората система.

35. Юриспруденцията.

36. Дарението-дѣлба следъ смъртьта на възходящия.

37. Длъжни ли сж чедата да плащатъ наследственнитѣ дългове, когато наследството е раздѣлено между тѣхъ съ дѣлба при живѣ?

38. Спорностьта на въпроса. — Различието, което трѣбва да правимъ.

39. Когато дарителя съ особенна клауза задължи наследницитѣ да плащатъ дълговетѣ.

40. Когато нѣма такава клауза. — Спорностьта на въпроса.

41. Последното мнение въ доктрината е, че чедата не плащатъ наследственнитѣ дългове, когато дѣлбата при живѣ е направена чрезъ дарение. — Нашето мнение по въпроса.

42. Какво става съ имотитѣ на онова чедо, което е умрѣло преди възходящия даритель. — Спорностьта по въпроса въ Франция?

43. Когато умрѣлото чедо остави наследници.

44. Quid не остави такива.

45. *Дѣлба-завѣщание.*

46. Характернитѣ признаци, по които се распознава чистото завѣщание отъ завѣщание-дѣлба.

47. Нѣкои конкретни признаци, по които се распознава, че има дѣлба при живѣ: а) Дарителя да се е лишилъ отъ владѣнието на имотитѣ; б) действителна дѣлба на имотитѣ; в) дѣлбата трѣбва да е между всички чеда; г) редовно съставяние на дѣловетѣ.

48. Когато възходящия родитель тури въ пая на едно отъ дѣцата дългътъ, който то му дължи.

49. Въ завѣщанието-дѣлба може да се направи и частенъ завѣтъ на едно отъ чедата.

50. *Материалнитѣ* условия за дѣлбата при живѣ чрезъ завѣщание: активна и пасивна правоспособность.

51. Действието на завѣщание-дѣлба. — Кога то захваща.

52. Прилага ли се къмъ завѣщание-дѣлба чл. 162?

53. Завѣщанието-дѣлба измѣнява ли качеството на чедата — да ги превърне отъ *наслѣдници* въ *завѣтници*. — Спорностьта на въпроса.

54. При дѣлба-завѣщание дѣцата сж длъжни да плащатъ наслѣдственнитѣ дългове.

55. Какво става съ дѣлбата-завѣщание, ако едно отъ дѣцата умре или стане недостойно спрямо наслѣдодателя?

56. Дѣцата си дължатъ взаимна гаранция.

57. Могатъ ли дѣцата на възходящия да се отрекатъ отъ дѣлбата-завѣщание и да приематъ наслѣдството *ab intestat*. — Нашето мнение: — Мотивитѣ му.

58. *Формални* условия за дѣлба-завѣщание.

59. Могатъ ли бащата и майката да раздѣлятъ имотитѣ си между чедата съ едно и сжщо завѣщание?

60. Распредѣлението на имотитѣ може да бжде изложено подробно въ единъ нотариаленъ актъ, а не въ самото завѣщание.

61. Преходно право. Кой принципъ урежда въпроса? — Спорностьта на въпроса.

62. Практиката на нашия Върховенъ Касационенъ сждъ бѣше, че въпроса не се урежда по принципа tempus regit actum, че завѣщанието трѣбва да се преправи съобразно съ новитѣ закони.

63. Тълкувателния законъ по този въпросъ.

Чл. 302.

1. Правото на родителитѣ да правятъ частни дѣлби.

2. Quid нѣколко частични дѣлби съ разнородни актове.

3. Нераздѣленитѣ при-живѣ имоти се дѣлятъ по закона.

4. Дѣлбата по закона е допълнение къмъ дѣлбата при-живѣ.

5. Последствията отъ това правило относително привнасянието.

6. Отъ где проистича освобождението за привнасяние?

7. Справедливостьта на това освобождение.

Чл. 303.

1. Правилото на този членъ проистича отъ природата на самата дѣлба при-живѣ.

2. Числото на дѣцата се опредѣля по времето на смъртьта на възходящия роднина.

3. Случай, когато испущанието на едно дѣте отъ дѣлбата я прави недействителна.

4. Случай, когато дѣлбата е недействителна и когато сж означени всичкитѣ дѣца.

5. Кои *сжществующи* дѣца разбира законътъ?

6. Подъ нисходнщи се разбиратъ и онѣзи на *недостойнитѣ*.

7. Правилото на чл. 303 трѣбва да се пази не само въ главнитѣ дѣлби, но и въ подраздѣленията по колѣно.

8. Невключване на *усиновенитѣ* въ дѣлбата.

9. Невключване на *незаконнороденитѣ*. — Спорностьта на въпроса.

10. Неспазване размѣра на наследственната часть. — Последствията отъ него.

11. Чл. 298, е приложимъ и въ дѣлбата при-живѣ.

12. Абсолютната недействителность на дѣлбата по причина на невключване на нѣкое отъ дѣцата. — Разногласието въ доктрината.

13. Ако се унищожи дѣлбата-дарение по причина на пропущание на едно отъ дѣцата, то остава ли въ сила само като дарение?

Чл. 304.

1. Принципа: че всяко завѣщателно распореждание което надминува располагаемата часть, се намалява.

2. Кой може да оборва дѣлбата?

3. Чл. 304 не допуща умишленна комбинация за увреждание.

4. Чл. 304 предвижда два иска — искъ за намаление ,и искъ за унищожение.

5. Повредата трѣбва да проистича отъ дѣлбата.

6. Върху стойностьта на кои имоти се опредѣля повръдата?

7. Какъ се постжпва при нѣколко частни дѣлби?

8. Какъ се опредѣля стойностьта на имотитѣ?

9. Правилото чл. 107 се прилага както въ дѣлбата чрезъ завѣщание, така и въ дѣлбата чрезъ дарение.

10. Какво значение има думата *оборва?*

11. Въ кой моментъ се отваря искътъ за оборване?

12. Разрешението на въпроса при завѣщание дѣлба.

13. Въ какъвъ срокъ трѣбва да се предявяватъ исковетѣ по чл. 304, когато дѣлбата е направена чрезъ дарение?

14. Quid чрезъ завѣщение.

15. Неприложимостьта на чл. 205 отъ З. З. въ случая.

16. Каква е давностьта, съ която се просрочва искътъ за намаление, когато е увредена законната часть. — Спорностьта на въпроса. — Три мнѣния.

17. Дѣйствието на унищожението.

18. Унищоженатa дѣлба се счита за нестанала.

19. Привнисанието на пари въ *новата* дѣлба. — Възможния споръ между съкаследницитѣ.

20. Подтвърждение на оборванатa дѣлба.

21. Действителна ли е дѣлбата, съдържаща повреда?

Чл. 305.

1. Процессуалното значение на този членъ.

2. Предупредителната цель на чл. 305.

3. Кои лица разбира закона подъ думата *чедо?*

4. Върху кого падатъ сждебнитѣ разноски при отхвърляние на искътъ?

За даренията.

Чл. 306.

1. За дарението въобще. — Неговата юридическа природа. — Философското гледище. — Мнението на философа Сенека.

2. Договоръ за благотворителность. — Неговия характеръ.

3. Дарението отъ естественното право ли е или е една отстжпка отъ гражданското право?

4. Чл. 34, п. 2 отъ нашия наказателенъ законъ.

5. По нашето мнение дарението е отъ естественното право. — Мотивитѣ за това. — Правото на собственность е отъ естественното право.

6. Собственностьта е сжществень атрибутъ на човѣчеството.

7. Происхождението на собствеността е по ранно и по високо отъ онова на държавата.

8. Никой нѣма право да злоупотрѣбява съ естественото си право: да дари.

9. Никой нѣма право да остави въ мизерия жена си, дѣцата си и родителитѣ си, като подарява имотитѣ си на чужди лица.

10. Дарението *mortis causa*.

11. Юруспруденцията на нашитѣ сѫдилища.

12. Доктрината по него.

13. Мотивитѣ за отхвърлянието му отъ нашия законодатель, отъ французския и италиянския.

14. Кога дарението е *mortis causa* и като такова да бѫде уннщожено?

15. Различието му и сходството съ дарението при-живѣ и съ завѣщанието.

16. Какво означаватъ думитѣ *веднага* и *безвъзвратно*?

17. Защо е употрѣбено думата *безвъзвратно?*

18. Надаренитѣ получаватъ на *частно* основание.

19. Тѣ не сѫ длъжни да плащатъ дълговетѣ на дарителя. — Спороветѣ по този въпросъ.

Чл 307.

1. Ремунераторнитѣ дарения.

2. На кои правила сѫ подчинени тѣ?

3. Отмѣняватъ ли се тѣзи дарения по причина на непризнателность?

4. Съ какво се отличаватъ?

5. Погашение на дългътъ съ тѣхъ.

6. Обрѣменитѣ дарения.

7. Критериума за опредѣление размѣра на тяжестьта.

8. Ако тяжестьта надминава даръть, вмѣсто дарение, има продажба или замѣна.

9. Оценение размѣра на тяжестьта не подлежи на Касационна провѣрка.

10. Въ чия полза се установява тяжестята?

11. Самата тяжесть е ли дарение спрямо лицето, въ полза на което е установено?

12. Награднитѣ дарения привнасятъ ли се?

13. Превишение въ стойностьта на даръть.

14. Награднитѣ дарения сж подчинени на формитѣ по членъ 311.

За лицата, които могатъ да дарятъ и да приематъ даръ.

Чл. 308.

1. Активна способность.

2. Неспособнитѣ да завѣщаватъ сж неспособни и да дарятъ.

3. Юридическото основание за това приравнение.

4. Кржгътъ на неспособнитѣ да дарятъ е по-голѣмъ отъ онзи на неспособнитѣ да завѣщаватъ.

5. Ограничено запретенитѣ не могатъ да дарятъ?

6. Отъ кой моментъ тѣ не могатъ да дарятъ.

7. Важностьта на този моментъ.

8. Промежуточната, между дарението и приеманието, неспособность не вреди на действителностьта на дарението.

9. Може ли ограниченно запретения да дари съ съгласието на попечителя?

10. Несъвършеннолѣтнитѣ не могатъ да дарятъ.

11. Може ли да дари роднински съветъ отъ името на малолѣтния?

Чл. 309.

1. Пасивна способность за приемание дарението.

2. Незаченатитѣ дѣца на едно опредѣлено лице могатъ да приематъ даръ.

3. Даръть трѣбва да се приеме отъ родителитѣ.

4. Недостойнитѣ не могатъ да приематъ даръ.

5. Настойника не може да получи даръ направенъ *преди* давание окончателна смѣтка.

6. Дарението е недействително, ако настойника е роднина на дарительть.

7. Нотариуситѣ не могатъ да получатъ даръ.

8. Неспособнитѣ не могатъ да получаватъ даръ даже чрезъ подставени лица.

9. Неспособностьта трѣбва да бжде прогласена отъ закона.

10. Могатъ ли да дарятъ безграмотнитѣ глухо нѣми? — Спорностьта на въпроса.

Чл. 310.

1. Този членъ възпроизвежда правилото на чл. 58.
2. Прикрито дарение.
3. Симулативностьта трѣбва да се докаже.
4. Тя се доказва отъ ищецътъ.
5. За прикрититѣ дарения въобще.
6. Прямитѣ дарения (*donations directes*).
7. Косвенни дарения (*donations indirectes*).
8. Разликата между косвенното и прикритото дарение.
9. Условията за действителностьта на прикрититѣ дарения.
10. Quid за да се заобиколи частична неспособность.
11. Едно прикрито дарение е недействително, ако е придружено съ измама.
12. Quid за да се заобиколи частната неспособность.
13. Собственно наречентѣ прикрити дарения.
14. Нашата доктрина.—Мнението на професора Абрашевъ.
15. Нашата юриспруденция. — Дарението на недвижимъ имотъ може да стане само съ нотариаленъ актъ, макаръ законитѣ да позволяватъ прехвърлянето имъ съ частенъ актъ.
16. Вжтрешнитѣ условия за действителностьта на прикрититѣ дарения.
17. Способность за сключване договори.
18. Съгласието на странитѣ.
19. Формитѣ, въ които се проявява прикритото дарение: продажба, наемъ и др.
20. Причината или условие за казуалитетъ.
21. Кои актове не могатъ да бждатъ симулативни?
22. Доказателства за прикритостьта.
23. Природата на симулацията и нейнитѣ различни видове.
24. Доказване прикритостьта съ свидетели.
25. Наследницитѣ на дарителя страна ли сж въ договора или сж трети лица?—Спорностьта на въпроса у насъ.— Доктрината. — Юриспруденцията.
26. Доказване прикритостьта. Наследницитѣ могатъ да си служатъ съ решителна клетва. — Касац. практика.
27. Датата въ дарственния актъ.
28. Действието на прикритото дарение.

29. Недействителностьта на прикрититѣ дарения.
30. Прикритото дарение е привносимо.

Чл: 311.

1. Външната форма на дарението относително самия дарственъ актъ и приеманието на даранието.

2. Влиянието на римското право върху модерното. — Закона на Чинчиа.

3. Предаванието на *res mancipi* и на *res non mancipi*.

4. Писменния актъ се изисква *ad substantiam*.

5. Тържественностьта на дарственнитѣ актове.

6. Мотивитѣ ѝ.

7. Quid се извършватъ отъ нотариуса.

8. Quid въ присѫтствието на самитѣ страни или тѣхнитѣ законни повѣренници.

9. Пълномощното трѣбва да е специално.

10. Спазване на чл. 34 отъ закона за нотариуситѣ.

11. Дарението на недвижимитѣ имоти става съ крѣпостенъ актъ.

12. Въ крѣпостния актъ се означаватъ всичкитѣ клаузи, условия и тяжести, подъ които е направено дарението. — Какво означаватъ думитѣ „*може да стане*".

13. *Ржчнитѣ дарения.* — Предварителни бележки върху тѣхъ. — Французския и Италиянски кодекси не говорятъ нищо за ржчнитѣ дарения. — Споръ за размѣра на тѣзи дарения.

14. Нашия законъ осветява *изрично* ржчнитѣ дарения и споръ не може да има за размѣра имъ.

15. Побудителнитѣ причина на ржчнитѣ дарения.

16. Ржчното дарение става само чрезъ едно материално предаване.

17. Нашата юриспруденция.

18. Ржчното дарение не е подчинено на никакви форми но то е подчинено на всички правила по сѫщество.

19. Ржченъ даръ, направенъ чрезъ трети лица.

20. Реалното предаване на даръть е необходимо за неговата действителность.

21. Юридическото качество на третето лице.

22. Какво става, когато самия даритель е подчинилъ изрично дарението си, чрезъ посредникъ, на условие, то да

бѫде предадено само следъ смъртьаа му? — Голѣмата спорность на въпроса. — Двѣ системи. — Една средня.

23. Нашето мнѣние по въпросътъ.

24. Разлика между подаръка и ржчния даръ.

25. Ржчното дарение на записи и други задължителни.

26. Подаряването на една креанса става предъ нотариуса, когато дарителя предава записа, безъ да го джиросва.

27. Опрощаване на дългъ ли има или ржчно дарение? Спорностьта на въпросътъ.

28. Намѣрението на кредитора важи.

29. Ржчния даръ може ли да има за предмѣтъ голата собственность? — Спорностьта на въпросътъ.

30. Може ли да бѫде предмѣтъ на ржчно дарение единъ *ржкописъ* на едно творение? — Спорностьта на въпроса. — Намѣрението на дарителя.

31. Какво означава думитѣ на закона „*Може да стане*“?

32. Доказателствата за ржчния даръ. — *Onus probandi.* — Владѣнието на ржчно подарения имогъ.

33. Правилото на чл. 323 отъ зак. за Имущ. и Соб. въ тази материя: *en fait de meubles la possession vaut titre.*

34. Доказателства отъ надарения.

35. Изисква се, владѣнието да е станало при animo donandi.

36. Съвмѣстното живѣние на дарителя и надарения затруднява разрешението на въпроса.

37. Осребрявание на купони.

38. Правилото на чл. 323 отъ Имущ. и Соб. покровителствова само добросъвѣстния владѣлецъ.

39. Доказателства противъ надарения.

40. Ржчни дарения въ полза на наследници. — Случаи отъ такива дарения.

41. Ржчни дарения на близки на *de cujus* лица. — Сѫдията трѣбва да бѫде строгъ при обсѫждание на подобни дарения.

42. Случая съ *наложница*, която претендира, че е била надарена.

43. Сѫдията може да тегли доказателства отъ поведението на владѣлеца.

44. Когато се отрича самото владѣние на вещитѣ. — Важнитѣ последствия отъ това отричание, когато то се обори.

45. Самопризнанието на владѣлеца-надаренъ.

46. Самопризнанието е недѣлимо и при новелата отъ 1922 г.

47. Закона не забранява съвмѣстнитѣ дарения.

48. Компетентностьта на нотариуса.

Чл. 312.

1. Действието на дарението

2. Приеманието. То трѣбва да е изрично.

3. Какъ се констатирн изричностьта? Въ нотариалнитѣ дарения? Въ ржчнитѣ?

4. Може ли думата *приема* да бжде заменена съ равнозначуща дума?

5. Може ли приеманието да бжде направено съ последующъ актъ?

6. Допуща ли се предварително приемание на дарение.

7. До момента на приеманието дарительтъ може да отмени дарението.

8. Сжщо и кредиторитѣ на дарителя иматъ право да го секвестиратъ.

9. Ако дарителя е подписалъ дарственния актъ, какъ става отменението?

10. Ако надарения умре преди да подпише дарственния актъ, неговитѣ наследници нѣматъ право да го приематъ.

Чл. 313.

1. Приеманието на дарението отъ пълнолѣтнитѣ.

2. Подъ думата пълнолѣтни се разбиратъ *„правоспособнитѣ"*.

3. Приеманието става лично отъ надарения или отъ пълномощника му.

4. Ако дарението съдържа дарове за разни лица, може ли едно отъ тѣхъ да приеме дара за другитѣ, безъ да има отъ тѣхъ пълномощно?

5. Приеманието може да стане само отъ надарения. — Ако той умре преди приеманието, неговитѣ наследници не могатъ да го приематъ.

6. Действително ли е приеманието, което прави едно трето лице за смѣтка на надарения.

7. Близостьта на третото лице.

8. Може ли надарения да ратифицира направеното отъ трето лице приемание.

9. Когато надарения стане неправоспособенъ между дарението и приеманието.

10. Подаренитѣ имоти минаватъ върху надарения съ тяжеститѣ.

Чл. 314.

1. Кой приема дарението за малолѣтно, което има живи родители?

2. Quid, което е подъ настойничество?

3. Защо и кога се изисква разрешение на роднинския съвѣтъ.

4. Нѣма нужда разрешението на роднинския съвѣтъ да бѫде утвърдено отъ окр. сѫдъ.

5. *Сѫдебното* приемание отхвърлено отъ нашия законодатель.

6. Чл. 314 приложимъ ли е къмъ родителитѣ на едно *незаконнородено* дѣте? — Спорностьта на въпроса.

7. Кой приема даренето, когато дарители сѫ родителитѣ на надарения или неговитѣ настойници? — Правилото: *nemo potest esse auctor in rem suam.*

8. Настойника е отговоренъ за вреди-загуби спрямо надарения, ако пропусне да приеме едно дарение и пропущанието стане причина да падне даренето.

9. Кой приема за ограничено запретенитѣ?

10. Даренето, направено на бѫдащи дѣца, се приема отъ родителитѣ.

11. Дѣца, които не сѫ заченати или сѫ заченати, но не сѫ още родени.

12. Трѣбва да бѫдатъ родени жизнеспособни.

13. Не е потрѣбно да бѫдатъ родени при живота на дарителя.

Чл. 315.

1. Кой приема даренето, направено на юридически лица?

2. Ссилка на чл. 190.

3. Юриспруденцията на нашия Върх. Касац. сѫдъ.

Чл. 316.

1. Формитѣ, по които става приеманието.

2. Спазването на формитѣ.

3. Искътъ по чл. 316 не се просрочва. — Не приложимость на чл. 205 отъ З. Д.

Чл. 317.

1. Историческото происхождение на чл. 317. — Действието на правилното приемание.

2. Дарение, направено предъ видъ на опредѣлено бждаще съпружество.

3. Законътъ фаворизира тѣзи дарения само относително приеманието.

4. Кои дарения се считатъ направени предъ видъ на опредѣлено бждаще съпружество?

5. Мотивитѣ на взаимнитѣ дарения между бждащитѣ съпрузи.

6. Мотивитѣ на даренията направени отъ трето лице на съпрузитѣ.

7. Съпружеството трѣбва да е опредѣлено и бждаще.

8. Недействителностьта на дарението, ако не стане брака.

9. Трѣбва ли годеницата да повърне ржчнитѣ дарове, ако се развали годежътъ?

10. Чл. 317 говори, че *всичкитѣ* дарения сж недействителни, а между тѣхъ сж и *ржчнитѣ*.

11. Какво става съ дарението, ако бракътъ се унищожи следъ извършването му?

Чл. 318.

1. Последствията отъ несвоевременното приемание на дарението отъ страна на настойницитѣ.

2. Малолѣтния нѣма право на restitutio in integrum.

3. Тѣ иматъ право да искатъ вреди и загуби отъ настойницитѣ.

4. Кои лица се разбиратъ подъ думата *бивши настойници?*

5. Ако настойника е и даритель, отговоренъ ли е?

6. Отговорностьта на представители на юридически лица.

7. Отговорностьта на нотариуса.

Чл. 319.

1. Историческото происхождение на текста. — Не е възможно фактическото и юридическо предаване на бѫдащи имоти.

2. Дарението на бѫдащи имоти.

3. Кои имоти се считатъ за *бѫдащи?*

4. Единъ наследникъ не може да дари едно свое бѫдаще наследство.

5. Единъ завѣтникъ не може да дари завѣта си при живота на завѣщателя.—Може да го подари следъ смъртьта на завѣщателя, даже ако е условенъ.

6. Може да се дари: плодоползуване отъ бѫдащи плодове, бѫдаща реколта.

7. Когато дарителя продаде имота преди реколтата, какво става съ дарението?

8. Настояще отстжпване и настояще испълнение.

9. Доктрината на Furgole за бѫдащитѣ имоти.

10. Подаряването на *сѣчища* отъ гори е валидно, макаръ тѣ да сж бѫдащи.

11. Дарението на една сума пари, платима следъ дарителевата смърть. — Спорностьта на въпросътъ. — Четири мнѣния.

12. Приравнява ли се кредитора-надаренъ, въ всѣко отношение, къмъ обикновенния кредиторъ, та да има право да иска прилагането на чл. 81 отъ З. Д.?

13. Ако преди вземание охранителни мѣрки дарителя продаде имота.

14. Нашето мнѣние: дарението на сума, платима следъ дарителевата смърть, е валидно.

15. Намѣрението на дарителя.

16. Дарението на една сума, платима следъ дарителевата смърть, може да бѫде дарение *mortis causa* и дарение при живѣ.

17. Конкурсъ между надарения и кредитора. — Спорностьта на въпроса.

18. Когато единия надаренъ има *ипотека.* — Въпросътъ е споренъ.

19. Дарение: „ . . . Подарявамъ на Х. 20,000, които да се вематъ отъ имотитѣ ми, които ще оставя въ деньтъ на моята смърть".

20. Нашата юриспруденция върху дарението на бъдащи имоти. — Нейната погрѣшность. — Критиката й.

Чл. 320.

1. Условия, които унищожаватъ дарението.
2. Исторически и юридически мотиви.

Чл. 321.

1. Потестативното условие унищожава дарението.
2. Двѣ потестативни условия.
3. Кое отъ тѣхъ унищожава дарението?
4. Смѣсеното условие унищожава ли дарението?
5. Условието за потестативностьта е недѣлимо.
6. Какво става, когато не е опредѣлено, кому е предоставенъ избора въ алтернативнитѣ дарения?
7. Дарението е действително, ако избора е предоставенъ на надарения или на трето лице.

Чл. 322.

1. Задължението да се плащатъ съществующитѣ дарителеви дългове.
2. Задължението да се плащатъ бъдащи дългове.
3. Кога условието за плащанието бъдащи дългове унищожава дарението?
4. Недѣлимостьта на условието за исплащание дълговетѣ.
5. Какви тяжести разбира закона?
6. Дълженъ ли е надарения да плаща по право дълговетѣ на дарителя?
7. Граматическо тълкуване на чл. 322. — Духътъ на закона.
8. Завѣрена дата на дъловетѣ.
9. Дълженъ ли е надарения да плаща *ultra vires?*
10. Подарявание на всичкитѣ имоти.
11. Загинването на подарения имотъ. — *Res perit domino.*
12. Надарения, който е приелъ дарението, трѣбва да плаща всичкитѣ тяжести, даже ако сж по-голѣми отъ дарението.

13. Дарителя може да задължи надарения да плати направенъ вече съ публично завѣщание завѣтъ.

14. Какъ да се постжпи, когато дарителя не е задължилъ надарения да плати дългове?

15. Плаща ли такива, когато дарението е универсално? — Спорностьта на въпроса. — Не е дъленъ да плаща дългове *ipso jure*. — Възраженията противъ тази доктрина.

16. Искътъ на кредиторитѣ на дарителя срещу надарения.

17. Нашето мнение по въпроса. — Мотивитѣ. — Подновяване. — Делегация.

Чл. 323.

1. Приложение принципа на безвъзвратностьта.

2. Значението на оценителния описъ.

3. Кои имоти разбиратъ подъ думата движими?

4. Описътъ трѣбва да е индивидуаленъ.

5. Движимитѣ имоти като недвижими по предназначение.

6. Кога се описватъ тѣ?

7. Описа на ценнитѣ книжа.

8. Отъ кого трѣбва да е подписанъ оценителния описъ?

9. Кога трѣбва да се прави описътъ?

10. Трѣбва ли да се прави оценителенъ описъ, когато се подарява една часть (quote-part) отъ настоящи имоти?

11. Когато се подарява *креанса*, нѣма нужда отъ описъ.

12. Могатъ ли странитѣ да се позоваватъ на по-рано направенъ описъ? — Спорностьта на въпросътъ.

13. Като нѣма описъ, дарението е недействително.

14. Могатъ ли странитѣ да замѣстятъ оценителния протоколъ съ фактическо предаване на подаренитѣ имоти?

15. Нѣма ли въ случая поне ржченъ даръ?

16. Намѣрението на дарителя не важи.

17. Оценителния описъ може да бжде съставенъ частично.

18. Действието на описътъ.

Чл. 324.

1. Правото на дарителя да си земе назадъ подаренитѣ имоти. — Временно дарение.

2. Това право не противоречи на принципа на безвъзвратността.

3. Това право е едно изрично прекратително условие.

4. Какви хипотези предвижда чл. 324?

5. Кои се разбиратъ подъ думата нисходящи?

6. Правото за вземание имотитѣ отваря ли се съ смъртьта на надарения, когато той умре, като остави нисходящи? — Спорностьта по въпроса. — Три мнения.

7. Какъ трѣбва да се постжпя, когато дарителя си е запазилъ само правото за повръщание, безъ да е опредѣлилъ момента за отваряниего му?

8. Правото за повръщание зестрата.

9. Дарението се унищожава *ipso jure*.

10. Дарителя може да се отрече отъ правото за повръщание.

11. Въ полза на кого се запазва правото?

12. За да изгуби дарителя правото си за вземание имотитѣ назадъ, потрѣбно ли е, дѣцата на дарителя да приематъ наследството? — Въпроса е споренъ.

13. Ако въ клаузата въ дарственния актъ се казва, че правото за повръщание се запазва за случая, когато умратъ преди дарителя на дарения и неговитѣ дѣца, въ числото на последнитѣ влизатъ ли и *нисходящитѣ?*

14. Правото за вземание имотитѣ назадъ може да се запази само срещу нѣкое отъ дѣцата.

15. Какъ да се реши въпроса, ако клаузата гласи: „... Ако надарения умре преди дарителя *безъ дѣца*?“

16. *Усиновенитѣ* влизатъ ли въ числото на дѣцата? — Намѣрението на дарителя.

17. *Quid незаконнороденитѣ.*

18. Кога се отваря правото за повръщание?

19. Закона говори за физическа смъртъ. — Безизвѣстно отсжтствующи.

20. Какво трѣбва да стане съ едно дарение, направено съ запазване правото за повръщание въ полза на дарителевитѣ наследници въпрѣки запрещениего на ал. II, чл. 324?

21. *Quid* въ полза на *трети лица.*

22. Може ли дарителя да си запази правото за вземание имотитѣ по *друга* причина, вънъ отъ смъртьта — напр. ако оздравѣе отъ извѣстна болѣсть? — Въпросътъ е споренъ.

Чл. 325.

1. Следствието отъ запазване правото за повръщането.

2. Правото на надарения да разполага напълно съ подаренитѣ имоти.

3. Прекращението на това право

4. *Resoluto jure dantis, resolvitur jus accipientis.*

5. Какви отчуждения разбира закона?

6. Закона говори за недвижимитѣ имоти.

7. Запретителна клауза за отчуждаване недвижимитѣ имоти. — Това запрещение за отчуждаване не съдържа и запрещение за ипотекиране.

8. Когато дарението има за предмѣтъ движимости.

9. Уничожаватъ се само отчужденията.

10. Административнитѣ актове оставатъ въ сила.

11. Какъ се постжпва, ако съ подаренитѣ пари е купенъ недвижимъ имотъ?

12. Кои плодове се повръщатъ при повръщание подаренитѣ имоти?

13. *Дъленъ ли е дарителя да обезпечи надарения въ случай на сждебно отстранение?* — Когато дарението е възмездно — Когато дарителя е причината за сждебното отстранение. — Ако надарения е заплатилъ ипотеченъ дългъ.

14. Когато личното действие на дарителя е извършено следъ дарението.

15. Дарителя не може самъ да иска евинсирането.

16. Може ли надарения да измѣни или разруши подарения имотъ?

17. Правото на дарителя за ревандикационенъ искъ въ продължение на 20 години.

18. Какъ надарения упражнява искътъ за обезпечение? — Въпроса е споренъ.

Чл. 326.

1. Причинитѣ, по които дарението може да се отмени.

2. Отменението на дарението исключение ли е отъ принципа на безвъзвратностьта?

3. Неиспълнение условното, подъ което е направено дарението.

4. Прекратително условие.

5. Непризнателностьта.

6. Раждание дѣца.

7. Последствието отъ отменението по разнитѣ причини.

8. Момента, отъ който захваща отменението.

9. Какво се разбира подъ думата условие?

10. Въ полза на кого се възлагатъ тяжеститѣ?

11. Причинитѣ засягатъ всичкитѣ дарения—както *частнитѣ*, така и *универсалнитѣ*.

12. Разликата между условия и тяжести.

13. Тяжести въ полза на трето лице.

14. Загинването на подарения имотъ по причина на форсъ мажьоръ. — Когато по тази причина не могатъ да се испълнятъ условията и тяжеститѣ.

15. Чл. 326 не е ли една дерогация на чл. 536 отъ З. Д. Г.?

16. Задължение за пожизненна рента.

17. Когато дарителя и надарения се съгласятъ да унищожатъ даренето, за да ощетатъ кредиторитѣ на последния.

18. *Взаимнитѣ дарения.*—Отмѣнението на едното влече ли отмѣнение на другото?

19. Разлика между взаимнитѣ дарения съ тяжести. — Въпросътъ е споренъ.

20. Признацитѣ на взаимнитѣ дарения.

21. Когато на едного отъ взаимнитѣ дарители се роди дѣте, а на другия не се роди. Закона не прави разлика.

22. Мотивитѣ и крайната цѣль на даренията.

23. Неиспълнението на обикновенната тяжесть е причина за уничтожение на даренето.

24. Може ли дарителя да се ползува отъ правилото на членъ 70 отъ З. Д.?

25. Може ли надарения да се отрече отъ даренето, когато дарителя иска отъ него да испълни тяжеститѣ? — Въпроса е споренъ.

26. Кой може да иска отменението?

27. Дарителя може да отстжпи правото си за отменение.

28. Противъ кого се завежда искътъ?

29. Противъ кого не може да се заведе искътъ?

30. Трѣбва ли да се покани надарения да испълни тяжестьта?

Чл. 327.

1. Действието на отменението по причина на неиспълнение условията.

2. Причината за разваляние на дарението.

3. Между самитѣ страни.

4. Надарения длъженъ ли е да повърне плодоветѣ следъ разваляние на дарението?

5. Quid отъ коя дата. — Спорностьта на въпроса. — Докрината на *Laurent*.

6. Длъженъ ли е дарителя отъ своя страна да повърне, и то съ лихвитѣ, това, което е получилъ?

7. Длъженъ ли е надарения да обезщети дарителя за повреждание на подаренитѣ имоти.

8. Длъженъ ли е дарителя да обезщети надарения за направенитѣ отъ него необходими и полезни разноски?

9. Третитѣ лица повръщатъ само недвижимитѣ имоти.

10. Спрямо движимитѣ се прилага правилото *en fait des meubles la possession vaut titre.*

11. Има ли дарителя прямъ искъ срещу третитѣ приобретатели?

12. Третия приобретатель има ли право да отблъсне ревандикационния, искъ, като предложи да испълни точно наложенитѣ отъ дарителя тяжести? — Това зависи отъ естеството на задължението?

Чл. 328.

1. Непризнателностьта.

2. Непризнателностьта отъ философско гледище. — Ученията на философа Сенека по този въпросъ.

3. Непризнателностьта: въ Атина, въ Мидия.

4. Римскитѣ закони не сподѣляха идеята за углавно преследване на надарения.

5. Различие между отменение по причина не неиспълнение условията и по причина на непризнателность.

6. Основание за отменението.

7. Аналогията между непризнателность и недостоинство.

8. Законна непризнателность. — Съставнитѣ ѝ факти. — Тѣ сж исчерпателни.

9. Най-голѣмата непризнателность е посягание върху живота на дарителя.

10. Дарението се отмѣнява даже и тогава, когато посягателството не може да бѫде наказано углавно по липса на признаци на опита за убийство.

11. Когато надарения се откаже да извърши посягателство, дарението не се отмѣнява. — Спорностьта на въпроса

12. Не трѣбва да се ржководимъ отъ квалификацията на Н. З.

13. Посягателството трѣбва да е умишленно.

14. Посяганието върху живота на дарителя при дуелъ.— Спорностьта на въпроса.

15. Други престѫпления.

16. Думата „важни“ не се отнася и къмъ „другитѣ престѫпления“; тя се отнася само къмъ думата „оскърбления“.

17. Какво означава думата „престѫпление“? — Тя означава престѫпление противъ *личностьта* на дарителя и противъ *неговитѣ имоти.* — Спорностьта на въпроса.

18. Размѣра на повредата на дарителевитѣ имоти.

19. Личния характеръ на непризнателностьта. — Тя трѣбва да е лично дѣло на надарения.

20. Престѫплението трѣбва да е извършено *преди* дарителевата смърть.

21. *„Важни оскърбления“.*

22. Не се допуща доказване истиностьта на дѣянието — *exceptio veritatis.*

23. Оскърблението трѣбва да е важно.

24. За да опредѣли характера на оскърблението, сѫдията трѣбва да държи смѣтка за обстоятелството, да ли дарителя и надарения сѫ по нравъ грубияни.

25. Нѣма нужда. оскърблението да е нанесено публично.

26. Оскърблението въ една пледоария е непризнателность.

27. Отказване на жената да се прибере при мѫжа е едно важно за него оскърбление, което влече отменение на направеното дарение. — Условията за това.

28. *Прелюбодѣянието* е важно оскърбление.

29. Изневѣрявание отъ страна на *наложница* не е оскърбление въ смисълъ на закона.

30. *Неподчинението,* на дѣцата спрямо родителитѣ е важно оскърбление. — Избѣгването съ мома въ кѫщи и отиванието ѝ при любовника. — *Приставанието,* като обичай

31. Острата критика на едно дарителево съчинение не е оскърбление.

32. Престъпление срещу *паметьта на умрѣлия дарителъ.* — Спорностьта на въпросътъ.

33. Какво става съ дарението, когато непризнателния надаренъ е *помилванъ* или *амнистиранъ* за извършеното срещу дарителя престъпление.

34. Отказване на прехрана.

35. Трѣбва да се прави различие между *договорната* прехрана, уговорена въ дарственния актъ, и прехраната по чл. 328?

36. Какво се разбира подъ думата прехрана?

37. Кога надарения я дължи?

38. Когато дарителя има роднини, които сж длъжни по закона да го поддържатъ, може ли той да иска прехраната отъ надарения? — Спорностьта на въпроса.

39. Договорна пожизненна прехрана се плаща и тогава, когато дарителя е богатъ.

40. Отменението на условното дарение се просрочва съ 20 год. давность, а онова по причина на непризнателность съ една год. давность.

41. Нотариалната покана за искание прехрана.

42. Кои дарения се отменяватъ по причина на непризнателность? — По нашия законъ *всѣко* дарение се отменява по причина на непризнателность: условнитѣ, безусловнитѣ, взаимнитѣ, прикрититѣ, ржчнитѣ, посредственнитѣ.

43. Размѣрътъ на дарението нѣма никакво значение.

Чл. 329.

1. Начинътъ, по който оперира отменението.

2. То става по сждъ

3. Дарителя може да се откаже отъ правото да иска отменението.

4. Странитѣ могатъ да стипулиратъ, щото отменението да стане по право.

Чл. 330.

1. Отменение на дарението по три причини. — Последствията отъ него.

2. Различие въ последствията отъ отменение по причина на неиспълнение условията и по причина на непризнателность.

3. Историческото происхождение на текста на чл. 330. — Спора за давностния срокъ. — Три мнения.

4. Срокътъ, въ продължение на който трѣбва да се иска отменението по причина на непризнателность.

5. Едногодишния срокъ не е давность. — Спорностьта на въпроса. — Колебливостьта на юриспруденцията. — Този срокъ е едно специално разпореждание.

6. Той е презумпция *juris et de jure* за опрощаване.

7. Отъ кога почва да тече срокътъ?

8. *Onus probandi.* — Върху кого пада?

9. Кой може да завежда искъ по причина на непризнателность?

10. Противъ кого се завежда искътъ?

11. Смьртьта на дарителя прекратява въ всѣко положение заведеното дѣло и не може да бѫде продължавано. — Спорностьта на въпроса.

12. Разнитѣ хипотези по чл. 330.

13. Когато надарения е умрѣлъ презъ течение на процеса, но *следъ* като е било постановено решение отъ първата инстанция.

14. Quid въ апелативната инстанция.

15. Когато *pendant lite* умре дарителя, а надарения е живъ. — Въпроса е споренъ въ доктрината.

16. Какво означаватъ думитѣ „*въ продължение на годината следъ престѫплението*"?

17. Отъ кога почка да тече *годината*? — Спорностьта на въпроса.

18. Давностния срокъ за дарителевитѣ наследници.

19. Наследникъ на единъ съпругъ даритель може ли да заведе срещу живия съпругъ-надаренъ искъ за отменение по причина на прелюбодѣяние.

20. Искътъ по тази причина е personnalissime на дарителя и като такъвъ принадлежи лично само на оскърбения съпругъ. — Спорностьта на въпроса.

21. За *длящитѣ* се престѫпления. — При такива престѫпления срокътъ кога почва да тече?

22. Какви *наследници* разбира закона.

23. Цессия на искътъ за отменение.

24. Може ли да се отстжпи правото за този искъ, преди той да е отворенъ?

25. Има ли право дарителя да се помѣтне отъ цессията, като обезщети цессионария, за да опрости непризнателния?— Спорностьта на въпросътъ.

Чл. 331.

1. Действието на отменението по причина на непризнателность или раждание дѣца спрямо третитѣ лица.

2. Отчужденията и други реални права, съ които е обложенъ имота, не се отменяватъ.

3. Правата трѣбва да сж придобити преди завеждание на искътъ за отменение.

4. Какъ се разбира изражението „ . . . преди завеждането на искътъ"?

5. *Публичностьта* на искътъ е необходимо условие.

6. Обясненията на министра на Правосждието въ Народното Събрание за тождественостьта на „нотариалния редъ" и транскрипцията.

7. По *Code Napoléon* отменението на дарението по причина на раждание дѣца унищожава придобититѣ отъ третитѣ лица права.

8. Вписването става само за недвижимитѣ имоти.

Чл. 332.

1. Произхождението на чл. 332. — Действието на отменението между самитѣ страни.

2. Надарения се осжжда да плати стойностьта на отчуждения имотъ и да повърне плодоветѣ.

3- Подобрение и намаление на имота по случайни причини.

4. Подобрение и намаление стойностьта на имота по причина на действието на надарения.

5. Надарения е длъженъ да обезщети дарителя за вредитѣ, причинени отъ ипотекитѣ и други тяжести.

6. Quid отъ сервитутитѣ. — Спорностьта на въпроса.

7. Повръщание плодоветѣ.

8. Длъженъ ли е дарителя да зачита направенитѣ отъ надарения административни актове? — Неясностьта на доктрината.

9. Правилото на чл. 332 се прилага и къмъ движимитѣ имоти.

Чл. 333.

1. Раждането на дѣца: — Споръть около този въпросъ.

2. Условията, при които може да бѫде приложено правилото на чл. 333.

3. Кои законни дѣца разбира законътъ?

4. Разбиратъ ли се и усиновенитѣ?

5. Раждането на унукъ отмѣнява ли дарението?

6. Дѣца роденн отъ пютативенъ бракъ. — Нашата юрисприденция.

7. Безизвѣстно отсѫтствующе дѣте, което погрѣшно е счетено за умрѣло.

8. Дете posthume.

9. Подставено дете.

10. Узаконение на едно незаконнородено *чрезъ последующи бракъ*.

11. Узаконението по сѫдебно постановление не отменява дарението,

12. Отменението по причина на раждание дѣте не става по право.

Чл. 334.

1. Отменяването става и тогава, когато дѣтето е заченато.

2. Условията за това отменение.

Чл. 335.

1. Владѣнието на подарения имотъ отъ страна на надарения не означава, че дарителя се е отрекълъ отъ правото си за отменение.

2. Надарения не е длъженъ да повърне плодоветѣ, събрани презъ времето на владѣнието.

3. Отъ кога ги дължи?

4. Когато не е съобщено на надарения ражданието.

5. Когато е съобщено съ формаленъ актъ.

6. Неточната редакция на текта.

Чл. 336.

1. Дарителтъ нѣма право да се отрече отъ правото за отменение по причина на раждание дѣца.

2. Онова отричание е недействително, което е направено *преди* ражданието.

3. *Следъ* ражданието дарителя има право да се отрече.

4. Дегизираното отричание тоже е недействително.

Чл. 337.

1. Чл. 337 не установява прескрипция, а мълчаливо приемание.

2. Отъ кога почва да тече срокътъ?

3. Умиранието на роденитѣ дѣца въскресява дарението

Чл. 338.

1. Намаление на дарението.

2. По кои правила става то?

3. Кога се отваря правото за намаление?

4. Правилото на чл. 95 и 107.

Чл. 339.

1. Кой има право да иска намалението?

2. Самия дарителъ нѣма право да иска намалението.

3. Наследницитѣ не могатъ да се отричатъ при живота на дарителя.

4. Кои лица нѣматъ право да искатъ намалението?

5. Законътъ разбира всичкитѣ дарения.

6. Прямитѣ дарения.

7. Прикрититѣ дарения.

8. Даренията, направени въ форма на продажба срещу пожизненна рента.

9. Тѣхното намаление въ дѣложното производство.

10. Намаление на симулативното дарение.

Чл. 340.

1. Редътъ по който става намалението. Примѣри.

2. Принципа за старшинството на даренията.

3. Какъ се постжпва, когато нѣколко дарения сж направени едновременно въ единъ и сжщи актъ?

4. Може ли дарителтъ да наруши правилото на чл. 340?

Чл. 341.

1. Действието на намалението спрямо ползуването.

2. Отъ кога се дължатъ доходитѣ?

3. Ако надарения е наследникъ съ право на законна часть, кой членъ се прилага къмъ него: 263 ли, или 341?

Чл. 342.

1. Действието на отменението спрямо ипотекитѣ и ипотечнитѣ дългове.

2. Защо законътъ прави различие между ипотекитѣ и отчужденията?

3. Евинсирания надаренъ има ли право на обратенъ искъ срещу предшествующитѣ надарени?

Чл. 343.

1. Действието на намалението спрямо собственостьта.

2. Правилото Resoluto jure dantis.

3. Редукционенъ и ревандикационенъ искъ може да се заведе срещу държателя на имота, само когато надарения е несъстоятеленъ.

4. Несъстоятелността се констатира чрезъ *bénéfice de discussione*.

5. Въ какво се състои bénéfice de discussion?

6. Върху кого падатъ разноскитѣ по дискюцията?

7. Приобретателя може да избегне повръщанието на имота, като заплати частьта, която трѣбва да се намали.

8. Какво означаватъ думитѣ. . . *„по сѫщия начинъ и по сѫщия редъ“*?

9. За кои отчуждения говори последнята часть на чл. 343?

10. Искътъ може да се упражни и въ форма на възражение.

Чл. 344.

1. Смисъла на чл. 344.

2. Кои дѣла сѫ подсѫдни на мюфтийскитѣ сѫдилища?

3. Въ споветѣ за дарения се прилагатъ предписанията на закона за наследството.

4. Тѣ сѫ подсѫдни на общитѣ сѫдилища.

5. Какъ се разбира изражението: „наследватъ по предписанията на священния законъ“?

6. По кои правила трѣбва да правятъ мюсюлманитѣ своитѣ завѣщания: а) отъ материална страна, б) отъ формална страна.

7. Не трѣбва да се смѣсватъ въпроситѣ за *подсѫдность* и за *направата* на завѣщание.

8. Процеса на князь Богориди предъ французскитѣ сѫдилища за действителността на завѣщанието на княгиня Богориди.

9. Юриспруденцията на нашия Касац. Сѫдъ. — Погрѣшностьта ѝ.

10. Възможния безисходенъ пѫть, ако се приеме тази юриспруденция.

Чл. 345.

1. Кои закони се отменяватъ.

2. Принципа за обратната сила на гражданскитѣ закони.

3. Настоящия законъ урежда само онѣзи наследства, които сж се отворили следъ влизанието му въ сила.

4. Трайностьта на закона.